

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΟΥ ΠΡΟΣ ΔΙΔΑΧΣΙΝ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΡ. 4.

ΑΡΧΑΙΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ
ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑ

ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΠΗΓΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

ΥΠΟ

ΜΑΡΓΑΡΙΤΟΥ Γ. ΔΗΜΙΤΣΑ

Καθηγητοῦ.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ
ΧΩΡΟΓΡΑΦΙΑ.

« Ἀμάρτυρον οὐδὲν αἰίδω. » *Καλλιμαχος.*
« Haud incerta cano. » *Virgilius.*



ΑΘΗΝΗΣΙ,

ΤΥΠΟΣ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ.

(Ὅδοσ Ἀθηνᾶσ παρὰ τῆσ Πλατεία τῆσ Ὀμονοίασ).

1870.



ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΟΥ ΠΡΟΣ ΔΙΔΑΧΕΙΝ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΡ. 4.

ΑΡΧΑΙΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ
ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑ
ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΠΗΓΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

ΥΠΟ
ΜΑΡΓΑΡΙΤΟΥ Γ. ΔΗΜΙΤΣΑ

Καθηγητοῦ.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ
ΧΩΡΟΓΡΑΦΙΑ.

« Πάρτυρον οὐδὲν αἰδῶ. » *Καλλιμαχος.*
« Haud incerta cano. » *Virgilius.*


ΑΘΗΝΗΣ,

ΤΥΠΟΙΣ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ.

(Ὅδὸς Ἀθηνῶν παρὰ τῆ Πλατεῖα τῆς Ὀμονοίας).

1870.



Πᾶν ἀντίτυπον μὴ φέρον τὴν ὑπογραφὴν μου κατα-
διωχθήσεται αὐστηρῶς κατὰ τὸν περὶ τύπου νόμον.

M. S. Dymouf.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΚΡΗΤΗΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

14845



ΤΩ:

ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΩ:

ΦΙΛΟΜΟΥΣΟΤΑΤΩ:

ΚΑΙ

ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΩ:

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΚΥΡΙΩ ΝΕΟΦΥΤΩ:

ΤΩ ΒΥΖΑΝΤΙΩ:

ΕΣ ΒΑΘΥΤΑΤΟΥ ΣΕΒΑΣΜΟΥ

ΤΕΚΜΗΡΙΟΝ

ΑΝΑΤΙΘΕΤΑΙ





ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΕ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΑ !

Σοὶ τὴν βίβλον τήνδε πρὸς μελέτην τῶν νέων Μακεδόνων καὶ τῶν λοιπῶν ὁμογενῶν ἀδελφῶν φιλοπονηθεῖσαν προσήκει μοι πολλῶν ἕνεκα προσφωνῆσαι. Πρῶτον μὲν γὰρ Σὺ τοῦτι πέμπτον ἔτος, ἐξ οὗ τὰς ἡνίας τῆς τέως κακῶς διακειμένης ἐλληνικῆς Σχολῆς ἀνεδέχθην, πράγματι προεδρεύων τῆς τῶν ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων Ἐφορείας, εὐμενέστατα ἀπεδέξω τὴν περὶ Γυμνασίου συστάσεως ἐν τῇ τὰ πρῶτα τῆς Μακεδονίας φερούσῃ πόλει γενομένην πρότασίν μου, ταύτην ἀσπασίαν τοῖς προεστῶσι τῆς Κοινότητος ἐποίησας καὶ ὡς ὄντως πνευματικὸς πατὴρ ὑπὲρ τοῦ φωτισμοῦ τῶν τέκνων κηδόμενος, κατὰ γε τὸ πλεῖστον τὸ ἐμὸν ὄναρ ὑπαρ γενέσθαι συνετέλεσας, ὅπερ πολὺν χρόνον ἐν ἄλλῃ τῆς πατρίδος γωνίᾳ εἰς μάτην ἐπιζητήσας, κατὰ κακὴν μοῖραν ἐναυάγησα, καὶ τοῦτο παθὼν ἐκεῖ, μικρὰν ἔσχον παραμυθίαν ὅτι ἀλλαχοῦ ἐν αὐτῇ καταφύγιον εὔρον.

Εἶτα δ' ὅτι, τούτου μὲν καλῶς διαπραχθέντος, ἀλλὰ προῶρου, ὡς μὴ ὠφελε, τοῖς πολλοῖς ἐπελθόντος κόρου, Σὺ ἀκράδαντον ἐπιμονὴν τοῖς μὴ κατανοήσασι τὸν εὐεργετικὸν προορισμὸν οὐ μόνον πρὸς διατήρησιν, ἀλλὰ καὶ πρὸς βελτίωσιν αὐτοῦ οὐ τὴν τυχοῦσαν ἀπέδειξας προθυμίαν, ἣ ἀναντιδρῆτως ὀφείλεται ἢ μέχρι χθὲς καὶ πρῶϊζα ἐν καλῇ καταστάσει διατήρησις αὐτοῦ.

Εἰ δ' ἀντίξοόν τι καὶ ἀπευκταῖον, ὡς ἀκλεῆς ἐπ' ἑσχάτων τῶν ἡμερῶν κατέσχηκε λόγος, εἴτ' ἐξ ἀπειρίας εἴτε καὶ ἐκ πλάνης τοῦ δικπιστευσθέντος τοὺς οἰκίας



αὐτοῦ ἐνσκηψαί τῃ πορείᾳ συμβέβηκε, τούτῳ μὲν συγ-
γνωστέον τὰ παραπτώματα, πειρατέον ὅμως ἐν τῇ ἀτυ-
χίᾳ ταύτῃ εἰς τὴν πρότερον εὐθειᾶν ὁδὸν καὶ σωτήριον
πορείαν παντοιοτρόπως ἐπαναγαγεῖν, ἵν' οὕτως ἀνώ-
τερον τῆς ἐπηρείας τοῦ μισοκάλου δαίμονος γενόμενον
ἀκωλύτως τοῦ λοιποῦ εἰς τὸν προσήκοντα χωρῆ προορι-
σμὸν πρὸς δόξαν καὶ τιμὴν τοῦ τῶν φώτων Πατρός.

Τρίτον δέ, ὅπερ καὶ κυριώτατον, ὅτι Σὺ ἔνθερμος τῆς
ἔσω παιδείας ζηλωτῆς καὶ πιστὸς τῆς θύραθεν θεράπων,
ἐγνωκῶς εἶ ὅτι τῆς ἀρετῆς οὐδὲν μείζον τῶν ἐν τῷ βίῳ
ὑπάρχειν πέφυκε καί, ὥσπερ ἡ ἀρχαία παρακλεῦεται
φιλοσοφία καὶ ἡ ἱερὰ ἐπιτάσσει θρησκεία, ἔργῳ ταύτην
ἀσκῶν διατελεῖς, τῷ δὲ πλούτῳ, ὃς πολλοὺς ἔχων θορύ-
βους καὶ φροντίδας παντοδαπὰς καὶ τρικυμιῶν εἶδη μύ-
ρια, πονηρός τε καὶ ἐπίβουλος, ἀλλ' οὐ τῆς ἀρετῆς ἐπί-
κουρός ἐστιν, καλῶς χρώμενος, ἀληθῶς κατέστης τὸ
σέμνωμα τοῦ ἱεροῦ Κλήρου.

Οὕτω τοίνυν τῷ καλλίστῳ καὶ ἀνεξιτήλῳ τῆς ἀρετῆς
χρώματι δικαίως καλλιγραφούμενος, δέξαι τὴν μικρὰν
ταύτην προσφορὰν καὶ ζῆθι πολλοὺς ἐς λυκάβαντας
σοφῶς καὶ ἐναρέτως πολιτευόμενος καὶ ὡς καλὸς ποι-
μὴν τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων τιθέμενος πρὸς ἔπαι-
νον καὶ τιμὴν τῆς Μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ Γ. ΔΗΜΙΤΣΑΣ.



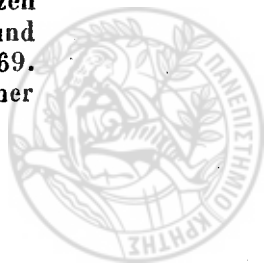
ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Ὁ ΣΩμ περ ἀσμένως ἐπισκοπῶν τις τὰς ἐν πάσαις μὲν ἐν γένει ταῖς ἐπιστήμαις γενομένης ἐπιδόσεις ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς καιροῖς, ἰδίᾳ δ' ἐν τῇ γεωγραφικῇ, εὐλόγως θαυμάζει, (1) τοσοῦτω μᾶλλον ἀναντιρρήτως διαπορεῖ ἀναλογιζόμενος ὅποσον ἔτι ἀπολείπεται ἡμῖν τῆς γεωγραφικῆς καὶ ἱστορικῆς γνώσεως χωρῶν τινων τῆς ἀρχαιότητος, ἐν αὐτῇ τῇ Εὐρωπαϊκῇ ἡπείρῳ κειμένων.

Τοῦτο δῆπου παρὰ πάντων μὲν ἐν γένει τῶν ἐπιχειρησάντων περιγράψαι αὐτῶν τινα ὁμολογεῖται, ἰδίᾳ δὲ Μάννερτος ὁ κορυφαῖος τῶν ἐν ἀρχῇ τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰῶνος γεωγράφων ἀποφαινόμενός ποι (2) διαρρήδη λέγει «Κρεῖττον γινώσκομεν τὰς τῆς Ἀμερικῆς καὶ Ἀφρικῆς παραλίας καὶ τὰς τῆς Ἀσίας μεσογαίας ἢ τὰς τόσω ἐγγὺς ἡμῖν κειμένας χώρας τῆς Εὐρώπης ἥτοι τὴν Ἑπειρον, Ἰλλυρίαν καὶ Μακεδονίαν». Τῷ δὲ Μαννέρτῳ συνωδά φησι καὶ ὁ διάσημος ἱστορικὸς Γρότιος. «Ἡ γεωγραφία τῶν χωρῶν, ἃς πάλαι ποτ' ᾤκουν τὰ μεγάλα τῶν Ἰλλυριῶν, Μακεδόνων, Παιόνων καὶ Θρακῶν ἔθνη, ἡ-

(1) Melchior Meyr. die Class. Dicht. und. die Aufgab der Poesie. «Die Wissenschaften, die wir mit so staunenswerthen Eifer cultivirt sehen, haben keinen andern Beruf als in stetigem Laufe die Erkenntniss des Einzelnen und des Ganzen, des Einzelnen im Ganzen, des Ganzen im Einzelnen, zu fördern und der Vollendung näher und näher zu führen». Allgem. Zeit. No. 358. p. 5534. 1869.

(2) K. Mannert Geographie der Griechen und Römer ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ α' τόμου.



κιστα καὶ νῦν ἔτι γινώσκεται, εἰ καὶ περιηγητῶν ἔρευναί οὐ σμικρὸν συνεβάλλοντο ὑπὲρ τῆς αὐτῶν γνώσεως». (1) Καὶ τελευταῖον Φορβίγερος ὁ ἀξιολογώτερος τῶν καθ' ἡμᾶς γεωγράφων, καίπερ πάσας ἔχων ὑπ' ὄψιν τῶν νεωτέρων τὰς περιηγήσεις, οὐχ ἦττον ὁμως ὁμολογεῖ (2) ὅτι αἱ μέχρι τοῦδε γενομένηαι ἔρευναί τῆς Μακεδονίας ἐλλιπεῖς τε καὶ ἀτελεῖς εἰσι, καθάπερ καὶ ὁ ἀρχαίαν τῆς Μακεδονίας γεωγραφίαν συγγράψας Γαλάτης ἀναβοᾷ «οὐδὲν σκοτεινότερον ἀναμφιβόλως ἢ αἱ θέσεις αὐταὶ τῶν ὁδοπορικῶν καὶ οἱ χάρται, οὐς ἔχομεν μέχρι τοῦ ἐνεστῶτος» (3).

Ταῦτα τοίνυν πρὸ ὀφθαλμῶν τιθέμενοι, ὡς φαίνεται, καὶ οἱ σοφοὶ τοῦ ἐν Λειψία ἐκδιδομένου περιοδικοῦ συγγράμματος συντάκται, κρίνοντες ἀρτίως τὴν ὑπὸ Βουρσιάνου συνταχθεῖσαν ἀρχαίαν τῆς Ἑλλάδος γεωγραφίαν, ἐπανειλημμένως προτρέπουσιν αὐτὸν ἵνα ἐν δευτέρᾳ ἐκδόσει τοῦ ἀ τόμου προσαρτήσῃ καὶ τὴν ἀρχαίαν τῆς Μακεδονίας γεωγραφίαν, ὡς φύσει ἀποτελοῦσαν μέρος ἀναπόσπαστον τῆς ἀρχαίας γεωγραφίας τῆς Ἑλλάδος (4).

Ταῦτα μὲν οὗτοι, οἷς παραπλήσια σχεδὸν τι πάντες εἰρήκασιν, οὐδεὶς ὁμως, ἐφ' ὅσον αὐτὸς οἶδα, καὶ τὴν τοῦ πράγματος αἰτίαν ἀκριβῶς διδάσκει, εἴπερ παρὰ τοῖς νεωτέροις μόνον ἢ παρ' αὐτοῖς τοῖς ἀρχαίοις ἢ καὶ παρ' ἀμφοτέροις αὕτη κεῖται.

Καὶ ὅτι μὲν οἱ νεώτεροι, πρὸς ἐπέκτασιν τοῦ κύκλου

(1) G. Grote Geschichte Griechenlands cap. 25. S. 329. ὅρα καὶ Niebuhr hist. u. Philol. Vortrüg. über alt. L. u. Völk. t. 1. S. 286.

(2) A. Forbiger Handbuch der alten Geographie B. 3. S. 1050. Not. 26.

(3) Th. Desdèvises-du-dezert ancienne Geographie de la Macédoine p. 54. 312.

(4) Literarisches Centralblatt N^o 19. S. 553—4. 1869.

τῆς γεωγραφικῆς ἐπιστήμης καὶ ἐπ' ἀγαθῶ τῆς ἀνθρωπότητος πανταχοῦ σχεδὸν τῆς νῦν φιλοσοφούσης Εὐρώπης γεωγραφικὰς συστάντες ἐταιρίας, πολλὰς βραβάρων καὶ ἀγρίων ἐν ταῖς λοιπαῖς ἡπειροῖς κειμένας χώρας δεόντως ἐξηρένησαν καὶ μετὰ πολλῶν πόνων καὶ μεγάλων δαπανῶν καὶ ζωῆς κινδύνων ἀδιαλείπτως ἐρευνοῦσι (1), τοῦτο πᾶσι τοῖς περὶ τὰ γράμματα ἀσχολουμένοις καὶ τῇ καθ' ἐκάστην γενομένη προόδῳ τῶν ἐπιστημῶν ἐνημεροῦσι γνωστὸν ὑπολαμβάνων παραλείπω. Ὅτι ὅμως, οὕτω χωροῦντες ἐπὶ τὰ πρόσω, ἡμέλησαν τῆς προσηκούσης ἐρέυνης καὶ σπουδῆς τῆς ἐν Εὐρώπῃ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν κειμένης Μακεδονίας καὶ τῶν

(1) Ἡ μεγίστη πρῶν τῶν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἐπιχειρηθειῶν περιηγήσεων ἐστὶν ἡ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἄγγλου Σαμουὴλ Βακέρου εἰς τὰς ἐρημίας τῆς Ἀφρικῆς, ἧτις ἕνεκα τῶν μεγάλων στρατιωτικῶν δυνάμεων, θαλασσιῶν τε καὶ χερσαίων, ὑφ' ὧν δαπάνη τοῦ Ἀντιβασιλείου τῆς Αἰγύπτου, ἀναλώσαντος μέχρι τοῦδε 26 χιλιάδων λιρῶν, ἐσχάτως συνεκροτήθη, ὁμοιάζει στρατιωτικῇ μᾶλλον ἢ ἐπιστημονικῇ κατὰ τὴν τελευταίαν ἀγγελίαν, ἔχουσιν οὕτω. «Die Streitkräfte Sir Samuel Bakers bestehen aus 1 Regiment ägyptischer (710 Mann) Infanterie, 1 Regiment vom Sudan (510 Mann), Zusammen 1220 Mann; ferner 200 Mann irregulärer Cavallerie, 3 Batterien Gebirgsartillerie (210 Mann) und 1 Fussbatterie (80 Mann); im Ganzen also 1710 Mann. die Nilflottille besteht aus 6 Dampfern zu 40 Pferdekraften und 30 grossen Segelschiffen. Zu Chartum werden gegenwärtig 4 Dampfer und weitere 25 Segelschiffe, zusammen also 65 Wasserfahrzeuge. Ausser den 15 Engländer sollen sich noch zahlreiche anderweitige Europäische Touristen und Abenteurer der Expedition anschliessen. Mit Inbegriff arabischer Schiffsbauer und sonstiger Professionisten zählt diese mit allen Mitteln überaus wohl ausgerüstete Unternehmung an 2000 Köpfe». Allgem. Zeit. N^o 363. p. 5603. 1869. Περὶ δὲ τοῦ ἐπιστημονικοῦ σκοποῦ ταύτης ὄρα N^o 285. σ. 4388. 1669.



λοιπῶν αὐτῇ συνεχομένων χωρῶν, περὶ τούτου ἰκανῶς μαρτυροῦσί μοι, ὧν τοὺς λόγους προέταξα ἐπ' αὐτῷ γε τούτῳ.

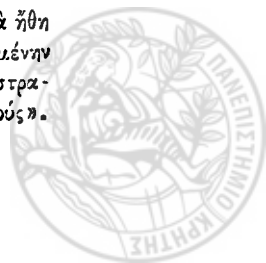
Τούτων οὖν οὕτως ἐχόντων, οὐκ ἀτόπως, νομίζω, ἐνταῦθα ἀναφέρεται ἡ ἐρώτησις «τίνος ἄρ' ἔνεκα τοσαύτη ὀλιγωρία καὶ ἀδιαφορία περὶ τῆς Μακεδονίας; Μή τοίγε κατὰ τὴν ῥητορικὴν ἄδειαν καὶ δεινότητα τοῦ Δημοσθένους πράγματι τοσοῦτον βάρβαρός τις χώρα ἦν ἡ Μακεδονία, ὅθεν οὐδ' ἀνδράποδον σπουδαῖον οὐδὲν ἦν πρότερον πρίασθαι (1); Μή τοίγε μηδόλως συνετέλεσε τῇ προόδῳ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἐπομένως ἀνευ τινὸς ἱστορικοῦ παρελθόντος ὑπελείφθη τῶν λοιπῶν συγχρόνων ἐθνῶν καὶ χωρῶν; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Αὕτη γὰρ

(1) Δημοσθ. Φιλίπ. Γ', 31. «Ἄλλ' οὐχ ὑπὲρ Φιλίππου... οὐ μόνον οὐχ Ἕλληνας ὄντος... ἀλλ' ὀλέθρου Μακεδόνας, ὅθεν οὐδ' ἀνδράποδον σπουδαῖον οὐδὲν ἦν πρότερον πρίασθαι». Ὅτι μὲν Ἕλληνας ἦσαν οἱ βασιλεῖς καὶ ὡς τοιοῦτοι ἐθεωροῦντο μαρτυροῦσιν Ἡρόδοτ. 3, 137. 5, 22. Valkenars Anmerk. S. 282. Ἰσοκράτ. πρὸς Φιλ. κ. 12. Λιβαν. 1. σ. 283, 16. ὅτι δὲ οὐκ ἀληθῆ λέγει Δημοσθένης περὶ ἀνδραπόδων ἐκ Μακεδονίας, μαρτυρεῖ Ἰακώφιος «Von der Untauglichkeit makedonischer Slaven ist mir aus andern Zeugnissen nichts bekannt. Makedonien wird nicht unter den Ländern erwähnt, aus denen man Slaven zog, ein Umstand, den die Makedonier selbst wohl zu ihrer Gunst möchten deuten können». Κ. Ἀσωπίου λογ. περὶ Ἀλεξάνδ. σ. 126. «Ἄλλὰ δυσσποφάσι- στον εἰ τοῦτο ἀτιμίαν μᾶλλον ἢ τιμὴν φέρει τοῖς Μακεδόσιν, ὅτι δὲν ἦσαν παρ' αὐτοῖς ἀνδράποδα καλὰ» ὁ δὲ ἀγαθὸς Πολύβιος (ιβ', 13—14.) Δημοσθένην κρίνων λέγει «ὁ δὲ, (Δημοσθένης) πάντα μετρῶν πρὸς τὸ τῆς ἰδίας πατρίδος συμφέρον, καὶ πάντα ἠγούμενος δεῖν τοὺς Ἕλληνας ἀποβλέπειν πρὸς Ἀθηναίους, εἰ δὲ μή, προδότας ἀποκαλεῖν, ἀγνοεῖν μοι δοκεῖ καὶ πολὺ παραπαίειν τῆς ἀληθείας, (ὃ πεποίηκε Δημοσθένης) ἄλλως τε δὴ, καὶ τῶν συμβάντων τότε τοῖς Ἕλλησιν οὐ Δημοσθένεϊ μεμαρτυρηκότων, ὅτι καλῶς προνοήθη τοῦ μέλλοντος».

εὐγεῶς τε καὶ εὐανδρὸς οὔσα πρὸς τοῖς ἄλλοις ἔφουσε καὶ τοὺς δύο ἐκείνους ἄνδρας, ὁμοίους τῶν ὁποίων καὶ ἐφαμίλλους οὐδεμία ἄλλη χώρα τοῦ ἀρχαίου καὶ νέου κόσμου ἀνέδειξε, λέγω δὲ Ἀλέξανδρον τὸν βασιλέα καὶ τὸν φιλόσοφον Ἀριστοτέλη, οἵτινες διανοητικῶς ὡς ἀπλανεῖς τινες ἀστέρες ὑπερυψωθέντες καὶ ἀεννάως φεγγυολοῦντες, παρίστανται ἡμῖν ἀνέφικτα πρότυπα τῆς ἀνθρωπίνης μεγαλοφυΐας καὶ φιλοσοφίας, ὁ μὲν ὡς βασιλεὺς, ὁ δὲ ὡς φιλόσοφος, τῶν ὁποίων ὁ μὲν ἀνθρώπων πρῶτος ἐν νῷ συλλαβὼν τὴν πραγματοποίησιν τοῦ μεγίστου καὶ ὑψηλοτάτου σκοποῦ ἤτοι τοῦ εἰς ἓν ὅλον συνενῶσαι (1) πάντα τὰ ἄγρια καὶ βάρβαρα τῆς Ἀσίας ἔθνη, καὶ διὰ τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐξημερῶσαι καὶ οὕτως εἰπεῖν ἀδελφοποιῆσαι (2), ἐπεχείρησε τὴν ὄντως φιλάνθρωπον καὶ ἀληθῶς ἐπιστημονικὴν ἐκείνην ἐκστρατείαν, ἧς ὅμοιον παράδειγμα οὐδὲν ἄλλο ἀναφέρει ἡμῖν ἡ ἱστορία τοῦ κόσμου, καὶ καθ' ἣν ὁ βασιλεὺς ὡς ἀρχιφιλό-

(1) A. Humbold Kosmos B. 2. S. 183. 184. «Das Princip der Einigung und Einheit oder vielmehr das Gefühl von den wohlthätigen politischen Einflüsse dieses Principis lag, wie alle seine Staatseinrichtungen beweisen, tief in dem Gemüth des kühnen Erobers». G. Droysen Gesch. Alex. S. 545—6. Κ. Ἄσωπ. λογ. περὶ Ἀλεξ. σ. 43. 225 καὶ σημ. 124. Schlosser Weltg. B. 2. S. 407.

(2) Πλουταρχ. περὶ Ἀλεξ. ἀρ. ἢ τυχ. λογ. α. κ. 5. «εἰ τοίνυν μὲν οἱ φιλόσοφοι φρονούσιν ἐπὶ τῷ τὰ σκληρὰ καὶ ἀπξίδευτα τῶν ἡθῶν ἐξημεροῦν καὶ μεθαρμόζειν, μυρία δὲ φαίνεται γένη καὶ φύσεις θηριώδεις μεταβελῶν Ἀλέξανδρος, εἰκότως ἂν φιλοσοφώτατος νομίζοιτο» καὶ κεφ. 6. «εἰς τὸ αὐτὸ συνενεγκὼν τὰ πανταχόθεν, ὥσπερ ἐν κρατῆρι φιλοτησίῳ, μίξας τοὺς βίους καὶ τὰ ἡθῆ καὶ τοὺς γάμους καὶ τὰς διαίτας, πατρίδα μὲν τὴν οἰκουμένην προσέταξεν ἡγεῖσθαι πάντας, ἀμρόπολιν δὲ καὶ φρουρὰν τὸ στρατόπεδον, συγγενεῖς δὲ τοὺς ἀγαθοὺς, ἀλλοφύλους δὲ τοὺς πονηροὺς».



σοφός τις ὑπὸ φιλοσόφων, φυσιολόγων, ῥητόρων, ἱστορικῶν, καλλιτεχνῶν καὶ παντὸς εἶδους ἐπιστημόνων ἀνδρῶν συνοδευόμενος (1), πλείστας μὲν χώρας ἀνεκάλυψε τέως ἀγνώστους, πλείστας δὲ πόλεις ἐκ θεμελιῶν ἵδρυσεν ἐν ἐπιτηδειοτάταις θέσεσι, τοῦ κόσμου ἐμπορεῖα καταστάσας καὶ νῦν ἔτι διαπρεπούσας (2), οὕτω δὲ τὰ μέγιστα συνετέλεσε τῇ προαγωγῇ πολλῶν μὲν ἐπιστημῶν, κυρίως δὲ τῆς γεωγραφικῆς (3), καὶ συλλήδων

(1) A. Humbold Kosmos B. 2. S. 192. «Die macedonische Expedition, welche einen grossen und schönen Theil der Erde dem Einflusse eines einzigen und dazu eines so hochgebildeten Volkes eröffnete, kann demnach im eigentlichen Sinne des Wortes als eine Wissenschaftliche Expedition betrachtet werden, ja als die erste, inder ein Eroberer sich mit Gelehrten aus allen Fächern des Wissens: mit Naturforschern, Landmessern, Geschichtschreibern, Philosophen und Künstlern umgeben hatte».

(2) Πλουταρχ. αὐτόθι κ. 4. «Ἀλέξανδρος δὲ ὑπὲρ ἑβδομηκοντα πόλεις βαρβάρους ἔθνεσιν ἐγκτίσας, καὶ κατασπείρας τὴν Ἀσίαν ἑλληνικοῖς τέλεσι, τῆς ἀνημέρου καὶ θηριώδους ἐκράτησε διαίτης». A. Humbold αὐτόθι σ. 183. «Die Gründung so vieler neuer Städte an Puncten, deren Auswahl höhere Zwecke andeutet, die Anordnung und Gliederung eines selbständigen Gemeinwesens zur Verwaltung dieser Städte... alles bezeugt, dass der Plan zu einen grossen organischen Ganzen gelegt war». Κ. Ἀσωπ. λογ. σ. 41. «Ἀλλὰ καὶ πάσαι αἱ ἄλλαι πόλεις εἰ ἔλειπον, μόνον ἡ κτίσις τῆς Ἀλεξανδρείας ἔρει να δεῖξῃ τὴν ὀξύνοϊαν τοῦ ἀνδρός. Ἀφ' ἧς στιγμῆς ἐκτίσθη ἡ Ἀλεξανδρεία ὑπὲρ τοὺς δεκαοκτῶ αἰῶνας, καίπερ τοσοῦτων μεταβολῶν ἐν τῷ κόσμῳ γενομένων, ἀείποτε διατηρηθεῖσα ὄλου τοῦ ἀρχαίου κόσμου ἐμπορεῖον, Δύσιν μετ' Ἀνατολῆς καὶ μετὰ Μεσημβρίας ἄρκτον συνδέουσα, ἐμεινεν ἀθάνατον μνημεῖον τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς πολιτικῆς συνέσεως τοῦ ἀειμνήστου αὐτῆς κτίτορος».

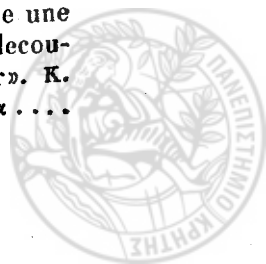
(3) A. Forbiger Geogr. B. 1. S. 138. «Die grössten Verdienste um die Erweiterung der Länder-und Völ-

εἰπεῖν ὀλόκληρον κόσμον ἀνακαλύψας καὶ κατακτῆσας
 τοσαῦτα διεπράξατο ἐν βραχεῖ χρόνῳ διαστήματι μιᾶς
 δωδεκαετηρίδος (1), ὅσα οὐ μόνον οὐδεὶς πώποτε ἀνθρώ-
 πων, ἀλλὰ καὶ ἅπας ὁ ἀπὸ Ἀλεξάνδρου μέχρι νῦν χρό-
 νος κατώρθωσε (2), ὥστε εἴπερ δικαίως ἄλλοι ἄνδρες

kerkunde erwab sich kurze darauf Alexander der Grosse nicht bloss durch seine grossen Heereszüge selbst, die zum Theil nach früher noch ganz unbekanntem Ländern gingen und den Griechen Hochasien und Indien eröffneten, sondern besonders auch durch die Veranstaltung, dass ihn gelehrte Männer, namentlich Geographen». A. Humbold Kosmos B. 2. S. 187. «Um nun näher zu bezeichnen, was ich ein, durch Alexanders Heerzüge und Städtegründung so reichlich vermehrtes Material der physischen Geographie und Naturkunde genannt habe».

(1) G. Droysen Gesch. Alex. S. 545. «In einer Zeit von Zehn Jahren (ἀντι τοῦ ὀρθοῦ δώδεκα) war eine Welt entdeckt und erobert worden, waren Millionen für den Thron eines Fremdlings gewonnen und mit dem Geiste eines fremden Welttheils neu belebt worden. waren die Schranken gefallen, die Morgen- und Abendland schieden, und die Wege geöffnet». A. Humbold Kosmos B. 2. S. 186. «In keiner anderen Zeitepoche . . . ist auf einmal einem Theile des Menschengeschlechts eine reichere Fülle neuer Natur-Ansichten . . . Für die Lebhaftigkeit des Ausdrucks, welchen eine solche Bereicherung der Ansichten hervorgebracht, zeugt die ganze abendländische Litteratur». Κ. Παπαρρηγοῦ. ἱστορ. τοῦ ἑλλ. ἔθν. τ. 2. σ. 170.

(2) Lerminier, l'Hellénisme en Orient vol. 2. p. 251. «Il anticipait par la pensée, il voulait accomplir à lui seul ce que la civilisation moderne n'a pu encore effectuer aujourd'hui». καὶ Vincent p. 9. παρ' Ἀσωπ. λογ. σ. 225. «Mais ce sera pour le héros de la Macédoine une gloire immortelle, une gloire que les plus belles découvertes de l'Europe moderne ne sauraient effacer». Κ. Ἀσωπ. λογ. σ. 42. «Καυχᾶται ἡ σημερινὴ διπλωματία . . .



βασιλείς, ὡς Θεοδόσιος, Κωνσταντῖνος, Κάρολος, Φρειδερίκος, Πέτρος καὶ Ναπολέον, τιμηθέντες ὑπὸ τῆς ἀνθρωπότητος «μεγάλοι» ἐκλήθησαν ὑπὸ τῆς ἱστορίας, Ἀλέξανδρος ὑπέρτερος πάντων γενόμενος κατὰ πάντα, δικαιοτάτα «μέγιστος» πάντων καὶ κάλλιστος βασιλεὺς κλητέος (1). Ὅθεν δικαίως οἱ μὲν ἀρχαῖοι (2) ἔλεγον ὅτι ἀνήλιον ἔμεινεν ἐκεῖνο τοῦ κόσμου τὸ μέρος, ὅπερ Ἀλέξανδρον οὐκ εἶδεν, οἱ δὲ νεώτεροι ὅτι, θανόντος αὐτοῦ, πάντα τὰ ἔθνη ἄνευ κυρίου ἔμειναν (3)· ὁ δὲ Ἀριστοτέλης πάντα τὰ ἀνθρώπινα ὄρια ὑπερβάς ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ πρῶτος πάντων τῶν πρὸ αὐτοῦ φιλοσόφων καινοτομήσας καὶ εἰσηγητὴς τῆς ἐμπειρικῆς φιλοσοφίας γενόμενος (4), ἥς μεγίστην ἀνάγκην εἶχεν ἢ πρὸ αὐτοῦ ἐπικρατήσασα θεωρητικὴ φιλοσοφία, διὰ τῆς βασιλικῆς μεγαλοδωρίας καὶ συνδρομῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐπ' ἄπειρον ἀναπτύξας

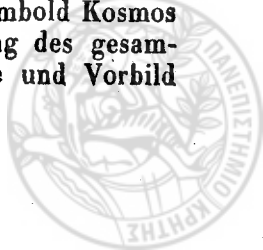
Ἄλλ' ἔστω πρὸς ἀτελεύτητον δόξαν τοῦ Ἀλεξάνδρου ὅτι αὐτὸς πρῶτος ἔδωκε τὸ παράδειγμα, τὸ ὁποῖον ἀπ' αἰῶνων περιμένει τὴν πλήρη μίμησιν. Ἦθελε φανῆ παράδοξον ἴσως εἰπεῖν ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος μόνος κατώρθωσεν ὅ,τι σύμπασα ἡ Εὐρώπη μόλις χθὲς καὶ πρῶτον ἤρχισε νὰ ἀποπειράται, καὶ ὁμως εἶναι ἀληθινόν.

(1) Πολυβ. β', 23. «Ἀλέξανδρον πάντες μεγαλοφύεστερον ἢ κατ' ἄνθρωπον γεγονέναι τῇ ψυχῇ συγχωροῦσιν». Διοδώ. ιζ', 51. Justin. 12, 16. Schlosser Weltgesch. B. 2. S. 312.

(2) Πλουταρχ. περὶ Ἀλεξ. τυχ. ἢ ἀρετ. λογ. β'. κεφ. 8. «Εἰ δὲ μὴ ταχέως ὁ δεῦρο καταπέμψας τὴν Ἀλεξάνδρου ψυχὴν ἀνεκάλεσατο δαίμων, εἰς ἂν νόμος ἅπαντας ἀνθρώπους ἐπέδρασε, καὶ πρὸς ἐν δίκαιον ὡς πρὸς κοινὸν διώκητο φῶς· νῦν δὲ τῆς γῆς ἀνήλιον μέρος ἔμεινεν, ὅσον Ἀλέξανδρον οὐκ εἶδεν».

(3) Montesquieu παρὰ Desdèvises p. 160.

(4) G. Droysen Gesch. Alex. 547. «Durch Aristoteles war jene grossartige Empirismus ins Leben gerufen, dessen die Wissenschaft bedurfte». A. Humbold Kosmos S. 190. und die systematische Bearbeitung des gesamten Wissens durch Aristoteles Lehre und Vorbild dem Geiste klar geworden».



αὐτήν, κατώρθωσε τὴν ὅλην φιλοσοφίαν (1), καὶ οὕτω κατέστη κυρίαρχος τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα (2). ὥστε ἡ σύμπτωσης τῶν δύο τούτων Μακεδόνων, βαρβάρων μὲν κατὰ Δημοσθένην, Ἰλλυριῶν δὲ κατὰ Μύλλερν, τοῦ μὲν κοσμοκράτορος μαθητοῦ, τοῦ δὲ νοοκράτορος διδασκάλου, ἀναμφιλέκτως τῇ θείᾳ προνοίᾳ τε καὶ οἰκονομίᾳ, τῇ πονσόφως πάντα τ' ἀνθρώπινα διεπούση, ἀποδοτέα (3).

Τοιοῦτων τοίνυν ἀγαθῶν τέκνων μήτηρ καλὴ γενομένη δικαίως κλείζεται ὅτι, τοῦ μὲν Σωκράτους πρῶτον ἐξ οὐρανοῦ τὴν φιλοσοφίαν καταβιβάσαντος ἐπὶ τῆς γῆς

(1) Βιογραφ. Ἀριστοτ. βίος β'. σ. 404. «ἐν φιλοσοφίᾳ δ' ὑπερέβηκε τ' ἀνθρώπινα μέτρα, μηδὲν ἑλλιπὲς περὶ αὐτὴν πραγματευσάμενος, ἀλλὰ καὶ πολλὰ αὐτῇ προσθεὶς ἐκ τῆς ἑαυτοῦ ἀγχινοίας τὴν ὅλην κατώρθωσε φιλοσοφίαν». G. Droysen Gesch. Alex. S. 547. Schlosser Weltgesch. B. 2. S. 422.

(2) A. Humbold Kosmos S. 190. «So bleibt Aristoteles, wie Dante sich schön ausdrückt auf Jahrtausende noch: «il maestro die color che sanno». Schlosser Weltgesch. B. 2. S. 418. «Kein Mensch, ... hat einen so gewaltigen Einfluss auf das geistige Leben des ganzen Menschengeschlechts ausgeübt, als Aristoteles, der Lehrer Alexanders».

(3) Πλούταρχ. περὶ ἀρετ. ἡ τυχ. Ἀλεξ. κεφ. 6. «Ἀλλὰ κοινὸς ἦκεν θεόθεν ἀρμοστής καὶ διαλλακτὴς τῶν ὅλων νομίζων». Joh. Owen epigram.

Maximus hic regum, doctissimus ille Sophorum;

Magnus Alexander, Major Aristoteles;

Doctus Alexandrum meliorem reddidit ille,

Non hic majorem magnus Aristotelem».

Schlosser Weltgesch. B. 2. S. 419. 421. Κ. Ἀσωπ. λογ. σ. 31. «Δεύτερον εἶναι ἡ ἐπιτυχὴς σύμπτωσης ἐπισήμου μαθητοῦ τοῦ ἐπιφανεστάτου δορικτήτορος καὶ τοῦ ἐπιφανεστάτου καθηγεμόνος, τοῦ νοοκράτορος καὶ πνευματοκράτορος, δὸς εἶπεῖν, τοῦ ἐπ' αἰῶνος διὰ τῆς ἐπιστήμης δεσπόσαντος τῶν νόων τῶν ἀνθρώπων, ὡς ὁ Ἀλέξανδρος διὰ τῶν ὄπλων καὶ τῶν ἐκείνου μαθημάτων».



καὶ εἰς τε τὰς πόλεις καὶ τὰς οἰκίας εἰσαγαγόντος (1), τοῦ δὲ δαιμονίου μαθητοῦ Πλάτωνος ὑπερβαλλόντως ἀνυψώσαντος αὐτήν, ὁ μέγας τοῦ Ἀριστοτέλους νοῦς καταβιβάσας ἐκ τοῦ ὕψους ἐκείνου, ὡς ὁ Σωκράτης, κατέστησεν αὐτὴν κοινὸν τῆς ἀνθρωπότητος κτήμᾳ τε καὶ χρῆμα· ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἐνδοξος μαθητὴς τοῦ Ἀριστοτέλους τὴν δευτέραν τοῦ ἑλληνισμοῦ περίοδον δημιουργήσας εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης ἐγκατέσπειρεν αὐτόν, οὗ τοὺς καρπούς καὶ νῦν ἐτι μετὰ παρέλευσιν τριῶν καὶ εἴκοσιν αἰῶνων δαψιλῶς νέμονται οἱ νεώτεροι (2), καὶ καθόλου εἰπεῖν χώρα τοσοῦτων ἀγαθῶν αἰτία γενομένη τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει ἡ Μακεδονία, ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἀδίκως ὀλιγώρηται καὶ ἀγνωμόνως παρημέληται ὡς πάντῃ ἀκατονόμαστος διατελέσασα ἐν τῷ παρελθόντι καὶ δὴ γεωγραφικῶς τε καὶ ἱστορικῶς σχεδόν τι ἀνεξέταστος ὑπὸ τῶν ἐν τοῖς γράμμασιν ἀσχολουμένων νεωτέρων καταλέλειπται ἐν ἴσῃ μοίρᾳ τῇ βαρβάρῳ Σαρματίᾳ λογισθεῖσα.

Ἀληθὲς μὲν ἔστιν ὅτι μετὰ τὴν τῶν γραμμάτων ἀναγέννησιν ἡ Εὐρώπη ἀνανήψασα ἐκ τῆς σκοτίας καὶ τῆς βαρβαρότητος τοῦ μακροῦ μεσαιῶνος δικαίως ἀνέκραξε ποῦ ἔστιν ἡ τῶν γραμμάτων ἐστία; Τί ἐγένοντο αἱ περικλειεῖς Ἀθῆναι; Καὶ μαθοῦσα ὅτι, αὐτὴ καίπερ ἀνηλεῶς ἀκρωτηριασθεῖσα ὑπὸ τῶν βαρβάρων, ἐτι ὑφίσταται μετὰ τῶν ἀθανάτων μνημείων καὶ ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἔσπευδε πανταχόθεν ὅπως ἴδῃ τὰ περιωθέντα λείψανα τῆς μητρὸς τῶν φώτων καὶ προσενέγκῃ

(1) Cicer. Tusculan. disputat. 4, 10. «Socrates autem primus philosophiam devocavit e caelo, et in urbibus collocavit, et in domos etiam introduxit, et coegit de vita et moribus rebusque bonis et malis quaerere».

(2) Κ. Ἀσωπ. λογ. περὶ Ἀλεξ. σ. 41.

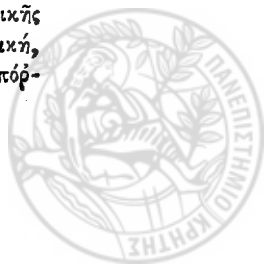
αὐτῇ τὸν ὀφειλόμενον σεβασμὸν (1). Καὶ δικαίως· οὐδεμία γὰρ ἄλλη τοσοῦτον μικρὰ χώρα τοῦ κόσμου, ὡς ἡ Ἑλλάς, τῶν μεγίστων ἀγαθῶν αἰτία ἐγένετο συμπᾶση τῇ ἀνθρωπότητι (2).

Ἄλλὰ τοῦτο καλῶς τε καὶ εὐγνωμόνως πρὸς τὴν μητέρα τῆς σοφίας ποιήσασα καὶ τοῦ χρόνου προϊόντος διὰ τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς πρώτης περιόδου ἀνδρωθεῖσα ὀπωσοῦν, μήπως μὴδὲν ὤφειλε καὶ τῇ θυγατρὶ αὐτῆς Μακεδονίᾳ, τῇ εὐκλεεστάτῃ ἀντιπροσώπῳ τῆς δευτέρας τοῦ ἑλληνισμοῦ περιόδου (3); Ἡ ταύτης μὲν ἐν Καρὸς μοίρᾳ λογισθείσης, μήπως δεόντως ἠρεύνησε καὶ προσηκόντως ἐξηκρίδωσε τὴν περιοχὴν, τὴν θέσιν καὶ τὴν ὀνομασίαν τῆς ἰδιαίτερας τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ Ἀλε-

(1) Chateaubriand Itiner. de Par. à Jérusal. «Quand l'Europe se réveille de la barbarie, son premier cri est pour Athènes. «Ou'est-elle devenue?» demande-t-on de toutes parts. Et quand on apprend que ses ruines existent encore, on y court, comme si l'avait trouvé les cendres d'une mère».

(2) K. F. Hermann Griech. Privatalterth. S. 1. «dass wohl niemals ein kleineres Land eine grössere Bedeutung für die ganze Menschheit erlangt hat». Jacobs verm. Schriften B. 3. S. 528». Es wird ewig der Ruhm des Alterthums seyn, dass es viel mit wenigem that. . . überall finden wir jene weise Sparsamkeit, die dem grossen Genius der Natur abgelernt scheint, und eben darum das untrüglichsste Kennzeichen der Genialität ist».

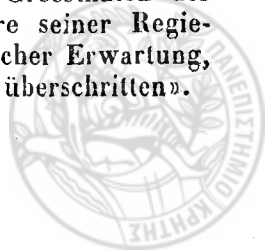
(3) Κ. Παπαρηγοπ. ἱστορ. τοῦ ἑλλ. ἔθν. τ. 2. σ. 170—78. 419—22. «Μέγα λοιπὸν καὶ ὑπὸ τῆς Προνοίας αὐτῆς θαυματουργηθὲν μᾶλλον ἢ ὑπὸ ἀνθρώπων διαπραχθὲν γεγονός ἐστίν ἡ τοῦ ἑλληνισμοῦ κατὰ τὴν Ἀνατολὴν διάδοσις· μέγα διὰ τὴν ὅλην τῆς ἀνθρωπότητος ἱστορίαν, μέγα διὰ τὴν ὅλην τῆς ἑλληνικῆς ἐθνικότητος τύχην, διότι ἅπασα ἡμῶν ἡ μετέπειτα κοινωνικὴ, ἠθικὴ, διανοητικὴ κατάστασις, τοῦ γεγονότος ἐκείνου ἐστὶν ἀπόρροια».



ξάνδρου πατρίδος; τοῦ ὁποίου οἱ ἡρωϊκοὶ καὶ Ἡράκλειοι ἄθλοι οὐ μόνον πᾶσαν ἀνθρωπίνην προσδοκίαν ὑπερέβησαν, ἀλλὰ καὶ πάσης ἀνθρωπίνης πίστεως ὑπέρτεροι γενόμενοι τὸν κόσμον ἐξέπληξαν; (1). Ἡ μήπως ὤρισεν ἀκριβῶς τὸν ἀξιωματικόν ἐκείνον τόπον, ἐν ᾧ ὁ πρῶτος ἐδίδαξε τῷ δευτέρῳ τὰ μεγάλα ἐκεῖνα μαθήματα, δι' ὧν τοιοῦτος ἐγένετο ὁ τελευταῖος; οὐχὶ βεβαίως. Καὶ ἡ διαβεβαίωσις αὕτη ἐπικυροῦται ἐκ τῶν ἐπομένων λόγων τε καὶ πραγμάτων.

Φορβίγερος μὲν γὰρ ἐν τῇ σπουδαίᾳ τριτόμῳ καὶ τρισχιλιοσελίδῳ γεωγραφίᾳ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων, πάντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ γεωγράφους καὶ περιηγητὰς ὑπ' ὄψιν ἔχων, μόλις 20 μόνον σελίδας (ἐν τῷ γ' τόμῳ ἀπὸ τῆς 1050—1071 σελίδος) παρεχώρησε τῇ ἀρχαίᾳ τῆς Μακεδονίας γεωγραφίᾳ, ἥτις ἕνεκα τῆς μεγάλης βραχύτητος καὶ συντομίας κατάλογος κυρίων ὀνομάτων μετὰ τινων κριτικῶν ὑποσημειώσεων ἀποβαίνει, καὶ ἐπομένως δυσανάλογος μὲν πρὸς τὴν μεγάλην σημασίαν καὶ τὸ ἐνδοξον παρελθὸν τῆς χώρας, ἀνεπαρκὴς δ' ἐν τῇ παρουσίᾳ ἐποχῇ ὡς πρὸς τὴν πρόοδον τῆς γεωγραφικῆς ἐπιστήμης ἐξελέγχεται ὑπὸ τοῦ ὀρθοῦ λόγου, καὶ οὕτως οὐκ οἶδ' ὅπως ὁ ἀνὴρ τῆς Μακεδονίας τὴν αὐτὴν σημασίαν καὶ ἔκτασιν, ἣν καὶ τῇ μόλις ἐκ τοῦ ὀνόματος γνωστῇ τρισβερβάρῳ Σαρματίᾳ (αὐτόθι ἀπὸ τῆς 1112—1132 σελίδος) καὶ τῷ βαρβάρῳ Ἰλλυρικῷ (αὐτόθι ἀπὸ τῆς 833—853) ἀπέδωκε. Ταῦτα δὲ λέγω οὐχ ἵνα τοῦ ἀνδρὸς τὸ ἔργον κρίνω ἢ ἐπικρίνω, ἐξ οὗ

(1) Grote t. 6. p. 625. «Aber die Grossthaten des Alexandros während der Zwölf Jahre seiner Regierung . . . das sie nicht bloß menschlicher Erwartung, sondern beinahe menschlichen Glauben überschritten».



καὶ ὠφελήθη, ἀλλ' ἵνα ὑποδείξω καὶ ἀποδείξω, τοῦθ' ὅπερ καὶ αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς ἐξέφρασε μετὰ λύπης, ὅτι ἡ Μακεδονία ἤχιστα πασῶν τῶν λοιπῶν τῆς ἀρχαιότητος χωρῶν ἐξηρευνήθη ὑπὸ τῶν νεωτέρων.

Βουρσιάνος δὲ (1), εἰδικὴν γεωγραφίαν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος μετὰ τῆς Ἡπείρου καὶ Θετταλίας καλῶς φιλοπονήσας, ἐντελῶς, ὡς μὴ ὠφελεν, ἀπέκλεισε τὴν Μακεδονίαν ἐκ τοῦ κύκλου τῆς ἑλληνικῆς γεωγραφίας. Καὶ τελευταῖον ὀνόμας Γαλάτης Desdevises-du-dezert (2) νεωτάτην μὲν καὶ εἰδικὴν τῆς ἀρχαίας Μακεδονίας γεωγραφίαν συνέγραψε καὶ πολλὴν ἐν αὐτῇ συνεφόρησεν ὕλην, αὕτη ὅμως ἔνεκεν ἑλλείψεως θετικῶν περὶ Μακεδονίας γνώσεων ἐν πολλοῖς στερουμένη τῆς προσηκούσης ἀκριβείας καὶ ἑλλιπῆς περὶ τὴν τῶν πηγῶν ἔκθεσιν φαίνεται μοι, ὡς ἐν οἰκείῳ τόπῳ ἐξελεγχθήσεται. Ἐκ τῶν γενικῶν δὲ τούτων μεταδαινων ἐπὶ τὰ μερικὰ προστίθημι ὅτι, ἑλλειπῶν ὄντων τῶν γενικῶν, ἀνάγκη ἑλλιπέστερα εἶναι καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς περιεχόμενα μερικά, καθ' ὅσον καὶ περὶ τῆς θέσεως καὶ περὶ τῆς νῦν ὀνομασίας αὐτῶν διαφωνοῦσιν οἱ νεώτεροι δι' ἑλλειψιν ἀκριβῶν πληροφοριῶν. Οἱ μὲν γὰρ τὴν τοῦ Ἀριστοτέλους πατρίδα Στάγειρον ἐσφαλμένως μεταφέρουσιν εἰς τὴν τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ ἐκβολὴν (3), οἱ δέ, ὡς ὀρθῶς ἔχει, καταλείπουσιν μὲν ἐν τῇ προσηκούσῃ θέσει μεταξὺ τῆς λίμνης Βόλβης καὶ τῆς παραλίας τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου, τέσσαρα ὅμως διάφορα ὀνόματα ἀπονέμουσιν αὐτῇ οἷον Λιμπάνο-

(1) Bursian Geographie von Griechenland. 1868.

(2) Th. Desdevises-du-dezert geographie ancienne de la Macédoine. Paris. 1863.

(3) Ersch u. Gruber Allgemein. Encyclop. Theil V. S. 273.



βον, Μάκρην, Νίκαλιν καὶ Σταυρὸν καλοῦντες (1). Περὶ δὲ τῆς Πέλλης τῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου πατρίδος καὶ πρωτευούσης τοῦ κράτους ὡσαύτως διαφωνοῦντες, πέντε διαφόροις ὀνόμασι καλοῦσι Παλατίσια (2), Ἀλακλίσια, Πίλλα, στοὺς Ἀποστόλους (ἀντὶ τοῦ πλήρους «εἰς τοὺς Ἀγίους Ἀποστόλους») καὶ Βοδενά. Καὶ τὴν Μιέζαν δὲ μετὰ τοῦ Νυμφαίου, καίπερ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἀναφερόμενα, οἱ μὲν, εἴτ' ἐν γνώσει εἴτε κατ' ἄγνοιαν, ὅλως σιγῇ παρέρχονται (3), οἱ δέ, ἀξιοῦντες ὅτι ἔκειτο εἰς

(1) A. Stahr. Aristotelia Tb. 1. S. 24. «Heut zu Tage heisst der an der Stelle des alten Stagira befindliche Ort nach Sophianus Libanova, nach Nicetas und Fabricius, die, wie Buhle sagt, diese Gegenden bereist haben, Macre, nach andern Nicalis. Das meiste hat die Meinung von Reichard für sich, der das heutige Stavro dem alten Stagira entsprechen lässt».

(2) Sickler alt. Geograph. B. 2. S. 221. «Pella . . . lag zum Theil in dem, von dem Fl. Ludias gebildeten Sumphee (Palatisia und Alakissa, Mannert; Pilla Reich.) Cousinéry Voyag. dans la Macéd. vol. 1. p. 91. «Mélétius . . . a totalement erré, en disant que les ruines de Pella se trouvent dans un lieu qui a conservé le nom de Palatia». Mannert Geograph. B. 7. 479. «Der heutige griechische Name das Fleckens soll Palatisia (kleine Paläste, der Türkische aber Alaklissa seyn. Richtiger ist die Benennung Bodina oder Bodena» ὅπερ ἀνήκον τῇ Ἑδέσση ἐσφαλμένον ἐστίν. Forbiger ἐν Real-encycl. B. 4. S. 1338. «Pella . . . lag (deren Reinen sich unter dem Namen Palatitza beim heut. Alaklisi (Alla kilisah) oder Apostolus (στοὺς Ἀποστόλους)» καὶ ἐν Geogr. B. 3. S. 1062. Tafel Egnat. p. 57. «Alahclissa (Allae 1. e. Dei ecclesia)... lingua Graecorum et Turcarum ut alibi mixta. Palatisia quoque nuncupari fertur». Desdevises-du-dezert p. 303. «nous persistons à voir dans les ruines de Palatitza les ruines de Vallae». Τίμι πάντων τούτων πιστευτέον;

(3) Forbiger ἐν μὲν τῇ γεωγραφίᾳ οὐδόλως μνημονεῖται αὐ-

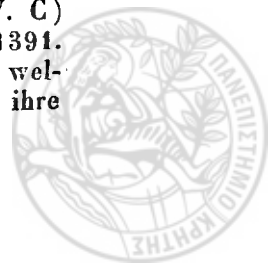
τὴν Ἐλίμειαν, περὶ τὴν νῦν κωμόπολιν Κοζάνην τιθεῖσιν αὐτὴν (1), οἱ δὲ μὴ πειθόμενοι τούτοις μεταφέρουσιν εἰς τὴν Ἡμαθίαν (2), οἵτινες, ὡς ἀλλαχοῦ δειχθήσεται, φαίνονται ὅτι ἔχουσι καὶ δίκαιον. Ταῦτα καὶ περὶ τούτων εἰρήσθω, πρὸς αἰώνιον τῶν ὁποίων μνημόσυνον οἱ νεώτεροι βασιλεῖς τε καὶ φιλόσοφοι καὶ πάντες ἐν γένει οἱ λόγιοι, οἱ μὲν τὴν μνήμην τοῦ λογιωτάτου καὶ φιλοσοφωτάτου πάντων, ὑπὸ τῶν πνευματικῶν τοῦ ὁποίου προϊόντων ἀεννάως φωτίζονται, σεβόμενοι, οἱ δὲ τὸ ἐνδοξότατον ὄνομα καὶ τὰ ἀείμνηστα ἔργα τοῦ μεγίστου τῶν βασιλέων τιμῶντες, ὠφείλον οὐ μόνον τὰς θέσεις καὶ τὰς ὀνομασίας αὐτῶν ἐξακριβῶσαι, ἀλλὰ καὶ μνημεῖα ἀθάνατα ἐπιτοπίως ἰδρῦσαι ὑπὲρ αὐτῶν, τὸν βάρβαρον ἀπομιμούμενοι βασιλέα Φίλιππον, ὃς καταστρέψας πρὸς ταῖς λοιπαῖς τῆς Χαλκιδικῆς πόλεις καὶ τὴν τοῦ φιλοσόφου πατρίδα, πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἀνήγειρε καὶ συνώκισεν αὐτὴν (3). Εἰ δὲ καὶ ἀνασκαφῶν τις ἐπιχειρήσῃς ἐγίγνετο ἐν τοῖς ἐπισημοτέροις τοῦλάχιστον τόποις οἷον ἐν Ἐδέσση, ἐν Πέλλῃ καὶ ἐν Δίῳ, ἐνθα μουσικοὶ καὶ Ὀλυμπιακοὶ ἐτελοῦντο ἀγῶνες καὶ οἱ φιλόμουσοι βασιλεῖς Ἀρχέλαος, Φίλιππος καὶ Ἀλέξανδρος πομπωδεστάτας ἀγοντες ἑορτὰς καὶ πανηγύρεις μετὰ φιλοσό-

τῆς, ἐν δὲ τῇ ἐγκυκλοπαιδεῖα περιγράφει μὲν αὐτὴν, οὐχ ὀρίζει δὲ τὴν θέσιν ἀκριβῶς οὐδ' ἀναφέρει νέον τι ὄνομα αὐτῆς.

(1) Keipert Karte von Griechenland. Leake ἐν τῷ χάρτη ὡσαύτως. Spruner Menke Atlas antiquus N^o XIII.

(2) Desdevises-du-dezert p. 303. καὶ ἐν τῷ χάρτη.

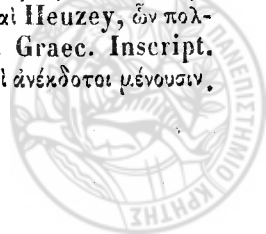
(3) Stahr Aristotel. T. 1h. S. 27. «Das harte Schicksal ihrer Nachbarstädte theilte in vollem Maasse auch Stagira . . . Die Stadt selbst war (Ol. 108, 1, 348 V. C) eingeschert». Forbiger ἐν Real-encycl. B. 6. S. 1391. «Berühmt ist nur als Geburtsort des Aristoteles, welchem Umstände die von Philipp zerstörte Stadt ihre



φων, ποιητῶν, ῥητόρων καὶ καλλιτεχνῶν ἀνεστρέφοντο, τίς ἐστὶν ὁ ἀμφιβάλλων ὅτι ἐκτὸς τῶν ὑπὸ Ῥωμαίων συληθέντων καὶ εἰς Ῥώμην ἀπαχθέντων, πλεῖστα ἔτι καλλιτεχνήματα, μαρτύρια τῆς Μακεδονικῆς βαρβαρότητος, καὶ μάλιστα Λυσίππεια ἀριστουργήματα (1) ἢ μήτηρ ἡμῶν γῆ καλύπτει ἐν τοῖς κόλποις καὶ ὡς πιστὸς θησαυροφύλαξ ἐπιφυλάσσει ἡμῖν τοῖς νεωτέροις ἐκείνων ἀπογόνους ἀπαράγραπτον κληρονομίαν; Ἄλλὰ ταῦτ' ἀναγράφοντι καὶ τοὺς νεωτέρους αἰτιωμένω, εὐλόγως ἠδύνατό τις αὐτῶν ὑποκροῦσαί μοι «Ἵμεῖς τοι ὦ νέοι Μακεδόνες τί οὖν ποιεῖτε καὶ τί οὐκ ἐρευνᾶτε ὃν οἰκεῖτε τόπον, ἀλλὰ τὰ πάντα παρ' ἄλλων ζητοῦντες ἀναμένετε; μήπως ὑπὸ μανδραγόραν καθεύδοντες μηδὲν ποιεῖτε; Πρὸς ὃν κατὰ κακὴν μοῖραν οὐδὲν ἄλλο ἀποκρίνασθαι ἔχω εἰμὴ ὅτι «πάλαι ποτ' ἦσαν ἄλκιμοι Μιλήσιοι» καὶ ὅτι οὐδόλως μὲν καθεύδομεν ὑπὸ μανδραγόραν, οὐδ' ἀπρακτοῦμεν, ἀλλὰ κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν τὰς ἡουχίας ἄγομεν, ὡσπερ πάλαι ποτὲ οἱ Κυρᾶιοι καὶ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα οἱ Εὐρωπαῖοι· τοσαῦτα μὲν περὶ τῆς

Wiederherstellung durch letzteren verdankte, als er den Aristoteles zum Lehren seiner Sohnes berufen hatte).

(1) Niebahr hist. u. Philol. Vortr. über alt-Länder u. Völkerk. t. 1. S. 297. «Gewiss ist nicht alles von den Römern fortgeführt worden, so dass man noch Kunstwerke der trefflichsten Art, ja vielleicht sogar noch Meisterwerke des Lysippos, finden möchte, auch Inschriften, obgleich wie ich schon gesagt habe sonst Inschriften in Makedonien fehlen» ἔπερ τελευταῖον οὐκ ὀρθῶς καὶ ἀληθῶς ἔχον ἐξελέγχεται ἐκ τῶν παρὰ τῶν νεωτέρων ἀνακαλυφθεισῶν τε καὶ δημοσιευθεισῶν πολλῶν ἐπιγραφῶν ὡς παρὰ Leake, Cousinéry, A. Boué, H. Sauppe καὶ Heuzey, ὃν πολλὰς καὶ Boeckh ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ Corp. Graec. Inscript. πολλαὶ δὲ καὶ νῦν ἔτι τοῖς νεωτέροις ἄγνωστοι καὶ ἀνεκδότοι μένουσιν.



μὴ προσηκούσης ἐρεύνης καὶ ἐξακριβώσεως τῆς Μακεδονίας ὑπὸ τῶν νεωτέρων.

Πρὸ πολλοῦ δὲ χρόνου ἀσχολούμενος εἰς τὴν τῶν ἐγγχωρίων ἐρευναν καὶ σπουδὴν καὶ πρὸς τοῖς νεωτέροις καὶ τοὺς ἀρχαίους πρὸ ὀφθαλμῶν θέμενος, εὗρον ὅτι τὴν τοῦ πράγματος αἰτίαν οὐ μόνον οἱ νεώτεροι, ὡς προεῖπον, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἐν μέρει φέρουσιν, ὡς ἐκ τῶν ἐπομένων δηλωθήσεται· ὁ μὲν γὰρ Ὅμηρος, ὃν Στράβων ἀποκαλεῖ ἀρχηγέτην τῆς γεωγραφικῆς ἐμπειρίας, Ἡσίοδος, Πίνδαρος καὶ πάντες οἱ μετὰ ταῦτα ποιηταὶ καὶ λογογράφοι εἰς τὴν πρώτην τῆς γεωγραφικῆς ἐπιστήμης περίοδον ἀναγόμενοι, ἐλάχιστα γινώσκουσι περὶ Μακεδονίας. Ὁ δὲ Ἡρόδοτος, Θούκυδίδης, Ξενοφῶν καὶ πάντες οἱ λοιποὶ ἱστορικοὶ καὶ γεωγράφοι μέχρι Ἐρατοσθένους τὴν δευτέραν ἀποτελοῦντες περίοδον ἤτοι τὴν ἱστορικὴν λεγομένην, πλείω μὲν τῶν προηγουμένων διδάσκουσιν, ἀνεπαρκῶς ὅμως καὶ οὗτοι πάνυ βραχέα περὶ Μακεδονίας ἀναφέρουσιν. Ἐν δὲ τῇ τρίτῃ περιόδῳ τυγχάνουσιν ἄνδρες πολλῶ προὔχοντες πάντων τῶν προηγουμένων Πολύβιος ὁ εὐλόγως πατήρ τῆς ἱστορικῆς γεωγραφίας καλούμενος καὶ Στράβων ὁ τῶν γεωγράφων κορυφαῖος, οἵτινες ἐξέτειναν μὲν τὸν τῆς γεωγραφίας καὶ ἱστορίας κύκλον ὅσον οἶόν τε πορρωτέρω τῆς Ἑλλάδος, εἰς φῶς ἀνενεγκόντες νέα πόλεων τε καὶ ἔθνων ὀνόματα, τελέως τοῖς πρὸ αὐτῶν καὶ τοῖς ὕστερον ἄγνωστα, οὐχ ἤττον ὅμως δυστυχῶς ἔτ' ἐν σκότει καὶ ἀσαφείᾳ καταλέλειπται τουτὶ τὸ μέρος. Ἄλλως δ' ἂν εἶχε τὸ πρᾶγμα, εἰμὴ πρὸς τῇ τῶν πολλῶν συγγραμμάτων ἀπωλείᾳ ἓνια καὶ τούτων συναπολέσθαι συνέβαινε, καὶ μάλιστα τὸ ἔσδομον τῆς τοῦ Στράβωνος γεωγραφίας, ὅπερ κυρίως περὶ Μακεδονίας πραγματεύεται



(1) ὡς πρόδηλον γίνεται ἐξ αὐτῶν τῶν περιωθέντων ἡμῖν ἀποσπασμάτων, οἷονεὶ λειψάνων τινῶν μεγάλου ναυαγίου τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων! (2), ἰδίᾳ δὲ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Στράβωνος ὁμολογίας σαφῶς μαρτυροῦντος «διόπερ ἡμεῖς πεποιηότες ὑπομνήματα ἱστορικὰ χρήσιμα» (3) καὶ ἀλλαχοῦ ἔτ' ἐμφανέστερον «εἰρηκότες δὲ πολλά . . . ἐν τῇ ἕκτῃ τῶν ἱστορικῶν ὑπομνημάτων βίβλῳ, δευτέρᾳ δὲ τῶν μετὰ Πολύβιον» (4), περὶ ὧν μάλα ὀρθῶς εἰκάζουσιν ὁ τε Νειβοῦρος (5) καὶ Φορβίγερους (6)

(1) Forbiger Geogr. B. 1. S. 313. «Der letzte Theil des Buchs, welcher Macedonien und das übrige Thracien schilderte, ist leider verloren gegangen, und wird durch die Kurzen Auszüge der . . . Epitome nur nothdürftig ersetzt». Groskurd Bd. I. S. 580. Note 3. Sickler Geograph. Bd. 2, S. 228.

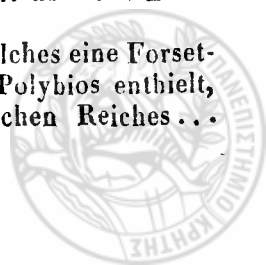
(2) Περί ὧν εἰκότως ἐπιφωνεῖ Μύλλερους «O Stragem imanem, jacturam irreparabilem! e tantis locupletissimorum librorum divitiis tria vix scripta majora Strabonis Ptolemaei, Hermolai, servari contigit; et ne haec quidem salva prorsus emergerant. nam Strabonis et Ptolemaei libros quantopere temporum injuria et scribarum doctorum licentia foedaverit». Geogr. graec. minor. edit. Carol. Mulleri.

(3) Στραβ. γεωγρ. 1, 13. 2, 515. Πλουτάρχ. Λουκουλ. κ. 28. Σουλ. κ. 26. Caes. c. 63. Ἰωσηπ. Ἰουδ. 14, 8. Σουῖδ. ἐν λ. Πολύβιος. Voss. de histor. gr. 2, 6. Casaub. praef. in Strab. 2. 1. Heeren de font. vitt. parall. Plut. p. 142. 158. Groskurd's Anmerk. zu Strab. 1. p. 13.

(4) Στραβ. 11, 515. Forbiger. Geogr. B. 1. S. 305 «Noch ein, uns leider verloren gegangenes, historisches Werk, ἱστορικὰ ὑπομνήματα, in 43 Büchern».

(5) Niebuhr histor. u. Philolog. Vortr. über alt. Länd. u. Völkerk. B. 1. S. 20.

(6) Geograph. B. 1. S. 305—6. «Welches eine Fortsetzung der allgemeinen Geschichte des Polybios enthielt, und vom Untergange des Macedonischen Reiches . . .



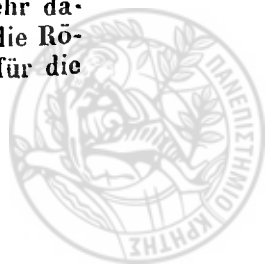
ὑπολαμβάνοντες τὸ ἀπολεσθὲν πολύτιμον τῆς ἱστορίας ἔργον τοῦ Στράβωνος ὡς συνέχειαν τῆς καθολικῆς τοῦ Πολυβίου ἱστορίας, ἧς τὰ πλεῖστα δυστυχῶς ἀπωλέσθη (1), ἀπὸ τῆς πτώσεως τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους μέχρι τῆς ἐν Ἀκτίῳ μάχης ἐξικνούμενον.

Τοσαῦτα μὲν καὶ περὶ τούτων τῶν ἀξιολόγων ἀνδρῶν, οἳ πολλὰ μὲν καλῶς εἰρήκασι, πολλὰ δὲ καὶ παραλελοιπασιν ἢ οὐχ ἰκανῶς ἐξεῖπον. Εἰ δέ, τοῦ λόγου ἐν τέλει γενομένου, ἀξίον καὶ Ῥωμαίων τινῶν ἐπιμνησθῆναι, ὧν τὰ συγγράμματα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον σῶα περιεγένοντο ἡμῖν, οὐκ ἄτοπον ἀναμνησθῆναι τῶν κυριωτέρων γεωγράφων μὲν Πομπωνίου τοῦ Μέλανος καὶ Πλινίου τοῦ πρεσβυτέρου, ἱστοριογράφου δ' αὐτοῖς διαπρεπεστάτου τοῦ Τίτου Λιούιου, οἳ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἑλληνικοῖς χρησάμενοι συγγράμμασι, τέως σωζομένοις, ὤφειλον πλείω τῶν προηγουμένων διδάξαι τοῖς ὕστερον (2). Τῶν γὰρ πόρρω τῆς Ἑλλάδος κατὰ Στράβωνα πλείων ἦν ἄγνοια τοῖς πρεσβυτέροις ἢ τοῖς νεωτέροις, δικαίως νομιζομένοις ἐμπειροτέροις περὶ τὰ τοιαῦτα γεγονέναι. Τούτοις δ' ὑπολείπεται ἡ προσθήκη τῶν ἐν τῇ τετάρτῃ

bis zur Schlacht bei Actium herabreichte». Schöll Gesch. d. griech. Lit. B. 2. S. 740.

(1) Palmerii graec. ant. descript. lib. 1. cap. 35. p. 190. «Heu! periit Polybius et ejus tantum accisas reliquias habemus, qui se integer ad nos pervenisset, solus ad Graeciae notitiam suffecisset, prout exacte et curiose omnia narrat, et locorum situm ante oculos ponit, in omnibus rationem habens et temporis et loci».

(2) Niebuhr histor. u. Philolog. Vortäg. über alt. Länd- u. Völk. B. 1. S. 11. «Keine Nation hätte mehr dafür thun können, und hat weniger gethan als die Römer, sie zeigten sich vollkommen gleichgültig für die Kenntniss ihrer unermesslichen Reiches».



καὶ τελευταία περίοδῳ ἀνηκόντων, ἐν ἣ μνήμης ἀξιοὶ καὶ μάλιστα σπουδαῖοι τῇ γεωγραφίᾳ φαίνονται Κλαύδιος ὁ Πτολεμαῖος ὁ τελευταῖος πάντων (1) καὶ Στέφανος ὁ Βυζάντιος, οὗ τὸ ἀξιόλογον σύγγραμμα πᾶν ἀκρίτως καὶ ἀνακολούθως ὑφ' Ἑρμολάου ἐπιτημηθὲν (2) ἀπλοῦς πόλεων, ὡς μὴ ὄφελε, κατάλογος καθέστηκε· ὥστε καὶ οὗτοι ἱκανὴν μὲν παρέχουσιν ἐπικουρίαν, οὐκ ἀποπληροῦσιν ὅμως τὴν ὑπάρχουσαν ἔλλειψιν.

Ἐκ πάντων τοίνυν τούτων διὰ βραχέων μνημονουθέντων ῥάδιον κατιδεῖν ὅτι τὸ μὴ ἀκριβῶς καὶ προσηκόντως ἔτι γινώσκεισθαι ὑπὸ τῶν νεωτέρων τοὺς εἰρημένους τόπους εἰς τρία ἀνάγεται αἷτια, ὧν πρῶτον μὲν ἔστι τὸ πᾶν βραχέως διαμεμνοεῦσθαι ὑπὸ τῶν πρὸ Ἡροδότου ἀρχαίων συγγραφέων, δεύτερον δὲ τὴν τῶν πλείστων ἰδίᾳ περὶ αὐτῶν τοῖς μεθ' Ἡρόδοτον ἀρχαίοις γεγραμμένων ἀπώλειαν (3), καὶ τελευταῖον τὴν τε ἀσάφειαν

(1) Ἄφ' οὗ κυρίως τῆς μὲν μαθηματικῆς νέα ἀρχεται περίοδος, τῆς δὲ ἱστορικῆς γεωγραφίας ὁ κύκλος ἐπεκταθεὶς ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον εὐρύνεται καὶ πᾶσα πρόοδος τελευτᾷ αὐτῷ, περὶ οὗ ὀρθῶς παρκτηρεῖ Μύλλερὸς «Denique post Claudium Ptolemaeum lumen ultimum per longum litterarum crepusculum non aucta quidem est scientia geographica, haud paucis tamen commentantis, colligentis, excerpendis vetustorum geographorum scriptis, operam navabant, usquedum ingruens barbarici caligo situ suo omnia obteget». Praefat. geograph. gr. minor.

(2) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι. «Stephanum vero ab Hermolao breviatum quam lacerum eripuerimus, qui est qui nesciat?. Haec igitur auctorum trias quum sit quasi κλειδοῦχος quae veterum nobis orbem recludat, et magnorum geographorum nomine designetur, multum tamen abest ut modicis suis voluminibus magnitudinem et varietatem argumenti ingentis assequi potuerit».

(3) Ἐκτὸς τῶν τοῦ Πολυβίου καὶ Στράβωνος ἀπολεσθέντων συγγραμμάτων ἀναφέρουσιν οἱ ἀρχαῖοι καὶ ἄλλων συγγράμματα

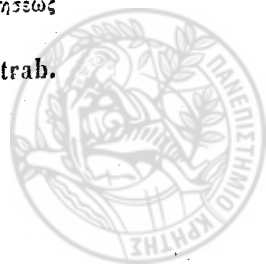
καὶ τὴν ἐκ τῆς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ταῖς πλείσταις τῶν πόλεων ἐπενεχθείσης καταστροφῆς προερχομένην ἀντίφασιν τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων συγγραφέων (1).

Καὶ ὅτι μὲν ταῦτα ἀληθῆ, ὑπὸ πολλῶν μαρτυρεῖται ἀρχαίων, ὧν τοὺς λοιποὺς ἀφείς, αὐτὸν Στράβωνα καὶ αὐθὶς εἰς μαρτυρίαν παρατίθεμαι διαβρῆδην περὶ τοῦ τρίτου αἰτίου λέγοντα «Γέγονε δ' ἡ ἀσάφεια οὐ διὰ τῆς τῶν συγγραφέων ἀνομολογίας, περὶ τῶν αὐτῶν οὐ ταῦτα λεγόντων» (2). Ἐπεὶ δὲ περὶ τοῦ δευτέρου αἰτίου προη-

ιδίως Μακεδονικὰ καλούμενα, ὧν τινὰ μὲν ὑπ' ἀνδρῶν Μακεδόνων συγγραφέντα, τινὰ δ' ὑπ' ἄλλων. Τοιοῦτοι δ' εἰσιν Ἀρητάδης ὁ Κνίδιος (Fragm. histor. gr. edit. C. Mylleri t. 4. p. 316). Βάλαγρος (Στερ. Β. ἐν λ. Ἄμολθος καὶ Δυρράχιον). Ἡράκλειτος Λέσβιος ἱστορίαν γεγραφῶς Μακεδονικὴν (Διογεν. Λαερτ. 9, 17.), Νικομήδης Ἀκάνθιος (Ἀθην. 5. σ. 217), Θεαγένης Μακεδῶν, πάτρια Μακεδονικὰ γράψας ἤτοι περὶ ἀρχῆς καὶ ἱστορίας Μακεδ. πόλεων (Φωτ. 1, 104. β, 15), ὧν ἱκανὰ ἀποσπάσματα σώζονται, Ἀντίγονος Μακεδονικὴν περιήγησιν (Στερ. Β. ἐν λ. Ἀθανάσις), Κρίτων Πιεριώτης (Σουιδ. ἐν λ. Κρίτων), Θεόπομπος Ἀντίπατρος Μακεδῶν καὶ ἄλλοι τινές.

(1) Στραβ. 7, 332. 3. «Νυνὶ δ' ἐρήμου τῆς πλείστης χώρας γεγεννημένης καὶ τῶν κατοικιῶν καὶ μάλιστα τῶν πόλεων ἱερνισμένων οὐδ' εἰ δύναίτο τις ἀκριβοῦν ταῦτα, οὐδὲν ἂν ποιοίη χρήσιμον διὰ τὴν ἀδοξίαν καὶ τὸν ἱερνισμόν αὐτῶν, ὃς ἐκ πολλοῦ χρόνου λαβὼν τὴν ἀρχὴν οὐδὲ νῦν πω πέπαιται κατὰ πολλὰ μέρη διὰ τὰς ἀποστάσεις, ἀλλ' ἐνστραποδεύουσιν αὐτοῖς Ῥωμαῖοι τοῖς οἴκοις, κατασταθέντες ὑπ' αὐτῶν δυνάσται· τῶν γοῦν Ἑπειρωτῶν ἐβδομήκοντα πόλεις Πολύβιος φησὶν ἀνατρέψαι Παῦλον μετὰ τὴν Μακεδόνων καταλυσιν πέντε δὲ καὶ δέκα μυριάδας ἀνθρώπων ἔξανδραποδίσασθαι. Τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Στράβωνος πιστῶς ἐξαικονίζει τὴν τῶν Ῥωμαίων ἐπιείκειαν, μεθ' ἧς πράγματι ἐδέσποζον τῶν κατακτηθέντων λαῶν, ἰδίᾳ δὲ τῶν Μακεδόνων καὶ Ἑπειρωτῶν, οἷς ὀνόματι μόνον τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως κατέλιπον!

(2) Στραβ. γεωγρ. 12, 573. Tafel edit. fragment. Strab. p. 18—19.



γουμένως ἐγένετο λόγος, ἔνθα παρατίθεται καὶ ἡ προσήκουσα μαρτυρία, ἀνάγκη καὶ περὶ τοῦ πρώτου διὰ βραχέων διαλαβεῖν, ἐν οἷς λυθήσεται καὶ ἡ ἀναφυομένη ἀπορία αὐτίνος ἕνεκ' ἄρα γε ὁ πολλὰ περὶ πολλῶν καὶ πορρώτατῳ τῆς Ἑλλάδος κειμένων πόλεων, χωρῶν, ἔθνων καὶ ποταμῶν τόσῳ ἐπαγωγικῶς ἀφηγούμενος Ὅμηρος, σχεδόν τι τέλεον ἀγνοεῖ τὰ τῆ ἑλληνικῆ χερσονήσῳ προσήκοντα μέρη; Ἐγὼ μὲν τῷ Στράβωνι ἐπόμενος ἄλλην τούτου αἰτίαν οὐκ οἶδα, εἰ μὴ πρῶτον μὲν τὸ μεσόγειον αὐτῶν· εὐεπιφόρως γὰρ ἔχων πρὸς τὴν ἐγγυτάτην καὶ γνωριμωτάτην αὐτῷ θάλατταν, ἣτις ἔχει τὸ πλεονέκτημα πρὸς τὸ ποιεῖν γνωρίμους τοὺς παρακειμένους τόπους, γινώσκει τὴν παραλίαν τὴν καλουμένην Πιερίαν (1) ὡς ἔδραν τῶν Μουσῶν, τὸ ἐπικείμενον αὐτῇ ὄρος, ἦτοι τὸν πολυδειράδα Ὀλυμπον (2) ὡς κατοικίαν τῶν θεῶν τὸν εὐρυρέοντα Ἀξίον σὺν τοῖς παρ' αὐτῷ οἰκοῦσιν ἀγκυλοτόξοις Παίοσι (3) καὶ τόπῳ τινὶ καλουμένῳ Ἀμυδῶνι, καὶ τὴν Ἡμαθίαν (4), οὐδόλως τῆς Μακεδονίας μνημονεύων· τοῦτο δὲ οὐ τοσοῦτον θαυμαστὸν περὶ Ὀμήρου. Καὶ γὰρ οἱ νεώτεροι ἐκείνου ἄχρι τοῦ πατρὸς τῆς ἱστορίας ἀγνοοῦσι τὰ περὶ αὐτῆς. Δεύτερον δὲ τὴν κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἀδοξίαν τῶν χωρῶν δι' ἣν ὁ τε Ἡρόδοτος καὶ οἱ μεθ' Ἡρόδοτον δι' ὀλίγων λέξεων τῶν πλείστων ἐν παρόδῳ μνημονεύουσι. Κατὰ γὰρ Στράβωνα ἐν τοῖς γνωρίμοις τόποις καὶ ἐνδόξοις, αἵ τε μεταναστάσεις γνώριμοι, καὶ οἱ τῆς χώρας μερισμοὶ καὶ αἱ τῶν ὀνομάτων μεταβολαὶ καὶ εἴ τι ἄλλο παραπλήσιον· θρυλεῖται γὰρ ὑπὸ πολλῶν καὶ μάλιστα τῶν Ἑλλήνων.

(1) Ὅμηρ. Ἴλ. 14, 226· Ὀδυσσ. 5, 50.

(2) Ἴλιαδ. 1, 499. 8, 3.

(3) Ἴλιαδ. 2, 848. 10, 428. 16, 287.

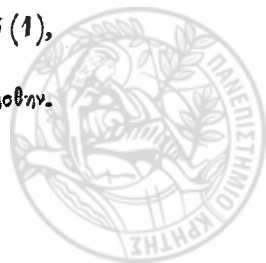
(4) Ἴλιαδ. 14, 226.



ὅσα δὲ βάρβαρα καὶ μικρόχωρα καὶ διεσπαρμένα, τούτων ὑπομνήματα οὐτ' ἀσφαλῆ ἐστὶν οὔτε πολλά. Τούτοις δὲ προσθετέον καὶ τὴν χερσαίαν ἀπόστασιν αὐτῶν· ὅσα γὰρ ἐκτετοπισμένα καὶ πόρρω τῶν Ἑλλήνων ἐπιτείνει τὴν ἀγνοίαν· περὶ μὲν τῶν τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλησιν ἀναφερομένων ἰκανὰ ταῦτα. Ὅτι δὲ οἱ τῶν Ῥωμαίων συγγραφεῖς, ἀρξάντων τοῦ πλείστου τῆς τέως οἰκουμένης μέρους καὶ μέγα τι γεωγραφικὸν ἔργον ὀφειλόντων τοῖς ὕστερον καταλιπεῖν μιμοῦνται τοὺς Ἑλληνας, ὅτε μὲν μᾶλλον, ὅτε δὲ ἥττον, τοῖς πᾶσιν ὁμολογούμενον οἴομενος παραλείπω. Καὶ γὰρ ἂν λέγουσι, παρ' Ἑλλήνων μεταφέρουσιν, ἀφ' ἑαυτῶν δὲ οὐ πολὺ τὸ φιλείδημον προσφέρονται, ὥστε ὁπόταν ἔλλειψις γένηται παρ' ἐκείνων, οὐκ ἔστι πολὺ τὸ ἀναπληρῶμενον παρὰ τῶν ἐτέρων, ἄλλως τε καὶ τῶν ὀνομάτων, ὅσα ἐνδοξότατα, τῶν πλείστων ὄντων ἑλληνικῶν.

Τοσαῦτα μὲν οὖν καὶ περὶ τῶν ἀρχαίων ἐν συντόμῳ διεληλυθότι ἀπέκειτό μοι προσθεῖναι καὶ τὰ τῶν Βυζαντινῶν ἀξιολογώτερα. Ἄλλ' ἐπειδὴ οὗτοι μετὰ τὴν κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ὑπὸ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν βαρβάρων γενομένην καταστροφὴν πολλῶν τῆς Μακεδονίας μερῶν ἀγνοοῦσι τὴν ἀρχαίαν κατάστασιν αὐτῆς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, καὶ ἐνίοτε ἱστοροῦντες περὶ αὐτῆς συγχέουσι καὶ ὀνόματα καὶ πράγματα, καὶ ἐπομένως μικρὸν τι συντελοῦσι τῷ προκειμένῳ, τούτων ἕνεκα χαίρειν ἑάσας αὐτοὺς νῦν, ἐνοικεῖω τόπῳ μνησθήσομαι. Ἐκ πάντων τοίνυν τῶν εἰρημένων ἔπεται ὅτι, ὡς τῶν ἀρχαίων οὐδὲν ἰδίᾳ περὶ τοῦ πράγματος γεγραμμένον σῶόν τε καὶ ἀνελλιπὲς περιεγένετο ἡμῖν, οὕτω καὶ τῶν νεωτέρων πολλὰ περὶ πολλῶν ἰδίᾳ γραφάντων, οὐδεὶς ποτε εἰδικῶς ἐπελήφθη αὐτοῦ (1),

(1) Ἐξαιρουμένου Desdeviscs-du-dezert, οὗ ἀνωτέρω ἐμνήσθην.



ἀλλά τινες αὐτῶν ἀφορμὴν παρὰ τῶν ἀρχαίων λαβόντες ἐν ὑπομνημάτων εἶδει καὶ σχολίων καὶ περιηγήσεων μονομερῶς τὰς περὶ αὐτῶν δοξασίας καὶ ἀντιφατικὰς ἐνίοτε εἰκασίας ὑποβάλλουσιν αὐτοῖς.

Τούτους δ' εἰς τρεῖς διαιρῶν τάξεις, ἐν μὲν τῇ πρώτῃ καταλέγω τοὺς ἀρχαιοτέρους ἦτοι τοὺς τοῖς τε ἀρχαίοις καὶ Βυζαντινοῖς κατακολουθοῦντας, τοὺς τὰ παρὰ τούτων πρὸς τὰ ὑπ' ἐκείνων γεγραμμένα συμβιβάζει πειρωμένους, ὡς ἕκαστοι γνώμης τυγχάνουσι, καὶ οὐδένα τῶν νεωτέρων περιηγητῶν πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντας, ἀλλ' ἀπλῶς ἐκ βίβλων ἐν σπουδαστηρίοις συντάττοντας τὰ περὶ ὧν γράφουσι (1), οἵτινες ἐνίοτε τὴν ἀλήθειαν εὐρεῖν ζητοῦντες, ἐνιαχοῦ διαστρέψαντες μᾶλλον ἢ ἐξακριβώσαντες αὐτὴν ἐξελέγχονται. Ἴνα δὲ μὴ δοκῶ ὅτι λόγους λέγω κενούς, τοὺς μὲν λοιποὺς τῆς τάξεως ταύτης παραλιπὼν, ὧν ἀκολούθως μνησθήσομαι, ἀρκοῦμαι ἐνὶ καὶ μόνῳ παραδείγματι, ἀναφερομένῳ αὐτῷ τῷ Μαννέρτῳ τῷ διασημοτέρῳ αὐτῶν· οὗτος γὰρ τὴν μὲν παρὰ τῷ Λιουίῳ (2) Κελέτρον καλουμένην, παρὰ δὲ τοῖς Βυζαντινοῖς, ὡς καὶ νῦν ἐτι Καστορίαν πόλιν τῆς Μακεδονίας (3), ἀκρίτως τιθεὶς μεταξὺ Ἀχρίδος (Λυχνιδοῦ) καὶ Βιτω-

(2) Allgemein. Zeit. N^o 229. 1869. «Es gibt gelehrte die nur in der Studienstube lernen».

(3) Liv. 31, 40. «Inde impetum in Orestidem fecit, et oppidum Celetrum est aggressus».

(4) Ἄνν. Κομνην. τ. 1. σ. 209. Κεδρην. 49. 67 80. Γεωργ. Παχυμ. εἰς Μ. Παλ. 2, 11. Νικηφορ. Γρηγ. 2, 8. Καντακουζ. 1, 54. Εὐφραιμ. Καισ. 3500. 3503. 8691. καὶ ἀλλαχοῦ· περὶ δὲ τῆς ταυτότητος τῆς Καστορίας καὶ τοῦ Κελέτρου ὄρα O. Müller Mak. S. 15. Mommsen röm. Gesch. t. 1. S. 705. Pouqueville t. 2. p. 369. Leake t. 1. 323. t. 3. 436. Ami Boué Itin. t. 2. p. 92. Hadschi Chalfa p. 97. καὶ ἄλλους, περὶ ὧν ἐν τῷ β' μέρει γενήσεται λόγος.

λίωv (Ἡρακλείας Πελαγονίας) (1), τοσαύτη περιέπεσε πλάνη, εἰς ὅσην περιπέσοιεν ἂν, εἴτις γεωγραφῶν ἔλεγεν ὅτι ἡ Λειψία μεταξὺ Βερολίνου καὶ Ἀμβούργου κεῖται! ὥστε εἶποτέ τις τῶν ἀποδημούντων Καστοριανῶν τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα ἐπισκέψασθαι ἠδούλετο, Μάννερτον εἰς χεῖρας ἔχων, οὐδέποτε τῇ ἀληθείᾳ περιπλανώμενος καὶ ζητῶν εὐρήσει αὐτήν.

Ἄλλὰ περὶ τούτου καὶ ἄλλων παραπλησιῶν, πολλῶν προκειμένων μοι λέξω τὰ δέοντα ἐν οἰκείῳ τόπῳ. Νῦν δὲ μεταβαίνων ἐπὶ τοὺς ἐν τῇ δευτέρᾳ τάξει καταλεγόμενους ἦτοι τοὺς εὐαριθμήτους περιηγητάς, ἐν πρώτοις παρατηρῶ ὅτι τούτων οἱ μὲν μέρη τινὰ τῆς Μακεδονίας ἰδόντες, πολλὰ καὶ ἐξ ἀκοῆς λέγουσιν, οἱ δὲ πάντα σχεδόν, ἃ περιγράφουσι, θεασάμενοι ἐν παρόδῳ στρατιωτικῇ καὶ ἐν δρόμῳ κατέμαθον· διὸ πολλάκις οὐδὲ ταῦτα περὶ τῶν αὐτῶν ἀφηγοῦνται, ἀλλ' ἕκαστοι ἑκάστοις

(1) Mannert. Bd. 7, S. 484. «Das Städtchen Castra, auch Nicia genannt (ὅπερ οὐκ ὀρθόν), lag 12 Mill. westlich von Heraclea . . . Aber im Mittelalter finden wir es unter dem Namen Kastoria als beträchtlichen festen Ort wieder, dessen Lage sich auf der Strasse Zwischen Lychnidus und Pelagonia». καὶ 549. «Die Stadt Kastoria des Mittelalters darf man nicht an die Stelle von Celetrum setzen, sie lag viel weiter nördlich auf der Strasse von Achrida oder Lychnidus nach Pelagonia in der Nähe des Erigon Flusses». Ἐν τούτοις παρατηρητέον πρῶτον μὲν ὅτι ἡ Νίκαια διάφορος τοῦ Κάστρα ἐστίν, δεύτερον δὲ ὅτι αὐτὴ οὐδὲν κοινὸν ἔχει τῇ Καστορίᾳ κειμένη ἐν τῇ Ὀρρεσιδίᾳ καὶ οὐχὶ ἐνταῦθα καὶ τρίτον ὅτι ἡ Καστορία ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ Κελέτρου ἐστὶ. Ἄν δ' ἐμβλέψῃ τις τῷ χάρτι αὐτοῦ, εὐρήσει τὴν μὲν Ὀρρεσιδίαν ἐν τῇ θέσει τῆς Ἑλιμείας καὶ τανάπαινον, τὴν δὲ Βοττιαίαν μεσημερινώτατα παρὰ τὴν Θεσσαλίαν καὶ οὐχὶ ὡς ἀληθῶς ἔχει μεταξὺ Λουδίου καὶ Ἀξιῶ. Κεὶ μήπως μόνον ταῦτα ἐσφαλμένα εἰσι παρ' αὐτῷ; πολλοῦ γε καὶ δεῖ.



τάναντία λέγουσι καὶ ταῦτα ὡς πεφροντισμένως ἐξητασμένα. Ἄλλ' εἰ μὲν περὶ τῶν ὀραθέντων οὕτω διαφέρονται, πόσω μᾶλλον περὶ τῶν ἐξ ἀκοῆς; οἴκοθεν ἐννοεῖται. Πρὸς ἐπιβεβαίωσιν δὲ τῶν λεγομένων μοι δύο μόνων ἐκ τῶν πολλῶν παραδειγμάτων χρῆσιν ποιήσομαι, ἀναφερομένων τοῦ μὲν τῷ ἰδίᾳ μέρος τι τῆς Μακεδονίας ἐρευνήσαντι Κουσιερῦ, τοῦ δὲ τῷ ὁμολογουμένως συντονώτερον καὶ κριτικώτερον τῶν λοιπῶν περιγράφαντι τὰ πράγματα ἦτοι τῷ Ληκίῳ.

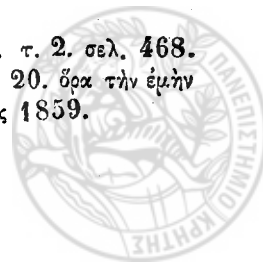
Οὗτος γὰρ (1), προκειμένου λόγου περὶ τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας πόλεως Λυχνιδοῦ, καθὼς καὶ περὶ τῆς διαβάσεως καὶ διευθύνσεως τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ, ἐξαπατηθεὶς ἐκ τῶν πολλαχοῦ ἐσφαλμένων ἀριθμῶν τῶν ἐνιαχοῦ ἀντιφασκόντων ὁδοιπορικῶν, ἀνευ τινὸς ἀποχρῶντος λόγου ἐπιμόνως διῖσχυρίζεται ὅτι καὶ ἡ Λυχνιδός, ἦν διήρχετο ἡ Ἐγνατία, ἔκειτο οὐχὶ ἔνθα νῦν κεῖται ἡ Ἀχρὶς ἐπὶ τῆς βορρῆϊας ὄχθης τῆς ὁμωνύμου λίμνης, ἀλλ' εἰς ἀπόστασιν 5—6 ὥρῶν ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς ὄχθης αὐτῆς, καὶ ἡ Ἐγνατία ὁδὸς ἐκεῖθεν διήρχετο· ὅτι μὲν ἡ δοξασία αὕτη, ἦν καὶ Μάννερτος (2) καὶ Πουκεβίλλιος (3) ἀβασανίστως ἠσπάσθησαν, τέλεον ἐσφαλμένη ἐστὶ, μαρτυροῦσί μοι ἀφ' ἐνὸς μὲν αἱ ὁμόφωνοι τῶν Βυζαντινῶν περιγραφαὶ περὶ τῆς θέσεως τῆς Λυχνιδοῦ καὶ Ἀχρίδος καὶ περὶ τῆς ταυτότητος αὐτῶν (4), ἀφ' ἐτέ-

(1) Leake Travels in Nordtern greece vol. 3. p. 281.

(2) Mannert 7. S. 414.

(3) Rouqueville Voyag. dans la Grec. vol. 2. p. 384—405, ὅστις εἰκοτολογῶν ἱστορεῖ ὅτι Λυχνιδός, Ἀχρὶς καὶ Ὀχριδα τρεῖς πόλεις διάφοραί εἰσιν!!! ὡσαύτως καὶ Ami Boué It. t. 2. p. 99.

(4) Μαλχ. Βυζ. σ. 250 ἐκδ. Βιων. Κεδρην. τ. 2. σελ. 468. Νικηφορ. Καλλ. 17, 3. Ἰωαν. Φωκ. ἔκφρ. κερ. 20. ὅρα τὴν ἐμὴν πραγματεῖαν «περὶ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχρίδος 1859.



ρου δὲ καὶ ἡ συμφωνία τῶν νεωτέρων πολὺ κριτικώτερον τὰ τῆς ὑποθέσεως ἐρευνησάντων (1) καὶ τελευταῖον, ὅπερ καὶ κυριώτατον, ἡ ὑπαρξίς ἀρχαίων μνημείων καὶ ἐπιγραφῶν (2) ἐν τῇ νῦν πόλει Ἀχρίδι καθίστησιν ἀναμφισβήτητον ὅτι αὕτη κεῖται ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας Λυχνιδοῦ καὶ ὅτι ἡ Ἐγνατία ὁδὸς οὐδεμίαν ἄλλην διεύθυνσιν εἶχε ἢ τὴν νῦν ἐν χρήσει οὔσαν συντομωτάτην ὁδόν (3).

(1) Tafel Egnat. p. 30. «Achridae et Lychnidi situm distinguere Pouquevillius cum aliis poterat. . In situ quoque hujus metropoleos definiendo à recentioribus dissentio» 31. «Tabula quoque Lapiei (fol. VIII) Lychnidi rudera quaedam meridionali paludis orae, et quidem ex oriente, apponit. In his, inquam, a doctis iterum dissentio». 32. «Achridem et Lychnidum non diversas urbes fuisse, Byzantini crediderunt». «De Achridis et Lychidi ταυτότητι adde subscriptionem episcopalem apud Mich. Lequienium vol. 2. p. 387. Forbiger ἐν Real-encycl. Bd. 4. S. 1253. Geograph. Bd. 3. S. 851. Grote Geschicht. Griech. B. 2. S. 330. Hahn Reise von Belgrad nach Salonik. S. 249. Not. 1.

(2) Ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν, αἵ καὶ νῦν ἐτι σώζονται, ἡ μὲν λίαν ἀρχαία ἐστὶν ἰδιωτικὴ ἐπιτύμβιος ἐκ 10 στίχων συγκεκμημένη, ὧν τοὺς δύο πρώτους στίχους παρατίθημι ἐνταῦθα.

ΑΝΤΙΣΒΚΥΤΑΛΙΜΑΣΑΡΕΤΑΣΠΟΛΥΗΡΑΤΕΚΟΥΡΑ,
 ΗΞΕΝΕΙΣΗΛΥΣΙΟΝΑΥΤΟΣΑΝΑΕΚΡΟΝΙΑΗΣ.

Ἡ δὲ δευτέρα ἀναθηματικὴ τῶν Δασσαρητιῶν κατοίκων πρὸς τινὰ τῶν τῆς Ῥώμης αὐτοκρατόρων, οὗ τὸ ὄνομα δυσανάγνωστόν ἐστι· ἡ δὲ τρίτη ὡσαύτως ἐπιτύμβιος καὶ ἡ τετάρτη ἀναθηματικὴ τῷ αὐτοκράτορι Σ. Σεύρη. Ἐκτὸς δὲ τούτων πρό τινος χρόνου εὑρέθη καὶ μία Λατινική, ἐν τέλει τῆς ὁποίας εὑρηται καὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως «RESTITVIT ΑΠΟ ΛΥΧΝΙΔΟΥ», ὅπερ καθίστησι περιττὴν πᾶσαν ἄλλην μαρτυρίαν καὶ ἀπόδειξις περὶ τῆς ταυτότητος τῆς Λυχνιδοῦ καὶ Ἀχρίδος, ἐν ἣ καὶ ἄλλα μνημεῖα πανάρχαια διατηροῦνται.

(3) Hahn Albanes. Stud. S. 12. 133. «Die Identität der jetzigen Strasse mit der alten Egnatia lässt sich nicht



Ὁ δὲ Κουσινοῦς (1) ὡς ἐκ τῆς πολυχρονίου διακο-
νῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ τῆς ἐπανειλημμένης ἐπιτοπίου
ἐρεῦνης τῆς ἀνατολικῆς Μακεδονίας ἀξιῶν ὅτι ἀνεκά-
λυψε τὴν ἀληθῆ θέσιν ἐνὸς τῶν ἐπισημοτέρων τῆς Μα-
κεδονίας ὄρων, ἤτοι τῆς Κερκίνης, εὐκολώτατα μετέ-
φερὲν αὐτὸ ἐκ τῆς ἀληθοῦς θέσεως μεταξὺ τοῦ Ἀξιῶ
καὶ Στρυμόνος ἀπώτατα εἰς τὸ βορρειανατολικὸν μέρος
τῆς Μακεδονίας παρὰ τὴν Θράκην καὶ δὴ εἰς τὴν θέσιν
τοῦ Ὀρβήλου, καὶ ἐκ τοῦ ἀτοπήματος τούτου περιέπεσεν
εἰς πολλὰ ἄλλα σφάλματα περὶ τῶν ππρακειμένων πο-
ταμῶν, πόλεων καὶ τῶν παροικούντων ἀρχαίων ἐθνῶν,
ἐνθα περὶ αὐτῶν γίνεται λόγος. Τὴν δ' αἰτίαν τοῦ κακοῦ
τούτου παρέσχε πρῶτον μὲν ἡ παρενόησις τοῦ Θουκυ-
δίδου (2), δεύτερον δὲ καὶ ἡ ἀτελής γνῶσις τῆς ἀρχαίας

bezweifeln» Ami Boué Turq. vol. 2. p. 394. Tafel de
via Egnatia.

(1) Voyage dans la Macédoine vol. 1. p. 165—175. Abel
S. 60. Not. 6. παρενοήσας τὸν Κουσινοῦ λέγει ὅτι οὗτος συμφω-
νεῖ Μυλλέρῳ καὶ Δηκίῳ περὶ τῆς θέσεως τῆς Κερκίνης, ὅπερ οὐκ ἀληθές.

(2) Θουκυδιδ. 2, 98. «Σιτάλκης . . . ἄρας ἐπορεύετο ἐπὶ τὴν
Μακεδονίαν πρῶτον μὲν διὰ τῆς αὐτοῦ ἀρχῆς, ἔπειτα διὰ Κερκί-
νης ἐρήμου ὄρους, ὃ ἐστὶ μεθόριον Σιντῶν καὶ Παιόνων . . . διελ-
θόντες δὲ αὐτὸ ἀφίκοντο ἐς Δοθήρον τὴν Παιονικὴν». 99. «Συνη-
θροίζοντο οὖν ἐν τῇ Δοθήρῳ καὶ παρεσκευάζοντο ὅπως κατὰ κορυ-
φὴν ἐσβαλοῦσιν εἰς τὴν κάτω Μακεδονίαν, ἧς ὁ Περδίκας ἤρχε».
Ἀληθὲς μὲν ἐστὶν ὅτι ἐν τοῖς χωρίοις τούτοις ἡ θέσις τῆς Κερκίνης
μεταξὺ τῶν Σιντῶν καὶ Παιόνων ἀσαφὴς μένει καθ' ὅσον γνωστόν
ἐστὶν ὅτι Παιόνες ᾤκουν καὶ ἐκείθεν τοῦ Στρυμόνος καὶ ἐντεῦθεν.
Ἄλλ' ἡ ἀσάφεια αὕτη αἴρεται ἐκ τοῦ μέσου, ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν
τὰ ἐν τῇ ἀκολουθῆ παραγράφῳ (100) ἱστορούμενα ὑπὸ τοῦ Θουκυ-
δίδου, καθ' ἃ οἱ Θράκες ὑπὸ τὸν Σιτάλκην κατέλαβον βίᾳ μὲν τὴν
παρὰ τῷ Ἀξιῷ κειμένην εἰδομένην πόλιν, ὁμολογίᾳ δὲ τὴν Γορτυ-
νίαν καὶ Ἀταλάντην καὶ μέχρι τῆς Πέλλης καὶ Κύρρου προῦχώρησαν,
καὶ οὕτω καθίσταται βεβαία ἡ θέσις τῆς Κερκίνης καὶ τῆς Δοθήρου
πόλεως πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ἀξιῶ.

ἱστορίας, ἄνευ τῆς ὁποίας διαστρέφει τις μᾶλλον τὰ ὀρθὰ ἢ διορθοῖ τὰ ἐσφαλμένα (1), ὅπερ συνέβη καὶ τῷ Κουσιερῦ. Μετατεθέντος γὰρ τοῦ ὄρους Κερκίνης ἀπώ-
 τατα, συµμετατίθενται καὶ οἱ μεταξὺ τοῦ Ἀξιῦ καὶ
 Στρυμόνος οἰκοῦντες Παῖονες καὶ ἡ πρωτεύουσα πόλις
 αὐτῶν Δόβηρος καὶ σχεδὸν ἀναστατοῦνται ἐκ τῆς
 ἀληθοῦς θέσεως πάντα τὰ λοιπὰ τὰ περὶ τὸν Στρυμόνα
 οἰκοῦντα Θρακικὰ καὶ Παιονικὰ ἔθνη (2).

Τούτων δ' οὕτως ἐχόντων, ἔπονται οἱ ἐν τῇ τρίτῃ
 τάξει καταταχθέντες, οἱ πᾶσι τοῖς ἀρχαίοις ἐρειδόμενοι
 καὶ ἐκ τῆς τῶν νεωτέρων ἐμπειρίας ἐπωφελοῦμενοι,
 ἀκριβέστεροι καὶ ἀσφαλέστεροι τῶν πρὸ αὐτῶν εἰσιν, ἐν
 οἷς τοῦλάχιστον ἀπάτη τῶν προτέρων οὐ τυγχάνουσι

(1) Niebuhr histor. u. philolog. Vortr. über alt. Länd.
 u. Völkerk. t. 1. S. 11. «Wenn nicht ein durchgearbeiteter
 Philolog ist, kann man die alte Geschichte gar nicht
 anfangen. Ohne vertraute Bekanntschaft mit der Philo-
 logie dieses thun ist gerade, als ob man aus französisis-
 chen Büchern etwas über Deutschland schreiben wollte».

(2) Ἐκτὸς δὲ τούτων καὶ περὶ τῆς μεσαιωνικῆς πόλεως Μελε-
 νίκου ἀντιφάσκων λέγει «a peu de distance de Mélénic. Cette
 ville de l'ancienne Medie s'appelait autrefois, suivant
 Tite-Live, Petra, et etait la capitale de la contrée. On
 la nomme encore aujourd'hui Petrits» t. 1. p. 211. ἐξ
 ὧν βλέπει ὁ ἀναγνώστης ὅτι καίπερ ἐπισκεφθεὶς τὰ μέρη ταῦτα
 ὄλως συγχέει ὁμῶς δύο διαφόρους πόλεις τὸ Πετρίτσι μετὰ τοῦ
 Μελενίκου. Περὶ δὲ τῆς ἀληθοῦς θέσεως τῆς Κερκίνης καὶ τῆς
 Δοβήρου ὄρα Μαννέρτου, Μυλλέρου καὶ Κειπέρτου χάριτην. Προσέτι
 Mannert 7, 491—2. Sickler t. 2. S. 208. 226. ἐνθα ἐσφαλ-
 μένως τὴν Δόβηρον καλεῖ Δέβρα (Debra) κειμένην ἐν τῇ κοιλάδι
 τοῦ Δρίλωνος. Pauly Real-encycl. t. 2. S. 273, 1190.
 ὅπου εἰς τὸ αὐτὸ σφάλμα τῷ Σικλέρῳ περιπίπτει. Müller Mak.
 7. O. Abel. S. 60. ἐσφαλμένως ταυτίζει τὴν Δόβηρον μετὰ τῆς
 παρὰ τὸν Ἀγγίτην Δομήρου ἢ Τοπήρου τῶν Ὀδοιπορικῶν. Leake
 t. 3. S. 444. Forbiger Geogr. t. 3. S. 1052. 1058. Des-
 devises-du-dezert p. 324.



παραγόμενοι καὶ προσκόπτοντες. Ἄλλ' ὅμως καὶ οὕτως ἔχοντες φαίνονται μοι ἐνιαχοῦ ἀμαρτάνοντες ἐν τοῖς ἐπανορθώσεως δεομένοις, ὧν τοὺς λοιποὺς ἀφείς ἐνὸς ἢ δύο μνησθήσομαι τῶν κριτικωτέρων καὶ ἐξυδερκεστέρων μοι δοκούντων, ἤτοι Ταφελίου καὶ Φορβιγέρου, ὧν ὁ μὲν πρῶτος πολλὰ τῆς Μακεδονικῆς γεωγραφίας καὶ ἱστορίας ἐπανορθώσας οὐκ ἀληθῆ ποιὶ περιὶ Λυχνιδοῦ λέγει «*dirutam unquam fuisse, nullibi inventum puto*». (1) ὅτι δὲ ἡ ἀπόφανσις αὕτη οὐκ ἐστὶν ἀληθῆς, μαρτυρεῖ μοι Προκόπιος ῥητῶς λέγων «Σεισμοὶ δὲ καθεῖλον Ἀντιόχειαν Λυχνιδόν τε τὴν ἐν Ἡπειρώταις καὶ Κόρινθον» (2). Καὶ παρακατιῶν μετὰ δισταγμοῦ ἀποφαίνεται ὅτι ἡ αὕτη πόλις ἐπεκλήθη κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα καὶ Πρῶτη Ἰουστινιανῆ ἔνθα λέγει «*erat fortasse is honor mere externus, sine re*». Ἄλλὰ περιὶ τῆς ἀληθείας καὶ πραγματικότητος τοῦ συμβάντος τούτου, ὅπερ ἰδιαίτερας πραγματείας προὐκάλεσεν ἐν τοῖς νεωτάτοις χρόνοις, οὐδεὶς ἐστὶν, ὃς τῇ ἱστορίᾳ πειθόμενος καὶ ἐπ' ἐλάχιστον διστάζει (3).

Φορβίγερὸς δὲ λίαν συνοπτικῶς, ὡς προεῖρηται, ἐκθεὶς τὴν Μακεδονικὴν γεωγραφίαν ἐν 20 μόναις σελίσι, πολλὰ μὲν παρέλειψε τῶν μνείας τινὸς τοῦλάχιστον χρηζόντων, τινὰ δὲ καὶ οὐκ ὀρθῶς ἐνόησε πεισθεὶς τοῖς παρεννοήσασιν αὐτὰ νεωτέροις. Ἄλλ' ἦν μὲν ὡς πρὸς τὸ πρῶτον εἶπη τις ὅτι γενικὴν τῶν ἀρχαίων γεωγραφίαν φιλοπονήσας οὐκ ἠδύνατο ἄλλως ποιῆσαι, εἰ μὴ διὰ βραχέων μὲν ἐκθεῖναι τὰ περιὶ Μακεδονίας, πολλο-

(1) *Tafel de via Roman. Egnatia p. 32.*

(2) *Historia arcana edit. Bonnae lib. 18.*

(3) Ὅρα τὴν ἐμὴν πραγματείαν περιὶ τῆς Πρῶτης Ἰουστινιανῆς καὶ τὴν τοῦ νῦν ἐπισκόπου Χίου περιὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως.

στὸν τοῦ ὄλου ἀποτελούσης, πολλὰ δὲ τῶν ἀσημοτέρων παραλείπει. Οὗτος ὁμως ὁ ἐνδεχόμενος ἰσχυρισμὸς φαίνεται μοι οὐκ ἀποχρῶν, πρῶτον μὲν ὅτι ἡ Μακεδονία, ὡς προεξέθηκα, ἐπισημότερα πολλῶν ἄλλων τῆς ἀρχαιότητος χωρῶν ἀναδειχθεῖσα, πλείονα καὶ ἔκτασιν ἐκείνων δικαιοματικῶς ἀπῆται ἐν τῇ γεωγραφικῇ περιγραφῇ, εἶτα δὲ ὅτι, πάντας σχεδὸν ἀναφέρων τοὺς σταθμοὺς τῶν Ὀδοιπορικῶν ὁ συγγραφεὺς οὐκ ὤφειλε παραδραμεῖν ὅσα ἐπὶ ἀρχαίων καὶ δὴ ἐπισημοτέρων μαρτυριῶν στηριζόμενα παρέλειψε (1). Τῶν δὲ παρεννοηθέντων διορθωτέα φαί-

(1) Ὅρων μὲν οὐδόλως ἀναφέρει 1) τὸ Βερτίσκον τοῦ Στράβωνος (7, 329, 10) καὶ τοῦ Πτολεμαίου, καλῶς μὲν περιγράφοντος (2, 17. «ρεῖ δὲ ὁ Δρεῖλων ποταμὸς ἀπὸ τε τοῦ Σκάρδου ὄρους, καὶ ἀπὸ τοῦ ἐτέρου ὄρους, κειμένου παρὰ μέσην τὴν ἄνω Μυσίαν»). ἀγνοοῦντος δὲ τοῦνομα αὐτοῦ, κειμένου πρὸς δυσμὰς τοῦ Σκάρδου ὡς μεθόριον τῆς Ἰλλυρίας καὶ Δαρδανίας. Grisebach t. 2. S. 115. 119—20. Desdevises-du-desert p. 16. 17. 29. 31. 34, κτλ. ἐνθα παρενοήσας Στράβωνα καὶ Πτολεμαῖον ἐννοεῖ ἀντὶ τοῦ Σκάρδου χωρίζοντος τὴν Μακεδονίαν ἀπὸ τῆς Ἰλλυρίας. A. Boué Itin. t. 2. p. 25. καὶ πρὸ πάντων τὴν νεωτάτην περιήγησιν τοῦ Ἁγγλοῦ Tozer Researches in te Highlands of Turkey t. 1. p. 330—5 καὶ τὸν χάρτην αὐτοῦ, ὅς, καίπερ καταπολεμῶν τὴν τοῦ Στράβωνος γνώμην, παραδέχεται ὁμως τὸν Βερτίσκον αὐτοῦ καὶ τίθησι παρὰ τῷ Σκάρδῳ.

2) Τὸν Βερτίσκον τοῦ Πτολεμαίου (2, 13), κείμενον ἐν τῇ ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ μεταξὺ τῆς Κρηστωνίας καὶ Βισαλτίας ἐνθα Φορβίγερὸς τίθησι τὸ Δύσωρον. Sickler t. 2. S. 208. Mannert t. 7. S. 433. Grisebach. t. 2. S. 115 Hahn Alban. Stud. p. 22. καὶ χάρτας Mannert. Keipert καὶ Cousinéry.

3) Τὸν μεταξὺ Σκάρδου καὶ Σκομίου κείμενον βόρειον Ὄρβηλον τοῦ Στράβωνος (7, 329. 10), ἡ μὴ παραδοχὴ τοῦ ὁποίου χρήζει μαρτυρίας καὶ οὐχὶ εἰκοτολογίας.

4) Τὸ Σκάρδον δυτικὸν τῆς Μακεδονίας ὄρος, ὅπερ μόνον ἐν Ἰλλυρίᾳ ἀναφέρει καὶ ἀντ' αὐτοῦ μόνον τοῦ μεταξὺ Λυχνιδοῦ ἢ ὀρθότερον μεταξὺ τῶν Βρυγῶν (Ρέσνης καὶ Πρέσπης) καὶ Πελαγονίας (Θρακλείας, Βιτωλίων) κειμένου Βαρνοῦντος μνημονεύει.



νονταί μοι ὅτι ὁ Ἀλιάκμων πηγάζει ἐκ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ Βοίου (Γράμμου) ὄρους καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς ἐν Ἠπεύρῳ κειμένης Τύμφης, καὶ διέρχεται πρῶτον τὴν Ὀρεσιίδα καὶ οὐχὶ τὴν Ἐλίμειαν, ὅτι ἡ Κερκίνη διάφορος οὔσα τοῦ Βερκετησίου καὶ ἐν τῷ κέντρῳ σχεδὸν τῆς Μακεδονίας κειμένη οὐδόλως ὀνομάζεται Καρα-δάγ, ὅπερ κεῖται οὐχὶ μεταξὺ τῆς Σιντικῆς καὶ Παιονίας, ἀλλὰ κλάδος ὢν τοῦ βορρείου Ὀρβήλου καθήκει μέχρι τοῦ Ἀξίου πλησίον τῶν Σκούπων καὶ ἐπομένως κεῖται ἐν τῇ βορρείῳ Παιονίᾳ, ὅτι ὁ Λουδίας οὐδὲν κοινὸν ἔχων τῷ ἀπώτατα ἐν τῇ ἑλληνικῇ Ἰλλυρίδι κειμένῳ Ἐορδαϊκῷ τοῦ Ἀρβριανοῦ πηγάζει ἐκ τῆς ὀρεινῆς γραμμῆς τοῦ Νίτζου, διέρχεται μόνον τὴν Ἡμαθίαν καὶ ἀποτελεῖ τὰ ὅρια ταύτης καὶ τῆς Βοττιαίας, ὅτι ὁ Νέστος πηγάζει οὐχὶ ἐκ τῆς Ῥοδόπης, ἀλλ' ἐκ τοῦ Σκομίου, ὅτι

5). Τὸν Ὑψίζωνον (Χολωμόνδα) (Plin. 4, 16) πρὸς ἄρκτον τῆς Χαλκιδικῆς κείμενον. Desdevises-du-dezert p. 353. 357. 381. 383.

6) Καὶ τὸ Σύμβολον (Δίων Κασσ. 47, 35), ὅπερ νῦν βουνὰ τῆς Καβάλλας καλεῖται Desdevises-du-dezert p. 25. 48. 80. 110. 112. 137. 203. 395. 415.

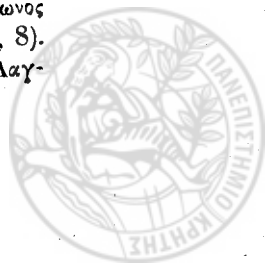
Πόλεις δὲ πάντῃ ἀμνημόνευτοί εἰσιν αἱ ἀκόλουθοι· Μίεζα μετὰ τοῦ Νυμφαίου (Πλουταρχ. Ἀλεξ. 7, 4, 10, 17. Πτολεμ. 3, 13, 39. Στεφαν. Β. ἐν λ.). Περσιεῖς κτισθεῖσα πρὸς τιμὴν τοῦ Περσέως (Liv. 39, 53) ἐν Δευριόπῳ. Ἀλμάνα (Liv. 44, 26) παρὰ τὸν Ἀξιόν. Ἀμυδῶν (Ὁμ. Ἰλ. 2, 849. Στραβ. 7, 380. 23. Juvenal. 3, 69. Στεφ. Β. καὶ Σουιδ. ἐν λ.) παρὰ τὸν Ἀξιόν. Πισαῖον (Στεφ. Β. ἐν λ.) Πελαγονίας. Αἶκνα (Στεφ. Β. ἐν λ.). Ἐράτυρα (Στραβ. 7. 326.). Λεβαῖα (Ἡροδοτ. 7, 137). Τύρρισα (Πτολεμ. 3, 13. Plin. 4, 17. Στεφ. Β. ἐν λ.). Τίρσαι Μυθδονίας. Λητὴ (Πτολεμ. 3, 13. Στεφ. Β. ἐν λ.). Καλίνδοια (αὐτόθι). Βισχλτία (Στεφ. Β. ἐν λ.). Ὀρεσκία (ἠσχυρῶς καὶ Cousinégry vol. 2. p. 185). Καραβία, Τέρπουλλος, Ξυλόπολις (Πτολεμ. 3, 13. Plin. 4, 17). Περθενόπολις (ἴσως τὸ Γυναικόκαστρον τῶν Βυζαντινῶν Καντακουζ. 2, 39. 4, 20. Νικηφ. Γρηγ. 13, 1, 5). Αἰγίνιον Πιερίας (Liv. 35, 57). Πέτρα

Σκιρτιάνα οὐχὶ ἡ νῦν Ἰστιργα (Στρούγα) κειμένη ἐπὶ τῆς ἐκ τῆς Λυχνίτιδος λίμνης ἐξόδου τοῦ Δρεϊλωνος, ἀλλὰ πρὸς ἀνατολὰς τῆς Λυχνίδου ζητητέα, ὅτι ἡ Πελαγονία οὐδαμῶς παρὰ Στράβωνι εὐρηται ὡς πόλις, ἀλλ' ὡς ἐπαρχία, μόνος δὲ Λιούιος καὶ Διόδωρος ἀναφέρουσιν αὐτὴν ἴσως ἐσφαλμένως ὡς πόλιν πρωτεύουσαν τοῦ τετάρτου τῆς Μακεδονίας τμήματος, ὅτι ἡ Μακεδονικὴ Ἄρμισσα ἔκειτο περὶ τὴν λίμνην τοῦ Ὀστρόβου ἐν τῇ Ἑορδαίᾳ καὶ οὐχὶ ἐν τῇ Λυγκησίτι, ἐνθα ταυτίζεται πρὸς τὸν Βαρνοῦντα, εἰ αὕτη πόλις ἦν, καὶ οὐχὶ ὄρος μόνον, ὅτι αἱ Αἶγαι ἔμεινεν ὡς ἀκρόπολις τῆς Ἐδέσσης καὶ νεκρόπολις τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας καὶ οὐκ ἦν διάφορος τῆς Ἐδέσσης, οὐδ' ἔκειτο ἀλλαγῶς μεταξὺ Ἐδέσσης καὶ Κιτίου, ἀλλ' ἐπὶ τῆς θέ-

Πιερίας (Liv. 39, 22. «Ita Petram in Pieria»). Ἀπολλωνία τῆς ἐν Θράκῃ Πιερίας (Plin. 4, 18. Pomp. Mel. 2, 2). Cermosa (Plin. 4, 9). Λίπαξος (Ἡροδοτ. 7, 123). Μάνδρακι (Στεφ. Βυζ. 440.). ἡ χώρα Φυλλίς (Ἡροδοτ. 7, 113. Στεφ. Βυζ. 706). Ῥάκηλος (Λυκοφρ. 1236.). Ἀκασμαῖναι, Μισσητός, Ὀλόβαργα, Ἐλευθερίσκος καὶ ἄλλαι τινές.

Ποταμοὶ δὲ, ὧν οὐδεμίᾳ γίνεται μνεία, οἱ ἐξῆς. Πόντος (Στρούμιτσα, Tafel Thess. p. 247. Letronn. Journ. des Sav. 1834. p. 687). Ἄσκορδος (Liv. 447). Αἰῶν, Λεῦκος (Πλουταρχ. Αἰμυλ. Παυλ. κ. 16. Liv. 44. 35). Βαφύρας (Liv. 44, 6). Ἐλικῶν (Παυσαν. Βοιωτ. 9, 30, 4.). Σῦς (αὐτόθι 9, 30, 11). Ἀνθεμοῦς (Ἡσυχ. ἐν λ. Ἐτομολ. Σχολ. Ὀμηρ. Ἰλ. 20. 307). Χαθρίας (Πτολεμ. 3, 13). Ψυχρός (Ἀριστοτ. ἱστορ. ζ. 8, 12. φυσ. ἱστ. 3, 9, 12). καὶ ἄλλοι.

Λίμναι δὲ περραλειφθεῖσαι αἱ ἀκόλουθοι· ἡ τοῦ Δρενόβου καὶ Πρέσπης κείμεναι ἐν τῇ πεδιάδι μεταξὺ Λυχνίδου καὶ Ἑρακλείας καὶ ἡ τοῦ Μαλικίου πρὸς μεσημβρίαν τῆς Λυχνίτιδος λίμνης, αἵτινες οὐδὲν μὲν φέρουσιν ἀρχαῖον ὄνομα ἐννοοῦνται ὁμῶς ὑπὸ Στράβωνος (7, 327). καὶ τε λίμναι αἱ περὶ Λυχνιδὸν» Πολυβ. 5, 108, 8). Καὶ τελευταῖον ἡ τῆς Δοβήρου (Δοριάνης) Πικιονικὴ καὶ ἡ τοῦ Λαγκαδᾶ παρὰ τῇ Βόλβῃ.



σεως τῆς νῦν πόλεως Βοδενῶν, ὅτι ἡ Ἄνθεμους ὡς χώρα μὲν ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν νῦν Καλαμαριάν, ὡς πόλις δὲ πρὸς τὴν Γαλάτισταν ἢ πρὸς τὰ Βασιλικὰ καὶ ἐπομένως οὐκ ἔστιν ἄγνωστος, ὅτι ἡ Θέρμη ἐπὶ ἀλλης θέσεως ἔκειτο παρὰ τὴν τῆς Θεσσαλονίκης, ὅτι ὁ Κίσσος (Χορτιάτης) ὄρος καὶ ἡ Κισσὸς πόλις ἔκειτο οὐχὶ πρὸς μεσημβρίαν τῆς Θεσσαλονίκης, ἀλλὰ πρὸς ἀνατολάς, ὅτι τῶν Σεβέρων μνεία γίνεται οὐχὶ ἀπὸ τοῦ Ἱεροκλέους κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα μ. Χ. ἀλλ' ἀπὸ τοῦ πέμπτου αἰῶνος π. Χ. παρ' Ἡροδότῳ καὶ ἀκολουθῶς παρὰ Λιουῖω καὶ ὅτι ἡ Μαιδικὴ τελευταῖον οὐδὲν κοινὸν ἔχει πρὸς τὰς ἀπώτατα εἰς τὸν Σκάρδον κειμένας πηγὰς τοῦ Ἀξιοῦ ποταμοῦ, ἀλλ' ἔκειτο εἰς τὸ βορρειανατολικὸν μέρος τῆς Μακεδονίας παρὰ τὸν Ὀρβηλον καὶ τὸ Σκόμιον ὄρος ἐκατέρωθεν τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ.

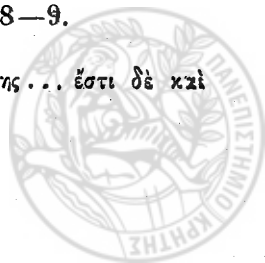
Ταῦτα ὑποβάλλων τῇ κρίσει τοῦ σοφοῦ γεωγράφου ἵνα σοφώτερος γένηται, πέποιθα ὅτι ἐν ἄλλῃ τοῦ συγγράμματος ἐκδόσει ἐκτενέστερον περιγράψει τὰ τῆς Μακεδονίας, πλείονα δούς τρσοσχὴν καὶ τῇ ἐν 7—8 μόνον στίχοις συμπτυχθεῖση ἐθνογραφία.

Ἐπειδὴ δέ, ὡς γνωστόν, ἡ γεωγραφία καὶ ἱστορία στενῶς συνδέονται καὶ ἀμοιβαίως συνδρομῆς ἀνάγκην ἔχουσι, πρόδηλόν ἐστιν, ὅτι, σφαλλομένης ἐκείνης, ἐπόμενον καὶ ταύτην ἀστοχεῖν τοῦ σκοπομένου, ἦτοι τῆς ἀληθείας, καὶ εἰς ἄτοπα περιπίπτειν. Οὕτω π. χ. Γρότιος μὲν (1) ἀναγνοὺς παρὰ μὲν Διοδώρῳ, (2) κατ' ἐπανάληψιν ἱστοροῦντι τὴν ὑπὸ Φιλίππου ἄλωσιν τῆς Μεθώνης, παρὰ Στεφάνῳ δὲ τῷ Βυζαντίῳ (3), ἀναφέροντι ὅτι

(1) Geschichte Griechenl. t. 6. S. 628—9.

(2) Διοδώρ. 16, 31, 6. 16, 34, 5.

(3) Στεφ. Β. ἐν λ. «Μεθώνη πόλις Θράκης... ἔστι δὲ καὶ Μακεδονίας.

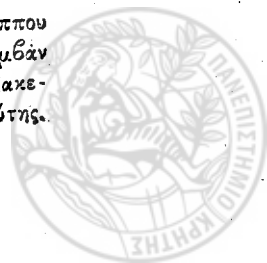


ἔκτος τῶν τριῶν λοιπῶν ὁμωνύμων πόλεων μία Μεθώνη ἐν Μακεδονίᾳ ὑπῆρχε καὶ μία ἐν Θράκῃ, στηριχθεὶς δὲ καὶ ἄλλοις τὴν τοῦ Στεφάνου καὶ Ψευδο-Πλουτάρχου παραδεχθεῖσι γνώμῃν ὡς ὀρθήν, περιῆλθεν εἰς τὸ ἀκροσφαλές συμπέρασμα, ὅτι πράγματι μία Μεθώνη ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἄλλη ἐν Θράκῃ ὑπῆρχε, τῆς ὁποίας καὶ τὴν θέσιν μὲν ὀρίζει μεταξὺ τῆς Ὀλύνθου καὶ Ἀπολλωνίας, ἄνευ ὅμως προσαγωγῆς ἀρχαίας τινὸς καὶ ῥητῆς μαρτυρίας (1). Ἀλλὰ μεθ' ὅλην τὴν κριτικὴν ἔρευναν καὶ συζήτησιν, ἣν περὶ τοῦ πράγματος ποιεῖται ὁ σοφὸς ἱστορικός, ἀναντιδρόρητως ἠπατήθη δι' ἔλλειψιν γεωγραφικῆς ἐξακριβώσεως τῆς χώρας, ὡς ἐκ τῶν ἐπομένων ἐξελέγχεται. Ἐπειδὴ ἡ χώρα, ἐν ἣ ἔκειτο ἡ Μεθώνη, ἀρχικῶς κατεῖχεται ὑπὸ τῶν Πιέρων Θρακῶν, οἱ μὲν τῶν ἀρχαίων Θρακικὴν (2) καλοῦσιν, οἱ δὲ Μακεδονικὴν (3), ὅπερ καὶ ἐπὶ ἄλλων πόλεων συνέβαινεν,

(1) Grote αὐτόθι. «Es gab noch ein anderen Methone genannten Platz das Thrakische Methone-auf der Chalkidischen oder Thrakischen Halbinsel gelegen, in der Nähe von Olynthos und Apollonia».

(2) Σκυλ. 67. ἀπλῶς ἑλληνίδα πόλιν καλεῖ ὡς ἀποικίαν Ἑρετριῶν οὖσαν, κατὰ Πλούταρχον ἑλλην. ζητ. «Ἑρετριεῖς . . . ἐπὶ Θράκης ἐπλευσαν καὶ κατασχόντες χωρίον . . . τὴν μὲν πόλιν ὠνόμασαν Μεθώνην» Θεουκυδ. 6, 7. «Καὶ εἰς Μεθώνην τὴν ὁμορὸν Μακεδονία» Στεφ. Β. ἐν λ. ὅς, ἀντὶ Μχγνησίας, Θράκης μνημονεύει. Στραβ. 8, 436, 16. «ἡ μὲν οὖν Μεθώνη ἑτέρα ἐστὶ τῆς Θρακίας, ἣν κατέσκαψε Φίλιππος».

(3) Διοδώρ. 16, 31, 6. 16, 34, 5. Στραβ. 7, 330. 20. 22. 8, 376. 15. «Μέθανα . . . παρὰ Θεουκιδίδη δὲ ἐν τισιν ἀντιγράφοις Μεθώνη φέρεται, ὁμωνύμως τῇ Μακεδονικῇ, ἐν ἣ Φίλιππος ἐξέκοπήτῶν ὀρθαλμὸν πολιορκῶν.» Ἐκ τῆς παραθέσεως τούτου καὶ τοῦ προηγουμένου χωρίου τοῦ Στράβωνος ἐξάγεται ὅτι ἡ ὑπὸ Φιλίππου κατασκαφὴ καὶ πολιορκία τῆς Μεθώνης, ἥτοι ἐν καὶ τὸ αὐτὸ συμβάν ἀναφέρεται εἰς δύο πόλεις, ἥτοι εἰς τὴν Θρακίαν καὶ εἰς τὴν Μακεδονικὴν καὶ οὕτω ἐξελέγχεται ἡ ἀλήθεια ἐκ τῆς ἀντιφάσεως ταύτης.



(1). Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ ἱστορικὴ βαρύτης τοῦ ἀνδρὸς μεγάλῃ καὶ τὸ κριτικὸν κῆρος ἐπίσημον, ἀπέναντι τοῦ ὁποίου φαίνονται μικραὶ καὶ ἀνεπαρκεῖς αἱ παρατεθεῖσαι μαρτυρίαι, ἀνάγκη προσαγωγῆς ἄλλης ἰσχυροτέρας καὶ ἐπισημοτέρας, ἥτις, ὡς ὀξεῖα κοπίς τῶν λόγων αὐτοῦ, πάρεστιν, ἡ τοῦ ἀοιδίου Βοιχίου, πᾶσαν ἀμφιβολίαν αἴρουσα ἐκ τοῦ μέσου. Οὗτος γὰρ ἀκριβέστατος τῶν Ἀθηναϊκῶν προσόδων λογιστὴς καὶ ὀξυδερκέστατος τῶν φόρου ὑποτελῶν πόλεων τῶν Ἀθηναίων ἀνιχνευτὴς, καὶ ἐν ἀριθμοῖς ποιούμενος τὰς ἀποδείξεις, οἱ αἰείποτε παντοδύναμοι ὄντες, βασιλεύουσι τοῦ κόσμου «die Zahlen regieren die Welt» κατὰ τοὺς Γερμανούς, μηδεμίαν συμμαχίδα τῶν Ἀθηναίων πόλιν ἀφῆκεν ἄγνωστον καὶ ἀτελῆ, καὶ δὴ μὴδὲ τὴν κατὰ Γρότιον ὀριστικῶς ὑπάρχουσαν ἐν τῇ Χαλκιδικῇ χερσονήσῳ Μεθώνην παραδραμεῖν ἠδύνατό ποτε, περὶ ἧς δι' ὀλιγίστων λέξεων ἀποφαίνεται (2) «Μεθωναῖοι. Unweit Pydna in Pieria, ein anderes in Thrake, wie man nach Steph. Byz. glauben könnte giebt es nicht» τὴν δὲ γνώμην τοῦ Βοιχίου ὑποστηρίζει καὶ ἄλλος ἀνὴρ, ὃς τρεῖς ὀγκῶδεις τόμους μόνον περὶ Δημοσθένους καὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ μετὰ πολλῆς κρίσεως γράψας, οὐδὲν ἀνεξέταστον κατέλιπε τῶν σχέσιν τινὰ ἐχόντων πρὸς τὰ Ἑλληνικὰ καὶ Μακεδονικὰ πράγματα,

(1) Στεφ. Β. ἐν λ. «Θέρμη, πόλις Θράκης. Ἀπολλόδωρος δὲ Μακεδονίας φησὶ καὶ Θουκυδίδης «Tafel Thessal. p. 111. «Utrumque recte. Primi Thraces eo loca tenuerunt, his successere Graeci (Macedones)». Popp εἰς Θουκυδ. μερ. 1. τ. 2. σ. 344—348. Real-encycl. t. 4. p. 1894. ἐνθα Forbiger κατὰ Groskurd 11. S. 237. καὶ κατὰ τῆς πλάνης Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου. Mannert 7, S. 507. Consinéry voy. dans la Maced. vol. 2. p. 133. Leake vol. 3. p. 435.

(2) A. Böckh Staatshaushaltung der Athener Bd. 2. S. 707.

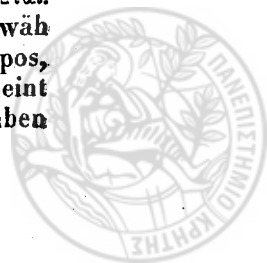
καὶ οὗτός ἐστιν ὁ Σχαίφερος (1). Ἄλλως γάρ, εἰ ὄντως κατὰ Γρότιον ὑπῆρχεν αὕτη, ὡς πόλις ἑλληνῆς παρὰ τὴν κραταιοτάτην καὶ βασιλίδα τῶν Χαλκιδικῶν πόλεων Ὀλυνθον ἀναμφιβόλως οὐκ ἂν ὄλως ἄγνωστος ἔκ τινος ἐνεργείας ἔμενε παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ μάλιστα ὡς ἐκ τῶν πρὸς τὴν γείτονα σχέσεων αὐτῆς, ὧν οὐδὲ γρῦ τις ἀναφέρει περὶ αὐτῆς.

Ἐκ τούτου τοῖνον τοῦ γεωγραφικοῦ σφάλματος ἀπατηθεὶς ὁ Γρότιος ὑπέλαβεν ὅτι, ἐπειδὴ ὁ Διοδώρος ἐπαυλιμημένως ἱστορεῖ τὸ αὐτὸ συμβεβηκὸς κατὰ τὸ 354—353 καὶ κατὰ τὸ 353—352, ἐννοητέον δύο Μεθώνας διαφόρους, ὅτι ὁ Φίλιππος ἀπώλεσε τὸν δεξιὸν ὀφθαλμὸν κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς ἐν Θράκῃ Μεθώνης (2) καὶ οὐχὶ τῆς ἐν Πιερίᾳ Μακεδονικῆς, ὡς ἀναφέρει ὁ Στράβων καὶ ὅτι κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Διοδώρου ἀδύνατον ἦν τῷ Φιλίππῳ ἐν τῷ αὐτῷ ἔτει καταλαβεῖν καὶ τὰς Παγασάς (3). Ἄλλὰ ταῦτα γενόμενα ἤδη καὶ μηδεμίαν

(1) A. Schäfer Demosthenes und Seine Zeit Bd. 2. S. 28. Not. 4. «Das Pierische Methone ist nach ältere Redeweise eine Thrakische Stadt, bei späteren wird es zu Makedonien gerechnet und die Bezeichnung schwangt. Mit Recht hat Böckh Sth. 2, 707. ausgesprochen dass es keine andere Stadt des Namens in Thrakien gab, wie Böhnecke S. 1. 204. 244. nach der Fälschung des Pseudo-Plutarch und nach Steph. v. Byz. annahm». ὅπερ καὶ Flathe (Gesch-Mak. t. 1. p. 150) ἀβασανίστως ἱστορεῖ.

(2) Grote αὐτόθι «Dies Scheint sich nachher ereignet zu haben, beim Thrakischen Methone» ἐπιφέρων εἰς μαρτυρίαν τὸν Ἰουστίνον (7, 6) καὶ Πολύκιον (4, 2, 15), ὧν ἡ ἀξιοπιστία ὡς πρὸς τὴν τοῦ Στράβωνος καὶ Διοδώρου ἐπισφαλῆς φαίνεται.

(3) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι. «Unter dem Jahre 354—353 erwähnt Diodor nicht allein die Einnahme durch Philippos, sondern auch die Eroberung von Pagasä... Mir scheint es unmöglich dass Philippos... hatte genommen haben

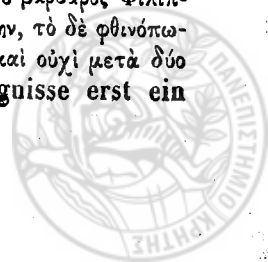


ἐπιδεχόμενα μετατροπὴν ἀναμφίβολά εἰσι καὶ ἐπομένως πᾶσα περαιτέρω ἔρευνα καὶ συζήτησις περὶ αὐτῶν ἀποβαίνει ματαία.

Φλάθεος δὲ ὁ εἰδικῶς τε καὶ λεπτομερῶς εἰς δύο ὀγκῶδεις τόμους τὴν τῆς Μακεδονίας ἱστορίαν φιλοπονήσας, οὐκ οἶδ' ὅπως καὶ ὅ,τι παθῶν ὅλως ἐπελάθετο τοῦ προμνησθέντος στενοῦ συνδέσμου, καθ' ὃν ἡ τε ἱστορία χώρας τινὸς ἢ ἔθνους προαπαιτεῖ τὴν γνῶσιν καὶ ἐκθεσιν τῆς γεωγραφίας κατὰ τὴν δοξασίαν καὶ ἐκδοχὴν τοῦ ἱστορικοῦ, καὶ ἡ γεωγραφία πάλιν ἀνάγκην ἔχει ἐκείνης ἐν τῇ περιγραφῇ, καὶ ἐπομένως οὐδεμίαν τῶν 1200 σελίδων τῆς ἱστορίας ἐπέτρεψε τῇ γεωγραφίᾳ τῆς ἐκτενέστατα ἱστορηθείσης χώρας, ἧς καὶ τὸν προσήκοντα χάρτην ὤφειλεν ἐπιτάξει, ὡς Μύλλερος καὶ Δρωῦσένιος, καὶ οὕτως ἀν παραδεχθῆ τις ὡς ἀναμφισβήτητον ὅτι ἡ γεωγραφία καὶ χρονολογία ὀφθαλμοὶ τῆς ἱστορίας εἰσὶν, ἀναμφίβολον καθίσταται ὅτι ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἱστορία στερουμένη καὶ τῆς ἐλαχίστης γεωγραφικῆς σκιαγραφίας καὶ περιγραφῆς ἔμεινε μονόφθαλμος, καὶ ἐπειδὴ ἡ γεωγραφία ποικιλοτρόπως ἐρευνᾷ τὴν τῆς γῆς ἐπιφάνειαν, ἐκείνη πάντῃ ἀνερευνήτων καταλιποῦσα αὐτὴν ὁμοιάζει πρὸς οἰκοδομὴν ἀνευ ἐδραίας βάσεως καὶ ὠρισμένου ἐδάφους.

Τὴν δὲ ὀρθότητα τῶν λόγων μοι ἐπιβεβαιουσι πάντες οἱ γράψαντες εἴτε γενικᾶς καὶ παγκοσμίου ἱστο-

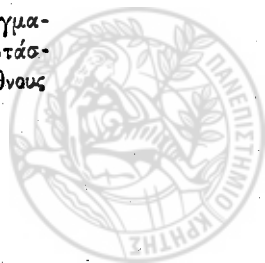
kann vor seinen Kriegen in Thessalien». ὅπερ ὅμως ἀληθέστατόν ἐστι κατὰ τὴν μαρτυρίαν ἄλλων καλῶς ἐξακριβωσάντων τὰ τῆς ὑποθέσεως (Schäfer Bd. 2. S. 29) ὅτι ὁ βάρβαρος Φίλιππος τὸ μὲν θέρος τοῦ 353 ἐκυρίευσεν τὴν Μεθώνην, τὸ δὲ φθινόπωρον τοῦ αὐτοῦ ἔτους κατέκτησε τὰς Παγασὰς καὶ οὐχὶ μετὰ δύο ἔτη ὡς διατείνεται ὁ Γρότιος «Welche Ereignisse erst ein bis zwei Jahre nachher eintraten».



ρίας ὡς Σλόσσερος, Οὐέβερος, εἴτε ἰδίας τῆς Ἑλλάδος καὶ Ῥώμης ὡς Γρότιος, Δύγκερος, Κούρτιος, Νειβοῦρος καὶ Μωμμυθένιος, εἴτε μόνον μέρος τῆς Μακεδονικῆς πραγματευθέντες ὑφ' οἰανδήποτε ἔποψιν ὡς Ἀβέλιος, Μύλλερος καὶ Δρωῦθένιος, οἵτινες πάντες καλῶς ποιήσαντες προέταξαν γεωγραφικὴν περιγραφὴν τῆς χώρας, ἧς τὴν ἱστορίαν γεγράφασι. Ταῦτα δὲ λέγων οὐδεμίαν ἔχω πρόθεσιν τὴν τοῦ συγγράμματος ἀξίαν ὑποτιμῆσαι, ἀλλὰ μόνον ὑποδηλῶσαι ὅτι ἡ τῆς γεωγραφίας ὀλιγωρία καὶ παραμέλησις ἐπιφέρει σύγχυσιν καὶ τῆς ἀληθείας διαστροφὴν ἐν τῇ τῶν ἱστορικῶν γεγονότων ἀφηγήσει, καθ' ὅσον πᾶσαι τοῦ ἀνθρώπου αἱ ἐνέργειαι καὶ πράξεις ἐν χώρῳ τε καὶ χρόνῳ κατὰ τοὺς φιλοσοφοῦντας γίνονται, ὧν τοῦ μὲν τὴν ἔρευναν καὶ ἐξακριβῶσιν ἐπαγγέλλεται ἡ χρονολογία, ἐκείνου δὲ ἡ γεωγραφία.

Τούτων οὖν οὕτως ἐχόντων ἀνάγκη πᾶσα καὶ διὰ τινων παραδειγμάτων ἀποδειξαι τὴν τῶν πραγμάτων ἀλήθειαν ὅπως πεισθῆ περὶ αὐτῆς ὁ ἀμερόληπτος ἀναγνώστης καὶ κριτής· οὕτω λ. χ. ὁ Φλάθεος ἀναγκασθεὶς ἐν παρόδῳ μνειάν ποιῆσαι τοῦ ὄρους Σκάρδου λέγει (1) «ὅτι ὁ Σκάρδος ἐκπέμπων κλάδους εἰς τὴν Θράκην καθήκει μέχρι τῆς θαλάσσης ἀνατολικῶς τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου» ὅπερ ἀναγινώσκων τις καὶ μὴ δυνάμενος κατανοῆσαι ὅ,τι βούλεται εἰπεῖν ὁ ἐν εἰδικῇ τῆς Μακεδονίας ἱστορίᾳ οὕτω

(1) Flathe Geschichte Makedoniens Bd. 1. S. 12. «Der Skardos läuft in der Nähe des Meeres östlich über der chalcidisch-thrazischen Halbinsel, nachdem er mächtige Zweige nach Thrazien ausgesendet hat, aus». Μετ' ὀλίγους (4—5) στίχους κατωτέρω παρατίθεται παραπομπὴ ἀναφερομένη οὐχὶ εἰς ὠρισμένην τινὰ σελίδα τῆς Μυλλερσίου πραγματείας, ἀλλ' εἰς ὅλην, ἐν ἧ καίπερ ὀλιγοσελίδῳ (62 σελ.), προτάσσει ὁμοῦς ὁ συγγραφεὺς τὴν γεωγραφικὴν τῆς χώρας καὶ τοῦ ἔθνους περιγραφὴν, ὅπως αὐτὸς ἐννοεῖ.

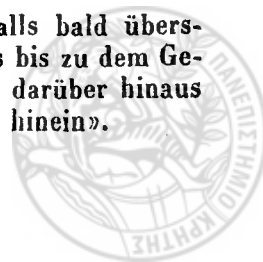


γεωγραφῶν ἱστορικὸς εἰς ἀπορίαν περιέρχεται καὶ δι-
καίως ἀναβοῆσαι ἀναγκάζεται « Ἄλλὰ τί κοινὸν μεταξὺ
τοῦ βορραιοδυτικῆς ἀκροῦ τῆς Μακεδονίας, ἔνθα ἀπὸ
καταβολῆς κόσμου ἐδρεύει ὁ γηραιὸς Σκάρδος, καὶ τῆς
ἀπώτατα εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τῆς Μακεδονίας κει-
μένης Θράκης, εἰς ἣν ἐκπέμπει κλάδους ὁ Σκάρδος; ἢ
προσέτι τί κοινὸν μεταξὺ τούτου καὶ τοῦ ἀντιθέτου νοτια-
νατολικῆς ἀκροῦ τῆς Μακεδονίας τοῦ ἀνατολικῶς τῆς
Χαλκιδικῆς χερσονήσου κειμένου, ἔνθα πρὸ αἰῶνων κυ-
μαίνεται ἡ θάλασσα τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου; εἶτα δ'
ἐπιφέρει κατωτέρω (1) « ὅτι τὸ βασιλεῖον τῆς Μακεδο-
νίας ἐξετείνεται ποτε ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου, μεθορίου τῆς
Θεσσαλίας, ἀνατολικῶς ἐν τῇ παραλίᾳ τοῦ Θερμαϊκοῦ
κόλπου μέχρι τῆς ἐκβολῆς τοῦ Ἀξιοῦ ». Καὶ αὕτη ἡ
ἱστορικὴ καὶ γεωγραφικὴ συνάμα ἀπόφανσις Κάλχαντος
δεῖται ἐρμηνευτοῦ· ἐμοὶ γὰρ ἐρευνήσαντι πολλὰ περὶ
τούτου ἀδύνατον ἦν εὑρεῖν ὅτι ποτὲ τὸ τῆς Μακεδονίας
βασιλεῖον περιωρίζετο ὑπὸ τῶν προμνησθέντων ὁρίων ἐν
τῇ παραλίᾳ τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου
μέχρι τοῦ στομίου τοῦ Ἀξιοῦ· εἶτα δὲ πάραυτα ἐπισυ-
νάπτει ὅτι ἐξετάθη τὸ βασιλεῖον μέχρι τοῦ Δυσώρου καὶ
περαιτέρω εἰς τὴν βάρβαρον Παιονίαν (2).

Ἄλλὰ ποῦγῆς ἢ ὀρθότερον ποῦ τῆς Μακεδονίας ἢ ποῦ
ἐκτὸς αὐτῆς τὸ Δύσωρον τοῦτο κεῖται, περὶ τῆς θέσεως τοῦ

(1) Ὁ αὐτὸς σελ. 13. « Das nachmalige Königreich Ma-
kedonien dehnte sich von den Grenzgebürgen Thessa-
liens, in denen der erhabene Olympos thront, östlich an
den Küsten des Meerbusens von Thermä aus bis an die
Mündung des Stromes Axios ».

(2) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι « die jedoch ebenfalls bald übers-
chritten ward, westlich aber reichte es bis zu dem Ge-
bürge Dysoron und ging noch etwas darüber hinaus
in das Land der barbarischen Paeonien hinein ».



ὁποίου, ὑπὸ μόνου τοῦ Ἡροδότου ἅπαξ (5, 16) μνήμονευομένου ὡς περὶ τὸν Στρυμόνα καὶ τὴν Πρασιάδα λίμνην κειμένου, αὐτὸς μὲν οὐδὲν λέγει, οἱ δὲ νεώτεροι διαφωνοῦντες πολλὰ εἰκοτολογοῦσι; Ὁ μὲν γὰρ Μύλλερὸς (1) ὑπολαμβάνει ὡς Δύσωρον ἐναντίον τῆς τοῦ Ἡροδότου δοξασίας τὸν βορρειανατολικὸν κλάδον τοῦ Βερμίου ὄρους, τὸν πρῶτον μὲν καθέτως τῷ Ἄξιῳ, εἶτα δὲ παραλλήλως αὐτῷ καθήκοντα, ἤτοι τὸν νῦν Πάϊκον καλούμενον, ὅστις ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς Ἐδέσσης (Βοδενῶν) ὑπεράνω τῆς Ἰανιτσαῶς μέχρι τοῦ Ἄξιου· ὁ δὲ Ταφέλιος (2) ἀποδέχεται ὡς τοιοῦτον τὸν ἀνατολικῶς τῆς Θεσσαλονίκης κείμενον Κίσσον (Χορτιάτην), ὁ δὲ Ἀβέλιος (3), Φορβίγερὸς (4) καὶ Κουσινερῦς (5) ἱστοροῦσι συμφώνως τῷ Ἡροδότῳ ὅτι τὸ Δύσωρον ἔκειτο ἐν Βισαλτία.

Ὅθεν ταῦτα πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχων ὁ ἀναγνώστης μένει ταλαντευόμενος περὶ τῆς γνώμης, ἣν, ὡς ὀρθῶς ἔχουσαν, παραδεχόμενος κατακαλουθεὶ ὁ ἡμέτερος ἱστορικός, ὅστις περὶ τοῦ ὄντως δυσόρου τούτου Δυσώρου οὐδὲ γρῦ λέγει, καὶ συνεπεία τούτου ὁ ἀναγνώστης ἀπορῶν τίνι τούτων τῶν γνωμῶν πιστευτέον, οὐδὲν ὀριστικὸν ἐννοεῖ περὶ τῶν οὕτως ἀσαφῶς καὶ ἀορίστως ἱστορουμένων ὀρίων τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους. Ἄλλ' οὕτω παραμεληθείσης τῆς γεωγραφικῆς ἐρεύνης καὶ ἐξακριβώσεως, ὁ ἱστορικός οὐδὲν λέγει καὶ περὶ τῆς χρονολογικῆς δηλ. πότε καὶ ἐπὶ τίνος βασιλείας τοιαῦτα ὄρια τὸ κράτος ἔσχεν, οὐδὲ παραπομπὴν τινὰ ἀναφέρει ἰν' ἀναδράμῃ ὁ

(1) O. Müller über die Wohnsitze, die Abst. u. die ältere Geschichte des mak. Volkes S. 19.

(2) Tafel Thessalonica p. 258—70.

(3) O. Abel Makedonien p. 60. not. 6.

(4) Forbiger Geographie Bd. 3. S. 1052.

(5) Cousinéry vol. 1. p. 167.



ἀναγνώστης καὶ εὖρη τὸ ζητούμενον· ὥστε καὶ τὸ ἄνευ μνείας πηγῶν ἱστορεῖν ἔχει τὸ πλεονέκτημα τοῦ λέγειν ὅ,τι βούλεται τις, ὅπερ ἀσύγνωστον τῷ τὴν ἀλήθειαν εἰς φῶς ἐνεγκεῖν ἐπαγγελλομένῳ ἱστορικῷ.

Ἐκ πάντων τοίνυν τῶν ἄχρι τοῦδε εἰρημένων ἔπεται ὅτι ἡ τῆς Μακεδονίας καὶ τῶν συνεχομένων αὐτῇ χωρῶν μὴ προσήκουσα γνῶσις αἴτιον ἔχει πρῶτον μὲν τὴν τῶν ἀρχαίων πηγῶν ἔνδειαν, εἶτα δὲ τὴν τῶν ὕστερον ἐπισυμβᾶσαν πολλῶν συγγραμμάτων ἀπώλειαν καὶ τελευταῖον τὴν ἐτι ἐπιπόλαιόν τε καὶ μὴ ἀποχρῶσαν τῶν νεωτέρων κριτικὴν ἔρευναν. Τούτων δ' οὕτω δυστυχῶς ἐχόντων οὐδὲν παράδοξον εἰ πρὸ τῆς τοῦ ἔργου ἐπιχειρήσεως ταῦτὸ μὲν συνέβη μοι, ὅπερ ποτὲ καὶ τῷ Ἡρενίῳ (1), ἐξ ἀντιστρόφου ὁμῶς αἰτίου· οὗτος μὲν γὰρ συντελέσας τὴν περὶ τῶν Ἀσιατικῶν ἔθνῶν συγγραφὴν καὶ συμπληρῶσαι τὸ ἔργον προτιθέμενος κατελήφθη ὑπὸ φόβου περὶ Ἑλλήνων γράψαι, καὶ τοῦτο ὅτι πολλοὶ πρὸ αὐτοῦ ἔγραψαν περὶ αὐτῶν. Ἐπὶ τέλους δὲ μὴ βουλόμενος τὸ ἔργον ἀτελὲς καταλιπεῖν καὶ διαλογιζόμενος ὅτι μόνον περὶ τῆς πολιτικῆς, τῆς ἐπιμιξίας καὶ τοῦ ἐμπορίου τῶν Ἑλλήνων γράψαι προὔτιθετο, ἐξενίκησε τὸν κατ' ἀρχὰς αὐτὸν καταλαβόντα φόβον καὶ οὕτω συνεπλήρωσε τὸ σύγγραμμα αὐτοῦ (2). Ἐμοὶ δὲ μέλλοντι τὴν ἀρχαίαν τῆς Μακεδονίας

(1) Heeren Ideen über die Politik, den Verkehr und den Handel der Vornehmlichsten Völker der alten Welt, Bd. 3. 1. Abt. Vorred. S. 10. «Die wahre Ursache dieses langen Aufschubs lag in seiner Scheu über die Griechen zu schreiben. Er kannte seine Vorgänger».

(2) Αὐτόθι. «Er wollte kein Vollständiges Gemälde von Griechenland, wie Barthelemy, keine Geschichte wie Gillies Mitford, keine allgemeine Betrachtung über

γεωγραφίαν συντάξαι σὺν τῷ φόβῳ καὶ δειλίᾳ ἐπῆλθεν, ἐξ ὧν προϋμνήσθην αἰτιῶν. Ἀναλογισθεῖς ὁμῶς ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει εὐπρόσδεκτόν ἐστι πᾶν τὸ μετὰ ζήλου καὶ προθυμίας τῇ φίλῃ πατρίδι προσφερόμενον, κἂν τε μικρὸν κἂν τε μέγα τοῦτο ᾗ, πάραυτα χαίρειν εἶασα τὴν δειλίαν τὸν ἄλογον ἀποθέμενος φόβον, ὥστε οὐδὲν θαυμαστὸν εἰ πρὸς τοῖς προμνησθεῖσι πολλὰ ἐν γένει εἰποῦσι τε καὶ γράψασι περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος καὶ αὐτὸς ὕστατος πάντων προτίθεμαι ἰδίᾳ καὶ ἐν ἐκτάσει διαλαβεῖν, οὐδέ γε μεμπτέον ἂν κατ' ἴδιον τρόπον πραγματευόμενος φανῶ περὶ τοῦ ὅλου· ὑπολαμβάνω δὲ ὅτι ἄλλων ἄλλο τι διαπραξάντων πολὺ μέρος ἐτι τοῦ ὅλου λείπεται, οὐπὲρ μικρόν τι ἂν δυνηθῶ κατορθῶσαι ἱκανὴν νομίζω ἀφορμὴν τῆς ἐπιχειρήσεως, ἄλλως τε καὶ τῆς πατρίδος πρὸς τοῦτο καλοῦσης. Καὶ γὰρ αὕτη ἀρχὴ τῆς ἐκάστου γεννήσεώς ἐστιν, ὥσπερ ὁ πατὴρ αὐτὸς καὶ ἡ μήτηρ.

Τὴν δ' ἀνάγκην ταύτην καὶ αὐτὸς ὁ τοῦ Βυζαντίου Φιλολογικὸς Σύλλογος πρό τινων ἐτῶν συναισθανθεῖς, φιλοτίμως ὑπέδειξε καὶ διεκήρυξεν, ἰδιαίτερα ὀρίσας διαγωνίσματα καὶ ἐπὶ τούτων ἄθλα τιθεῖς· Ἄλλ' ἐπειδὴ περ οἱ σοφοὶ τοῦ προγράμματος τούτων συντάχται ὑπὸ πολλοῦ καὶ ὑπερβάλλοντος ἴσως ὀρμώμενοι ζήλου, οὐδόλως πρὸ ὀφθαλμῶν ἔθεντο τὴν ἐν ᾗ διατελοῦσι θέσιν τὰ ἡμέτερα, τούτου ἕνεκα τοσοῦτον περιεκτικὸν κατέστησαντο αὐτό, ὥστε πᾶς τις ἐκ πρώτης ἀρχῆς ἀναγνοὺς ὠμολόγει ὅτι πάντῃ ἀνεφικτα ζητοῦσιν οἱ τοῦ Βυζαντίου σοφοὶ ἀγωνοθέται, ὅπερ ἐκ τῶν ὑστέρων ἀρκούντως καὶ ἀπεδείχθη. Παρελ-

die Griechen wie Herder, keine rhapsodie wie Joh. Müller schreiben. er wollte geben was der Titel seines werks anzeigt.



θούσης γὰρ οὐ μόνον τῆς πρώτης προθεσμίας, ἀλλὰ καὶ τῆς δευτέρας, ἢ κατ' ἀνάγκην ἐπετράπη τοῖς προσδοκωμένοις ἀγωνισταῖς, ὅπως ἄκαρπος ἔμεινεν ὁ ἀγὼν μέχρι τοῦδε, ὡς εἰ μὴ προὔτεθη. Καὶ οὕτως ὁμως ἐχόντων τῶν πραγμάτων ἐτ' ἐπιμένουσιν οἱ ἀγαθοὶ ὅτι κάλλιστα ἔχει τὸ πρόγραμμα, οἷον εἰ πανάκειά τις θεωρούμενον, καὶ οὕτως ἀπὸ διετίας εἰς διετίαν εἰς μάτην ἐπεκτείνοντες τὴν τῆς κρίσεως προθεσμίαν εἰσέτι ἀναμένουσιν ἔργα ἀγωνιστῶν καὶ οὐ βούλονται κατανοῆσαι ὅτι ἡ τῶν πολυαριθμῶν τοῦ προγράμματος ὄρων πραγματοποίησις δυσχερεστάτη οὕσα ἀκατόρθωτος ἀποβαίνει καὶ ἀδύνατος, τὸ δὲ τοιαῦτα ζητεῖν ἴσον τῷ μηδὲν ζητεῖν ἐξελέγχεται ἐκ τῶν πραγμάτων (1).

Ἄλλὰ τοιαῦτα φρονούντος καὶ ἀξιούντος τοῦ Βυζαντίου Συλλόγου, ὁ ἐν Ἀθήναις νεώτερος Συνάδελφος τὴν διὰ παντὸς μέσου καὶ τρόπου διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐπιδιώκων καὶ δεόντως ἐκτιμῶν τὰς τῆς

(1) Τὴν δὲ ἀλήθειαν καὶ ὀρθότητα τῶν λεγομένων μοι εὐκόλως κατανοῆσαι δύναται τις, ἐὰν ἀποβλέψῃ τὸ μὲν εἰς τὰ παρ' ἡμῖν τιθέμενα διαγωνίσματα καὶ μάλιστα τὰ παρὰ τοῦ ἐνταῦθα Συλλόγου τῶν γραμμάτων ἀρτίως προταθέντα καὶ δημοσιευθέντα, ἅπερ ἄπλᾳ καὶ περὶ μιᾶς μόνον ὑποθέσεως πραγματευόμενά εἰσιν, εἶτα δ' ἂν ἀναλογισθῇ ὅτι πρὸ ὀλίγων ἐνιαυτῶν ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία ἔθηκε διαγώνισμα μόνον περὶ τῶν εἰς τὴν Μακεδονίαν ἐπιδραμόντων βαρβάρων ἐθνῶν κατὰ διαφόρους ἐποχάς, ὅπερ πολλοστὸν μέρος τοῦ ὑπὸ τοῦ Βυζαντίου Συλλόγου προταθέντος ἀποτελεῖ, καὶ τελευταῖον ἂν ἀναγνώσῃ ἐν τῇ τῶν Συζητήσεων ἐφημερίδι (Journal des Débats 28 Décembre 1869) τὰ τε κριθέντα ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας καὶ προταθέντα πρὸς διαγωνισμὸν ἐν τῷ προσεχῆ ἐνιαυτῷ 1870. Οἱ ἀγωνοθέται καὶ ἀγωνοδίκαι ἀείποτε πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχουσι τὸν βαθμὸν τῆς διανοητικῆς τοῦ ἔθνους ἀναπτύξεως, ἐκ τῶν σπλάγγων τοῦ ὁποίου προκαλοῦνται οἱ ἀγωνισταί, καὶ οὐ ζητοῦσι πράγματα ὑπέρτερα τῶν δυνάμεων αὐτοῦ καὶ ἀπολύτως τέλεια, ἀλλὰ πάντοτε σχετικὰ καὶ ἀνάλογα τῇ γενομένῃ προόδῳ, καὶ οὕτω βαθμηδὸν ἐκ τῶν μικρῶν εἰς τὰ μεγάλα προβαίνουσι.

ἡμέρας ἀνάγκας καὶ περιστάσεις μᾶλλον ἢ ἐπ' ἀόριστον ἀνέφικτα ζητῶν, εὐστοχώτερα φαίνεται βαίνων πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοπομένου καὶ ἀνευ διαγωνίσματος, τῇ ἀξιεπαίνῳ ἐνισχύσει τοῦ ὁποίου καὶ ὑποστηρίξει ἀναντιρρήτως ὀφείλεται ἐν μέρει καὶ ἡ δημοσίευσις τοῦ φιλοπονήματος τούτου, ἐκ τῶν σπλάγχων τῆς περιγραφομένης χώρας ἐξελθόντος, ἥτοι τῆς Μακεδονίας ἐκ τῆς Μακεδονίας.

Τοῦ ὅλου τοίνυν σχεδιασθέντος ἤδη περὶ Μακεδονίας ἔργου συγκειμένου ἐκ τῆς ἀρχαίας γεωγραφίας, δύο περιλαμβανούσης μέρη, ἥτοι τὴν χωρογραφίαν καὶ τοπογραφίαν ἢ κατὰ τοὺς νεωτέρους τὴν φυσικὴν καὶ πολιτικὴν γεωγραφίαν, καὶ ἐκ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας μέχρι τοῦ ἰε' αἰῶνος συνισταμένης ἐκ τῆς ἐθνογραφίας, πολιτικῆς τε καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας καὶ ἐκ τῆς ἀρχαιολογίας, ἐν τῷ πρώτῳ τούτῳ μέρει εἰδικῶς ἐκτίθεται ἡ χωρογραφία, ὅπερ, καίπερ μετὰ πολλῶν πόνων καὶ κόπων φιλοπονηθὲν, οὐδεμίαν ὅμως ἀξίωσιν παπικῆς ἀναμαρτησίας καὶ τελειότητος ἔχει, ἀλλὰ μᾶλλον παντελοῦς ἐλλείψεως θεραπείαν ἀφορῶν καὶ ἐπαισθητῆς ἀνάγκης πλήρωσιν ἐπαγγελλόμενον ἴσως κατὰ τι συντελέσει ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἄχρις οὐ ἄλλο τι τελειότερον ὑπὸ δεξιοτάτης χειρὸς τε καὶ γραφίδος φιλοπονηθὲν ἐκνικήσει καὶ τὴν τούτου χρῆσιν ἀντικαταστήσει. Τοιοῦτου δ' ὄντος τοῦ ἀνά χειρας βιβλίου, οἱ φιλόμουσοι ἀναγνώσται, ἦν τι οὐκ ὀρθῶς ἔχον ἐν τῇ ἀναγνώσει ἀνακαλύψαντες εὖρωσι, βέβαιοι ἔστωσαν ὅτι τὸ τοιοῦτον τῷ συντάκτῃ αὐτοῦ εἴτε ἰδίᾳ εἴτε δημοσίᾳ φιλικῶς ἀνακοινώσαντες πρὸς ἐπανόρθωσιν, τὴν προσήκουσαν συγκομίσουσιν εὐγνωμοσύνην. Ἄν δὲ λάβωσιν ὑπ' ὄψιν ὅτι τοῦτο συνετάχθη ἐν Μακεδονίᾳ, ἐνθα σπάνις μὲν βιβλίων βασιλεύει, πάσης δ' ἀπορίας ἐπικουρία ἐλλείπει, πάντως



συγκαταβατικώτεροι περί τὰς ἑαυτῶν κρίσεις ἔσονται, μηδὸλως ἐπιλανθανόμενοι ὅτι πάντα τὰ πρὸς σύνταξιν αὐτοῦ ἀπολύτως ἀναγκαῖα ἐκ μόνης τῆς πενιχρᾶς διδασκαλικῆς βιβλιοθήκης ἠρύσθησαν καὶ κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ συντάξαντος ἐκλεχθέντα διετάχθησαν.

Καὶ τελευταῖον ἐπιπροστιθεὶς ὅτι τότε μόνον ὅσον οἶόν τε τελειότερα τὰ περὶ Μακεδονίας ἔσονται, ὅταν οἱ ἐν πάσαις ταῖς ἐπαρχίαις αὐτῆς ἑλληνοδιδάσκαλοι, ὡς ἀγαθοὶ καὶ φιλόπονοι γεωργοί, πρὸς τῇ διδασκαλίᾳ ἀσχοληθῶσι κατὰ τὰς λοιπὰς ὥρας ἐν ἧ διατελοῦσιν ἐπαρχίᾳ εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν ὄρων, ποταμῶν, λιμνῶν πεδιάδων ἡθῶν, ἐθίμων, ἀρχαίων μνημείων καὶ οὐτινος ἄλλου ἀξιοσημειώτου αὐτόπται καὶ αὐτηκοοὶ εἰσι, καὶ εἰς τὴν συλλογὴν λέξεων, μύθων παροιμιῶν, δημοτικῶν ἀσμάτων καὶ ἀρχαίων ἐπιγραφῶν, ἀδελφικῶς παρακελεύομαι αὐτοῖς ἵνα τὰ μέχρι τοῦδε παρημελημένα ἐπανορθώσωσιν, οὐχὶ μὲν τοσοῦτον ἐπίζηλον, αὐταρκες ὅμως ἐμὲ προστησάμενοι παράδειγμα, καὶ ἱκανὸν ἐν μέρει πρὸς τὸν σκοπὸν ἔχοντες βοήθημα τὸ ἀνά χειρᾶς, ἐν ᾧ ἐπίτηδες πανταχοῦ σχεδὸν πολλὰ ἐναπεταμιεύθησαν χωρία τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων (1), ὅπως ταῦτα χρησιμεύσωσιν ἐπὶ τῷ προμνησθέντι σκοπῷ, καθάπερ καὶ ἐν τῷ ἐπομένῳ δευτέρῳ καὶ σπουδαιότερῳ μέρει, οὐπερ ἡ τύπωσις ἄρχεται ἤδη καὶ μετ' οὐ πολὺ ἀποπερατοῦται, ἦν μὴ κώλυμά τι ὑλικὸν ἐπέλθῃ ἐν τῷ μεταξύ. Οὕτω δὲ καλῶς ποιήσαντες καὶ τὰ φιλοπονηθέντα διὰ τοῦ τύπου δημοσιεύσαντες δαπάνη συνδρομῶν τῆς ἦν ἀφορῶσιν ἐπαρχίας, σοφώτεροί τε αὐτῶν γενήσονται καὶ τῇ πατρίδι μεγάλην ἀποίσονται τὴν ὠφέλειαν, ἧς ἡ τε γεωγραφία καὶ ἱστορία οὕτω καὶ μόνον πρόσσηκόντως ἐξακριβωθήσεται.

Ἐν Ἀθήναις, 10 Φεβρουαρίου 1870.

ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ Γ. ΔΗΜΙΤΣΑΣ.

(1) Ὅσοι δὲ τυχὸν ἀήθεις πρὸς ἀνάγνωσιν σημειώσεων δυσχεραίνουσι ἐπὶ τῇ τούτων παραθέσει καὶ συσσωρεύσει, οὗτοι ἔχουσι τὸ κείμενον ἄνευ αὐτῶν ἐκτετυπωμένον ἰδιαιτέρως καὶ μάλιστα ἐν μέρει ἐπιτετημημένον, πρὸς χρῆσιν τῶν ἑλληνικῶν σχολείων τῆς Μακεδονίας προωρισθὲν κατὰ προτροπὴν λογίων φίλων τῆς προόδου τῆς Μακεδονικῆς νεολαίας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.

ΑΦΙΕΡΩΣΙΣ.
ΠΡΟΛΟΓΟΣ.
ΠΕΡΙΛΗΨΙΣ.
ΠΗΓΑΙ.
ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ.
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

σελ. γ'—ζ'.
» ζ'—νβ'.
» νγ'—νη'.
» νθ'—ξ'.
» ξα'—ξδ'.
» ξε'.

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ.

ΟΡΟΓΡΑΦΙΑ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

- § 1. Γενική ἔποψις τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου. Σελ. 1—3
§ 2. Ἐκτασις καὶ ὄρια τῆς Μακεδονίας. » 3—7
§ 3. Γενική ἔποψις τῶν βορρῆϊων ὁρῶν αὐτῆς. » 8—9

Ὅρη πρὸς βορρῆαν.

- § 4. α) Βερτίσκοσ (Μπαμπαδάγ). » 10—12
§ 5. β) Σκάρδοσ (Σιαρδάγ). » 12—15
§ 6. γ) Ὀρβηλοσ (Σπάτοσ). » 15—18
§ 7. δ) Σκόμιον (Κούρμπετζικα, Βίστοτζικα καὶ
Ῥιλοδάγ). » 18—21
§ 8. ε) Αἴμιλοσ (Βαλκάμ καὶ Γοτζίβχλκαμ). » 21—27

Ὅρη πρὸς δυσμᾶσ.

- § 9. α) Σκάρδοσ (δυτικὸσ καὶ πολυώνυμοσ) » 27—30
§ 10. β) Πιερία καὶ Πυρηναιῖα. (Πετρίνα). » 30—33
§ 11. γ) Κανδαονίτχ (πολυώνυμοσ, παρὰ τοῖσ νεω-
τέρουσ). » 33—36



§ 12. δ) Βακρούς (Περιστέρι).	»	36—41
§ 13. ε) Βότον (1) (Γράμμος, Βουσόταρις και Σμόλικας).	Σελ.	41—45
§ 14. ς) Τόμορος (Τόμορ).	»	45—46
§ 15. ζ) Ἄσναος (Γρέβουτζιν).	»	46—47
§ 16. η) Ἀέρωπος (Πέλαγο).	»	47—49
Ἵ Ὠ ρ η π ρ ὸ ς μ ε σ σ η μ β ρ ῖ α ν .		
§ 17. α) Καμβούνια (Βωλούτσα και ἼΑμαρβις).	»	49—51
§ 18. β) Ἵ Ὀ λυ μ π ο ς (Ἴ Ἐ λυ μ π ο)	»	51—57
Ἵ Ὠ ρ η π ρ ὸ ς ἄ ν α τ ο λ ἄ ς .		
§ 19. α) Ἵ Ῥ ο δ ὶ π η (Δεσποτοβοῦνι και Δεσποτοδάγ)	»	57—60
§ 20. β) Ἵ Ὠ ρ θ η λ ο ς (Περινδάγ).	»	60—62
§ 21. γ) Παγγαῖον (Πιρνάρι).	»	62—65
§ 22. δ) Κερκίνη (Σουλτανίτσα).	»	65—67
§ 23. ε) Βερτίσκον (Ἵ ζ ἔ γ γ ε λ δ α γ).	»	67—68
§ 24 ς) Κίσσος (Χορτιάτης).	»	69—71
§ 25. ζ) Ἵ Ψ ῖ ζ ω ν ο ς (Χολωμόνδα).	»	71—72
§ 26. η) Ἵ Ἀ θ ω ς (Ἵ Ἀ γ ι ο ν Ἵ Ὠ ρ ο ς).	»	72—78
Ἵ Ὠ ρ η κ ε ν τ ρ ι κ ἄ .		
§ 27. α) Μουστάτζος.	»	78—80
§ 28. β) Βόρας, Βέρνον και Βέρμιον.	»	80—85
§ 29. Ἵ Ἀ να κε φα λ ἄ ω σ ι ς τ ῶ ν π ρ ο η γ ο υ μ ἔ ν ω ν .	»	86—89

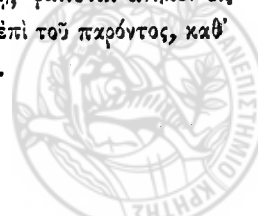
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

§ 30. Ἵ Ἀ κ ρ ω τ ῆ ρ ι α ἐ ν τ ῶ Ἰ γ ι α ῖ ω π ε λ ἄ γ ε ι .	»	89—91
§ 31. Ἵ Ἀ κ ρ ω τ ῆ ρ ι α ἐ ν τ ῆ Ἵ Ἀ δ ρ ι α τ ι κ ῆ θ α λ ἄ σ σ η .	»	92—93

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Πεδιᾶδες και λεκαροπέδια πρὸς δυσμὰς τοῦ Σκάρδου.

(1) Τὸ δεῦτερον ὄνομα Βερκετήσιον, ὅπερ κατὰ Destevises du-dezert προσέθηκα τῇ ὀρεινῇ ταύτῃ γραμμῇ, φαίνεται ἀνήκον εἰς ἄλλο μέρος μὴ δυνάμενον ἀκριβῶς ὀρισθῆναι ἐπὶ τοῦ παρόντος, καθ' ὅσον διαφωνοῦσιν οἱ νεώτεροι και περὶ αὐτοῦ.



- § 32. 1) Ἡ μεταξὺ τῆς Σκόδρας καὶ Λισσοῦ. Σελ. 93— 94
 2) Ἡ μεταξὺ Λισσοῦ καὶ Δυρράχίου. » 94— 95
 3) Ἡ μεταξὺ Κανδαουίας καὶ Τομάρου, 4) ἡ μεταξὺ τούτου καὶ Ἀσνάου, 5) ἡ μεταξὺ Ἀσνάου καὶ Ἀερώπου » 95— 96
 6) Ἡ τῆς Δασσαρητίας (Δυχνιδοῦ καὶ Κοριτοῦ). » 96— 97
 7) Ἡ τῆς Ρέσνης καὶ Πρέπτης (Βρυγῶν). » 97— 98

Λεκανοπέδια μεταξὺ Σκάρδου καὶ Ἀξιοῦ.

- § 33. 1) Τὸ τῆς μεσημβρ. Δαρδανίας (Τετόβου). Σελ. 98— 99
 2) Τὸ τῆς Πελαγονίας (Βιτωλίων, Πριλάπου καὶ Φλωρίνης). » 99—102
 3) Τὸ τοῦ Ἀλιάκμονος (Ὀρεστίδος καὶ Ἐλιμείας). » 102—104
 4) Τὸ τῆς Ἐορδαίας (Ὀστρόβου). » 104—105
 5) Τὸ τῆς Ἡμαθίας (Βοδενῶν καὶ Βερρόιας). » 105—106
 6) Ἡ πεδιάς τῆς Πιερίας (Ἐλευθεροχωρίου καὶ Κατερίνης). » 107—108

Πεδιάδες καὶ λεκανοπέδια μεταξὺ τοῦ Ἀξιοῦ καὶ Στρυμόδος.

- § 34. 1) Ἡ τῆς μεσημβρινοανατολικῆς Δαρδανίας (Σκοπιῶν). Σελ. 108—109
 2) Ἡ τῆς βορρείου Παιονίας (Μουσταρᾶ) πεδιάς. » 109—110
 3) Ἡ τῆς ἀνατολικῆς Παιονίας (Ἰστιπίου) » 110—111
 4) Τὸ λεκανοπέδιον τῆς κεντρικῆς Παιονίας (Στρομνίτσης). » 111—113
 5) Τὸ μέγα λεκανοπέδιον τῆς Βισαλτίας, Σιντικής καὶ Μαιδικῆς. » 113—114
 6) Τὸ τῆς Κρηστωνικῆς (Ἀβρετ-Χισσάρ) » 114—115
 7) Τὸ τῆς Μυγδονίας (Λαγκαδᾶ καὶ Βόλβης) » 115—116
 8) Τὸ τῆς Ἀνθεμοῦντος (Καλαμαριάς καὶ Γαλατίστης). » 116—117
 9) Τὸ τῆς Κρουσαίας (Καρδίας, Πορταριάς καὶ Πολυγύρου). » 117—118



- 10) Τὸ τῆς Ἡδωνίδος καὶ Ὀδομαντικῆς
(Μαλενίκου, Σεῦρων καὶ Φιλίππων). » 118—120

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΥΠΟΓΡΑΦΙΑ.

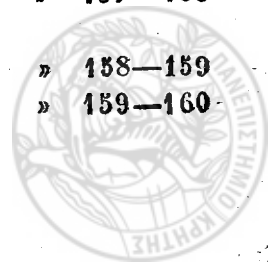
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Ποταμοὶ ἐκβάλλοντες εἰς τὸν Ἀδριακόν.

- | | |
|-------------------------------------|--------------|
| § 1.1) Ὁ Ὀριούνθης (Μοράτζας). | Σελ. 121—122 |
| 2) Ὁ Δρείλων (Δρίν). | » 123—127 |
| 3) Ὁ Μάτης (Μάτ). | » 127—128 |
| 4) Ὁ Ἴσανος (Ἴσμος). | » 128—129 |
| 5) Ὁ Οὐλούλεος (Σπίρνατσα). | » » » |
| 6) Ὁ Πανύσσος (Πάνισσα). | » 130—131 |
| 7) Ὁ Πάλαμνος (Δάρτζις). | » 131—132 |
| 8) Ὁ Γενοῦσος (Σκούμβι). | » 132—134 |
| 9) Ὁ Ἄψος (Εργέντης καὶ Βερατινός). | » 134—136 |
| 10) Ὁ Ἀῶος (Βοῦούσα). | » 137—138 |

Ποταμοὶ ἐκβάλλοντες εἰς τὸ Αἰγαῖον.

- | | |
|---|--------------|
| § 2. 1) Ὁ Ἀξιδός (Βαρδάρης). | Σελ. 139—147 |
| 2) Ὁ Ἐριγών (Τσαρνα καὶ Κουτζουκ-Καρασσοῦ). | » 147—151 |
| 3) Ὁ Ἀλιάκμων (Ἰντζέ-Καρασσοῦ καὶ Βίστριτσα). | » 151—153 |
| 4) Ὁ Λουδιάς (Μαυρονέρι καὶ Καρασιμάκ). | » 154—155 |
| 5) Ποταμοὶ τῆς Πιερίας | |
| α) Ὁ Ἀπίλας (Πλαταμών). | » 156— |
| β) Ὁ Σῦς (Ζίλιανα). | |
| γ) Ὁ Ἐνιπέυς (Λιτόχωρον καὶ Βυθός). | » » —157 |
| δ) Ὁ Ἐλικών (Ποτόκι). | |
| ε) Ὁ Αἴσων (Μαυρονέρι). | » 157—158 |
| ς) Ὁ Λεῦκος (Πέλικας). | |
| καὶ ζ) ὁ Μίτυς (Κατερίνα). | » 158—159 |
| 6) Ὁ Ἐχέδωρος (Γάλλικον). | » 159—160 |



Ποταμοὶ τῆς Χαλκιδικῆς.

7) 'Ο 'Ανθεμόυς.	»	160—161
8) 'Ο Χαβοίας.	»	161—162
9) 'Ο 'Ολόνθιος (Πολίερο ἢ Πολύγυρος). 10) ὁ 'Αμνίας καὶ 'Αμμίτης.	»	» — »
11) 'Ο 'Ορμυλίας ('Ορμύλια). 12) 'Ο Ψυχρός (Πλατάνης).	»	162—163
13) 'Ο 'Ρήχιος.	»	164—165
14) 'Ο Στρομῶν (Στροῦμα καὶ Καρασοῦ).	»	166—172
15) 'Ο Νέστος (Καρχοσοῦ).	»	172—173

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Λίμναι πρὸς δυσμὰς τοῦ Σκάρδου.

§. 3. 1) 'Η Λαβεάτις (λίμνη τῆς Σκόδρας).	Σελ.	174—175
2) 'Η Λυχνίτις (λίμνη τῆς 'Αχρίδο;).	»	175—181
3) 'Η λίμνη τοῦ Μαλικίου.	»	181—183
4) 'Η τῆς Πρέσπης.	»	183—185
5) 'Η τοῦ Δρενόβου.	»	185—186

Λίμναι πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Σκάρδου.

§. 4. 1) 'Η Καστορία λίμνη (Celetrum).	Σελ.	186—188
2) 'Η Βεγορζίτις (Στριγιούλ ἤτοι Κυτρίνη).	»	189—190
3) 'Η λίμνη τοῦ 'Οστρόβου.	»	190—191
4) 'Η λίμνη τοῦ Τεχόβου.	»	191—192
5) 'Η Δουδία λίμνη τῆς Πέλλης ('Ιαντισαῖς).	»	192—195
6) 'Η λίμνη τῆς Δοσθήρου (Δοριάνης).	»	195—196
7) 'Η λίμνη Λαγγαδᾶ (Κουτζούκ-Μπεσίκ).	»	196—197
8) 'Η Βόλβη λίμνη (Μπουιούκ-Μπεσίκ).	»	198—199
9) 'Η λίμνη Πρασᾶς καὶ Κερκινίτις ('Αχινό;).	»	200—204

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Θ ἄ λ α σ σ α ι.

§ 5. 1) 'Αδριατικῆ.	Σελ.	204—206
2) Αἰγαῖον πέλαγος.	»	206—207



ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

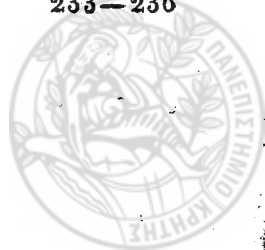
Κ ό λ π ο ι .

- § 6. 1) 'Ο τῆς Αὐλῶνος (Golfe d' Avlona). » 207—208
 2) 'Ο τῆς Θεσσαλονίκης (Golfe de Saloniki) 208—210
 3) 'Ο Γορωναῖος (κόλπος τῆς Κασσάνδρας. }
 4) 'Ο Σιγγιτικὸς (κόλπος τοῦ Ἀγίου Ὄρους. } Σελ. 210—211
 5) 'Ο Στρυμονικὸς κόλπος) Ὀρφανον και
 Κοντέσσα). » 211—212
 6. 'Ο Ἀκάνθιος (Ἰστιλλάρ). }
 7. 'Ο Κερμοραῖος ἢ ἐπὶ Ποσειδίου. } » 212—213
 8. 'Ο τῆς Χριστουπόλεως (Καβάλλας)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Δ ι μ έ ν ε ς .

- § 7. 1) 'Ο τοῦ Ἀντιβαρίου. }
 2) 'Ο τῆς Ἐπιδάμνου (Δυρράχίου. } » 214—215
 3) 'Ο τῆς Αὐλῶνος (Valona). }
 4) 'Ο τῆς Πύδνης (Κίτρου). } » 216—217
 5) 'Ο τῆς Μεθώνης (Ἐλευθεροχωρίου. }
 6) 'Ο τῆς Θεσσαλονίκης. » 217—220
 7) 'Ο τῆς Ποτιδαίας (Κασσάνδρας. }
 8) 'Ο τῆς Μηκυβέρνης (Μόλυβο). } » 220—222
 9) 'Ο τῆς Γορώνης (Λήκυθος). }
 10) 'Ο Κωφὸς (Κουφά). }
 11) 'Ο Πάνορμος (Ἱερισσοῦ). } » 222—223
 12) 'Ο τῆς Σταγείρου (Κάπρου μὲν τὸ πάλαι,
 Σταυρὸ δὲ νῦν). » 223—224
 13) 'Ο τῆς Ἀμφιπόλεως (Ἠϊῶν μὲν τὸ πάλαι,
 Κοντέσσα δὲ νῦν). » 224—225
 14) Καὶ ὁ τῆς Χριστουπόλεως (νέας Καβάλλας) » 225—226
 Ἀλφαβητικὸς πίναξ. 227—232
 Κατάλογος τῶν συνδρομητῶν. 233—236
 Διορθωτέα.



ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΠΗΓΩΝ.

Ἐν τῇ συντάξει τῆς μετὰ χειρὸς βιβλίου ἐγένετο χρῆσις πάντων τῶν ἀρχαίων συγγραφέων Ἑλλήνων τε καὶ Ῥωμαίων, οἵοναι πηγῶν ἀεσνάων καὶ πολυκρούων, οἱ ἀκριβῶς περιγράφουσιν ἢ ἐν παρόδῳ μνημονεύουσι τινος τῶν πρὸς τὴν ὑπόθεσιν σχέσιν ἐχόντων καὶ ἀναφερομένων ἐν αὐτῇ. Οὗτοι δ' εἰσιν οἱ ἀκόλουθοι·

Ὅμηρος.	Δέξιππος.	Πυρσανίας.
Ἡσίοδος.	Ἀπολλών. Ῥόδιος.	Αἰλιανός.
Πίνδαρος.	Ἀπολλόδωρος.	Διδάσιος.
Ἐκαταίος.	Σκύμνος.	Ἀρποκρατίων.
Αἰσχύλος.	Κόνων.	Ζώσιμος.
Εὐριπίδης.	Διόδωρος.	Χριστόδωρος.
Ἡρόδοτος.	Στράβων.	Στέφανος Βυζάντιος.
Ἰσοκράτης.	Πλούταρχος.	Μάλχος.
Θουκυδίδης.	Διονύσιος Ἀλικαρνασσεύς.	Προκόπιος.
Ἀριστοτέλης.	Διοσκορίδης.	Πύχιος.
Δημοσθένης.	Ἀρβανός.	Εὐνάσιος.
Θεόφραστος.	Πτολεμαῖος.	Παῦλος Αἰγινήτης.
Σκύλαξ.	Ἀππιανός.	Ι. Διάκωνος.
Ἐφορος.	Δίων Κάσιος.	Ι. Καμηνιάτης.
Δικαίαρχος.	Ἡρωδιανός.	Κ. Παρφυρογέννητος.
Ἀθήναιος.	Πολύαινος.	Φώτιος.
Καλλίμαχος.	Ζηνόβιος.	Ἱεροκλῆς.
Πολύβιος.	Διονύσιος Περιηγητής.	Μ. Ἐτυμολόγος.



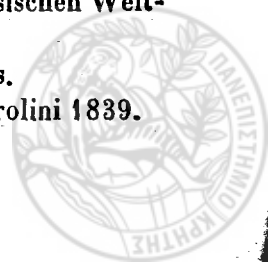
Εὐστάθιος.	Κεδρηνός.	Ἄνωνυμος εἰς Κ. Πορφυρ.
Θεοφύλακτος.	Ἀκροπολίτης.	Καντακουζηνός.
Ι. Τσέτσης.	Παχυμέρης.	Εὐφραΐμιος.
Ἄννα Κομνηνή.	Νικηφόρος Βρυένιος.	Δ. Κυδώνιος.
Ζωναράς.	Νικηφόρος Γρηγοράς.	Δ. Ὑποδιάκονος.
Σχολιαστῆς Ὁμήρου.	Νικηφόρος Κάλλιστος.	Κ. Χοῦμος.
» Πινδάρου.	Ι. Ἀναγνώστης.	Γλυκᾶς.
» Ἀπολ. Ῥοδίου.	Ι. Φωκᾶς.	Λ. Χαλκοκονδύλης.
» Καλλιμάχου.	Ι. Κομνηνός.	

ΛΑΤΙΝΟΙ.

Virgilius.	Plinius.	Itineratium Antonini.
Cicero.	Valerius Maximus.	Itineratium Hierosol.
Oratius.	Justinus.	Anonymus Ravenna.
Livius.	Pomp. Mela.	Innocentius Papa III.
Caesar.	Aulus Gellius.	Rovertus Monachus.
Ovidius.	Florus.	Vilhelmus Tyrius.
Tacitus.	Solinus Polyhist.	Tabula Peutingeriana.
Lucanus.	Amm. Marcellinus.	Ado Brev. chronicum.
Martialis.	Vibius Sequester.	Hippolytus.
Seneca.	Aethicus Ister.	



- Mannert Geograp. der Griech. und Römer.Lands.1812.**
Braconier Mémoir pour servir à l'hist. du mont Athos.
Muratori Scripitt. rerum Italicorum.
Breviarium chronologicum ab orig. mundi.
Bocharti oppera.
Pouqueville voyage dans la Grèce. Paris. 1820.
Schaffarik über die Abkunft der Slaven. 1828.
 » in Wiener Jahrbücher vol. 46. .
Felix de Beaujour voyage militaire dan l'emp. Ott
Paris. 1829.
Pauly Real - encyclopädie der class. Alterthumsw.
Stuttgart. 1839.
Katanczichius ad Tabula Peutingeriana.
Précis des guerres de César par Napoléon.
Henri de valéniennes Chronique.
Sickler Handbuch der alten Geographie. Cassel. 1832.
Niebuhr historische und philol. Votr. über. alt.Länd.
u. Völkerk. 1828.
O. Müller über die Wohnsitze .. des Maked. Volkes.
Berlin. 1828.
A. Stahr Aristotelia. Halle. 1830.
L. Flathe Geschichte Macedoniens. Leipzig 1832.
Brückner König Philipp und die Hellenischen Staaten.
Βάλβη γεωγραφία ἐν Βιέννη. 1839.
Fallmerayer Fragmente aus dem Orient. Stuttg. 1845.
Ersch und Gruber Encyclopädie. 1839.
Letronne Journal des Savans. 1834.
M. de la Golonche Rev. des Soc. Savans.
A. Humbold Ansichten der Natur. Stuttgart. 1826.
Leake travels in Northern Greece. London. 1835.
A. Humbold Kosmos Entwurf einer physischen Welt-
beschreibung. 1847.
Caroli Mülleri geographi Graeci minores.
Tafel de Thessalonica ejusque agro. Berolini 1839.



- » de via militari Romanorum Egnatia. Tubingæ 1842.
 » Editio fragmentorum Strabonis. Tubingæ. 1844.
 A. Forbiger Handbuch der alten Geographie. Leipzig
 1842.
 O. Abel Makedonien vor König Philipp. Leipzig. 1847.
 Grisebach Reise durch Rumelien und nach Brussa.
 1839.
 G. Droyzen Geschichte Alexanders des Grossen.
 Hamburg.
 M. Viquesnel Mém. de la société de Geologie.
 Krieg das Thessalische Tempe. Leipzig. 1835.
 Wachsmuth Hellenische Alterthumskunde. Halle.
 1832.
 A. Boué la Turquie d' Europe. Paris. 1840.
 » Recueil d' Itinéraires dans la Turquie d'Eu-
 rope. Vienne 1854.
 Zachariae Reise in den Orient in den Jahren 1837-8.
 Heidelberg. 1840.
 A. Boeckh corpus Inscriptionum graecarum.
 » Staatshaushaltung der Athener. Berlin 1851.
 M. Cousinéry voyage dans la Macédoine. Paris. 1831.
 G. Grote Geschichte Griechenlands. Leipzig. 1852.
 Born zur Macedonischen Geschichte. 1858.
 Göler die Kämpfe bei Dyrrhachium und Pharsalus.
 Karlsruhe. 1854.
 J. Hahn Albanesische Studien. Vien 1853.
 » Reise von Belgrad nach Salonik. Leipzig. 1868.
 Lapie atlas universel de geographie ancienne et mo-
 derne. Paris. 1828.
 Kiepert Karten zur alten Geschichte. Berlin. 1859.
 » des osman. Reiches. Berlin. 1867.
 Spruner - Menke Atlas antiquus N^o VI.
 B. Giesecke de antiquis quibusdam Maced. incolis.
 Meiningen. 1856.



- Ἐμὴν πραγματείαν περὶ τῆς Ἀρχιεπ. Ἀχρίδος. 1859.
Γρηγορίου ἐπισκόπου Χίου περὶ τῆς δικαιοδ. τοῦ Πατρ. θρόνου.
1860.
Α. Πολυζωίδου τὰ Γεωγραφικά. ἐν Ἀθήναις. 1860.
Hyacinthe Hecquard hist. et descrip. de la haut. Alban. Paris. 1859.
Schäfer Demosthenes und Seine Zeit. Leipzig. 1859.
Heuzey le mont Olympe. Paris. 1860.
Desdevises-du-dezert geograph. ancien. de la Macédoine. Paris. 1862.
Henry F. Tozer Researches in the Highlands of Turkey. London. 1869.
-



ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

Ὅρισμός τῆς γεωγραφίας.

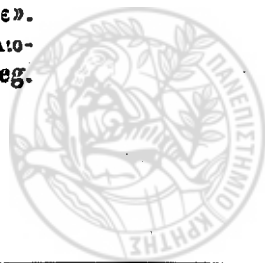
§. 1. Ἡ γεωγραφία, ἥτις ἐν τοῖς νεωτάτοις καιροῖς μεγίστην λαβοῦσα ἐπίδοσιν κατέστη ἰδία ἐπιστήμη, θεωρουμένη ὡς γέφυρά τις μεταξύ τῆς ἱστορικῆς καὶ φυσικῆς ἐπιστήμης (1), περιγράφει τὴν φυσικὴν κατάστασιν ἢ ὅλης ἐν γένει τῆς γῆς, ἢ μιᾶς μόνον χώρας αὐτῆς ἐν μέρει καθ' ὅλας τὰς μεταβολὰς, τὰς ὁποίας ἐν τῷ παρελθόντι ὑπέστη (2).

Διαίρεσις αὐτῆς.

§. 2. Ἐπειδὴ δὲ ἡ γῆ θεωρεῖται ὡς οὐράνιον σῶμα, ὡς φυσικὸν καὶ ὡς οἰκητήριον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους,

(1) *Bursian Geographie von Griechenland* 1, Bd. S. 1.

(2) Ἡ λέξις γεωγραφία συντιθεμένη ἐκ τῶν δύο λέξεων γέα, γῆ καὶ γράφειν ἐσήμαινε παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλησί τε καὶ Ῥωμαίοις πρῶτον μὲν τὴν διὰ λέξεων περιγραφὴν τῆς γῆς (Ἀθην. 14. σελ. 657. Διογεν. Λαερτ. 9. §. 48. Σουῖδ. σελ. 808. Cicer. epist. ad Attic. 2, 4, 3.). Εἶτα δὲ τὴν κατὰ διαγραφὴν ἢ ὑποτύπωσιν χάρτου περιγραφὴν αὐτῆς, ὅτε κυρίως παρὰ μὲν τοῖς Ἑλλήσιν ἐκαλεῖτο πίναξ γεωγραφικὸς καὶ ἀπλῶς πίναξ, παρὰ δὲ τοῖς Ῥωμαίοις *Pinax tabula* (Πλουτάρχ. Θεσ. κ. 1. Πτολεμ. 1, 4. Γεμιν. ἀστρ. κ. 13. Στραβ. 1. 5. 7. 2. σ. 87. Πτολεμ. 1, 18. 19. 2, 1. 2. Cassiod. de inst. 25. Cicer. ad Attic. 6, 2. Propert. 4, 3, 35). Ἔτι δὲ καὶ περίοδος τῆς γῆς, καὶ περιήγησις τῆς οἰκουμένης ὠνομάζετο. Ἡρόδοτ. 5, 49. Ἀριστοφ. Νεφ. 207. Αἰλιαν. π. ἰστ. 38. Διογεν. Λαερτ. 5. σ. 51). οἱ δὲ τοιούτων συγγραφεῖς ἐκαλοῦντο περιηγηταὶ ὡς Πολέμων (Στραβ. 9. σ. 396. «Πολέμων δ' ὁ περιηγητὴς τέσσαρα βιβλία συνέγραψε». Ἀθην. 9. σ. 372. 12. σ. 552. Στερ. ἐν λ. Δωδώνη). καὶ Διονύσιος ὁ περιηγητὴς, (Bernhardy Comm. de Dion. Perieg. p. 489.).



διὰ τοῦτο ἡ γεωγραφία διαιρεῖται Α') εἰς μαθηματικὴν, ἐξετάζουσαν τὴν σχέσιν τῆς γῆς πρὸς τὰ λοιπὰ οὐράνια σώματα, Β) εἰς φυσικὴν, περιγράφουσαν τὴν φυσικὴν κατὰστασιν τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς καὶ τὴν περικυκλοῦσαν ἀτμοσφαιραν καὶ Γ') εἰς πολιτικὴν, ἣτις ὑποδιαιρεῖται α') εἰς χωρογραφίαν β') εἰς τοπογραφίαν καὶ γ') εἰς ἔθνογραφίαν (1).

Ἐκ τούτων δὲ ἡ μὲν χωρογραφία ὑποδιαιρεῖται πάλιν 1) εἰς ὄραγραφίαν περιγράφουσαν τὰ ὄρη 2) εἰς ὕδρογραφίαν πραγματευομένην περὶ τῶν ὑδάτων, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦσι τὰς φλέβας τῆς γῆς. Ἡ δὲ τοπογραφία περιγράφει τὰς διφόρους διαιρέσεις τῆς γῆς, τὰς διαφοροῦς τοποθεσίας τῶν χωρῶν καὶ τόπων καὶ τὰς εἴτ' ἐκ φυσικῶν αἰτίων εἴτε διὰ τῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐργασίας γενομένης μεταβολῆς ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους αὐτῆς. Καὶ ἡ ἔθνογραφία ἐξιστορεῖ τὰ διάφορα ἔθνη, ἅπερ κατὰ διαφοροῦς χρόνους καὶ ἐποχὰς κατώκησαν αὐτήν (2).

Χρονολογικὴ διαίρεσις τῆς πολιτικῆς γεωγραφίας.

§. 3. Ἐν ᾧ τὰ φυσικὰ τῆς γῆς ὄρια διαμένουσι σχεδὸν ἀμετάβλητα, ἐξ ἐναντίας τὰ πολιτικὰ ὑπόκεινται εἰς μεταβολὴς συνεχεῖς κατὰ διαφοροῦς καιροῦς, καὶ κατὰ συνέπειν τούτων, ὡς ἡ ἱστορία, καὶ ἡ πολιτικὴ γεωγραφία συνήθως διαιρεῖται εἰς τέσσαρας χρονικὰς περιόδους ἧτοι 1) εἰς ἀρχαίαν ἐκτεινομένην ἀπὸ τῶν ἀρ-

(1) Πτολεμ. 1, 1. Κύσταθ. προοιμ. εἰς Διον. Περιηγ. σ. 78. Bernhard. σχολ. εἰς Διον. Περιηγ. σ. 317. Casaub. εἰς Στραβ. 1. σ. 7.

(2) Sickler Handbuch der alten Geographie 1. Bd. S. 11. Forbiger Curzer Abriss der alten Geographie S. 1.

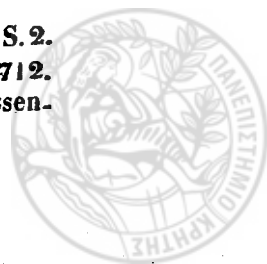
χαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς καταλύσεως τοῦ δυτικοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους—476 μ. Χ. 2) εἰς μέσσην ἀπὸ τῆς καταλύσεως τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους μέχρι τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς 476—1492 φθάνουσιν, 3) εἰς νέαν ἐκτεινομένην ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς μέχρι τῆς ἐν Παρισίοις εἰρήνης 1492—1815 καὶ 4) εἰς νεωτάτην ἀπὸ τῆς ἐν Παρισίοις εἰρήνης μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ἐξικνουμένην.

Ἱστορικὴ διαίρεσις τῆς ἀρχαίας γεωγραφίας.

§. 4. Ὅσπερ ἡ ἱστορία πρὸς περιγραφὴν τῆς χώρας ἔθνους τινὸς ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖον βοήθημα τὴν γεωγραφίαν ἔχει, οὕτω καὶ αὕτη χρήζει ἐκείνης πρὸς ἐξιστόρησιν τῶν μεγάλων ἀναστατώσεων, αἵτινες συνέβησαν ἐν τοῖς προϊστορικοῖς χρόνοις, καὶ τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων μεταβολῶν, ἃς ἡ τῆς γῆς ἐπιφάνεια ὑπέστη ἐν τῇ πολυχρονιότητι τοῦ παρελθόντος. Κατὰ ταῦτα δὲ ἡ μὲν ἀρχαία γεωγραφία, ἐν ἣ περιέχεται καὶ ἡ τῆς Μακεδονίας, περιγράφει τὴν φυσικὴν καὶ πολιτικὴν κατάστασιν ἐκείνων τῆς γῆς τῶν μερῶν, ἅπερ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ Ῥωμαῖοι ἐγίνωσκον, ἀπὸ τῶν παναρχαιοτάτων μυθικῶν χρόνων μέχρι τῆς καταλύσεως τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους· ἡ δὲ ἱστορία ταύτης ἀφηγεῖται τὴν βαθμιαίαν ἐπαύξησιν καὶ σχετικὴν ἐπέκτασιν τῶν γεωγραφικῶν γνώσεων παρ' αὐτοῖς (2), παρ' οἷς ἕνεκα πολλῶν καὶ διαφόρων αἰτίων ἀδύνατος ἦν ἡ συστηματικὴ προαγωγή τῆς γεωγραφίας εἰς ἰδίαν ἐπιστήμην (3), ὡς παρὰ τοῖς νεωτέροις ἐγένετο, καὶ

(3) Ὁ αὐτὸς Handbuch der alten Geographie Bd. 3. S. 2.

(2) A. Baumstark. ἐν Real-encycl. Bd. 3. S. 712. «die Entwicklung der Geographie zu einer Wissen-



οὕτως ἱστορικῶς διαιρεῖται ἐκείνη εἰς τέσσαρας περιόδους, ἐξ ὧν ἡ μὲν πρώτη ἐκτείνεται ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ Ἡροδότου — 444 π. Χ. ἡ δὲ δευτέρα ἀπὸ τοῦ Ἡροδότου μέχρι τοῦ Ἐρατοσθένους 444—276 π. Χ. Ἡ δὲ τρίτη ἀπὸ τούτου μέχρι τοῦ Πτολεμαίου 276—164 μ. Χ. καὶ ἡ τετάρτη ἀπὸ τοῦ Πτολεμαίου μέχρι τῆς καταλύσεως τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους 164—476 μ. Χ. Τούτων δὲ ἡ μὲν πρώτη ἀποτελεῖ τὴν μυθικὴν γεωγραφίαν, ἡ δὲ δευτέρα τὴν ἱστορικὴν, ἡ δὲ τρίτη τὴν συστηματικὴν καὶ ἡ τετάρτη τὴν μαθηματικὴν.

Ὁφελος τῆς ἀρχαίας γεωγραφίας.

§. 5. Ὅτι μὲν μέγα ἐστὶ τὸ ἐκ τῆς σπουδῆς καὶ γνώσεως τῆς ἀρχαίας γεωγραφίας προσγιγνόμενον ὄφελος (1), οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία τοῖς ἐν τοῖς γράμμασιν ἀσχολουμένοις. Τοῦτο δὲ τριπλοῦν ὄν, τὰ μέγιστα συμβάλλεται πρῶτον μὲν τῇ καθόλου γεωγραφίᾳ, καὶ ἰδίᾳ τῇ μέσῃ καὶ νέᾳ, ἅτε ἐπὶ τῆς ἀρχαίας στήριζομένη καὶ ἐξ αὐτῆς ἀναπτυχθεῖση (2). Δεύτερον δὲ, ἐπειδὴ ἡ ἀρχαία γεωγραφία στενότατα συνδεδεμένη ἐστὶ τῇ ἀρχαίᾳ ἱστορίᾳ, λυσιτελεστάτη ἀποβαίνει ταύτη. Καὶ τελευταῖον πρὸς ὀρθὴν καὶ ἀσφαλῆ τῶν ἀρχαίων συγγραφῶν κατάληψιν ἀναγκαιοτάτη ἐστὶ καὶ ἀναπόφευκτος.

schaft, wie dies jetzt der Fall ist, haben die alten aus verschiedenen Ursachen nicht zu Stande gebracht».

(1) Στραβ. 1, 1. «Τῆς τοῦ φιλοσόφου πραγματείας εἶναι νομίζομεν, εἴπερ ἄλλην τινά, καὶ τὴν γεωγραφικὴν, ἣν νῦν προηγήμεθα ἐπισκοπεῖν».

(2) Sickler Geogr. Bd. 1. S. 11. Forbiger Geogr. εἰς Στραβ. 1, 1.

Ὅθεν ὁ σοφὸς Οὐόλφιος ὀρθότατα ἀπεφώνητο (3) «ὅτι ἡ ἀρχαία γεωγραφία οὐ μόνον σπουδαῖον βοήθημα τῆς ἱστορίας ἐστίν, ἀλλὰ καὶ μέρος ἀναπόσπαστον αὐτῆς ἀποτελεῖ καὶ δυσκολώτατον».

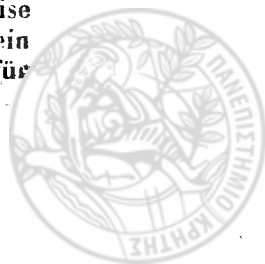
Διαιρέσεις τῆς γεωγραφίας κατὰ τοὺς νεωτέρους.

§. 6. Οἱ νεώτεροι ἀκριβέστερον τῶν ἀρχαίων ἐρευνήσαντες τὴν γῆν διαιροῦσι τὴν περὶ αὐτῆς διδασκαλίαν εἰς τρία διακεκριμένα μέρη, ἤτοι εἰς τὴν γεωγνωσίαν, γεωλογίαν (γεωγονίαν) καὶ γεωγραφίαν. Ἐκ τούτων δὲ ἡ μὲν γεωγνωσία διδάσκει τὰ περὶ τῶν συστατικῶν τοῦ ἔσωτερου σώματος τῆς γῆς κατ' ἀναφορὰν πρὸς τὸ ἔξωτερικόν ἤτοι τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῆς· ἡ δὲ γεωλογία πραγματεύεται θεωρητικῶς περὶ τῆς γενέσεως καὶ ἐρμηνείας τοῦ σώματος τῆς γῆς. Ἄλλ' ἀμφοτέρω τὸς στενῶς συνδεδεμένα εἰσίν, ὥστε τὸ ἐν ἄνευ τῆς τοῦ ἄλλου ἐξετάσεως ἀκτανόητόν ἐστιν, καὶ τούτου ἕνεκεν ἀμφοτέρω ἐν μέρος ἀποτελοῦσι, ἤτοι τὴν γεωλογίαν.

Καὶ ἡ γεωγραφία περιγράφει τὴν γῆν καὶ ἰδίως τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῆς, θεωροῦσα ὡς ἴδιον σῶμα οὐράνιον, ἔχον ἰδιαιτέραν διοργάνωσιν, καὶ ὡς οἰκητήριον καὶ παιδευτήριον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους προσωρισμένον, καὶ ὡς τοιαύτη διαιρεῖται καὶ ὑπὸ τῶν νεωτέρων εἰς τρία μέρη Α') εἰς μαθηματικὴν ἢ ἀστρονομικὴν Β') εἰς φυσικὴν καὶ Γ') εἰς πολιτικὴν γεωγραφίαν.

Ἐκ τούτων δὲ ἡ μὲν μαθηματικὴ γεωγραφία ἐξετάζει τὴν γῆν ὡς μέρος τοῦ κόσμου, ὡς μέλος τοῦ ἡλια-

(3) Fr. Aug. Wolf Alterthumswissenschaft. 1807. S. 50. «Die alte Erdkunde ist nicht bloss hülfweise wichtig, zum Behuf der Geschichte, sie ist selbst ein Theil der Geschichte und einer der schwierigsten für gelehrte Bearbeitung».



κοῦ συστήματος καὶ ὡς ἴδιον πλανήτην· ἡ δὲ φυσικὴ θεωροῦσα αὐτὴν ὡς ὄλον τι αὐτοτελές, ἰδιαίτερον ἔχον ὄργανισμὸν καὶ ὡς φυσικὸν σῶμα, καὶ παραχωρήσασα τὰ περὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ σώματος τῆς γῆς καὶ τὴν περὶ τῆς γενέσεως καὶ μορφώσεως αὐτῆς ἱστορίαν τῇ γεωγνωσίᾳ καὶ γεωλογίᾳ, ἐξετάζει τὴν ἐπιράνειαν καὶ τὰς ἐπ' αὐτῆς συμβάσας μεταβολὰς τῆς γῆς καὶ διαιρεῖται α) εἰς ἡπειρογραφίαν, περιλαμβάνουσιν 1) τὴν ὄρογραφίαν 2) τὴν ὑδρογραφίαν καὶ 3) τὴν ὠκεανογραφίαν· β) εἰς ἀτμοσφαιρογραφίαν καὶ κλιματολογίαν γ) εἰς προϊοντογραφίαν, ὑποδιαιρουμένην 1) εἰς ὄρυκτολογίαν, 2) εἰς βοτανικὴν καὶ γ) εἰς ζωολογίαν. Καὶ ἡ πολιτικὴ γεωγραφία, θεωροῦσα τὴν γῆν οὐχὶ ὡς ἀπλοῦν οἰκητήριον τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ὡς παιδευτήριον πάντων τῶν διὰ τοῦ ἠθικοῦ συνδέσμου τῆς γλώσσης καὶ τῆς θρησκείας, τῶν ἠθῶν καὶ τοῦ δικαίου συνδεομένων ἐθνῶν καὶ κρατῶν, ὡς γυμνάσιον πάσης ἀνθρωπίνης ἐνεργείας καὶ διανοητικῆς ἀναπτύξεως, ὑποδιαιρεῖται 1) εἰς ἐθνογραφίαν 2) εἰς χωρογραφίαν 3) εἰς τοπογραφίαν καὶ 4) εἰς στατιστικὴν.

Ἐκ τούτων δὲ βλέπει τις ὅτι οἱ νεώτεροι συμπεριλαμβάνουσι τὴν χωρογραφίαν, ἥτοι τὴν ὄρογραφίαν καὶ ὑδρογραφίαν καὶ εἰς τὴν φυσικὴν καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν γεωγραφίαν, ἐν ᾧ οἱ ἀρχαῖοι μόνον εἰς τὴν πολιτικὴν. Ἐκτὸς δὲ τούτου ἡ μὲν μαθηματικὴ καὶ φυσικὴ γεωγραφία περιλαμβάνει μόνον τὸ ἀμετάβλητον καὶ εἰς αἰωνίου φυσικοῦς νόμους ὑποκείμενον μέρος τῆς γῆς, ἡ δὲ πολιτικὴ τὸ διὰ τῆς ἐνεργείας καὶ ἐπιδράσεως τῶν ἐθνῶν καὶ ἐπικρατειῶν συνεχῶς μεταβαλλόμενον μέρος αὐτῆς, καὶ κατὰ τοῦτο ἡ ἱστορία τῆς γεωγραφίας, ὡς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, καὶ παρὰ τοῖς νεωτέροις διαιρεῖται εἰς ἀρχαίαν, μέσην, νέαν, καὶ νεωτῆτην, ἐν τῇ πρώτῃ

τῶν ὁποίων ἀνάγεται καὶ ἡ ἱερὰ γεωγραφία πρὸς περιγραφὴν τῶν χωρῶν καὶ τόπων, ἐν οἷς ὁ τοῦ κόσμου Σωτὴρ ἐγεννήθη, ἔζησε καὶ ἔπαθε τὸν διὰ τοῦ στυγροῦ θάνατον, προδοθεὶς ὑπὸ τοῦ φιλαργύρου μαθητοῦ Ἰουδα τοῦ Ἰσκαριώτου καὶ ὑπὸ τῶν ἀπίστων Ἰουδαίων θανατωθεὶς.

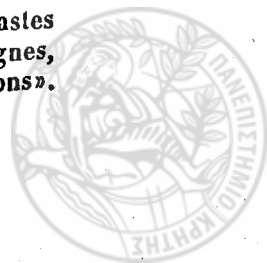
A) Ὁρογραφικὴ ἀποψις τῆς Μακεδονίας.

§. 7. Λαμβάνων τις ὑπ' ὄψιν τὰ ἐκτενῆ ὄρια, τὰ ὁποῖα τὸ Μακεδονικὸν κράτος ἔλαβεν ἐπὶ τῶν τελευταίων βασιλείων αὐτοῦ, πρὸς δυσμὰς μὲν ἐπεκταθὲν μέχρι τῶν παραλίων τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης, πρὸς ἀνατολὰς δὲ μέχρι τοῦ Νέστου ποταμοῦ καὶ τοῦ Αἴμου, πρὸς μεσημβρίαν δὲ μέχρι τῶν Καμβουνίων ὄρων καὶ τοῦ Ὀλύμπου καὶ πρὸς βορρᾶν μέχρι τοῦ Σκάρδου, Ὀρεθλοῦ καὶ Σκομίου ὄρους, εὐκόλως κατανοεῖ ὅτι τὸ σχῆμα αὐτοῦ ὡς ἔγγιστα παραλληλόγραμμόν ἐστι (1), καὶ εἰ καὶ περιβάλλεται ἐκ δυσμῶν καὶ μεσημβρινοανατολικῶς ὑπὸ θαλάσσης, οὐχ ἦιτον ὅμως καὶ τὰ παράλια ταῦτα, ὡς τὰ λοιπὰ τῆς χώρας μέρη, κατὰ μέγα μέρος ὑπὸ ὄρων πληροῦνται, τὰ μάλιστα συντελούντων τῇ ὀχυρώσει καὶ ἐξασφαλίσει αὐτῆς (2).

Πάντων δὲ τῶν τῆς Μακεδονίας ὄρων, διαφοροὺς ἔχόντων διευθύνσεις, τὰ μὲν ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς

(1) Στραβ. 7, 329. ἀποσπ. 9. «Καταγράφει δὲ καὶ τὸ σχῆμα παραλληλόγραμμον, ἐν ᾧ σύμπασα ἡ Μακεδονία ἐστίν». καὶ ἀποσπ. 10. ἔνθα ἐκτείνει μὲν τὰ πρὸς ἀνατολὰς ὄρια ἕως τοῦ Ἐβρου ποταμοῦ, ἐσφαλμένως δὲ πρὸς νότον ὀρίζει τὴν Μακεδονίαν διὰ τῆς ἀπὸ Δυρράχίου μέχρι Θεσσαλονίκης ἐκτεινομένης γραμμῆς τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ καὶ αὐτὴς ἐπιφέρει «Καὶ ἐστὶ τὸ σχῆμα τοῦτο τῆς Μακεδονίας παραλληλογραμμίου ἔγγιστα». Πτολεμ. 3, 13.

(2) Desdevises-du-desert p. 11. «Des golfes vastes et profonds, protégés par des chaînes de montagnes, presque entièrement fermés et à toutes les expositions».

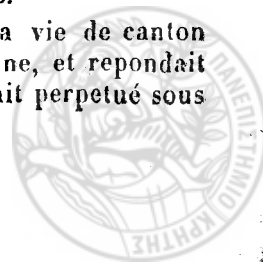


ἐκτείνονται, οἷον τὰ ἐξ ἄρκτου καὶ μεσημβρίας περιορίζοντα καὶ καλῶς αὐτὴν ἐξασφαλίζοντα ἀπὸ τῆς τῶν βαρβάρων ἔθνων ἐπιδρομῆς, τὰ δὲ ἐκ τοῦ βορραιοδυτικοῦ πρὸς τὸ νοτιανατολικὸν μέρος ἐξαπλούμενα, ὡσπερ τείχη φυσικὰ τὰς ἐκατέρωθεν αὐτῶν κειμένας χώρας ἀμυνόμενα καὶ ἐπαρχίας τοῦ κράτους διευθύνονται· ἄλλα δὲ κλάδοι τούτων τῶν μεγάλων ὄρων ὄντα καὶ εἰς πολλοὺς διακλαδιζόμενα κλῶνας καί, ἢ ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν καὶ τὰνάπαλιν, ἢ ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἀντιστροφῶς ἐκ τῶν ἄκρων τῆς περιφερείας εἰσδύοντα εἰς τὸ κέντρον καὶ τὴν καρδίαν τοῦ κράτους, τὰ κεντρικὰ τῆς Μακεδονίας ὄρη ἀποτελοῦσι καὶ τὰ τε μικρὰ καὶ μεγάλα λεκανοπέδια τῆς χώρας σχηματίζουσιν, ἅπερ σπανίως τις εἰς ἄλλην τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου χώραν εὕρισκει.

Οὕτω τοίνυν διατέμνοντα τὴν Μακεδονίαν συνετέλεσαν μὲν ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις εἰς τὸν σχηματισμὸν πολλῶν μικρῶν βασιλείων καὶ εἰς τὴν σύστασιν ἀνεξαρτήτων ἡγεμονειῶν (1), τὰ ὅποια μόνον οἱ ἰσχυροὶ τῶν βασιλέων καθυπέταττον, πολλὰς ὅμως δυσκολίας παρεῖχον τῇ ἀμοιβαίᾳ ἐπιμιξίᾳ καὶ κοινωνίᾳ αὐτῶν, ἣτις συνήθως ἐγένετο διὰ τῶν κλεισωριῶν, τῶν κοιλάδων καὶ ἐνιαχοῦ δι' αὐτῶν τῶν ὄρων καὶ τούτου ἕνεκεν οἱ κάτοικοι τῶν μεσογείων χωρῶν κατὰ κώμας (2) οἰκοῦντες, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μικρὰς εἶχον πόλεις, ἢ ἐν παρόδῳ μόνον ἐξ ἀκοῆς

(1) Ὁ αὐτὸς σελ 54. «C'est ainsi que l'on trouve, du sixième au quatrième siècle avant Jésus-Christ, plus de quarante États libres dans un espace, qui ne dépasse pas en superficie deux de nos départements». ἐνθα λόγος γίνεται μόνον περὶ τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου.

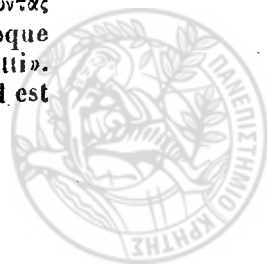
(2) Desdevises-du-dzert p. 6. «La vie de canton était si fortement organisé en Macédoine, et répondait si bien à la nature de pays, qu'elle s'était perpetué sous



ἀναφερομένης ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἢ καὶ ἐντελῶς ἀγνοου-
μένης, καὶ ὁ πολιτικός βίος ἦν λίαν περιορισμένος.
Ἐκτὸς δὲ τούτων τὰ πλεῖστα τῶν ὄρων ἔχουσιν ἀφθο-
νίαν ξυλικῆς πρὸς οἰκοδόμησιν, καυσίμου τε καὶ ναυπη-
γησίμου, πλουσίας νομᾶς καὶ παχείας βοσκάς, εἰς κτη-
νοτροφίαν ἐπιτηδειοτάτας, καὶ τὰς πηγὰς πάντων τῶν τὴν
χώραν ἀρδεύοντων ποταμῶν καὶ εὐφορωτάτην καθιστών-
των αὐτὴν περιέχουσι, καὶ τὸ πάντων κυριώτατον πολυτί-
μους θησαυροὺς διαφόρων μετάλλων (1) καὶ μάλιστα χρυ-

les Macédoniens et sous les Romains». p. 28. 52—53.
«que la vie politique s'y soit de bonne heure étagée par
cantons, et que cet isolement volontaire se soit perpetué
obstinément sur plus d'un point, même au milieu de la
domination romaine».

(1) Ἡροδοτ. 5, 18. «Τὸ μέταλλον, ἐξ οὗ ὕστερον τούτων τά-
λαντον ἀργυρίου Ἀλεξάνδρῳ ἡμέρης ἐκάστης ἐφοῖτα». 7, 112. «Ἐν
τῷ χρύσειά τε καὶ ἀργύρεα ἐνι μέταλλα». Ἀριστοτελ. περὶ θρυμ.
ἀκουσμ. κεφ. 46. «Περὶ Παιονίαν λέγουσιν, ὅταν συνεχεῖς οἱ ὄμ-
θροι γίνωνται, εὐρίσκεσθαι, περιττηκομένης τῆς γῆς, χρυσόν, τὸν
καλούμενον ἄπυρον. Λέγουσι δ', ἐν τῇ Παιονίᾳ οὕτω χρυσιζειν τὴν
γῆν, ὥστε πολλοὺς εὐρηκεῖναι καὶ ὑπὲρ μνᾶν χρυσοῦ ὄλκην. Τῷ δὲ
βασιλεῖ φασι εὐρόντας ἀνενεγκεῖν δύο βώλους, τὸν μὲν τρεῖς μνᾶς,
ἄγοντα, τὸν δὲ πέντε». Καὶ κατωτέρω «Λέγεται δὲ καὶ ἐν Πισρίᾳ
τῆς Μακεδονίας ἄσημόν τι χρυσίον καταρροϋγμένον ὑπὸ τῶν ἀρ-
χαίων βασιλέων χασμαίων δὲ τεττάρων ὄντων, ἐξ ἐνὸς αὐτῶν ἀνα-
φανῆναι χρυσίον τὸ μέγεθος σπιθκμαίων». Στραβ. 7, 331. ἀποσπ.
33. Δάτον, ὅπερ καὶ ἀρίστην ἔχει χώραν καὶ εὐκαρπον καὶ ναυπή-
για καὶ χρυσοῦ μέταλλα ἀφ' οὗ καὶ παροιμία «Δάτον ἀγαθὸν «ὡς
καὶ» ἀγαθὸν ἀγαθίδας « 34». ὅτι πλεῖστα μέταλλά ἐστὶ χρυ-
σοῦ ἐν ταῖς Κρησίαι, ὅπου νῦν οἱ Φίλιπποι πόλις ἴδρυται, πλησίον
τοῦ Παγγαίου ὄρους· καὶ αὐτὸ δὲ τὸ Παγγαῖον ὄρος χρυσεῖα καὶ
ἀργυρεῖα ἔχει μέταλλα καὶ ἡ πέραν καὶ ἡ ἐντὸς τοῦ Στρομόνος πο-
ταμοῦ μέχρι Παιονίας· φασι δὲ καὶ τοὺς τὴν Παιονίαν ἀροῦντας
εὐρίσκεν χρυσοῦ τινα μόρια». Liv. 35, 29. «Metalla quoque
auri atque argenti non exerceri: ferri et aeris permitti».
Plin. 37, 4, 15. «Unum ex iis vocant cenchron, quod est



σοῦ τε καὶ ἀργύρου καθὼς καὶ ἀδάμκντας καλύπτουσι.
Ἄλλὰ πάντων τούτων τῶν πλεονεκτημάτων ἢ προσή-
κουσα χρησιμότης ἦν ἄγνωστος τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις (1),
καθ' οὓς μόνον οἱ νοημονέστεροι τῶν βασιλέων μικρὰς
ἐπορίζοντο ὠφελείας ἐξ αὐτῶν.

B) Ὑδρογραφικὴ ἀποψις αὐτῆς.

§. 8. Ἡ Μακεδονία ἐκ δυσμῶν μὲν περιβαλλομένη
ὑπὸ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης ἓνα μόνον κόλπον ἔχει
τὸν τῆς Αὐλῶνος καὶ τρεῖς λιμένας τὸν τοῦ Ἀντιβαρίου
τὸν τῆς Ἐπιδάμνου καὶ τὸν ὁμώνυμον τῷ κόλπῳ τῆς
Αὐλῶνος, καὶ ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως πολλῶν καὶ καλῶν
ὄρμητῆριων φαίνεται ὅτι ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὀλίγιστοι συνε-
στήθησαν ἀποικίαι καὶ πόλεις ἰδρῦθησαν ἐν τῇ παραλίᾳ
ταύτῃ κατ' ἀναφορὰν πρὸς τὰς τῶν ἄλλων θαλασσῶν πα-
ραλίας τῆς Εὐρώπης καὶ Ἀσίας, καὶ μάλιστα τρεῖς μόνον
ἢ Ἀπολλωνία, ἢ Ἐπίδαμνος καὶ ἡ Λισσός. Μεσημβρινοα-
νατολικῶς δὲ περικλυζομένη ὑπὸ τοῦ Αἰγαίου πελάγους
περιέχει καὶ κόλπους μεγάλους καὶ ἐπισήμους ὡς τὸν
Θερμαϊκὸν καὶ Στρυμονικὸν μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐξαπλοῦ-
ται ἡ Χαλκιδικὴ χερσονήσος μετὰ τῶν τριῶν μικρῶν χερ-
σονήσων καὶ κόλπων, καὶ λιμένας πολλοὺς καὶ καλοὺς, καὶ
ἐν γένει ὅλη ἡ παραλίᾳ αὕτη ἐκτεινομένη ἀπὸ τῶν ἐκβο-
λῶν τοῦ Πηνειοῦ μέχρι τῆς τοῦ Νέστου ποταμοῦ ἐκβο-
λῆς φύσει λαμπροτέρα τῆς Ἰλλυρικῆς οὖσα (2) καὶ ἐν

*militi magnitudine. Alterum Macedonicum in Philippico
aureo repertum. et hic est cucumis semini par».*

(1) Desdevises p. 54. «Mais dans l'antiquité, ces mêmes ressources faisaient défaut».

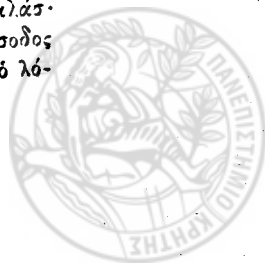
(2) Ὁ αὐτὸς σελ. 11. «An sud-est, la côte de la mer
Egée, échanquée et hospitalière, semble une image de la
Grèce, et la Chalcidice rappelle le Peloponnèse par sa
forme comme par ses villes nombreuses et sa florissante
population». O. Abel. p. 21.

πολλοῖς ὁμοιάζουσα κατὰ τὴν φυσικὴν διάπλασιν καὶ καλλονὴν πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ μάλιστα πρὸς τὴν Πελοπόννησον, πρωϊμώτατα ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν Ἑλλήνων καὶ ἰδίᾳ τῶν Ἑρετριέων τῆς Εὐβοίας καὶ τῶν Ἀνδριῶν πρὸς σύστασιν ἀποικιῶν καὶ πρὸς κτίσιν πολυαριθμῶν ἐλληνίδων πόλεων, αἵτινες εἰς μέγαν βαθμὸν ἀκμῆς φθάσασαι μετὰ τὴν παρακμὴν τῶν Ἀθηναίων ἐγένοντο Μακεδονικαί.

Ποταμοὶ δὲ τοσοῦτους καὶ τηλικούτους χειμάρρους τε καὶ ἀενάους περιέχει ἡ Μακεδονία, ὅσους οὐδεμία ἄλλη χώρα τῆς χερσονήσου, ὧν τινες καὶ ναυσίποροι μέχρι τινὸς ἦσαν ὡς ὁ Δρεῖλων μὲν μέχρι τῆς Δαρδανικῆς, ὁ δὲ Ἀλιάκμων μέχρι τῆς Βεβρόϊας, ὁ δὲ Λουδίας μέχρι τῆς Πέλλης καὶ ὁ Ἀξιὸς καὶ Στρυμῶν ὡσαύτως. Πάντες δ' οὗτοι, εἰ καὶ ἐν καιρῷ πολυομβρίας ἐκχειρίζοντες καὶ πλημμυροῦντες βλάβας τινὰς ἐπιφέρουσι, πολὺ ὅμως συντελοῦσιν εἰς τὴν εὐφορίαν τῶν χωρῶν, ἅς κατὰ διαφόρους διευθύνσεις διαρρέουσι καὶ διὰ τῶν ἐν αὐτοῖς ἀλιευομένων πολυειδῶν καὶ πολυαριθμῶν ἰχθύων καὶ ἐγγέλεων δεόντως ὠφελουσί τοὺς παροικοῦντας κατοίκους (1).

Καὶ λίμναι δὲ πολλὰ μικραὶ τε καὶ μεγάλαι ὑπάρχουσιν ἐν ταῖς πλείεστις τῶν πεδιάδων καὶ λεκανοπεδίων, αἵτινες διὰ τῆς πληθύος καὶ ἀφθονίας τῶν διαφόρων ἰχθύων τὰ μάλιστα συνεισφέρουσιν εἰς τὰς τῶν κα-

(1) Καμηνιατ. κεφ. 6. «Ποταμοὶ δὲ τινες πανυμεθεῖς ἐκ τῆς Σκυθῶν ὁρμώμενοι καὶ τὸ προλεχθὲν πεδῖον καθ' ἑαυτοῦς διελάμενοι, πολλὴν θαψίλειαν καὶ αὐτοὶ τῇ πόλει παρέχονται ταῖς τε χορηγίαις ταῖς ἀπὸ τῶν ἰχθύων καὶ ταῖς δι' αὐτῶν ἀπὸ τῆς θαλάσσης τῶν νεῶν ἀναδρομαῖς δι' ὧν ἐπινοεῖται ποικίλη τις πρόσδος τῶν χειρῶν, τοῖς ὕδασι ἐκεῖνοις συγκαταβύουσα». ἐνταῦθα ὁ λόγος περὶ Λονδίου, Ἀξιοῦ καὶ Βχεδώρου ποταμοῦ.

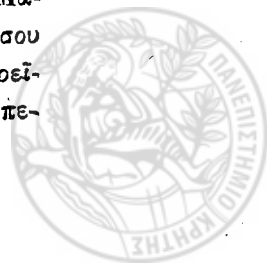


καιρῶ χειμῶνος, ἧς ὁ βίος βραχύς. Ὅθεν οἱ νομάδες καὶ ποιμένες τῶν μεσογείων καὶ ὄρεινῶν ἐπαρχιῶν τὸν μὲν χειμῶνα καταφεύγουσι μετὰ τῶν πολυαριθμῶν ποιμνίων ἢ εἰς τὰς δυτικὰς ἢ εἰς τὰς νοτιανατολικὰς παραλίους ἐπαρχίας ἢ καὶ εἰς τὰς εὐρεῖας πεδιάδας τῆς Θετταλίας καὶ κατὰ τὸ ἔαρ πάλιν ἐπανέρχονται εἰς τὰς ἐπαρχίας αὐτῶν, ἐνθ' ἡ φύσις θάλλει καὶ ἀκμάζει καθ' ὅλον τὸ θέρος.

Τῶν δὲ μεσογείων αἱ μὲν ὄρειναί, ἐν αἷς μείζον μὲν τὸ ψύχος, ἐλάσσων δὲ ἡ θερμότης, διαφέρουσι καὶ τῶν παραλίων καὶ τῶν πεδινῶν καθ' ὅσον ἐν μὲν ταῖς πρώταις ἡ θερμότης μείζων ἐστὶ τὴν νύκτα ἢ τὴν ἡμέραν, ἐν δὲ ταῖς πεδιναῖς συμβαίνει τὸ ἀντίστροφον, ἦτοι τὴν μὲν ἡμέραν ἰσχυρά ἐστιν ἡ θερμότης, τὴν δὲ νύκτα ἐλαττοῦται καὶ ὑπερβαλλόντως μετριάζεται ἐκ τοῦ ἀπογείου ἀνέμου. Μεταξὺ δὲ τῶν βορρείων καὶ νοτίων ἐπαρχιῶν καθὼς καὶ μεταξὺ τῶν δυτικῶν καὶ ἀνατολικῶν, αἵτινες πᾶσαι σχεδὸν περικυκλοῦνται ὑπὸ ὄρῶν, μικρά τις διαφορὰ τοῦ κλίματος ὑπάρχει μόνον ἐκ τοῦ διαφόρου βαθμοῦ τοῦ γεωγραφικοῦ πλάτους καὶ μήκους προερχομένη. Προσέτι δὲ διαφορὰ τις κατὰ τὴν θερμότητα καὶ τὸ ψύχος παρατηρεῖται μεταξὺ τῶν ἐπαρχιῶν τῶν λίμνας ἐνεχουσῶν καὶ τῶν μὴ τοιαύτας περιεχουσῶν, ὅπου ἐν μὲν ταῖς πρώταις μετριάζεται ἐκ τῶν λιμνῶν καὶ τὸ ψύχος κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ ἡ θερμότης κατὰ τὸ θέρος, ἐν δὲ ταῖς δευτέραις οὐδὲν τοιοῦτον συμβαίνει.

Συγκριτικὸν συμπέρασμα.

§. 10. Κατὰ ταῦτα τοίνυν παραβαλλομένης τῆς Μακεδονίας πρὸς τὰς λοιπὰς τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου χώρας κατὰ τὴν φυσικὴν διάπλασιν, εὐκόλως κατανοεῖται ἡ μεγάλη διαφορὰ καὶ μάλιστα ἡ ἐν πολλοῖς ὑπε-



ροχή, ἣν ἡ Μακεδονία ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς κειμένη ἔχει. Ἡ μὲν γὰρ ἰδίως Ἑλλάς τὸ μεσημβρινώτατον αὐτῆς μέρος κατέχουσα καὶ μικρὰν οὕτω χερσόνησον ἀποτελοῦσα περικλύζεται πανταχόθεν, πλὴν τοῦ πρὸς βορρᾶν, ὑπὸ τῆς θαλάσσης, ἣτις εἰσδύουσα εἰς τὴν ἠπειρον σχηματίζει πρῶτον μὲν τὴν Πελοπόννησον, εἶτα δὲ καὶ πολλὰς ἄλλας μικροτέρας, καὶ κατὰ τοῦτο πλεονεκτεῖ μὲν τῆς Μακεδονίας ἐχούσης ἐν μόνον μέρος ὅμοιον αὐτῇ τὴν Χαλκιδικὴν χερσόνησον, καὶ μεγάλας παρέχει εὐκολίας πρὸς συγκοινωνίαν τῆς Ἀνατολῆς μετὰ τῆς Δύσεως ὡς γέφυρά τις μετὰ αὐτῶν κειμένη, ὑπολείπεται ὁμῶς ἐκείνης πρῶτον μὲν κατὰ τὴν τοῦ ἐδάφους ποιότητα, καθ' ἣν ὀλίγιστα μέρη αὐτῆς ἀμιλλῶνται πρὸς τὰ πλεῖστα τῆς Μακεδονίας, εἶτα δὲ κατὰ τὴν φυσικὴν ὀχυρότητα τῆς περιφερείας καὶ ὅλης ἐν γένει τῆς χώρας, καθ' ἣν πανταχόθεν ὑπ' ὀρῶν, οἰονεὶ φυσικῶν τειχῶν, περικυκλουμένη εὐκόλως ἀμύνεται, ἢ δ' Ἑλλάς πανταχόθεν, πλὴν τοῦ βορρείου μέρους, ἐκτεθειμένη τῇ θαλάσῃ οὕσα, ἢ μικρὰ καὶ ἀσήμαντα ὄρη ἢ οὐδόλως τοιαῦτα ἔχει καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν περιφέρειαν αὐτῆς, ἕνεκα τοῦ ὑποίου καὶ ἡ μεγάλη ἀφθονία τῆς ξυλικῆς, ναυπηγησίμου τε καὶ καυσίμου ἐλλείπει καὶ ἡ κτηνοτροφία ὑποδεστέρα ἔστι· τρίτον δὲ κατὰ τὴν πληθὺν καὶ τὸ μέγεθος τῶν ὀρῶν, πολυτιμώτατα, ὡς προείρηται, περιεχόντων μέταλλα, ἐπιτηδειοτάτων πρὸς κτηνοτροφίαν ὄντων καὶ μεγάλην ἀφθονίαν ξυλικῆς διαφόρου παρεχόντων. Ἐπειτα δὲ καὶ κατὰ τὴν ποσότητα, τὸ μέγεθος καὶ τὴν ποιότητα τῶν ποταμῶν καὶ λιμνῶν· ἐτι δὲ καὶ τὸν σχηματισμὸν τῶν φυσικῶν λεκανοπεδίων, διακρινομένων ἐπὶ εὐφορία ἢ Μακεδονία ὑπερτερεῖ τῆς Ἑλλάδος, ἐν ἣ πάντες σχεδὸν οἱ ποταμοὶ τὸ θέρος ἢ ὅλως ξηραίνονται καὶ χεῖμαρροι γίνονται ἢ ὀλίγιστον περιέχουσιν ὕδωρ καὶ οὐ καυσί-

ποροι, ὡς ἐν Μακεδονίᾳ, εἰσὶν, οὐδὲ ἀρδεύουσι τὰ παρακείμενα μέρη καὶ τὰς χώρας, δι' ὧν διέρχονται· τὸ αὐτὸ δὲ σχεδὸν λεκτέον καὶ περὶ λιμνῶν καὶ λεκανοπεδίων, ὧν πλουσία μὲν ἡ Μακεδονία ἐστίν, ὀλίγιστα δὲ καὶ ἀσίμαντα ἢ Ἑλλάς ἔχει· ὥστε ἐν ἀμφοτέροις μὲν ταῖς χώραις εὐρίσκεται ἡ ποικιλία, αὕτη ὅμως ἐν Μακεδονίᾳ ἐν μείζονι καὶ ἀδρότέρῳ μέτρῳ ἐκ φύσεως ὑπάρχει.

Ἐπιπλέον αὕτη ἡ ποικίλη φυσικὴ διάπλασις τῆς χώρας μεγάλην ἔσχεν ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν κατοίκων αὐτῆς, ἱκανῶς μαρτυρεῖται ἐξ αὐτῆς τῆς ἱστορίας. Ἐπιπλέον ὅμως ἠγνόουν οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι τὴν προσήκουσαν χρῆσιν τῶν φυσικῶν τούτων πλεονεκτημάτων ἕνεκα τῆς ἐπικρατούσης βαρβαρότητος κατὰ τοὺς παναρχαίους χρόνους, εἴρηται προηγουμένως. Βραδύτερον δὲ συναισθανθέντες τὴν μεγάλην σημασίαν καὶ δύναμιν τῆς κατ' ἀρχὰς μικρᾶς χώρας αὐτῶν καὶ ἀξίων ἐπιτυχόντες βασιλείων, δυναμένων νοῆσαι τε καὶ πράξει μεγάλα ἔθραυσαν τὰ στενὰ ὄρια, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἦσαν περιορισμένοι, καὶ βαθμηδὸν διὰ τῶν ὄπλων ἐπεκτείναντες τὸ κράτος εἰς τὴν Εὐρώπην, Ἀσίαν καὶ Ἀφρικὴν ἐγένοντο εἰσηγηταὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ πανταχοῦ τῶν κατακτηθειῶν χωρῶν διαδόντες τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ δι' αὐτῆς προπαρασκευάσαντες τὴν ὑποδοχὴν καὶ διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀνεδείχθησαν ὡς πρόδρομοι καὶ προάγγελοι αὐτοῦ, καὶ οὕτως ἄσημοι κατ' ἀρχὰς ὄντες, παγκόσμιον ἐκτέησαν ἱστορικὴν ἐπισημότητα καὶ δόξαν ὅτι ἐξετέλεσαν τὴν ἐντολήν, ἣν ἐπ' ἀγαθῷ τῆς ἀνθρωπότητος ἀνέθηκεν αὐτοῖς ἡ Θεία Πρόνοια.





ΑΡΧΑΙΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ.

ΧΩΡΟΓΡΑΦΙΑ ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ.

ΟΡΟΓΡΑΦΙΑ ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ. ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

Γενική ἐποψὶς τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου.

§. 1. Τῶν τριῶν μεγάλων τῆς μεσημβρινῆς Εὐρώπης χερσονήσων ἡ πρὸς ἀνατολὰς καὶ μεσημβρίαν μάλιστα κειμένη καὶ ἐκ τῆς 45^ο μὲν ἀρχομένη, τῇ 36^ο δὲ σχεδὸν καταλήγουσά ἐστὶν ἡ Ἑλληνική, σχῆμα τριγώνου ἔχουσα, τοῦ ὁποίου ἡ μὲν βᾶσις κεῖται πρὸς ἄρκτον, ἡ δὲ κορυφή πρὸς μεσημβρίαν καὶ μείζων μὲν τῆς ἀπέναντι κειμένης Ἰταλικῆς, ἐλάσσων δὲ τῆς δυτικωτάτης Ἰβηρικῆς (Ἰσπανο-πορτογαλλικῆς) οὔσα, φυσικῶς διαιρεῖται εἰς τρεῖς ἀνίσους χώρας, αἱ ὁποῖαι βαθμηδὸν στενοῦνται ἀπ' ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν καὶ εἶχον ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ὡς καὶ νῦν ἐτι κατὰ δυστυχίαν, τὸν βαθμὸν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως κατὰ λόγον ἀντίστροφον τῆς θέσεως καὶ ἐκτάσεως αὐτῶν. Ἡ μὲν γὰρ βόρρειος πρὸς ἄρκτον τοῦ Σκάρδου, Ὁρβήλου καὶ Αἴμου κειμένη ἐν τῇ βᾶσει τοῦ



τριγώνου καὶ καλουμένη Μοισία ἄνω τε καὶ κάτω καθ' ὅλην τὴν ἀρχαιότητα διέμεινε βάρβαρος καὶ νῦν ἔτι, διάφορα λαβοῦσα ὀνόματα, ὡς μὴ ὄφειλε, βάρβαρός ἐστίν, ἵνα μή τις ὀρθότερον εἴπῃ καὶ τρισβάρβαρος. Ἡ δὲ πρὸς μεσημβρίαν κειμένη πολλὰς μὲν καὶ αὕτη καὶ μικρὰς ἀποτελοῦσα χερσονήσους (1), ὅλον δέ τι συμπαγῆς κατὰ τε τὴν φύσιν τῆς χώρας καὶ τὴν τῶν οἰκούντων ἔθνῶν ἱστορίαν ἀπαρτίζουσα καὶ τὴν κυρίως Ἑλλάδα καλουμένην σχηματίζουσα, σύμπαντα τὸν ἀρχαῖον καὶ νέον κόσμον εἰς μέγαν θαυμασμὸν ἐκίνησε διὰ τῆς ἐν ταῖς τέχναις καὶ ἐπιστήμαις προόδου. Καὶ τελευταῖον ἡ μέση ἐν μέσῳ τῶν δύο ἀντιθέσεων, τῆς τε βαρβαρότητος καὶ τοῦ πολιτισμοῦ κειμένη, πλειότερον μὲν τῆς πρώτης προϊόντος τοῦ χρόνου πολιτισθεῖσα, ὀλιγώτερον δὲ τῆς δευτέρας καλεῖται Μακεδονία. Πολλῶν γὰρ καὶ διαφόρων κατὰ διαφόρους χρόνους ἐπιδραμόντων ἔθνῶν εἰς αὐτὴν, κατ' ἀρχὰς μικρὰν οὖσαν, οἱ ἀρχικοὶ κάτοικοι αὐτῆς Μακεδόνες ἐπικρατήσαντες καὶ πολλὰ μέρη τῆς Ἰλλυρίας, Ἡπείρου, Θετταλίας, Ἑλλάδος καὶ Θράκης διὰ τῶν ὄπλων κατακτήσαντες ἐν τῇ Εὐρώπῃ, ἤρξαν τῆς χώρας καὶ εἶτα θαυμασίως ἐπεκτείναντες τὸ κράτος

(1) La péninsule de la Grèce est tellement échancrée sur son pourtour qu'elle paraît comme divisée en trois autres péninsules: l'une bornée au nord par l'Isthme de Corinthe, l'autre par une ligne tirée du golfe Pelasgique, et la troisième par une ligne tirée du golfe d'Aulone au fond du golfe therméen. Quant on veut occuper la Grèce militairement, il est nécessaire d'occuper au moins un de ces trois Isthmes. Voyage militaire dans l'Empire Othoman, par le Baron Félix de Beaujour. C. 331.

αὐτῶν εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ Ἀσίαν καὶ μεταφυτεύσαντες οὕτως εἶπεῖν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ πολιτισμὸν εἰς τὰ ἀπώτατα ἐκεῖνα μέρη τῆς οἰκουμένης ἐξέπληξαν τὸν κόσμον, ὡς μετὰ ταῦτα καὶ οἱ διάδοχοι αὐτῶν Ῥωμαῖοι.

Ἑκτασις καὶ ὄρια αὐτῆς.

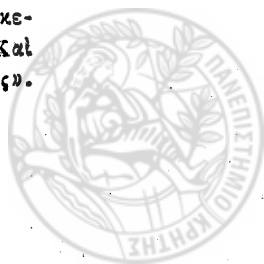
§. 2. Τὸν πυρῆνα τῆς Μακεδονίας ἀρχικῶς ἀπετέλει οὐ μόνον ἢ μεταξὺ τοῦ Ἀλιάκμονος καὶ Λουδίου ποταμοῦ κειμένη χώρα ὡς ὁ Ἡρόδοτος καὶ τινες τῶν νεωτέρων, παρακολουθοῦντες αὐτόν, ἐξέλαβον (1), τὴν ὁποῖαν ὁ μὲν Ὅμηρος (2) Ἡμαθίαν καλεῖ, ὁ δὲ Ἡρόδοτος πρῶτος ἀπαξ μὲν (3) Μακεδονίδα πολλάκις δὲ Μακεδονίαν καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος (4)

(1) Ἡροδοτ. 7, 127, ἀμέχρι Λουδίου τε ποταμοῦ καὶ Ἀλιάκμονος οὐ οὐρίζουσι γῆν τὴν Βοττιαίδα καὶ Μακεδονίδα εἰς ταῦτό βέβηρον τὸ ὕδωρ συμμίσγοντες». O. Müller über die Wohnsitze des Makedonisches Volkes S. 11. Flathe Geschichte Macedoniens 1, 3. 30. Brückner, König Philipp und die Hellenischen Staaten S. 13. Grote, geschichte griechenlands 2, S. 335 καὶ 338. σημ. 22. Tafel, Strab. fragm. p. 27. «Macedonia primo ævo finem orientalem habuit Axium» ἐσφαλμένως ἀντὶ Λουδίου καὶ Sickler geograph. t. 2. p. 212 ἔχει Ἐριγῶνα ἀντὶ Ἀλιάκμονα.

(2) Ἰλιάδ. 14, 225. Justin 7., 1. Πλιν. 4, 17.

(3) Ἡροδ. 7, 127. 5, 17. 18. 6, 45, καὶ 8, 137. «ἔστι δὲ ἐκ τῆς Πρασιάδος λίμνης σύντομος κάρτα ἐς τὴν Μακεδονίην». ὅπερ ὄνομα ἐλήφθη ἀπὸ Μακεδόνα τοῦ Διὸς Αἰλίου. 10, 48. Εὐσταθ. εἰς Διον. Περ. σ. 79. Κωνσταντ. Πορφυρ. περὶ Θεμ. 2. Στεφ. Βυζ. ἐν λ. τὸ δὲ παρὰ Κωνστ. Πορφυρογ. περισωθὲν ἀπόσπασμα τοῦ Ἡσιόδου θεωρεῖται ὡς νόθον ὑπὸ τῶν νεωτέρων.

(4) Περί Θεματ. 2. «Ἀλλὰ καὶ τὴν ὅλην Μακεδονίαν Μακετίαν οἶδεν ὀνομαζομένην Κλειδίημος ἐν πρώτῳ Ἀτθίδος», Καὶ ἐξωκίσθησαν ὑπὲρ τὸν Αἰγιαλὸν ἄνω τῆς καλουμένης Μακετίας».



Μακετιαν κατά Κλειδήμον, ἀλλὰ καὶ ὅλη ἡ ἀνατολικὴ παραλία πεδιάς, ὡς βασιμώτερον τῶν νεωτέρων τις ἐρευνήσας ὀρθῶς ἀπέδειξε (1), πρὸς διαστολὴν τῆς δυτικῆς ὀρεινῆς χώρας Ὀρεστίδος (2). Βραδύτερον δὲ περὶ τὰ τέλη τῶν Περσικῶν πολέμων ἐπὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ φιλέλληνος ἐπικληθέντος ἡ Μακεδονία ἐξετάθη πρὸς μεσημβρίαν μὲν μέχρι τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῶν Καμβουνίων ὄρεων, διὰ τῶν ὁποίων ἐχωρίζετο τῆς τε Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας (3) πρὸς ἀνατολὰς δὲ μέχρι τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ, ὃς ἀπετέλει τὰ πρὸς τὴν Θράκην ὄρια αὐτῆς (4)· πρὸς βορρᾶν δέ, εἰ καὶ ἀόριστα διέμειναν τὰ ὄρια τῆς Μακεδονίας, μέχρι Δοθήρου πόλεως τῆς Παιονίας (5) καὶ πρὸς δυσμὰς μέχρι τῆς Πελαγονίας, ἐνθα ἐχωρίζετο τῆς Ἑλληνικῆς Ἰλλυρίδος διὰ τινος τόπου, κειμένου ἐπὶ τινος κλάδου τοῦ Σκάρδου καὶ καλουμένου Πολῶνος (6).

Ἦουσ. ἐν λ. Εὐσταθ. εἰς Διονυσ. Περ. σ. 79. Gellius IX, 3. καὶ οἱ κάτοικοι Μακέται Stat. Silv. IV, 6, 106. Auson. de clar. urb. 2, 9. ἀλλὰ περὶ τῶν ὀνομάτων ἀκολούθως.

(1) O Abel, Makedonien vor König Philipp S. 26. 144. Θουκυδιδ. 2, 99. Born Zur Maked. Geschichte S. 1. Στραβ. ἀποσπ. 11. «ἦν δὲ καὶ πόλις Ἠμαθία πρὸς θαλάσση» Müller p. 15.

(2) Müller, p. 14—15. «die ohne Zucifel von ihren Bergen den Namen haben, nicht von Agamenons Sohne».

(3) Ἡροδοτ. 7, 173. Mannert, geograph. der griech. u. Römer 7, 436. Pauly Real-encyclopädie 4, 1332. Conversations-lexicon t. 10. p. 51.

(4) Θουκυδιδ. 2, 99. «Καὶ πέραν Ἀξιοῦ μέχρι Στρυμόνος τὴν Μυγδονίαν καλουμένην Ἠδῶνας ἐξελάσαντες νέμονται». 1. 137. Ἡροδοτ. 8, 16. Justin. 7, 4. Born, S. 4. 18. Abel, 152—54.

(5) Θουκυδιδ. 2, 98. 99. 100. Mannert, 7, 432. Ἡροδοτ. 7, 113. Born, S. 6.

(6) Στραβ. 7, 323. «Ἡ δὲ πρώτη ἐπὶ Κανδαουίας λέγεται

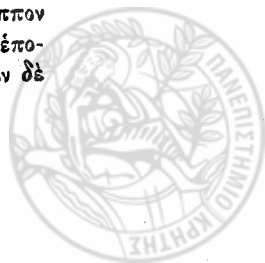
Καὶ αὕτη μὲν ἐστὶν ἡ κυρίως καὶ πρὸ Φιλίππου Μακεδονία (1). Ἀπὸ Φιλίππου δὲ καὶ ἐπὶ τῶν διαδόχων βασιλέων, καθὼς καὶ ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες, καθελόντες τὸν τελευταῖον βασιλέα, διεῖλον αὐτὴν εἰς 4 τμήματα, φυσικὰ ὄρια ἔσχε πρὸς βορρᾶν μὲν, τῆς Παιονίας κατακτηθείσης, τὸν Σκάρδον, τὸν Ὀρβηλον, τὸ Σκόμιον ἢ Σκόμβρον καὶ ἐν μέρει τὸν Αἴμον (2), τὰ ὅποια ἀπὸ τοῦ Ἀδρίου ἀρχόμενα διήκουσι κατ' εὐθείαν γραμμὴν σχεδὸν μέχρι τοῦ Εὐξείνου Πόντου, πρὸς ἀνατολὰς δέ, κυριευθείσης καὶ τῆς μεταξὺ Στρυμόνος ποταμοῦ καὶ Νέστου χώρας, τὸν Νέστον, τὸ στόμιον τοῦ ὁποίου ὠρίζε τὴν Μακεδονίαν καὶ Θράκην, καὶ τὴν Ῥοδόπην μέχρι τοῦ σημείου, καθ' ὃ ἐνοῦται μετὰ τοῦ Σκομίου καὶ Αἴμου (3), πρὸς μεσημβρίαν δέ, προσλη-

θρους Ἰλλυρικοῦ, διὰ Λυχνιδίου πόλεως καὶ Πυλῶνος, τόπου ὀρίζοντος ἐν τῇ ὁδῷ τὴν τε Ἰλλυρίδα καὶ τὴν Μακεδονίαν», Διοδώρ. Σικελ. ἀποσπ. 27. Πολύβ. Ἱστορ. 34, 12. 7. ἐν θησαυρῷ Ἐβρίκου Στεφάνου ἐν λ. «Πυλῶν nomen loci in via Egnatia ubi Illyria distinguitur a Macedonia» Mannert, 7, 435. Tafel, de Egnatia, Prolegom. p. 3.

(1) Sicklers geographie t. 2. p. 206. «Im allgemeinen kann ihr Umfang, dreifach bestimmt werden, nämlich 1) als Macedonia propria 2) als Macedonia amplificata et adjecta 3) als Macedonia provincia Romana».

(2) Θουκυδιδ. 2, 96. Στραβ. ἀποσπ. 10. καὶ 7, 3. Mela 2, 2, 15. Memmert 2, 96. Desdevises-du-desert, geograph. ancien. p. 9.

(3) Σκυλακ. κεφ. 67. Στραβ. ἀποσπ. 33. «εἶτα τὸ Νέστος στόμα τοῦ διορίζοντος Μακεδονίαν καὶ Θράκην, ὡς Φίλιππος καὶ ὁ τούτου παῖς διώριζον ἐν τοῖς κατ' αὐτοὺς χρόνοις» καὶ 35. «μέχρι Νέστου τοῦ ποταμοῦ τοῦ ἀφορίζοντος τὴν κατὰ Φίλιππον καὶ Ἀλέξανδρον Μακεδονίαν». Τούτοις ἀντιφάσκοντά εἰσι καὶ ἐπομῆνας ἐσφαλμένα τὰ εἰρημένα ἐν ἀποσπ. 10. «ἐξ ἀνατολῶν δέ



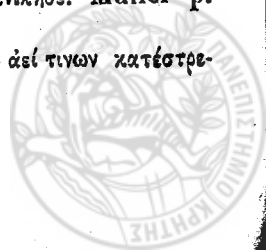
φθείσης τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου, τὸν Πίνδον, τὰ Καμβούνια, τὸν Ὀλυμπον καὶ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Πηνειοῦ ἀπὸ τῆς στενῆς διεξόδου τῶν Τεμπῶν μέχρι τῆς ἐκβολῆς αὐτοῦ (1). Καὶ πρὸς δυσμὰς κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπὶ Φιλίππου τοῦ Β' τὴν Λυχνίτιδα λίμνην (2)· εἶτα δὲ ἐπὶ Φιλίππου τοῦ Γ' καὶ ἐπὶ Ῥωμαίων τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν ἀπὸ Ἐπιδάμνου ἢ Δυρράχιου μέχρι Πεπυλίχου ἢ Κελύδνου ποταμοῦ (3)· ἢ κατ' ἄλ-

τῇ παραλλήλῃ ταύτης γραμμῇ τῇ διὰ τῶν ἐκβολῶν Ἐβρου ποταμοῦ καὶ Κυφέλων πόλεως». Mannert, 7, 433. Sickler, 2, 206—207. Desdevises-du-desert p. 9—10. Tafel, fragm. Strab. p. 2. «postea Strymonem, postremo Nestum». Grote, t. 2. 339. σημ. 23. Conversation lexicon t. 10. 51.

(1) Στραβ. ἀποσπ. 12. Pauly, Real-encyclopäd. t. 4. 1332. Καὶ τοῦτοις ἀντιφάσκοντα καὶ ἐσφαλμένα εἰσιν, ἃ λέγει ἐν ἀποσπ. 10. αἰκ νότου δὲ τῇ Ἐγνατία ὁδῷ κτλ.» Πτολεμ. 3, 13. Ἄλλ' ἴσως διὰ ταύτης τῆς γραμμῆς διακρίνει τοὺς Ἑλληνας καὶ Μακεδόνας τῶν Παιόνων, Ἰλλυριῶν καὶ Θρακῶν. Desdevises-du-desert. p. 184.

(2) Διοδώρ. Σικελ. 16, 4, 8. «Περὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς καιροὺς Φίλιππος ὁ τῶν Μακεδόνων βασιλεὺς μεγάλη παρατάξει νενικηκώς τοὺς Ἰλλυριοὺς καὶ πάντας τοὺς μέχρι τῆς Λυχνίτιδος καλουμένης λίμνης κατοικοῦντας ὑπηκόους πεπονημένους ἀνέκαμψεν εἰς τὴν Μακεδονίαν». Desdevises-du-desert, p. 183. παρενοήσας τὸν Στράβωνα καὶ παιοιδῶν τὸν Διόδωρον ἐσφαλμένως λέγει «la frontiere de la Macédoine à l'ouest du coté de l'Illyrie est située dans les montagnes de la Candavie entre Lychnidus et Pylon» ἐν ᾧ ἡ Κανδαουτὶα κεῖται ἐκεῖθεν δυτικῶς τῆς Λυχνίδου καὶ ὁ Πυλῶν ἐντεῦθεν ἀνατολικῶς αὐτῆς. Mannert, 7, 435. Sickler, 2, 207. Thunmans Untersuch. über die Geschichte der Oestl. Europ. Völker t. 1. 256. ἔθα λέγει ὅτι Φίλιππος τῷ 358 π. Χ. Βάρδυλιν ἐνίκησε. Müller p. 46. σημ. 46. O. Abel, 227.

(3) Στραβ. 7, 326. «Εἴτ' ἐπικρατούντων αἰετινων κατέστρε-

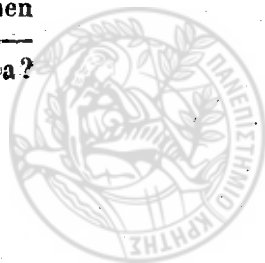


λους ἔτι μακρότερον ἀπὸ Λισσοῦ μέχρι Ὀρικοῦ (1). Τὸ δ' ἐπὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου ἀχανές καὶ ἀπέραντον κράτος τῆς Μακεδονίας λαμπρότατα ἐξεικονίζει Πλίνιος (2).

ψεν ἅπαντα ἐς τὴν Μακεδόνων ἀρχὴν» καὶ ἀποσπ. 10. «ὅτι ἡ Μακεδονία περιορίζεται ἐκ μὲν δυσμῶν τῇ παραλίᾳ τοῦ Ἀδρίου» Διοδωρ. 69, 93. 19, 72. 89. Δίων Κασ. 41, 49. Πτολεμ. 3, 13, 1. «Δέξιππος ἐν χρονικῷ δεκάτῳ» καὶ Μακεδόνων Ἐπίδαμνον «Πλουταρχ. ἐν β. Ἀλεξάνδρου. Κωνσταντῖνος Πορφυρογ. περὶ Θεμ. 2, 9. Forbiger Geographie der alten t. 3, p. 835 καὶ 846. O. Müller, S. 47. Thunmanns Geschicht. t. 1. p. 247. Palmerii descriptio graeciae p. 78. «Sed postquam everso Macedonum regno in manus Romanorum concessit Macedonia et facta est provincia, tum Illyris nostra Macedoniae facta est accessio, et ideo Ptolemaeus sub Macedoniae nomine eam comprehendit» καὶ ἄλλοι ὅση σκόνης. Desdevises-du-dezert p. 185. ἐσφαλμένως ἐκλαμβάνει τὸν Πεπύλιχον ποταμὸν ὡς τὸν Δρεῖλωνα περὶ Λύχρον.

(1) Plinius N. H. 3, 26. O Müller p. 47. σημ. 56. καὶ Πευτεγγεριανοὶ πίνακες ἀπὸ Δαλματίας μέχρις Ἡπείρου ἐκτείνουσιν. Στράβων δὲ (7, 324) μέχρι Κερκύρας.

(2) Plinius, 4, 17. «Haec est Macedonia terrarum imperio potita quondam: haec Asiam, Armeniam, Iberiam, Albaniam, Cappadociam, Syriam, Aegyptum, Taurum, Caucasum transgressa: haec in Bactris, Medis, Persis dominata, toto oriente possesso: haec etiam Indiae victrix per vestigia Liberi Patris atque Herculis vagata: haec eadem est Macedonia, cujus uno die Paulus Aemilius, imperator noster septuaginta duas urbes direptas vendidit. tantam differentiam sortis praestitere duo homines! τοῦτοις ἐπιπροσθέτων καλῶς Σίκληρος (2, 229) λέγει τάδε «So schrieb Plinius kaum vier Jahrhunderte vor Roms, der Stolzen Weltegebiterin, Sturtz durch den Heruler Odoaker und die übrigen germanischen zu seiner Zeit noch sehr gering gerschätzten Völker! — Traf Rom nicht ein gleiches Schicksal, wie Macedonia?»



Γενική ἐποψις τῶν βορρείων τῆς Μακεδονίας ὄρων.

§. 3. Ἡ μεγάλη καὶ ὑψηλὴ ὄρεινὴ γραμμὴ, ἣ ὅποια πρὸς ἄρκτον τῆς Ἰλλυρίδος, Μακεδονίας καὶ Θράκης ὡς μέγιστον φυσικὸν τεῖχος ἐξαπλοῦται ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς ἐκτεινομένη ἐκ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης μέχρι τοῦ Εὐξείνου πόντου, ἔχει διάφορα ὄρων ὀνόματα· τὸ μὲν γὰρ βορρειοδυτικὸν μέρος αὐτῆς καλεῖται Βερτίσκος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, τὸ τούτω συνεχὲς Σκάρδον, τὸ δὲ μέσον Ὀρβηλος καὶ Σκόμιον ἢ Σκόμβρος, μέγας τοῦ ὁποίου κλάδος ἐστὶν ἡ Ῥοδόπη ἐκτεινομένη πρὸς μεσημβρίαν ἢ μᾶλλον μεσημβρινοατολικῶς καὶ ἐν μέρει χωρίζουσα τὴν Μακεδονίαν τῆς Θράκης, καὶ τὸ ἀνατολικὸν Αἴμον, τὸ ὅποιον κατὰ μῆκος τῆς Θράκης καθῆκον παραλλήλως τοῦ Ἰστρου ποταμοῦ, ἀπολήγει ἐλασσούμενον κατὰ τὸ ὕψος εἰς τὴν Μαύρην θάλασσαν (1). Τὴν δεξασίαν ταύτην τοῦ κορυφαίου τῆς ἀρχαιότητος γεωγράφου οἱ μὲν τῶν νεωτέρων ἀποδέχονται ὡς ὀρθῶς καὶ καλῶς ἔχουσαν (2), οἱ δέ, δυσπιστοῦν-

(1) Στραβ. 7, 329. ἀποσπ. 10, καὶ 7, 13. «Τρόπον τινα τῶ Ἰστρῷ παράλληλα τὰ τε Ἰλλυρικά καὶ τὰ Παιονικά καὶ τὰ Θράκια ὄρη μίαν πῶς γραμμὴν ἀποτελοῦντα, διήκουσαν ἀπὸ τοῦ Ἀδρίου μέχρι πρὸς Πόντον».

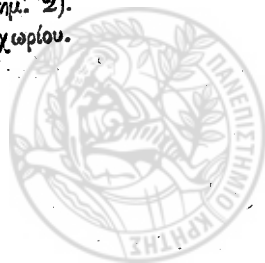
(2) Mannert, 7, S. 433. θεωρεῖ τὴν γραμμὴν ὡς συνέχειαν τῶν Ἄλπειων, ὅπερ κατὰ τοὺς νεωτέρους (Grisebach t. 2. S. 110) οὐκ ἀληθές· O. Müller Maked. S. 5. «Axios Kommt von den grossen Scardischen gebürge, welches weiterhin Orbelos und Scomios und Haemos heisst». Drier t. 1. S. 2. Wachsmulth's Hellen. Alterthumskund. t. 1. S. 10. «Von dem mächtigen Berggürtel, der sich unter den Namen Haemos, Skomios und Skardos (Scordus, Scodrus) vom Pontus bis nach Istrien erstreckt» ἔνθα παραλείπεται ὁ Ὀρβηλος καὶ Βερτίσκος. Grise-

τες αὐτῇ καὶ εἰς τὴν ἐναντίαν περιπίπτοντες ἀκρότητα, ἀποφαίνονται ὡς καθαρὸν μῦθον τὴν γνώμην τοῦ Στράβωνος (1). Ἡ δὲ ἀλήθεια, νομίζω, κεῖται ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀντιθέσεων καὶ ἀκροτήτων· ἡ γὰρ γραμμὴ· εἰ καὶ ἔνιαχού μὲν χαμηλοῦται, ἔνιαχού δ' ἐκ σεισμῶν ἢ ἄλλων φυσικῶν αἰτίων ἢ ὑπὸ ποταμῶν διαβραγεῖσα, ἠνέωξεν ὁδὸν καὶ οἶονεὶ πύλας φυσικὰς ἐσχημάτισε (2), οὐχ ἥττον ὁμως γεωγνωστικῶς ὑφίσταται ἢ ὀρεινὴ σειρὰ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνος, ὅστις τὸ μὲν Σκόμιον οὐδὲλως ἀναφέρει, τὴν δὲ Ῥοδόπην ἐσφαλμένως ἐννοεῖ μόνον ἐν τῇ αὐτῇ γραμμῇ καὶ μὴ καθήκουσαν πρὸς μεσημβρίαν καὶ μεσημβρινοατολικῶς, ὡς οἱ νεώτεροι ἐξετάσαντες εὔρον· τούτων οὕτως ἐχόντων ἐν γένει, ἀνάγκη νὰ περιγράψωμεν ἰδία καθ' ἐν ἕκαστον τῶν προμνησθέντων τῆς γραμμῆς ὄρων.

Bach, t. 2. S. 29. καὶ S. 110—111. «Diese Ansicht, die aus dem Standpuncte des Strabo betrachtet keineswegs naturvvidrig erscheint».

(1) Hahn J. G. Reise von Belgrad nach Salonik, S. 1. «Auch den Mylhus der westoestlichen Centralkete aus seinen grossen Kartennverke . . » καὶ ἀλλαγῆ τοῦ συγγράμματος ἵνα διευκολύνη τὴν κατασκευὴν τοῦ σιδηροδρόμου καὶ καταστήσῃ τὴν Βιέννην κέντρον ὅλου τοῦ κόσμου! Literarisch, Centralblatt, N^o 44. S. 42. «Denn die Meinung, dass sich durch die Balkanhalbinsel eine undurchbrochene Centralkette vom adriatischen bis zum schwarzen Meere zöge, ist mythisch». Ἀλλὰ μήπως οἱ νεώτεροι οὐχ ὑπέλαβον καὶ τὸ τοῦ πατρὸς τῆς ἱστορίας πολυτιμώτατον σύγγραμμα πρὸ τῆς ἀκριβοῦς ἐρεύνης τῶν ἱστορουμένων ὡς μυθιστόρημα;

(2) Grisebach, t. 2. S. 109—145· ἐφ' οὗ στηριζόμενος ὁ Γρότιος (ἱστορ. τῆς ἑλλ. t. 1. σελ. 558 καὶ 2. σ. 329. σημ. 2). ἀδίκως καταφέρεται κατὰ τῆς ὀρθότητος τοῦ Στράβωνίου χωρίου. B. Gisecke, de antiqu. quib. incol. Macedon. p. 1.



Ὅρη πρὸς βορρᾶν.

α) ΒΕΡΤΙΣΚΟΣ. (Μπαμπαδάγ).

§. 4. Ὅτι μὲν ἡ μεγάλη ὄρεινὴ γραμμὴ ἐκτείνεται καὶ πρὸς δυσμὰς καὶ μάλιστα μέχρι τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης κατ' εὐθείαν σχεδὸν γραμμὴν, χωρίζουσιν τὴν βάρβαρον ἢ Ῥωμαϊκὴν Ἰλλυρίδα τῆς ἄνω Μοισίας, μαρτυροῦσι τῶν μὲν ἀρχαίων ὁ Στράβων, Πολύβιος καὶ Λιούϊος (1)· ἐπιβεβαιοῦσι δὲ τὴν ἀξιοπιστίαν τούτων καὶ οἱ νεώτεροι περιηγηταί, κατοπτεύσαντες τὴν ὄρεινὴν ταύτην γραμμὴν ἐκ τῶν ὑψηλοτάτων κορυφῶν (2).

(1) Στραβ. 7, 329· ἀποσπ. 10. καὶ 7, 13. Πολύβ. ἐκλογ. 76. αἱ δὲ ποιησάμενοι τὴν πορείαν ὑπὲρ τὸ Σκάρδον (οὕτω καλεῖ τὸ μέρος τῆς γραμμῆς, ἀγοοῶν τὸ παρὰ Στράβωνι ἰδιαιτέρον αὐτῆς ὄνομα Βερτίσκος) ὄρος . . . μετὰ πολλῆς κακοπαθείας ἦλθον εἰς Σκόδραν· ταῦτα μεταφράζων ἐκ Πολυβίου καὶ Λιούϊος λέγει: «*Hi transgressi jugum Scordi montis per Illyrici solitudines Scodram labore ingenti tandem pervenerunt*». βιβλ. 43. 20. καὶ Πτολεμ. 2, 16. 1.

(2) Palmerii descript. graec. p. 105. Pouqueville voyag. t. 3. liv. 8. ch. 3. p. 180. «*de Prisrendi pendant trois jours dans un desert jusqu'à Scutari*» αὐτὸ τοῦτο μαρτυροῦσι καὶ ἄνθρωποι διελθόντες τὸ δύσβατον τοῦτο μέρος. Γρισέβαχος δὲ (τ. 2, σ, 111—119) πάντων τῶν νεωτέρων κάλλιστα γινώσκων τὰ μέρη ταῦτα, ἀδίκως καὶ παραλόγως ψέγεται ὑπὸ Ἀνίου, περὶ οὗ κατωτέρω, ὡς παριδῶν καὶ μὴ ἐνναήσας τὸν Πτολεμαῖον, ἐν ᾧ αὐτὸς οὕτος ὁ Ἄνιος δίκην πρεσβύωπος ἐξελέγχεται περιπσῶν εἰς τὸ τῆς παρεννοήσεως ἀμάρτημα, δι' ὃ τοῦ Γρισεδάχου κατηγορεῖ. *Desdevises-du-dezert*, (σελ. 15. 16. 47. 29. 31. 34. 44. 184. 218. 227. 312) καίπερ ὑστάτος τῶν νεωτέρων πάντων καὶ ἰδίᾳ ἀρχαίαν γεωγραφίαν τῆς Μακεδονίας συγγράψας, οὐχ ἤττον ὁμως δεικνυσὶν ἐν ὅλῳ τῷ συγγράμματι μικρὰν ἐπιπολαιότητα, καὶ δὴ φαίνεται παρεννοήσας τὸν Στράβωνα περὶ Βερτίσκου· διότι τίθησιν αὐτὸν πρὸς μισημέριαν τοῦ Σκάρδου

τοῦ Στράβωνος ἀποσπασμάτων ἐκδότης Ταφέλιος οὐδὲ ὑπόνοιάν τινα νοθείας περὶ τούτου ἐκφράζει· διὰ τοῦτο λοιπὸν πρέπει νὰ ἀποδώσωμεν εἰς τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ὄρος καὶ τὴν ἀληθῆ θέσιν, τὴν ὁποίαν κατέχει αὐτό, κατ' εὐθείαν καθήκον γραμμῆν ἀπὸ τοῦ πρὸς βορρᾶν τοῦ Τετόβου καὶ Πρισδρενίου κόμβου τοῦ Σκάρδου μέχρι τῆς πρὸς βορρᾶν τῆς Ἐπιδάμνου πλησίον τῆς Σκόδρας παραλίας τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης (1) καὶ τὸ πραγματικὸν αὐτοῦ ὄνομα Βερτίσκος πρὸς διαστολὴν τοῦ πρὸς ἀνατολὰς τῆς Μακεδονίας ἐν Βισαλτία κειμένου καὶ οὐδετέρως λεγομένου ὁμωνύμου ὄρους, τὸ ὅποιον ἀναφέρει μὲν ὁ Ἡρόδοτος καὶ Πτολεμαῖος, ἀγνοεῖ δ' ὁ Στράβων, καθὼς καὶ τάνάπαλιν, τοῦτο ἀναφέρει μὲν ὁ Στράβων, ἀγνοεῖ δ' ὁ Ἡρόδοτος, τοῦ Πτολεμαίου ἀνωνόμως ἀναφέροντος καὶ ἀκριβῶς περιγράφοντος αὐτό (2). Οὐδεὶς δὲ τῶν νεωτέρων (3), ἐξαιρουμένου τοῦ Γρισεβάχου, ἐνόησε τὸν Στράβωνα καὶ Πτολεμαῖον καὶ ἀπέδωκε τῶ ὄρει αὐτῷ τὴν ἀληθῆ θέσιν καὶ τὸ πραγματικὸν ἀρχαῖον ὄνομα αὐτοῦ, ὅπερ μόνος ὁ Στράβων διέσωσεν ἡμῖν.

δ) ΣΚΑΡΔΟΝ. (Σαρδάγ).

§. 5. Τὸ μὲν πρὸς δυσμὰς ἐκτεινόμενον μέρος τῆς μεγάλης ὄρεινης γραμμῆς καλεῖται Βερτίσκος· ἡ δὲ

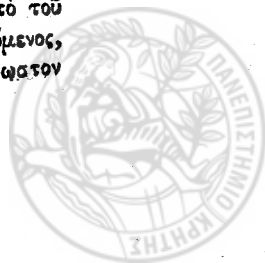
(1) Στραβ. 7, 329. ἀποσπ. 10. Νικηφορ. Γρηγορ. 8, 14. καὶ κατὰ τὸ συνεχές παρατείνει μέχρι τοῦ Ἴονιου πελάγους».

(2) Πτολεμ. 2, 6. ἀρεῖ δὲ ὁ Δρείλων ποταμὸς ἀπὸ τε τοῦ Σκάρδου ὄρους καὶ ἀπὸ τοῦ ἑτέρου ὄρους κειμένου παρὰ μέσην τὴν ἄνω Μυσίαν».

(3) Desdèvises-du-desert, p. 17 καὶ ἀλλαγῷ ἐσφαλμένως, ὡς προεῖρηται ἐν σελ. 15. 16. καὶ ἀλλαγῷ ἐνοεῖ τὸν Βερτίσκον καθήκοντα πρὸς μεσημβρίαν καὶ οὐχὶ ὡς ἀληθῶς ἐκτεινόμενον πρὸς δυσμὰς.

πρὸς ἀνατολὰς διευθυνομένη συνέχεια αὐτοῦ ὀνομάζε-
ται Σκάρδον καὶ Σκάρδος (1) μὲν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις,
τῶν δὲ νεωτέρων, παροικούντων αὐτῷ ἔθνῳ, οἱ μὲν
Βούλγαροι Σιάρσκα πλάνινα (διατηρήσαντες μὲν τὴν
ρίζαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀνόματος, προσθέσαντες δὲ αὐτῇ
τὴν Βουλγαρικὴν κατάληξιν σκα καὶ τὴν λέξιν πλάνινα

(1) Πολυβ. 28, 8. Στραβ. 7, 329 ἀποσπ. 10. Πτολεμ. 2, 16.
1. 6. Ἀρρίαν. Ἰνδικ. 4, 16. ὅπερ ὁ μὲν Πολύβιος (ἐν ἐκλογ. 76)
καὶ Σκόρδον καλεῖ· ἀλλ' οἱ νεώτεροι κριτικοὶ διορθοῦντες τὴν τῶν
χειρογράφων γραφὴν μεταβάλλουσιν εἰς Σκάρδον· ὁ δὲ τοῦ Πολυ-
βίου ἀντιγραφεὺς Λιουῖος ὅτε μὲν Σκόρδον, ὅτε δὲ Σκόρδον (44,
31. 44, 21) συμπεριλαμβάνων τῷ ὀνόματι τούτῳ καὶ τὸν Βερ-
πίσκον, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ ἐπομένου χωρίου «mons Scordus,
longe altissimus rigionis ejus ab Dardaniam subjectam habet, a meridie Macedoniam ab occasu Illyricum»
(44, 31)· καὶ ἐμφανέστερον δηλοῦται ἐκ τοῦ παρατεθέντος προη-
γουμένως χωρίου 43, 20 «Hi transgressi jugum Scordii montis per Illyrici Solitudines Scodram . . . pervenerunt».
Ἄλλὰ καὶ τούτου τὰ χωρία, ἐν οἷς εὐρήται ἡ λέξις, διορ-
θοῦσιν οἱ κριτικοὶ καὶ ἐκδέχονται τὴν ὀρθὴν γραφὴν Scardus καὶ οὐχὶ
Scordus καὶ Scodrus· περὶ τούτων δὲ ὄρα τὴν ὑπὸ Schweighäuser
λαμπρὰν καὶ σοφὴν ἔκδοσιν τοῦ Λιουτοῦ καὶ Μάννερτον
(7, 434) ἐνθα λέγει «wahrscheinlich ist es aber die etwas
veränderte Benennung des Scardus selbst, welcher im
Anfang der Trennung den Namen noch erhält. In einer
anderern Stelle, wo das Gebirg unter dem verdorbenen
Namen Scodrus vorkommt, ist wenigstens ganz gewiss der
Scardus Mons verstanden» καὶ Σίκλερον (alte geograph. t. 1. 462. 466. 472. t. 2. 208) «Scardus,
Scordus oder Scodrus, Liv. 40, 57. das gegen Dalmatia
und Moesia hin sich erstreckende Gebirge, τὸ Σκάρδον
ὄρος Πολυβ. 28, 8.» ἐναντίον πάντων τούτων διατεινόμενος ὁ
νέος Γαλάτης, (Desdèvises-du-desert p. 10. 12. 14. 27. 33. 62. 64. 68. 82. 108. 218. 222. 223. 230), ὑπὸ τοῦ
ἀπατηθέντος Λιβίου ἀπατηθεὶς καὶ εἰς οὐδένα ἄλλον στηριζόμενος,
διακρίνει δύο ὄρη διάφορα καὶ Σκόρδον μὲν ὀνομάζει τὸν ἄγνωστον



δηλοῦσαν ὄρος) οἱ δὲ Ὀθωμανοὶ Σιαρδάγ ὡσαύτως καλοῦσι, τὴν μὲν ρίζαν διατηρήσαντες, τὴν δὲ λέξιν δάγ δηλοῦσαν ὄρος συνθέσαντες. Τὸ ὄρος τοῦτο, τοῦ ὁπαίου ἢ ὑψηλοτέρα κορυφή καλουμένη Λιουβατρίνη (1) καὶ τὸν πρῶτον ζυγὸν ἀποτελοῦσα ἔχει ὕψος 8000 ποδῶν, ἱκανῶς μὲν ἐκτείνεται πρὸς ἀνατολάς, ἐκπέμπει δὲ εἰς τὴν Ἰλλυρίδα καὶ Μακεδονίαν πολλοὺς καὶ διαφόρους κλάδους, διακλαδιζομένους εἰς πολλοὺς βραχίονας, κατὰ διαφόρους διευθύνσεις ἐκτεινομένους καὶ τὰ ὄρη τῆς Ἰλλυρίας, Μακεδονίας, Ἡπείρου, Θετταλίας καὶ Ἑλλάδος ἀποτελοῦντας λαμβάνει πολλά καὶ διάφορα ὀνόματα καὶ οὕτω καθίσταται πολυώνυμον (2). Ἐκ τοῦ μεγάλου δὲ τούτου ὄρεινου στελέχους ἐξέρχονται οἱ ποταμοί, οἵτινες ἐκ δυσμῶν μὲν καταβρέχοντες τὴν Ἰλλυ-

αὐτῷ Βερτίσκον τοῦ Στράβωνος, Σκάρδον δὲ τὴν πρὸς μεσημβρίαν καθήκουσαν ὄρεινὴν γραμμὴν, καὶ τὸ χεῖριστον πάντων ἐστὶν ὅτι τὴν συνέχειαν τοῦ Σκάρδου ὀνομάζει Λῆμον! Bursian, geograph. von Griechenl. t. 1. S. 6. «Die Identität der Schardags mit dem von den alten Σκάρδος Scordus oder Scodrus genannten Gebirge ist überzeugend nachgewiesen». Grisebach, t. 2. S. 115.

(1) Grote, 2, 329—330. O. Abel, p. 2. 15. «die Ljubatrin (Frau, Dorn) eine herrliche dem Wazmann vergleichbare Alpenspize über 7900 hoch bildet den nördlichen Schlusspunct des Tetovo und zugleich den letzten Gipfel des Skardos».

(2) O. Müller, Makedon. p. 5. Sicler geograph. t. 2. p. 9. «Alle Gebirge Griechenlands ziehen sich vordem grossen an der grenze von Macedonien und Thessalien hin streichenden, von osten gegen Westen zu sich fortbewegenden Gebirge (dem Haemos, Rhodope, Scomius, Orbelus und Scordus), das weiter südlich die Berge Pierius, Pæus, Iitius, Stymphe und Lacmus enthält, als von ihrem Schultergebirge gegen Süden».

ρίαν και Ἡπειρον, εἰς τὴν Ἀδριατικὴν ἐκβάλλουσι θάλασσαν, ἐξ ἀνατολῶν δὲ τὴν Μακεδονίαν ἀρδεύοντες και Θεσσαλίαν, χύνονται εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον και τὸ Αἰγαῖον πέλαγος και οὕτω καθιστῶσι τὰς πεδιάδας και κοιλάδας τῶν ὄρεινῶν τούτων χωρῶν εὐφορωτάτας και εἰς κτηνοτροφίαν ἐπιτηδειοτάτας.

γ) ΟΡΒΗΛΟΣ. (Σπάτο).

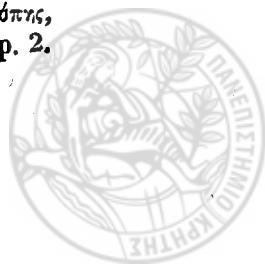
§. 6. Ὁ Ὀρβήλος (Σπάτο) ἀποτελεῶν τὸ τρίτον μέρος τῆς μεγάλης ὄρεινης γραμμῆς και ἐκπέμπων πολλοὺς κλάδους πρὸς μεσημβρίαν μὲν εἰς τὴν Μακεδονίαν, λαμβάνοντας ἐπιτοπίως διάφορα ὀνόματα, πρὸς ἀνατολὰς δὲ εἰς τὴν Θράκην, συνέχεται μετὰ τοῦ Σκομίου πρὸς ἀνατολὰς και σχηματίζει τὰ πρὸς βορρᾶν ὄρια τῆς Μακεδονίας και Μοισίας (1). Διὸ τῶν μὲν ἀρχαίων, ἐν παρόδῳ μνεῖαν τοῦ ὄρους ποιουμένων, οἱ μὲν τὴν βορρείαν γραμμὴν ἐννοοῦσιν (2) οἱ δὲ κλάδον τινὰ τῶν εἰς τὴν Θράκην καθηκόντων (3). Τῶν δὲ νεωτέρων, τοὺς ἀρχαίους παρακολουθούντων, οἱ μὲν τοῦτο (4), οἱ

(1) D'Anville geograph. ancienn. t. 1. p. 233—34 «les monts Scardus et Orbelus . . . couvrent le pays, dont la Macédoine est terminé vers le nord».

(2) Στραβ. 7, 329. ἀποσπ. 10.

(3) Ἡροδοτ. 5, 16. Διοδώρ. 20, 19. Ἀρρίαν. Ἀναβ. 1, 1. Πτολεμ. 3, 9, 1. 2, 1. Plin. 4, 10, 17. Mela 2, 2, 2. Στεφαν. Βυζ. σελ. 512.

(4) Mannert, 7, 498. «Auf der Nordostseite begleitet ihn eine andere Bergkette, welche aus der Rhodope herunter steigt und den Namen Orbelus führt» ἔθα λίαν ἐσφαλμένως ὑπολαμβάνει τὸν Ὀρβήλον ὡς κλάδον τῆς Ῥοδόπης, ἐν ᾧ ἐν τῷ χάρτῃ φέρει αὐτὸν ἐκ τοῦ Σκομίου. O. Abel, p. 2. συνάπτει αὐτὸν μετὰ τοῦ Σκομίου, Ῥοδόπης, και Παγγαίου.



δὲ ἐκεῖνο τοῦ ὄρους τὸ μέρος ἀναφέρουσιν (1) καὶ ἄλλοι ὅλως συγχέουσιν αὐτό (2). Ἐκ τῆς βορρείας ταύτης γραμμῆς τοῦ Ὀρβήλου ἀποσπῶνται πρὸς μεσημβρίαν καὶ ἀνατολὰς πολλοὶ καὶ διάφοροι κλάδοι μικροὶ τε καὶ μεγάλοι, ἐπισημότεροι τῶν ὁποίων τέσσαρές εἰσι. Τούτων δὲ οἱ μὲν τρεῖς πρῶτοι ἄγνωστοι ὄντες τοῖς ἀρχαίοις καὶ ἐπομένως ἀνώνυμοι, διάφορα φέρουσιν ὀνόματα ἐπιτόπια παρὰ τοῖς νεωτέροις· διότι ὁ μὲν πρῶτος αὐτῶν καλεῖται Καραδάγ (τουρκικῶ ὀνόματι, δηλοῦντι μέλαν ὄρος) ἔκτεινόμενος μέχρι τοῦ Ἀξίου (3), ὁ δὲ

(1) D'Anville t. 1. p. 233—34. Sickler, *geograph. t.* 2. p. 208. «Orbelus Zwischen Macedonia und Dardania». Γεωγραφ. Βάβη τ. 1. σελ. 142. «Ὀρβήλος μεταξύ Σερβίας καὶ Μακεδονίας».

(2) Desdevises-du-dezert, οὗτος ὅλως συγχέει τὰ περὶ Ὀρβήλου καὶ Αἴμου· διότι ἀναφέρων αὐτογενῶς δύο ὄρη φέροντα τοῦνομα Αἴμον, τὸ μὲν λίαν παραλόγως καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς μαρτυρίας ἀρχαίας ἢ νεωτέρας τοποθετεῖ ἐν τῇ τοῦ Ὀρβήλου θέσει παρὰ τὸ Σκάρδον ὡς ἐν σελ. 27. ἔνθα λέγει «L'Hémus décrit une seconde courbe, moins prononcée, autour du bassin supérieur de l'Axius (Vardar) depuis le mont Orbelus (Spatz) jusqu'au Scardus (Schar)» ἐν σελ. 13. «Depuis le Dormitor jusqu'au Scardus, qui commense la chaîne de l'Hémus (Balkan)» καὶ ἐν σελ. 285. «au nord, la chaîne de l'Hémus depuis le mont Orbelus jusqu'au mont Scardus» ὅρα καὶ σελ. 53. 60. 108. 322. τὸ δὲ ἕτερον ἐπίσης ἐσφαλμένως τίθησι μεταξύ Ὀρβήλου καὶ Σκομίου καθῆκον πρὸς μεσημβρίαν εἰς τὴν Θράκην καὶ οὐχὶ ὡς ἀληθῶς ἔχει μετὰ τὸ Σκομίον καὶ πρὸς ἄρκτον τῆς Θράκης διήκον μέχρι τοῦ Κύζεινου. Τὸν δὲ Ὀρβήλον ἅπαξ τοποθετεῖ ἐν τῷ χάρτῃ μόνον ἐν τῇ βορρείᾳ γραμμῇ μεταξύ τοῦ καθ' αὐτὸν Αἴμου (ἀντὶ Σκάρδου) καὶ Σκομίου παριδῶν τὰ προμνησθέντα χωρία τῶν ἀρχαίων, μνημονευόντων αὐτοῦ παρὰ τὴν Πρασιάδα λίμνην μεταξύ Στρυμόνος καὶ Νέστου, καὶ ἀπλῶς μνημονεύων αὐτοῦ ἐν Θράκῃ.

(3) Desdevises-du-dezert. p. 27. «dans cette section



Δεύτερος Δοβανίτσα (1) ὁμωνύμως τῷ τοῦ Ὀρβήλου μέρει, ἐξ οὗ ἀποσπᾶται καὶ καθήκει πρὸς μεσημβρίαν μέχρι τῶν Στόβων, καὶ ὁ τρίτος Σέρτα (2) ἀποτελῶν τὰ πρὸς ἀνατολὰς ὄρια τοῦ λεκανοπεδίου τῆς Στρουμνίτισης· ὁ δὲ τέταρτος καὶ τελευταῖος κλάδος τοῦ Ὀρβήλου διευθυνόμενος μεσημβρινοανατολικῶς μεταξὺ τοῦ Στρυμόνος καὶ Νέστου ἐκτείνεται μέχρι τῶν παραλίων τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου καὶ καλεῖται Ὀρβηλος ὁμωνύμως τῆς ἐξ ἧς ἀποσπᾶται βορρείας ὀρεινῆς γραμμῆς καὶ οὗτός ἐστιν ὁ παρὰ τοῦ Ἡροδότου καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχαίων τῶν προμνημονευθέντων (3) ἐννοούμενος, ἐκ τοῦ ὁποίου καὶ ἡ παρακειμένη χώρα κολεῖται παρὰ Πτολεμαίῳ μὲν Ὀρβηλία, παρὰ Στράβωνι δὲ Παρορβηλία, ἥνπερ τῶν νεωτέρων τις, παρεννοήσας τὴν ἀληθῆ θέσιν τοῦ Ὀρβήλου, ἀπώτατα μετατοπίζει εἰς τὴν Παιονίαν (4). Ἐνὸς γὰρ ἀτόπου δοθέντος, μυρία ἔπονται. Ἐκ τούτων

on remarque le Kara-Dagh, qui s'étend du mont Orbelus à l'Axius» καὶ ἐν σελ. 28. 31, 32. 42. 43. 44. 100. 323. 327. 329.

(1) Ὁ αὐτὸς σελ. 30. «Parallèlement à la double chaîne du Pontus (Stroumnitza) depuis le mont Dovanitza jusqu'à la remontre du mont Serta» καὶ σελ. 44.

(2) Ὁ αὐτὸς 30. 43.

(3) Ἡροδοτ. 5, 16. «καὶ αὐτὴν τὴν λίμνην Πρασιάδα . . . ἐξ οὗρος, τῷ οὐνομά ἐστι Ὀρβηλος» Διοδώρ. 20, 19. Ἀρρίαν. Ἀναβ. 1, 1, 6. Plin. 4, 10, 17. Mela, 2, 2, 2. «Haemon, et Rhodopem et Orbelon».

(4) Desdevises-du-desert τὸν μὲν βορρείον Ὀρβηλον πλειστάκις (10. 27. 29. 31. 32. 50. 77. 100. 107. 111. 184. 185. 285. 323. 387. 390.) μνημονεύων ὡς ὄρος τῆς Μακεδονίας, ἐν ᾧ τῶν ἀρχαίων μόνος Στράβων τούτου μνησίαν ποιεῖται, συγγέει πολλάκις μετὰ τοῦ ἀνατολικοῦ τούτου δ' ἐπισημότερον παρὰ τοῖς ἀρχαίοις δις (25. 112.) μόνον ἐν παρόδῳ ἀναφέρει καὶ ἀπλῶς διακρίνει τοῦ ἄλλου ὀνομάζων ὄρος τῆς Θράκης· ἀλλὰ καὶ



τοίνυν τῶν τοῦ Ὀρβήλου κλάδων τῶν πρὸς μεσημβρίαν καὶ πρὸς ἀνατολὰς καθηκόντων ἀποσπῶνται πολλαὶ καὶ χαμηλαὶ διακλαδόσεις καὶ σχηματίζονται πολλὰ λεκανοπέδια οὕτως εἶπεῖν, τὰ ὅποια διέρχεται ὁ ἐκ Μακεδονίας εἰς Σερβίαν μεταβαίνων τοιαῦτα δὲ εἰσὶν τὸ τῆς Δαρδανίας ἀριστερόθεν καὶ πρὸς ἄρκτον τῶν Σκοπίων καὶ τοῦ Ἀξιοῦ, τὸ τοῦ Μουσταφᾶ μεταξὺ Βελεσσοῦ, Νεγοτινῆς, Κουμανόβου, τὸ τοῦ Ἀστύβου (Ἰστιπίου), καὶ τὸ τῆς Στρουμνίτισης καὶ Ῥαδοβιχίου, περὶ ὧν ῥηθήσονται τὰ δέοντα ἐν οἰκείῳ τόπῳ· ταῦτα μὲν ἀρκείωσαν περὶ τοῦ περιγραφέντος ἤδη βορρείου Ὀρβήλου καταφύτου μὲν καὶ συδένδρου ἐν μέρει, καταξήρου δὲ καὶ πετρώδους εἰς μέρη, καὶ ἔχοντος ὕψος 6000 ποδῶν κατὰ τὴν τῶν νεωτέρων καταμέτρησιν (1)· περὶ δὲ τοῦ ἀνατολικῆς Ὀρβήλου γενήσεται ὁ προσήκων λόγος ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν ἀνατολικῶν τῆς Μακεδονίας ὄρων.

δ) ΣΚΟΜΙΟΝ καὶ ΣΚΟΜΒΡΟΣ (*Κούρμπιτσκα καὶ Βίστοσκα πλάνινα καὶ Ριλοδάγ*).

§. 7. Τὸ τέταρτον μέρος τῆς μεγάλης ὀρεινῆς γραμμῆς

οὕτω πάλιν σφάλλεται, διότι, ὡς προεῖρηται, καὶ ἡ Παιονία μετὰ τοῦ βορρείου Ὀρβήλου ἀπὸ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου κατακτηθεῖσα προσελήφθη ἐν τῇ κυρίῳ Μακεδονίᾳ καὶ ἡ μεταξὺ Στρομιθῆος καὶ Νέστου χώρα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀπὸ βορρᾶν πρὸς μεσημβρίαν ἐκτείνεται τὸ ὄρος, ἐγένετο Μακεδονική, πρότερον οὖσα Θρακική ἐσφαλμένως λοιπὸν καλεῖ Ὀρβηλίαν (320. 323. 353. 387) καὶ οὕτω τοποθετεῖ ἐν τῷ χάρτι τὴν παρὰ τῷ βορρείῳ Ὀρβήλῳ κειμένην χώραν, ἐν ᾗ οἱ ἀρχαῖοι διαβρῆδην ἀναφέρουσιν αὐτὴν παρὰ τῷ ἀνατολικῷ Ὀρβήλῳ· οὕτω λ. χ. ὁ Στράβων (7, 331. ἀποσπ. 36. «Ἵπερ δὲ τῆς Ἀμφιπόλεως . . . ὅν διαβρῆει ὁ Στρομῶν ὠρηγμένος ἐκ τῶν περὶ Ῥοδόπην Ἀγριάνων, οἷς παράκειται τῆς Μακεδονίας ἡ Παρορβηλία» Πτολεμ. 3, 13, 25. Forbiger ἐν *Real-encyclopädie* t. 5, p. 962.

(1) Desdevises-du-dezert, p. 27. «au mont Orbelus mont Spatz) haut de 6000 pieds».

μῆς ἀποτελεῖ τὸ Σκόμιον (1) ὄρος, κείμενον ἐν τοῖς ὄρεισις τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης καὶ πρὸς δυσμὰς μὲν τῷ Ὀρβήλῳ, πρὸς ἀνατολὰς δὲ τῷ Αἴμῳ συναπτόμενον. Τοῦτο, καίπερ ἱκανὸν ἔχον ὕψος 6900 ποδῶν (2), περὶ τοῦ ὁποίου ἐσφαλμένως λέγει τις τῶν νεωτέρων ὅτι Φίλιππος ὁ τελευταῖος προσεπάθει νὰ ἴδῃ ἀμφοτέρω τὰς θαλάσσας τὴν τε Ἀδριατικὴν καὶ Μαύρην θάλασσαν (τῷ 181 π. Χ.) (3), ὀλίγοι ὅμως τῶν ἀρχαίων γινώσκοντες ἀναφέρουσιν, οἱ δὲ νεώτεροι καὶ περὶ τῆς ἀληθοῦς θέσεως διαφωνοῦσι (4) καὶ περὶ τοῦ νέου ὀνόματος ἀμφισβητοῦσι (5) καὶ περὶ τοῦ ἐτύμου τοῦ ἀρ-

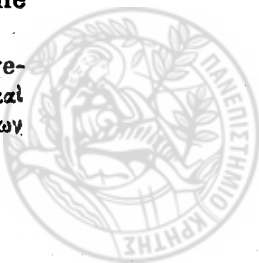
(1) Θουκυδίδ. 2, 96. «ὅς ἐκ τοῦ Σκόμβρου βεῖ» καὶ «πρὸς βορέαν τοῦ Σκόμβρου ὄρους» ἔστι δὲ ἐρῆμον τὸ ὄρος καὶ μέγα ἐχόμενον τῆς Ῥοδόπης». Ἀριστοτελ. μετεωρολογ. 1, 13. «ὁ δὲ Στρυμῶν καὶ Νέστος καὶ ὁ Ἔβρος ἅπαντες τρεῖς ὄντες ἐκ τοῦ Σκόμβρου». Plin. 4, 10, 17. «Scorpius» ὑπερὸ μὲν Ἡρόδοτος ὄλως ἀγνοεῖ, ὁ δὲ Στράβων φαίνεται ἐνοεῶν τὴν Ῥοδόπην ἀντ' αὐτοῦ.

(2) Desdèvises-du-dèzert, p. 27.

(3) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι «le Scomius (Vitocha), un peu en, dehors de la ligne, mais très-voisin et de haut duquel Philippe essaya de voir les deux mers» φέρων εἰς μαρτυρίαν Διόσιου χωρίον (40, 21) λέγον «Cupido eum ceperat in verticem Haemi montis adscendendi, quia vulgatæ opinionione crediderat, Ponticum simul et Hadriaticum mare, et Histrum amnem et Alpes conspici posse» ἐνθα οὐδεὶς λόγος περὶ Σκομίου γίνεται, τελῶς ἀγνοουμένου ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ μόνον περὶ Αἴμου.

(4) Mannert, 7, p. 4. ὁρθῶς ἐνοεῖ ὡς συνέχειαν τῆς ὀρεινῆς γραμμῆς. Sickler, 1, 482. ἐσφαλμένως ἐξ ἀρκτου πρὸς μεσημβρίαν καθῆκον. O. Abel, 2. συμφωνεῖ Μαννέρτῳ θεωρῶν αὐτὸ ὡς συνέχειαν τοῦ Σκάρδου. Forbiger, ἐν Real-encyclopädie t. 6. p. 872. ἐσφαλμένως Σίλκερον παρακολουθεῖ.

(5) Mannert, 7, 4. «Witoscha Berg und Rulla gebirg». Sickler 1, 482. ὡσαύτως προσθέτων ἐσφαλμένως καὶ τρίτον ὄνομα Dupandscha, ὅπερ οὐδεὶς ἄλλος τῶν νεωτέρων



χαιού ὀνόματος ἀπίθανα, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, εἰκοτολογοῦσιν (1). Τούτων οὕτως ἐχόντων, ὡς τὰ λοιπὰ τῆς γραμμῆς ὄρη, οὕτω καὶ τοῦτο πολλοὺς ἐκπέμπει κλάδους καὶ πρὸς ἄρκτον ἐκείθεν τῶν ὀρίων τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης καὶ πρὸς μεσημβρίαν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ Θράκην. Τούτων δ' ἐπισημότερός ἐστιν ὁ κατ' ἀρχὰς μὲν πρὸς μεσημβρίαν καθήκων, εἶτα δὲ στρεφόμενος πρὸς ἀνατολὰς παρακλήλως τῷ Αἴμῳ, διακλαδίζεται εἰς τὴν Θράκην εἰς πολλὰς διακλαδόσεις καὶ καλεῖται Ῥοδόπη, περὶ ἧς γενήσεται ὁ προσήκων λόγος ἐν τῇ τῶν ἀνατολικῶν ὄρων τῆς Μακεδονίας περιγραφῇ. Ἐκ τοῦ ὑψηλοῦ τούτου ὄρους, ἐρήμου μὲν (2) ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ χιονοσκεποῦς, καταφύτου δὲ καὶ συδένδρου

ἀναφέρει. O. Abel, p. 2. καλεῖ αὐτὸ προσέτι καὶ Curbetsca-planina, ὅπερ φαίνεται ὅτι παρέλαβεν ἐκ τοῦ Wiener Jahrbh. Bd. CXIV. S. 116. ἐνθα οὕτω καλεῖται τὸ ὄρος· ἀλλὰ πάντα ταῦτα τὰ διάφορα ὀνόματα φαίνεται μοι ὅτι ἀνήκουσιν εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ὄρος ἀποδιδόμενα ἐπιτοπίως εἰς διάφορα μέρη ἢ καὶ εἰς κλάδους τοῦ αὐτοῦ ὄρους· διὸ ἀλόγως (Desdevisis-du-dezert p. 27.) καὶ ἀκρίτως διαστελλεῖ τὸ Σκόμιον ἀπὸ τοῦ Rilodagh καὶ τοῦ Kourbetska.

(1) Sickler, t. 1. p. 482, «Dieses gebirge . . . scheint es durch die Phönicier seinen Namen von Schom» die Schulter, der Rücken» bekommen zu haben, so dass es den Rücken-oder Schulterberg bedeutet hat»· ἀλλὰ ταῦτα, ἅτε εἰς οὐδεμίαν στηριζόμενα μαρτυρίαν, οὐδεμίαν καὶ ὑπόστασιν δύνανται νὰ ἔχωσι· τὸ δὲ ὄνομα Σκόμβρος ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου καὶ Ἀριστοτέλους ἐλληνικώτατόν ἐστιν.

(2) Θουκυδιδ. 2, 96. αἴστι δὲ ἐρήμον τὸ ὄρος καὶ μέγα» Ami Boué itinéraire dans la Turquie t. 1. p. 64». A l'O. trone le sommet pointu et nud du haut Vitosch ou Vitoschka-Planina. Cette massive pyramide a au moins 4500 de haut. abs. au plus de 3000 p. sur Sophie et est couverte de bois sur le coté oriental, mais elle est plus deboisée vers le haut surtout sur le versant opposé».

ἐν μέρει πρὸς ἀνατολάς, πηγάζουσιν οἱ μεγάλοι ποταμοὶ τῆς Θράκης ἢ ἐπικτήτου Μακεδονίας ὅτε Στρυμῶν ὁ Νέστος καὶ ὁ Ἑβρος (1) καθὼς καὶ ὁ Σκῖος ἢ Ὀσκιος πρὸς βορρᾶν.

ε) ΑΙΜΟΣ καὶ ΑΙΜΟΝ. (Βαλκάμ).

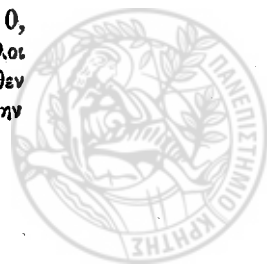
§. 8. Ὁ Αἶμος (Βαλκάμ καὶ Γοτζια-Βαλκάμ τουρῆκιστί) (2) ἀποτελῶν τὸ πέμπτον καὶ τελευταῖον μέρος τῆς μεγάλης ὀρεινῆς γραμμῆς ἀρχεται μὲν ἐκ τοῦ κόμβου τοῦ Σκομίου, ἐκ τοῦ ὁποίου λαμβάνει τὴν ἀρχὴν ὁ μέγιστος τῶν πρὸς μεσημβρίαν καθηκόντων κλάδων τοῦ ὄρους καί, ὡς προεῖρηται, καλεῖται Ῥοδόπη, τελευτᾷ δὲ εἰς τὰ παράλια τῆς Μαύρης θαλάσσης μεταξὺ τῶν πόλεων Ναυλόχου καὶ Μεσημβρίας (3) πλησίον τῶν Κροβύζων (4) καὶ σχηματίζων τὰ βόρρεια ὄρια τῆς Θράκης,

(1) Θουκυδίδ. 2, 96. «οἰκοῦσι δ' οὗτοι πρὸς βορρᾶν τοῦ Σκόμβρου ὄρους καὶ παρήκουσι... μέχρι τοῦ Ὀσκίου ποταμοῦ· ῤ.ἱ δ' οὗτος ἐκ τοῦ ὄρους ὄθεν περ καὶ ὁ Νέστος καὶ ὁ Ἑβρος»· αὐκαὶ τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ, ὃς ἐκ τοῦ Σκόμβρου ὄρους διὰ Γρααίων καὶ Λαιαίων ῤεῖ». Ἀριστοτελ. Μετεωρολ. 1, 13. «ὁ δὲ Στρυμῶν καὶ Νέστος καὶ ὁ Ἑβρος ἅπαντες τρεῖς ὄντες ἐκ τοῦ Σκόμβρου».

(2) Bekker. Anecdot. p. 362. «Αἶμον τὸ ὄρος οὐδετέρως Ἑκαταῖος διὰ παντός καὶ Διονύσιος καὶ Ἑλλάνικος καὶ Ἑῤδοξος» οὕτω καὶ παρὰ Θουκυδίδην (2, 96) καὶ παρὰ Στράβωνι διαφορούμενον (7, 208. 301. 313. 318. 319. 323. 329. ἀποσπ. 10. 331. ἀποσπ. 36. καὶ 440).

(3) Στράβ. 7, 319. «Καὶ Ναύλοχος Μεσημβριανῶν πολίχιον εἶτα τὸ Αἶμον ὄρος μέχρι τῆς δεῦρο θαλάττης δι᾽ ἧκον· εἶτα Μεσημβρία». Ἄνωυμ. περιπλ. σ. 14. Ἀρῤ.αν. περιπλ. 24. Πλιν. 4, 48.

(4) Ἄνωυμ. περιπλ. σ. 13. «Ἀπὸ τῶν Κροβύζων τῶν τε Ποντικῶν ὄρων ἄρχη τῶν Ἀδριατικῶν» Ἄμμιαν. Μαρκελιν. 21, 10, 3. Ὁ Ἡρόδοτος (4, 49), Ἄμμιαν. Μαρκελιν. (21, 10) καὶ ἄλλοι ἐσφαλμένως ἐπεκτείνουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ πολὺ δυτικώτερον ἐκεῖθεν τοῦ Σκομίου, ἐκ τῶν ὁποίου ἐξέρχεται ὁ Σκῖος ἢ κατὰ Θουκυδίδην



χωριζομένης δι' αὐτοῦ τῆς κάτω Μοισίας (τανῦν Βουλγαρίας), ἔχει ἐν τῷ πρεμνησθέντι κόμβῳ μέγιστον ὕψος 8—9000 ποδῶν, τὸ ὅποιον καθ' ὅσον προβαίνει ἀνατολικῶς πρὸς τὴν Μαύρην θάλασσαν βαθμηδὸν ἐλαττοῦται καὶ ὄλως ἀσήμαντον καταντᾷ, καὶ εἶναι κατὰ μὲν τὴν δοξασίαν τῶν ἀρχαίων τὸ μέγιστον καὶ ὑψηλότατον πάντων τῶν λοιπῶν οὐ μόνον ταύτης τῆς ὀρεινῆς γραμμῆς, ἀλλὰ καὶ ξυμπάσης τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου καὶ τούτου ἕνεκα οἱ ἀρχαῖοι (1) ἐσφαλμένως ἐπίστευον ὅτι ἐκ τῆς κορυφῆς τούτου τοῦ ὄρους καὶ οὐχὶ τοῦ προηγούμενου, ὡς ἐσφαλμένως τις τῶν νεωτέρων γεωγραφεῖ (2) καθορῶνται ἀμφοτέραι αἱ θάλασσαι ἢ τε Μαύρη καὶ Ἀδριατικὴ. Κατὰ γὰρ Στράβωνα καὶ τοὺς νεωτέρους περιηγητὰς καὶ τὸ πρὸς τὴν Ἀδριατικὴν διάστημα μέγα ἐστὶ καὶ τὰ παρεμπύπτοντα καὶ δὴ ἐπισκοτιζόντα πολλά εἰσιν· τὴν δ' αὐτὴν εὐπιστίαν εἶχον οἱ ἀρχαῖοι καὶ περὶ τοῦ Βοίου ὄρους, περὶ οὗ ἐν οἰκείῳ

Ἵσκιος ποταμὸς, περὶ οὗ ὁ Ἡρόδοτος λέγει ἀὲκ Πικίωνων καὶ Οὐριος Ἰσοδότης Σκίος ποταμὸς μέσον σχίζων τὸν Αἴμον ἐκδιδοῖ εἰς αὐτὸν» ἐν ᾧ ὁ Θουκυδίδης ῥητῶς λέγει» πρὸς βορρᾶν τοῦ Σκόμβρου ὄρους καὶ παρήκουσι πρὸς ἡλίου δύσιν μέχρι τοῦ Ἵσκιου ποταμοῦ· ρεῖ δ' οὗτος ἐκ τοῦ ὄρους, ὅθεν περ καὶ ὁ Νέστος καὶ ὁ Ἑβρος». Mannert, 7, 5. Hansen. ἐν Real-encyclopädie t. 3. p. 1048.

(1) Θεόπομπος καὶ Πολύβιος παρὰ Στράβωνι (7, 313). «Ἀφ' οὗ φησι Πολύβιος ἀμφοτέρας καθορᾶσθαι τὰς θαλάσσας οὐκ ἀληθῆ λέγων». Liv. 40, 21. τοῦ ὁποίου τὸ χωρίον παρετάθη ἐν τῇ τοῦ προηγούμενου ὄρους περιγραφῇ. Pomponius Mela 2, 2, 2. «Montes . . . Haemon et Rodopem et Orbelon . . . e quis Haemos in tantum altitudinis abit, ut Euxinum et Hadriam ex summo vertice ostendat». Plin. 4, 11. Siekler. t. 1. p. 482. Tafel ἐν ἐκδόσει τῶν τοῦ Στράβωνος ἀποσπασμάτων σελ. 9. σμ. 17.

(2) Desdèvises-du-dezert, p. 27.

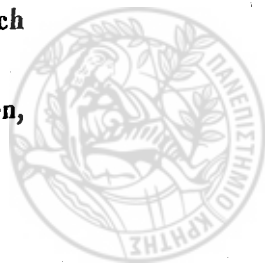
τόπω τὰ δέοντα ῥηθήσονται, ἐκ τῶν κορυφῶν τοῦ ὁποίου ἐπίστευον ὅτι καθορᾶται τό τε Αἰγαῖον πέλαγος καὶ τὸ Ἀμβρακικὸν καὶ τὸ Ἴόνιον, ὅπερ δικαίως δὲν παραδέχεται ὁ Στράβων καὶ οἱ δοκιμώτεροι τῶν νεωτέρων περιηγητῶν (1) καὶ κριτικῶν. Καὶ τὸ ὅρος τοῦτο, ὡς πάντα τὰ προηγούμενα, ἐκπέμπει πολλοὺς κλάδους καὶ πρὸς ἄρκτον καὶ πρὸς ἀνατολὰς καὶ πρὸς μεσημβρίαν καθ' ὅλα τὰ παράλια τῆς Θράκης, τῶν ὁποίων ἐπισημότερός ἐστιν ὁ παρὰ τὴν Ῥοδοστὸν καὶ Γάνον καθήκων καὶ εἰς ὅλην τὴν παραλίαν ἐκείνην ἐξαπλούμενος κλάδος (2). Προσέτι δὲ καὶ πολλοὶ ποταμοὶ πηγάζουσιν ἐκ τοῦ ὄρους τούτου, ἀλλὰ πάντες σχεδὸν ἀποβαίνουσιν ὄλως ἀσήμαντοι· διότι οἱ μὲν πρὸς ἄρκτον ἀμέσως ἐκβάλλουσιν εἰς τὸν Ἰστρον, οἱ δὲ πρὸς μεσημβρίαν καὶ δυσμὰς εἰς τὸν Ἐβρον καὶ ἄλλοι εἰς τὸν Εὐξεινον πόντον (3). Τοσαῦτα μὲν καὶ περὶ τούτου, καίπερ ἀνήκοντα εἰς τὴν τῆς Θράκης περιγραφὴν. Περὶ δὲ τοῦ ἐτύμου τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ οἱ μὲν νεώτεροι καὶ αὐθις εἰκοτολογοῦντες (4) παράγουσιν αὐτὸ ἐκ τοῦ Φοινικικοῦ

(1) Στραβ. 7, 315. ἀποσπ. 6. «ἐνὶ μὲν δὴ κοινῷ ὀνόματι καλεῖται Βόϊον τὸ ὄρος, κατὰ μέρη δὲ πολυώνυμόν ἐστιν· φασι δ' ἀπὸ τῶν ὑψηλοτάτων σκοπιῶν ἀφορᾶσθαι τὸ τε Αἰγαῖον πέλαγος καὶ τὸ Ἀμβρακικὸν καὶ τὸ Ἴόνιον πρὸς ὑπερβολήν, οἶμαι, λέγοντες». Tafel edit. fragm. Strab. p. 9. «Jam vero magnum habemus tractum, inter Macedoniam stricti sensus et mare Adriaticum. de Haemo eadem veteres fabulabantur Graeci et Latini».

(2) Mannert, 7, 5. «Aber andere, obgleich schon niedrigere Nebenzweige strecken sich in der Nähe des Pontus Euxinus gegen Südosten nach Konstantinopel und zur Thracischen Meerenge... und erheben sich bei Ganos nochmals zum beträchtlichen Gebirge».

(3) Mannert, 7, 5.

(4) Sickler t. 1. p. 482. «Will man seinen Namen,



Hamas δηλοῦντος τὸ ὑψοῦν, φέρειν, οἶονεὶ φέρον τὸ ὄρος ἐπ' αὐτοῦ χιόνα, νέφη καὶ οὐρανόν, ὡς οἱ ἀρχαῖοι ἐμυθολόγουν περὶ τοῦ Ἄτλαντος· καὶ ἄλλοι ἐκ τῆς Σανσκριτικῆς γλώσσης (1) καὶ δὴ ἐκ τῆς λέξεως himan, héman, ἐξ οὗ καὶ Ἱμαλαΐα καὶ Ἱμαος παραγόμενον εἰκάζουσιν· ἐγὼ δὲ δυσπιστῶν ταῖς εἰκασίαις καὶ εἰκοτολογίαις ταύταις, ἅτε οὐδεμιᾶ μαρτυρίᾳ στηριζομέναις, θεωρῶ καὶ τούτου τοῦ ὄρους τὸ ὄνομα, ὡς καὶ τοῦ προηγούμενου, ἑλληνικόν, ἑλληνικώτατον, ἐρειδόμενος τῇ μαρτυρίᾳ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου (2), ἀνάγοντος αὐτὸ ὡς καὶ πλεῖστα ἄλλα ὀνόματα ὄρων, ποταμῶν καὶ πόλεων, εἰς τὴν μυθολογίαν, καθ' ἣν ἐλήφθη τὸ τοῦ ὄρους ὄνομα ἀπὸ τοῦ Αἴμου βασιλέως τῆς Θράκης υἱοῦ μὲν τοῦ Βορρέα, ἀνδρὸς δὲ τῆς Ῥοδόπης, μετὰ τῆς ὁποίας μετεμορφώθη ὑπὸ τοῦ Διὸς εἰς τὰ ὀμώνυμα ὄρη τῆς χώρας Αἴμον καὶ Ῥοδόπην ὡς ἐπίθυμήσαντες νὰ καλῶνται τέκνα τοῦ Διός (3). Οὕτω τοίνυν ἡ μεγάλη αὕτη ὄρεινὴ γραμμὴ ἐκτεινομένη ἀπὸ τῆς παρὰ τὴν Σκόδραν καὶ Ἐπίδαμνον παραλίας τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης

gleich dem Namen des Landes und Hauptflusses, aus dem Phöniciſchen ableiten, so bietet sich das wort Hâmas», heben tragen, «dar, woraus Haemus» der Träger «gebildet worden, dem Begriffe eines Himmelswolken- und Schneeträgers, oder dem Sinn eines Atlas in der Mythe der Griechen entspend. Häufig wird er auch, χιονώδης und glacialis genannt».

(1) Hansen, Réal-encyclopädie t. 3. p. 1048. «der Name Haemus . . . mag, so lange wir von Thracischen Sprache noch nichts sicheres wissen, als verwandt mit dem Sanskritischen himan, héman angesehen werden wovon bekanntlich Himalaya, wahrscheinlich Imaus, abgeleitet sind».

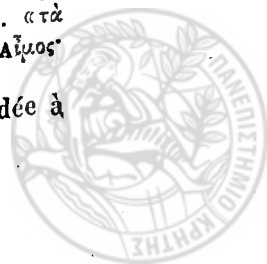
(2) Στεφ. Βυζ. ἐν λ.

(3) Ovid. metamorph. VI. 87. Lucan. Salt.

μέχρι τῆς μεταξύ Ναυλόχου καὶ Μεσημβρίας παραλίας τοῦ Εὐξείνου πόντου (1) καὶ οἶονεὶ μέγα τι καὶ ὑψηλὸν τεῖχος φύσει περιβάλλουσα ἐξ ἄρκτου τὸ μέγα Μακεδονικὸν κράτος καὶ τὴν Θράκην, ἐντὸς τοῦ ὁποίου προσελήφθη ἡ Ἰλλυρία, Παιονία καὶ τὸ δυτικὸν τῆς Θράκης μέρος, καθίσταται πολυώνυμος καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἀπαραλλάκτως, καθὼς καὶ ἡ ἐξ ἄρκτου ἀπὸ τῆς Λιουβατρίνης, κορυφῆς τοῦ Σκάρδου, πρὸς μεσημβρίαν καθήκουσα ὀρεινὴ γραμμὴ καὶ τελευτῶσα εἰς τὸν Πίνδον, ἐξ οὗ ἐξέρχονται πάντες οἱ κλάδοι, οἱ διακλαδιζόμενοι καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰ ὄρη αὐτῆς ἀποτελοῦντες· τὰ δὲ ὀνόματα τῆς γραμμῆς ταύτης εἰσὶν ἐκ δυσμῶν γενομένης ἀρχῆς, Βερτίσκος (Μπαμπαδάγ), Σκάρδον (Σιαρδάγ), Ὀρβηλος (Σπάτο), Σκόμιον (Βίστοσκα, Κούρμπετσκα πλάνινα καὶ Ριλοδάγ) καὶ Αἶμος (Βαλκᾶν καὶ Γοτζα-Βάλκαν). Ἡ γραμμὴ αὕτη ἐκατέρωθεν πολλοὺς ἐκπέμπει κλάδους καὶ πρὸς ἄρκτον εἰς τὴν Μοισίαν, ὧν ἡ περιγραφὴ δὲν ἀνήκει ἐνταῦθα, καὶ πρὸς μεσημβρίαν εἰς τὴν Ἰλλυρίαν Παιονίαν καὶ Θράκην. Ἐν μὲν τῇ Ἰλλυρίᾳ ἐπισημότεροί εἰσι δύο, οὓς ἐκπέμπει ὁ Βερτίσκος, ἀμφοτέρω ἀνώνυμοι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ἀγνοοῦσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὰ μεσόγεια καὶ βάρβαρα μέρη, καλοῦνται ὑπὸ τῶν νεωτέρων (2) ἐπιτοπίοις ὀνόμασιν, ὁ μὲν δυτικὸς Παστρὶκ ἐκτεινόμετος μέχρι τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ λευκοῦ

(1) Στραβ. 7, 8, 1. καὶ 7, 5, 1. «τρόπον τινὰ τῷ Ἰστρῷ παράλληλόν ἐστι τὰ τε Ἰλλυρικά καὶ τὰ Παιονικά καὶ τὰ Θράκεια ὄρη μίαν πως γραμμὴν ἀποτελοῦντα διήκουσαν ἀπὸ τοῦ Ἀδρίου μέχρι πρὸς τὸν Πόντον» Ἀνωσυμ. περιπλ. σ. 13. Ἀμμικιν. Μαρκελ. 21, 10, 3. Στραβων. Χρηστομαθ. σ. 695. «τὰ δὲ Μακεδονικά Βερτίσκος, Σκάρδον, Ὀρβηλος, Ροδόπη, Αἶμος» ταῦτα τὰ ἔσχατα δύο Θράκεια εἰσιν.

(2) Desdevises-du-desert, p. 14. «Elle est bordée à



Δρίλωνος, ὁ δὲ ἀνατολικὸς πρὸς τὸν Σκάρδον, ἔσσ ἐκτεινόμενος ὡσαύτως μέχρι τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ αὐτοῦ ποταμοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον τοσοῦτον στενὸν δρόμον καταλείπουσιν, ὥστε φαίνεται πολὺ πιθανὸν ὅτι οἱ δύο οὗτοι κλάδοι τοῦ Βερτίσκου ἦσαν ἀνέκαθεν ἠνωμένοι, ἐχωρίσθησαν δὲ ὑπὸ τινος σεισμοῦ ὡς συνέβη ποτὲ καὶ μεταξὺ τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς Ὀσσης εἰς τὴν κοιλάδα τῶν Τεμπῶν (1). Εἰς δὲ τὴν Μακεδονικὴν Παιονίαν ὁ Ὀρβηλος, τοῦ Σκάρδου ἐκπέμποντος κλάδους πρὸς δυσμὰς καὶ ἀνατολάς, ὧν μνεῖα γενήσεται ἀκολούθως, τέσσαρας, ὡς προεῖρηται, κλάδους ἐκπέμπει τὸν Καραδάγ, τὴν Δοβανίτσαν, τὸν Σέρταν καὶ τὸν ὁμώνυμον αὐτῷ ἀνατολικὸν Ὀρβηλον. Εἰς δὲ τὴν Θράκην ἐκ τοῦ κόμβου τοῦ Σκομίου καὶ Αἴμου ἐξέρχεται ἡ Ῥοδόπη διευθυνομένη κατ' ἀρχὰς μὲν ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν εἶτα δὲ ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς στρεφομένη. Ἐκ τῶν ὀρῶν τούτων λαμβάνουσι τὰς πηγὰς καὶ πολ-

l'ouest par un prolongement très-âpre du Scordus (ἐσφαλμένως ἀντὶ Βερτίσκου), qui porte le nom de mont Partrik et se continue sans interruption jusqu'à rive droite du Drin blanc, tandis que, sur la rive opposée, un contrefort non moins élevé du Scardus (Schar) (ἐσφαλμένως ἀντὶ Βερτίσκου, διότι ὁ μέλας Δρίλων ἐκτείνεται παραλλήλως τῷ Σκάρδῳ καὶ οὐχὶ ὁ λευκὸς πηγάζων ἐκ τοῦ Βερτίσκου καὶ συμβάλλων τῷ μέλανι) qui porte le nom de mont Hess (4500), étend jusqu'au fleuve ses énormes escarpements, ne laissant aux eaux du Drin blanc qu'un passage étroit ou plutôt une fonte.

(1) A. Boué, *Tourquie d'Europe* 1, 69, 70. «Selon toute apparence, le Hess et le Partrik étaient anciennement réunis, et leur separation actuelle est une langada, effectuée par un tremblement de terre, comme celle qui consiste entre l'Olympe et l'Ossa le défilé de Tempé».

λοι ποταμοί, οἱ μὲν πρὸς ἄρκτον εἰς τὴν Μοισίαν διευθυνόμενοι, οἱ δὲ πρὸς μεσημβρίαν εἰς τὴν Ἰλλυρίαν, Μακεδονίαν καὶ Θράκην, οἷον ἐκ μὲν τοῦ Βερτίσκου ὁ λευκὸς Δρίλων, ἐκ δὲ τοῦ Σκάρδου ὁ Ἀξιός, ἐκ δὲ τοῦ Ὀρβήλου ὁ Πόντος καὶ ἄλλοι μικροὶ ποταμοί, ἐκ δὲ τοῦ Σχομίου ὁ Στρυμών, ὁ Νέστος καὶ ὁ Ἔβρος.

Πρὸς τούτοις δὲ τὰ ὄρη ταῦτα εἰς μέρη χαμηλούμενα ἐβκόλουνουσι τὴν συγκοινωνίαν τῶν ἐκ τῆς Μακεδονίας εἰς τὴν Μοισίαν μεταβαινόντων, εἰς ἄλλα μέρη διαβράχεντα ὑπὸ σεισμῶν ἢ ἄλλων φυσικῶν αἰτίων καταλείπουσι στενὰς διόδους καὶ εἰς ἄλλα τελευταῖον μέρη πρὸς συντομίαν τῆς ἀποστάσεως οἱ κάτοικοι τῶν χωρῶν ἐκείνων ἀναγκασθέντες εὗρηκαν ὁδὸν καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ὕψη τῶν ὀρέων, τὰ ὅποια διέρχονται, ἐκτὸς τοῦ χειμῶνος, κατὰ πᾶσαν ἄλλην τοῦ ἔτους ὥραν· ἀλλὰ περὶ πάντων τούτων ἀκολούθως γενήσεται λόγος ἐν τῇ τοῦ δρομολογίου περιγραφῇ.

Ὅρη πρὸς δυσμὰς.

α) ΣΚΑΡΔΟΝ.

§. 9. Ἐκ τῶν ἀπ' ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν κατ' εὐθείαν γραμμὴν καθηκόντων κλάδων τοῦ Σκάρδου μέγιστος καὶ ἐπισημότερός ἐστιν ὁ τὴν δυτικὴν πλευρὰν τῆς Μακεδονίας ἀποτελῶν καὶ, ὡς μέγα καὶ ὕψηλὸν τεῖχος, χωρίζων ταύτην τῆς τε βαρβάρου καὶ Ἑλληνικῆς Ἰλλυρίδος καὶ κάλλιστα ἐξασφαλίζων αὐτὴν ἐκ δυσμῶν ἀπαραλλάκτως, ὡς ἐξ ἄρκτου ἢ περιγραφεῖσα ὄρεινὴ γραμμὴ, ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ βορρῆριοτάτου καὶ ὕψηλοτάτου κόμβου τοῦ καλουμένου Λιουβατρίνη (1), ἐξ

(1) O. Abel, p. 2. «Die Liubatrin... bildet den nordlichen Schlusspunct... und den letzten Gipfel des Skardos» Grote, t. 2. p. 329—330.



οὐ ἀρχεται ὁ πρὸς δυσμὰς ἐκτεινόμενος κλάδος τῆς βορρῆίου γραμμῆς καὶ καλούμενος ἤδη Βερτίσκος, καὶ πρὸς μεσημβρίαν ὑποδιαιρούμενος εἰς δύο κλάδους (1) φθάνει μέχρι τῆς Πίνδου καὶ πάλιν ἔπειτα ἐκπέμπων ἐκατέρωθεν πρὸς δυσμὰς καὶ ἀνατολὰς πολλοὺς καὶ διαφόρους κλάδους (2) λαμβάνει πολλὰ καὶ διάφορα ὀνόματα ἀρχαῖά τε καὶ νεώτερα ἐπιτοπίως, ὡς ἡ βορρῆία ὄρεινὴ γραμμὴ, καὶ οὕτω καθίσταται καὶ τὸ μέγα τοῦτο ὄρος πολυώνυμον (3).

Αὕτη τοίνυν ἡ μεγάλη καὶ συνεχῆς δυτικὴ ὄρεινὴ γραμμὴ σχηματίζει τέσσαρας ὄρεινους κόμβους, τὸν μὲν πρῶτον ἐν ἀρχῇ τοῦ ὄρους πρὸς ἄρκτον καλούμενον ἤδη Λιουβατρίνην, τὸν δὲ δεύτερον Κόραβον ἐν Κριτσόβω, μικρᾷ πόλει τῆς Μακεδονίας, τὸν δὲ τρίτον ἀνώνυμον πρὸς ἄρκτον τῆς κωμοπόλεως Ῥέσνης καὶ τὸν τέταρτον μεσημβρινώτερον ἐν ἀρχῇ τοῦ Βόρα καὶ Βερμίου. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον μέρος τῆς γραμμῆς τὸ μεταξὺ τῆς Λιουβατρίνης καὶ τοῦ Κοράβου κείμενον μεταξὺ τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου κόμβου, καλεῖται τῷ γενικῷ μὲν ὀνόματι Σκάρδον (Σιαρδάγ), ἐπιτοπίῳ δὲ πρὸς ἄρκτον μᾶλλον Λιουβατρίνη ὁμωνύμως τῇ κορυφῇ τοῦ ὄρους καὶ ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ Πρισδρενίου καὶ Τετόβου

(1) Grisebach, t. 2. p. 114. «Der Schardag besteht nämlich aus Zwei Axen...» die Südlich gelegene Axe läuft, von Corab und geht nach dem Passe zwischen Monastir und Ochrida in einer Meridianrichtung und geht auf solche weise in den Pindus über».

(2) Forbiger, t. 3. p. 1052. «Von diesen Grenzgebirgen aus streichen mehrere Südlichere Zweige durch das Land hin».

(3) O. Müller, Makedoner, p. 5. Mannert, t. 7. p. 434. «Und von Scardos eine andere Hauptbergreihe, welche gegen Süden läuft, sich durch alle Theile Grie-

ἡ Καλκανδελίου μέχρι τοῦ Κριτσόβου. Τὸ δὲ δεῦτερον μέρος τῆς γραμμῆς ἐκτεινόμενον ἀπὸ τοῦ Κοράβου τοῦ δευτέρου κόμβου μέχρι τοῦ πρὸς βορρᾶν τῆς Ῥέσνης τρίτου κόμβου καλεῖται Βουλγαρικοῖς ἐπιτοπίοις ὀνόμασι Τούριανσκα καὶ Σλίβοβα ἐκ δύο παρακειμένων χωρίων, καὶ ἔχει ὕψος 3500, ὥπερ ἐσφαλμένως τῶν νεωτέρων τις ἀπέδωκε τὸ ἀρχαῖον ὄνομα Βερτίσκον (1). Τὸ δὲ τρίτον μέρος ἀρχόμενον ἐκ τοῦ πρὸς βορρᾶν τῆς Ῥέσνης κόμβου τελευτᾷ εἰς τὸν Βόραν καὶ καλεῖται Πιερία καὶ Πυρηναιᾶ ἐν τέλει συναπτόμενον μετ' ἄλλων κλάδων καὶ τὸ τέταρτον καὶ τελευταῖον ἐκτεινόμενον ἀπὸ τοῦ Βόρα μέχρι τοῦ Λάκμου, πλησίον τῆς Πίνδου, ὅπου ἀρχεται ἡ σειρά τῶν Ἑλληνικῶν ὄρων, ὀνομάζεται γενικῶς μὲν ὀνόματι Βόιον εἰδικῶς δὲ Βερκετήσιον ἢ Κερκετήσιον.

Αὕτη δὲ ἡ ὄρεινὴ γραμμὴ οὕτως ἐκτεινομένη καὶ εἰς τέσσαρα μέρη διαιρουμένη ἐκπέμπει πολλοὺς καὶ διαφόρους κλάδους ἐκατέρωθεν καὶ πρὸς δυσμὰς καὶ πρὸς ἀνατολὰς ἐκ τῶν τεσσάρων μερῶν αὐτῆς καὶ οὕτω σχηματίζονται ἐξ αὐτῶν πρὸς δυσμὰς μὲν τὰ ὄρη τῆς Ἰλλυρίδος καὶ Ἡπείρου πρὸς ἀνατολὰς δὲ τὰ ὄρη τῆς δυτικῆς καὶ κεντρικῆς Μακεδονίας. Καὶ ἐκ μὲν τοῦ πρώτου μέρους ἀποσπῶνται πρὸς δυσμὰς μὲν πολλοὶ κλάδοι ἀσήμαντοι ὄντες διὰ τὴν μικρὰν ἔκτασιν καὶ φθά-

chenlands verbreitet... Sie hat in den einzelnen Theilen des Landes, in dem Hauptstamme und vielen Nebenzweigen eine Menge einzelnen Namen».

(1) Desdevises-du-dezert, p. 14. 16. 31. 44. 218. Καὶ τοῦτο μὲν τὸ ἐπιτόπιον νέον ὄνομα καλῶς ἔχει καὶ ὀρθῶς ἀποδιδόμενον εἰς τοῦτο τὸ μέρος τοῦ Σκάρδου. Τὸ ἀρχαῖον ἤμωσ οὐχί, ἅτε ὡς προεῖρηται πρὸς δυσμὰς καὶ οὐχὶ πρὸς μεσημβρίαν διευθυνόμενον.



νοντες μέχρι τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ μέλανος Δρίλωνος, πρὸς ἀνατολὰς δὲ ὡσαύτως, ἀλλὰ καὶ τούτων εἰς μόνον μέγας, φθάνων μέχρι τοῦ Ἀξιοῦ καὶ οὐδὲν φέρων ἀρχαῖον ὄνομα. Τὸ δὲ δεύτερον μέρος ἐκ τοῦ Κοράβου ἐκπέμπει πολλοὺς κλάδους ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς δυσμάς, ἔνθα, ὡς οἱ προηγούμενοι, ἐκτείνονται μέχρι τοῦ Δρίλωνος, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς ἀνατολὰς, οἵτινες ἐπισημότεροί εἰσι τῶν προηγούμενων, τὸν Μουστάτζον, τὸν Βάβουσαν καὶ τὰ τοῦ Μορυχόβου (Σέρτα) καλούμενα ὄρη, ὧν ἡ περιγραφή ἔπεται ἐν τῇ τῶν κεντρικῶν ὄρων ἐκθέσει. Τὸ δὲ τρίτον μέρος τῆς γραμμῆς ἀρχόμενον ἐκ τοῦ πρὸς βορρᾶν τῆς Ῥέσνης κόμβου καὶ ἐκτεινόμενον μέχρι τοῦ Βόρα ἐπισημότερόν ἐστι τῶν δύο προηγούμενων καὶ ὀνομάζεται·

6) ΠΙΕΡΙΑ καὶ ΠΥΡΗΝΑΙΑ. (Πειρίνα).

§. 10. Τὸ μέρος τοῦτο τοῦ Σκάρδου παρὰ μὲν τοῖς ἀρχαίοις Πολυβίω, Στράβωνι καὶ λοιποῖς ἀνώνυμόν ἐστιν, ὑπὸ τῶν ὁποίων τόπος τις μόνον Πυλῶν καλούμενος καὶ ἐπ' αὐτοῦ κείμενος γινώσκεται ὡς μεθόριον τῆς τε Μακεδονίας καὶ Ἰλλυρίδος (1). Τῶν δὲ Βυζαντινῶν οὕτως ἀνώνυμον εὐρόντων τὸ ὄρος καὶ κάλλιον τῶν ἀρχαίων ἐξ αὐτοψίας γινωσκόντων τὰ μέρη ταῦτα ὁ μὲν Καντακουζηνὸς Πιερῖαν καλεῖ (2), ὁ δὲ Ἀκροπολίτης Πυρη-

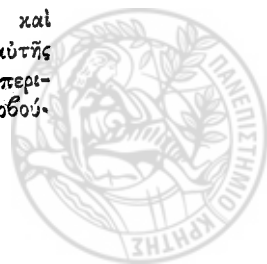
(1) Πολυβ. 34, 12, 7. Στραβ. 7, 323. «Ἡ δὲ πρώτη . . . διὰ Λυχνιδίου πόλεως καὶ Πυλῶνος τόπου, ὀρίζοντος ἐν τῇ ὁδῷ τὴν τε Ἰλλυρίδα καὶ τὴν Μακεδονίαν». *Itinerarium Hierosolymitanum* Finis Macedoniae et Epiri «ἀντὶ Ἰλλυρίδος» διότι αὕτη, ὡς ἐν αἰκίῳ τόπῳ γενήσεται λόγος, ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν Νέα Ἡπειρος. Mannert, 7, 435. Tafel, de via Egnatia p. 36—37. Desdèvises-du-desert. (p. 312) ἐσφαλμένως μετατοπίζει τὸν Πυλῶνα εἰς τὴν Κανθαοῦσαν ἐκ τῆς Πιερίας καὶ τὴν Κανθαοῦσαν συγγέει μετὰ τοῦ Βαρνοῦντος.

(2) Ἱστορ. 2, 21. «Τῇ Ἀχρίδι πόλει ἐσπερίῳ ὑπὸ τὴν Πιερ

ναΐα (1), οἱ δὲ νεώτεροι ὅτε μὲν Πιερίαν, ὅτε δὲ Πυρρηναΐα προσαρτῶντες αὐτῷ καὶ τὴν λέξιν Ἑλληνικὸν ὄρος

ρίαν τὸ ὄρος κειμένη»· προδήλου ὄντος ὅτι οἱ ἀρχαῖοι τῷ ὀνόματι τούτῳ ἐκάλουν κυρίως τὴν παρὰ τὸν Ὀλυμπον παραλίαν τῆς Μακεδονίας, ζητεῖται νῦν πόθεν ἄρα γε κέκληται τὸ ὄρος τοῦτο ὁμωνύμως τῇ παραλίᾳ ἐκείνῃ· ὁ μὲν Παλμέριος (ἐν σελ. 107) μὴ δυνάμενος ἄλλως νὰ λύσῃ τὴν ἀπορίαν ταύτην διορθοῖ τὴν λέξιν Πιερίαν εἰς Πυρρηναΐα ἐκ τοῦ παρατεθησομένου χωρίου τοῦ Ἀκροπολίτου· ὁ δὲ Ταφέλιος τολμηρότερος Παλμερίου τρεῖς ιστορεῖ (de via Egnatia p. 30), τὴν μὲν παρὰ τὴν Λυχνιδόν, τὴν δὲ παρὰ τὸν Ὀλυμπον καὶ τρίτην πέραν τοῦ Στρυμόνος. Ἀβέλιος δὲ (Real-encyclopädie, t. 5. p. 1613) τὴν μὲν περὶ Λυχνιδὸν ἀγνοεῖ, ἀντὶ δὲ ταύτης δύο ἄλλας προσέτι ἀναφέρει, τὴν μὲν ἐν Συρίᾳ δοθεῖσαν ὑπὸ τῶν Μακεδόνων εἰς πόλιν καὶ παρακείμενον αὐτῇ ὄρος κατὰ Στράβωνα (16, σ. 749. 751) καὶ Πτολεμαῖον (5, 15) τὴν δ' ἐν Θεσσαλίᾳ κατὰ Διοῦιον (32, 15. 36, 14)· ἐγὼ δὲ οὐδεμίαν τῶν εἰκασίων τοῦ Ταφελίου περὶ τῆς παρὰ τὴν Λυχνιδὸν παραδεχόμενος ὡς ἀληθῆ, ἄτε οὐδεμιᾶ ἱστορικῆ μαρτυρία στηριζομένων, νομίζω καλῶς ἔχοντα τὰ τοῦ Καντακουζηνοῦ καὶ Ἀκροπολίτου ὀνόματα τοῦ ὄρους· διότι οὗτοι ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀνώνυμον τοῖς ἀρχαίοις εὐρόντες τὸ ὄρος καὶ καταθελχθέντες ἐκ τῆς λαμπρᾶς ταύτης θέσεως, ἦν παρέχει τῷ θεατῇ ἐκ τοῦ ὄρους ἢ τε λίμνη καὶ ἢ συνεχῆς ταύτῃ λαμπρὰ πεδιάς (Ami Boué, Turqu. t. 4. p. 483. «Belle vue endescendant») τῆς Ἀχρίδος ἀπαραλλάκτως ὡς ἢ παρὰ τὸν Ὀλυμπον, ἀφ' ἐτέρου δὲ καὶ ἀρχαΐζειν σπουδαζόντες, ὁ μὲν Πιερίαν, ὁ δὲ Πυρρηναΐα ἐκάλεσαν τὸ ὄρος· τὴν δὲ ὀρθότητα τῆς γνώμης ταύτης καὶ Ταφέλιος βεβαιοῖ μοι ῥητῶς λέγων «Talia purismam scriptorum Byzantinorum circa graecas voces spectant. Barbaricis urbium nominibus, id quod nemo notabit, uti revera debebant. nonunquam tamen veteribus vocibus, sc. ne antiquitatis plane obliti viderentur. Cantacuzenus tamen puritatis studiosior aliis fere semper Edessae nomine utitur pro Bodinis, bis tamen Bodinis «de via Egnatia, p. 32. de Thessal. p. 308.

(1) Γ. Ἀκροπολιτ. σελ. 176. ἐκδ. Βονη «Συνεστάλησαν οὖν μέχρι τῶν Πυρρηναίων ὄρων, ἃ δὴ διορίζει τὴν παλαιάν τε καὶ νέαν Ἠπειρον» ἔθνα ἐπεκτείνεται τὸ ὄνομα καὶ εἰς τὸν ἐξ αὐτῆς ἀποσπώμενον κλάδον τὸν τὴν μεσημβρινὴν ὄχθην τῆς λίμνης περιβάλλοντα καὶ ἐσφαλμένως ὑπὸ τῶν νεωτέρων καλούμενον Ξηροβού-



ἡ δάσος (1) καὶ οἱ Βούλγαροι τὴν ὑψηλοτέραν κορυφὴν τοῦ ὄρους, 4000 ποδῶν ἔχοντος ἐν τῇ μεσημβρινοανατολικῇ ὄχθῃ τῆς λίμνης Γαλίτζιτσαν ὀνομάζουσι (2). Τὸ ὄρος τοῦτο καθῆκον ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν καὶ περιβάλλον τὴν πεδιάδα τῆς Ἀχρίδος καὶ τὴν ἀνατολικὴν ὄχθην τῆς Λυχνίτιδος λίμνης ἐξ ἀνκτολῶν, ἐκπέμπει ἐκ τοῦ βορρείου μέρους ἓνα μὲν κλάδον πρὸς δυσμάς, ὁ ὁποῖος πρῶτον μὲν περιβάλλει τὸ βορρῆιον μέρος τῆς πεδιάδος, εἶτα δὲ στρεφόμενος πρὸς μεσημβρίαν καὶ διαιρῶν εἰς δύο μέρη αὐτὴν ἀπολήγει εἰς τὸ μέσον τῆς βορρείου ὄχθης τῆς λίμνης· ἕτερος δὲ κλάδος τοῦ ὄρους ἀποσπᾶται ἐν τῇ μεσημβρινοανατολικῇ ὄχθῃ τῆς λίμνης, ἔνθα χωρίζεται διὰ τινος κοιλάδος, ἐφ' ἧς ἢ ἐξ Ἀχρίδος εἰς Κοριτσᾶν ἀγούσα ὁδός, καὶ περικυκλόνων τὴν μεσημβρινὴν ὄχθην τῆς λίμνης καλεῖται Λιθανίσκος μὲν ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν, Ξηροβοῦνι δὲ ὑπὸ τῶν νεωτέρων (3), Γόρα δ' ἀπλῶς ὑπὸ τῶν ἑγ-

νιον (Σουάγορα ἢ ἀπλῶς Γόρα ὑπὸ τῶν Βουλγάρων). Ὅσα δὲ λέγει ὁ πάμπαν ἀλβανίζων Ἄνιος (Hahn, Albanes. Stud. p. 244) περὶ τούτου, κεναὶ καὶ ὄλως ἀνυπόστατοι καὶ ἀνεμῶλιοι εἰκασίαι ὄντα, ἀλλότρια τοῦ προκειμένου ἐστί. Παλμέριος δὲ (p. 107) φαίνεται μοι ἀληθῆ περὶ αὐτῶν λέγων «et id nomen accepisse eos montes à Francis, qui illic sub Roberto Guiscardo et ejus filio Boemundo contra Alexius militaverant et ab iis confirmatum, qui . . . in omnibus fere Graeciae partibus morati sunt, cum imperio, qui ob similitudinem cum montibus Pyrenaeis, qui Galliam ab Hispania disternant, ita eos montes nominaverant».

(1) Felix Beaujour, t. 1. p. 340. Ami Boué, Turqu. t. 1. p. 76.

(2) A. Boué, Turqu. t. 4. p. 577. «mont Galischitza (Hetres) 4000'».

(3) Desdevises-du-dezert, p. 17. «ses somets, les plus élevés (mont Xerouvouni, mont Karadagh, 5000 à 6000)».

χωρίων Βουλγάρων τε καὶ Ἀλβανῶν καὶ εἶτα πρὸς ἄρ-
κτον στρεφόμενος καὶ πᾶσαν τὴν δυτικὴν ὄχθην τῆς Λυ-
χνίτιδος περιβάλλων, ἔνθα ἰδίᾳ ὑπὸ τῶν ἐγγχωρίων ὀνο-
μάζεται Μόκρα ἐκ τῆς περιοχῆς, ἣτις καλεῖται Μό-
κρος (1), συνέχεται μετὰ τῆς μεγάλης ὀρεινῆς γραμ-
μῆς, ἡ ὁποία πληροῖ ὅλην τὴν Ἰλλυρίδα διὰ τῶν κλά-
δων καὶ παραφυάδων αὐτῆς καὶ καθιστᾷ λίαν ὀρεινὴν,
τραχεῖαν καὶ δύσβατον, καὶ αὕτη καλεῖται ὑπὸ τῶν ἀρ-
χαιῶν Ἑλλήνων τε καὶ Ῥωμαίων (2).

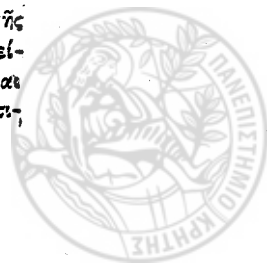
γ) ΚΑΝΔΑΟΥΙΑ.

§. 11. Τὸ ὄρος τοῦτο ἐκτεινόμενον ἐκ μεσημβρίας
πρὸς ἄρκτον παραλλήλως τῷ Δρίλωνι καὶ τῇ πρὸς ἀνα-
τολὰς αὐτοῦ ἐπικληθεῖσθαι ἤδη Πιερίᾳ, διὰ τῶν ὁποίων
σχηματίζεται ἡ στενὴ κοιλάς τοῦ Δρίλωνος, καλεῖται
παρὰ Θεοφυλάκτῳ μὲν Βαγορά (3), παρ' Ἀννῆ δὲ τῇ Κο-

(1) Θεοφυλακ. ἐπιστολ. 65. ατὰ δὲ κατὰ τὴν Ἀχρίδα πάντα
φόβου μεστά. Καὶ τὸ ἀπὸ τοῦ Μόκρου μέρος (ὁ δὲ Μόκρος τῆς
Ἀχρίδος τμήμα)» Tafel, de Egnatia p. XI.

(2) Πολυβ. 34, 12, 7. Στραβ. 7, 323. 327. Cicer. ad At-
tic 3. 7. Caes. B. C. 3, 11, 79. Plin. H. N. 3, 23, 26.
Senec. epist. 31. Lucan. Phars. 6, 331. Μαλχ. σελ. 250.
Tabul. Peutig. καὶ Itinerarium Hierosolymitanum παρα-
φθαρμένῳ ὀνόματι Grandavia, ὡς καὶ παρὰ τῷ Ἀνωνύμῳ Ῥαουέν-
νης 4, 9. Candura.

(3) Θεοφυλακτ. ἐπιστολ. ζε. ατὰ δὲ κατὰ τὴν Ἀχρίδα πάντα
φόβου μεστά, . . . ἡ δὲ Βαγορά, ὄρος δὲ αὕτη πάμμεγα, καὶ τοῖς
Βουλγαρικοῖς καὶ Δυρράχικοῖς μεσιτεῦον, παρὰ τοῦ ἀντάρτου φυ-
λάσσεται». Τὴν τῆς Κανδαουίας καὶ Βαγορᾶς ταυτότητα Βεσελίγ-
γιος μὲν (Ἱεροκλ. Συνεκδ. 607. 600.) παραδέχεται, Ταφέλιος δὲ
(de via Egnat. p. XI. καὶ 25) ἀλόγως ταυτίζειν τοῖς Βουλγα-
ρικοῖς ὄρεσιν, ὃ ἐστὶ τῇ Πιερίᾳ ἐσφαλμένως ἀμφιβάλλει περὶ τῆς
ταυτότητος· ἐγὼ ὁμῶς καλῶς γινώσκων ὅτι καὶ νῦν ἔτι, ὡς προεί-
ρηται, τὸ αὐτὸ ἀποκεκομμένη τῇ πρώτῃ συλλαβῇ Βα καλεῖται
Γόρα βουλγαρικῶ ἰσως ὀνόματι, δηλοῦντι ὄρος, ἀδιστακτως πι-



μνηνῆ Βαβαγώρα (1) καὶ οἱ νεώτεροι ἀκριβῶς ἔγνοοντες αὐτὸ ἐσφαλμένως συγχέουσι καὶ συνταυτίζουσι μετὰ τῆς Πιερίας (2) καὶ τοῦ ἀνατολικοῦ κλάδου ταύτης Βαρνοῦντος, περὶ οὗ κατωτέρω. Ὅτι δὲ τὰ Καναλουῖα ὄρη τοῦ Πτολεμαίου (3) αὐτὸ τοῦτό ἐστι τὸ ὄρος ἢ Κανδαουῖα μαρτυροῦσι μοι καὶ ἄλλοι διαρρήδη (4). Τὸ ὄρος τοῦτο

στεύων ὑπολαμβάνω ὅτι ὁ Θεοφύλακτος, ἀνώνυμου ἔτι τοῦ πρὸς ἀνατολὰς τῆς λίμνης κειμένου ὄρους ὄντος, καλεῖ Βουλγαρικά μὲν ὄρη τὰ ὕστερον ὑπὸ τοῦ Καντακουζηνοῦ καὶ Ἀκροπολίτου βαπτισθέντα Πιερία καὶ Πυρηναια, ὡς ὑπὸ Βουλγάρων καὶ νῦν ἔτι κατεχόμενα καὶ οἰκούμενα, Βαγοράν δὲ τὴν Κανδοῦιαν, ἢ τινα τῶν κλάδων αὐτῆς, ἧς πάντως ἠγνοεῖ τὸ ἀρχαῖον ὄνομα· διότι οὐδὲν ἄλλο ὄρος πάμμεγά ἐστι μεταξὺ τῶν Δυρράχινῶν, διακλαδύσεων τῆς Κανδαουῖας ὄντων, καὶ τῶν πρὸς ἀνατολὰς τῆς Δυκνίτιδος λίμνης κειμένων ὄρων, ἐν ᾧ τὴν Κανδοῦιαν ᾄκουν καὶ νῦν ἔτι οἰκοῦσιν Ἀλβανοὶ καὶ οὐχὶ Βούλγαροι.

(1) Ἄνν. Κομνην. τ. 1. σελ. 221. αὐτὸ δὲ βασιλεὺς τοὺς ἐλιγμούς τῶν παρακειμένων ὄρων καὶ πᾶσαν τὴν δύσβατον ἀτραπὸν ἐν δυοῖς νυχθημέροις διεξελθὼν καταλαμβάνει τὴν Ἀχρίδα· ἐν δὲ τῷ μεταξὺ τὸν Χαρζάνην διελθὼν καὶ μικρὸν περὶ τὴν καλουμένην Βαβαγώραν ἐγκαρτερήσας (τέμπος δὲ αὕτη δύσβατον ἐστὶ) . . . ἐξεφλέγετο» ἐξ ᾧ κατὰ δὴλον γίνεται ὅτι ἐλιγμούς μὲν τῶν παρακειμένων ὄρων ἐννοεῖ τὴν κυρίως Κανδαοῦιαν, ἧς ἠγνοεῖ τὸ ὄνομα, Βαβαγώραν δ' ἐκλαμβάνει τὴν πρὸς ἀνατολὰς συνέχειαν τῆς Κανδαοῦιαι, ἣτοι τὸ Ξηροβοῦνι, ἐνθα χωρίζεται ἀπὸ τῆς Πιερίας διὰ τῆς κοιλάδος, ἐφ' ἧς ἡ ὁδὸς εἰς Κοριτσάν καὶ Καστοριάν ἀγει· ὅτι δὲ Βαγορά καὶ Βαβαγώρα ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ὄρος ἐστὶν ἢ Κανδαοῦια μαρτυρεῖ μοι καὶ Ταφέλιος (de Egnat. p. XI. «Bagora . . . estque eadem puto cum Babagora Annae coll. loco supra allato).

(2) Niebuhr, histor. u. Philolog. v. t. 1. p. 288. Desdèvis-du-desert, p. 312. τὴν Κανδαοῦιαν ταυτίζει τῷ πρὸς ἀνατολὰς τῆς Πιερίας Βαρνοῦντι, περὶ οὗ κατωτέρω, καὶ τῇ Πιερίᾳ ἐν σελ. 183.

(3) Πτολεμ. 3, 10. αὐτὸ δὲ Ἀλιάκμων ποταμὸς ἀπὸ τῶν Καναλουῖων ὄρων.

(4) Palmerii, descript. Graec. p. 107. «Apud Ptole-

λίαν, τραχὺ καὶ δύσβατον ὄν κατὰ τὴν μάρτυριαν τῶν ἀρχαίων (1) ἰκανὸν ἔχει ὕψος 4500'—5000' (2) ἀπέναντι τῆς κωμοπόλεως Στρούγας παρά τινι χωρίῳ καλουμένῳ Βέλγισσα (ἄνω) καὶ ὡς μέγα φυσικὸν τεῖχος περιβάλλει ἀφ' ἐνὸς μὲν τὴν μεσημβρινὴν ὄχθην τῆς Λυχνιτίδος, ἔνθα, ὡς προεῖρηται, καλεῖται Λιβανίσκος, Ξηροβοῦνη (Γόρα) καὶ διαβρέγγυται ὑπὸ τοῦ Ἑορδαϊκοῦ (Δεβόλεος) ποταμοῦ (3), ἀφ' ἐτέρου δὲ καὶ τὴν δυτικὴν ὄχθην τῆς

mæum male scriptam ejus montis nomē legitur, quāam vocem credo in Κανδαουῶν debere mutari facili lapsu praecipue in majoribus litteris manus criptorum codicum ΚΑΝΔΑΟΥΙΩΝ in ΚΑΝΑΛΟΥΙΩΝ». Müller, Maked. p. 6.» es ist wohl klar, dass die Καναλούια ὄρη des Ptolemæus, wo der Haliacmon entspringt, und die Κανδαουῖα vor Lychnidos (bei Strab. Caes. Cicer. Tab. Peutig.) ein Name, und Ptolemæus Stelle corrupt ist. «Tafel, de Egnat. p. 27.» ubi Κανδαουῶν legendum esse nemo non videbit» Valesius in Memor. populor. a Stritt. 1, §. 98. Sicler, t. 1. p. 466. t. 2. p. 208. ἐσφαλμένως διαστέλλει αὐτὰ τῆς Κανδαουῖας καθὼς καὶ Mannert, 7, 435. θεωρεῖ συνέχειαν τοῦ Βαρνοῦτος.

(1) Lucan. Phars. 6, 329. «Sic fatus in ortos Phœbeos convertit iter terraeque secutus

Devia, qua vastos aperit Candavia Saltus», Senec. epist. 31. Niebuhr, hirtor. u. Philolog. v. p. 288. «Dieses Gebirge ist ein kaltes nicht dass das nördlichere nicht noch kälter wäre, aber dieses war wenig, jenes stark bewohnt, nach der Erzählung von reisenden ist es durchaus kalt und unlieblich».

(2) Ami Boué, Turqu. T. 4. p. 577. «Montagnes à l'o. de Strouga (Hêtres) 4500' à 5000'».

(3) Müller, Maked. p. 6. «der Gebirgszug ist freilich durch den Genusus (ἀντὶ Ἑορδαϊκοῦ ἐσφαλμένως) unterbrochen» καθ' οὗ Ἰαπέλιος (de Egnat. p. 37.) ἐν μέρει ἀδίκως ἀντιλέγει «id falsissimum esse doceri posse video. Genusus (Scombi) juxta Haliacmonem (Indschekarasou) oritur, ille boream petit, hic meridiem, de quo videnda



λίμνης και δυτικήν πλευράν τῆς πεδιάδος, ἀπαραλάκτως ὡς ἡ Πιερία ἐξ ἀνατολῶν και ὁ κλάδος αὐτῆς ἐξ ἄρκτου περικυκλοῦσι τὴν λίμνην και πεδιάδα και οὕτω σχηματίζεται ἐντελὲς τὸ λεκανοπέδιον τῆς Ἀχρίδος ἔχον σχῆμα ἐπιμήκουσ κύκλου. Ἐκ δὲ τῶν διακλαδώσεων, τὰς ὁποίας ἡ Κανδαουία ἐκατέρωθεν ἐκπέμπει, αἱ μὲν πρὸς ἀνατολὰς εἰς τὸν Δρίλωνα ποταμόν, τοῦ ὁποίου εἰς πολλὰ μέρη στενὴν καταλείπουσι δίοδον, μικραὶ εἰσι και ἀσήμαντοι, τῶν δὲ πρὸς δυσμὰς μέχρι τῶν παραλίων τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης δύο εἰσὶν ἐπισημότεραι, ὧν ἡ μὲν βορραιοτέρα ἐκτείνεται μέχρι τῆς Λισσοῦ, ἡ δὲ νοτιωτέρα μέχρι τῆς Ἐπιδάμνου (Δυρράχίου), αἵτινες ὑποδιαίρουμεναι πρὸς ἄρκτον και μεσημβρίαν εἰς μικροτέρας, διάφορα ἐπιτόπια Ἀλβανικὰ ὀνόματα λαμβάνουσι οἷον Κιάφα-μαλα, Κράμπα-μπαλκάν, Τζούρα, Τζάπαρι και ἄλλα (1) καθὼς και αἱ κορυφαὶ τῆς κυρίως Κανδαουίας.

δ) ΒΑΡΝΟΥΣ (Περιτέρι).

§ 12. Τὸ τρίτον μέρος τοῦ Σκάρδου, ἡ Πιερία, ὡς πρὸς δυσμὰς ἐκπέμπει κλάδους περιβάλλοντας ἐξ ἄρ-

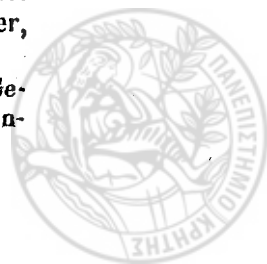
tabula geographica Franco-Galli Lapie fol. VIII»· ὅτι μὲν τὸ ὄρος διαρρήγνυται, οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει και ἔχει ἄδικον Ταφέλιος στηριζόμενος ἐπὶ τῆς ἐσφαλμένης μαρτυρίας τοῦ Λαπίου, ὅτι δὲ αὐτὸ διαρρήγνυται ἐν μὲν τῷ Διβανίσκῳ ἐπικληθέντι μέρει τῆς Κανδαουίας ὑπὸ τοῦ Ἑσθραϊκοῦ (Δεβόλεος) και οὐχὶ ὡς Μύλλερὸς λέγει ὑπὸ τοῦ Γενοῦσου, ἐν δὲ τῇ κυρίως Κανδαουίᾳ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Γενοῦσου, περὶ τούτου καλῶς γινώσκων ἐξ αὐτοψίας παραδέχομαι ὡς ὀρθὰ και ἀκριβῆ ὅσα ὁ Ἄγγλος Δὴκ (t. 3. p. 280—3) λέγει.

(1) Desdévaises-du-dezert. p. 17. «dont les sommets les plus importants (monts Bagora, Spilion, Ibalea, Kia-pha-Mala, 3000 à 4000) και 18. «le Gabar-Balkhan (2400) le Djourad, le Tschaparir».

κτου καὶ μεσημβρίας τὸ λεκανοπέδιον τῆς Ἀχρίδος, τὸ ὁποῖον χωρίζει ἀπὸ τοῦ τῆς Ῥέσνης καὶ Πρέσπης λεκανοπεδίου, οὕτω καὶ πρὸς ἀνατολὰς δύο ἐκπέμπει κλάδους, τὸν μὲν ἐκ τοῦ τρίτου ζυγοῦ τοῦ πρὸς βορρᾶν τῆς Ῥέσνης περιβάλλοντα βορρειανατολικῶς τὴν πεδιάδα αὐτῆς καὶ ἐκτεινόμενον εἰς τὴν πεδιάδα τῶν Βιτωλίων, ὅπου τελευτᾷ εἰς τὸν γήλοφον τοῦ Δραγορίου, χειμάρρου ποταμοῦ, διερχομένου τὴν ἀγορὰν τῶν Βιτωλίων καὶ χυνομένου εἰς τὸν Ἐριγῶνα· ὁ δὲ δεύτερος λαμβάνων τὴν ἀρχὴν μεσημβρινοανατολικῶς τῆς Ῥέσνης καὶ χωριζόμενος ἐκ τῆς Πιερίας (Πετρίνας) διὰ τῆς πεδιάδος τῆς Ῥέσνης ἐκτείνεται κατ' ἀρχὰς μὲν πρὸς ἀνατολὰς, εἶτα δὲ πρὸς μεσημβρίαν, καὶ χωρίζων τὴν πεδιάδα τῆς Πρέσπης ἀπὸ τῆς τῶν Βιτωλίων, καλεῖται ὑπὸ μὲν τῶν ἀρχαίων Βαρνοῦς (1), ὃν ἐν τῷ χαμηλοτέρῳ μέρει διαβαίνουσιν οἱ ἐξ Ἀχρίδος καὶ Ῥέσνης μεταβαίνοντες εἰς Βιτώλια καὶ ὀνομάζεται Διαβατόν, τὸ ὁποῖον πρὸς μεσημβρίαν καθῆκον καὶ ἐν τῇ κορυφῇ αὐτοῦ μέγα ὕψος 7500' λαμβάνον καλεῖται Περιστέρι (2) καὶ Ὀκτώλοφος,

(1) Πολυβ. 34, 12, 18. Στραβ. 7, 329. «Ἐκείθεν δὲ ἐστὶ παρά Βαρνοῦντα διὰ Ἡρακλείας καὶ Αὐγκηστῶν». Τὸ δὲ παρά Διοδώρῳ (31, 13) ἀναφερόμενον «τέταρτον καὶ τελευταῖον, ὅπερ ὑπὲρ τὸ Βέρνον ὄρος συνάπτει τῇ Ἠπειρῷ καὶ τοῖς κατὰ τὴν Ἰλλυρίδα τόποις» τοῦτο τὸ Βέρνον ἐσφαλμένως ἐκλαμβάνεται ὑπὸ Μαννέρτου (7, 435) ὡς ὁ Βαρνοῦς τοῦ Πολυβίου καὶ Στράβωνος περὶ οὗ πρόκειται ἐνταῦθα· διότι τὸ τοῦ Διοδώρου ἀναφέρεται εἰς τὸ μεσημβρινώτερον κείμενον Βέρμιον ὄρος τῶν Ἑλλήνων καὶ Βόρρα τοῦ Διοῦίου, ὅπερ συνέχεται μετὰ τοῦ προηγουμένου. O. Abel, 7. ὡσαύτως ταυτίζει τὸν Βαρνοῦντα τῷ Βερμίῳ εἰκάζων τοῦτο ἐκ τῆς ρίζης ἀμφοτέρων καὶ ἐκ τῆς συνεχείας αὐτῶν, καί περ τοῦ πρώτου βορρειοτέραν θέσιν ἔχοντος· καὶ ἐν σελ. 17. Forbiger, 3, 1052. Leake, 3, p. 303. O. Müller, p. 62.

(2) M. Viquesnel, Mém. de la Soc. de geolog. 2^e Serie, t. 1, 243. Desdevises-du-dezert, p. 15. «Il con-



εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὁποίου κεῖται ἡ κώμη Μεγάρο-
 βον καὶ κατωτέρω εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας ἐν τῇ κοι-
 λάδι, τῇ σχηματιζομένη ὑπὸ τοῦ Περιστερίου ἀφ' ἐνὸς
 καὶ ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ γηλόφου τοῦ Δραγορίου ἀφ' ἑτέρου,
 ἢ λαμπρὰ πόλις Βιτώλια καὶ Τουρκιστὶ Μοναστήρι (δια-
 δεχθεῖσα τὴν ὀλίγον κατωτέρω κειμένην ἀρχαίαν Ἡρά-
 κλειαν, ἧς ἐρείπια καὶ μνημεῖα καὶ νῦν ἔτι σώζονται).
 Ἐκ τῆς ὑψηλῆς τοῦ Περιστερίου κορυφῆς, καθὼς καὶ ἐκ
 τῆς Λιουδατρίνης, κατοπτεύσας ὁ Γρισέβαχος πάντας
 τοὺς κλάδους καὶ τὰς διακλαδόσεις τοῦ Σκάρδου εὔρεν
 ὅτι ἡ θέσις καὶ διεύθυνσις αὐτῶν πολὺ διάφορός ἐστιν,
 ἀφ' ὅ,τι παρίστανται εἰς τοὺς χάρτας πάντων τῶν γεω-
 γράφων καὶ περιηγητῶν (1), ἐξαιρουμένου, κατ' ἐμέ, μόνου
 τοῦ χάρτου Μυλλέρου, ὅς ἀκριβέστερον πάντων ὀρο-
 γραφεῖ κατὰ γε τοῦτο τὸ μέρος (2).

Τὸ δὲ μεσημβρινὸν μέρος τοῦ Περιστερίου καθῆκον
 μέχρι τοῦ Βόρα, τρίτου ζυγοῦ τῆς ὀρεινῆς γραμμῆς τοῦ
 Σκάρδου, καὶ πρὸς ἀνατολὰς ἐκπέμπον ἓνα κλάδον,
 περιβάλλοντα ἐκ μεσημβρίας τὴν πεδιάδα τῶν Βιτώ-

vient d'attribuer à cette montagne le nom d'Octolophus,
 mentionné par Tite-Live, en effet elle reproduit assez
 bien par ses pics en amphithéâtre et par le lac de Resna
 (ἐσφαλμένως ἀντὶ de Prespa, εἰς ἣν ἀνήκει ἡ λίμνη), qu'ils do-
 minent, la situation de cet autre Octolophos de Thes-
 salie au pied de l'Olympe» καὶ σελ. 218. 234. 310. 312.
 O. Abel p. 13. «wir haben in dieser Peristeri-kette den
 nordwestlichen Theil des Barnus».

(1) Grisebach, t. 2. p. 111—116. Grote, t. 2. 329.
 Von Grisebach, der bei seinen Untersuchungen von
 den gipfeln der Berge Peristeri und Ljubatrin aus,
 fand dass die karte auf Jedem Schritte von den Lagen,
 wie sie sich seinem Auge boten, abweicht».

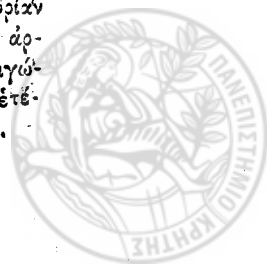
(2) Müller Karte von Makedonien.

λίων, καλεῖται Βουλγαρικῶ ἴσως ὀνόματι Νέρετζκα (1) καὶ ἔχει ὕψος 5—6000', ἐκ τῆς ὁποίας, ὡς καὶ ἐκ τῆς τοῦ Περιστερίου, καθορᾶται ἐν ὧρα εὐδίᾳ σύμπασα ἡ κεντρικὴ καὶ μεσημβρινὴ Μακεδονία, ἢ τε Πίνδος καὶ ὁ Ὀλυμπος (2).

Τὸ ὄρος τοῦτο μετὰ τοῦ πρὸς ἀνατολὰς κλάδου ἀφ' ἑνὸς μὲν σχηματίζει τὴν ἀνατολικὴν καὶ μεσημβρινὴν πλευρὰν τοῦ μεγάλου λεκανοπεδίου τῶν Βιτωλίων (Ἡρακλείας), ἀφ' ἑτέρου δὲ χωρίζει τὴν πεδιάδα καὶ λίμνην τῆς Πρέσπης ἀπὸ τῆς τῶν Βιτωλίων ἀπαραλλάκτως ὡς ἡ Πιερία χωρίζει τὴν λίμνην καὶ πεδιάδα τῆς Ἀχρίδος ἀπὸ τῆς πεδιάδος τῆς Ῥέσνης καὶ τῆς λίμνης τῆς Πρέσπης· τελευταῖον δ' ἐξέρχεται ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ζυγοῦ τοῦ πρὸς βορρᾶν τῆς Ῥέσνης καὶ μικρὸς τις κλάδος, ὅς κατ' ἀρχὰς μὲν διευθυνόμενος ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς, στρέφεται εἶτα πρὸς μεσημβρίαν παραλλήλως τῷ Βαρνοῦντι καὶ χωρίζων τὴν πεδιάδα τῆς Ῥέσνης ἀπὸ

(1) Desdevises-du-dezert, p. 15. «A la suite de Peristeri nous rencontrons le Neretschka... entre 5000 et 6000». καὶ 32. 35. 157. 310.

(2) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι. «A l'extrémilé sud-est du Neretschka, cette montagne se franchit par le col de son nom (4922), d'où l'on voit toute la Macédoine centrale et méridionale, le Pinde et l'Olympe. C'est un des points qui permettent le mieux d'embrasser l'aspect géographique de la contrée, et d'en bien saisir les grandes divisions. Ces deux premières sections correspondent au mont Bertiscus des anciens». Ἐν μὲν τοῖς προηγουμένοις ἱκανῶς ἀνεσκηυάσθη ἡ ἐσφαλμένη δοξασία τοῦ Γαλάτου ὅτι οὔτε τὸ πρῶτον μέρος τοῦ Σκάρδου, οὔδὲ τὸ δεύτερον τῆς πρὸς μεσημβρίαν καθηκούσης γραμμῆς οὐδόλως καλεῖται Βερτίσκος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, αὐτὸς παρενόησεν· ἐνταῦθα δὲ προσθετέον ὅτι πολὺ ὀλιγώτερον τὸ τρίτον μέρος, τὸ ἐπικληθὲν ἀφ' ἑνὸς μὲν Πιερία, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ πρὸς ἀνατολὰς Βαρνοῦς, δύναται νὰ κληθῆ Βερτίσκος.



τῆς τοῦ Πριλάπου συνεχομένης ἐν μέρει μετὰ τῆς τῶν Βιτωλίων, ἀπολήγει ἐλασσούμενος κατὰ τὸ ὕψος εἰς τὸ μέσον τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς πεδιάδος πρὸ τῆς ἀγορᾶς τῆς πόλεως, καὶ οὗτος ὁ κλάδος καλεῖται ὁ γήλοφος τοῦ Δραγορίου, λαβὼν τὸ ὄνομα ἀπὸ τοῦ ἐκ τοῦ Περιστερίου πηγάζοντος καὶ διαρρέοντος τὴν ἀγορὰν χειμάρρου ποταμοῦ Δραγορίου (1).

Οὕτω τοίνυν ὁ Βαρνοῦς (Περιστερί) χωρίζων τὴν πεδιάδα τῶν Βιτωλίων ἀπὸ τῆς πεδιάδος τῆς Πρέσπης καί, ὡς πρὸς ἀνατολάς, οὕτω καὶ πρὸς δυσμὰς ἐκπέμπων ἕτερον κλάδον, περιβάλλοντα πρὸς μεσημβρίαν τὸ λεκανοπέδιον τῆς Πρέσπης συνάπτεται τῇ Πιερῖα, ἣτις ἐν τῇ πρὸς μεσημβρίαν διευθύνσει αὐτῆς, ὡς προεῖρηται, διαρρήγνυται ὑπὸ τοῦ Ἑορδαϊκοῦ ποταμοῦ καὶ σχηματίζεται ἡ κοιλάς τοῦ Ἑορδαϊκοῦ (Δεβόλεος) (2). Καὶ ἐν τῷ μέρει τούτῳ τῆς συναφείας τῶν δύο ὄρων ἀπολήγει τὸ τρίτον μέρος τῆς δυτικῆς ὄρεινῆς γραμμῆς τοῦ Σκάρδου, ἐν ᾧ τινες τῶν νεωτέρων ὑπολαμβάνουσιν ὅτι ὁ Σκάρδος ἀπολήγει εἰς τὸ μέρος, ἐνθα διαρρήγνυται ὑπὸ τοῦ Ἑορδαϊκοῦ καὶ ἐκεῖθεν πρὸς μεσημβρίαν ἄρχεται ἡ Πίνδος (3), ὅπερ δὲν δύναμαι νὰ παραδεχθῶ, θεωρῶν

(1) Desdèvises-du-dezert, p. 15. «Au nord du Peristéri est le col du Dragor (2400), par lequel on passe le plus ordinairement d'Illyrie en Macédoine» καὶ 235. 312. 313. 313. 315.

(2) Grote, t. 2. p. 330. «Mit der einzigen Unterbrechung durch die Klissura des Devol... ein vollständiger Riss, wo der Fluss Devol, ... die Gebirgskette durchschneidet».

(3) Grote, αὐτόθι. «Nach Grisebachs Nomenclatur ist der Skardos so dargestellt, als reiche er vom Ljubatrin... bis zur Klissura des Devol, südlich von diesem Punkte beginnt der Pindos» O Abel, 2. 15.

ἔσχατιὰν τοῦ Σκάρδου καὶ ἀρχὴν τῆς Πίνδου τὸν Λάκμιον (1).

ε) ΒΟΪΟΝ καὶ ΒΕΡΚΕΤΗΣΙΟΝ.

(Γράμμος, Βουσόταρις καὶ Σρόβλικας).

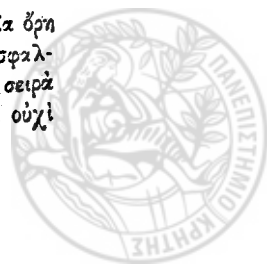
§. 13. Τὸ τέταρτον μέρος τῆς μεγάλης ὄρεινῆς γραμμῆς τοῦ Σκάρδου, διακοπτομένης ἢ μᾶλλον, ὡς προεῖρηται, διαρρήγνυμένης ὑπὸ τοῦ Ἑορδαϊκοῦ (Δεβόλεος) ποταμοῦ ἐν τῷ πρὸς μεσημβρίαν τῆς Λυχνίτιδος μέρει τῆς Πιερίας, ἀρχόμενον ἐκ τοῦ μέρους, ἐνθα πρὸς βορρᾶν τῆς Καστορίας συνάπτεται ἡ Πιερία μετὰ τοῦ δυτικοῦ κλάδου τοῦ Βαρνοῦντος, ἀποτελεῖ τὸν τέταρτον ζυγὸν τοῦ Σκάρδου καὶ ἐκπέμπον ἓνα μὲν κλάδον πρὸς δυσμὰς καλούμενον Τόμορον, ἓνα δὲ πρὸς ἀνατολάς, ὃν ὁ μὲν Λιούϊος (2) Βόραν καλεῖ, ὁ δὲ Διόδωρος Βέρνον καὶ ὁ Ἡρόδοτος καὶ Στράβων Βέρμιον (3), κατ' εὐθείαν γραμμὴν ἐκτείνεται μέχρι τοῦ Λάκμιου ἀρχῆς καὶ πρώτου μέρους τῆς Πίνδου. Τοῦτο τὸ μέρος ἐσφαλμένως τινὲς τῶν νεωτέρων καὶ ὕλως ἀθανίστως ἐκλαμβάνουσιν ὡς τὰ Καναλούϊα ὄρη τοῦ Πτολεμαίου (4). Διότι προηγουμένως τρανότατα καὶ διὰ μα-

(1) Mannert, 7, 434. 436. «Dann folgt weiter, südlich, aber nicht mehr innerhalb Macedoniens Gränze das Gebirg Pindus, der Hauptknoten aller griechischen Berge». Sickler, 2, 209. 176. Müller Maked. p. 5—6. Desdèvises-du-desert, p. 16.

(2) Liv. 45, 29. «Ad septentrionem Bora mons obicitur». Quarta regio trans Boram montem.

(3) Διοδωρ. ἀποσπ. 27. ἔκδ. Βεσσαλιγ. Ἡροδοτ. 8, 138. Στράβ. 7, 330. ἀποσπ. 25. 26.

(4) Sickler, t. 2. p. 208. «Canalovii M. Καναλούϊα ὄρη (Cresta) Grenzgebirge gegen Epirus nova (καὶ τοῦτο ἐσφαλμένον ὃν ἀντιφάσκει διότι ἡ θέσις, εἰς ἣν ἐνοεῖται ἡ ὄρεινὴ σειρὰ ἐνταῦθα, χωρίζει τὴν παλαιὰν Ἑπείρον τῆς Μακεδονίας καὶ οὐχί



κρῶν ἀπεδείχθη ὅτι τὰ Καναλούϊα τοῦ Πτολεμαίου ταῦτά εἰσι τῇ Κανδαουίᾳ, ἢ δὲ τῶν νεωτέρων εἰκοτολογία δύναται νὰ ἔχῃ μικράν τινα ὑπόστασιν ἀληθείας μόνον ἐν τῇ περιπτώσει, καθ' ἣν θεωροῦσι τὰ ὄρη ταῦτα ἐν γενικωτάτῃ καὶ εὐρυτάτῃ σημασίᾳ, ἀλλὰ πάντοτε συγκεχυμένως καὶ ἐσφαλμένως, ὅπερ τοῖς ἀκριβολογοῦσιν, οἴμει, οὐκ ἐστὶ θεμιτόν. Διότι οἱ μὲν ἐκ μεσημβρίας πρὸς βορρᾶν παρακολουθοῦντες (1) τὴν μεγάλην ταύτην ὄρεινὴν σειρᾶν, θεωροῦσιν αὐτὴν ἐσφαλμένως ὡς σειρᾶν τῆς Πίνδου, πρὸς ἄρκτον ἐκτεινομένην μέχρι τῆς Κλεισούρας τοῦ Δεβόλεως, καὶ κακῶς ἐκλαμβάνοντες τὴν Κανδαουίαν ὡς συνέχειαν καὶ κλάδον τῶν Καναλούϊων, ὅλως ἀγνοοῦσιν ἐκ βίβλων μεταγράφωντες ὅτι μεταξὺ τῶν τελευταίων τούτων καὶ τῆς κυρίως Κανδαουίας μεσολαβοῦσιν ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ Βαρνοῦς καὶ ὀλόκληρος ἡ πεδιάς τῶν Βρυγῶν (Ρέσνης), ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ ἡ Πιερία καὶ ἡ μεγάλη Λυχνίτις λίμνη, τὴν δυτικὴν ὄχθην τῆς ὁποίας περιβάλλει ἡ Κανδαουία. Οἱ δὲ τοῦμπαλιν ἐκ βορρᾶ πρὸς μεσημβρίαν ἐξετάζοντες τὴν αὐτὴν σειρᾶν, τούτέστι τὸν Σκάρδον ἐπεκτείνοντες μέχρι τοῦ Λάχμωνος ἀρχῆς καὶ ζυγοῦ τῆς Πίνδου, καὶ τὰ Καναλούϊα θεωροῦντες ὡς συνέχειαν καὶ κλάδον τῆς Κανδαουίας εἰς τὸ αὐτὸ περιπίπτουσιν ἀτόπημα καὶ σφάλμα (2). Διὸ δὴ τὰ

τὴν νέαν, ὡς προσέρχεται, χωριζομένην τῆς Μακεδονίας διὰ τῆς Πιερίας) von ihnen machte weiter nördlich das folgende Gebirge einen Zweig aus, Candavii M. Κανδαουίτῃ ὄρη auf der Grenze von Illyria».

(1) Sickler, αὐτόθι: Grote, t. 2. p. 330. O, Abel, p. 2. 15.

(2) Mannert, t. 7. p. 435. «Die südliche Forsetzung des Bernus Mons, und zugleich die Forsetzung der Gränzte, machen die Kanalovii Montes (Καναλούϊα ὄρη), aus

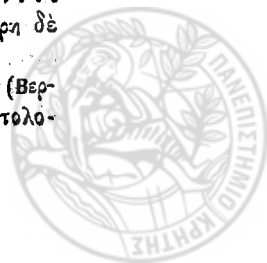
Καναλούϊα ὄρη τοῦ Πτολεμαίου οὐδὲν ἄλλο εἰσίν, εἰμὴ αὐτὴ ἡ Κανδαουία τῶν ἀρχαίων, ὅπερ τρανότατα μαρτυρεῖται καὶ ἐκ τῆς ἀποσιωπῆσεως τοῦ Πτολεμαίου, μηδὲν μνημονεύοντος τῆς Κανδαουίας, τοῦ μεγάλου τούτου ὄρους τῆς Ἰλλυρίδος καὶ Μακεδονίας ὑπὸ τοσούτων ἄλλων Ἑλλήνων τε καὶ Ῥωμαίων πολλάκις ἀναφερομένου· τὸ δὲ χωρίον τοῦ Πτολεμαίου ἐξ ἅπαντος διεσθαρμένον θεωρητέον, ὡς προηγουμένως διὰ τοσούτων μαρτυριῶν ἀπεδείχθη.

Τούτου τοίνυν οὕτως ὀρθῶς τεθέντος, ὑπολείπεται νὰ ὀρισθῇ πῶς ἐκαλεῖτο τὸ μέρος τοῦτο τῆς ὄρεινῆς γραμμῆς, τὸ μεταξὺ τοῦ Βόρα καὶ Λάχμου κείμενον, τὸ ὁποῖον χωρίζει τὴν Ἡπειρον τῶν δύο μεσημβρινοδυτικῶν ἐπαρχιῶν τῆς Μακεδονίας ἤτοι τῆς Ὀρεστίδος καὶ Ἑλιμείας. Τοῦτο Στράβων μὲν κοινῶ ὀνόματι Βόιον καλεῖ (1) Πτολεμαῖος δὲ καὶ Πλίνιος (2) Βερκετήσιον ἢ

welchen nach Ptolemaeus der Haliakmon Fluss mit südöstlichen Laufe hervorkommt. Aus beyden erstreckt sich gegen Osten nach Maedonien hinein der Bermius Mons (Βέρμιον ὄρος)». Οὗτος θεωρῶν μὲν τὴν μεταξὺ Βόρα καὶ Λάχμωνος ὄρεινὴν γραμμὴν ὡς συνέχειαν τοῦ Βερμίου λέγει ὀρθά· σφάλεται δὲ μεγάλως καλῶν αὐτὴν Καναλούϊα, ὑπὸ τὰ ὅποια λίαν ἐσφαλμένως καταλέγων (7, 436) καὶ ἐν τῇ χάρτῃ θέτει πρῶτον μὲν τὴν Ἑλιμείαν πρὸς βορρᾶν, εἶτα δὲ πρὸς μεσημβρίαν· αὐτῆς τὴν Ὀρεστίδα, ἐν ᾧ ἀληθῶς τὴν ἀντίστροφον κατέχουσι θέσιν, περὶ οὗ ὄρα χάρτην Μυλλέρου, Κεϊπέρτου καὶ ἄλλων καλῶς ὀρογραφούντων. Desdèvises+du-dezert, p. 13—17. ὀρθῶς θεωρεῖ τὴν ὄρεινὴν γραμμὴν ἀπολήγουσαν εἰς τὸν Λάχμον, ἀρχὴν τοῦ Πίνδου.

(1) Στράβ. 7, 329. ἀποσπ. 6. «Ἢ δὲ Ὀρεστὶς πολλὴ καὶ ὄρος ἔχει μέγα μέχρι τοῦ Κόρακος τῆς Αἰτωλίας καθήκον . . . ἐνὶ μὲν δὴ κοινῶ ὀνόματι καλεῖται Βόιον τὸ ὄρος, κατὰ μέρη δὲ πολυώνυμόν ἐστιν».

(2) Πτολεμ. 3, 13, 19. «Τοῦ δὲ Βερμίου ὄρους, τοῦ δὲ (Βερκετῆσιου ἢ) Κερκετῆσιου» ὅπερ Μάνγερτος μὲν (7, 437) εἰκοτολό-



Κερκετήσιον καὶ οἱ νεώτεροι (1) διάφορα ἐπιτόπια ὀνόματα ἀπονέμουσιν αὐτῷ τε καὶ ταῖς κορυφαῖς αὐτοῦ ὄϊον Γράμμον, Βουσόταριν καὶ Σμόλικαν, ἐκ τοῦ ὁποίου, ἔχοντος ὕψος 3500' καθορῶνται τότε Αἰγαῖον πέλαγος καὶ τὸ Ἀμβρακικὸν καὶ τὸ Ἴόνιον, ὅπερ οἱ μὲν νεώτεροι ἐπιθεβαίουσιν (2), Στράβων δὲ ὑπερβολὴν θεωρῶν ἀποποιοεῖται (3). Μάννερτος δὲ ἀντιφάσκων ἑαυτῷ κατ' ἀρχὰς μὲν, ὡς προεῖρηται, καλεῖ τὸ μέρος τοῦτο Καναλούϊα, εἶτα δ' ἐπιλήσμων ἑαυτοῦ γενόμενος, λέγει ὅτι τοῦτο μὲν ἀνώνυμόν ἐστι, (4) παριδῶν τὸν Στράβωνα καλοῦντα αὐτὸ Βόϊον καὶ πολυώνυμον λέγοντα, τὸ δὲ Βερκετήσιον ἐκσφενδονίζων ὡς μικρὸν καὶ κοῦφόν τινα λίθον εἰς τὸ

γῶν θεωρεῖ κορυφὴν τοῦ Βερμίου, Desdevises-du-dezert δὲ (p. 16—17) καίπερ παριδῶν τὸν Πτολεμαῖον ἀκριβῶς ὀρίζει τήν τε διεύθυνσιν καὶ ἔκτασιν τοῦ ὄρους πρὸς μεσημβρίαν καθήκοντος, περὶ οὗ λέγει «Elles s'étendent depuis les surces de l'Eordéus jusqu'aux sources opposées de l'Aous (Voioussa) et du Pénée (Salamvrias), et, quoique leur élévation soit moindre le plus souvent, elle est encore très considérable. elles répondent au Bercetésius des anciens, placé par Plinie aux sources de l'Apsus».

(1) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι· «Et on leur donne aujourd'hui différents noms (monts Grammos, Bushotari, Smolika)».

(2) A. Boué, Turqu. t. 1. p 61. Desdevises-du-dezert p. 16. «Dans le Bercetésius, le point culminant est le Grammos (4500'), et du mont Smolika, qui unit le Bercetésius au mont Tymphé, on voit les deux mers».

(3) Στραβ. 7, 329 ἀποσπ. 5. «φασι δ' ἀπὸ τῶν ὑψηλοτάτων σκοπιῶν ἀφορᾶσθαι τὸ τε Αἰγαῖον πέλαγος καὶ τὸ Ἀμβρακικὸν καὶ τὸ Ἴόνιον, πρὸς ὑπερβολὴν οἶμαι λέγοντες» ὅπερ καὶ Ταφέλιος ἐν ἀποσπ. 6. τοῦ αὐτοῦ «Iam vero magnum habemus tractum montanum, eodem nomine colectivo insignem, inter Macedoniam stricti sensus et mare Adriaticum».

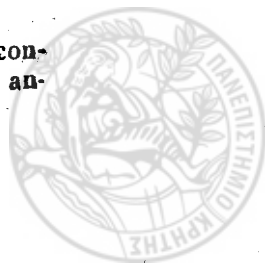
(4) Mannert, 7, 436. «die Landschaft Orestis im höchsten Gebirge, welches aber hier keinen Namen führt».

κέντρον τῆς Μακεδονίας, ἐσφαλμένως ὑπολαμβάνει κορυφὴν τοῦ Βερμίου, ὅπερ ἀπαράδεκτον κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν προμνησθέντων ἀρχαίων καὶ νεωτέρων· ταῦτα μὲν περὶ τούτου. Ἐκ δὲ τῶν κλάδων, οὓς τὸ ὄρος ἐκπέμπει πρὸς δυσμὰς καὶ ἀνατολὰς ἐπισημότεροι μὲν εἰσιν οἱ πρὸς ἀνατολὰς εἰς τὸ κέντρον τῆς Μακεδονίας ἐκτεινόμενοι καὶ εἰς πολλοὺς κλώνους κατὰ διαφόρους διευθύνσεις διακλαδιζόμενοι, ὧν ἡ περιγραφή ἀνήκει ἐν τῇ τῶν κεντρικῶν ὄρων, ἀσημότεροι δὲ οἱ πρὸς δυσμὰς εἰς τὴν Ἰλλυρίδα καὶ Ἡπειρον ἐξαπλούμενοι καὶ διακλαδιζόμενοι· διότι εἰ καὶ ἰκανὸν ὕψος ἔχουσιν, ἀγνωστοὶ ὅμως σχεδὸν πᾶσι τοῖς ἀρχαίοις εἰσίν· τούτων δὲ κυριώτεροί εἰσιν ὁ Τόμορος, ὁ Ἄσναος, καὶ ὁ Ἀέρωπος.

ς) ΤΟΜΟΡΟΣ καὶ ΤΟΜΑΡΟΣ.

§. 10. Ὡς ὁ Βόρας καὶ τὸ Βέρμιον ὄρος ἀρχόμενον ἐκ τοῦ τετάρτου ζυγοῦ τῆς ὀρεινῆς γραμμῆς διευθύνεται πρὸς ἀνατολὰς εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ εἰς πολλοὺς διακλαδιζεται κλώνους, οὕτω καὶ ὁ Τόμορος ἢ Τόμαρος (1), τὸν ὁποῖον δὲν πρέπει νὰ συγχέωμεν μετὰ τοῦ παρὰ τὴν Δωδώνην Ἡπειρωτικοῦ Τομάρου, λαμβάνει τὴν ἀρχὴν ἐκ τοῦ αὐτοῦ ζυγοῦ ἐξαπλούμενος ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς μετὰ τῶν δύο ποταμῶν τῆς Ἰλλυρίδος, τοῦ τε Ἄψου (Ἐργέντου) καὶ Ἑορδαϊκοῦ (Δεβόλεος) ἐκπέμπει πολλοὺς κλώνους ἐκατέρωθεν καθήκοντας μέχρι τῶν ποταμῶν καὶ ἀπολήγει πλησίον τῆς Ἀντιπατρίας (Βερατίου), ἔνθα σχηματίζει τὰ στενὰ αὐτῆς καὶ εἰς σχῆμα κώνου λαμβάνων μέγα ὕψος 5—6000'

(1) Desdevises-du-desert, p. 18. «Il ne faut pas confondre le mont Tomor . . . avec le Tomarus des anciens, qui est en Epire, autour de Dodone».



διαίρειται κατά τινας μὲν (1) εἰς δύο κορυφάς, κατ' ἄλλους δὲ εἰς τρεῖς (2)· ὁ μέγας καὶ ὑψηλὸς κῶνος τοῦ ὄρους τούτου, ἀπαρallάκτως ἐξέχοντος τῆς πεδιάδος τῆς Ἀντιπατρίας (Βερατίου), ὡς ὁ γηραιὸς Ὀλυμπος τῆς Θεσσαλικῆς πεδιάδος (3) ἔχων περιφέρειαν 8—9 λευγῶν (4), καὶ τὴν ὑψηλοτέραν κορυφὴν αὐτοῦ πάντοτε χιονοσκεπῆ ἐκπλήσσει τὸν θεατὴν καὶ χρησιμεύει ἀφ' ἑνὸς μὲν τῇ γεωγραφίᾳ πρὸς κατόπτεισιν τῶν βαρβάρων καὶ ἀγνώστων ἐκείνων μερῶν (5), ἀφ' ἑτέρου δέ, ὡς πᾶσαι αἱ ὑψηλαὶ ὄρειναι κορυφαὶ ἐν Τουρκίᾳ, εἰς καταφύγιον καὶ ἄσυλον πάντων τῶν κακούργων καὶ ληστῶν ἐν καιρῷ τοῦ θέρους (6).

(1) A. Boué, Itiner. t. 2. p. 33. «On peut encore bien saisir depuis là les details orographiques de la masse du Tomor ou Tomoros, qui est exactement à l'E., de manière que Mr. Kiepert l'a placé un peu trop au N. Il se divise en deux sommets, l'un le grand Tomor et l'autre le petit, ce dernier ayant l'air d'avoir près de mille pieds de moins que le grand» καὶ κατωτέρω «sa plus haute sommité au-delà de 6000 p.».

(2) Desdevises-du-dezert, p. 18. «Le mont Tomor a la forme d'un cône tronqué avec trois sommets».

(3) A. Boué, Itiner. t. 2. p. 25. «aussi bien que le superbe Tomor ou Tomoros, qui domine environ le pays bas de Bérat comme l'Olympe la plaine thessalienne».

(4) Desdevises-du-dezert, «c'est un massif isolé (peut-être ce nom de Tomor en vient-il), de 8 à 9 lieues de circonférence, que l'on aperçoit à 32 lieues de distance au nord et au nord-ouest».

(5) A. Boué, Itiner. p. 8. «on est tout-à-coup surpris par la vue du dome ou de la cime neigeuse du haut Tomor près de Bérat». Desdevises-du-dezert, p. 18. «Il peut servir de point d'observation pour la géographie de la contrée». καὶ A. Boué αὐτόθι σελ. 33.

(6) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι: «Comme toutes les grandes mon-

ζ) ΑΣΝΑΟΣ (Τρεβουτζίνος).

§. 15. Ἐκ τοῦ Βοίου ἢ Βερκετησίου ὄρους ἐξέρχεται δεύτερος ὄρεινός κλάδος καὶ διευθυνόμενος πρὸς δυσμὰς εἰς τὴν Ἰλλυρίδα, ἐκπέμπει ὡς ὁ προηγούμενος, πρὸς ἄρκτον καὶ μεσημβρίαν πολλοὺς μικροὺς κλώνους καὶ ἐκτείνεται παραλλήλως ἀφ' ἑνὸς μὲν τοῦ προηγουμένου κλάδου καὶ τοῦ Ἄψου ποταμοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ τοῦ Ἄωου (Βοιοῦσα), ἐνθα σχηματίζονται καὶ τὰ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις (1) περίφημα στενὰ τῆς Ἀντιγονείας ἢ τοῦ Ἄωου. Ὁ κλάδος οὗτος πολὺ χαμηλότερος τοῦ προηγουμένου ὢν τελευτᾷ πρὸς μεσημβρίαν τῆς Ἀπολλωνίας, ὅπου καὶ διακλαδίζεται εἰς πολλὰς παραφυάδας καὶ ὑπὸ μόνου τοῦ Λιουίου ἐν παρόδῳ μνημονευόμενος καλεῖται Ἄσναος (2). Οἱ δὲ νεώτεροι ὅλως ἄσημον ὑποκαμβάνοντες ὀλίγιστα ἀναφέρουσι περὶ αὐτοῦ ἐπισυναπτοντες μόνον τὸ νέον ἐπιτόπιον ὄνομα αὐτοῦ Τρεβουτζίνος (3).

η) ΑΕΡΩΠΟΣ (Πέλαγος).

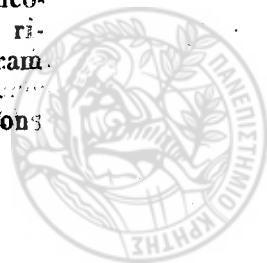
§. 16. Ἐκ τῆς αὐτῆς ὄρεινῆς γραμμῆς μικρόν τι πρὸς μεσημβρίαν τοῦ προηγουμένου ἀποσπᾶται ἕτερος

tagnes en Turquie, elle sert de refuge en été à des gens poursuivis ou à des voleurs de profession».

(1) Liv. 32, 5. «quae ad Antigoneam fauces sunt (Stena vocant Graeci) misit». Palmerii graec. p. 251—253. Pouqueville Voyag. t. 1. p. 136. 222. Desdevises-du-dezert, p. 18 & 35. 167. 176.

(2) Liv. 32, 5. »praeter amnem Aoum. Is inter montes, quorum alterum Aeropum, alterum Asnaum incolae vocant, angusta valle fluit, iter exiguum super ripam praebens». καὶ κατωτέρω «Asnaum Athenagoram cum levi armatura...» Real-encycl. t. 1. p. 865.

(3) Sickler, t. 1. p. 466. t. 2. p. 196. «Aeropus Mons



κλάδος, διαφέρων τοῦ προηγουμένου μόνον κατὰ τὴν διεύθυνσιν· διότι, ἐν ᾧ ἐκεῖνος διεύθυνεται ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς, οὗτος ἐκτείνεται ἐκ τοῦ μεσημβρινοανατολικοῦ μέρους πρὸς τὸ βορρειοδυτικὸν καὶ τοσοῦτον προσεγγίζει τῷ προηγουμένῳ, ὥστε μόνον διὰ τοῦ Ἄώου ποταμοῦ χωρίζεται αὐτοῦ καὶ ἴσως ποτὲ ἀμφότερα τὰ ὄρη ταῦτα ἦσαν ἠνωμένα καὶ ἀπετέλουν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ὄρος, διαρραγὲν ὑπὸ σεισμοῦ ἢ ἄλλης φυσικῆς τινος αἰτίας καὶ ἀνοῖξαν δρόμον τῷ Ἄώῳ, ὡς εἰς ἄλλα μέρη συνέβη τοιοῦτόν τι, π. χ. ἡ Ὅσσα ἀπεσχίσθη τοῦ Ὀλύμπου καὶ ἠνέωξε δρόμον τῷ Πηνειῷ, ἐξ οὗ ἐσχηματίσθη ἡ περιώνυμος κοιλάς τῶν Τεμπῶν, καὶ ἡ Πιερίαις διαρραγεῖσά ποτε στενὴν κατέλιπεν ὁδὸν τῷ Ἑορδαϊκῷ (Δεβόλει) καὶ ἀπετέλεσε τὴν Κλεισοῦραν αὐτοῦ. Ἐκ τοιοῦτου ἀναμφιβόλως ῥήγματος ἐσχηματίσθησαν καὶ ἐνταῦθα τὰ στενὰ τοῦ Ἄώου, ἐν οἷς ἐκειτο ἡ πόλις Ἀντιγόχεια ἰδρυθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν καὶ προσβολῶν τῶν Ἑπειρωτῶν (1). ὁ κλάδος οὗτος τοιαύτην ἔχων διεύθυνσιν καὶ πολλὰς ἐκπέμπων κλάδους ἐκ τῶν δύο πλευρῶν αὐτοῦ, ὑπὸ τοῦ Λιουίου μόνον ἀναφέρεται καὶ καλεῖται Ἀέρωπος (2), ὃν οἱ νεώτεροι ὀνομάζουσι Πέλαγον καὶ ἐχρησίμειεν ὡς

und Asnans gegen Illyris graeca im Norden (Mertschika)» ἐνθα ἐτραλμέως τὸ νέον τοῦτο ὄνομα ἀποδίδεται τῷ ὄρει τούτῳ ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ ἀκολουθοῦ. Desdevises-du-dezert, p. 18. «le Skrapari, dans lequel sont compris le mont Asnaus (Trébusin)» p. 35. «aux défilés d'Antigonee (col de Clisoura), entre les monts Asnaus (Trébusin).»

(1) Desdevises-du-dezert, p. 1 27. «Antigone de Goni... il fonda une Antigonee sur le cours del'Aous contre les attaques des Epirotes».

(2) Liv. 32, 5. «ipse in Aeropo posuit castra».

μεθόριον τῆς Μακεδονικῆς ἢ ἐπικτήτου Ἑπείρου (1). Ταῦτα εἰσι τὰ δυτικὰ ὄρη τῆς Μακεδονίας.

ΟΡΗ ΠΡΟΣ ΜΕΣΣΗΜΒΡΙΑΝ.

α) ΚΑΜΒΟΥΝΙΑ. (*Βωλούτσα καὶ Ἄμαρβις*).

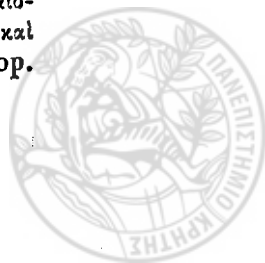
§. 17. Ἐν τέλει τοῦ Βερκετησίου τελευτᾷ μὲν τὸ τέταρτον μέρος τῆς μεγάλης ὀρεινῆς γραμμῆς τοῦ Σκάρδου, ἀρχεται δὲ ὁ τῆς Πίνδου ζυγὸς Λάκμων (2), ἐκ τοῦ ὁποίου, ἔχοντος ὕψος 5000', ὡς ἐκ τινος κέντρου (3) ἐξέρχονται τρεῖς μεγάλοι κλάδοι, διαφόρους λαμβάνοντες διευθύνσεις, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν πρὸς δυσμὰς διευθυνόμενος εἰς τὴν βόρρειον Ἑπειρον καὶ ἐκατέρωθεν διακλαδιζόμενος ἀπολήγει εἰς τὸ ἀκρωτήριο τῶν Ἀκροκεραυνίων ὄρων καὶ ὑπὸ μόνου τοῦ Λιουῖτου μνημονεύμενος ἐν παρόδῳ καλεῖται Λίγγος (4), τοῦ ὁποίου ἡ περιγραφή, ἀνήκοντος εἰς τὴν Ἑπειρον, παραλείπεται ἐνταῦθα. Ὁ δὲ δεύτερος κλάδος πρὸς μεσημβρίαν διευ-

(1) Desdevises-du-dezert, p. 18. «le mont Aeropus (Pélagus)» p. 35. «et Aeropus (Pélagus)» καὶ σελ. 219. «Nous terminerions l'Épire épictète au mont Aeropus».

(2) Ἡρόδοτ. 9, 92. Ἐκατ. παρὰ Στεφαν. Βυζαντ. σελ. 414. καὶ Λάκμος παρὰ Στραβων. 6, 274. 7, 216. ὃν οἱ νεώτεροι καλοῦσι Λίγκα (Forbiger ἐν Real-encyclopadie, t. 4. σελ. 712.) καὶ Ζυγὸν (Desdevises-du-dezert p. 16. au mont Lacmos (Zygos 5000). Ταστσ. «Λακμωνία ἢ τοῦ Πίνδου ὄρους ἄκρα».

(3) Abel, p. 2. 98. Mannert t. 7. p. 401.

(4) Liv. 32. 13. «In montem Lingon perrexit. Ipsi montes Epiri sunt, interjecti Macedoniae Thessaliaeque» ἐνθα συννοοῦνται καὶ τὰ Καμβούνια ὄρη, τὰ τὴν Μακεδονίαν τῆς Θετταλίας χωρίζοντα· τοῦτο ὑπὸ τῶν νεωτέρων καλεῖται Παλαιοβοῦνι (Desdevises-du-dezert, p. 18. 218. 253. 255.) καὶ ἐσφαλμένως ταυτίζεται τῷ Πίνδῳ (Forbiger, Real-encycl. t. 4, p. 1097). Grote, t. 1. p. 557.



θυνόμενος καὶ χωρίζων τὴν Ἡπειρον τῆς Θεσσαλίας καλεῖται Πίνδος (1) καὶ εἰς πολλοὺς κλάδους καὶ κλω-
 νους διακλαδιζόμενος ἀποτελεῖ τὰ ὄρη τῆς Ἑλλάδος,
 ὧν ἡ περιγραφή ἐκτὸς τοῦ προκειμένου ἐστίν· καὶ τε-
 λευταῖον ὁ τρίτος ἀντίθετον λαμβάνων διεύθυνσιν πρὸς
 ἀνατολὰς καὶ χωρίζων τὴν Μακεδονίαν ἐκ τῆς Θεττα-
 λίας συνέχεται πρὸς ἀνατολὰς μετὰ τοῦ Ὀλύμπου καὶ
 ὑπὸ μόνου τοῦ Λιούτου μνημονευόμενος καλεῖται Καμ-
 βούγια ὄρη (2), ὧν τὸ τελευταῖον πρὸς τὸν Ὀλυμπον
 μέρος ἰδίᾳ ὀνομάζεται παρὰ Στράβωνι Τιτάριον ὄρος
 (3) καὶ οἱ νεώτεροι διάφορα ἐπιτόπια ὀνόματα ἀπονέμου-
 σιν, οἷον Βωλούτσαν, Ἄμαρβιν Βούνασαν καὶ Σιάπκων
 (4). Οὕτω μὲν τὸ ὄρος καλεῖται εἰς διάφορα μέρη αὐτοῦ,
 ἰδίᾳ δὲ ἡ ὑψίστη κορυφή αὐτοῦ ὀνομάζεται Ἄμαρβις

(1) Ἡροδοτ. 1, 56. 7, 129. Στραβ. 9. 428. 430. 434.
 438. 440. κλ. (ἐνθα ὄλον μὲν τὸ ὄρος θηλυκῶς ἢ Πίνδος, ἢ δὲ
 ὑψίστη κορυφή ἄρσεν. ὁ Πίνδος ἀναφέρεται). Πτολεμ. 3, 16, 6.
 Mela 2, 3, 4. Πλιν. 4, 1, 1. τοῦτο γενικῶς μὲν ὀνόματι καλεῖ-
 ται ὑπὸ τῶν νεωτέρων (Desdevises-du-dezert p. «La qua-
 trième section, formée par le Pinde proprement dit
 (Mezzono 6000 à 7000)» Μέτσοβον, δι' οὗ μεταβαίνουσιν ἐκ
 τῆς Ἡπείρου εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἀντιστρόφως, ἰδιαιτέροις δὲ
 ἐπιτοπίοις ὀνόμασι Κακαρδίτσα, Τζουμέρκα, Καράβη, Ἄγραφα,
 Ἰταμον καὶ Βούργαρα (Leake, I, p. 272. 233. 286. 317.
 415. 418. t. 2. p. 91. t. 4. p. 111. 113 125. 186. 275.
 Real-encyclopadie, t. 5. p. 1634).

(2) Liv. 42, 53. «Deinde saltu angusto superatis mon-
 tibus, quos Cambunios vocant, descendit» 44, 2. «alii
 per Cambunios montes» Mannert, 7, p. 436.

(3) Στραβ. 7, 327, 14. «Ἀπὸ τοῦ Τιταρίου ὄρους συμφυοῦς
 τῷ Ὀλύμπῳ» καὶ 15. «Ἐκ τοῦ Τιταρίου ὄρους, ὃ ἐστὶ συνεχὲς τῷ
 Ὀλύμπῳ.

(4). Desdevises-du-dezert, p. 10 «par les monts Cam-
 buniens (Volutza, Amarbis, Chapka)» O. Abel, p. 2—3.

(1) καὶ ἡ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ὄρους στενὴ δίοδος (Κλεισοῦρα) Βωλουστάνα (2) ὑπὸ τοῦ Λιούιου, ὅπερ συγκεκομμένον διετηρήθη καὶ τοῖς νεωτέροις Βωλούτσα, ἀποδίδουσιν αὐτὸ εἰς ὅλην τὴν ὄρεινὴν γραμμὴν, καὶ συνετέθη ἐκ δύο λέξεων «βώλου στενά» (3) ἐνθα διέρχονται οἱ ἐκ Μακεδονίας εἰς Θετταλίαν καὶ τανάπαλιν μεταβαίνοντες καὶ Τουρκιστὶ καλοῦσι Κιλίτ-δερβεν ὡσεὶ κλειδοῦχόν τινα δίοδον τῆς Μακεδονίας καὶ Θετταλίας (4).

β) ΟΛΥΜΠΟΣ (Ἐλυμπο).

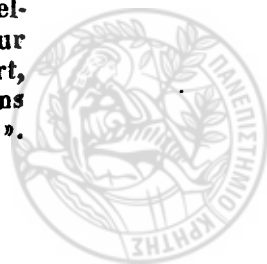
§. 18. Αὕτη μὲν ἡ σειρὰ τῶν Καμβουνίων ὄρων, ἐκπεμπόντων κλάδους εἰς τὴν Θετταλίαν καὶ Μακεδονίαν, κατ' ἀρχὰς μὲν διευθυνομένη ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς, εἶτα δὲ μεταβάλλουσα διεύθυνσιν πρὸς βορρᾶν καὶ παραλλήλως τῷ Ἀλιάκμονι ἐξαπλουμένη μέχρι τῆς Πύδνης (Κίτρου) ἐκτείνεται, καὶ πρὸς μεσημβρίαν ἐκπέμπει ἓνα κλάδον εἰς τὴν Περραιβίαν, καθήκοντα μέ-

(1) Desdevises-du-dezert, p. 19.» à l'est et au nord-est la partie inferieure constitue les monts Cambuniens proprement dit (mont Amarbis) «O. Abel, p. 5.

(2) Liv. 44, 2. «In jugum Cambuniorum montium (Volustana ipsi vocant)».

(3) Desdevises-du-dezert, p. 10. Leake, t. 3. p. 338.

(4) O, Abel, p. 5. «die Verbindung mit Thessalien ist durch ein natürliches Thor im Kambunischen Gebirge zwischen dem heutigen Servia und dem Thal des Titaresios hergestellt . . . auf beiden Seiten aber steigen die Berge zu einer bedeutenden Höhe, rechts erhebt sich der Amarbes der höchste Gipfel und der Mittelpunkt der Kambunischen Kette «καὶ σημ. 3.» Born, zur Macedonischen Geschichte p. 6. Desdevises-du-dezert, p. 10. 21. «Entre le Titarius et les monts Cambuniens se trouve le défilé de Volustana (col du Sarantaporos)».



χρη τοῦ Πηνειοῦ καὶ καλούμενον Κερκήτιον (Καχίαν ἢ Ἄρδαμον) (1).

Ἡ δὲ ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν καθήκουσα ὄρεινῃ γραμμῇ ἐκ τῶν ἀπεναντι τῆς Πύδνης ἐκτεινομένη μέχρι τοῦ ἐν τέλει τῆς χερσονήσου Μαγνησίας κειμένου Τισαίου ἀκρωτηρίου καὶ εἰς ἐν μόνον μέρος φυσικῶς διαβράγεισά ποτε ὑπὸ τοῦ Πηνειοῦ (Σαλαμβριά) ποταμοῦ, φέρει τέσσαρα διάφορα ὄρων ὀνόματα, ἧτοι Πιερία, Ὀλυμπος, Ὀσσα καὶ Πήλιον (2) καλεῖται.

Ταύτης τοίνυν τῆς ὄρεινῆς γραμμῆς τὸ μὲν βόρρειον μέρος ἐκτεινόμενον καθ' ὅλην τὴν παραλίαν τῆς Πύδνης μέχρι τοῦ Πυθίου ἀποτελεῖ τὴν ἀκρόρειαν τοῦ κυρίου ὄρους (3) καὶ καλεῖται ὑπὸ μὲν τῶν ἀρχαίων Πιερικὸν ὄρος καὶ Ὀλοκρός, ὑπὸ δὲ τῶν νεωτέρων (4) Φλάμπουρον, τὸ δὲ μέσον τῆς γραμμῆς ὑψηλότατον καὶ διαση-

(1) Siekler, 2, p. 185. Desdevises-du-dezert, p. 20. «Au noeud du mont Stymphé et des monts Cambuniens se détache un contre-fort qui répont au Cercétius (mont Cachias ou Ardham), et étende ses croupes extrêmes jusqu'au Penée».

(2) Ὁρα Μυλλέρου χάρτην Μακεδονίας.

(3) Liv. 44, 43. Plin. H. N. 4, 15, 17. Πausan. 9, 29. 2. Σχολ. εἰς Ὅμηρ. Ἰλιάδ. 14, 226. εἰς Ἀπολλ. Ῥοδ. 1, 34. Ἦσυχ. ἐν λ. «Πιερία ἢ ἀκρόρεια τοῦ ἐν Μακεδονία ὄρους» Κεϊπέριου Χάρτης «Pierii montes» O, Abel, Makedon. p. 9. 10. Real-encyclopädie, t. 5. p. 1612. Πλουταρχ. ἐν β. Αἰμιλ. Παυλ. 20. Desdevises-du-dezert, p. 292. «A l'est de Petra et un peu au dela du monastère de ce nom commence le mont Olocros, colline étendu qui se prolonge jusqu'au rivage, et expire aux abords de Sphigi» καὶ σελ. 22.

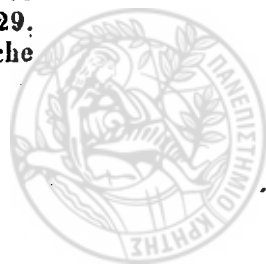
(4) Ὁ αὐτὸς ἐν σελ. 19. «La partie superieure répond aux monts Pieriens (mont Flamboro) plateau d'une élévation moyenne».

μότατον παρά πᾶσι τοῖς ἀρχαίοις (1) καλεῖται Ὀλυμπος, ὅπερ ἤδη οἱ νεώτεροι ὀνομάζουσι Ἐλυμπον καὶ Τουρκιστὶ Σεμαβατ-εβή (2) καὶ ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ Πυθίου μέχρι τῶν Τεμπῶν, ἐνθ' ἡ συνεχῆς αὕτη σειρὰ διαβρυγαῖσά ποτε ὑπὸ σεισμοῦ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀρχαίων τε καὶ νεωτέρων (3) καὶ διακοπεῖσα ἀφ' ἑνὸς μὲν

(1) Ὅμηρ. ἐν Ἰλιάδι καὶ Ὀδυσσεΐα πλειστάκις. Ἡροδοτ. 1, 56. 7, 129. 131. 128. Θουκυδ. 4, 78. Στραβ. 7, 329. 1, 60. 4, 208. 10, 471. 31, 531. Πολυβ. 34, 10 Παισαν. 6, 5, 5. Πτολεμ. 3, 13, 19. Αἰλιαν. 3, 32. Solin c. 13. Plin. 8, 58, 83. Mela, 2, 3, 2. Lucan. 2, 271. Vib. Sequ. p. 31. Εὐσταθ. εἰς Ὅμηρ Ἰλ. 1, 420. σελ. 96. καὶ ἄλλοι ὅση σκόνις. Grisebach, t. 2. 13. 134. Grote, t. 1, 561. Real-encyclopädie, t. 5, p. 924. ἰδιαιτέρως δὲ ὄρα Vollborth, de Olympo Thessaliae monte. gott. 1776. καὶ νεώτατον M. L. Heuzey, le mont Olympe.

(2) Sickler, t. 2. p. 188. «Olympus, Οὐλυμπος, oder Olympos . . . (gegenwärtig bei den Griechen Elympos bei den Türken Semavat-evi)» ὅπερ σημαίνει κατοικίαν τῶν οὐρανίων κατὰ Hadschi Chalfa, herausgeg. von Hammer S. 101. Real-encyclopädie, t. 5. p. 924 «er heisst bei den griechen noch immer Elympos, bei den Türken aber Semavat-Evi, d. 1. Wohnsitz der Himmlischen».

(3) Στραβ. 9, 430, 2. «ὑπὸ δὲ σεισμῶν ρήγματος γενομένου (τὰ νῦν καλούμενα Τέμπη) καὶ τὴν Ὀσσαν ἀποσχίσαντος ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου διεξέπεσε ταύτη πρὸς θάλασσαν ὁ Πηνειὸς καὶ ἀνέψυξε τὴν χώραν ταύτην» ἡ δὲ μυθολογία τὸ ρήγμα τοῦτο ἀνάγει εἰς τὸν Ποσειδῶνα κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ σχολιαστοῦ Πινδάρου εἰς Πυθ. 4, 245.» Πετραῖος τιμᾶται Ποσειδῶν παρὰ Θετταλοῖς, ὅτι διατεμῶν τὰ ὄρη τὰ Θετταλικά, λέγω δὴ τὰ Τέμπη, πεποίηκε δι' αὐτῶν ἐπιτρέχειν τὸν Πηνειὸν «Anonymus Ephemeridum Augustanarum 18 Jun. anni 1814. p. 1354. Desdevises-du-dezert, p. 21.» le défilé de Tempé, langada ou déchirure produite par un tremblement de terre entre l'Octolophe et l'Ossa (Kissovo)» πρὸς τούτοις Στραβ. 7, 129. Ἡροδ. 7. 129. Senee. 6, 25. Krieg, das Thessalische Tempe, p. 38. Ἀθην. δειπνοσοφ, 14. 639.



ἠνέωξεν ὄδον εἰς τὸν Πηνειὸν (Σαλαμβριάν), ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐσχημάτισε τὴν τερπνοτάτην καὶ πολυθρύλητον παρὰ τοῖς ἀρχαίοις κοιλάδα τῶν Τεμπῶν (1), τῆς ὁποίας τὸ ἐλάχιστον εὖρος, δύο περίπου ὥρας κατὰ μῆκος ἐκτεινόμενόν ἐστιν 100 ποδῶν ἐν μέσῳ τῆς κοιλάδος (2), ἐκατέρωθεν πρὸς ἀνατολάς τε καὶ δυσμὰς εὐρυνομένης ἀμφιθεατρικῶς.

Ὁ Ὀλυμπος (3) κατὰ μὲν τοὺς ἀρχαίους πολλὰς εἶχε κορυφάς, ἕνεκα τῶν ὁποίων πολυδειράς (4) ἐκαλεῖτο, οἱ δὲ νεώτεροι τρεῖς διακρίνουσι καλουμένας ἤδη Ἅγιος Ἥλιος, Καλόγερος καὶ Τζουμᾶ (5), ὧν ὑψηλοτάτη ἐστὶν ἡ πρώτη ἔχουσα ὕψος 8916 ποδῶν καὶ παρέχουσα κατὰ

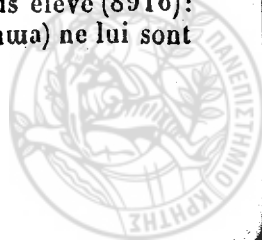
(1) Ἡροδοτ. 5. 173. Σκυλακ. π. σ. 25. Πολυβ. 18, 10. 23, 4. Στραβ. 7. 329. ἀποσπ. 14. Αἴλιαν. 3, 1. Liv. 32, 15. 33, 18. Plin. 16, 44. 52. 31, 2, 19. Orat. od. 1, 7, 4. Ovid. metamorph. 1, 596. 7, 222. Dodvell, t. 2. p. 109—117. Tafel, fragm. Strab. p. 12.

(2) Αἴλιαν. π. 1. 3, 1. Mannert, 7, 555—58. Krieg, das Thessal. Tempe, Leipzig. 1833. M. L. Heuzey, p. 10—15.

(3) Τὸ ὄνομα Ὀλυμπος παράγεται ἐκ τοῦ ὄλος-λάμπων κατὰ Serv. εἰς Αἴν. 420· διότι πάντοτε χιονοσκεπὴς παρίσταται τοῖς ἀρχαίοις. Ἀριστοτελ. περὶ κοσμ. Sickler, 2, 188. Pauly, 5, 924.

(4) Ὀμηρ. Ἰλ. 1, 499. 8, 3. καὶ ἀλλαγῶ. τοῦ ὁποίου ἡ ὑψίστη κορυφή ῥίον ἐκαλεῖτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις (Ἰλ. 14, 154. 225.) καὶ ἀκροτάτη κορυφή (Ἰλ. 8, 3.) ἐξ οὗ καὶ κάρηνα πληθυντικῶς (Ἰλ. 1, 44. 2, 167. 4, 174. 7, 19. 22, 187. 24, 121. ὠδ. 1, 102. 24, 488).

(5) Desdevises-du-dezert, p. 20. «Cette dernière montagne... consiste en un plateau surmonté de trois sommets, dont l'Ἅγιος Ἥλιος est le plus élevé (8916): les deux autres (le Kalogheros et l'Ἰτχουμᾶ) ne lui sont guère inférieurs».



τὴν μακρυρίαν τῶν ἀναβάντων ἐπ' αὐτῆς (1) λαμπροτάτην θέαν καὶ ἀπέραγτον· διότι ἐξ αὐτῆς καθορᾶται ἀφ' ἐνὸς μὲν σύμπασα ἡ Μακεδονία, ἀφ' ἐτέρου δὲ καὶ ἡ Θετταλία. Οὕτω δὲ τὸ ὑψηλότατον καὶ μετεωρότατον τοῦτο ὄρος φημιζόμενον ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὡς κατοικία τῶν θεῶν, ὡς ἔδρα τῶν Μουσῶν καὶ ὡς προσδόρρειον μεθόριον τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καθὼς καὶ διὰ τὴν γιγαντομαχίαν καὶ διὰ τὸ μέγα ὕψος, ὅτε μὲν διακρινόμενον τοῦ οὐρανοῦ, ὅτε δὲ καὶ ταυτόσημον ἐκλαμβανόμενον, ποικιλοτρόπως ἐπεκοσμήθη ὑπὸ τῆς ποιήσεως μετὰ πολλῶν καὶ παντοδαπῶν ἐπιθέτων (2). Ἐπειδὴ δὲ ἐκεῖτο μεταξὺ τῆς Μακεδονίας καὶ Θετταλίας ἐκλαμβάνεται ἄλλοτε μὲν ὡς ὄρος τῆς Μακεδονίας (3), ἄλλοτε δὲ ὡς ὄρος τῆς Θετταλίας (4). Διὸ δὴ ἡ διαστολὴ δύο Ὀλύμπων, ἣν τινες τῶν νεωτέρων ποιοῦσι (5) ἄλογός ἐστιν καὶ ἀνυπόστατος.

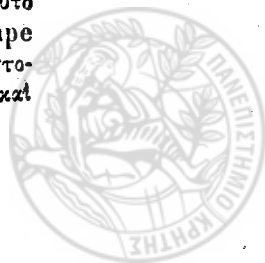
(1). Ὁ αὐτὸς αὐτόθι. M. L. Heuzey, le mont Olympe. p. 135. «La vue qu'on embrasse de ses differents sommets est immense, on voit d'un coté toute la Macedoine, de l'autre toute la Thessalie, dont les lacs et les rivières semblent tracés comme sur la carte».

(2) Ὀμηρ. Ἰλ. 1, 532. 13, 243. Ὀδ. 20, 103. αἰγλήεις Ἰλ. 8. 411. πολύπτυχος. Ἰλ. 1, 499. πολυδειράς. Ἰλ. 1, 402. 2, 48. 18, 142. Ὀδ. 10, 307. μακρός. Ἰλ. 5, 367. 869. 15, 84. αἰπύς. Ἰλ. 13, 523. ἄκρος κτλ.

(3) Ἡρόδοτ. 7, 129. 172. 181. Πaus. 6 5, 5, Στραβ. 8, 329. ἀποσπ. 14. Πτολεμ. 3, 13, 19.

(4) Ἡρόδοτ. 7, 128. Πλιν. 4, 8, 15. Στραβ. 8, 356.

(5) Desdevises-du-dezert, p. 7. «le haut et le bas Olympe» p. 11. avec le haut Olympe (Hagios Hiliias) et le bas Olympe ou Octolophe» p. 20». le haut et le bas Olympe» ἐν ᾧ αὐτὸς ὁμολογεῖ ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἔδιδον τὸ αὐτὸ ὄνομα εἰς ὅλην τὴν ὄρεινὴν γραμμὴν σελ. 20. «le nom d'Olympe chez les anciens, s'étendait à tout le massif». τὴν διαστολὴν Ὀλύμπου Μακεδονικοῦ καὶ Θετταλικοῦ ἐσφαλμένως ποιεῖ καὶ



Ταῦτα μὲν τὰ ὀλίγα ἐκ τῶν πολλῶν ἀρκείτωσαν περὶ τοῦ περιωνύμου παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ὀλύμπου. Τὸ δὲ πρὸς μεσημβρίαν τῶν Τεμπῶν καὶ τοῦ Πηνηιοῦ ἀποσπασθέν ποτε διὰ σεισμῶν ἐκ τοῦ Ὀλύμπου καὶ καθ' ὅλην τὴν παραλίαν ἐκτεινόμενον ὄρος ὡσαύτως δύο φέρει ὀνόματα Ὅσσα (Κίσσαβος νῦν πιθανῶς ἐκ τοῦ ἐπ' αὐτοῦ φουομένου κισσοῦ) καὶ Πήλιον (Ζαγορά). Ἐκ τούτων δέ, τῶν ἑποίων ἡ περιγραφή ἀνήκει εἰς τὰ Θετταλικά ὄρη, τὸ μὲν βόρρειον καλεῖται Ὅσσα (1), τὸ δὲ πρὸς μεσημβρίαν καθήκον μέχρι τοῦ Τισαίου ἀκρωτηρίου καὶ χωρίζον τὴν Μαγνησίαν ἀπὸ τῆς Πελασγιώτιδος Πήλιον, ἕπερ ὑψηλότερον μὲν τῆς Ὀσσης, χαμηλότερον δὲ τοῦ Ὀλύμπου (2), φημίζεται παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τὴν γιγαντομαχίαν (3), ἀφ' ἑτέρου δὲ ὡς κατοικία τοῦ Κενταύρου Χείρωνος (4). Προσέτι δὲ καὶ διὰ τὴν κατασκευὴν καὶ διακόσμησιν

ὁ σχολιαστὴς τοῦ Ἀπολλωνίου Ῥοδίου (1, 598). Pauly, Realencyclopäd. t. 5. p. 924». (Der Schol. des Apoll. Rhod. 1, 578 macht fälschlich Zwei verschiedene Geligge, eines in Macedonien, das andere in Thessalien, daraus. ὄρα καὶ Salmas. εἰς Solin. 14, 8. σ. 108.

(1) Ὅμηρ. Ὀδυσσ. 11, 315. Πολυβ. 34, 10. Ovid, Fast. 3, 441. Ἡροδοτ. 1, 59. 7, 129. Στραβ. 60. 61. 208. 326. ἀποσπ. 14. 15. 426. 430. 445—243. 531. Πτολεμ. 3, 13, 18. Σχολ. Ἀπολλων. Ῥοδ. 1, 568. Mela 2, 3, 2. Plin. 4, 8, 15. Lucan. 6, 333.

(2) Κατὰ Γεμῖνον (Elem. astr. c. 14 p. 55) ἔχει ὕψος 10 σταδίων, κατὰ Πλίνιον (2, 65, 65). 1250 ῥωμαϊκά βήματα καὶ κατ' Ὀβιδιον (Fast. 3, 441) ὑπερβάλλον τὴν Ὅσσαν κατὰ τὸ ὕψος.

(3) Ὅμηρ. Ὀδυσσ. 2, 314. Πινδαρ. Πυθ. 8, 15. Ἀπολλοδώρ. 1, 6. Virgil. geor. 1, 281. Orat. od. 3, 4, 49. Ovid. metamorph. 1. 151. Senec. Agam. 307.

(4) Ὅμηρ. Ἰλ. 2, 743. Πινδαρ. Πυθ. 3, 4, 4, 181. Δικαιαρχ. περιγραφ. Πηλίου παρὰ Οὐδσον. σ. 27. Ὀρφ. Ἄργ. 376. Ovid. Fast. 3, 381. Σχολ. Καλλιμ. 104. Plin. 56, 57.

τοῦ πλοίου Ἀργῶ (1), καθὼς καὶ διὰ τὸν ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτοῦ ἰδρυθέντα ναὸν τοῦ Ἀκταίου Διός, ἔνθα κατὰ πᾶν θέρος ἐν τοῖς ἰκονικοῖς καύμασι προσεφέρετο θυσία, καθ' ἣν οἱ θύοντες τοῦ ψύχους ἕνεκα ἦσαν περιβεβλημένοι σισύραις (2). Ταύτης τοίνυν τῆς ὀρεινῆς σειρᾶς καὶ τῆς Ὀρθρουοῦ συνέχεια δύναται νὰ θεωρηθῇ ἢ ἐκ φυσικῶν αἰτίων ἀποσπασθεῖσα ποτε καὶ διὰ νήσων χωριζομένη Εὐβοία (3).

ΟΡΗ ΠΡΟΣ ΑΝΑΤΟΛΑΣ.

α) ΡΟΔΟΠΗ. (*Δεσποτοβοῦνι καὶ Δεσποτοδάγ*).

§. 19. Περιγραφέντων καὶ τῶν μεσημβρινῶν τῆς Μακεδονίας ὀρῶν, ὑπολείπεται ἡ τῶν ἀνατολικῶν καὶ κεντρικῶν περιγραφή. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν περὶ τῶν πρώτων, εἶτα δὲ περὶ τῶν τελευταίων.

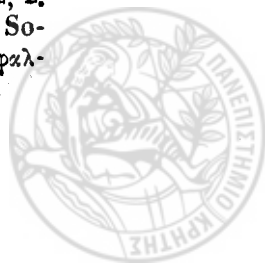
Ἐκ τοῦ μεγάλου ὀρεινοῦ ζυγοῦ τοῦ Σκομίου καὶ Αἴμου, ὧν ἡ περιγραφή προηγουμένως ἐγένετο, μέγας ἀποσπᾶται ὀρεινὸς κλάδος, κατ' ἀρχὰς μὲν ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν παραλλήλως τῷ Νέστω καθήκων, εἶτα δὲ μεταβάλλων διεύθυνσιν καὶ πρὸς ἀνατολὰς στρεφόμενος, πολλοὺς ἐκπέμπει κλάδους ἐκατέρωθεν καὶ διαίρει τὴν Ὀράκην εἰς δύο μέρη· οὗτος ὁ κλάδος καλεῖται παρὰ μὲν τοῖς ἀρχαίοις (4) Ῥοδόπη, ὑπὸ δὲ τῶν νεωτέ-

(1) Διοδώρ. 4, 41. Σχολ. Ἀπολλων. 1. 386. 525. Val. Flor. 8, 417.

(2) Ἡρόδοτ. 4, 179. Πολυβ. 8, 11. Στραβ. 208. 429. 439. 343. Σχυμν. 605. Πτολεμ. 3, 13, 10. Mela, 2, 3, 2.

(3) Grote, 1, 559.

(4) Ἡρόδοτ. 4, 46. Θουκυδιδ. 2, 96. Πολυβ. 34, 19. Στραβ. 4, 208. 7, 313. 319. 329. Πτολεμ. 3, 11, 7. Mela, 2, 2, 2. Plin. 3, 26, 29. 4, 2, 1. 10, 17. Ἀμμιαν. 11, 21, 10. Solinus, 15, 9. Mart. cap. 6. p. 211. οἱ δύο τελευταῖοι ἐσφαλμένως εἰς Μυθονίαν καθήκουσιν ἱστοροῦσιν.



ρων Ἑλλήνων μὲν Δεσποτοβοῦνι, μὴ Ἑλλήνων δὲ Δεσποτοδάγ (1), ἡ ὁποία ὡς μέγα ὄρεινὸν τεῖχος ἀνυψομένη ἐξασφαλίζει τὴν Μακεδονίαν βορειανατολικῶς ἀπαραλλάκτως ὡς τὰ πρὸς βορρᾶν, δυσμὰς καὶ μεσημβρίαν ἐκτεινόμενα ὄρη πανταχόθεν καλῶς ἐξασφαλίζουν αὐτήν.

Ἡ Ῥοδόπη, ἡ ὁποία κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στραβωνος (2) ἐθεωρεῖτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὡς τὸ ὑψηλότεον μετὰ τὸν Αἶμον ὄρος, ἔχει κατὰ τὴν τῶν νεωτέρων μαρτυρίαν (3) πολλὰς κορυφὰς καθ' ὅλον τὸ μῆκος αὐτῆς, ἐπιτοπίως διάφορα νέα ὀνόματα φερούσας οἷον Τζαδῖρτεπε, Τζάλτεπε Τζέγλα, Κρούσιοβα, Ἰάλασσι καὶ Δόσπατ, τῶν ὀνομάτων ἡ ὑψηλότερα κεῖται εἰς τὸ βορρῆιον μέρος μεσημβρινοδυτικῶς τῆς Φιλιπποπόλεως (4) ἔχουσα ὕψος 7200' καὶ καλουμένη Τζαδῖρ-τεπε. Ἐκ τοῦ ὑψηλοῦ καὶ

(1) Desdevises-du-dezert, p. 1. 9. 10. 12. 29. 27. 29. 31. O Abel, p. 2. Mannert, 7, 7. Sikler, t. 1, 428. t. 2, 9. 208- ὅς δίδει τῷ ὄρει μίαν μόνην διεύθυνσιν ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς ἐκτεινόμενῃ εἰς τὴν Θράκην καὶ οὐκ οἶδα ὅπως εἰκοτολογῶν παράγει τὸ ὄνομα τοῦ ὄρους ἐκ τοῦ Φοινικικοῦ Radaph δηλοῦντος τὸ ἀκολουθεῖν, παρακολουθεῖν, ἅτε τῆς Ῥοδόπης παρακολουθούσης παραλλήλως τὸν Αἶμον, ὅπερ οὐκ ἐστὶν ἀληθές, πρῶτον μὲν διότι εἰς οὐδεμίαν ἀρχαίαν ἢ νεωτέραν μαρτυρίαν στηρίζεται, δεύτερον δὲ διότι τὸ ὄρος μόνον πρὸς μεσημβρίαν κεῖται παραλλήλως τῷ Αἶμῳ.

(2) Στραβ. 7, 313, 1. «Ἐπὶ μὲν τὰ Θράκια ἡ Ῥοδόπη ὁμορεῖ ὑψηλότεον ὄρος μετὰ τὸν Αἶμον».

(3) Desdevises-du-dezert, p. 24. «La partie inferieure de cette chaîne renferme des sommets très-élevés (monts Tchal-tépè, Tchégla. Kruchova) dont la hauteur varie de 3500 à 2000 pieds. la partie supérieure (monts jailassi, Dozpat) se maintient à ce niveau, et le point culminant est . . . le Tchadertépé, qui mesure 7200 pieds».

(4) Mannert, 7, p. 6. «Dieses Gebirg ist bei seinem Austritte von Skomius, südwestlich bei Philippopolis

χιονοσκεποῦς τούτου ὄρους, τὸ ὁποῖον ἀποσπᾶται, ὡς προεῖρηται, ἐκ τοῦ Σκομίου, καὶ διὰ τοῦτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων (1) μετ' αὐτοῦ συγχέεται, πολλοὶ κλάδοι ἐξέρχονται καὶ πρὸς ἀνατολὰς εἰς τὴν Θράκην καὶ πρὸς δυσμὰς (2) εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἔνθα μεταξὺ τῆς δευτέρας κορυφῆς τοῦ ὄρους Τζάλ-τεπε καὶ τοῦ Νέστου (Καρασοῦ) σχηματίζονται τὰ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων μνημονευόμενα στενὰ τῶν Κορπίλων (3) ἐπὶ τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ.

Ἡ Ῥοδόπη ὁμοιάζουσα κατὰ τὸ πλάτος καὶ κατὰ τὸ ὕψος πρὸς τὰς Γερμανικὰς Ἄλπεις περιέχει καθ' ὅλον τὸ μῆκος αὐτῆς μεγάλους δρυμούς, λαμπροὺς λειμῶνας, γελώσας πεδιάδας καὶ χαριστάτας κοιλάδας (4), σπανίως εὕρισκομένας εἰς τὰ λοιπὰ τῆς Μακεδονίας ὄρη. Τοιαύτη οὖσα ἔχει ἐπισημότητα καὶ ἐν μυθολογικῇ παραστάσει· διότι θεωρεῖται μία πηγαία νύμφη, θυγάτηρ τοῦ ποταμίου θεοῦ Στρυμόνος, σύζυγος τοῦ βασι-

wahres Alpengebirg, wie schon der Beiname der alten nivosa Rhodope und der Anblick neuerer Reisenden beweist».

(1) Στραβ. 7, 331, 36. «ὁ Στρυμὼν ὠρμημένος ἐκ τῶν περὶ τὴν Ῥοδόπην Ἀγριάνων» καὶ 37. ἐν ᾧ ὁ Θουκυδίδης (2, 96) καὶ Ἀριστοτέλης (Μετεωρολ. 1, 13) ῥητῶς ἀναφέρουσι τὴν πηγὴν τοῦ Στρυμόνος εἰς τὸν Σκόμβρον· ὡσαύτως καὶ Ἀμμωνὸς (21, 10) ἐσφαλμένως περὶ τοῦ Ἀξιῶ λέγει.

(2) Desdevises-du-dezert, p. 25. «Tous les contreforts situés à l'ouest».

(3) Ἀππιαν. ἐμφ. 4, 102. Στραβ. 7; 331, 48. Mannert, 7, 6. B. Giseke, p. 4. Desdevises-du-dezert, p. 25. «Entre le Tchal-Tépé et le Nestus (Karasou) se trouvent les gorges des Corpiles, qui sont voisines du relais de Topiris sur la voie Egnatia».

(4) P. Lucas, second voyage t. 1. c. 26. 27. Mannert, 7. p. 7.



λέως Αἴμου ἐν Θράκῃ (1) καὶ μία τῶν συμπαικτριῶν τῆς Περσεφόνης (2).

β) ΟΡΒΗΛΟΣ (Peribolus).

§. 20. Ἐν τοῖς προηγουμένοις εἴρηται ὅτι τὸ τρίτον μέρος τῆς μεγάλης βορρείου ὀρεινῆς γραμμῆς ἀποτελεῖ ὁ βορρῆιος Ὀρβήλος (Σπάτο) κείμενος μεταξύ τοῦ Σκάρδου καὶ Σκομίου καὶ ὅτι οὗτος τέσσαρας ἐκπέμπει κλάδους εἰς τὴν Μακεδονίαν, τῶν ὁποίων ἐπισημότερός ἐστιν ὁ ἀνατολικός, ὅστις ἀποσπώμενος ἐκ τοῦ ζυγοῦ τοῦ βορρῆίου Ὀρβήλου καὶ Σκομίου ἐκτείνεται κατὰ μῆκος μεσημβρινοανατολικῶς μεταξύ τοῦ Νέστου καὶ Στρυμόνος ποταμοῦ καὶ οὗτός ἐστιν ὁ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων (3) ἐν παράδῳ ἀναφερόμενος ἀνατολικός Ὀρβήλος, τὸν ὁποῖον οἱ νεώτεροι συγχέουσι μετὰ τοῦ βορρῆίου τοῦ ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (4) μόνον μνημονευομένου, λαμβάνων τὸ αὐτὸ ὄνομα ἐκ τοῦ βορρῆίου, ἐξ οὗ ἀποσπᾶται, καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς Ῥοδόπης, ὡς τινες τῶν νεωτέρων ἐσφαλμένως πιστεύουσιν ὅτι λαμβάνει τὴν ἀρχὴν (5), καθὼς καὶ ὅλως ἀβασίμως ὑπολαμβάνει τις (6) ὅτι τὸ ὄνομα

(1) Lucan. Salt. 51. Geog. min. XI. 1.

(2) Ὁμηρ. ὕμν. εἰς Δημητρ. 422.

(3) Ἡροδ. 5, 16. Διοδώρ. 20, 19. Ἀρρ. ἀν. Ἀναβ. 1, 1. Πτολεμ. 3, 9, 1. 2, 1. Plin. 4, 10, 17.

(4) Στραβ. 7, 329.

(5) Mannert, 7, 498. «Auf der Nordostseite begleitet ihneine andere Bergkette, welche aus der Rhodope herunter steigt, und den Namen Orbelus führt». Forbiger ἐν Real-encyclopäd. t. 5. p. 962. «Es zieht sich vom Geb. Rhodope» Desdevises-du-desert, p. 25. ἐσφαλμένως συνάπτει τὸν Ὀρβήλον μετὰ τοῦ Αἴμου.

(6) Sickler, t. 1. p. 483. «Orbelus. Ὀρβήλος (Argentario, ὅπερ ἐσφαλμένον). In Hinsicht auf seinen Namen dürfte es aber wohl die bisher aus dem Semitischen oder

τοῦ ὄρους παράγεται ἐκ τοῦ Φοινικικοῦ καὶ συντίθεται ἐκ τῶν δύο λέξεων τούτέστιν ἐκ τῶν «ὄρος Βήλου», Ὁρβηλος, περὶ τοῦ ὁποίου, ἄτε εἰς οὐδεμίαν μαρτυρίαν στηριζομένου, ἄμεινον σιγᾶν ἢ ἀεροβατεῖν.

Ὁ Ὁρβηλος οὗτος, ἐκ τοῦ ὁποίου ἔλαβε τὸννομα καὶ ἡ παρακειμένη αὐτῷ χώρα Ὁρβηλία, ἡ κατὰ Στράβωνα (1) Παρορβηλία ἐνταῦθα κειμένη καὶ οὐχὶ παρὰ τὸν βόρρειον Ὁρβηλον (2), ἐκπέμπει πολλοὺς κλάδους πρὸς δυσμὰς καὶ ἔχει πολλὰς κορυφάς, τῶν ὁποίων ἐπισημότεραι εἰσὶν τὸ Μπουζ-δάγ, ἡ Σίμνιτσα, τὸ Περίνδαγ καὶ τὸ Τέλ-τεπε (3), τῶν ὁποίων ἡ ὑψηλότερα ἐστὶ τὸ Περίν-

Phöniscischen gegebenen Ableitungen leicht bestätigen und . . . die ihn dafür zum Berg des Bel gemacht . . . Im Phöniscischen lautete dieser Name wohl Hor-Bel, «der Berg Bel, oder Berg des Bel», woraus in griechischer Sprechweis mit Wegwerfung des Hauches, Ὁρ-Βηλος (Or-Belos) entstanden sei».

(1) Στραβ. 7, 329. ἀποσπ. 35. «οἷς παράκειται τῆς Μακεδονίας ἡ Παρορβηλία» Πτολεμ. 3, 13, 25. Giseke, de antiquis quibusdam incolis Macedoniae p. 5. 7.

(2) Desdevises-du-dezert, p. 320. 323. 354. 387. ἐν οἷς ἀντιφάσκει καὶ πρὸς ἑαυτὸν διότι, ἐν ᾧ ἐν σελ. 320. λέγει «est l'Orbelie dans le voisinage du mont Spatz» εἶτα ἐπιλήσμων ἑαυτοῦ γενόμενος πρὸς ἀνατολὰς μετατοπίζει τὴν Ὁρβηλίαν εἰς τὰ μεθόρια τῆς Θράκης, ὅπερ καὶ ὀρθόν ἐστι «les limites de le Thrace épictète sont à l'ouest, l'Orbelie . . . et le mont Cercine» p. 387. ἃ δὲ λέγει Ταφέλιος περὶ ταύτης ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν τοῦ Στράβωνος ἀποσπασμάτων σελ. 29. σημ. 77. ὀρθά εἰσιν.

(3) Desdevises-du-dezert, p. 25. «ses pics les plus élevés (Buzdagh, Simmitza, Périn-dagh, Tel-Tepè) n'ont pas d'équivalent chez les anciens. elle est cependant d'une grande importance, car tous les contre-forts courant à l'ouest en proviennent directement».



δαγ ἔχουσα ὕψος κατά τινος μὲν (1) 6600 ποδῶν, κατ' ἄλλους δὲ 8000' (2) καὶ πάντοτε σχεδὸν χιονοσκεπῆς οὖσα (3), ὅπερ καὶ τὰ Τουρκικὰ ὀνόματα τῶν κορυφῶν Μπούζ-δαγ καὶ Περίν-δαγ δηλοῦσι.

Διὸ δὴ ὁ ἀνατολικὸς οὗτος Ὀρβήλος, ἀποσπώμενος ἐκ τοῦ ζυγοῦ τοῦ Σκομίου καὶ βορρῆιου Ὀρβήλου, δὲν πρέπει νὰ συγχέηται μετ' ἐκείνου, κειμένου ἐν τῇ μεγάλῃ ὀρεινῇ γραμμῇ μεταξὺ τοῦ Σκάρδου καὶ Σκόμβρου καὶ ἐκπέμποντος μεσημβρινοανατολικῶς τὸν Ὀρβήλον τοῦτον εἰς τὴν ἐπίκτητον Μακεδονικὴν Θράκην, ἀπὸ τοῦ ὁποίου κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡροδότου (4) ἔκοπτόν ποτε ξύλα οἱ ἐν τῇ παρακειμένη λίμνῃ Πρασιάδι οἰκοῦντες Παίονες καὶ ἐκτιζον ἐν αὐτῇ καλύβας πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ὑπὸ Μεγαβάζου χειρώσεως αὐτῶν.

γ) ΠΑΓΓΑΙΟΝ (Πιργάρι).

§. 21. Συνέχεια τοῦ Ὀρβήλου πρὸς μεσημβρίαν ἐστὶν ἡ μεγάλη ὀρεινὴ γραμμὴ, ἡ ὁποία ἐξαπλοῦται μεσημβρινοανατολικῶς τῆς Πρασιάδος ἢ Κερκινίτιδος λίμνης μεταξὺ τοῦ Στρυμόνος καὶ Νέστου καθ' ὅλην τὴν παρα-

(1) Ὁ αὐτὸς σελ. 26. «Dans la region supérieure de la chaîne secondaire, le Périndag (6600) se continue jusqu'au Strymon par le mont Ploska».

(2) O, Abel, p. 2. «An ihn schliessen die Rhodope (Despotodagh) zwischen Nestos und Hebros und der Orbelos (Perindagh) zwischen Strymou und Nestos sich an, gewaltige Alpenketten, die sich jedenfalls bis zu 8000' erheben».

(3) Desdevises-du-dezert, p. 25—26. A Boué Itinéraire. t. 1. p. 152. «les montagnes du centre de la Macédoine et le neigeux Perin-dagh».

(4) Ἡροδ. 5. 16. «κομιζοντες ἐξ οὐρεος, τῷ οὐνομά ἐστιν Ὀρβήλος».



λίαν (1) καὶ ὀνομάζεται ὑπὸ μὲν τῶν ἀρχαίων (2) Πάγγαιον, Παγγαῖον καὶ Πάγγαιος, τῶν δὲ νεωτέρων διαφωνούντων οἱ μὲν (3) τῷ αὐτῷ ἀρχαίῳ ὀνόματι μετὰ παραλλαγῆς τῆς καταλήξεως Πάγγεα, οἱ δὲ (4) ἐσφαλμένως Πιλὰτ-τεπε, ἄλλοι δὲ (5) ἔτι μᾶλλον καλοῦσιν Ἐγριαζοῦ καὶ Κασταγνάζ, ἄλλοι ὡσαύτως ἐσφαλμένως Κούσνιτσα (6) καὶ ἄλλοι τελευταῖον Πιρνάρι (7), ὅπερ καὶ ὀρθὸν καὶ ἀληθές ἐστίν· τὸ ὄροστοῦτο ἔχον ὕψος 1500

(1) Mannert, 7, 498. Sein südliches Ende bei der Stadt Philippi und an der nahen Küste trägt den Namen Pangeus «O, Abel, p. 2. Ihr südlichster Ausläufer ist der Pangaeos (Pirnari), östlich von der Strymonmündung». Forbiger, ἐν Real-encyclopädie, t. 5. p. 1116.

(2) Ἡροδοτ. 7, 112. 113. Θουκυδιδ. 2, 99. Αἰσχουλ. Περσ. 491. Πινδαρ. Πυθ. 4, 320. Εὐριπιδ. Ῥησ. 922. 972. Θεοφραστ. 6, 6. Ἀππιαν. ἐμφ. 4, 106. Δ. Κασσ. 47, 35. Πλουταρχ. περὶ ποταμ. σ. 7. Οὐγγιλ. γεωργ. 4, 461. Lucan. 1, 679. Plin. 4, 11, 18. 7, 56, 57. Στραβ. 331. ἀποσπ. 34. 41. καὶ Ἡροδοτ. ἀλλαχοῦ 5, 16. Ἀριστοτελ. περὶ θ. ἀκουσ. 42.

(3) Forbiger, Real-encyclop. t. 5. p. 1116. «Es heisst jetzt noch immer Pangea». Clarke Travels 3, p. 57.

(4) Desdevises-du-dezert, p. 25. «elles se relieut faiblement au nord-ouest au puissant massif du mont Pangée (Pilav-tépé ὅπερ ὀρθότερον νομίζω ἐννοήσας γράφει Pilav-tépé ὁ A. Boué Itiner. t. 1. p. 151.» ou par Orphani au pied sud du mont asser haut de Pilav-tépé ou Pirnari» ὅπερ νομίζω δηλοῖ κορυφὴν πιλαφίου, τοῦ ὁποίου τὸ σχῆμα λαμβάνει τὸ ὄρος.

(5) Sickler, t. 1. p. 482. «Pangaeus, Παγγαῖος (Egriazou Castagnaz)».

(6) A. Boué, Itiner. t. 1. p. 217. «le mont pointu du Kouschnitza ou en grec Pirnari (t. Pilav-tépé).

(7) O, Abel, p. 2. 17. «der Pangaeos (Pirnari) «Leake, North. gr. t. 3. p. 176. Cousinéry, voyage dans la Macédoine, t. 2. p. 118.



—6000 ποδῶν (1) καὶ ὀριζοντεῖως ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς ἐκτεινόμενον καὶ πολλοὺς μικροὺς κλάδους ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν ἐκπέμπον φημίζεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων διὰ τὰ πολύτιμα ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ μέταλλα καθὼς καὶ διὰ τὰ λαμπρὰ καὶ θαυμαστά ῥόδα (2). Εἰ δὲ τοῦνομα αὐτοῦ Φοινικικόν ἐστὶ παραγόμενον κατὰ τὴν εἰκασίαν νεωτέρου τινὸς (3) ἐκ τοῦ Paga δηλοῦντος τὸ συναντᾶν, συνάπτειν, ἅτε συνεχόμενον τῷ Ὀρβήλῳ, καὶ εἰ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πλινίου (4) οἱ Φοῖνικες, μάλιστα ὁ Κάδμος τὴν ἀρχὴν τῆς τῶν μετάλλων ἐξορύξεως ἐποίησαντο, περὶ τούτου οὔτε νὰ βεβαιώσω οὔτε νὰ ἀπαρνηθῶ δυνάμενος, κρεῖττον ὑπολαμβάνω σιγήσαι ἢ εἰκοτολογεῖν, ἄλλως δὲ καὶ ὁ Στράβων αὐτὸς (5) δυσπιστῶν ἢ μᾶλλον ἀπιστῶν

(1) Ἡροδ. 7, 112. «Ἐκ δεξιῆς χειρὸς τὸ Πάγγαιον ὄρος ἀπέργων, ἐὼν μέγα τε καὶ ὑψηλόν» Desdevises-du-dezert, p. 29. «sa hauteur varie de 1500 à 6000 pieds».

(2) Ἡροδοτ. 7, 112. «ἐν τῷ χρυσεᾷ τε καὶ ἀργύρῳ ἐνι μέταλλα, τὰ νέμοντα Πιέρης τε καὶ Ὀδόμαντοι καὶ μάλιστα Σάτραι». Στραβ. 7, 331. ἀποσπ. 34. «ὅτι πλείστα μέταλλά ἐστὶ χρυσοῦ ἐν ταῖς Κρησίαις, ὅπου καὶ οἱ Φίλιπποι πόλις ἴδρυται, πλησίον τοῦ Παγγαίου ὄρους· καὶ αὐτὸ δὲ τὸ Πάγγαιον ὄρος χρυσεῖα καὶ ἀργυρεῖα ἔχει μέταλλα, καὶ ἡ πέραν καὶ ἡ ἐντὸς τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ μέχρι Παιονίας· φασι δὲ καὶ τοὺς τὴν Παιονίαν γῆν ἀροῦντας εὐρίσκειν χρυσοῦ τινα μόρια»· περὶ τῶν ῥόδων ὄρα τοὺς ἐν τῇ πρώτῃ σημειώσει παρατεθέντας συγγραφεῖς, ὡς καὶ τοὺς λοιποὺς περὶ τῶν μετάλλων μνεῖαν ποιουμένους.

(3) Sickler, t. 1. p. 483. «auch dieses Gebirge seinen phöniciſchen Namen, von Paga» auf oder an etwas stossen, treffen, mit Jemand, oder einer Sache zusammen treffen, «zuverdanken».

(4) Plin. 7, 57, «Auri metalla et conflaturam invenit Cadmus Phoenix, ad Pangaeum montem».

(5) Στραβ. 14, 680. «πρὸς ταύτην δὲ τὴν φιλοτιμίαν . . . ὁ δὲ Κάδμου ἐκ τῶν περὶ Θράκην καὶ τὸ Πάγγαιον ὄρος».

τοῖς τοιοῦτοις ἐξελέγχει τὰς τοιαύτας ψευδοδοξίας.

Ἐκ δὲ τῶν κλάδων, οὓς τὸ Πάγγαιον ἐκπέμπει ἐπισημότεροί εἰσι δύο, ὧν ὁ μὲν εἰς τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν ἐξαπλούμενος καλεῖται Σύμβολον (βουνὰ τῆς Καβάλας) ἔχων διάφορον ὕψος 500—3000 ποδῶν (1), ὁ δὲ βορρειανατολικῶς ἐκτεινόμενος ὀνομάζεται Μενίκιον (2) ὑπὸ τῶν νεωτέρων, ἔχων ὕψος 2400 ποδῶν.

δ) ΚΕΡΚΙΝΗ (Σουλτανίτσα).

§. 22. Ἐκ τῶν τεσσάρων κλάδων, τοὺς ὁποίους ὁ βορρῆιος Ὀρβήλος ἐκπέμπει εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὁ μὲν τέταρτος καὶ τελευταῖος περιεγράφη ἤδη ἐπικληθεὶς Ὀρβήλος ἐμωνύμως τῇ ἐξ ἧς ἀποσπᾶται βορρῆία ὄρεινῇ γραμμῇ, ὁ δὲ τρίτος εἴρηται ὡσαύτως ὅτι καθήκων ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν μέχρι τινὸς καλεῖται ἐπιτοπίῳ ὀνόματι Σέρτα.

Οὗτος τοίνυν ἀλλάσων διεύθυνσιν στρέφεται ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς καὶ αὕτη ἡ ὀριζόντιος ὄρεινῇ γραμμῇ καλεῖται ὑπὸ μὲν τῶν ἀρχαίων Κερκίνη (3) ἐκ-

(1) Δίων Κασσ. 47, 35. «Ἄστυ τοῦτο παρὰ τῷ Παγγαίῳ καὶ τῷ Συμβόλῳ κεῖται. Σύμβολον γὰρ τὸ χωρίον ὀνομάζουσι, καθ' ὃ τὸ ὄρος ἐκεῖνο ἐτέρῳ τινὶ εἰς μεσόγειαν ἀνατείνοντι συμβάλει καὶ ἔστι μεταξὺ Νέας πόλεως καὶ Φιλίππων». Desdevises-du-desert, p. 25. «Ensuite les collines du Symbole (monts de Cavala, 500 à 3000) qui se prolongent parallèlement au littoral jusqu'aux bouches du Strymon (Strouma)». p. 48. 80. 110. 112. 137. 203. 395. 399. 415. Cousinéry, t. 2, p. 65—66. Tafel, Egnatia, Prolegom. p. LIII.

(2) A. Boué Itiner. t. 1. p. 152. Desdevises-du-desert, p. 51. 83. III. 301. 393.

(3) Θουκυδιδ. 2, 98. «Ἐπειτα δὲ διὰ Κερκίνης ἐρήμου ὄρους, ὃ ἔστι μεθόριον Σιντῶν καὶ Παιόνων... διεληθόντες δὲ αὐτὸ ἀφίκαντο εἰς Δόβηρον τὴν Παιονικὴν» τὸ χωρίον τοῦτο ὁ μὲν Ἀδελ-



πεινομένη ἀπὸ τοῦ Ἄξιου, πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ὁποίου κεῖται ἡ Παιονικὴ πόλις Δόβηρος μέχρι τοῦ Πόντου ποταμοῦ, ἐκ τοῦ ὁποίου φαίνεται ὅτι καὶ ἡ μεσημβρινοανατολικῶς κειμένη, λίμνη ἔλαβε τὸ ὄνομα αὐτῆς Κερκινίτις, ἡ ὁποία καὶ τῷ αὐτῷ ὀνόματι Κερκίνη ὀνομάζεται παρὰ τῶν Ἀρρίανῶν (1) καὶ Πομπωνίων Μέλ. Οἱ δὲ νεώτεροι (2) τρία διάφορα ἐπιτόπια ὀνόματα ἀπονέμουσι τῷ ὄρει τούτῳ ὀνομάζοντες αὐτὸ Σουλτανίτσαν (3) ὄρη τῆς Γουμέντζας (4) καὶ ὄρη τοῦ Λαχανᾶ (5), τῶν ὁποίων κυριώτερόν ἐστι τὸ πρῶτον.

λιος (O, Abel, Macedon. p. 60) παρενοήσας, ἐσφαλμένως ζητεῖ τὴν Κερκίνη πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Στρυμόνος ἐνθα λέγει» Danach lässt sich auch das Gebirge Kerkine bestimmen . . . und nach Thucidides ganz offenbar östlich von Strymon zu suchen ist ἐν ᾧ ἀνατολικῶς τοῦ Στρυμόνος καὶ τῆς Πρασιαδος λίμνης ἐστὶ τὸ περιγραφὴν ἤδη ὄρος Ὀρβηλος καὶ Πάγγαιον. Καὶ Μάννερος (t. 7. p. 433. 498.) λίαν συγκεχυμένως καὶ ἐπομένως ἐσφαλμένως, εἰς τὴν αὐτὴν τῷ Ἀβελίῳ περιπεσῶν πλάνη, θεωρεῖ αὐτὸ ὡς παρακολουθοῦν τὸν Στρυμόνα. Μύλλερὸς δὲ (Macedon. p. 7. καὶ ἐν τῷ χάρτῃ αὐτοῦ) ὀξυδερκέστερος Μαννέρτου καὶ Ἀβελίου ὀρθότατα ἐνόησε τὸ χωρίον τοῦ Θουκυδίδου καὶ τὴν ἀληθῆ θέσιν τῷ ὄρει ἀποδίδωσιν, ὡσαύτως καὶ Κουσινερός (Cousinéry, t. 1. p. 167) καὶ Gieseke (p. 5.). Desdevises-du-dezert, p. 30.

(1) Ἀρρίαν. Ἀναβ. 1, 2. Mela, 2, 2, 9.

(2) Desdevises-du-dezert, p. 30. 91. 348. 387. A. Boué, Itiner. t. 1. p. 218.

(3) Desdevises-du-dezert, p. 30. «Est le col du mont Serta, . . . la section inférieure renferme le mont Sultanita (3000) et expire aux bouches du Strymon. C'est à cette section tout entière qu'il faut donner le nom du mont Cercine». A. Boué, Voyag. t. 1. p. 175. Itiner. t. 1. p. 218.

(4) Desdevises-du-dezert, p. 387. «et le mont Cercine (Sultanita, Gumendsche), qui la séparent de la Macédoine proprement dite et de la Chalcidice».

(5) Ὁ αὐτὸς σελ. 348. «au sud-est et à l'est le mont

Τὸ ὄρος τοῦτο, ὅπερ μόνος ὁ Θουκυδίδης ἐκ τῶν ἀρχαίων γινώσκει καὶ περιγράφει ὡς ἔρημον, χωρίζον τοὺς Παίονας, οἰκοῦντας βορρειοδυτικῶς αὐτοῦ καὶ τοὺς Σίντας, οἰκοῦντας βορειανατολικῶς, μικρὸν ἔχει ὕψος 3000 ποδῶν (1) κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν νεωτέρων, περιγραφόντων αὐτὸ ὡς δασῶδες, μεγαλοπρεπὲς καὶ λαμπρὰν παρέχον θέαν τῷ θεατῇ (2).

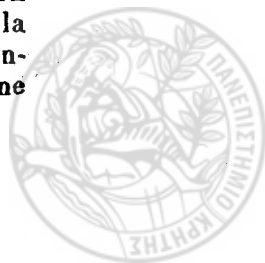
ε) ΒΕΡΤΙΣΚΟΝ (Τζέγγελ-δαγ).

§. 23. Τὸ περιγραφὲν ἤδη ὄρος Κερκίνη δύο ἐκπέμπει κλάδους πρὸς μεσημβρίαν, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν ἀνατολικὸς ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν καθήκων ἀποτελεῖ τὰ ὄρια τῆς Βισαλτίας καὶ Κρηστωνίας καὶ ἀκολούθως διακλαδιζόμενος εἰς πολλοὺς κλώνους ἀποτελεῖ τὰ ὄρη

Cercine (monts de gumendsche et de Lahana) qui la séparerait de la Pirie de Thrace, de la Bisaltie et du pays des Sintes» οὗτος ἐσφαλμένως τοποθετεῖ τὴν Κερκίνην (Σουλτανίτσαν) εἰς τὴν θέσιν τοῦ Βερτίσκου, ὃν ὁ Πτολεμαῖος ἀναφέρει, καὶ ἀντιστρόφως τὸ Βερτίσκον εἰς τὴν τῆς Κερκίνης, περὶ τοῦ ὁποίου ἔρα Μύλλερν (Macedon. p. 7.) καὶ τὸν χάρτην αὐτοῦ. A. Boué, Itiner. t. 1. p. 216—218. 219.

(1) Desdevises-du-dézet, p. 30. 140. «Il entraîna avec lui à travers les pays des Besses et des Maedes tous ceux qu'il trouva sur sa route franchi le mont Cercine, limite commune (μεθόρων) des Sindes et des Paeoniens, et suivit à travers les forêts la route . . .»

(2) Ami Boué, Itineraire. t. 1. p. 218. «entre ces quatre cavités groupées deux à deux de chaque côté s'élève le majestueux Soutanitza, couvert de forêts de hêtres il forme pittoresquement le fond de ce tableau, auquel s'ajoutent les cimes neigeuses du Perin-dagh quand on se place sur les hauteurs à l'O.» p. 219. «Il sépare la Soutanitza-Planina à l'O. des bas contreforts du Schingeldagh à l'E. des platanes d'Orient et des chênes orne ça et là les pentes des montagnes».



τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου καὶ ἰδίως τὸν Ἄθω, περὶ οὗ κατωτέρω· ὁ δὲ δυτικὸς ὠσαύτως διευθυνόμενος πρὸς μεσημβρίαν καὶ βαθμηδὸν χαμηλούμενος ἀπολήγει εἰς τὸ Αἰναῖον (Καραμπουρνοῦ) ἀκρωτήριον.

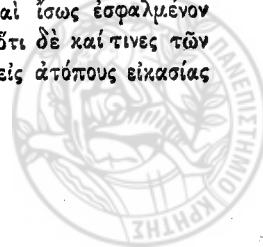
Ὁ πρῶτος τούτων τῶν δύο κλάδων ὀνομάζεται Βερτίσκον καὶ ὑπὸ μόνου τοῦ Πτολεμαίου (1) ἀναφέρεται καὶ λίαν ἀπερισκέπτως ὑπὸ τινων νεωτέρων μετὰ τοῦ Βερτίσκου τοῦ Στράβωνος συγχέεται (2), περὶ οὗ τὰ εἰκότα ἐλέχθησαν ἐν τῇ περιγραφῇ ἐκείνου, ἀποτελοῦντος τὸ δυτικώτατον μέρος τῆς μεγάλης βορρῆϊας ὄρεινης γραμμῆς.

Κατὰ δὲ τὸν Ἡρόδοτον (3) τὸ ὄρος τοῦτο ἔπρεπε νὰ ἐννοηθῇ ὡς τὸ ὑπ' αὐτοῦ μόνου ἐν παρόδῳ μνημονευόμενον Δύσωρον ὄρος, εἰ μὴ πρὸς τοῦτο ἀντέλεγεν ἡ ἱστορία.

(1) Πτολεμ. 3, 19. Sickler, 2, 208. Mannert, 7. ἐν τῷ χάρτῃ ἐσφαλμένως ταυτίζει τὸ Βερτίσκον τῇ Κερκίνῃ, ἔνθα γράφει «Cercine M. qui et Bertiscus M.» ὀρθῶς ὀρογραφεῖ Μύλλερὸς (Maced.) καὶ Κεῖπερτος ἐν τῷ χάρτῃ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

(2) Desdevises-du-dezert, p. 390. «Kiepert y place Berta, parcequ'il fait de la partie basse du Cercine le mont Bertiscus. Nous ne croyons pas qu'il faille ainsi comprendre Strabon et Ptolémée, et nous laissons d'autant plus volontiers le Bertiscus au nord-ouest, où nous l'avons placé (mont Tourianska), que Strabon l'associe au Scardus et à l'Orbélus, et que le Cercine, où le place Kiepert, n'aurait pu donner son nom au lac Cercinitis».

(3) Ἡροδοτ. 5, 16. 17. ὅτι μὲν τὸ χωρίον τοῦ Ἡροδότου, ἔνθα γίνεται μνεῖα περὶ τῆς Πρασιᾶδος λίμνης καὶ τοῦ Δυσώρου καὶ Ὀρθήλου ὄρους λίαν συγκεχυμένον ἐστὶ καὶ ἴσως ἐσφαλμένον ἀκολούθως ἀποδειχθήσεται ἐκ τῆς ἱστορίας· ὅτι δὲ καὶ τινες τῶν νεωτέρων ἐκ τούτου παραχθέντες περιέπεσαν εἰς ἀτόπους εἰκασίας καὶ τοῦτο ἐν οἰκείῳ τόπῳ δηλωθήσεται.



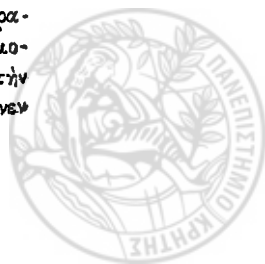
ς) ΚΙΣΣΟΣ (Χορτιάτης).

§. 24. Ὁ δυτικὸς κλάδος τῆς Κερκίνης ἀρχόμενος ἀπὸ τῆς παρὰ τὴν Δόβηρον πόλιν δυτικῆς ἄκρας τοῦ ὄρους καὶ διερχόμενος τὴν Μυγδονίαν παρὰ τὴν Θεσσαλονίκην διακλαδίζεται εἰς πολλοὺς κλώνους ἐν τῇ Χαλκιδικῇ χερσονήσῳ, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν πρὸς δυσμὰς αὐτῆς ἐκτείνεται μέχρι τοῦ Αἰναίου (Καραμπουρνοῦ) ἀκρωτηρίου, ὁ δὲ ἀνατολικώτερον τούτου ἐκτεινόμενος πρὸς μεσημβρίαν εἰς τὴν μικρὰν χερσόνησον τῆς Παλλήνης φθάνει μέχρι τοῦ Ποσειδίου καὶ Καναστραίου ἀκρωτηρίου ἀπολήγων, καὶ τελευταῖον ὁ τρίτος ἐξαπλούμενος εἰς τὴν κεντρικὴν χερσόνησον τῆς Χαλκιδικῆς Σιθωνίαν καθήκει μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀμπέλου ἀπολήγων.

Οὗτος τοίνυν ὁ δυτικὸς κλάδος τῆς Κερκίνης, ὁ οὕτως ὑποδιαιρούμενος εἰς τρεῖς μεγάλους κλώνους καὶ τὰ ὄρη τῆς Χαλκιδικῆς σχηματίζων, καλεῖται ὑπὸ μὲν τῶν ἀρχαίων (1) Κίσσος ὁμωνύμως τῇ εἰς τοὺς πρόποδας αὐτοῦ κειμένη ἀρχαία πόλει Κισσῶ, ἐξ ἧς τοῦνομα ἔλαβεν, ὑπὸ δὲ τῶν Βυζαντινῶν (2) ὀνομάζεται Χορταί-

(1) Στραβ. 7, 330. ἀποσπ. 21. «τῶν δὲ συνοικισθεισῶν ἦν Ἀπολλωνία καὶ Χαλάστρα καὶ Θέσμα καὶ Αἴνεια καὶ Κισσός, ὧν τὴν Κισσὸν ὑπονόησαιεν ἂν τις τῷ Κισσῷ προσήκειν, οὐ μέμνηται ὁ ποιητὴς» Κισσῆς τὸν γ' ἔθραψε, «τὸν Ἰφιδάμαντα λέγων» καὶ ἀποσπ. 25. ἀρετώσισε δὲ τὰ περὶ πολίχνια εἰς αὐτήν, οἷον Χαλάστραν, Αἴνειαν, Κισσὸν καὶ τινα καὶ ἄλλα. Ἐκ δὲ τοῦ Κισσοῦ τούτου ὑπονόησαιεν ἂν τις γενέσθαι καὶ τὸν παρ' Ὀμήρῳ Ἰφιδάμαντα, οὗ ὁ πάππος Κισσεὺς ἔθραψεν αὐτὸν (φθαίν) ἐν Θρήκῃ, ἣ νῦν Μακεδονία καλεῖται».

(2) Καντακουζ. 1, 53. «Ἄμα ἔω κατὰ τὴν τρίτην ἦσαν ἐν Χορταίτου». Νικηφορ. Γρηγ. τ. 1. σελ. 16. ἐκδ. Βον. ἐν ἐπιγραφῇ ἐπιστολῆς λέγει «Μαζίμω, τῷ ὀσιωτάτῳ καθηγουμένῳ τῆς μονῆς τοῦ Χορταίτου «Καντακουζην. 1, 31.» Εἰς τὸ περὶ αὐτὴν φροντιστήριον τὸ Χορταίτου «Νικηφορ. Γρηγ. 8, 11, 6.» ἤλαυεν»



της και Χορταίτης, παρὰ δὲ Λατίνοις και Φραγγογάλλοις (1) λαμβάνει πολλές μορφὰς και παρεφθαρμένως φέρεται, και παρὰ τοῖς νεωτέροις Χορτιάτης λέγεται. Ὅτι δὲ ὁ Κίσσος, τοῦ ὁποῖου ἡ ὑψηλότερα κορυφή κειμένη ἀνατολικῶς τῆς Θεσσαλονίκης εἰς ἀπόστασιν δύο λευγῶν ἔχει ὕψος κατὰ τοὺς μὲν (2) 1965 ποδῶν κατὰ τοὺς δὲ (3) 550 ὀργυιῶν, ὁ Χορτιάτης ἐστὶ και οὐχὶ ἡ Χασιά ὡς τις τῶν νεωτέρων ἐσφαλμένως ἐκδέχεται. (4)

ἔξω πρὸς τὴν τοῦ Χορταίτου μονήν». Ἰωανν. Ἀναγνωστ. κερ. 2. «μέχρις οὗ ἡ μονὴ τυγχάνει τοῦ Χορταίτου».

(1) Chronique de Henri de Valensiennes (Buchon. collect. vol. 3. p. 223.) «Corthiac c'est une riche abéye de moines gris». p. 232. «L'empereur. qui fut demouréal Cortihach». Innocent. III. epist. 15, 70. «Coenobium de Curthiat, quod erat in regno suo prope Thesalonicensem constitutum». Felix Beaujour, Tableau du Commerce de la Grèce vol. 1. p. 20. «Le mont Kourtiach, qui est à deux lieues au nord-est de Salonique» Cousinéry, vol. 1. p. 53. 59. Paul. Lucas Voyage ed. 1720. t. 1. p. 54. Hadschi chalfa in Rumel. et Bosnia p. 76. Desdevises-du-dezert, p. 22.

(2) Desdevises-du-dezert, p. 47. «du principal sommet du Cissus (1965)».

(3) Felix Beaujour, Tabl. de com. vol. 1. p. 20. «Le mont Kourtiach... paraît le plus élevé de tous les monts intermédiaires, qui courent au sud: il a cinq cent cinquante toises au dessus du niveau de la mer. ce mont s'incline par degrés en se rapprochant du fond oriental du golfe Therméen et forme là une pente douce, sur la quelle est bâtie Salonique en forme de croissant». Κατὰ Ἀβέλιον (σ. 20.) ἔχει ὕψος 3894'.

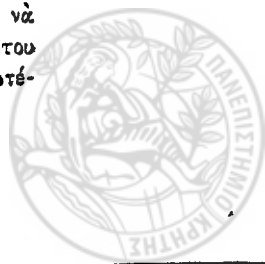
(4) Desdevises-du-dezert, p. 23. cette dernière ramification (1200) qui traverse la contrée appelée présentement Chassia, est vraisemblablement le mont Cissus des anciens» p. 381. «à l'ouest le mont Cissus (Chassia)» p. 382. «sur le versant méridional des derniers prolongements du Cissus (Chassia)».

τοποθετῶν ἐν τῇ θέσει ταύτῃ τὸ Δύσωρον τοῦ Ἡροδότου καὶ αὐτῷ ἀποδίδων τὸ ὄνομα Χορτιάτης, μαρτυρεῖ μοι ἄλλος τῶν νεωτέρων ἐπιμελέστερον ἐρευνήσας τὰ περὶ τούτων (1).

ζ) ΥΨΙΖΩΝΟΣ (Χολωμόνδας).

§. 25. Ἐκ τῶν τριῶν κλιῶνων τοῦ δυτικοῦ κλάδου τῆς Κερκίνης ὁ μὲν πρῶτος ἀπολήγει εἰς τὸ Αἶναιον ἀκρωτήριο, ὁ δὲ δεύτερος εἰς τὸ Ποσειδῖον καὶ Καναστραῖον ἀκρωτήριο τῆς Παλλήνης καὶ οὗτοι σχηματίζουσι τὸν Κίσσον (Χορτιάτην)· ὁ δὲ τρίτος κατ' ἀρχὰς μὲν ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς διευθυνόμενος, εἶτα δὲ

(1) O. Abel, Macedon. p. 38. σημ. 1. «Damit ist zugleich auch der Beweis gegeben, dass der heutige Khortiat der alte Kissos ist. Cousinérys Ansicht, der wegen der Zwei hohen Gipfel des Khortiat, in diesem das alte Dysorons gebirge erkennen vill ist durchaus haltlos «p. 61.» aber der Khortiat ist als der alte Kissos erwiesen». Ὅθεν Desdevises-du-desert, p. 47. τοποθετῶν τὸ Δύσωρον ἐν τῇ θέσει τοῦ Κίσσου ἀντιφάσκει ἑαυτῷ λέγων ἐν σελ. 112. «Le lac Prasias, voisin du Dysorum (Kortiasch) est le lac Cercinitis» καὶ οὕτω μεταφέρει τὸ ὄρος πλησίον τῆς πολὺ μακρὰν κειμένης λίμνης Πρασιάδος· εἰς τὴν αὐτὴν πλάνην περιέπεσε καὶ Κουσινερῆς (τ. 1. σ. 33. 60. 109.) καὶ Ταφέλιος (Thessal. p. 252—254). Ὁ δὲ Κ. Πολυζωίδης ταυτίζων τὸν Χορτιάτην τῷ Δυσώρῳ μετατοπίζει κατὰ παραδρομὴν βεβηχίως τὸν Χορτιάτην ἀπώτατα εἰς τὴν δυτικὴν Μακεδονίαν καὶ δὴ εἰς τὴν Πελαγονίαν, ἐκλαμβάνων αὐτὸν ἀντὶ τοῦ Περιστερίου, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὁποίου κεῖται ἡ πόλις Βιτώλια, περὶ ἧς λέγει (Γεωγραφικ. τ. 2. σ. 135.) «Βιτώλια ἢ Μοναστήρι, πρωτ. τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας ἢ τῆς πάλαι καλουμένης Πελαγονίας, κειμένη παρὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ ἄλλοτε μὲν Δυσώρου νῦν δὲ Χορτιάτου ὄρους»· περὶ τῆς ἀληθείας δὲ δύναται νὰ πεισθῇ ἂν λάβῃ πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ χωρίον (5, 17) τοῦ Ἡροδότου ἐνθα λόγος γίνεται περὶ τῆς θέσεως τοῦ Δυσώρου καὶ τοὺς νεωτέρους περὶ τοῦ Χορτιάτου.



μεταβάλλων διεύθυνσιν ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν ἐξαπλοῦται εἰς τὴν κεντρικὴν χερσονήσον τῆς Χαλκιδικῆς Σιθωνίαν καὶ ἀπολήγει εἰς τὸ ἀκρωτήριον Ἀμπέλου.

Οὗτος ὁ τρίτος κλώνος καλεῖται παρὰ Πλινίῳ (1) μὲν Ὑψίζωνος, παρὰ δὲ τοῖς νεωτέροις Σάλωμον, Χολωμόνδα καὶ Χόλωμον (2) καὶ ἐκπέμπων πρὸς βορρᾶν εἰς τὴν κοιλάδα τῶν λιμνῶν πολλοὺς μικροὺς κλώνους ἔχει ὕψος κατὰ τινὰς μὲν (3) 2—3000 ποδῶν. κατ' ἄλλους δὲ (4) 3600' ἐν τῷ ζυγῷ, κειμένῳ ἐν τῷ μέσῳ σχεδὸν τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου.

η) ἌΘΩΣ (Ἁγίον Ὄρος).

§. 26. Εἴρηται προηγουμένως ὅτι ἡ Κερκίνη δύο ἐκπέμπει κλάδους πρὸς μεσημβρίαν, τῶν ὁποίων ὁ μὲν δυτικὸς ἐκλήθη Κίσσος (Χορτιάτης), ὁ δὲ ἀνατολικὸς Βερτίσκον. Τοῦτο τοίνυν καθήκον μεσημβρινοανατολι-

(1) Plin. 4, 17.

(2) Desdevises-du-dezert, p. 381. «Peut-être le mont Hypsizorus (Hypsizonus ?) est-il le point le plus élevé du Cholomonta, s'est-à-dire le mont Salomon, indiqué par Lapie». αὐτόθι «du mont Hypsizonus (Salomon) καὶ ἀλλαχοῦ, 357. 383. ἐν ᾧ ταυτίζει τὸν Ὑψίζωνον, Σάλωμον καὶ Χολωμόνδα, ἐν σελ. 22. ἀντιφάσκων ἑαυτῷ διακρίνει τὸν Χολωμόνδα ἀπὸ τοῦ Σάλωμον, ὅπου λέγει, «ensuite le mont Cholomonda, appelé aussi Kholomon, et le mont Salomon, point le plus élevé de l'intérieur (3600). εἰμὴ τυπογραφικόν ἐστὶν ἀμάρτημα τοῦ συνδέσμου et ἐκληφθέντος ἀντὶ τοῦ ῥήματος est. ἂν δὲ τὸ νέον ὄνομα Χόλωμον καὶ Χολωμόνδα Σλαβικὸν εἶναι ὡς διατείνεται ὁ κορυφαῖος τῶν πανσλαβιστῶν Φαλμεραῦτερος (Fragmente aus dem orient. Stuttg. t. 2, p. 60.) καὶ ἐκδέχεται Ἀβέλιος (Macedon. p. 20. σημ. 1.), περὶ τούτου κρινέτωσαν οἱ σλαβισταί.

(3) O. Abel, S. 20. «dieses Gebirge ... über 2000' hohen, aber nirgends 3000'».

(4) Desdevises-du-dezert, p. 22.



κῶς, ἀφ' ἐνός μὲν συνέχεται ἐξ ἀνατολῶν μετὰ τοῦ ὑπὸ τοῦ Στρυμόνος διαρρήγνυμένου Παγγαίου ὄρους (1), ἀφ' ἐτέρου δὲ μεσημβρινοδυτικῶς μετὰ τοῦ προπεριγραφένου Ὑψιζώνου (Χολωμόνδα) καὶ εἶτα προβαῖνον τελευτᾷ πρὸς μεσημβρίαν τῆς Ἀκάνθου, καὶ τοῦτο τὸ μεσημβρινὸν μέρος τοῦ Βερτίσκου ἔπρεπε νὰ ἐννοηθῇ ὡς τὸ Δύσωρον ὄρος τοῦ Ἡροδότου, ἀναφέροντος πρῶτον μὲν τὸν Ὅρθηλον, εἶτα τὴν Πρασιάδα, ἔπειτα τὸ μέταλλον αὐτῆς, καὶ τὸ Δύσωρον (2) καὶ μετ' αὐτὴν τὴν Μακεδονίαν, εἰ μὴ ἐκώλυεν ἡ ἱστορία, ἀντιλέγουσα ὅτι πολὺ βραδύτερον τὸ μεταξὺ Ἀξιῦ καὶ Στρυμόνος μέρος προσελήφθη ἐν Μακεδονίᾳ, περὶ οὗ κατωτέρω γενήσεται ὁ προσήκων λόγος· διότι τοῦτο τὸ μέρος τοῦ ὄρους ταυῦν καλεῖται Νίσβορον (3) καὶ ἡ παρακειμένη χώρα Μαδεμοχώρια, ἦτοι μεταλλοῦχος χώρα. Τὴν συνέχειαν τοῦ Βερτίσκου παρὰ τὴν Ἀκάνθον διακόπτει ὁ Ἴσθμὸς τῆς χερσονήσου Ἀκτῆς ἔνθα πρὸς νότον τελευτᾷ ὁ Ἄθως καὶ κατὰ τὴν περιγραφὴν τῶν νεωτέρων (4) σχηματί-

(1) Ὅρα Κεϊπέτου χάρτην τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ Μυλήρου τῆς Μακεδονίας.

(2) Ἡροδοτ. 5, 17. «Ἔστι δὲ ἐκ τῆς Πρασιάδος λίμνης σύντομος κάρτα ἐς τὴν Μακεδονίην· πρῶτα μὲν γὰρ ἔχεται τῆς λίμνης τὸ μέταλλον, . . . μετὰ δὲ τὸ μέταλλον Δύσωρον καλεόμενον οὗρος ὑπερβάντα εἶναι ἐν Μακεδονίᾳ».

(3) O. Abel, p. 20. «Im nordosten hängt mit ihm (Cholomon) der Erzreiche Rücken von Nisworo in gleicher Höhe zusammen: es ist dies das östliche Steil gegen den Strymonischen Busen abfallende Randgebirge des Halbinsel, das ihr durch seinen Reichtum an werthvollen Erzen im Altertum hieße die Namen gab, wie davon heute noch dieses östliche Bezirk Mademochoria (Maden türkisch das Bergwerk) heisst».

(4) Desdèvises-du-dèzert, p. 22. «Il y a une complète interruption de la ligne orographique à la nais-



ζεται λαμπρά κοιλάς, ὡς ἡ τῶν Τεμπῶν καὶ τοῦ λευκοῦ Δρεϊλωνος, ἔχουσα μῆκος μὲν ἕξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν δώδεκα σταδίων (1) ἢ κατὰ τοὺς νεωτέρους (2) δύο χιλομέτρων, πλάτος δὲ ἑκατὸν μέτρων καὶ ἐν τούτῳ τῷ ἰσθμῷ κατὰ τινας μὲν (3) ἐπιχειρισθεῖσα ἡ περιώνυμος τοῦ Ξέρξου διώρυξ συνετελέσθη, ὅπερ καὶ πιθανώτερον φαίνεται, κατ' ἄλλους δὲ (4) ἔμεινεν ἀτελής.

Ἐν τῷ ἰσθμῷ τοίνυν διακοπτομένης τῆς ὄρεινης γραμμῆς τοῦ Βερτίσκου, ἀρχεται ἡ ἐκ μεσημβρίας λογιζομένης τῆς ἀρχῆς, ἐνθα τελευτᾷ εἰς τὰ ἀκρωτήρια

sance de la presqu'île septentrionale, ou presqu'île d'Acté (presqu'île d'Hagion-Oros). C'est, dit M. Viquenel, une vallée».

(1) Ἡροδοτ. 7, 22. ἀκαὶ ἰσθμὸς ὡς δώδεκα σταδίων, πεδίου δὲ τοῦτο καὶ κολωνοὶ οὐ μεγάλοι ἐκ θαλάσσης τῆς Ἀκανθίων ἐπὶ θάλασσαν τὴν ἀντίον Τορώνης».

(2) Desdesvises-du-dezert; p. 22. «une vallée de deux Kilomètres de long sur cent mètres de large, couverte de prairies presque au niveau de la mer, et selon Grisebach, ce serait, comme les défilés de Tempé et du Drin blanc, une langada».

(3) Ἡροδοτ. 7, 23. Plin. 4, 10. Leake, t. 3. 114—142. Sickler, t. 2. p. 208—209. Tafel, Thessalon. 95. 256. 317. edit. fragm. Strab. p. 26. Anonymus Augustanus in Allgemein. Zeitung a. 1843. Desdesvises-du-dezert, p. 23.

(4) Δημήτριος Σκίπριος παρὰ Στραβ. 6, 331. ἀποσπ. 35. «οὐκ οἶται πλευσθῆναι τὴν διώρυγα ταύτην· μέχρι μὲν γάρ... οὐκ ἐνὸν ἐκλατομηθῆναι δι' ὄλου μέχρι θαλάσσης» τούτῳ παρακολουθεῖ Cousinéry (Voyage dans la Macédoine t. 2. p. 133). καὶ Grisebach (Reise durch Rumelien, t. 1. p. 227—345). κατ' οὗ Leake, t. 3. p. 133. Tzschukke zu Pomp. Mela, 2, 2, 10. Tafel. fragm. Strab. p. 26. Κατ' ἐμὲ δὲ ἰδόντα ἰδίους ὀφθαλμοῖς τὸν τόπον φαίνεται ἀληθῆς ἡ πρώτη γνώμη.

Ἀκράθως ἢ Ἀκρόθων (1) καὶ Νυμφαῖον, τελευταῖα ἄλλη ὄρεινή γραμμὴ, ἢ ὁποία νέον λαμβάνουσα ὄνομα καλεῖται Ἄθως (Ἄγιον ὄρος), ἢ ἐξ Ἄθω υἱοῦ τοῦ Ποσειδῶνος ἢ ἐκ τινος Γίγαντος Ἄθω ὁμωνύμως τοῦ ὁποίου ὀνομάζεται καὶ ὅλη ἡ Χερσόνησος Ἀκτὴ, καὶ λαμβάνει ἐν τῷ ὁμονύμῳ ἀκρωτηρίῳ μέγα ὕψος, 6438 ποδῶν (2).

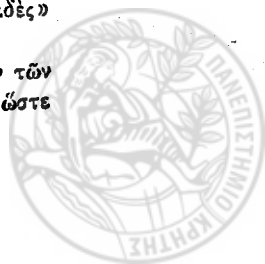
Τὸ ὄρος τοῦτο, καίπερ σχετικῶς πρὸς τὰ λοιπὰ τῆς Μακεδονίας ὄρη μὴ ἔχον μέγα ὕψος, οὐχ ἦττον ὅμως περιώνυμόν ἐστι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, Βυζαντινοῖς καὶ νεωτέροις· καὶ ὑπὸ μὲν τῶν ἀρχαίων (3) φημίζεται καὶ μετὰ πολλῶν καὶ διαφορῶν ἐπιθέτων κοσμεῖται διὰ τὴν θηριωδεστάτην περὶ αὐτὸ γενομένην θάλασσαν, ἐν ἣ διεφθάρη ποτὲ ὁ βαρβαρικός στόλος καὶ στρατός, διὰ τὴν ἐν τέλει αὐτοῦ γενομένην βασιλικὴν διώρυχα καὶ διὰ τὴν ἐν τῇ κορυφῇ αὐτοῦ ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου τρεῖς ὥρας πρότερον τῆς ἐν τῇ παραλίᾳ ἀνατολῆς καὶ διότι ἡ σκιά αὐτοῦ ἐξετείνετο μέχρι τῆς Μυρίνης, κειμένης ἐν τῇ δυτικῇ πλευρᾷ τῆς νήσου Λήμνου καὶ τελευταῖον διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Δεινοκράτους γενομένην πρότασιν τῷ Ἀλεξάνδρῳ ἵνα μεταποιήσῃ αὐτὸ εἰς ἀνδριάντα (4).

(1) Ἡροδοτ. 7, 22. Θουκυδιδ. 4. 109. Στραβ. 7, 330 ἀποσπ. 32. καὶ 331. ἀπ. 32. 35.

(2) Desdevises-du-desert. p. 23. μικρότερον ὕψος 5100 ποδῶν ἀπονέμει. O. Abel, p. 21. «und im Suden mit dem vorgebirge Athos schliesst, das 6438' hoch».

(3) Ἡροδοτ. 6, 44. 95. 7, 22. «ὁ γὰρ Ἄθως ἐστὶ οὗρος μέγα τε καὶ ὀνομαστόν, εἰς θάλασσαν καθῆκον «Στραβ. 7, 331. ἀποσπ. 33». ἐστὶ δὲ ὁ Ἄθων ὄρος μαστοειδές, ὄξύτατον, ὑψηλότατον. ἀποσπ. 35. Ἔστι δ' ὁ Ἄθως ὄρος ὑψηλὸν καὶ μαστοειδές» Θουκυδ. 4, 109.

(4) Ἡροδοτ. 6, 44. ἀλέγεται γὰρ κατὰ τριακοσίας μὲν τῶν νεῶν τὰς διαφθρεῖσας εἶναι, ὑπὲρ δὲ δύο μυριάδας ἀνθρώπων. ὥστε



ὑπὸ δὲ τῶν Βυζαντινῶν (1) καὶ Λατίνων τοῦ μεσαιῶνος διὰ τὴν σύστασιν τῶν ἐν αὐτῷ μοναστηρίων καὶ ἐγκατάστασιν τῶν πολυαρίθμων μοναχῶν κλειίζεται (2) καὶ ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπαινεῖται διὰ τὴν λαμπρὰν τοποθεσίαν καὶ εὐφορίαν τῆς γῆς, ἥτις πρωιμώτατα ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν Ἑλλήνων πρὸς σύστασιν τῶν ἀποικιῶν καὶ διὰ τὴν πολιτικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἐπισημότητα, ἣν ὡς Βατικάνον τῆς Ἀνατολῆς ἐν ταῖς νεωτέροις χρόνοις ἀπέκτησεν (3), ἀφ' ἐτέ-

γὰρ θηριωδестаτης εὐούσης τῆς θαλάσσης ταύτης τῆς περὶ τὸν Ἄθων». ὁ αὐτὸς 122. «ὁ μὲν οὖν ναυτικὸς στρατὸς ὡς ἀπείθη ὑπὸ Ξέρξου καὶ διεξέπλωσε τὴν διάρυχα τὴν ἐν τῷ Ἄθῳ γενομένην». Στραβ. 7, 331. ἀποσπ. 33. «οὐ οἱ τὴν κορυφὴν οἰκοῦντες ὀρῶσι τὸν ἥλιον πρὸ ὠρῶν τριῶν ἀνατέλλοντα τῆς ἐν τῇ παραλίᾳ ἀνατολῆς». Στατ. Θηβ. 5, 51. Ἀπολλων. Ῥοδ. 1, 604. Στραβ. 14. 641. 23. Mela. 2, 2, 10.

(1) Εὐσταθ. (opuscc. p. 214—267). Ἰωανν. Κομνην. ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ Ἄθῳ (Montfuc. palaeograph. p. 433). Νικηφορ. Γρηγορ. 14, 8. Ἰωαν. Κομνηνός.

(2) Innocentius III, pap. Roman. epist. libr. 13, 40. «custodiam monasteriorum Montis Saucti, quae ad sedem apostolicam immediate pertinere dicuntur». καὶ epist. 13, 39. «cum libera monasteria, quae imperialia nuncupantur, graecorum quoque dominio....» epist. 16, 168.

(3) Braconier, Mém. pour servir à l'histoire du mont Athos. Pouqueville voyage, vol. 1. pref. p. X. Zachariae, Reise in den Orient in den Jahren 1837 und 1838. mit einer Karte des Berges Athos. Heidelberg 1840. Mannert, 7, 452. Desdevises-du-desert, p. 23. O. Abel, p. 21. «Dafür sind sie aber auch für Ackerbau und Handel geeigneter, fruchtbarer und bevölkerter, Vorzüge, die im Alterthum die dortigen griechischen Pflanzstädte zu so hohen Blüthe brachten. der Athos dagegen hat seine hohe politisch-religiöse Bedeutung als» Vatihān des Orients «erst in der neueren Zeit gewonnen...»

ρου δὲ περίφοβος γίνεται τοῖς ναυτιλομένοις καὶ νῦν ὡς πάλαι ἔνεκα τῆς θηριωδεστάτης γενομένης πολλάκις καὶ ἐν ὥρᾳ θέρους θαλάσσης.

Ταῦτα τοῖνυν καὶ τοιαῦτά εἰσιν τὰ ὄρη τῆς Μακεδονίας ἐξ ἄρκτου, ἐκ δυσμῶν, ἐκ μεσημβρίας καὶ ἐξ ἀνατολῶν. Καὶ ὁ Στράβων ἢ ὁ ἐπιτομεὺς αὐτοῦ συγγέων τὰ ὄρια τῆς Μακεδονίας ὅτε μὲν συνάπτει ταύτη καὶ ὄλην τὴν Θράκην ἐξ ἀτατολῶν μέχρι τοῦ στόματος τοῦ Εὐξείνου καὶ τῆς Προποντίδος (1), ὅτε δὲ σμικρύνων αὐτὴν ἐσφαλμένως λέγει ὅτι ἡ Μακεδονία ἐκ νότου περιορίζεται τῇ Ἐγνατίᾳ ὁδῷ ἀπὸ Δυρράχίου πόλεως πρὸς ἀνατολὰς ἰούση ἕως Θεσσαλονικείας, (2) ἔνθα σφάλλεται πρῶτον μὲν συντέμνων τὴν Ἐγνατίαν ὁδὸν μέχρι Θεσσαλονίκης, ἐν ᾧ αὕτη ἐξετείνεται μέχρι τοῦ Ἐβρου ποταμοῦ ἐξ ἀνατολῶν (3) δεύτερον δὲ ἐλαττόνων αὐτὴν κατὰ τὸ ἥμισυ διὰ τῆς φερομένης γραμμῆς ἀπὸ Δυρράχίου μέχρι Θεσσαλονίκης· διότι διὰ ταύτης τῆς γραμμῆς μένει ἐκτὸς τῆς Μακεδονίας ἡ ἀρχικὴ Μακεδονία, ἡ ὁποία Ἡμαθία ἐκαλεῖτο καὶ Μακεδονίς ἢ μεταξὺ Λουδίου καὶ Ἀλιάκμονος ποταμοῦ κειμένη, ἢ Ὀρεστίς, ἢ Ἐλίμεια καὶ ἡ Πιερία, ὥστε κατὰ ταύτας τὰς ἡμαρτημένας ὁροθεσίας τῆς Μακεδονίας ἔχει σχῆμα παραλη-

(1) Στραβ. 7, 329. ἀποσπ. 9. «ἔστι μὲν οὖν Ἑλλάς καὶ ἡ Μακεδονία· νυνὶ μὲντοι, τῇ φύσει τῶν τόπων ἀκολουθοῦντες καὶ τῷ σχήματι, χωρὶς ἔγνωμεν αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος τάξει καὶ συνάψαι πρὸς τὴν ὁμορον αὐτῇ Θράκην μέχρι τοῦ στόματος τοῦ Εὐξείνου καὶ τῆς Προποντίδος».

(2) Αὐτὰς ἀντίθι ἀποσπ. 10. «ὅτι ἡ Μακεδονία . . . ἐκ νότου δὲ τῇ Ἐγνατίᾳ ὁδῷ ἀπὸ Δυρράχίου πόλεως πρὸς ἀνατολὰς ἰούση ἕως Θεσσαλονικείας».

(3) Tafel, edit. fragm. Strab. p. 10. n. 20. «Ista vero Romanorum via medium habuit Thessalonicae, non finem, qui erat ex oriente Hebri (Maritzae)».



λογράμμου ἢ ἐντελὲς ἢ ὡς ἔγγιστα ὡς λέγει ὁ ἐπιτομεύς (1). Καὶ ἡ μεγάλη αὕτη σύγχυσις καὶ ἀντίφασις ἀποδοτέα μᾶλλον εἰς τὴν ἀπώλειαν τοῦ ἐβδόμου βιβλίου τοῦ Στραβωνείου συγγράμματος, ἔνθα γίνεται λόγος περὶ τῆς Μακεδονίας, καὶ τῶν ἱστορικῶν ὑπομνημάτων αὐτοῦ, περὶ ὧν τὰ εἰκότα ἐλέχθησαν ἐν τῷ προλόγῳ, ἢ εἰς αὐτὸν τὸν Στράβωνα μετὰ πολλῆς ἀκριβείας γεωγραφοῦντα καὶ ὑπὸ ἀπείρου δυστυχῶς καὶ ὄλως ἀδεξίου χειρὸς ἐπιτηθέντα.

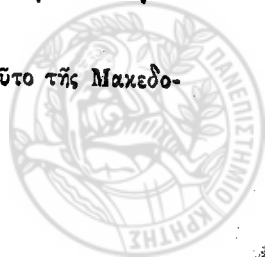
Εἰ μὲν οὖν κατὰ Στράβωνα τὸ σχῆμα τῆς Μακεδονίας, περιοριζομένης πρὸς ἄρκτον μὲν ἐκ τῆς περιγραφείσης ἤδη βαρρείας ὀρεινῆς γραμμῆς, πρὸς μεσημβρίαν δὲ ὑπὸ τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ, παραλληλόγραμμόν ἐστιν, ἐξ ἅπαντος τὸ σχῆμα τῆς διὰ τῶν περιγραφέντων ὄρων ὀρισθείσης Μακεδονίας τετράγωνον ὡς ἔγγιστα ἐστὶ, παριστῶν ἔλλειψιν ἐν τῇ μεσημβρινοανατολικῇ γωνίᾳ, ἣν κατέχει ὁ Στρυμονικὸς κόλπος. Καὶ τούτου ἤδη ἐξελεγχθέντος, τοσαῦτα ἀρκείτως περὶ τῶν βορρείων, δυτικῶν, μεσημβρινῶν καὶ ἀνατολικῶν τῆς Μακεδονίας ὄρων· νῦν δὲ ὑπολείπεται ἡ τῶν κεντρικῶν ὄρων αὐτῆς περιγραφή.

ΟΡΗ ΚΕΝΤΡΙΚΑ.

α) ΜΟΥΣΤΑΤΙΖΟΣ, (Βάβουνας καὶ Μορίχοβον).

§. 27. Ἐκ τοῦ δευτέρου ζυγοῦ τοῦ Σκάρδου Κοράβου πλησίον τοῦ Κριτσόβου, ἔνθα πηγάζει ὁ Ἐριγῶν (Τσάρνα) ποταμός, ἐξέρχεται μέγας ὀρεινὸς κλάδος καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν διευθυνόμενος πρὸς ἀνατολάς, εἶτα δὲ στρεφόμενος μεσημβρινοανατολικῶς καὶ διαιρῶν τὴν με-

(1) Ἀποσπ. 9. 10. «Καὶ ἐστὶ τὸ σχῆμα τοῦτο τῆς Μακεδονίας παραλληλόγραμμον ἔγγιστα».



γάλην πεδιάδα τῆς Πελαγονίας καλεῖται (1) Μουστατζος ὑπὸ τῶν νεωτέρων καὶ ὄλως ἀγνοεῖται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καὶ ἐπομένως οὐδὲ ἀναφέρεται. Οὗτος προβαίνων ἀνατολικῶς διαιρεῖται εἰς τρεῖς κλώνους μεγάλους, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν διεύθυνεται πρὸς μεσημβρίαν καὶ περιορίζων ἐκ δυσμῶν τὴν πεδιάδα τῆς Δευριόπου, διαρρήγνυται ὑπὸ τοῦ Ἐριγῶνος ποταμοῦ πρὸς μεσημβρίαν εἰς μικρὰν ἀπόστασιν τῶν Βιτωλίων καὶ ἐγχωρίως καλεῖται ὑπὸ τῶν κατοίκων βουνὸν τοῦ Μοριχόβου καὶ ἐσφαλμένως Σέρτα (2) ὑπὸ τῶν ξένων· ὁ δὲ μέσος ἀνατολικὴν διεύθυνσιν λαμβάνων ἐκτείνεται μέχρι τοῦ Ἄξιου καὶ περιορίζει πρὸς ἀνατολὰς τὴν Δευριόπον (3) ἢ τὴν νῦν καλουμένην πεδιάδα τοῦ Πριλάπου καὶ διαρρήγνυμενος, ὡς ὁ πρῶτος ὑπὸ τοῦ Ἐριγῶνος, ὀνομάζεται Βάβουνα (4) ἔχων ὕψος 4000' ποδῶν περίπου καὶ ὁ τρίτος τελευταῖον ἀναβαίνων πρὸς βορρᾶν φθάνει μέχρι τοῦ Ἄξιου. Ταῦτά εἰσι τὰ ἀνατολικά ὄρη τῆς Πελαγονίας, κείμενα μεταξὺ τοῦ Ἄξιου καὶ τοῦ Ἐριγῶνος πο-

(1) Abel, 3. 14. 15. «Gegen Norden durch den Musdatsch vom Kritschowo-Becken geschieden, und an ihn reicht in südöstliches Richtung der Babuna».

(2) Desdevises-du-dezert, p. 30. 32. 43. ἔνθα ἀντιφάσκει ἑαυτῶ· διότι κατ' ἀρχὰς μὲν λέγει ὀρθῶς ὅτι διαρρήγνυται ὑπὸ τοῦ Ἄξιου (ἐσφαλμένως ἀντὶ τοῦ Ἐριγῶνος) καὶ χωρίζεται τοῦ Βόρα «du mont Serta, dont il n'est séparé que par l'Axius» εἶτα δὲ ὅτι ἐνοῦται «Ainsi la chaîne centrale du Bora, très-élevée et jointe par le mont Serta».

(3) Στραβ. 7, 326. 327. Liv. 39, 53. Desdevises-du-dezert, p. 315. 316.

(4) O. Abel, p. 3. «und dessen Verlängerung, dem Babuna», p. 14. der ... in der Nähe von Perlepe aber sich bis auf etwa 4000' senkt» Desdevises p. 31. 43. 44. 72. 157. κτλ.



ταμοῦ, ἐκβάλλοντος εἰς τὸν Ἄξιόν εἰς μικρὰν ἀπόστασιν πρὸς μεσημβρίαν τῆς πόλεως Βελεεσσοῦ.

6) ΒΟΡΑΣ ΒΕΡΝΟΝ καὶ ΒΕΡΜΙΟΝ.

§. 28. Ἐκ τοῦ τετάρτου καὶ τελευταίου ζυγοῦ τοῦ Σκάρδου ἔνθα τελευτᾷ μὲν ὁ Βαρνοῦς τοῦ Πολυβίου καὶ Στράβωνος, ἄρχεται δὲ ὁ Βερκετήσιος ἢ Κερκετήσιος τοῦ Πτολεμαίου ἀποσπᾶται κλάδος τις πρὸς ἀνατολὰς διευθυνόμενος καὶ χωρίζων τὴν Λυγκηστιδα ἀπὸ τῆς Ὀρεστίδος παραλλήλως τῶν πρὸς μεσημβρίαν περιοριζόντων τὴν Μακεδονίαν Καμβουνίων ὄρων καλεῖται ὑπὸ μὲν τοῦ Λιουίου Βόρας (1), ὑπὸ δὲ τοῦ Διοδώρου Βέρνον (2) καὶ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου καὶ Στράβωνος Βέρμιον (3). Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ ὄρος τοῦτο, ἀποσπώμενον ἐκ τοῦ Βαρνοῦντος (Νέρετζκα) καὶ ἐκτεινόμενον πρὸς ἀνατολὰς μέχρι τοῦ σημείου, τοῦ ἀποτελοῦντος τὰ ὄρια τῆς Λυγκηστιδος πρὸς βορρᾶν, τῆς Ὀρεστίδος πρὸς μεσημβρίαν καὶ τῆς Ἑορδαίας πρὸς ἀνατολὰς, διαιρεῖται εἰς πολλοὺς κλώνους διευθυνομένους πρὸς μεσημβρίαν, πρὸς ἀνατολὰς καὶ πρὸς ἄρκτον καὶ λαμβάνει διάφορα ἐπιτόπια ὀνόματα, διὰ τοῦτο ὀρθότερόν ἐστι νὰ ἐννοηθῇ ὅτι ὁ μὲν Λιούιος Βόραν καλεῖ τὴν ἀνατολικομεσημβρινὴν ἐκείνην ὄρεινὴν γραμμὴν, ἢ ὁποία ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ Βαρνοῦντος μέχρι τοῦ Ἀλιάκμονος ποταμοῦ, ὅπου ὀνομάζεται Βούνασα καὶ χωρίζει τὴν Λυγκηστιδα καὶ Ἑορδαίαν ἀπὸ τῆς Ὀρεστίδος καὶ Ἑλιμείας· ὁ δὲ Ἡρόδο-

(1) Liv. 45, 29. «Quarta regio trans Boram montem» ad septentrionem Bora mons objicitur».

(2) Διοδωρ. Σικελ. ἀποσπ. 27. ἐκδ. Βεσελιγγ.

(3) Ἡρόδοτ. 8, 138. αὐτὴρ δὲ τῶν κήπων οὗρος κέεται Βέρμιον οὖνομα ἄβατον ὑπὸ χεμῶνος» Στραβ. 7, 330. ἀποσπ. 25, 26. ἐκδοσ. Ταφελ. σημ. 50 καὶ 53.

τος, Στράβων και Διόδωρος Βέρνον και Βέρμιον τὸν κλάδον ἐκεῖνον, ὅστις ἀποσπώμενος ἐκ τοῦ Βόρα πλησίον τῆς Βεγορρίτιδος (Σαριγιούλ) λίμνης, ὑποδιαίρειται εἰς δύο κλώνους· τοῦτον λοιπὸν τὸν κλάδον ἐπιτοπίως καλοῦσι Βίτζι (1) και οὐχὶ Νιτζον, ὡς ἐσφαλμένως τῶν νεωτέρων τις ὑπολαμβάνει (2).

Ἐκ δὲ τῶν δύο κλώνων, οὗς τὸ Βέρμιον ἐκπέμπει, ὁ μὲν διευθύνεται πρὸς ἄρκτον και φθάνει πλησίον τῆς Ναούστης πρὸς μεσημβρίαν τῆς Ἐδέσσης κειμένης, τὸν ὁποῖον οἱ νεώτεροι καλοῦσιν ἐπιτοπίῳ ὀνόματι Τούρλαν (3) και διαβαίνουσιν οἱ ἐκ Βιτωλίων εἰς Θεσσαλονίκην και τάνάπαλιν μεταβαίνοντες ὁδοιπόροι ἄνωθεν τοῦ Ὀστρούβου και πρὸ τῆς Ἐδέσσης εἰς τὸ χωρίον Βλάδοβον τελοῦντες τὸ διόδιον τέλος· ὁ δὲ πρὸς ἀνατολὰς ἐκτεινόμενος μέχρι τῆς πόλεως Βεβροίας ὑπὸ τῶν νεωτέρων ὀνομάζεται Δόξα, Ξηρολίβαδον και Βουρῖνος (4), τοῦ ὁποίου ἡ ἀκροτάτη κορυφή καλεῖται Τουρκιστί Γιόζτεπε.

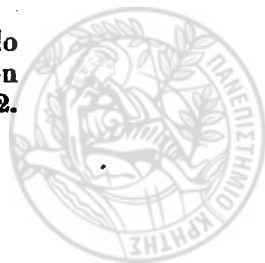
Και οὗτοι μὲν εἰσιν οἱ πρὸς ἄρκτον, ἀνατολὰς και μεσημβρίαν διευθυνόμενοι κλάδοι τοῦ Βερμίου ὄρους.

(1) Pouqueville, 2, 360. Leake, 3, 275. Forbiger, 3, 1052. Abel, p. 7. 10. 12.

(2) Desdevises-du-dezert, p. 32. «le mont Bora (mont Nidsche ...) 41. 101. κτλ.

(3) O. Abel, p. 7. «die höchsten Berge der Kette sind der Turla über Njausta, ein alpiner etwa 5000' hoher Gipfel» 112. Desdevises-du-dezert, p. 42. 327. 329. 332. ἐσφαλμένως καλεῖ Κιτάριον τὸ ὄρος, ἐν ᾧ Μάννερος (7, 436) οὕτω καλεῖ τὴν ἐπὶ τῆς Βεβροίας καθήκουσαν κορυφὴν αὐτοῦ.

(4) Abel, p. 7. «und der Dhoxa oder Xerolivado über Berrhia der... schliesst sich an den uns schon bekannten Ghoztepe an» Desdevises-du-dezert, p. 32. 40. 304. κτλ.



Ἄλλος δέ τις κλάδος ἐξερχόμενος ἐκ τοῦ Βόρα (Βιτζίου) ἢ ἐκ τοῦ κεντρικοῦ σημείου τῆς Λυγκηστίδος Ἑορδαίας καὶ Ὀρεστίδος καὶ δυτικῶς τε καὶ παραλλήλως τοῦ Τούρλα διευθυνόμενος πρὸς βορρᾶν μὲν καλεῖται Νιτζος ἔχων ὕψος 7000', μεταξὺ δὲ Ἐδέσσης καὶ Ἰανιτοῦσας Πάϊκος, εἶτα δὲ προβαίνων μέχρι τοῦ Ἄξιου στρέφεται πρὸς μεσημβρίαν καὶ καθήκει παραλλήλως τοῦ Ἄξιου μέχρι τῆς πόλεως Κύβρου, κειμένης μεταξὺ τοῦ Λουδίου καὶ Ἄξιου ποταμοῦ (1). Καὶ οὗτος ὁ κλάδος ἔπρεπε νὰ ὀνομασθῇ Δύσωρον κατὰ τὴν περὶ τῶν ὀρίων τῆς ἀρχικῆς Μακεδονίας ἐκδοχὴν τῆς ἱστορίας, εἰ μὴ ἐνίστατο τὸ χωρίον τοῦ Ἡροδότου (2), τιθέντος αὐτὸ παρὰ τὴν Πρασιάδα λίμνην. Οἱ δὲ νεώτεροι πολλὰ περὶ τῆς θέσεως αὐτοῦ εἰκοτολογοῦσιν, ἀγωνιζόμενοι νὰ συμβιβάσωσιν ὅσα περιστατικὰ ἐν τῷ χωρίῳ ἐκείνῳ ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρει: διότι οἱ μὲν (3) ἐξ αὐτῶν τὸν Κίσσον

(1) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι: «das Gebirge zieht sich vom Bitschi in einem beträchtlich gesenkten Kamm hin, bis es in den 2000' hohen Gipfeln des Nitschestocks» 10. 12. 179. 1. ὅτι δὲ ὑπὸ τὰ ὀνόματα Βερνοῦς, Βόρας, Βέρνον καὶ Βέρμιον σημαίνεται μία συνεχὴς ὄρεινὴ γραμμὴ, διαφόρους ἐκπέμπουσα κλάδους πρόδηλόν ἐστίν ἐκ τῆς ρίζης αὐτῶν Müller, Maked. p. 6. σημ. 8 καὶ 62. Leake, 3, 303. Abel. 7. H. Tozer, Researches in the Highlands of Turkey 1869. t. 1. p. 154. καὶ περ διελθῶν πᾶσαν τὴν ἀπὸ Θεσσαλονίκης μέχρι Βοδενῶν μεγάλην πεδιάδα τῆς Μακεδονίας καὶ ἰδὼν τὴν ἐξ ἄρκτου περιβάλλουσαν αὐτὴν μεγάλην ὄρεινὴν γραμμὴν ἦτοι τὸν Νιτζον καὶ Πάϊκον, ἀλλ' ὁμῶς ἐν τῷ χάρτῃ ἄνευ τινος ὄρους καταλείπει τὸ μέρος τοῦτα.

(2) Ἡροδοτ. 5, 17. α' Ἔστι δὲ ἐκ τῆς Πρασιάδος λίμνης σύντομος κάρτα ἐς τὴν Μακεδονίην· πρῶτα μὲν γὰρ ἔχεται τῆς λίμνης τὸ μέταλλον, ἐξ οὗ ὕστερον τούτων τάλαντον ἀργυρίου Ἀλεξάνδρου ἡμέρας ἐκάστης ἐφοῖτα, μετὰ δὲ τὸ μέταλλον Δύσωρον καλεόμενον οὗρος ὑπερβάντα εἶναι ἐν Μακεδονίῃ.

(3) Tafel Thessalon. p. 272. «Herodoti (5, 17) Dy-

(Χορτιάτην) ἐσφαλμένως ἐκλαμβάνουσιν ὡς Δύσωρον. Οἱ δὲ (1) συμφώνως τῷ Ἡροδότῳ θέτουσιν αὐτὸ ἐν Βισαλτία μεταξὺ τοῦ Στρυμόνος καὶ τῆς κοιλάδος τῶν λιμνῶν, Βόλβης καὶ Λαγκαδᾶ καὶ τοῦ Ἀξιοῦ, ἐνθα ὡς προεῖρηται ἐτέθη τὸ Βερτίσκον μεταξὺ τῆς Κερκίνης καὶ Βισαλτίας καὶ ἄλλοι ἀλλαχοῦ μετατοπίζουσιν αὐτό (2). Ἄλλ' ἢ μὲν πρώτη τῶν γινωμῶν τούτων ἢ ἄμεινον εἶπεῖν εἰκασίῶν ἐξελέγχεται ἐσφαλμένη ἐκ τῆς γεωγραφίας· διότι μεταξὺ Κίσσου (Χορτιάτου) καὶ Ὀρθήλου, ἐξ οὗ καθ' Ἡρόδοτον (3, 16) ἔφερον ξύλα καὶ σανίδας οἱ κάτοιικοι τῆς Πρασιάδος Παῖονες, μεγίστη ἀπόστασις ὑπάρχει, καὶ ὁ Ἡρόδοτος, εἰ μὲν ὑποτεθῆ ὅτι ἄλλα μικρὰ ὄρη καὶ μέρη ἠγγόει, οὐδέποτε ὅμως δύναται νὰ ἐννοηθῆ τοῦτο περὶ τῆς θέσεως τοῦ μεγάλου καὶ ὑψηλοῦ Ὀρθήλου· ἢ δὲ δευτέρα ἀποδείκνυται ψευδῆς καὶ ἀνυπόστατος

sorum montem inter Orbelum Axionque inferiorem quaero, ejusque finem esse puto Chortaeum, Thessalonicae imminentem» καὶ σελ. 261. Leake, 3, 444—5. Desdevises-du-dezert p. 23. 47. Consinéry 1, 109. καθ' οὗ Ἀβέλιος (p. 38. σημ. 1.) ἐπιτίθεται λέγων «Consinerys Ansicht, der wegen des Zwei hohen Gipfel des Khortiat, in diesem das alte Dysorongebirge erkennen vill, ist durchaus haltlos» καὶ σελ. 60. ὡσαύτως ἐσφαλμένα εἰσι καὶ ὅσα περὶ τοῦ ἐτύμου καὶ τῆς γραφῆς τοῦ ὀνόματος μετὰ ἐναντι ἢ εἰκοτολογεῖ ὁ Κουσινερός, καθ' οὗ ὁ Desdevises ἐν σελ. 22. σημ. 3.

(1) Abel, p. 60. «ebenso erhält das Gebirge Dysoron nur bei dieser Bestimmung seine richtige Stelle in Bissaltien Zwischen dem Strymon, dem Thal der Seen und dem Axios». Born, p. 18. Mannert, 7. 495 καὶ περὶ διαστάζων, εἰς ταύτην φαίνεται ἀποκλίνων τὴν γνώμην. Sickler, 2, 208. συγγέει αὐτὸ μετὰ τοῦ Σχομίου συνάπτων.

(2) Πολυζωίδου Γεωγραφικὰ τ. 6'. σελ. 135. Βιτώλια ἢ Μοναστήρι. . . . κειμένη παρὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ ἄλλοτε μὲν Δυσώρου νῦν δὲ Χορτιάτου ὄρους».



ἐκ τῆς ἱστορίας, μαρτυρούσης ὅτι ἡ κατάκτησις τῶν μεταξὺ Στρυμόνος καὶ Λουδίου ποταμοῦ κειμένων χωρῶν καὶ ἔθνων ἐγένετο μετὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους καὶ μάλιστα ἐπὶ Ἀλεξάνδρου Α'. τοῦ καὶ φιλέλληνας ἐπικληθέντος (1), μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου ἐσωτερικαὶ διχόνοιαὶ καὶ στάσεις παρέσχον ἀφορμὴν καὶ εὐκαιρίαν τοῖς κατακτηθεῖσιν ἔθνεσι νὰ ἀποσεισῶσι τὸν ἐπιβληθέντα ζυγόν (2). Ἐκ τούτων λοιπὸν ἔπεται ὅτι τὸ Δύ-

(1) Θουκυδίδ. 2, 99. δὲν διακρίνει ἀκριβῶς τίνας χώρας οἱ πρόγονοι τοῦ Ἀλεξάνδρου Τημενίδαι καὶ τίνας αὐτὸς οὗτος, ἐν ᾧ ὁ Ἡρόδοτος (8, 115) ῥητῶς ἀποφαίνεται περὶ τούτου. Justin. 7, 4. «cujus filio et successori Alexandro cognatio Bubaris, . . . veluti tempestas quaedam, inter Olympum Haemumque montes totius regionis cum imperio donaverit». ἡ ἐρμηνεία τοῦ χωρίου τούτου εὐρῆται παρ' Ἀβελίω σελ. 152. Müller, Maked. p. 30. «Später als Xerxes Zug trifft auf jeden Fall die Besitznahme von Bisaltien und Krestonika. der Thrakische König dieser Landschaften floh damals, und überliess sein Reich der Eroberungslust Alexanders, der seine Herrschaft nun schon bis zum untern Strymon ausdehnte» καὶ σελ. 33. Born, p. 18. «die Erweiterung des Reiches über Krestonien und Bisaltien bis zum Strymon und vielleicht sogar bis in die Gegend von Amphipolis war sicherlich Alexanders Werk» καὶ κατωτέρω «so erstreckte sich sein Scepter über die Länder zwischen Pindos, Olymp und Strymon». Abel, p. 153. «So dehnte sich die Herrschaft der Macedonier bis zum Strymon aus und, wenn wir König Philipp glauben dürfen auch noch auf dessen linkes Ufer, wo später Amphipolis lag καὶ σελ. 155. Φιλίππ. ἐπιστολ. παρὰ Δημοσθεν. σ. 164. Θουκυδίδ. 1, 137.» εἰς Πύδναν τὴν Ἀλεξάνδρου καὶ Born, p. 18. σμ. 32. Grote, 2, 339, Tafel, edit. Strab. p. 29. σμ. 73. Thess. p. 237.

(2) Abel, p. 155. «die Zeiten innerer Zwistigkeiten in macedonischen Reiche nach Alexander mussten eine neue Erstarkung der Selbständigkeit für die obermace-

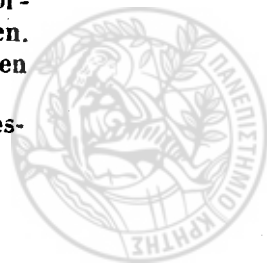
σωρον δὲν δύναται νὰ τεθῆ οὔτε παρὰ τὴν Θεσσαλονίκη-
 κην ὅπου κεῖται ὁ Κίσσος (Χορτιάτης) οὔτε πλησίον τῆς
 Πρασιάδος παρὰ τῷ Στρυμόνι καὶ Ὀρβήλῳ, πολὺ δὲ ὀλι-
 γώτερον δύναται νὰ μετατεθῆ εἰς τὰ δυτικώτατα μέρη
 τῆς Μακεδονίας πλησίον τῆς νῦν πόλεως Βιτωλίων, ἐνθα
 ὡς προεῖρηται ἀνυψοῦται εἰς μέγα ὕψος μία τῶν κορυ-
 φῶν τοῦ Βαρνοῦντος, τὸ Περιστέρι. Αἰτία δὲ τῶν δια-
 φωνιῶν τούτων εἶναι αὐτὸς ὁ Ἡρόδοτος, ὃς κατ' ἀγνοίαν
 (1) τῶν μεσογείων ἐκείνων χωρῶν καὶ μερῶν ἐσφαλμέ-
 νως συνδυάζει τὸ Δύσωρον μετὰ τῆς Πρασιάδος καὶ
 ταύτην μετὰ τοῦ Ὀρβήλου. Ὅθεν, παραλειπομένου τοῦ
 συνδυασμοῦ τούτου ὡς ἐσφαλμένου κατὰ τὴν ἱστορίαν,
 πρέπει συμφώνως ταύτη νὰ ζητηθῆ τὸ Δύσωρον ἐκτὸς
 τῆς ἀρχικῆς Μακεδονίας ἢ Μακεδονίτιδος τῆς μεταξὺ
 Λουδίου καὶ Ἀλιάκμονος κειμένης, καὶ ὡς τοιοῦτον οὐδὲν
 ἄλλο ὑπάρχει, εἰ μὴ ὁ βορρειανατολικὸς κλάδος τοῦ
 Βερμίου ὄρους ὁ παραλλήλως τοῦ Ἀξιοῦ καθήκων μέ-
 χρι τῆς πόλεως Κύρρου (Παλαιοκάστρου) κατὰ τὴν ἐκ-
 δοχὴν τοῦ Μυλλέρου (2), ὁ ὁποῖος ἐνταῦθα τίθησι τὸ Δύ-
 σωρον ἐν τῷ χάρτῃ αὐτοῦ, καὶ τοῦ Φλαθέου (3). Ἀλλὰ

donischen Völkesschaften beiwirken und jedenfalls ihre
 Unterwerfung unmöglich machen» Born, p. 18.

(1) Mannert, 7, 495. «wahrscheinlich hat Herodot ältere
 und neuere Angaben unrichtig zusammengestellt».

(2) Müller, 7. 30. «offenbar in Macedonien des Urs-
 prunglichen Sinns, da das hinzueroberte Bergwerk ganz
 deutlich davon ausgeschlossen wird. der Prasische See
 lag in Päonien, in welchem district, ist unbekannt :
 das Gebürge aber Können wir nirgends anders als nör-
 dlich von Edessa und doch jenseits des Axios suchen.
 weil an diesen das Eigentliche Makedonien auf Keinen
 Fall reichte».

(3) Flathe, 1, 13. «das Königreich Maked. . . wes-



τούτου τεθέντος ὡς ἀληθοῦς, τὸ χωρίον τοῦ πατρὸς τῆς ἱστορίας, πρέπει νὰ ὑποτεθῆ ἢ ὡς ὄλως ἐσφαλμένον, ὡς προεῖρηται, ἢ ὡς ἀνύπαρκτον, ὅπερ ἄτοπον καὶ ἀδύνατόν ἐστι.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ ΤΩΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩΝ.

§. 29. Συγκεφαλαιούντες πάντα τὰ προηγούμενα εὐρίσκομεν ὅτι ἡ Μακεδονία πανταχόθεν ὑπὸ μεγάλων ὄρων περιοριζομένη καὶ ὑπ' αὐτῶν διατεμενομένη ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν καὶ ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς σχηματίζει μεγάλας πεδιάδας καὶ λεκανοπέδια, ἔχοντα ἐνιαχοῦ μὲν σχῆμα κυκλικόν, ἀλλαχοῦ δὲ σχῆμα ἀνίσων τετραγώνων (1), καὶ αὕτη ἡ φυσικὴ διάπλασις καὶ ποικίλη διαμόρφωσις, τὴν ὁποίαν δὲν δύναται νὰ εὕρη τις οὔτε εἰς τὴν Ἰλλυρίδα, οὔτε εἰς τὴν Ἡπειρον, οὔτε εἰς τὴν Θεσσαλίαν, οὔτε εἰς αὐτὴν τὴν Ἑλλάδα, ἀναμφιβόλως συνετέλεσε πολὺ εἰς τὴν μεγάλην ἱστορικὴν καὶ πολιτικὴν σημασίαν αὐτῆς (2).

Κατὰ ταῦτα τοίνυν ἔχομεν ὄρη μεγάλα τε καὶ ὑψηλά πρὸς βορρᾶν, ἀφ' ἐνὸς μὲν καλῶς ἐξασφαλίζοντα τὴν Μακεδονίαν, ἀφ' ἐτέρου δὲ καὶ χωρίζοντα αὐτὴν ἀπὸ τῆς

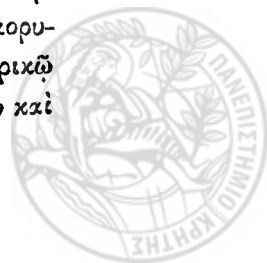
tlich aber reichte es bis zum Gebürge Dysoron» 14. «und reichte hier bis zum Gebürge Dysoros».

(1) Desdevises-du-desert, p. 29. «La Macédoine, c'est encore M. Boué qui en fait la remarque, est coupée du nord au sud et de l'ouest à l'est par des montagnes en sens contraire, qui donnent à ses plaines l'aspect d'anges quadrangulaires allongées dans les proportions très inégales. cette observation est seconde pour la geogr. ancienne du pays». Abel, p. 22.

(2) Abel, p. 22. «Auch der oberflächlichsten Betrachtung ist es klar, wie diese eigenthümliche Gestaltung geschichtlich von den grössten Bedeutung werden musste».

άνω καὶ κάτω Μοισίας (νῦν Βουλγαρίας καὶ Σερβίας) καὶ ἑκατέρωθεν διαφόρους ἐκπέμποντα κλάδους, γενομένης ἀρχῆς ἐκ δυσμῶν, α) τὸν Βερτίσκον (Μπαμπαδάγ), β) τὸν Σκάρδον (Σιάρ, καὶ Τουρκιστὶ Σιάρδαγ) γ) τὸν Ὀρβηλον (Σπάτσ), δ) τὸν Σκόμβρον ἢ Σκόμιον, (Κούρμπετσκα πλάνινα) καὶ ε) ἐν μέρει τὸν Αἴμον (Βαλκάμ καὶ Γότζα-Βάλκαμ).

Πρὸς δυσμὰς δὲ τὸ Σκάρδον αὐτό, λαμβάνον διεύθυνσιν ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν, ἐκπέμπον διαφόρους κλάδους πρὸς δυσμὰς καὶ ἀνατολὰς καὶ ἐκτεινόμενον ἐκ τῆς βορρειοτάτης καὶ ὑψηλοτάτης κορυφῆς μέχρι τοῦ Λάκμου, ἀρχῆς τοῦ Πίνδου, σχηματίζει, ὡς προεῖρηται τέσσαρας μεγάλους ὄρεινους ζυγούς. Πρῶτον μὲν τὴν Λιουβατρίνην πρὸς βορρᾶν τοῦ νῦν Πρισδρενίου καὶ Καλκανδελίου ἢ Τετόβου, δεύτερον δὲ τὸν Κόραβον πρὸς βορρᾶν τοῦ Κριτσόβου, τρίτον δὲ τὸν πρὸς βορρᾶν τῆς Ῥέσνης, ἀνώνυμον ὄντα καὶ τέταρτον τὸν ἐν τέλει τοῦ Βαρνοῦντος καὶ ἀρχῆς τοῦ Βόρα τελευταῖον ζυγόν, καὶ οὕτω λαμβάνον διάφορα ὀνόματα ἐν τῷ μεταξύ καθίσταται πολυώνυμον. Διότι τὸ μὲν πρῶτον μέρος αὐτοῦ, μεταξύ τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου ζυγοῦ κείμενον καλεῖται τῷ γενικῷ ὀνόματι Σκάρδον (Σιάρδαγ), τὸ δὲ δεύτερον μέρος μεταξύ τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου ζυγοῦ κείμενον ὀνομάζεται βουλγαρικοῖς ὀνόμοσι Τούριανσκα Πλάνινα καὶ Σλίδοβα, ὁμωνύμως δυσὶ παρακειμένοις χωρίοις. Τὸ δὲ τρίτον μέρος ὡσαύτως ἀπὸ τοῦ τρίτου ζυγοῦ μέχρι τοῦ τετάρτου ἐκτεινόμενον καὶ εἰς δύο κλάδους διαιρούμενον καλεῖται ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς δυσμὰς Πιερία ἢ Πυρηναια (Πετρίνα), ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς ἀνατολὰς Βαρνοῦς μὲν πρὸς βορρᾶν, τοῦ ὁποίου τὴν ὑψηλοτέραν κορυφὴν ἀποτελεῖ τὸ Περιστέρι, Νέρετζκα δὲ Βουλγαρικῷ ὀνόματι πρὸς μεσημβρίαν καὶ ἀποτελεῖ τὴν δυτικὴν καὶ



μεσημβρινήν σειράν τῆς πεδιάδος τῶν Βιτωλίων. Καί τελευταῖον τὸ τέταρτον μέρος ἐκ τοῦ τετάρτου ζυγοῦ καθήκον πρὸς μεσημβρίαν μέχρι τοῦ Λάκμωνος, γενικῶ μὲν ὀνόματι καλεῖται Βοῖον, εἰδικῶ δὲ Βερκετήσιον ἢ Κερκετήσιον (Γράμμος, Βουσόταρις καὶ Σμόλικας)· ὥστε ταύτης τῆς ὀρεινῆς γραμμῆς ἔχομεν διάφορα ὀνόματα α) Σκάρδον (Σιάρδαγ), β) Τούριανσκα Πλάνινα καὶ Σλίβοβα, γ) Πιερίαν ἢ Πυρναῖα (Πετρίναν) δ) Βαρνοῦντα (Περιστέρι), ε) Νέρετζκαν, ς) Βοῖον, ζ) Βερκετήσιον ἢ Κερκετήσιον (Γράμμον, Βουσόταριν καὶ Σμόλικαν).

Ἐκ δὲ τῶν κλάδων, οὓς ἡ γραμμὴ αὕτη ἐκπέμπει πρὸς δυσμὰς, ἐπισημότεροί εἰσιν α) ἡ Κανδαουῖα ἥς μέρη ὁ Λιθανίσκος, ἡ Βαγορά καὶ Βαβαγόρα καὶ Γόρα, β) ὁ Τόμαρος, γ) ὁ Ἄσνακος (Τρεβουτζίνος) καὶ δ) ὁ Ἀέρωπος (Πέλαγος)· τῆς δὲ Κανδαουῖας ἐπισημότεροί εἰσιν δύο κλάδοι 1) ὁ πρὸς βορρᾶν τῆς Λισσοῦ ἐκτεινόμενος καὶ 2) ὁ πρὸς βορρᾶν τῆς Ἐπιδάμνου.

Πρὸς ἀνατολὰς δὲ κλάδους τοῦ αὐτοῦ ὄρους ἔχομεν α) τὸν Μουστατζον μετὰ τῶν παραφυάδων αὐτοῦ 1) Βάβουνα, 2) Μορυχόβου, 3) Κοζιάκου φθάνοντος μέχρι τοῦ Ἄξειοῦ· β) τὸν Βόραν (Βίτζιν) γ) τὸ Βέρνον ἢ Βέρμιον μετὰ τῶν δύο κλάδων αὐτοῦ 1) Τούρλα 2) Δόξα, Ξηρολιβάδου καὶ Βουρίνου· προσθετέα τούτοις καὶ ὁ ἐκ τοῦ Βόρα (Βιτζίου) ἐξερχόμενος κλάδος καὶ καλούμενος Νιτζος Παίικος καὶ τὸ ἀόριστον Δύσωρον.

Πρὸς μεσημβρίαν δὲ ὄρη μὲν ἔχομεν α) τὰ Καμβούνια, ὧν ἡ μὲν στενὴ δίοδος Βωλουστάνα καὶ Βωλούτσα (Κιλίτ-δερβεν Τουρκιστί), αἱ δὲ κορυφαὶ αὐτοῦ Ἄμαρβις, Βούνασα καὶ Σιάπκα. β) Τὸ Τιτάριον καὶ τὸν Ὀλυμπον γ) τὴν Πιερίαν (Φλάμπορον) δ) τὴν Ὀσσαν (Κίσσαβον) καὶ ε) τὸ Πήλιον (Ζαγοράν).

Καὶ τελευταῖον πρὸς ἀνατολὰς ἔχομεν α) τὴν Ῥοδό-

πην (Δεσποτοβοῦνι καὶ Δεσποτοδάγ), β) τὸν Ὀρβηλον (Περίνδαγ), μετὰ τῶν δύο κλάδων αὐτοῦ Συμβόλου καὶ Μενικίου γ) τὸ Πάγγαιον (Πιρνάρι), δ) τὴν Κερκίνην (Σουλτανίτσαν), ε) τὸ Βερτίσκον (Τζεγγέλ-δαγ), ς) τὸν Κίσσον (Χορτιάτην), ζ) τὸν Ὑψίζωνον (Χολωμόνδαν) καὶ τελευταῖον η) τὸν Ἄθω (Ἅγιον ὄρος).

Ταῦτά εἰσι τὰ ὄρη τῆς Μακεδονίας, τοιαῦτα τὰ ὄρια αὐτῆς καὶ τοσαύτη ἡ ἔκτασις, περὶ τῆς ὁποίας ὀρθῶς παρατηροῦντες οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγον (1) ὅτι ἡ Μακεδονία τόσον μεγάλη ἐστίν, ὥστε καὶ οἱ Μακεδόνες αὐτοὶ ἠγνούουν τὴν ἔκτασιν αὐτῆς.

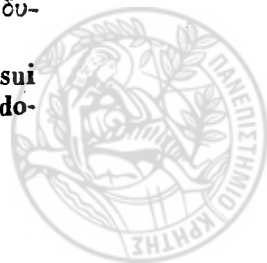
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

ΑΚΡΩΤΗΡΙΑ.

§. 30. Ἡ Μακεδονία κατὰ τὴν εὐρυτάτην ἔκτασιν καὶ περιοχὴν περιοριζομένη ἐκ δυσμῶν μὲν ὑπὸ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης, μεσημβρινοανατολικῶς δὲ ὑπὸ τοῦ Αἰγαίου καὶ Θρακικοῦ πελάγους, ἔχει ὡς εἰκός, καὶ ἀκρωτήρια ἐκ τῶν εἰς τὴν παραλίαν καθηκόντων ὄρων σχηματιζόμενα, τῶν ὁποίων ἐπισημότερά εἰσι τὰ τῆς Χαλκιδικῆς Χερσονήσου, ὑποδιαιρουμένης εἰς τρεῖς μικρὰς Χερσονήσους, ἐν ἐκάστη τῶν ὁποίων προβάλλουσιν ἀκρωτήρια εἰς τὴν θάλασσαν.

Τῶν δὲ ὄρων τῆς Χαλκιδικῆς τὰ μὲν πρὸς ἀνατολὰς καθήκοντα εἰς τὴν παραλίαν καὶ ἀποτελοῦντα τὸν Ἄθω ἐν τῇ Ἀκτῇ, σχηματίζονται, ὡς προεῖρηται, ἐκ τοῦ ἀνατολικοῦ κλάδου τῆς Κερκίνης τοῦ καὶ Βερτίσκου ἐπικληθέντος, τὰ δὲ πρὸς δυσμὰς καὶ εἰς τὸ μέσον τῆς Χερσονήσου διακλαδιζόμενα σχηματίζονται ἐκ τοῦ δυ-

(1) Liv. 45, 39. Quanta Macedonia esset, quam divisui facilis, et ut se ipsa quaeque contenta pars esset, Macedo-



τικοῦ κλάδου τῆς Κερκίνης, τοῦ Κίσσου (Χορτιάτου).

Καὶ εἰς μὲν τὴν ἀνατολικὴν χερσόνησον Ἀκτὴν δύο προβάλλουσι ἀκρωτήρια, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν πρὸς ἀνατολὰς καλεῖται Ἀκράθως ἢ Ἀκρόθων (Σμύρνα) (1), δεικνύον τὴν εἰς τὸν Στρυμονικὸν κόλπον εἰσοδὸν καὶ ἔχον ἀπέναντι τὴν νῆσον Θάσον. Τὸ δὲ πρὸς μεσημβρίαν ὀνομάζεται Νυμφαῖον (Ἅγιος Γεώργιος) (2) παρὰ τὴν εἰσοδὸν τοῦ Σιγγιτικοῦ κόλπου· ἐκτὸς δὲ τούτων μνημονευομένων ὑπὸ τῶν ἀρχαίων οἱ νεώτεροι ἀναφέρουσι καὶ δύο ἄλλα, ὧν τὸ μὲν πρῶτον πρὸς βορρᾶν τοῦ Ἀκροθώου, ὑπὸ τὸ ὄνομα Τράχηλος, τὸ δὲ πρὸς μεσημβρίαν αὐτοῦ Καβο-φονιάς. Εἰς δὲ τὴν κεντρικὴν Χερσόνησον τῆς Σιθωνίας ἀνατολικῶς μὲν τὸ ἀκρωτήριον Ἄμπελος (Κάρταλι) (3) κεῖται πλησίον ὁμωνύμου πόλεως, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα ἔλαβεν, δυτικῶς δὲ τὸ ἀκρωτήριον Δέρρις (Δρέπανον), λαβὼν τὸ ὄνομα ἐκ τῆς παρακειμένης πόλεως Δέρρεως (4). Καὶ εἰς τὴν χερσόνησον τῆς Παλλήνης τρία ὑπάρχουσι ἀκρωτήρια, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν πρὸς ἀνατολὰς καλεῖται Θέραμβος ἐκ τῆς ὁμωνύμου πόλεως (5) τὸ δὲ πρὸς μεσημβρίαν Κανα-

nes quoquo ignorabant». Plin. 4, 17. Pomp. Mela. 2, 3.

(1) Ἡροδοτ. 7, 22. 35. Θουκυδιδ. 4, 109. Στραβ. 7, 330. ἀποσπ. 32. καὶ 331. ἀποσπ. 33. 35.

(2) Αὐτὸς αὐτόθι. Desdevises-du-dezert, p. 12. Mannert, 7, 453.

(3) Ἡροδοτ. 7, 122. Στραβ. 7, 122. 123. Πλιν. 4, 17. Sickler, 2, 209. Mannert, 7, 454. ἐσφαλμένως καλεῖ Falso. Desdevises-du-dezert, p. 12. 376.

(4) Στραβ. 7, 330. ἀποσπ. 34. 32. ἀἴκρα δ' ἐστὶν ἀνταίρουσα τῷ Καναστραίῳ, ἢ Δέρρις ἐστὶν ἄκρα πλησίον κωφοῦ λιμένος» Mannert, 7, 454. ἐσφαλμένως καλεῖ αὐτὸ Dervis. Realencyclopädie ἐν λ. ὡσαύτως ἐσφαλμένως καλεῖ Trapani. Desdevises-du-dezert, p. 11. 376. 385. Sickler, 2, 209.

(5) Ἡροδοτ. 7, 123. Σκύλαξ 66. Στεφάν. Βυζ. 312.

στραῖον (Κάνιστρον καὶ Παλιοῦρι) ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ Τορωναίου κόλπου κείμενον (3) καὶ τὸ πρὸς δυσμὰς Ποσειδόνιον ἢ Ποσίδιον (Ποσίδι) ἀπέναντι τῆς Μαγνησίας (4) μεταξύ τῆς Μένδης καὶ Σκιώνης· ὥστε ἐν τῇ Χαλκιδικῇ ἑπτὰ ἔχομεν ὀνομαστὰ ἀκρωτήρια παρὰ τοῖς ἀρχαίοις α) τὸν Ἀκράθων ἢ Ἀκρόθων, β) τὸ Νυμφαῖον (Ἄγιον Γεώργιον), γ) τὴν Ἀμπελον (Καρτάλι), δ) τὴν Δέβριν (Δρέπανον) ε) τὴν Θέραμβον, ς) τὸ Καναστραῖον Κάνιστρον καὶ Παλιοῦρι, ζ) τὸ Ποσίδιον, καὶ δύο παρὰ τοῖς νεωτέροις τὸν Τράχηλον καὶ τὸν Καθοφονιάν.

Ἐκτὸς δὲ τούτων καὶ δύο ἄλλα ἀκρωτήρια σχηματίζονται ἐν τῇ ἀνατολικῇ παραλίᾳ τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν μεσημβρινώτερον, ὃν μικρότερον, καλεῖται Γιγωνίς (5) ἐκ τῆς ὁμωνύμου παρακειμένης πόλεως Γιγώνου, τὸ δὲ μείζον εἰς τὴν εἰσόδον τοῦ λιμένος προβάλλον πολὺ εἰς τὴν θάλασσαν ἀπέναντι τοῦ Πιερικοῦ ἄλσους ὀνομάζεται Αἰναῖον (Καραμπουρ-

(1) Ἡροδοτ. 7, 123. Θουκυδιδ. 4, 110. Σκύλ. 26. Στραβ. 7, 330. ἀποσπ. 25. 32. Πτολεμ. 3, 13. Liv. 31, 45. 44, 11. Mella, 2, 3. Plin. 4, 10. Στεφ. Β. 351. Sickler, 2, 209. Desdevises-du-dezert, 11, 24. 369. Mannert, 7, 464.

(2) Θουκυδ. 4, 129. Liv. 44, 11. Στραβ. 7, 330. ἀποσπ. 32. Desdevises-du-dezert, 368. 369.

(3) Πτολεμ. 3, 13. ἔχει Ἡγωνίς ἄκρα ἀντὶ Γιγωνίς. Στεφαν. Βυζ. ἐν λ. Leake, 3, 451. Desdevises-du-dezert ἀντιφάσκων ἑαυτῶ καὶ ταλαντευόμενος ἐσφαλμένως τρία διάφορα ὀνόματα δίδωσι τῷ ἀκρωτηρίῳ τούτῳ· διότι ἐν μὲν σελίδι 23 λέγει *cap promontoire Gigonis (cap Kara-Bouroun)* καλεῖ Καραμπουροῦν (ἀντὶ τοῦ ὄρθου Καραμπουροῦ), ὅπερ φέρει τὸ Αἰναῖον καὶ οὐχὶ ἡ Γιγωνίς. ἐν δὲ σελ. 47. ἐπιλαθόμενος ἑαυτοῦ λέγει *Entre Thessalonique et le promontoire Gigonis (Gonusa)* καὶ ἐν σελ. 363. *Cependant Gigonus, et le cap Gigonis, du même nom qu'elle correspondent vraisemblablement au cap Aranomi* παρακολουθῶν τὸν Κεῖπερτον.



νοῦ) (1), ὡσαύτως ἐκ τῆς παρακειμένης πόλεως λαβὼν τὸ ὄνομα αὐτό, ἦν οἱ Τρῶες ἔκτισαν· ἐντὸς δὲ τοῦ λιμέ νος τῆς Θεσσαλονίκης σχηματίζεται εἰς μικρὰν ἀπόστασιν τῆς πόλεως καὶ τοῦ Αἰναίου καὶ ἕτερον μικρὸν ἀκρωτήριο καλούμενον μικρὸν Καραμπουρνοῦ (2).

ΑΚΡΩΤΗΡΙΑ ΕΝ Τῇ ΑΔΡΙΑΤΙΚῇ ΘΑΛΑΣΣῃ.

§. 31. Ἐν δὲ τῇ Ἰλλυρικῇ παραλία τοῦ Ἀδρίου εὐρίσκονται τρία ἀκρωτήρια, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν πρὸς μεσημβριάν τῆς ἐκβολῆς τοῦ Δρίλωνος ποταμοῦ καλεῖται Νυμφαῖον (3) (Ροδόνη), ὅπου ὁ στόλος τοῦ Καίσαρος, διοικούμενος ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου, προσωρμίσθη ποτὲ ἵνα ἀπατήσῃ τοὺς Πομπηϊαοὺς. Τὸ δὲ πρὸς μεσημβριάν αὐτοῦ ἀποτελούμενον ἐκ τῆς Χερσονήσου τῆς Ἐπιδάμνου καὶ πρὸς βορρᾶν τῆς πόλεως κείμενον, νέω καλεῖται ὀνόματι ἀκρωτήριο Πάτι (4)· τούτου μεσημβρινώτερον

(1) Θουκυδίδ. 2, 79. Ἡρόδοτ. 7, 123. Διονυσ. Ἀλικαρν. 4, 49. Tafel, Thessal. p. 218. 235. Leake, 3, 438. Desdevises-du-dezert, p. 361. «dont le plus méridional aboutit au cap Aenéum (Karabournu). Τοῦτο Σίκερος ἐσφαλμένως καλεῖ Δότιον ἐν τ. 2. σελ. 209. ἔνθα λέγει:». 6) Dotium an der Grentze von Thessalia, oder am Eingange in den Sinus Thermaicus».

(2) F. Beaujour, Tabl. du comm. de la grec. 1, 20. «Au sud sont deux caps appelés Karabouroun. le grand Bouroun est à trois lieues du port. le petit Bouroun . . . est éloigné de Salonique d'une lieue et demie».

(3) Στεφαν. Βυζ. ἐν λ. καλεῖ Λισσόν. Στραβ. 316. Desdevises-du-dezert, p. 10. 223. Göler ἐν τῷ χάρτῃ τίθησιν πρὸς βορρᾶν τῆς Λισσοῦ.

(4) Ὅρα χάρτην τοῦ ἀκολουθοῦ συγγραμματος «Histoire et description de la Haute Albanie par Hyacinthe He-guard. Desdevises-du-dezert, p. 10. 321. ἐσφαλμένως καλεῖ Pali.

ἀπέναντι τῆς μικρᾶς πόλεως Καβαίας ὑπάρχει ἄλλο ἀκρωτήριο, τὸ ὁποῖον οἱ νεώτεροι ὀνομάζουσι Λάγι (1) καὶ τελευταῖον εἰς τὰ παράλια τῆς Ἡπείρου πλησίον τῆς νήσου Σάσωνος ἐκτείνεται τὸ ἀκρωτήριο Ἀκροκεραύνια (2) (γλῶσσα Lingnette).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΠΕΔΙΑΔΕΣ ΚΑΙ ΛΕΚΑΝΟΠΕΔΙΑ.

§. 32. Ἡ Μακεδονία πανταχόθεν ἐξησφαλισμένη ὑπὸ τῶν περιγραφέντων ἤδη ὄρων καὶ θαλασσῶν καὶ ποικιλοτρόπως κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις διατετακτομένη ὑπὸ τῶν διαφόρων διακλαδόσεων αὐτῶν σχηματίζει πολὺν καὶ διαφορὸν πεδιάδας καὶ λεκανοπέδια, ἀρδευόμενα ὑπὸ πολλῶν ποταμῶν καὶ παραποτάμων καὶ κωιωνοῦντα πρὸς ἄλληλα δι' ὄρειων στενῶν ὁδῶν.

Τούτων δ' ἐπισημότερα εἰσι πεδιάδες μὲν αἱ πρὸς δυσμὰς τοῦ Σκάρδου ἐν τῇ παραλίᾳ τοῦ Ἀδρίου κείμεναι, λεκανοπέδια δὲ μεγαλειότερα καὶ ἐπισημότερά εἰσι τὰ μεταξὺ τοῦ Σκάρδου καὶ Ἀξιῦ ποταμοῦ κείμενα ἀπὸ τῆς βορρείοτάτης κορυφῆς αὐτοῦ Λιουβατρίνης μέχρι τοῦ τέλους αὐτοῦ, ἐνομένου πρὸς μεσημβρίαν μετὰ τῶν Καμβουνίων ὄρων, τὰ ὁποῖα συνεννοῦνται μετὰ τοῦ Ὀλύμπου ἀπολήγοντος εἰς τὴν Πιερίαν, ἣ ὁποῖα ἐκτείνεται καθ' ὅλην τὴν παραλίαν τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου.

Κατὰ ταῦτα τοίνυν, γενομένης ἀρχῆς ἀπὸ τοῦ βορρειοδυτικοῦ μέρους τῆς μεγάλης ὄρεινης γραμμῆς, ἐνθα τελευταῖ ὁ Βερτίσκος ἐν τῇ πρὸς βορρᾶν τῆς Σκόδρας παραλίᾳ, εὐρίσκονται.

(1) Hyacinthe αὐτόθι.

(2) Δίων Κασ. 41, 44. Πλιν. 3, 10, 26.

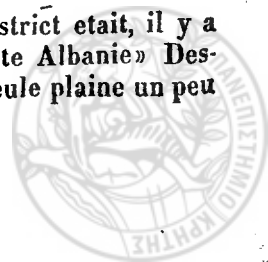


1) Ἡ μεταξὺ τῆς Σκόδρας, πλησίον τῆς ὁποίας διέρχεται ὁ Βαρβάνας (Βουάνας τανῦν) ποταμὸς καὶ ἀπολήγει ὁ Βερτίσκος, καὶ τῆς Λισσοῦ κειμένη, καὶ πρὸς ἄρκτον μὲν ὑπὸ τῶν κλάδων τοῦ Βερτίσκου περιοριζομένη πρὸς μεσημβρίαν δὲ ὑπὸ τοῦ βορρείου κλάδου τῆς Κανδαουίας τοῦ ἀπολήγοντος εἰς τὴν Λισσό, ἀρδεύεται ὑπὸ δύο μεγάλων ποταμῶν τοῦ Βαρβάνα πρὸς βορρᾶν καὶ τοῦ Δρειλωνος πρὸς μεσημβρίαν, αὐξομένων ὑπὸ πολλῶν παραποτάμων καὶ οὕτω καθίσταται λίαν εὐφορος μὲν καὶ εἰς κτηνοτροφίαν ἐπιτηδεΐα, ἀκαλλιέργητος ὅμως ἔνεκα τῆς ὀκνηρίας καὶ ἀμελείας τῶν κατοίκων, παράγουσα πολλὰ καὶ διάφορα προϊόντα οἷον γεννήματα, ὀρύζιον, ὄσπρια, λινόν, καπνόν, κεράσια, σῦκα, ἔλαιον κτλ. καὶ ἔχουσα ἄφθονον ξυλικὴν πρὸς ναυπηγίαν ἐξαγομένην εἰς Μελίτην, Γένουαν καὶ Τύνιδα (1).

2) Ἡ μεταξὺ Λισσοῦ καὶ Δυρράχίου κειμένη καὶ πρὸς βορρᾶν μὲν ὑπὸ τοῦ βορρείου κλάδου τῆς Κανδαουίας περιοριζομένη πρὸς μεσημβρίαν δὲ ὑπὸ τοῦ μεσημβρινοῦ κλάδου τοῦ αὐτοῦ ὄρους τελευτῶντος εἰς τὸ Δυρράχιον ποτίζεται, ἐκτὸς πολλῶν παραποτάμων, ὑπὸ δύο ποταμῶν, τοῦ Ἀρδαξάνου (Ματία), ἐκβάλλοντος πρὸς μεσημβρίαν τῆς Λισσοῦ καὶ τοῦ Ἰσάνου ἢ Ἰσμου (Λισάνα) πρὸς βορρᾶν τοῦ Δυρράχίου χυνομένου. Ἡ πεδιάς αὕτη ἐκτενεστέρα οὔσα καὶ εὐφορωτέρα πασῶν τῶν πεδιάδων τῆς Ἀλβανίας (2) παράγει τὰ αὐτὰ προϊόντα τῆ προηγούμενης καὶ προσέτι ξύλον τι καλούμενον παρὰ τοῖς Ἀλβανοῖς σκόδανον καὶ χρησιμεῖον εἰς βαφήν, ἐκ τοῦ

(1) Hyacinthe Hequard, p. 8.

(2) Ὁ αὐτὸς p. 58. «le sol de ce district etait, il y a dix ans à peine le plus fertile de toute Albanie» Des-devises-du-dezert, p. 34.» c'est la seule plaine un peu étendue du versant adriatique.



ὁποίου πολλὰ Γαλλικὰ πλοῖα φορτώνουσι κατ' ἔτος καὶ μεταφέρουσιν εἰς Μασσαλίαν καὶ Ῥουένην (1).

3) Ἡ μεταξὺ τοῦ νοτιοῦ κλάδου τῆς Κανδαουίας καὶ τοῦ ἐκ τοῦ Βόρα ἐξερχομένου Τομάρου κειμένη, παραλλήλως τοῦ Ἄψου (Ἐργέντου) διευθυνομένου ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς καὶ παρὰ τὴν ἐκβολὴν αὐτοῦ ἀπολήγοντος· αὕτη ποτιζομένη ὑπὸ τοῦ Γενούσου (Σκούμβι) ποταμοῦ, διερχομένου διὰ τῆς πόλεως Ἐλ-βασανίου εἶναι ὡς ἡ προηγουμένη εὐφορος.

4) Ἡ μεταξὺ τοῦ Τομάρου, ἐκτεινομένου πρὸς δυσμὰς ὀλίγον πρὸ τῆς ἐκβολῆς τοῦ Ἄψου, καὶ τοῦ Ἀσνάου ὄρους, ἐξερχομένου ἐκ τοῦ Βερκετησίου κειμένη πεδιάς ἐκτείνεται μέχρι τῆς Ἀπολλωνίας καὶ διαβρέχεται ὑπὸ τοῦ Ἄψου ποταμοῦ· αὕτη οὔσα στενόμακρος καὶ πετρώδης ἦττον εὐφορός ἐστὶ τῆς προηγουμένης (2).

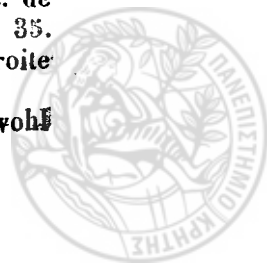
5) Ἡ μεταξὺ τοῦ Ἀσνάου (Τρεβουτζίνου) καὶ Ἀερόπου (Πελάγου) ὄρους (3) στενὴ κοιλὰς ἔχουσα ἐν μέσῳ τὸν Ἀῶν ποταμόν, δεχόμενον ἐκ δεξιῶν μὲν τὸ παραπόταμον Δέσνιτσαν, ἐξ ἀριστερῶν δὲ τὸν Κέλυδνον (Δρύνον) καὶ τὸν Πολύανθον (Σούσιτσαν) καὶ περιοριζομένη ὑπὸ δασῶν ἐπιτηδείων εἰς κτηνοτροφίαν εὐφορώτερα ἐστὶ πασῶν τῶν προηγουμένων (4) καὶ ἐπομένως δυναμένη νὰ θρέψῃ ὅλην τὴν Ἡπειρον καὶ Ἰλλυρίαν.

(1) Hequard, p. 59.

(2) Desdevises-du-dezert, p. 35. «les vallées supérieures de ces deux rivières sont escarpées et étroites. L'espace intermédiaire, âpre et montueux est dominé par le Tomor».

(3) Liv. 32, 5. M. Viquesnel, mem. de la Soc. de géol. 2^e serie 1, 279. Desdevises-du-dezert, p. 35. «L'Aous (Voïussa) . . . traverse . . . une vallée étroite qui n'est qu'un long défilé».

(4) Grote, 2, 319. «Apollonia . . . an eiser sowohl



Αὗται μὲν εἰσιν αἱ παράλαι πεδιάδες τῆς Ἰλλυρίας (Ἀλβανίας) ἐκτεινόμεναι ἀπὸ τῆς Λαβεάτιδος λίμνης μέχρι τῶν Ἀκροκεραυνίων ὄρων περὶ τῆς μυθώδους εὐφορίας τῶν ὁποίων μαρτυροῦσι καὶ οἱ ἀρχαῖοι (1) καὶ οἱ νεώτεροι (2).

Ἐκτὸς δὲ τούτων τῶν παραλίων πεδιάδων ὑπάρχουσι καὶ δύο ἄλλαι πρὸς δυσμὰς τοῦ Σκάρδου, ἡ τῆς Ἀχρίδος (Λυχνιδοῦ) καὶ ἡ τῆς Ῥέσνης, ἣν πάλαι ποτὲ ὠκουν οἱ Βρύγες.

6) Ἡ τῆς Δασσαρητίας (Λυχνιδοῦ καὶ Ἀχρίδος) ἐν μέρει μὲν πεδιάς ἐστὶν κατὰ τὸ πλεῖστον δὲ μεγίστη κοιλάς· ἡ μὲν κοιλάς ἐκτείνεται πρὸς ἄρκτον ἐκατέρωθεν τοῦ Δρεῖλωνος ποταμοῦ, ἀποτελεῖ τὸ βόρρειον μέρος τῆς Δασσαρητίας καὶ περιλαμβάνει τὴν χώραν τῆς νῦν Δίβρας ἄνω τε καὶ κάτω· ἡ δὲ πεδιάς περιορίζεται πρὸς ἀνατολὰς μὲν ὑπὸ τῆς Πιερίας ἢ Πυραναίων ὄρων, πρὸς βορρᾶν δὲ ὑφ' ἑνὸς κλάδου τοῦ Σκάρδου, ἐκπέμποντος δύο ἀποφύσεις πρὸς μεσημβρίαν εἰς τὴν πεδιάδα, ὧν ἡ μὲν μακροτέρα ἐκτείνεται μέχρι τῆς λίμνης, διαιρούσα τὴν πεδιάδα εἰς δύο ἄνισα μέρη, ἡ δὲ βραχυτέρα διαιρεῖ

ausgedehnten als auch fruchtbaren Ebene am Ufer des Meeres in der Nähe des Flusses Aous Zwei Tagereisen von Epidamnos angelegt». καὶ Leake παρὰ Γροτίῳ αὐτόθι· «die Cultur dieser herrlichen Ebene, die im Stande ist ganz Ulyrien und Epeiros mit Getreide zu versehen, mit ueberfluss auch an anderen Producten».

(1) Στραβ. 7, 327. Ἀθην. 7. σ. 285. Ἀριστοτελ. ἱστορ. 2, 6, 1. περὶ θαυμ. ἀκ. 140.

(2) Hahn Alban. Stud. p. 20. «die Zum Theil Fabelhaften Berichte der alten von der Fruchtbarkeit von Illyrien möchten auf Illyricum Proprium d. h. die fetten Küstenebene Zwischen dem Labeatis See und den Acroceraunien zu beschränken sein».

τὴν κοιλάδα τοῦ Δρίλωνος εἰς δύο, τῶν ὁποίων τὸ μὲν πρὸς ἀνατολὰς στενότατον ἄγει εἰς Κρίτσοβον παρὰ τὸν ποταμὸν Σάτεσκα, τὸ δὲ πρὸς δυσμὰς εἰς Δίβραν παρὰ τὸν Δρίλωνα. Πρὸς μεσημβρίαν δὲ ὑπὸ τῆς λίμνης, ἀπὸ τῆς ὁποίας χωρίζεται διὰ μεγάλου καὶ ὑψηλοῦ γηλόφου, ἐφ' οὗ κεῖται ἡ πόλις, καὶ πρὸς δυσμὰς ὑπὸ τῆς Κανδαουίας· αὕτη ποτιζομένη ὑπὸ πολλῶν χειμάρρων ποταμῶν, τῶν μὲν εἰς τὴν λίμνην, τῶν δὲ εἰς τὸν Δρίλωνα χυνομένων, ἔχει εἰς τὰ δυτικὰ αὐτῆς μέρη παρὰ τὴν Κανδαουίαν τὸν μέγιστον ποταμὸν τῆς Ἰλλυρίας Δρίλωνα καὶ λίαν εὐφορὸς ἐστὶ καλῶς καλλιεργουμένη ὑπὸ τῶν κατοίκων αὐτῆς (1). Ἡ δὲ κοιλάς ἀρχομένη, ἔνθα τελευτᾷ ἡ πεδιάς σχηματίζεται ὑπὸ τῆς Κανδαουίας πρὸς δυσμὰς καὶ ὑπὸ τῆς βραχυτέρας ἀποφύσεως τοῦ Σκάρδου πρὸς ἀνατολὰς καὶ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἐκτεινομένη πρὸς βορρᾶν μέχρι τοῦ μέρους ἐκείνου, ὅπου ἐνοῦται ὁ λευκὸς Δρίνος μετὰ τοῦ Δρίλωνος λίαν πετρώδης ἐστὶ καὶ ἐπομένως ἄκαρπος· πρὸς μεσημβρίαν ταύτης ἐκτείνεται καὶ ἡ τῆς μεσημβρινῆς Δασσαρητίας (Πηλίου μὲν τὸ πάλαι, Κοριτσᾶς δὲ τανῦν) πεδιάς χωριζομένη ἀπὸ τοῦ λεκανοπεδίου τῆς Λυχνιδουῦ διὰ τοῦ Λιβανίσκου ὄρους καὶ περιοριζομένη ἐξ ἀνατολῶν μὲν ὑπὸ τῆς Πιερίας, ἐκ μεσημβρίας δὲ καὶ ἐκ δυσμῶν ὑπὸ τοῦ Τομάρου καὶ ἐξ ἄρκτου ὑπὸ τοῦ Λιβανίσκου εἶναι ψυχροτέρα τῆς προηγουμένης καὶ ἐπομένως οὐχὶ τόσο εὐφορὸς.

7) Ἡ τῆς Ῥέσνης καὶ Πρέσπης (τῶν Βρυγῶν) πεδιάς ἢ μᾶλλον εἰπεῖν λεκανοπέδιον περιορίζεται ἐξ ἀνατολῶν μὲν ὑπὸ τοῦ Βαρνοῦντος, ἐκπέμποντος διακλα-

(1) Ami Boué Voy. t. 1. p. 388. «La vallée qu'il arrose en sortant du lac d'Ochrida est très fertile»,



δάσεις εἰς αὐτήν, ἐκ δυσμῶν δὲ ὑπὸ τῆς Πιερίας ἢ τῶν Πυρηναίων, πρὸς βορρᾶν δὲ ὑπὸ τοῦ τρίτου ζυγοῦ τοῦ Σκάρδου καὶ πρὸς μεσημβρίαν ὑπὸ τῆς ὀρεινῆς γραμμῆς τῆς Πιερίας, συνεχομένης μετὰ τοῦ Τομάρου καὶ διαβρήγνυμένης ὑπὸ τοῦ Ἑορδαϊκοῦ (Δεβόλεος) ποταμοῦ· αὕτη ἡ πεδιάς ἔχουσα δύο λίμνας μικρὰς τὴν τῆς Πρέσπης καὶ τοῦ Δρενόδου καὶ ἀρδευομένη ὑπὸ χειμάρρων ποταμῶν εὐφορωτέρα ἐστὶ τῆς προηγουμένης.

ΛΕΚΑΝΟΠΕΔΙΑ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥ ΣΚΑΡΔΟΥ ΚΑΙ ΑΞΙΟΥ.

§. 33. Ἐκ τῶν μεταξὺ τοῦ Σκάρδου καὶ τοῦ Ἀξιοῦ λεκανοπεδίων τῆς Μακεδονίας μέγιστα καὶ ἐπισημότερα διὰ τὴν εὐφορίαν εἰσὶ τέσσαρα, τὸ τῆς μεσημβρινῆς Δαρδανίας (Καλκανδελίου ἢ Τετόβου), τὰ τῆς Πελαγονίας (Βιτωλίων) καὶ Πριλάπου ἢ Ἐριγῶνος, τὸ τῆς Ἑορδαίας (Ὀστροβίου) καὶ τὸ τῆς Ὀρεστίδος καὶ Ἐλιμείας ἢ Ἀλιάκμονος ποταμοῦ.

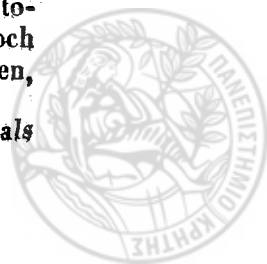
1) Τὸ τοῦ Τετόβου (Καλκανδελίου Τουρκιστί) περιορίζεται πρὸς ἀνατολὰς μὲν ὑπὸ τοῦ Ἀξιοῦ, πρὸς δυσμὰς δὲ ὑπὸ τοῦ Σκάρδου καὶ πρὸς μεσημβρίαν ὑπὸ τοῦ ἐκ τοῦ δευτέρου ζυγοῦ τοῦ Σκάρδου ἀποσπασθέντος κλάδου καὶ καλουμένου Μουστάτζου, τοῦ ὁποίου κλῶνος ἢ συνέχειά ἐστὶν ὁ Βάβουνας ἐκτεινόμενος μέχρι τοῦ Ἀξιοῦ, ὑπὸ τοῦ ὁποίου φαίνεται ὅτι διεβρήγη ποτὲ τὸ ὄρος, ὡσαύτως δὲ καὶ πρὸς βορρᾶν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ὄρους Σκάρδου, τοῦ ἀποτελοῦντος τὸ δεύτερον μέρος τῆς βορρείας ὀρεινῆς γραμμῆς. Τὸ λεκανοπέδιον τοῦτο ἀρχόμενον πρὸς βορρᾶν ἀπὸ τῆς Λιουβατρίνης καὶ ἐκτεινόμενον μεσημβρινο-ανατολικῶς μέχρι τοῦ πρὸς νότον καθήκοντος κλάδου Καραδάχ, καὶ συνεχομένου τῷ Βάβουνα ἔχει μῆκος μὲν 10 ὥρων, πλάτος δὲ ἀπὸ τοῦ Ἀξιοῦ μέχρι τοῦ Μουστάτζου 2 ὥρων καὶ ποτιζόμενον ὑπὸ τῶν πολλῶν παρα-

ποτάμων, τῶν δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν χυνομένων εἰς τὸν Ἄξιον καθίσταται λίαν εὐφορον (1).

2) Τὸ μέγιστον λεκανοπέδιον τῆς Πελαγονίας (Βιτωλίων) ἢ τοῦ Ἐριγῶνος συγκείμενον ἐκ τριῶν πεδιάδων, ἧτοι ἐκ τῆς τοῦ Πριλάπου (Δευριοπίας) πρὸς ἀνατολάς, ἀπὸ τοῦ ὁποίου χωρίζεται διὰ τινος γηλόφου τοῦ Βάβουνα ἐκ τῆς πεδιάδος τῶν Βιτωλίων, ἐν μέσῳ τοῦ λεκανοπεδίου κειμένης, καὶ ἐκ τῆς πεδιάδος τῆς Λυγκησιτίδος (Φλώρινας), τὸ μεσημβρινότατον μέρος ἀποτελούσης, περιορίζεται πρὸς βορρᾶν μὲν ὑπὸ τοῦ δευτέρου ζυγοῦ τοῦ Σκάρδου Κοράβου καὶ τοῦ Μουστατζίου, ἔνθα πηγάζει ὁ Ἐριγῶν (Τσάρνα) ποταμὸς πλησίον τοῦ Κριτσόβου, πρὸς δυσμὰς δὲ ὑπὸ τοῦ Βαρνοῦντος, Περιστερίου καὶ Νερέτζκας, πρὸς μεσημβρίαν δὲ ὑπὸ τοῦ Βόρα (Βιτζίου) καὶ πρὸς ἀνατολάς ἐν μέρει μὲν ὑπὸ τοῦ Μουστατζίου, ἐν μέρει δὲ ὑπὸ τῶν βουνῶν τοῦ Μορυχόβου, τὰ ὁποῖα πρὸς μεσημβρίαν διαρρήγνυνται ὑπὸ τοῦ Ἐριγῶνος· τὸ λεκανοπέδιον τοῦτο, ἔχων μῆκος μὲν ἀπὸ τοῦ Κοράβου μέχρι τοῦ Βόρα 12—14 ὠρῶν, πλάτος δὲ ἀπὸ τοῦ Βαρνοῦντος καὶ Περιστερίου μέχρι τῶν τοῦ Μορυχόβου βουνῶν ὠρῶν 5—6 (2), τὸ μέγιστόν ἐστιν,

(1) Grote, t. 2. p. 335. «welche sehr ausgedehnt und zur Bebauung höchst passend sind—die Ebene von Tetowo oder Kalkandele (die nördlichste) welche die Quellen und den frühen Lauf des Axios oder Vardar enthält» καὶ σ. 336. «alle vier jedoch . . . Zeichnen sich grösstentheils durch Fruchtbarkeit aus besonders die Ebene von Tetowo». Abel, p. 15. «es ist eine 10. St. lange, 2 St. breite Ebene, gleich dem Becken von Bitolia von hohen Alpenketten umschlossen und dieses noch an Fruchtbarkeit übertreffend von Zahlreichen Bächen, die dem jungen Vardar Zuströmen, bewässert».

(2) Abel, p. 12. «den Mittelpunkt des Czernathals



ἡραιότατον καὶ εὐφορώτατον πάντων οὐ μόνον τῶν τῆς Μακεδονίας, ἀλλὰ καὶ ξυμπάσης ἰσως τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου (1)· διότι τὸ λεκανοπέδιον τοῦτο πλουσιοπαρόχως παράγον πάντα τῶν μεσογαίων χωρῶν τὰ προϊόντα καὶ πρὸ πάντων ἀφθόνως ὅλα τὰ εἶδη τῶν δημητριακῶν καρπῶν καὶ ἔχον πλουσίας νομάς καὶ βοσκὰς πρὸς κτηνοτροφίαν, πυκνότερόν ἐστι κατωκημένον πάντων τῶν λοιπῶν λεκανοπεδίων κατὰ κώμας καὶ χωρία, εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπ' ἀλλήλων κείμενα καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατὰ γραμμὴν κυκλικὴν πρὸ τῶν προπόδων τῶν περικυκλούντων αὐτὸ ὄρων, ἐστολισμένον δὲ ὑπὸ πολλῶν καὶ διαφόρων φυτῶν καὶ δένδρων καὶ ποτιζόμενον ὑπὸ πολλῶν πηγαίων καὶ ποταμίων ὑδάτων, περικυκλοῦται ὑπὸ ὄρέων ἀφθονίαν δασῶν ἐχόντων, καὶ οὕτω σχηματίζει ἐν μέγα καὶ λαμπρὸν ἀμφιθέατρον (2).

bildet das 10—11 St. lange, 5—6 St. breite Becken von Bitolia» A. Boué Voy. t. 2. 483. «La plaine immense de Prilipi, de Bitolia et de Florina n'est pas représenté (sur les cartes) de manière à ce qu'on ait une idée de son étendue et surtout de sa largeur». Desdèvises-du-desert, p. 316. «le coup d'œil n'en souffre pas, on voit de là une vallée de 10 à 12 lieues dominée par les montagnes verdoyantes».

(1) Abel, p. 12. «die fruchtbarste und bevölkerste Gegent vielleicht der ganzen Halbinsel, 1400' über dem Meere gelegen, von zahlreichen Zuflüssen des Czerna bewässert: Wiesen und Kornfelder bedecken die Ebene, Wälder die Berge». M. Viquesnel, Mem. dela Soc. de géol. 2^o serie 1, 243. «La plaine de Monastir, qui forme son bassin moyen, est une des plus belles de la Macédoine et présente dans une de 15 lieues sur 3 les plus riches cultures. Desdèvises-du-desert, p. 316.

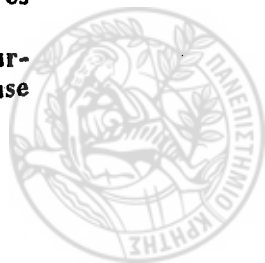
(2) Pouqueville, voy. t. 2. p. 495. «Dans cette route on parcourt des plaines luxuriantes couvertes de moissons, de vastes prairies, remplies de trèfle, des plateaux

Ταῦτα πάντα ἔχων τις πρὸ ὀφθαλμῶν εὐλόγως ἤθελε νομίζει ὅτι οἱ κάτοικοι τοιαύτης χώρας εὐτυχοῦσιν. Ἄλλ' ὅμως δὲν εἶναι ἀληθές τοῦτο. Διότι ἡ χώρα παράγουσα ποικίλα καὶ ἄφθονα προϊόντα καὶ κατ' ἔξοχὴν δημητριακοὺς καρποὺς ἱκανοὺς πρὸς διατροφήν ὅλης τῆς Μακεδονίας (1), εἰσέτι στερεῖται δυστυχῶς τῶν πρὸς ἐξαγωγήν αὐτῶν ἀπαιτουμένων μέσων τῆς συγκοινωνίας μετὰ τῆς παραλίας καὶ τούτου ἕνεκα σήπονται μὲν πολλῶν ἐτῶν γεννήματα εἰς ἀποθήκας, μαραίνεται δὲ καὶ ὁ ζῆλος τῶν γεωργῶν καὶ γαιοκτημόνων εἰς προαγωγήν τῆς γεωργίας· ἂν ὅμως ἡ χώρα ἐκοινωνεὶ διὰ σιδηροδρόμου ἀφ' ἑνὸς μὲν μετὰ τῆς Θεσσαλονίκης, ἀφ' ἑτέρου δὲ μετὰ τοῦ Δυρράχίου, τότε καὶ ἡ γεωργικὴ τέχνη ἤθελε βελτιωθῆ καὶ ἡ κτηνοτροφία ἤθελεν ἐμψυχωθῆ καὶ ἡ χώρα ἐξ ἅπαντος ἤθελεν εὐτυχήσει ὕλκιως.

Μετὰ ταύτην τοίνυν τὴν μεμαρτυρημένην πιστοποίησιν περὶ τῆς εὐφορίας τῆς Πελαγονικῆς πεδιάδος ἡ

abondans en paturages inepuisables, où paissent d'innombrables troupeaux de boeufs, des chèvres et de menu bétail . . . le blé, le maïs et les autres grains sont toujours à très bas prix, à cause de la difficulté des débouchés d'ou l'on exporte une grande quantité de laines, de cotons, de peaux d'agneaux, de buffles et de cheveaux, qui passent par le moyens de caravanes en Hongrie». Desdevises p. 45. «la plaine de Monastir est incontestablement ce qu'il y a de meilleur et de plus fertile». Grisebach, t. 2. p. 125—130. 175. 214—216. Grote, t. 2. p. 336—337. A. Boué Itin. t. 1. p. 254. Mannert, 7, 443. «Alle diese Flächen und Thäler stehen durch ausgezeichnete Fruchtbarkeit den gesegneten Theilen Griechenlands zur seite, mit welchen es alle Früchte gemeinschaftlich hat».

(1) Desdevises-du-desert, p. 316. «Et qui a dû nourrir anciennement comme de nos jours une nombreuse population».



ὄλως ἀντίθετος γνώμη τοῦ Λιουίου (1) παριστῶντος αὐτὴν ὡς ψυχράν, ἀνεπιτηδεϊάν εἰς καλλιέργειαν καὶ ἀκαρπον, καθὼς καὶ πάντων τῶν νεωτέρων (2) τῶν παρακολουθησάντων αὐτὸν ἀβασανίστως καὶ ἐξαπατηθέντων, ἀναντιρρήτως ἐξελέγχεται ἐσφαλμένη καὶ πάντη ἀνυπόστατος ἐξ οἰαςδήποτε πηγῆς καὶ ἂν προῆλθεν αὐτή. Διὸ δικαίως ἐξαίρει ὁ Γρότιος τὴν εὐφορίαν τῆς Μακεδονίας κατ' ἀναφορὰν πρὸς τὴν τῆς Πελαγονίας καὶ κατακρίνει τοὺς ἀντιδοξοῦντας περὶ αὐτῆς (3).

3) Τὸ τοῦ Ἀλιάκμονος ἢ Ὀρεσιτίδος καὶ Ἐλιμείας (Ἀνασελίτσης Μαυρόβου Σιατίστης καὶ Τρεβενῶν) λεκανοπέδιον, ὅμοιον μὲν κατὰ τὸ σχῆμα τῷ προηγουμένῳ, μικρότερον δ' ἐκείνου κατὰ τὴν ἔκτασιν, ἄτε ἔχον μῆκος μὲν 8 μιλ. καὶ 2 $\frac{1}{2}$ ὥρῶν, πλάτος δὲ 3 μιλ. καὶ 1 $\frac{1}{2}$ ὥρ. οὐχ ἦττον διακρίνεται τῶν λοιπῶν διὰ τὴν εὐφορίαν. Τοῦτο ἐκτεινόμενον κατὰ μῆκος ἀπὸ τοῦ τετάρτου ζυγοῦ τοῦ Σκάρδου Βόρα (Βιτζίου) μέχρι τῶν Καμβουνίων ὄρῶν καὶ κατὰ πλάτος ἀπὸ τοῦ Κερ-

(1) Liv. 45, 30. «Frigida haec omnis, duraque cultu, et aspera plaga est. cultorum quoque ingenia terrae similia habet. Ferociiores eos et incolae barbari faciunt, nunc bello exercentes, nunc in pace miscentes ritus suos».

(2) Müller, Maked. p. 18.

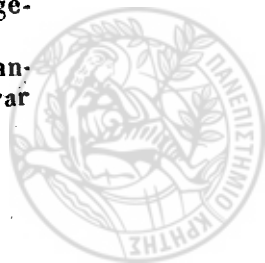
(3) Grote, t. 2. p. 336—337. σημ. 18. «Ich habe hier das grosse Verhältniss von fruchtbarer Ebene und Thal in alten Makedonien um so mehr besonders heraus, weil es oft (und sogar von O. Müller in seiner Abhandlung über die alten Makedoner, die seiner Geschichte der Dorier beigefügt ist) in Folge der Angaben des Livius (45, 30) als ein kaltes und unebenes Land dargestellt wird, im Beziehung auf die vierte Region Makedoniens, wie es von den Römern abgetheilt war». Desdevises, p. 316.

κετησίου μέχρι τοῦ Βερμίου, περιορίζεται πρὸς ἄρκτον μὲν ὑπὸ τοῦ Βόρα, πρὸς ἀνατολάς δὲ ὑπὸ τῆς μεσημβρινῆς συνεχείας αὐτοῦ μέχρι τοῦ Ἀλιάκμονος, ὅπου καλεῖται Βούνασα καὶ διαρρήγνυται ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ, πρὸς δυσμὰς δὲ ὑπὸ τοῦ Βερκετησίου καὶ πρὸς μεσημβρίαν ὑπὸ τῶν Καμβουνίων ὄρέων, τῶν ὁποίων ἡ ἀνατολικὴ ἄκρη διεξέρχεται ποτὲ ὑπὸ τοῦ Ἀλιάκμονος, μεταβαλόντος τὴν διεύθυνσιν καὶ πορείαν πρὸς ἀνατολάς· οὕτω λοιπὸν περιοριζόμενον τὸ λεκανοπέδιον καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀλιάκμονος (Ἰντζέ-Καρασοῦ) ἀρδευόμενον καὶ πολλῶν παραποτάμων αὐτοῦ, πηγαζόντων ἕκ τε τοῦ Βερκετησίου, Βερμίου καὶ τῶν Καμβουνίων, ἐπίσημον μὲν ἔστι διὰ τὴν καλλονὴν τῶν περιστοιχούντων αὐτὸ ὄρων, διακρινόμενον δὲ ἐπὶ τῇ εὐφορίᾳ τοῦ ἐδάφους (1), τοῦ ὁποίου τὰ προϊόντα εἰσὶν ὅμοια τοῖς τοῦ προηγουμένου λεκανοπεδίου τῶν Βιτωλίων. Τοῦτο καὶ περ πολὺ πρὸς μεσημβρίαν ἐκτεινόμενον, δὲν παράγει ὅμως, ἕνεκα τῶν πανταχόθεν περιστοιχούντων αὐτὸ ὄρων, τὰ μεσημβρινὰ λεγόμενα προϊόντα (2). Ὅσα δὲ ἱστορεῖ ὁ Λιούϊος (3) καὶ

(1) Grote, t. 2. p. 335. «und das grössere und wellenförmigere Becken von Greveno und Anaselitzas, den oberen Haliakmon mit den ihm zuströmenden Flüssen enthaltend». Abel, p. 4. «das ganze Thal zeichnet sich ebenso durch seine Schönheit als durch seine Fruchtbarkeit aus: reiche Kornfelder bedecken die Ebene, lohrende Rebenpflanzungen die Hügel». Desdevises, p. 305. A. Boué voy. t. 1. p. 186. Pouqueville 2. 309. 345. Κ. Παπαρρηγοπ. ἱστορ. τοῦ ἑλλ. ἔθν. τ. 2. σ. 2.

(2) Abel, p. 4. «für die Südlichen Gewächse ist aber das klima zu rauh, Baumwolle, Reis und Oliven gedeihen nicht mehr».

(3) Liv. 45, 29. Müller. p. 16. Elimcia mit den angrenzenden hochgelegenen Gebürgslandschaften war rauh und kalt und schwer zu bebauen».



Μύλλεροσ περί τῆσ ἀφορίασ τοῦ λεκανοπέδιου τούτου τῆσ Ὀρεστίδοσ καὶ Ἐλιμείασ εἰσὶν ἐσφκλμένα ὡσ προηγουμένωσ εἶρηται.

4) Τὸ τῆσ Ἑορδαίας (Ὀστρόβου) λεκανοπέδιον, εἰ καὶ περιέχει τρεῖσ μικράσ λίμνασ τὴν τοῦ Ὀστρόβου ὁμῶνυμον, τὴν τῆσ Πετρίτσησ καὶ τὴν Βεγορρίτιδα (Σαριγιούλ), εἶναι ὅμωσ καὶ μικρότερον κατὰ τὴν ἔκτασιν καὶ ἦττον εὐφορον τῶν προηγουμένων· διότι ἔκτασιν μὲν ἔχει κατὰ μῆκοσ 5 ὥρῶν, κατὰ πλάτοσ 3 ὥρῶν, τὸ δὲ ἔδαφοσ αὐτοῦ ἐν μέρει μὲν ἐστί πατρῶδεσ καὶ ἀμμῶδεσ, ἐν μέρει δὲ καὶ ἐλῶδεσ. Τὸ λεκανοπέδιον τοῦτο πανταχόθεν κεκλεισμένον ὑπὸ ὄρῶν ἔνεκα τῆσ μικρότητοσ αὐτοῦ σχηματίζει λέβητα μᾶλλον ἢ λεκανοπέδιον (1) καὶ περιορίζεται πρὸσ δυσμάσ μὲν καὶ πρὸσ βορρᾶν ὑπὸ τοῦ ἐκ τοῦ Βόρα ἐξερχομένου κλάδου καὶ καλουμένου Νίτζου, διὰ τοῦ ὁποίου χωρίζεται τῆσ Λυγκηστίδοσ, πρὸσ μεσημβρίαν δὲ ἐκ τοῦ πρὸσ ἀνατολάσ διευθυνομένου δευτέρου κλάδου τοῦ Βόρα καὶ μέχρι τοῦ Ἀλιακμονοσ ἐκτεινομένου πρὸσ μεσημβρίαν, ὅπου καλεῖται Βούνασα καὶ χωρίζει τὴν Ἑορδαίαν ἐκ τῆσ Ὀρεστίδοσ καὶ Ἐλιμείασ καὶ πρὸσ ἀνατολάσ ὑπὸ τοῦ πρὸσ ἀρκτον διευθυνομένου κλάδου μέχρι τῆσ Ἐδέσσησ καὶ

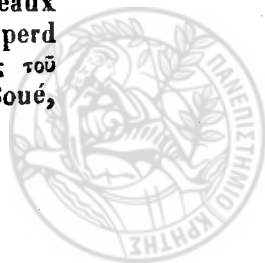
(3) Abel, p. 6. «Noch eigenthümlicher, als wir es beim Haliakmons Thal fanden, ist die Lage dieses Beckens. es unterliegt nämlich nach Grisehachs Reise gar keinem Zweifel, dass wir hier einen völlig geschlossenen Bergkessel vor uns haben «καὶ σελ. 7.» den Haupttheil unsers Beckens nimmt eine 6 st. lange und im Durchschnitt 3 st. breite Ebene ein, in der sich aber wieder ein 3 st. langer und 1 st. breiter Landsee ausdehnt, von dem die Landschaft ihren türkischen Namen Sarijol (gelber See) hat. es ist diess der lacus Begorites des Livius (42, 58).

καλουμένου Κιταρίου (Τούρλα) ὅπου συνάπτεται μετὰ τοῦ Νίτζου ἐλκτουμένου ἐνταῦθα κατὰ τὸ ὕψος ἀπὸ 7000 εἰς 1745 ποδῶν· οὕτω σχηματισθὲν τὸ λεκανοπέδιον ἀρδεύεται ὑπὸ τοῦ Ἑορδαϊκοῦ (Ποτάβα) ποταμοῦ, δεχομένου τὰ ὕδατα τῆς Βεγορρίτιδος λίμνης καὶ χυνομένου εἰς τὴν τοῦ Ὀστροβίου (1).

5) Τὸ τῆς Ἡμαθίας ἢ ἀρχικῆς Μακεδονίας καὶ Μακεδονίδος ἐπικληθείσης λεκανοπέδιον μεταξὺ Λουδίου καὶ Ἀλιάκμονος, ἐν ᾧ συμπεριλαμβάνεται καὶ ἡ πρὸς ἀνατολὰς περὶ τὴν ἐκβολὴν αὐτῶν κειμένη δίωρος πεδιάς, ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς Ἐδέσσης ἐκτείνεται μέχρι τῶν πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Ἀλιάκμονος καθηκόντων ὄρῶν τῆς Πιερίας καὶ Ὀλοκροῦ καὶ περιορίζεται ἐκ δυσμῶν μὲν ὑπὸ τοῦ Βερμίου ὄρους, ἐκτεινομένου ἀπὸ τοῦ Τούρλα μέχρι τοῦ Βουρίνου καὶ ἔχοντος ἐν μέσῳ τὸν μεταξὺ Ναούστης καὶ Βερροίας διευθυνόμενον κλάδον πρὸς μεσημβρίαν, πρὸς ἀνατολὰς δὲ ὑπὸ τοῦ Ἀλιάκμονος καὶ τῆς Πιερίας ἐκτεινομένης ἀπὸ τῆς ἐκβολῆς τῶν ποταμῶν μέχρι τῆς Φίλας πόλεως, πρὸς βορρᾶν δὲ ὑπὸ τῆς βορρειανατολικῆς παρεκτάσεως τοῦ Βερμίου, ἡ ὁποία καλεῖται κατ' ἀρχὰς μὲν Νίτζος, εἶτα δὲ Πάϊκος, καὶ πρὸς μεσημβρίαν ὑπὸ τοῦ μεσημβρινοῦ κλάδου τοῦ Βερμίου καὶ τῶν Πιερικῶν ὄρῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων διέρχεται ὁ Ἀλιάκμων, καὶ ὑπὸ τῆς θαλάσσης ἐν μέρει.

Τὸ λεκανοπέδιον τοῦτο ἀποτελοῦν κατ' ἀρχὰς μὲν

(1) Desdevises-du-dezert, p. 327. «Son bassin, tout interieur, entre ceux de l'Erigon et de l'Haliacmon, est arrosé par l'Eordaicus (Potava) qui reçoit les eaux du lac Bégorritis (lac Sarigul, ou lac jaune) et se perd dans lac d'Ostrovo». ὁ Ἑορδαϊκὸς οὗτος διασταλτέος τοῦ ἄλλου Ἰλλυρικοῦ Ἑορδαϊκοῦ (Δεβόλεος) τοῦ Ἀρρίανου. Α. Βουέ, 2, ch. 62. p. 465.



τὴν κοιτίδα τῆς Μακεδονίας (1), εἶτα δὲ τὸ κέντρον τοῦ ἀπεράντου κράτους, πανταχόθεν ἐπεκταθέντος, καὶ ὑπὸ τῶν κυριωτέρων ποταμῶν τῆς Μακεδονίας ἀρδευόμενον, τῶν ὁποίων τὰς ἐκβολὰς περιέχει, λαμπρόν ἐστι καὶ λίαν εὐφορον (2), μολονότι τὸ ἔδαφος αὐτοῦ ἐν μέρει μὲν πετρῶδες, ἐν μέρει δὲ ἐλῶδες μένει ἀκαλλιέργητον ἕνεκα τῆς ὀλιγανθρωπίας (3), τὰ ὁποῖα ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν τις τῶν νεωτέρων ἐσφαλμένως παριστᾷ τὴν Ἠμαθίαν ὡς ἄκαρπον καὶ ἔρημον, κατὰ τοῦ ὁποίου ὀρθῶς καὶ δικαίως ἀντιλέγουσιν ἄλλοι (4).

(1) Desdevises-du-dezert, p. 175. «les bras font défaut à la culture des terres et dans l'Emathie même cette plaine fertile, qui fut le berceau de ses ancêtres».

(2) M. de la Coulonche Rev. des Soc. Sav. IV. «L'Emathie belle plaine de 15 lieues sur 11 des nos jours encore, la situation de l'Emathie frappe les yeux par sa beauté, et semble unique» Desdevises, p. 344. «le pays était très fertile» 356. «Son territoire est fertile et produit de bon blé» Belley observat. 146.

(3) Desdevises, p. 175.

(4) Ὁ αὐτὸς σελ. 296. «Enfin un savant géologue, Ami Boué veut que l'Emathie tout entière, entre le Paik, le Bora, le Citarion et le Bermius, n'ait été primitivement qu'une vaste baie. Scientifiquement cette dernière conjecture peut être exacte. Historiquement elle a dû assez promptement cesser de l'être, au moins en ce qui concerne la contrée au nord du Βόρβορος λίμνη (lac de Janitza)» Tafel, Thessal. p. 275. 315. Timarii Notices et extr. des mss. vol. 9. p. 169. «ἔστι δὲ ὁ τόπος λόγου ἐπιεικῶς ἄξιος γεωργοῖς παντοίων σπερμάτων ἀναδοτικῆς ἄμα καὶ τελεσιουργοῦ» Καμηνιατ. κ. 9. «ἔθεν αἱ τῆς γεωργίας ἀφθονίαι». Νικηφορ. Χουμν. 2. 140. παρὰ Ταφελίω, Θεσσαλ. σελ. 251 «ἔστιν ἕτερον πεδίον . . . ἄξιον μὲν ὡς τὰ πολλὰ τὴν βλάστην ἔχον, πάσης δὲ γεωργικῆς ἐπιμελείας ἐπιτήδευσιν παρεχόμενον· διήκει δὲ τὴν ἡλίου δύσιν ἀποσκοποῦν ἕως τινῶν ἄλλων ὁρῶν παρατεινόμενον, ἐνθα καὶ πόλις Βερόρια καλουμένη

6) Ἡ παραλία πεδιάς τῆς Πιερίας, ἡ ὁποία σχῆμα ἡμικυκλίου ἀποτελοῦσα ἐκτείνεται ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Πηγνείου μέχρι τῆς ἐκβολῆς τοῦ Ἀλιάκμονος καὶ Λουδίου, ὅπου τελευτᾷ ἡ πεδιάς τῆς Ἡμαθίας, καὶ οὐχὶ μέχρι τοῦ Ἀξιοῦ ὡς ἐσφαλμένως ὁ Στράβων (1) νομίζει, καὶ μῆκος μὲν ἔχει 9 γεωγραφ. μιλ., πλάτος δὲ ἐν μέσῳ περὶ τὴν νῦν Κατερίνην 2 γεωγραφ. μιλ. αὕτη περιορίζεται ἐξ ἀνατολῶν μὲν ὑπὸ τῆς θαλάσσης, ἐκ δυσμῶν δὲ ὑπὸ τοῦ Ὀλύμπου, ἐξ ἄρκτου δὲ ὑπὸ τοῦ ὁμωνύμου ὄρους τῆς Πιερίας ἐκτεινομένου εἰς τὴν παραλίαν μέχρι πρὸς βορρᾶν τῆς Πύδνης, ὅπου καλεῖται Ὀλοκρὸς (2), καὶ πρὸς νότον ὑπὸ τοῦ μεσημβρινοῦ κλάδου τοῦ Ὀλύμπου καὶ τοῦ Πηγνείου ποταμοῦ. Ἡ στενόμακρος αὕτη πεδιάς ἀρδευομένη κατὰ πλάτος ὑπὸ πολλῶν μικρῶν ποταμῶν, οἷον τοῦ Ἐνιπέος, Μίτυος, Αἴσονος, Λεύκου, Ἐλικῶνος (Βαφύρα) Συὸς καὶ Ἀπίλα ἐξερχομένων τῶν μὲν ἐκ τῶν ὄρων τῆς Πιερίας, τῶν δὲ ἐκ τοῦ Ὀλύμπου καὶ πάντων ἐκβαλλόντων εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον εἶναι εὐφορωτέρα τῆς προηγουμένης,

μετώκισται». Ταῦτα ἐν μέρει καὶ περὶ Βοττιαίας λέγονται συνεχομένης μετὰ τῆς Ἡμαθίας Abel, p. 10—11. Pauly, t. 4. p. 1333. Mannert, 7, 481.

(1) Στραβ. 7, 330. ἀποσπ. 22. «ὅτι μετὰ τὸ Δίον πόλιν ὁ Ἀλιάκμων ποταμὸς ἐστὶν ἐκβάλλων εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον. Καὶ τὸ ἀπὸ τούτου ἢ πρὸς βορρᾶν τοῦ κόλπου παραλία Πιερία καλεῖται ἕως τοῦ Ἀξιοῦ ποταμοῦ». Tafel, edit. fragm. Strab. not. 44. Pauly, t. 5. p. 1613. «die Angabe Strabos, dass sich Pierien einst bis zum Axios ausgedehnt habe, geht alle Wahrscheinlichkeit ab, ganz haltlos ist des Tsetzes chil. 6, 931—37. dass auch Lyncus einst Pierien geheissen» Abel, p. 8. 38. Πτολεμ. 3, 13.» Ἐχεδῶρου ποταμοῦ ἐκβολαί. Ἀξιοῦ ποτ. ἐκβολαί. Πιερίας Λουδίου ποτ.

(2) Πλουταρχ. Αἰμίλ. Παύλ. 20.



ἀπὸ τῆς ὁποίας χωρίζεται διὰ τοῦ Ὀλύμπου, τῶν ὁμώνυμων ὄρων καὶ τοῦ Ὀλοκροῦ (1).

ΠΕΔΙΑΔΕΣ ΚΑΙ ΛΕΚΑΝΟΠΕΔΙΑ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥ ἈΞΙΟΥ ΚΑΙ ΣΤΡΥΜΟΝΟΣ.

§. 34. Ὡς ἐντεῦθεν πρὸς δυσμὰς τοῦ Ἀξιῦ ποταμοῦ, οὕτω καὶ ἐκεῖθεν πρὸς ἀνατολὰς αὐτοῦ καὶ δυσμὰς τοῦ Στρυμόνος ὑπάρχουσι μεγάλαι μὲν καὶ ἐκτεταμέναι πεδιάδες καὶ λεκανοπέδια, σχηματιζόμενα ἐκ τῶν διαφορῶν κλάδων τοῦ Ὀρβήλου καὶ Σκομίου ὄρους, ἦττον ὅμως εὐφορα τῶν προηγουμένων πεδιάδων καὶ λεκανοπεδίων. Τούτων δ' ἐπισημότεραί εἰσιν αἱ ἀκόλουθοι.

1) Ἡ τῆς μεσημβρινοανατολικῆς Δαρδανίας (Σκοπίων) πεδιάς μεταξὺ τοῦ Σκάρδου καὶ τοῦ πρώτου κλάδου τοῦ Ὀρβήλου, τοῦ πρὸς μεσημβρίαν καθήκοντος καὶ καλουμένου Καραδάγ, κειμένη, ἣ ὁποία μῆκος μὲν ἔχει 6 ὠρῶν, πλάτος δὲ 3 ὠρῶν καὶ εἶναι ἐπέκτασις τοῦ ἐντεῦθεν τοῦ Ἀξιῦ λεκανοπεδίου τοῦ Καλκανδελίου (Τετόβου), ἀπὸ τοῦ ὁποίου χωρίζεται διὰ τοῦ Ἀξιῦ, ἐφ' οὗ κείται καὶ ἡ πόλις Σκόπια (Σκοῦποι) (2). Ἡ πε-

(3) Desdevises-du-dezert, p. 286. «La plaine de Phila, entre l'Hagios-Hilias et le Sipoto, sommets de l'Octolophe, et le littoral Égéen, est fertile, et quand les Romains y campèrent sous Marcius Philippus, ils y trouvèrent du blé». Liv. 44, 7. Pouqueville, t. 3. p. 375. «on voyage dans une plaine appuyé au vastes ressauts de l'Olympe et bornée par la mer qui reste a la droite du voyageur. cette esplanade, dont la largeur moyenne est d'une lieue et demie est couverte par intervalles de champs cultivés, de vinogles... de bois...»

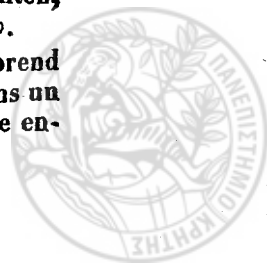
(1) Abel, p. 15—16. «das, wenn auch nicht gleich reizende, doch nicht minder fruchtbare Becken von Ueskuep ist eine horizontale Erweiteung des Vardarthal's, die in einer Länge von 6 und einer Breite von 2—3 St...»

διάς αὐτῆ πρὸς δυσμὰς μὲν περιορίζεται ὑπὸ τοῦ Σκάρδου, τὸ ὁποῖον σχηματίζει ἐνταῦθα μίαν κλεισούραν καλουμένην Κάτζανικ, τὴν ὁποίαν διαβαίνουν οἱ ἐκ Σκοπίων εἰς Πρίστινον μεταβαίνοντες εἰς τὴν μεγάλην Σερβικὴν πεδιάδα τοῦ Ἰβαρίου καὶ τῆς Μοράβας, καὶ πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τοῦ πρώτου κλάδου τοῦ Ὀρβήλου, τοῦ καθήκοντος πρὸς ἀνατολὰς τῶν Σκοπίων πλησίον τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἀξιοῦ. Ἐκ τριῶν λοιπὸν μερῶν ὑπὸ ὄρων περικυκλουμένη ἡ πεδιάς αὕτη καὶ ποτιζομένη ὑπὸ τοῦ Ἀξιοῦ καὶ τῶν παραποτάμων αὐτοῦ, τῶν ὁποίων ἐπισημότερόν ἐστι τὸ Λέπενατς (1), ἦττον μὲν λαμπρὰ τῆς προηγουμένης, ἦττον δὲ ὑπολείπεται αὐτῆς κατὰ τὴν εὐφορίαν.

2) Ἡ μεγάλη πεδιάς τῆς βορρείου Παιονίας (τοῦ Μουσταφᾶ) κειμένη ὀπισθεν καὶ πρὸς ἀνατολὰς τῆς προηγουμένης, ἀπὸ τῆς ὁποίας χωρίζεται διὰ τοῦ πρώτου κλάδου (Καραδάγ) τοῦ Ὀρβήλου καὶ ἔχει μῆκος μὲν 12 ὥρων, πλάτος δὲ 6 ὥρ. περιλαμβάνει τὴν μεγάλην ἐκείνην πεδιάδα, ἡ ὁποία κεῖται μεταξὺ Κουμανόβου, Βελεσσοῦ, Νεγοτίνης καὶ τοῦ Ἰστιπίου, καὶ περιορίζεται ἐκ δυσμῶν μὲν ὑπὸ τοῦ κλάδου τοῦ Ὀρβήλου, ὅστις εἰς τοῦτο τὸ μέρος καλεῖται κατὰ τινὰς (2) μὲν

(1) Pouqueville t. 3. p. 163. not. 4. Ami Boué, 1, 120. Desdevises-du-dezert, p. 27—28. 44. «le Lepenatz, qui sort du col de katschanik, traverse le Karadagh, et a son confluent audessus de Skupi (Uskup). Τὸ παραπόταμον τοῦτο καλεῖ Βραύνιτσα Ἀβέλιος σελ. 16. «Nachdem er (der Axios) die Czerna von der rechten, die Vrawnitzka von der linken Seite aufgenommen».

(2) Desdevises-du-dezert, p. 44. «L'Egri-Deré prend sa source au mont Dowanitza il coule d'abord dans un lit très-encaissé, comme dans une fente, traverse en-



Δοβανίτσα, κατ' άλλους δὲ (1) Γλουβοτίνη, πρὸς ἀνατολὰς δὲ ὑπὸ τοῦ δευτέρου κλάδου τοῦ Ὀρβήλου τοῦ πρὸς μεσημβρίαν καθήκοντος μέχρι τοῦ Ἀξιῦ πλησίον τοῦ Ἴστιπίου, καὶ πρὸς μεσημβρίαν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ, πλησίον τοῦ ὁποίου ἀναβαίνει καὶ ὁ ἐκ τοῦ Βάβουνα πρὸς βορρᾶν διευθυνόμενος κλάδος, ὁ ὁποῖος φαίνεται ὅτι συνείχετό ποτε μετὰ τοῦ κλάδου τοῦ Ὀρβήλου καὶ διεβράγη ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ. Ἡ πεδιάς αὕτη, ἡ ὁποία περιτοιχίζεται ὑπὸ γυμνῶν ὄρων καὶ ἔχει σχῆμα σκαφοειδές, εἶναι ὄλως διόλου ἔρημος καὶ ἀκαρπος, καὶ περιγράφεται ὑπὸ τῶν περιηγητῶν ὡς ἡ ἐλεεινοτάτη πασῶν (2).

3) Ἡ πεδιάς τῆς ἀνατολικῆς Παιονίας (Ἴστιπίου κειμένη ἀνατολικῶς καὶ ὀπισθεν τῆς προηγουμένης, ἀφ' ἧς χωρίζεται διὰ τοῦ δευτέρου κλάδου τοῦ Ὀρβήλου, ἐκτείνεται κατὰ μῆκος μὲν 10 ὥρας κατὰ πλάτος

suite la plaine élevée de Mustapha et a son confluent entre Uskup et köprili».

(1) Pouqueville, t. 3. p. 174. «pour traverser le mont Orbelus . . . nous commençâmes à nous élever . . . que les habitants appellent Clubotin».

(2) Abel, p. 16. «Links in die Mustaphaebene . . . dies ist eine muldenförmige unfruchtbare Einöde, ihre höchsten Erhebungen sind kaum 500' über den Vardar. Sie ist etwa 12 St. lang, 6 St. breit und nimmt den ganzen Raum zwischen Kumanova, Köprili, Negotin und Istip ein». Grote, t. 2. p. 340. not. 24. «Besonders in bezug auf die weite aber unfruchtbare Ebene von Mustapha genannte Gegend in geringer Entfernung von linken Ufer des Axios». Grisebach, t. 2. p. 225. A. Boué, t. 1. p. 168. Pouqueville, t. 3. p. 175. «nous laissa apercevoir Coumanova situé dans un enfoncement dépouillé d'arbres. les montagnes voisines nues et calcinées, n'offrent dans le lointin qu'un rideau de tristesse et le Vardar, qui s'enforce . . .»

δὲ 6 περιοριζόμενον ἐκ δυσμῶν μὲν ὑπὸ τοῦ προμνησθέντος κλάδου τοῦ Ὀρθήλου, ἐξ ἄρκτου δὲ ὑπ' αὐτοῦ τούτου, ἐξ ἀνατολῶν δὲ ὑπὸ τοῦ τρίτου κλάδου τοῦ αὐτοῦ ὄρους, ὁ ὁποῖος κατὰ μῆκος παρακολουθεῖ τὸν Ἄξιόν καὶ ἐκ τῆς Δοθήρου στρεφόμενος πρὸς ἀνατολὰς ἀποτελεῖ τὴν Κερκίνην καὶ πρὸς μεσημβρίαν ὑπὸ τοῦ Ἄξιου, εἰς μικρὰν ἀπόστασιν τοῦ ὁποίου κεῖται ἡ πόλις Ἰστίπι (Ἄσταβος). Ἡ στενόμακρος αὕτη πεδιάς ποτίζεται ὑπὸ τινος παραποτάμου τοῦ Ἄξιου κατὰ μῆκος διερχομένου τὴν πεδιάδα καὶ τὴν πόλιν Ἰστίπι, ὅπερ τινὲς μὲν (1) καλοῦσι Βρεγαλίτσαν, τινὲς δὲ Βραύνιτσαν (2) καὶ δεχόμενον ἐκατέρωθεν ἐκ τῶν κλάδων τοῦ Ὀρθήλου πολλοὺς μικροὺς παραποτάμους χύνεται εἰς τὸν Ἄξιόν μεταξὺ Βελεσσοῦ καὶ τῆς ἐκβολῆς τοῦ Ἐριγῶνος ποταμοῦ. Τὸ πεδίον τοῦτο λαμπρότερον μὲν ἔστι τοῦ προηγουμένου, διότι τὰ περιστοιχοῦντα ὄρη καὶ οἱ λόφοι καλύπτονται ὑπὸ δένδρων καὶ φυτῶν καὶ ἔχουσιν ἀφθονίαν βοσκῆς, ἰκανῆς πρὸς διατροφήν ἀπείρων ποιμνίων, ἀλλὰ τὸ ἔδαφος αὐτοῦ ὀλίγον διαφέρει τοῦ προηγουμένου καὶ ἐπομένως στερεῖται τῆς εὐφορίας, τὴν ὁποίαν ἔχουσι τὰ λοιπὰ τῆς Μακεδονίας λεκανοπέδια (3).

4) Τὸ λεκανοπέδιον τῆς κεντρικῆς Παιονίας (Στρου-

(1) Desdevises-du-dezert, p. 44. «Le Brégalniza prend sa source dans le mont Pianitza, au sud-est du mont Dovanitza, passe à Istip, et a son confluent entre Izbar et Polotsko».

(2) Ὅρα χάρτην τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν ἐ τόμον τοῦ Πουκεβελίου.

(3) Desdevises-du-dezert, p. 45. «Les pâturages abondent dans les bassins de la Bregalniza et de l'Egri-déré, les collines sont herbées jusqu'au fente, et le pays est susceptible de nourrir de nombreux troupeaux mais dans tout ce vaste bassin, la plaine de Monastir...»



μνίσσης και τοῦ Ῥαδοβιχίου) (1) ἔχει σχῆμα τριγώνου, τοῦ ὑποίου ἡ μὲν κορυφή κεῖται πρὸς ἄρκτον εἰς τὸν ζυγὸν τοῦ Ὀρθήλου, αἱ δὲ πλευραὶ αὐτοῦ σχηματίζονται ἐκ τῶν δύο κλάδων τοῦ αὐτοῦ ὄρους και μέγα μέρος τῆς βάσεως αὐτοῦ ἀποτελεῖται ὑπὸ τῆς Κερκίνης, μικρὸν ἀπεχούσης ἀπὸ τοῦ τετάρτου κλάδου τοῦ Ὀρθήλου· περιορίζεται δὲ πρὸς δυσμὰς μὲν ὑπὸ τοῦ τρίτου κλάδου τοῦ Ὀρθήλου, ἐκτεινομένου πρὸς μεσημβρίαν μέχρι σχεδὸν τοῦ Ἀξιού και καλουμένου Σέρτα (2), πρὸς μεσημβρίαν δὲ ὑπὸ τῆς Κερκίνης, ἡ ὁποία συνέχεται μετὰ τοῦ προηγούμενου κλάδου, πρὸς βορρᾶν δὲ ὑπὸ τοῦ ζυγοῦ τοῦ τρίτου και τετάρτου κλάδου τοῦ Ὀρθήλου και πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τοῦ τετάρτου κλάδου ἐκτεινομένου μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Στρυμόνος και καλουμένου Ὀρθήλου, ὁμωνύμως τῇ ἐξ ἧς ἀποσπᾶται ὄρεινῃ σειρᾷ. Οὕτω σχηματιζόμενον τὸ λεκανοπέδιον ἔχει μῆκος μὲν ἀπὸ τῆς κορυφῆς μέχρι τῆς βάσεως 15 ὥρῶν, και ποτιζόμενον ὑπὸ τοῦ Πόντου (Στρούμνιτσα) ποταμοῦ και πολλῶν παραποτάμων, πηγαζόντων ἐκ τῶν παρακειμένων ὄρων και χυνομένων εἰς τὸν Πόντον (3), εἶναι λαμ-

(1) Ὁ αὐτὸς σελ. 30. «La chaîne au nord du Pontus (mont Plaschkavitza 5000) renferme le col de Radovitch (2000): la chaîne au sud (mont Velitza, mont Tchengel) renferme le col de Stroumnitza (2000)».

(2) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι. «Au point où les deux chaînes se rejoignent, c'est-à-dire à leur extrémité occidentale, et le col du mont Serta, qui sert . . .»

(3) Ἐν τῷ λεκανοπέδιῳ τούτῳ ἔπρεπε καθ' Ἡρόδοτον (7, 113). και τὸν αὐτῷ παρακολουθοῦντα Μύλλερρον (Makedon. p. 7.) νὰ τεθῇ ὁ Ἀγγίτης ποταμός. Ἀλλ' ἐπειδὴ πάντες οἱ νεώτεροι, στηριζόμενοι ἐπὶ τῆς και νῦν ἐτι διχτηρηθείσης ὀνομασίας εἰς ἄλλον ποταμὸν πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Στρυμόνος κείμενον, θέτουσιν αὐτὸν ἀλλαχοῦ, ὀρθότερον ὑπολαμβάνομεν νὰ παρακολουθήσωμεν τοὺς νεωτέρους.

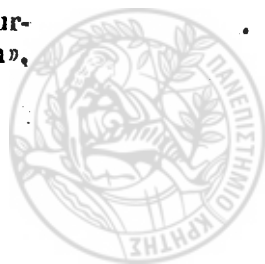
πρότερον καὶ εὐφορώτερον τοῦ προηγουμένου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου χωρίζεται διὰ τοῦ Σέρτα, τρίτου κλάδου τοῦ Ὀρβήλου.

5) Τὸ λεκανοπέδιον τῆς Βισαλτίας Μαιδικῆς καὶ Σιντικῆς (τανῦν Δεμίρ-Ισάρ Νιγρίτας καὶ Σωχοῦ) συνεχόμενον πρὸς δυσμὰς τῶ προηγουμένῳ ἀποτελεῖ σχῆμα κύκλου, ὀλίγον πεπεσμένου πρὸς ἀνατολὰς καὶ περιορίζεται πρὸς βορρᾶν μὲν ὑπὸ τοῦ Ὀρβήλου, καλουμένου ἐπιτοπίως Μαλέσιον, καὶ τῆς πεδιάδος τῆς Στρουμνίτσης, πρὸς δυσμὰς δὲ ὑπὸ τῆς Κερκίνης καὶ τοῦ Βερτίσκου, πρὸς μεσημβρίαν δὲ ὑπὸ τῆς Μυγδονίας καὶ τοῦ Βερτίσκου, τὸ ὁποῖον συνεχόμενόν ποτε μετὰ τοῦ Παγγαίου διεβράγη ὑπὸ τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ (1), καὶ πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τοῦ τετάρτου κλάδου τοῦ Ὀρβήλου, τὸ ὁποῖον ἐπιτοπίως ἐνταῦθα ὀνομάζεται κατὰ τινὰς μὲν Σουλτανίτσα, (2) κατ' ἄλλους δὲ ὄρη τοῦ Ὀρβήλου καὶ Βράστα (3), καθήκοντος μέχρι τῆς ἐκβολῆς τοῦ Στρυμόνος. Τοῦ λεκανοπεδίου τούτου παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Στρυμόνος κειμένου καὶ σχηματίζοντος τρία μικρὰ λεκανοπέδια, τὸ μὲν πρὸς ἄρκτον κατεῖχον οἱ Μαῖδοι, τὸ δὲ μέσον οἱ Σίνται καὶ τὸ μεσημβρινὸν οἱ Βισάλται· οὕτω δὲ συντιθεμένον ἀρδεύεται ἐν γένει μὲν ὑπὸ τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ, ὑφ' οὗ καὶ κατακλύζεται ἐν καιρῷ πολυομβρίας, κατὰ μέρη δὲ καὶ ὑπὸ πολλῶν παραποτάμων αὐτοῦ, ὧν ἐπισημότεροί εἰσιν ὁ Πόντος καὶ ὁ Βισάλτης, ἔχει μῆκος μὲν ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν 48 περίπου

(1) Abel, p. 17. «die Berge von Orsovo und Vrasta rechts und der Pirnari Pangäon links von der Strymonmündung hieugen offenbar ehemals zusammen und wurden erst durch den Schwall des Strymon durchbrochen».

(2) Desdevises-du-dezert, p. 29.

(3) Abel, p. 17. Desdevises-du-dezert, p. 90.



ὠρῶν, πλάτος δὲ ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς 6 ὠρῶν, εἶναι λαμπρότερον καὶ εὐφορώτερον τοῦ προηγουμένου, μετὰ τοῦ ὁποίου πρὸς ἄρκτον συνέχεται (1).

5) Τὸ τῆς Κρηστωνικῆς (Ἀβρετ-Χισσάρ) ἢ Ἐχεδώρου (Γαλλικοῦ) λεκανοπέδιον ἔχει σχῆμα τριγώνου, τοῦ ὁποίου ἡ μὲν κορυφή κεῖται πρὸς ἄρκτον, ἡ δὲ βάσις πρὸς μεσημβρίαν, καὶ περιορίζεται πρὸς βορρᾶν μὲν ὑπὸ τῆς Κερκίνης, πρὸς δυσμὰς δὲ ὑπὸ τοῦ δυτικοῦ κλάδου τῆς Κερκίνης, τοῦ καθήκοντος παραλλήλως τῷ Ἄξιῳ καὶ Ἐχεδώρῳ καὶ πρὸς μεσημβρίαν ὑπὸ τῆς Μυγδονίας, τῆς ἀποτελούσης τὴν παραλίαν πεδιάδα τῆς Θεσσαλονίκης καὶ πρὸς ἀνατολὰς ἐν μέρει μὲν ὑπὸ τοῦ Βερτίσκου, ἐν μέρει δὲ μετὰ τοῦ αὐτῷ συνεχομένου δυτικοῦ κλάδου τοῦ Βερτίσκου.

Τοιοῦτον σχῆμα ἔχον τοῦτο ἐκτείνεται κατὰ μῆκος μὲν ἀπὸ 18—20 λευγῶν, κατὰ πλάτος δὲ πολὺ στενὸν ἀπὸ 4—5 λευγῶν καὶ μολονότι ἀρδεύεται κατὰ μῆκος μὲν ὑπὸ τοῦ Ἐχεδώρου, κατὰ πλάτος δὲ ὑφ' ἐνὸς παραποτάμου αὐτοῦ ἐξερχομένου ἐκ τοῦ Χορτιάτου, χυνομένου εἰς αὐτὸν καὶ καλουμένου Λαχανᾶ (2), εἶναι μεταξὺ μὲν τοῦ Ἄξιου καὶ Ἐχεδώρου παρημελημένον καὶ σχεδὸν ἀκαλλοφγητον, πρὸς ἀνατολὰς δὲ τοῦ Ἐχεδώρου ἐν μέρει μὲν εὐφορον ὡς τὸ προηγούμενον, παράγον ἀφθονον σίτον καὶ κατάφυτον ὄν, ἐν μέρει δὲ ἀμμῶδες καὶ ἄκαρπον (3).

(1) Στεφαν. Βυζ. ἐν λ. Βισάλται. Στραβ. 7, 330. ἀποσπ. 35. 36. «ὕπερ δὲ τῆς Ἀμφιπόλεως Βισάλται καὶ μέχρι πόλεως Ἡρακλέους, ἔχοντες αὐλῶνα εὐκαρπον, ὃν διαρρέει ὁ Στρυμών».

(2) Desdevises-du-dezert, p. 90. «Les Crestoniens occupent à l'ouest des Bisaltes le bassin de la rivière de Lahana, affluent de l'Echedorus».

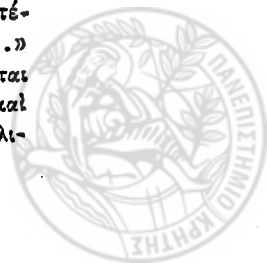
(3) Desdevises-du-dezert, p. 45. «Sa vallée est peut fertile, cependant elle renferme quelques terres à blé».

7) Τὸ τῆς Μυγδονίας ἢ πρὸς ἀνατολὰς τῆς Θεσσαλονίκης στενόμακρον λεκανοπέδιον τῶν λιμνῶν Λαγκαδᾶ (Λαγκασᾶ) καὶ Βόλβης (Μπεσικίου), τοῦ ὁποίου τὸ ἀνατολικὸν μέρος ἐκαλεῖτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις (1) Συλέος πεδίον, ὅπερ διήλθεν ὁ τοῦ Ξέρξου στρατὸς ἀπὸ τῆς Ἀργίλου εἰς Στάγειρον καὶ Ἀκανθον, ἐκτεινόμενον ἀπὸ τοῦ Χορτιάτου μέχρι τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου, ἔχει ὄρια πρὸς βορρᾶν μὲν τὸν Κίσσον (Χορτιάτην) καὶ τὸ Βερτίσκον, διὰ τῶν ὁποίων χωρίζεται ἀπὸ τῶν προηγουμένων λεκανοπεδίων τῆς Κρηστωνίας καὶ Βισαλτίας, πρὸς δυσμὰς δὲ τὸ μέρος τοῦ Κίσσου, ὅπερ ἰδίᾳ καλεῖται Χορτιάτης καὶ διὰ τοῦ ὁποίου χωρίζεται ἀπὸ τῆς παραλίας πεδιάδος τῆς Θεσσαλονίκης, πρὸς μεσημβρίαν δὲ ὑπὸ τινος κλάδου τοῦ Χορτιάτου, διὰ τοῦ ὁποίου χωρίζεται ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς μεσημβρινοανατολικῶς τῆς Θεσσαλονίκης δυτικῆς παραλίας πεδιάδος τῆς Χαλκιδικῆς Ἀνθεμοῦντος (Καλαμαριάς), ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ τῆς μεσημβρινῆς παραλίας τῆς χερσονήσου καὶ πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τῆς παραλίας τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου.

Τὸ λεκανοπέδιον τοῦτο ἔχον ἐν μέσῳ δύο λίμνας συνεχόμενας πρὸς ἀλλήλας περιγράφεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων (2) καὶ νεωτέρων ὡς τὸ λαμπρότερον καὶ εὐφορώ-

(1) Ἡροδοτ. 7, 115. ἀνεντεύθεν δὲ κόλπον τὸν ἐπὶ Ποσιδηίου ἐξ ἀριστερῆς χειρὸς ἔχων ἦτε διὰ Συλέος πεδίου καλεομένου Στάγειρον πόλιν Ἑλλάδα παραμειβόμενος καὶ ἀπίκετο εἰς Ἀκανθον».

(2) Καμνηνατ. κεφ. 5. σελ. 321. ἐκδ. Παρισ. «Τὸ δὲ κατὰ λαϊὰν πλευρὰν τοῦ ὄρους πεδίον ἐστὶ καὶ αὐτὸ τεταμένον εἰς μῆκος πολὺ, εὐρύνεται δὲ μέχρις ἄλλων ὄρεων· οὗτινος ἐν μέσῳ πελαγίζονται δύο τινὲς εὐρεῖαι λίμναι, τὸ πλεῖστον τούτου διακατέχουσαι καὶ τινα μεγάλην καὶ αὗται συνεισφέρουσαι χρεῖαν. . . .» Τὸ δὲ λοιπὸν τοῦ πεδίου ἀνεῖται τοῖς γεωργοῖς, παραχωρεῖται τοῖς ζώοις, τοῖς τε παιδομένοις ταῖς τῶν ἀνθρώπων τέχναις καὶ τοῖς ἐλεύθερον ἀφιεῖσι τὸ ἔχνος τοῖς ὄρεσι· ἔλαφοι γὰρ τὰ ὄρη λι-



τερον οὐ μόνον τῶν προηγουμένων, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν μεταξὺ τοῦ Ἄξιοῦ καὶ Στρυμόνος ποταμοῦ κειμένων (1).

8) Τὸ τῆς Ἀνθεμοῦντος (Καλαμαριάς καὶ Γαλατίστης) λεκανοπέδιον κείμενον πρὸς μεσημβρίαν τοῦ προηγουμένου καὶ τετραπλεύρου σχῆμα ἔχον, ἐκτείνεται ἐν τῇ παραλίᾳ ἀπὸ τῆς Θεσσαλονίκης μέχρι τοῦ ἄκρωτηρίου Γιγωνίδος, κειμένου ἀπέναντι τῆς Πύδνης καὶ μῆκος μὲν ἔχον 6 ὥρῶν ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς, πλάτος δὲ 4 ὥρῶν ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν (2), περιορίζεται ἐκ δυσμῶν μὲν ὑπὸ τῆς παραλίας ἐξ

ποῦσαι καὶ ταῖς λίμναις ὥσπερ τῶν ὑδάτων κρήναις ἐπιτερπόμεναι ὁμοῦ τε ἔχουσιν ἀφθονον τὸ ποτὸν καὶ ταῖς βουσίην ἐν αὐτῷ συναγελαζόμεναι κοινὰ τὰ σιτία προφέρονται». Νικηφορ. Κουμν. λογ. πρὸς Θεσσαλονικεῖς (Boissonad. ἀνεκδ. ἑλλην. τ. 2. σελ. 140. «Λῦθις δὲ πρὸς ἑω πηγὰς ἀνέρρηξε μεγάλας καὶ διελομένη τὴν γῆν, τὴν μὲν λίμναις ἀνήκεν ἐπὶ μακρὰν προτούσαις, τὴν δὲ γεωργίαις ἀπένευμε, τὴν δὲ βοσκήμασιν ἀφῆκε ποιηρόρον εἶναι ἰδεῖν τε καλλίστην οὕτως ἡμφιεσμένην καὶ θρέψαι ταῦτα καὶ λιπῆναι πασῶν ἀρίστην· ἔστι γὰρ οὐδὲν ἀργὸν οὐτ' ἄκρπον τῶν περὶ τὴν πόλιν, ἀλλὰ μετὰ τοῦ κάλλους καὶ τὸ χρήσιμον εὐθὺς παρέχει. Καὶ τοίνυν τῶν ὑδάτων ταῦτα γονιμώτατα τῶν ἄλλων πάντων καὶ ἀμιλλῶνται λίμναι πρὸς ποταμοὺς καὶ ποταμοὶ πρὸς λίμνας, ὁπότεροι μᾶλλον πλείω καὶ κρείττω δωροφορήσουσι τῇ πόλει.

(1) Tafel, Thessal. p. 236. «venio ad eam quam mediam dixerim 1. e. terram fertilissimam circa lacum Langazae et lacum Bolbem positam». Paulus Lucas voyag edit. 1720. t. 1. p. 41—45. Cousiner. vol 1. p. 112—115. Hadschi Chalsa in Rumel. et Bosn. p. 79—83. Abel, p. 18. Desdevises-du-dezert, p. 48. «et le paysage en forme de cercle qui l'environne est un des plus animés de la Macédoine».

(2) Abel, p. 20. «Schneidet nordwestlich gerade am Fuss des Chortiat das tiefliegende breite und 6 Stunden lange Thal von Galatista in das Plateauland ein und löst sich an der Küste en die reiche Ebene von Kala-

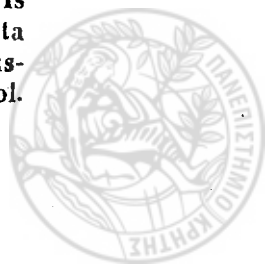
ἄρκτου δὲ ὑπὸ τοῦ Χορτιάτου, διὰ τοῦ ὁποίου χωρίζεται ἀπὸ τοῦ προηγουμένου λεκανοπεδίου τῶν λιμνῶν καὶ ἐξ ἀνατολῶν ὑπὸ τοῦ Σολωμοῦ (Χολωμόνδος) ἀνατολικοῦ κλάδου τοῦ Χορτιάτου, τοῦ *περιβάλλοντος καὶ ἐκ μεσημβρίας τὸ λεκανοπέδιον καὶ ἀπολήγοντος εἰς τὸ προμνημονευθὲν ἄκρωτήριον. Καὶ τὸ μικρὸν τοῦτο λεκανοπέδιον ποτιζόμενον κατὰ μῆκος ὑπὸ ποταμοῦ ὁμωνύμου αὐτῷ φημίζεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων (1) καὶ νεωτέρων (2) διὰ τε τὴν λαμπρότητα καὶ εὐφορίαν αὐτοῦ ὡς τὸ προηγούμενον.

9) Ἡ τῆς Κρουσαίας (Καρδίας, Πορταριάς καὶ Πολυγύρου) καὶ μεσημβρινῆς Χαλκιδικῆς πεδιάς, ἔχουσα ἔκτασιν ἐκ δυσμῶν μὲν πρὸς ἀνατολὰς 10 μιλ. ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τοῦ θερμαϊκοῦ κόλπου μέχρι τῆς

meria auf». 37. Felix Beaujour (Tabl. de Com. d. l. gr. t. 1. p. 16). ἐσαφημένως ἐπεκτείνει πρὸς μεσημβρίαν μέχρι Κασσανδρίας τὴν περιοχὴν αὐτῆς, ἣν Διούσιος ὀρίζει ἀκριβῶς μέχρι τῶν ἀπέναντι τῆς Πύδνης. Tafel, Thessal. p. 254—55.

(1) Eiv. 44, 10. «Quindecim millia passuum ea urbs abest, adversus Pydnam posita, fertili agro». Καμηνιατ. κερ. 5. σελ. 321». ὣν τὸ μὲν πρὸς νότον τοῦ ὄρους ὡς λίαν ἐστὶ παγκαλὲς καὶ ἐρᾶσιμον. Κεκόσμηται γὰρ δένδροισιν ἀμφιλαφῆσι, παραδείσοις ποικίλοις, ὕδασι ἀπείροις, τοῖς μὲν πηγαίοις, τοῖς δὲ ποταμίοις, οἷς αἱ λόχμαι τοῦ ὄρους τῶν πεδίων χαρίζονται καὶ αὐτὴν δὲ δεξιῶνται τὴν θάλασσαν. *Ἀμπελοι γὰρ ἀλλήλαις παραπεφυτευμένοι τὰ χωρία στεφανοῦσι καὶ τὸν φιλόκαλον ὄφθαλμὸν τῆ πληθῆ τῶν καρπῶν εἰς εὐφροσύνην προτρέπονται». Νικηφορ. Χουμν. ἐν ἑλλην. ἀνεκδοτ. (Boissonade t. 2. p. 141.) «ὑπὸ δὲ ταύτην, γῆν ἄλλην ἐξέτεινεν ἀρετῆς ἀπάσης μετέχουσαν, ὅση δὴ καὶ πέφυκεν ἀρετῆ γῆς· ἐρῶται καὶ γὰρ πρὸς καρπῶν γονὰς ἀπάσας καὶ ἔστιν ἀντὶ ταμείου τῆ πόλει».

(2) Tafel Thessalon. p. 254. «Ager meridionalis. Is non alius esse poterit, quam campus ille quem corrupta voce nunc dicunt Kalameria s. Kalameri (latus venustum)». Pocock, Beschreibung des Morgenlands vol. 3. p. 213.



δυτικῆς παραλίας τοῦ Ἀκανθίου (νῦν Μαδεμοχώρια), ἐξ ἄρκτου δὲ πρὸς μεσημβρίαν 2 μιλ. χωρίζεται ὑπὸ τοῦ πρὸς μεσημβρίαν καθήκοντος Σολωμοῦ εἰς δύο ἀνίσους πεδιάδας, ὧν ἡ μὲν μικροτέρα πρὸς δυσμὰς ἢ τῆς Κρουσαίας (Καρδιάς καὶ Πορταριάς) ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Γηγώνου μέχρι τῆς Ὀλύνθου, ἡ δὲ μείζων καθ' ὅλον τὸ μῆκος τοῦ Ἀκανθίου κόλπου καὶ περιορίζεται πρὸς δυσμὰς μὲν ἐκ τῆς παραλίας τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου πρὸς βορρᾶν δὲ ὑπὸ τοῦ Σολωμοῦ πρὸς ἀνατολὰς δὲ ὑπὸ τε τοῦ ἀνατολικοῦ κλάδου τοῦ Κίσσου, τοῦ καθήκοντος εἰς τὴν χερσόνησον τοῦ Ἄθω Ἀκτὴν καὶ ὑπὸ τῆς δυτικῆς παραλίας τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου καὶ πρὸς μεσημβρίαν ὑπὸ τῆς δυτικῆς παραλίας τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου καὶ πρὸς μεσημβρίαν ὑπὸ τοῦ Τορβωναικοῦ καὶ Σιγγιτικοῦ κόλπου. Τὸ λεκανοπέδιον τοῦτο καταβρεχόμενον πρὸς δυσμὰς μὲν ὑπὸ τοῦ Ῥηγίου (1) ποταμοῦ πηγάζοντος ἐκ τοῦ Κίσσου, εἰς δὲ τὸ κέντρον ὑπὸ τοῦ Χαβρίου ἐκ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ αὐτοῦ ὄρους ἐξερχομένου καὶ ἐκβάλλοντος εἰς τὸν Τορβωναικὸν κόλπον εἶναι λίαν εὐφορον ὡς τὸ προηγούμενον (2).

10) Πάσης τῆς μεταξὺ τοῦ Στρυμόνος καὶ τοῦ Νέστου ποταμοῦ χώρας τὸ μὲν ἥμισυ πρὸς βορρᾶν κείμενον κατεῖχον διάφορα βάρβαρα Παιονικὰ καὶ Θρακικὰ ἔθνη, τὸ δὲ λοιπὸν ἥμισυ πρὸς μεσημβρίαν ἀπετέλει

(1) Προκοπ. περὶ κτισμ. 4, 3. «Ῥηγίος ὄνομα . . . ὅς δὲ ἡ χώραν ἀγαθὴν τε καὶ γεώδη παρερχόμενος . . . ἐν γῆ χαμαλῇ ἀρώματα πολλά, ἔλος εὐνομον. Καὶ ταύτη μὲν εὐδαιμονίας ἢ χώρα εὖ ἔχει».

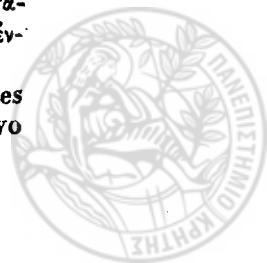
(2) Πτολεμ. 3, 18. Desdevises-du-desert, p. 47. Kiepert, ἐν τῷ χάρτῃ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Tafel, Thessalon. p. 213. Consinéry Voyage dans la Macedoine vol. 2, p. 138.

δύο ἐπαρχίας τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους, ἐξ ὧν ἡ μὲν παρὰ τὸν Στρυμόνα ἐκαλεῖτο Ὀδομχντική, ἡ δὲ μεσημβρινοανατολικῶς ταύτης κειμένη ὠνομάζετο Ἡδωνίς. Ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ διακρίνονται τρεῖς πεδιάδες, τῶν ὁποίων ἡ μὲν πρὸς ἄρκτον, τοῦ Μελενίκου, ἡ δὲ μέση μεταξὺ τοῦ Στρυμόνος καὶ Ἀγγίτου κειμένη ἐστὶ τῶν Σερρῶν (Σιροπαιόνων) καὶ ἡ τελευταία, τῶν Φιλίππων καὶ τῆς Δράμας κειμένη μεταξὺ τοῦ Ἀγγίτου καὶ τοῦ Νέστου ἐν τῇ Ἡδωνίδι. Τούτων δὲ τῶν τριῶν ἐπισημοτάτη ἐστὶν ἡ μέση πεδιάς τῶν Ὀδομάντων καὶ Σιροπαιόνων (Σερρῶν), ἥτις, ἐπειδὴ πανταχόθεν σχεδὸν περικυκλοῦται ὑπὸ ὄρων, ἀποτελεῖ μέγα λεκανοπέδιον, ἔχον μῆκος μὲν 12—15 ὠρῶν περίπου, πλάτος δὲ ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς 9 ὠρῶν (1) καὶ περιοριζόμενον ὑπὸ τῶν παραφυάδων τοῦ Ὀρθήλου (2), ὧν ἡ μὲν πρὸς ἄρκτον καλεῖται ἐπιτοπιῶ νέῳ ὀνόματι Τζαιρλί, ἡ δὲ πρὸς ἀνατολὰς Μενίκιον ὄρος καὶ πρὸς μεσημβρίαν ὑπὸ τοῦ Παγγαίου, ἐκτεινομένου μέχρι τῆς ἐκβολῆς τῆς Πρασιάδος λίμνης εἰς τὴν θάλασσαν (3).

(1) Abel, p. 17. «Nach diesem Austritt aus den Bergen breitet sich die herrliche Ebene von Seres 9. m. lang von Westen nach Osten aus, auf allen Seiten von Bergen umschlossen». F. Beaugour, voy. t. 1. p. 216. «Le Strymon . . . traverse une nouvelle gorge pour entrer enfin vers Demir-Hissar, dans la plaine de Serres et de cette plaine dans le lac de Takinos». Cousinéry, itin. Maced. vol. 2. ch. 11. Letronne, journal des Savans 1835. p. 79. Schaffarik, wien. Jahrb. vol. 46. p. 55.

(2) Cousinéry, vol. 1. p. 167—170. ἐσφαλμένως μεταφέρει τὴν Κερκίην, κειμένην μεταξὺ τοῦ Στρυμόνος καὶ Ἀξιοῦ, ἐν ταῦθα εἰς τὴν θέσιν τοῦ Ὀρθήλου.

(3) Müller, Maked. p. 7. «das Gebürge welches jenseits des Strymon streicht, hiess wenigstens da, wo



Τὸ λεκανοπέδιον τοῦτο ποτιζόμενον ὑπὸ τοῦ Στρυμό-
νος, ὑφ' οὗ καὶ κατακλύζεται ἐν καιρῷ πολυομβρίας, καὶ
τῶν πολλῶν παραποτάμων αὐτοῦ, οὐς δεξιόθεν καὶ
ἀριστερόθεν ὁ ποταμὸς δέχεται καὶ ἐστολισμένον μετὰ
φυτῶν καὶ ὑδάτων, καλῶς δὲ ὠκημένον ὑπὸ πολλῶν χω-
ρίων διαπρέπει διὰ τὴν λαμπρότητα καὶ μεγάλην εὐφο-
ρίαν αὐτοῦ, παράγον πλουσιοπαρόχως πάντα τὰ προϊόντα
(1), ἤτοι δημητριακοὺς καρπούς, βάμβακα καὶ καπνόν,
μολονότι τὸ ἔδαφος αὐτοῦ ἐν μέρει ἐλῶδές ἐστι καὶ
ἐπομένως νοσῶδες (2) κατὰ τὸ θέρος, ὅτε ἐπιπολάζουσι
καὶ διάφοροι πυρετοί.

es sich an der Küste ausbreitet, das Pangäon» not. 13.
«Herodot (7, 113) scheint Pangäon auch das Gebürg
zwischen Strymon und Angites zu nennen».

(1) A. Boné Itin. t. 1. p. 151—152. «et en particulier
par la superbe et grande plaine de Seres, couverte de
cultures et de villages». Desdevises, p. 395.

(2) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι. Malheureusement les voisinages des
rizières et des marecages rendent Seres malsain en été·
περὶ τῆς λαμπρότητος καὶ εὐφορίας τοῦ πεδίου τούτου Mannert,
t. 7. p. 498. «Zwischen diesen Gebirgen bildet sich an
beyden Ufern des Strymon ein langes, und wegen sei-
ner Schönheit und Fruchtbarkeit noch jetzt berühmtes
Thal, welches vor Herodots Zeiten Paeonische Uölker-
schaften bewohnten».



ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΥΔΡΟΓΡΑΦΙΑ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

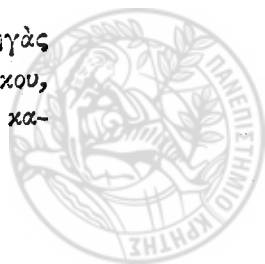
ΠΟΤΑΜΟΙ ΕΚΒΑΛΛΟΝΤΕΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΔΡΙΑΝ.

§. 1. Ἡ μεγάλη ὄρεινὴ γραμμὴ τοῦ Σκάρδου, ἡ ὁποία ἄρχεται πρὸς βορρᾶν ἐκ τῆς ὑψηλοτέρας κορυφῆς αὐτοῦ Λιουβατρίνης καὶ καθήκουσα κατ' εὐθείαν γραμμὴν πρὸς μεσημβρίαν τελευτᾷ εἰς τὸν ζυγὸν τῆς Πίνδου Λάκμον, διαιρεῖ τὴν Μακεδονίαν εἰς δύο ἄνισα μέρη, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν πρὸς δυσμὰς μικρότερον ὄν περιλαμβάνει τὴν Ἰλλυρίδα καὶ μέρος τῆς Ἠπειροῦ, τὸ δὲ πρὸς ἀνατολὰς τριπλάσιον σχεδὸν τοῦ πρώτου περιλαμβάνει πάσας τὰς χώρας τὰς μέχρι τοῦ Νέστου κειμένας.

Κατὰ ταύτην τοίνυν τὴν διαίρεσιν οἱ μὲν τῶν ποταμῶν τῆς Μακεδονίας πηγάζοντες εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τῆς ὄρεινῆς γραμμῆς τοῦ Σκάρδου καὶ πολλοὺς παραποτάμους ἐν τῇ πορείᾳ δεχόμενοι ἐκβάλλουσιν εἰς τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν, οἱ δὲ εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ αὐτοῦ ὄρους λαμβάνοντες τὰς πηγὰς καὶ πολλοὺς ὡσαύτως παραποτάμους δεχόμενοι χύνονται εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος.

Καὶ εἰς μὲν τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν ἐκβάλλοντες ποταμοὶ εἰσὶν οἱ ἀκόλουθοι, ὁ Ὀριούνδης, ὁ Δρεῖλιων, ὁ Ματίας, ὁ Ἰσανος, ὁ Πάλαμνος, ὁ Πανύσας, ὁ Γενούσος, ὁ Ἄψος καὶ ὁ Ἀῶς.

1) Ὁ Ὀριούνδης (Μοράτζας) λαμβάνων τὰς πηγὰς πρὸς βορρᾶν τῆς Λαβεατίδος λίμνης ἐκ τοῦ Βερτίσκου, δυτικοῦ κλάδου τοῦ Σκάρδου, ἐν ᾧ Λιούσιος Σκόρδον κα-



λει (1) και πολλούς παραποτάμους δεχόμενος, εισέρχεται εις την λίμνην τῆς Σκόδρας και διερχόμενος αὐτὴν κατὰ μῆκος ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν ἐξέρχεται ὀλίγον πρὸς δυσμὰς τῆς Σκόδρας και ὀνομάζεται Βαρβάννας (Βουάνας), ἐνθα ἐνοῦται μετ' αὐτοῦ και ἕτερος ποταμὸς ἐξ ἀνατολῶν πηγάζων εις τὸ ὄρος Πουλάτι, ὃς καλεῖται ὑπὸ μὲν τῶν ἀρχαίων Κλαύσουλας (2) ὑπὸ δὲ τῶν νεωτέρων Δρίναςος ἢ Κείρης, και οὕτως ἠνωμένος ὁ Βαρβάννας (3) μετὰ τοῦ Κλαύσουλα καθίσταται πλωτὸς μέχρι τοῦ χωρίου Ὀβότι, ἀπέχοντος δύο ὥρας ἐκ τῆς πόλεως (4), πρὸς μεσημβρίαν τῆς ὁποίας δεχόμενος

(1) Liv. 44, 31. «Oriundi flumini, quod ortum ex monte Scordo multis et aliis auctum aquis mari Adriatico infertur «Mannert, 7, 355. Desdevises-dudezert, p. 33. ἀντιφάσκει ἐαυτῷ περὶ τῆς πηγῆς τοῦ ποταμοῦ» L'Oriundes . . . , naît au mont Dormitor» και ἐν σελ. 222. par l'Oriundes, qui part du mont Scordus (Baba-dagh)».

(2) Liv. 44, 31». Duo cingunt eam flumina, Clausula latere urbis, quod in orientem patet, praefluens, Barbanna ab regione occidentis, ex Labeatide oriens» Hi duo amnes confluentes incidunt Oriundi flumini «τὸ τελευταῖον ἐσφαλμένως λέγεται ἀντὶ τοῦ ὄρθου «Driloni flumini» ὅρα περὶ τούτου Hahn, alban. Stud. p. 22. G. Dindorf ἐν Θησ. Ἑρρικ. Στεφ.» pro Oriundi flumini leg. vid. «Driloni» Plin. 3, 22. ὡσαύτως εις τὸ αὐτὸ περιέπεσε λάθος ἀλάσων τὸν Βαρβάνναν μετὰ τοῦ Δρίλωνος.

(3) Ὁ Βαρβάννας θεωρεῖται ὑπὸ τῶν κατοίκων ὡς συνέχεια οὐχὶ τοῦ Ὀριούνδου, ἀλλ' ἄλλου παραποτάμου ἐκβάλλοντος ἐξ ἀνατολῶν εις αὐτὸν και καλουμένου Ζέντα. ὅρα Hequard, p. 2.

(4) Hequard, αὐτόθι. «La Bojana est navigable pour les batiments ne calant pas plus de huit pieds jusqu'à Hoboti, petite village située à deux lieues de Scutari. elle a dans cette endroit, une profondeur de quatre mètres, mais malheureusement il existe, à son anouchure une barre, sur laquelle l'eau ne s'élève jamais au-dessus de trois mètres. Au dela d'Hobori on rencontre un bas

ἐκ δυσμῶν καὶ ἄλλον μικρὸν ποταμόν, καλούμενον Σκουπίνα ποτίζει τὴν πεδιάδα τῆς Σκόδρας καὶ εἶτα ἐκβάλλει εἰς τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Ὀλκινίου (Δουλιζίνου) (1). Ἀλλὰ τὸν χειμῶνα αὐξάνων ἐκ τῶν βροχῶν μεγάλας ἐπιφέρει καταστροφὰς καὶ καταπλημμυρεῖ μέγα μέρος τῆς πόλεως (2).

(2) Ὁ Δρεῖλων, μέγιστος πάντων τῶν ποταμῶν τῆς Ἰλλυρίας καὶ διὰ τοῦτο ὑπὸ τῶν νεωτέρων (3) παραβαλλόμενος πρὸς τὸν Ἐβρον τῆς Θράκης, πηγάζει ἐν τῇ μεσημβρινοδυτικῇ ὑπωρεῖᾳ τῆς Πιερίας, (Πετρίνας) καθηκούσῃ μέχρι τῆς μεσημβρινοανατολικῆς ὄχθης τῆς Λυχνίτιδος λίμνης παρὰ τὴν Μονὴν τοῦ Ὁσίου Ναοῦμ (4) καὶ κατὰ μῆκος ἐκ μεσημβρίας πρὸς ἄρκτον τὴν λίμνην διερχόμενος, διὰ τῆς πολίχνης τῆς νῦν καλουμένης

fond, qui empêche les batiments d'arriver à Scutari». ἐκ τούτων ἐξελέγχονται ἐσφαλμένα ὅσα ὁ A. Boué, t. 1. p. 81—82. καὶ Desdèvises p. 33. λέγει «le Barbanna porte bateau jusqu'à Scodra (Scutari)».

(1) Liv. 45, 26. Sickler, t. 1. p. 461. «Er fällt, nachdem er den Fl. Clausula (Drinassa) aufgenommen, südlich von Olcinium ins Meer».

(2) Hequard, p. 3.

(3) Felix. Beaujour, t. 1. p. 336. «le Drin porte à Alessio des barques de cinquante tonneaux, et peut-être comparé pour le volume des ses eaux à l'Hébre sous Andrinople». A. Boué, t. 1. p. 52. «la plus grande rivière d'Albanie est le Drin».

(4) Fel. Beaujour, t. 1. p. 340. «Le Drin naît a six lieues au sud-est d'Ochrida au pied du monastère de Saint Naoum., traverse... et en sorte... vers le bourg de Strouga, on regarde dans le pays la source de Saint Naoum, une des plus belle de la Grèce, comme une de charge du lac de Prespa». A. Boué, t. p. 466. διορθωτικὸς Νειβούρης (histor. u. philol. t. 1. p. 315). ἐνθα λέγει «Der Drin... der aus dem See Labeatis kommt». ὡσαύτως



Στρούγας ἐξέρχεται αὐτῆς. Ἐντεῦθεν δὲ πρὸς ἄρκτον μὲν τὸ πρῶτον διευθυνόμενος διαδρέχει τὴν κάτω καὶ ἄνω Δεῦρην (Δίβρην) καὶ πολλοὺς παραποτάμους ἐν τῇ πορείᾳ αὐτοῦ δεχόμενος, ἀριστερόθεν μὲν ἐκ τῆς Κανδαουίας, δεξιόθεν δὲ ἐκ τοῦ Σκάρδου, φθάνει μέχρι τῆς Δαρδανικῆς (1), ἔνθα ἐνοῦται μετ' αὐτοῦ καὶ ὁ ἐκ τοῦ Βερτίσκου πηγάζων ὁμώνυμος αὐτῷ ποταμὸς Δρίνος (2)· εἶτα δὲ πρὸς δυσμὰς καὶ μεσημβρίαν στρεφόμενος δέχεται ἀριστερόθεν, ἐκτὸς ἄλλων ἀσήμεων παραποτάμων, καὶ τὸν Ἀρδάξανον (3) καὶ ἀκολούθως εἰς δύο βραχίονας

καὶ ἐν Ἐγκυκλοπ. Ersch u. Grub ἐν λ. Ἰλλυρ». wieder Drilon von den Maked. Geb. kommt». ὁρᾷ τὰ τοῦ Γραιοβάρου τ. 1. σελ. 119.

(1) Στραβ. 7, 316. «καὶ Δρίλων ἀνάπλουον ἔχων πρὸς ἕω μέχρι τῆς Δαρδανικῆς». Νικανδρ. Θηρ. 607. «Ἴριν δ' ἦν ἔθρηψε Δρεῖλων καὶ Νάρονος ὄχθαι» Θεοφραστ. 9, 7. Σκύλαξ οὐκ ὀρθῶς Ἀρίωνα καλεῖ, ὡς διορθοῦσιν οἱ νεώτεροι, ἔνθα (Περιπλ. ἐκδ. Ζωσιμ. δαπ. τ. 1. σελ. 591. «καὶ Ῥίζων πόλις καὶ Δρίλων ἐφεξῆς πρὸς νότον, ποταμὸς ἀνάπλουον ἔχων πρὸς ἕω μέχρι τῆς Δαρδανικῆς, συνάπτει τοῖς τε Μακεδονικοῖς καὶ Πανονικοῖς ἔθνεσι πρὸς μεσημβρίαν ἀἘρατοσθεν. Στεφ. Β. ἐν λ. Δυρράχιον» ποταμὸς δὲ Δρίλων καὶ Ἀῶος ἀέν ἀποσπ. παρὰ τῷ Μ. ἐτυμ. ἐν λ. Βουθοῖη, πόλις τῆς Ἰλλυρίας· Σοφοκλ. Ὀνομακλεῖ. Βουθοῖη Δρίλωνος ἐπιπροχοῆσι εὐάσθη».

(2) Πτολεμ. 3, 16, 5. Ἀρεῖ δὲ ὁ Δρίλων ποταμὸς ἀπὸ τε τοῦ Σκάρδου ὄρους καὶ ἀπὸ τοῦ ἐτέρου ὄρους κειμένου παρὰ μέσσην τὴν Ἄνω Μυσίαν, ἀφ' οὗ ὁ ἕτερος ποταμὸς Δρεῖνος ὄνομα ἐνεχθεὶς ἐμβάλλει εἰς τὸν Σάουον «ἐξ ὧν καταφαίνεται ὅτι καὶ τὴν ἀληθῆ πηγὴν τοῦ Δρίλωνος ἀγνοεῖ καὶ ἐσφαλμένως περὶ τῆς συμβολῆς τοῦ Δρίνου γεωγραφεῖ. A. Boué, t. 1. p. 77, «Au dessous du porte et du pont du Schivan-Kiuprisi le Drin noir se reunit au Drin blanc, qui vient d'une autre cavite savoir de cette d'Ipek de Djakova et de Prisren». Mannert, (7, 358) σφάλλει λέγων ὅτι ὁ λευκὸς Δρίλων ἐνοῦται τῷ μέλανι πλησίον τῆς Λισσοῦ, ἔνθα ἐκβάλλει ὁ μέλας Δρίλων.

(3) Πολυβ. 8, 15, 2. «διελθὼν τὰ στενὰ κατέτευξε παρὰ

διαιρούμενος σχηματίζει μικράν νῆσον καὶ εἰς τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος εἰσβάλλει πλησίον τοῦ φρουρίου Εἰλισσοῦ (1). Οὗτος μάλα ἰχθυοφόρος ὢν καὶ τὰ μάλιστα εἰς τὴν τῆς χώρας εὐφορίαν συντελών, παρὰ μὲν τοῖς ἀρχαίοις ἀπλῶς Δρίλων (2) καλεῖται, παρὰ δὲ τοῖς Βυζαντινοῖς, ἔκτενῶς τε καὶ μετὰ πολλῆς ἀκριβείας περιγράφουσιν αὐτόν, Δρῖνος, Δρεῖνος καὶ Δρυμῶν (3),

τὸν Ἀρδάξανον οὐ μακρὰν τῆς πόλεως». Λ. Boué t. 1. 82—83. Desdevises-du-dezert, p. 224», L'Ardayane est un affluent du Drilo à gauche, audessous du Saphus-char».

(1) Bruzen, grand diction. ἐν λ. «il va près d'Alessio, ou il se sépare à deux bras au pays de la Zadrime et formé une isle, il se rend dans la mer Adriatique par deux embouchures dans un golphe auquel il donne son nom». F. Beaujour, t. 1. p. 336.

(2) Ὅρα ἀνωτέρω τὰ ἐν τῇ 3 καὶ 4 σημειώσεις.

(3) Νικηφορ. Καλλιστ. 17, 28. ἀξ ἧς (λίμνης) . . . καὶ Δρῖνος ποταμὸς ἐκεῖθεν τὰς σφετέρως ἐκβολὰς ποιεῖται πρὸς ἄρκτον ἰών. ἀπὸ γὰρ τῶν πρὸς Δεάβολιν ἠπιώτερος μερῶν ῥέων καὶ τὴν εἰρημένην διαιρῶν λίμνην, καθ' ἣ τις Ἀλφειὸς τὸ πέλαγος σχίζων καὶ πρὸς τὴν Ἀρέθουσαν πηγὴν ἡρέμα ὑπερνηχόμενος κατὰ τὸ βόρρειον μέρος ἐκεῖθεν τὸ ῥεῖθρον ἐξίτησι καὶ πρὸς τὸ τέρμα τῆς λίμνης τὰς ἐγγχωρῶς λεγομένας εὐρηκῶς Στρούδας καὶ ταύταις ἐνωθεὶς μέγιστός τε γίνεται ποταμῶν, ἐπεὶ πρὸς δύσιν νεύων εἰσβάλλει κατὰ τὸ Ὅρινον περὶ φρούριον Εἰλισσὸν ὄνομα ἔχον». Κεδρη. 2, 17. ἀξ ἧς ποιεῖται τὰς ἐκβολὰς ὁ Δρῖνος ποταμὸς πρὸς ἄρκτον ἰών . . . εἶτα νεύων πρὸς δύσιν καὶ εἰσβάλλων εἰς τὸ Ἴονιον περὶ τὸν Εἰλισσὸν τὸ φρούριον». Ἄννα Κομνην. 12. p. 371 ἐκδ. Παρισ. αὐτὸ δὲ Δρυμῶν ποταμὸς ἵνα τε καὶ περὶ τοῦ ῥεύματος τούτου προσιστορήσαιμι. ῥεῖ μὲν ἄνωθεν ἀπὸ τῆς Λυγνίτιδος λίμνης διὰ τινων τάφρων ἑκατόν, ἅς γεφύρας ἐπονομάζομεν, καὶ γὰρ ἀπορρέουσιν ὥσπερ ἀπὸ τινων ἀρχῶν διαφόρων τῆς λίμνης διηρημένοι ποταμοί, καὶ εἰς ἑκατόν ἤκοντες, οὐ λήγουσι καθ' οὕτως τῶ ποταμῶ τῶ κατὰ τὴν Δεύρην ἐνούμενοι ἐξ οὗ καὶ Δρυμῶν ἐπονομάζεται καὶ συνεχεῖς αὐτῶ γενόμενοι πλατυνοῦσι τε αὐτόν καὶ



καὶ παρὰ τοῖς νεωτέροις μέλας Δρίλων πρὸς διαστολὴν τοῦ αὐτῷ ἐνουμένου, ὃν λευκὸν Δρίλιωνα ὀνομάζουσιν (1).

Τοιοῦτος δὲ ὢν ὁ Δρίλων ἐν τῇ πορείᾳ καὶ τηλικούτος γενόμενος ἐκ τῶν μικρῶν καὶ μεγάλων ποταμῶν καὶ χειμάζρων, τοὺς ὁποίους ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐκ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ Σκάρδου λαμβάνει, ἀφ' ἐτέρου δὲ ἐκ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς Κανδαουίας καὶ τελευταῖον ἐκ τοῦ Βερτίσκου τὸν λευκὸν Δρίλιωνα μετὰ τῶν παραποτάμων αὐτοῦ δέχεται, ἐν μὲν τῇ ἀρχαιότητι ἦν πλωτὸς μέχρι τῆς Δαρδανικῆς ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ παρατεθέντος χωρίου τοῦ Στράβωνος (2) «Καὶ Δρεῖλων ἀνάπλουον ἔχων πρὸς ἔω μέχρι τῆς Δαρδανικῆς» ὡς ῥητῶς μαρτυρεῖ καὶ Ἄννα ἡ Κομνηνὴ (3) καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς παρὰ τὸν Λισσὸν ἐκβολῆς αὐτοῦ (4). Ὅσον ἐπωφελὴς ἐστὶν ὁ ποτα-

μέγιστον ἐξεργάζονται». (Τὰ περὶ τάφων λεγόμενα, τότε ὑπαρχουσῶν, οὐκ ἂν εὔροι τις σήμερον. διότι Σαμουήλ ὁ τῶν Βουλγάρων βασιλεὺς συνήγαγεν αὐτὰς εἰς ἓν ρεῖθρον ὄρα Stritter. memoir. populor. §. 207. σημ. 4. Κεδρην. σ. 745. Ἰωανν. ἐκφρασις κεφ. 20). ὡσαύτως καὶ παρὰ Λατίνοις. Plin. 3, 27, 26. λίαν ἄπορον ἐστὶν ὅτι Διοῦσιος σιγῇ παρέρχεται τὸν μέγιστον τοῦτον ποταμὸν τῆς Ἰλλυρίας. Vib. sequest. p. 9. ἐσφαλμένως καλεῖ τοῦτον Drino bianco ἀντὶ negro.

(1) A. Boué, t. 1. p. 52. Desdevises, p. 33. καὶ ἀλλοχοῦ Hequard, p. 2. Mannert, 7, p. 357—8. Bruzeu, Dictionnaire geograph. et critiqu. t. 3. ἐν λ. διακρίνει τρεῖς ποταμούς. Pouqueville, βιβλ. 7. κεφ. 6. σελ. 66—69.

(2) Στραβ. 7, 316.

(3) Ἄνν. Κομνην. 12. σ. 371.

(4) Hequard, p. 4. «Le Drin est navigable jusqu'à Scela pour des grosses emparcations. des petites navires ne tirent que quatre ou cinq pieds d'eau, peuvent le remonter jusqu'à l'hauteur de Blinisti à trois lieues au dessus d'Alessio» Hahn, p. 94. «der Drin ist auch für schiffe von 50—50 Tonnen noch 3 Stunden Stromauf-

μὸς οὗτος ἀρδεύων τὰς ὁποίας διέρχεται χώρας καὶ λίαν εὐφόρους καθιστῶν αὐτάς (1), τοσοῦτον ἀφ' ἑτέρου ἐπιβλαβῆς ἀποδαίνει πολλαχοῦ. ὑπερεκχυλίζων καὶ καταπλημμυρῶν ἐν καιρῷ χειμῶνος (2). ἄλλως νὰ ἦσαν τὰ πράγματα ἂν μικρά τις πρόνοια κατεβάλετο πρὸς διαρρύθμισιν τῆς πορείας αὐτοῦ καὶ πραγματικῶς ἤθελον εὐτυχήσει οἱ κάτοικοι τῶν τῆς Ἰλλυρίας καὶ δυτικῆς Μακεδονίας χωρῶν ἂν καθίστατο ὅλος πλωτὸς ἀπὸ τῆς Στρούγας μέχρι τῆς Λισσοῦ.

3) Ὁ Μάτης ἢ Ματίας ἐκβάλλων εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Ἀδρίου μεταξὺ Λισσοῦ καὶ Νυμφαίου ἀκρωτηρίου καὶ πολὺ μικρότερος τῶν δύο προηγουμένων ὢν, ὅλως ἀγνοεῖται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καὶ ἐπομένως οὐδὲν φέρει ἀρχαῖον ὄνομα (3). Οὗτος πηγάζων ἐν τῇ δυτικῇ πλευρᾷ τῆς Κανδαουίας, ἣτις ἐν μέρει ἀποτελεῖ τὰ ὄρη τῆς Δουκατζίνης καὶ Ἀλεσσίου (Λισσοῦ) (4) διέρχεται τὴν χῶ-

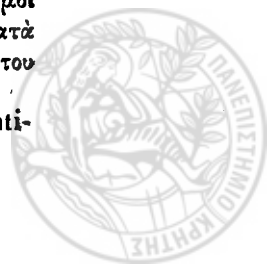
wärts der Stadt schiffbar, kleinere Fahrzeuge aber können bis Scela hinaufgehen» Forbiger, t. 3. p. 845.

(1) Ami Boué, t. 1. p. 338. «la vallée, qu'il arose en sortant du lac est très fertile» Hequard, p. 3. «A partir de ce point ses eaux ... cotaient les plaines fertile de Zadrime et de Bouchet jusqu'à Alessio, audessus de la quelle se jettent dans la mer».

(2) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι. «le fleuve qui deborde tous les ans cause des pertes immenses, et les habitants des plaines de Zadrime ont du renoncer à encultiver la plus grande partie» καὶ σελ. 57.

(3) Ὅσα λέγουσιν ὁ τε Πουκεβίλλιος (κεφ. 24. τ. 1. σελ. 329). παραθέτων χωρίον τοῦ Λιουῦ (43), «Matis Dyrrachi non longe à Lisso καὶ Παλμέριος (κεφ. 19. σελ. 112)». Is est (credo) qui Mathis à Livio dictus est φαίνονται μοι ὅλως ἀνυπόστατα καὶ ἐπομένως «aus der Luft gegrifen» κατὰ τοὺς Γερμανούς· οὐδαμοῦ γὰρ Λιουῖος μνησὶν τοῦ ποταμοῦ τούτου ποιεῖται.

(4) Desdevises-du-desert, p. 34. «Le Mathis (Mati-



ραν τῶν Μυρδιτῶν καὶ ἐν τῇ πορείᾳ αὐτοῦ δεχόμενος δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν πολλοὺς μικροὺς ποταμοὺς καὶ χειμάρρους, ὧν ἐπισημότερός ἐστιν ὁ παρὰ Λιουτίου (1) μνημονευόμενος Ἄρτατος, χύνεται διὰ μέσου κλεισούρας τινός (2) εἰς τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν ἐν τῷ μικρῷ κόλπῳ, τοῦ ὁποίου τὴν μεσημβρινὴν ἄκραν ἀποτελεῖ τὸ ἀκρωτήριον Νυμφαῖον. Καὶ τὸ μὲν θέρος μικρὸς ὧν, αὔξει τὸν χειμῶνα ὑπὸ τῶν βροχῶν, ὅτε γενόμενος λίαν ὀρμητικὸς κυλῖει μεγάλους λίθους καὶ παρασύρει καὶ οὕτω καθίσταται λίαν ἐπικίνδυνος (3).

4) Ὁ Ἴσανος (Ἴσμος) χεῖμαρρος μᾶλλον ἢ ποταμὸς πρὸς μεσημβρίαν τοῦ προηγουμένου λαμβάνων τὴν πηγὴν ἐκ τῶν αὐτῶν ὄρων τῆς Δουκατζίνης ἢ Κροΐας (4) καὶ ἐκ τοῦ μεσημβρινοανατολικοῦ μέρους τῆς πηγῆς

naît dans les montagnes de la Doucagine, se grossit de plusieurs affluents» Hequard, p. 4.

(1) Liv. 43, 19. «et majore aliquando, quam cetera, juventute et validum oppidum mœnibus erat. et hinc amnis Artatus nomine hinc mons praealtus et aditu difficilis cingebat».

(2) Desdevises-dn-dezert, p. 18. «Au dessus d'elles s'étagent les monts de la Doucagine (1200 à 1800) qui, en se rapprochant des monts précédents forment les défilés du Mathis (Mati)». A. Boué, t. 1. p. 60. 160.

(3) Ὁ αὐτὸς σελ. 34. «Souvent à sec en été comme la plupart des rivières de cette côte, il est dangereux dans la saison de pluies, à cause des grosses pierres qu'il roule et de la rapidité de ses eaux». Hequard, p. 62.

(4) Ὁ αὐτὸς σελ. 34. «L'Isanus (Hismo)... ils prennent tous naissance entre les monts de la Doucagine et le Gabar-Balkan» Pouqueville ch. 24. p. 328. «La route jusqu'au fleuve Lisana ou Isanus» σημ. 1. prend sa source dans les montagnes de Croie, et reçoit une rivière venant des hauteurs de Tyranna, l'une éloigné par ses sources de douze et l'autre de neuf lieues de Durrazo». Vib. Sequest. p. 13. «Isanus Dyrrhachii ab Isano car-

πρὸς τὸ βορραιοδυτικὸν διερχόμενος τὴν μεταξὺ Λισσῶν καὶ Δυρράχίου πεδιάδα ἢ μᾶλλον χωρίζων τὴν τοῦ Δυρράχίου περιοχὴν (1) τῆς τῶν Τυράννων, καὶ πολλοὺς παραποτάμους δεχόμενος ἐκ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς Κανδαουίας, ἐκβάλλει εἰς τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν πλησίον τῆς ἀρχαίας πόλεως Δένδης (2).

5) Ὁ Οὐλούλεος (Σπίρνατσα) (3) καὶ (Ἀρσένι) κατ' ἄλλους (4) καλούμενος χεῖμαρρος ποταμὸς μεῖζων τοῦ προηγουμένου καὶ ἐν τῇ αὐτῇ ὄρεινῃ σειρᾷ τῆς Κανδαουίας, λαμβανούσης ἐπιτοπίως διάφορα ὀνόματα, πηγάζων καὶ πολλοὺς παραποτάμους λαμβάνων ἐν τῇ πορείᾳ αὐτοῦ, καταβρέχει καὶ ἐνίοτε καταπλημμυρεῖ τὴν αὐτὴν πεδιάδα καὶ ἐκβάλλει εἰς τὴν Ἀδριατικὴν μεταξὺ τῆς τοῦ προηγουμένου ἐκβολῆς καὶ τοῦ Δυρράχίου (5).

tello dictus». Ἔως ὁ αὐτός ἐστι τροπὴ τοῦ c εἰς s. Ἴσανος καὶ Ἴκανος.

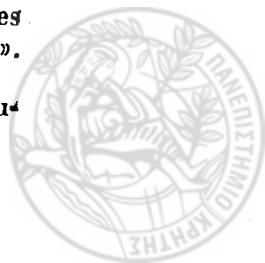
(1) Pouqueville, αὐτόθι. «Le cour de ce torrent forme la limite entre les terres du Voivodilik de Dyrrachium et le Paschalik . . . de Tyranna».

(2) Desdevises-du-dezert, p. 228. «et l'Isanus, qui forme le debouché naturel du canton Albanopolis (Croia) et alors Denda . . . et qui, placée par Lapie sur l'Isanus à une lieue de son embouchure».

(3) Vib. Sequest. p. 20. «Ululeus Dyrrhachii est. unde aquae hujus ductae». Göler, die Kämpfe bei Dyrrhach. p. 17 Pouqueville, ch. 24. t. 1. p. 324. «On arrive au bord de l'Ululeus ou Spirnatza qui vient du mont Eridem maintenant appelé montagne d'Iscomp de nom de Scampes ville» Forbiger, Geograph. t. 3. p. 846. καλεῖ Σπίρνατσα τὸν Πανύασον.

(4) Desdevises-du-dezert, p. 34. «sont de veritables torrents: l'Ululeus (Arseni) est le plus considérable». καὶ ἐν σελ. 219.

(5) Περὶ τῆς θέσεως τοῦ ποταμοῦ τούτου διαφωνοῦσιν ὁ Ρου-



6) Ὁ Πανύασος (Πάνισσα) παταμὸς (1), τὸν ὅποιον ἐκ μὲν τῶν ἀρχαίων μόνος ὁ Πτολεμαῖος ἀναφέρει, οἱ δὲ νεώτεροι (2) συγχέουσιν αὐτὸν μετὰ τοῦ Γενούσου (Σκούμβι) καὶ μετὰ τοῦ Σπίρνασα (3), πηγάζει καὶ αὐτὸς ἐκ τῆς αὐτῆς ὀρεινῆς σειρᾶς τῆς Κανδαουίας μεσημβρινώτερον τοῦ προηγουμένου καὶ διατρέχων ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς τὴν μεσημβρινὴν πεδιάδα τοῦ Δυρράχίου ἐκβάλλει εἰς τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν εἰς ἀπόστασιν μιᾶς

queville καὶ Desdevises. διότι ὁ μὲν πρῶτος τίθησιν αὐτὸν ἐν τῷ χάρτῃ πρὸς νότον τοῦ Δυρράχίου· ὁ δὲ δεύτερος πρὸς βορρᾶν αὐτοῦ, ὅπερ καὶ ὀρθότερόν ἐστι· διότι ὁ Pouqueville ἐν ᾧ ἐν τῷ κειμένῳ ταυτίζει τὸν Ἴσανον (Ἴσμον) καὶ Λίσανον, ἐν τῷ χάρτῃ διακρίνει ἐσφαλμένως τὸν Ἴσμον καὶ Ἴσανον τοποθετῶν ἀμφοτέρους πρὸς βορρᾶν τοῦ Δυρράχίου, καὶ τὸν τελευταῖον ταῦτὸν ὄντα τῷ πρῶτῳ τίθησιν ἐν τῇ θέσει τοῦ Οὐλούλου.

(1) Desdevises-du-dezert, p. 34. «Le Panyasus ou Pammisa (peut-être le Tergasa, affluent de l'Hisimo) ὡς πρὸς τὸ τελευταῖον σφάλλων ἀντιφάσκει ἑαυτῷ· διότι τὴν ἐκβολὴν τοῦ Ἰσάνου (Hisimo) θέτων ἐν τῷ χάρτῃ ὀλίγον πρὸς μεσημβρίαν τῆς ἐκβολῆς τοῦ Ματίου (Μάτι) καὶ πρὸς βορρᾶν τῆς χερσονήσου τοῦ Δυρράχίου καὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Πάτι λέγει ὅτι ὁ Πανύασος κείμενος πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Δυρράχίου παραπόταμόν ἐστι τοῦ Ἰσάνου, μετὰ τοῦ ὁποίου οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει ἔνεκα τῆς μεγάλης μεταξύ ἀμφοτέρων ἀποστάσεως. Palmerii, p. 130—33. Ersch. u. Gruber Encycl. ἐν λ. Ἰλλυρία.

(2) Πτολεμ. 3, 13, 3. «Δυρράχιον . . Πανύασου ποτ. ἐκβολαί». Mannert, 7, 397. «Zunächst sudlich von Dyrrhachium etwa 3 ge. meilen von der Stadt entfernt, setzt Ptolemaeus die Mündung des Flusses Panyasus an. es ist ohne Zweifel der nemliche Fluss, welchen Livius Genusus und Caesar Genusus nennt». ὅπερ λίαν ἐσφαλμένον ἐστὶν ὡς ἀποδείκνυται ἐκ τοῦ Λιούτου καὶ Καίσαρος.

(3) Desdevises περιπίπτει εἰς μεγάλην σύγχυσιν καὶ ἀντίφασιν· διότι, ἐν ᾧ ἐν σελ. 34. Δάρτζιν καλεῖ τὸν Πάλαμνον καὶ Ἀρσένι τὸν Οὐλούλου, ὃν Πουκεβίλλιος ἐσφαλμένως Σπίρνασαν καλεῖ, ἐν σελ. 240. πάλιν τοῖς αὐτοῖς ὀνόμασι καλεῖ καὶ τὸν Πανύασον.

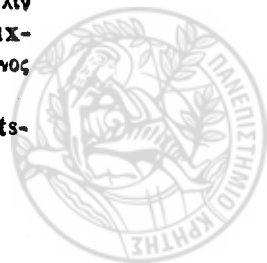
ἔρας ἀπὸ τῆς πόλεως ταύτης· λίαν ἄπορον φαίνεται μοι διὰ τί ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ πάσας τὰς κατὰ Πομπηίου στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις αὐτοῦ ποιησάμενος περὶ τούτους τοὺς τόπους τῆς Ἀδριατικῆς παραλίας τοὺς μεταξὺ Ἄψου καὶ Λισσοῦ κειμένους, οὐδεμίαν ποιεῖται μνεῖαν οὔτε τοῦ Παλάμνου τοῦ Σκύλακος οὔτε τοῦ Πανιάσου τοῦ Πτολεμαίου, ὡς πολλάκις ἀναφέρει τὸν Γενοῦσον καὶ Ἄψον. Ἄλλ' ἴσως ἡ ἀποσιώπησις αὐτῶν ἀποδοτέα εἰς τὴν μικρότητα καὶ ἀσημύτητα τῶν χειμάρρων τούτων, ὡς ὀρθῶς εἰκάζει καὶ Παλμέριος (1).

7) Ὁ Πάλαμος (Δάρτζις) ποταμὸς χειμάρβρος καὶ μεγαλύτερος τοῦ προηγουμένου καὶ ὑφ' ἑνὸς καὶ μόνου ἐκ τῶν ἀρχαίων μνημονευόμενος (2) πηγάζει ἐκ τοῦ τελευταίου μεσημβρινοῦ κλάδου τῆς Κανδαουίαις τοῦ ἑξαπλουμένου μέχρι τῆς παραλίας πρὸς βορρᾶν αὐτοῦ τούτου καὶ πρὸς μεσημβρίαν τοῦ Δυρράχίου καὶ διερχόμενος ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς τὸ μεσημβρινὸν μέρος τῆς πεδιάδος τοῦ Δυρράχίου, χύνεται εἰς τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν εἰς ἀπόστασιν 3 ὥρων ἀπὸ τῆς πόλεως, τὸν ὁποῖον πολλάκις καταπλημμυροῦντα τὴν πεδιάδα μετὰ μεγάλης δυσκολίας διαβαίνουσιν ἐν καιρῷ χειμῶνος οἱ ἐκ Δυρράχίου εἰς Καβαίαν μεταβαίνοντες καὶ τάνάπαλιν· τῶν νεωτέρων τις (3) ὀρθῶς μὲν ἰστορεῖ ὅτι

(1) Palmerii, p. 231. et non magni nominis ex aliorum autorum silentio conjicio. Nam nullus antiquorum, vel recentiorum, quos mihi legere contigit, ejus meminuit».

(2) Σκύλαξ Καρυανδ. 25. 26. «Κατ' ἀντίον δέ ἐστι τὸ Ἰλλυρικὸν ἔθνος, ἐν ᾧ ἡ Ἐπίδαμνος ἐστι, καὶ ποταμὸς παρὰ τὴν πόλιν παραρρεῖ, ᾧ ὄνομα Πάλαμος». Palmerii, p. 113. 121.» Juxta eam urbem fluebat fluvius, qui Scylaci Πάλαμος dictus est».

(3) Desdevises-du-dezert, p. 34. «le Palamnus (Darts-



ἐκατέρωθεν τῶν ὄχθῶν τούτου ἐστρατοπέδευόν ποτε ὁ τε Καῖσαρ καὶ Πομπήϊος πλησίον τῆς Πέτρας, ἐσφαλμένως ὅμως καὶ αὐτῶ ἀντιφάσκων τοποθετεῖ ἐν τῷ χάρτῃ τὴν Πέτραν πρὸς βορρᾶν τοῦ Δυρράχιου, ὅπερ οὐκ ὀρθὸν ἀποδείκνυται ἐξ ἄλλων πειστικωτέρων μαρτυριῶν (1). Εἰς τὴν αὐτὴν περὶ τῆς θέσεως τῆς Πέτρας ἀπάτην περιπίπτουσι καὶ ἄλλοι τῶν νεωτέρων (2).

8) Ὁ Γενοῦσος (3) (Σκούμπι) ποταμός, μείζων πάντων τῶν μετὰ τὸν Δρίλωνα ἤδη περιγραφέντων ποταμῶν τῶν ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς Ἀδριατικῆς ἐκβαλλόντων,

ché)» p. 238. «et le Palamnus coulait au delà de ses remparts» Nous ne croyons pas qu'aucun autre auteur que Scylax ait nommé le Palamnus, nous voyons dans ce petit fleuve un de cours d'eau qui se trouvaient entre le camp de César et de Pompée . . . » La colline sur laquelle Pompée s'était établi en face de face de César portait le nom Pétra»,

(1) Göler, die Kämpfe bei Dyrrhach. p. 112. «den hochgelegenen am Meere befindlichen Punkt Petra zunächst der Küste. diese Anhöhe Petra darf nicht verwechselt mit dem kleinen Fischerorte Petra, das 5 Stunden nordlich von Durrhachium liegt». 110. Lucan. 6, 16.

(2) Mannert, 7, 347. «dass aber das Lager des Cäsar und Pomp. bei Dyrrhachium von dieser Stad war . . . Also auf der nordseite . . . und wo an der Küste der kleine Seeort Petra, mit einem schlechten Hafen sich befand». ὡσαύτως καὶ Ναπολέον (Précis des guerres de César par Napoleon Chap. XI. 2. combat de Dyrrhachium). κατὰ τῆς γνώμης ταύτης ὄρα λεπτομερείας ἀκριβεστάτας παρὰ Göler, p. 11—24.

(3) Cäs. B. C. 3, 75, 26. Liv. 44, 30. Lucan. 5, 461. Δίων Κασ. 1, 1, 47. Vib. Sequest. p. 10. Tab. Peut. Genesis ἀντὶ Genusus. Rav. 4, 15. Pouqueville t. 1. p. 315. «le Genusus appelé Scampus par les Byzantins, Scombi par les Grecs et Tobi par les Schypetars» Tafel, Egnat. p. X.

πηγάξει ἐκ τῆς ὄρεινῆς γραμμῆς τῆς Κανδαουίας τῆς συνεχομένης πρὸς μεσημβρίαν μετὰ τῆς Πιερίας, πρὸς ἀνατολὰς τῆς Λυχνίτιδος λίμνης (1) ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν καθηκούσης, καὶ οὐχὶ ὡς οἱ μὲν (2) τῶν νεωτέρων ἐσφαλμένως ὑπολαμβάνουσιν ὅτι ὁ ποταμὸς οὗτος λαμβάνει τὴν πηγὴν βορρείοτατα ἐκ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς Κανδαουίας, οἱ δὲ (3) τοῦμπαλιν μεσημβρινώτατα πιστεύουσιν ὅτι πηγάζει ὁ ποταμὸς ἐκ τοῦ Βόρα, ὅπου πηγάζει καὶ ὁ Ἀλιάκμων.

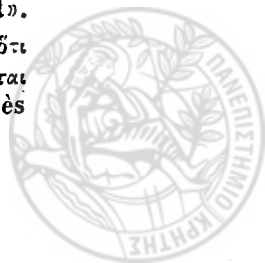
Μεσημβρινοανατολικῶς τοίνυν τῆς Λυχνίτιδος λίμνης πηγάζων ἐν τῇ μεταξὺ ταύτης καὶ Κοριτσᾶς πεδιάδι, (4) δεχόμενος πολλοὺς παραποτάμους, διαρρήγνυων ἐν

(1) A. Boué, Itin. p. 22. Forbiger, t. 3. p. 846. «Genusus . . . der seine Quellen vestlich neben dem Lacus Lychnidus hat». Hahn, p. 6. «der alte Name des Gebirges war demnach Candavia. An der Sudspitze dieses Gebirges entspringt der Scumbi» Tafel, Egnat. p. 37.

(2) Desdèvises-du-dezert, p. 34. «le Genusus (Scumbi) sort des montagnes de Candavie» καὶ ἐν τῷ χάρτῃ αὐτοῦ φαίνεται ἡ ὑποτιθεμένη θέσις τοῦ ποταμοῦ. Mannert, 7, 397. «Panyasus an. es ist ohne Zweifel der nemliche Fluss, welchen Livius Genusus und Cäsar Cenusus nennt» ὅπου συνενεῖ τοὺς δύο ποταμοὺς εἰς ἓνα.

(3) Pouqueville, t. 1. p. 315. «Le Genusus . . . prend ses sources dans le mont Bora en Macedoine». εἰς τὸ αὐτὸ περιπίπτει σφάλμα καὶ Ταφέλιος (Egnat. p. 37.) λέγων «Genusus (Scombi) juxta Haliacmonem (Ienidsche ἐσφαλμένως ἀντι Ἰντζέ- Karasu oritur. ille boream petit. hic meridiem, de quo videnda tabula geographica Franco-galli Lapie Fol. VII. Candavia omnia Genuso superiori et medio adjacentia, cum ipsa valle spectat, non tantum ea, quae Clodiana et Lychnidum intercedunt».

(4) Pouqueville, t. 1. p. 315. (λίαν ἐσφαλμένως λέγει ὅτι διέρχεται τὰς λίμνας τῆς Πρέσπης καὶ Δρενόβου, αἱ ὁποῖαι κεῖνται ἀνατολικῶς ἐν τῷ λεκανοπεδίῳ τῆς Ῥέσνης καὶ Πρέσπης). «Après



μέρει τὸ ὄρος (1) καὶ εἶτα ἀρδεύων τὴν κοιλάδα καὶ πεδιάδα τοῦ Ἑλθασανίου καὶ Πεκινίου, ἐκβάλλει εἰς τὴν Ἀδριατικὴν Θάλασσαν πλησίον τῆς τελευταίας ταύτης πόλεως. Ὁ ποταμὸς οὗτος καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἐπίσημος ἦν διὰ τε τὰς περὶ αὐτὸν γενομένας στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Καίσαρος καὶ Πομπηίου (2) καὶ διὰ τὴν διάβασιν τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ, καὶ νῦν ἐτι καθίσταται ἐπικίνδυνος τοῖς ἐκ Δυρράχίου εἰς Μακεδονίαν καὶ τὰνά-πάλιν μεταβαίνουσιν ἐν καιρῷ χειμῶνος ἕνεκα τοῦ πολλοῦ ὕδατος καὶ τῆς ὀρμητικότητος τοῦ ρεύματος αὐτοῦ, ὡς εὐστόχως τις τῶν ἀρχαίων περιγράφει αὐτὸν (3) ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν περιγραφησόμενον Ἄψον.

9) Ὁ Ἄψος (4) (Ἐργέντης μὲν ἐν ἀρχῇ Βερατινὸς

avoir traversé les lacs Prespa, de Drenovo et de Malich au canton du Chéortscha, grossi par la Donāvesti, il débouche dans la vallée d'Elbasan au sortir de la quelle il traverse le territoire de Pekini pour se rendre à l'Adriatique».

(1) Müller, Makedon. p. 6. n. 6. «der Gebürgszug ist freilich durch den Genusus unterbrochen» ὅπερ οὐκ ὀρθῶς ἀποποιεῖται Ταφέλιος (Egnat. p. 37.) αἰδ falsissimum esse doceri posse video» ὅπου ἐν τῇ τελευταίᾳ σημειῶσει ἐσφαλμένως ταυτίζει τὸν Γενοῦσον τῷ Ἐρδαϊκῷ Cum Erigone (Tzerna) relicto Eordaicum (Genusum) fluvium peteret» ὡσαύτως καὶ ἐν σελ. 14. ἐσφαλμένως περὶ αὐτοῦ ἱστορεῖ.

(2) Tafel, Egnat. p. 25. Sickler, t. 1. p. 466. Palmerii, p. 137. Viquesnel, Mém. de la Soc. de geol. prem. Série v. 96. Desdevises-du-duzert. p. 34.

(3) Lucan. 5, 461. «Tellus, quam volucer Genusus, quam mollior Apsus».

(4) Στραβ. 7, 316. Πτολεμ. 3, 13, 3. Δίων Κασ. 41, 47. Cäs. B. C. 3, 13, 19. 38. Πλουταρχ. Φλαμιν. 3. Liv. 31, 27. Lucan. 5, 461. Tab. Peut. G. Rav. 4, 15. Ἄνν. Κομνην. 13, 287. Χαροσάνην καλεῖ. A. Boué Itin. t. 2. p. 31. «dont le nom d'Argent sur les cartes peut être une denomination Zinzare, tandis qu'en Italien c'est le Beratino».

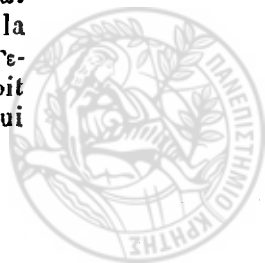
δὲ ἐν τέλει) ποταμός, εἰς τὸν ὁποῖον οἱ νεώτεροι ἐσφαλ-
 μένως πολλὰ καὶ διάφορα ὀνόματα ἀπονέμουσιν (1), πη-
 γάζων ἐκ τῆς ὑψηλοτέρας κορυφῆς τοῦ Βερκετησίου, τῆς
 καλουμένης Γράμμος πλησίον τοῦ χωρίου Κουτζόβου
 (2), ῥέει ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς μέχρι σχεδὸν τῆς
 Ἀδριατικῆς θαλάσσης, καὶ δεχόμενος ἀριστερόθεν καὶ
 δεξιόθεν πολλοὺς παραποτάμους — ὧν ἐπισημότερός
 ἔστιν ὁ Ἑορδαϊκὸς (Δέβολις καὶ Δεβόλ) ποταμὸς (3), πη-

Pouqueville, t. 1. p. 189. «L'Apsus que les indigènes
 Ergent».

(1) Sickler, 1, 466. «Apsus (Krevasta)». Palmerii,
 p. 136. «Apsum nunc Ureum ab incolis vocari asserit
 Dominicus Niger lib. XI. Castaldus Uregum vocat, alii
 ex Theveto Spirnassam vocant». Leake North. Gr. t. 1.
 p. 336. 4, 113. Uzumi. «Desdevises-du-dezert p. 34.
 ὡσαύτως. Mannert. 7, 399.» Auf unsern Charten heisst er
 Chrevasta». Paul. Real. encycl. t. 1. p. 648. «Apsus Fluss
 Illyricus, jetzt Krevasta». Ersch. u. Gruber, Encyclop. ἐν
 λ. Ἰλλυρία «jetzt Chrevesta grande oder Stromiri» Μελετίου
 Γεωγραφ. τ. 2. σελ. 252». Ἄψος κοινῶς Καυρίονι λεγόμενος
 «Mannert, 7, 397. ἀντιφάσκων καλεῖ Scomini auch Semno.

(2) Desdevises-du-dezert, p. 34—35. «L'Apsus nait
 dans le mont Grammus» A. Boué Itin. t. 2. p. 31. «d'
 ou le Lioum descend à l'E. et où se trouve le village
 de Koutscho». Pouqueville, t. 1. p. 197. «pourrait sans
 danger visiter les monts Bercetésius».

(3) Ἀρρίαν. 1. 4, 9. «καταστρατοπεδεύσας πρὸς τῷ Ἑορδαϊκῷ
 ποταμῷ» Ἀνν. Κομνην. 13, 391. Ζωναρ. 2, 228. Stritter.
 memor. in Bulgaricis §. 168. Abel, p. 5. 64 A. Boué
 Itin. t. 1. p. 74. «le Devol est aussi un torrent curi-
 eux. . .». Viquesnel, v. 96. Pouqueville, t. 3. p. 35. «cette
 rivière, qui prend ses sources dans le mont Bora» καὶ
 ἀλλαχοῦ (ἐπιστολ. πρὸς Ταφέλιον, Egnat. p. 8). ἀντιφάσκων
 ἐκ-φ λέγει «aux lacs de Prespa et de Drenovo où la
 Dévol prend son origine» καὶ ἐν σελ. 41. ταυτίζει τῷ Γε-
 νούσῳ τὸν Ἄψον. Desdevises-du-dezert. p. 35. «et reçoit
 assez près de son embouchure l'Eordeus (Dévol) qui



γάζων ἐν τῇ δυτικῇ πλευρᾷ τοῦ Βαρνοῦντος ἀπέναντι τῆς λίμνης τοῦ Δρενόβου, τὴν ὁποίαν καὶ διέρχεται— διασημότερός ἐστι τῶν προηγουμένων διὰ τε τὴν ταχύτητα καὶ ὀρμητικότητα τῶν ὑδάτων ἐν τῇ ἐκβολῇ αὐτοῦ καὶ παραβάλλεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων (1) πρὸς τὸν Πηνειὸν ποταμὸν ἐπὶ τῇ δυσχωρίᾳ τῶν τόπων, οὓς διέρχεται παρὰ τὴν ἐκβολήν. Ἐκατέρωθεν τῶν ὄχθων τούτου ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐστρατοπέδευόν ποτε ὁ τε Πομπήιος καὶ ὁ Καῖσαρ καὶ ἐν τῇ ἐκβολῇ τούτου ἐκινδύνευσεν ὁ Καῖσαρ (2) καὶ οὐχὶ ὡς ἐσφαλμένως ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος περὶ τοῦ Ἄωου ποταμοῦ, τοῦ ὁποίου ἔπεται ἡ περιγραφή (3).

part du col du Neretschka, traverse plusieurs lacs et est aussi considérable que lui».

(1) Πλούταρχ. Φλαμιν. 3. «Ὅρων δὲ μεγάλων καὶ ὑψηλῶν ἐκατέρωθεν εἰς μίαν φάραγγα μεγίστην καὶ βραθεῖν συμφερομένων διεκπίπτων ὁ Ἄψος καὶ σχῆμα καὶ τάχος ἐξομοιοῦται πρὸς τὸν Πηνειόν, τὴν μὲν ἄλλην ἅπασαν ἀποκρίπτων ὑπώρειαν, ἐντομὴν δὲ πυριαμιώδη καὶ στενὴν παρὰ τὸ βεῖθρον ἀπολείπων». Desdévise-du-dezert, p. 35.

(2) Cäs. B. C. 7. «castraque ad flumen Apsus ponit . . . et trans flumen Apsum positis castris» Liv. 33, 4. «Consul Sulpicius . . . ad Apsum flumen habebat castra». Palmerii, p. 134.

(3) Göler, p. 6—10. ἔτι περιγράφει λεπτομερέστατα τὰ πράγματα. Πλούταρχ. Καίσαρ. 38. «Ἴθι, ἔφη, γενναίε, τόλμα καὶ δέδιθι μηδέν. Καίσαρα γὰρ φέρεις καὶ τὴν Καίσαρος τύχην συμπλέουσιν». ὅπου φέρεται ἡ κοινὴ γραφὴ «Ἄνιου» περὶ οὗ Sinte-nis «Ἄνιου (ἀννίου) PC. αἰνίου M. sed de flumine Aniense cogitari non potest. Scribendum aut Ἄωου aut Ἄψου cl. Caesaris B. G. 3, 13, 19. Dionis Cassii 41, 47. et interpretes Polybii 5, 110, 1. Livii 33, 4. Pouqueville, t. 1. p. 311. «qui deriverait des camps de César et de Pompée, dont on retrouve de traces au voisinage de l'Apsus» διὸ δὴ ὅσα Παλμέριος λέγει ἀναφερόμενα εἰς τὸν Ἄωον, ἐννοητέα περὶ τοῦ Ἄψου.

10) Ὁ Ἄωος (Βοιούσα) ποταμός, περὶ τοῦ ὁποίου καὶ οἱ ἀρχαῖοι καὶ οἱ νεώτεροι διαφωνοῦντες πολλὰ καὶ διάφορα ὀνόματα ἀποδίδουσιν αὐτῷ· διότι οἱ μὲν τῶν ἀρχαίων συμφώνως ἐνὶ ὀνόματι Ἄωον καλοῦσι (1), οἱ δὲ Αἰάντα (2), οἱ δὲ Λάκμωνα (3), οἱ δὲ καὶ Λῶον καὶ Ἄναν καὶ Πίνδον (4). Τῶν δὲ νεωτέρων οἱ μὲν ὀρθῶς Βοιούσαν (5) ὀνομάζουσιν, οἱ δὲ ἐσφαλμένως Βάνισσαν (6), Πόλινα, Λάον, Πίνδον, Πύργον καὶ Βαγιούσαν. Ὁ πολυώνυμος οὗτος ποταμός, πηγάζων ἐκ τοῦ Λάκμωνος ἢ Λάκμου (Ζυγοῦ) (7) καὶ διερχόμενος κατ' ἀρχὰς τὴν μεταξὺ Τύμ-

(1) Πολυβ. 5, 110, 1. 27, 14, 3. Στραβ. 6, 271. 7, 316. Πτολεμ. 3, 13, 3. Liv. 32, 5, 10. 33, 3 Plin. 3, 23, 25. Vib. Sequest.

(2) Ἐκατ. ἀποस्प. 70—72. Σκυλακ. Περ. σ. 10. Στραβ. 7, 316. Luc. 6, 362. Plin. 3, 23. «Flumen Aous à quibusdam Aeas nominatum».

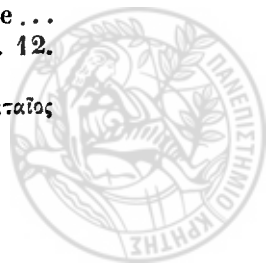
(3) Στεφ. Βυζ. 414. Mela, 2, 3, 13. Ovid. M. 1, 580. Lucan. 6, 361. Valer. max. 1, 5. Plin. 3, 23, 25.

(4) Κόνων, 30. Πανσαν. Μεσσην. Δίων Κασ. 41. Florus, 2, 7. «Pindumque amnem» ὅπερ Παλμέριος διορθεῖ «Pindique Aous» Jornandes de regnor. Success. C. XI. Savum quem Amnem, ὅπου ἐννοεῖται ὁ Ἄωος. Sickler, 2, 10. Pauly Realencycl. ἐν λ.

(5) Desdevises-du-desert, p. 35 καὶ ἀλλαχοῦ. A. Boué It. 2, 32. 36. «Vojutza» Sickler, I, 466». Vojussa «Leake, N. gr. p. 383. 390. 4, p. 116». Viosa, Vuissa, Vovussa παραφθαρμένως ἀντὶ Βοιούσα.

(6) Palmerii. p. 143. «cum Vanisam». Barletius vit. Scanderb. 22. Mannert, 7, 402». Heut zu tage heisst es Polina Fl. auch Lao Fl. Pauly Real-encycl. ἐν λ. Ἄωος. «j. Voïussa oder Lao»... Pouqueville, 2, 398. σημ. 1. «ce fleuve a porté tant de noms différens qu'il est à propos d'indiquer ceux que je n'ai pas fait connaître... ainsi... D. Niger «Pyrgo» Paul. Jove lib. 36. p. 12. 18. Vagiussam amnem superat».

(7) Στραβ. 7, 316. «Τὸν δὲ Ἄωον Αἰάντα καλεῖ Ἐκαταῖος



φης (Σεδριλόκη) καὶ Βερκετησίου (Σμόλικα) στενήν κοιλάδα καὶ δεχόμενος δεξιόθεν μὲν πολλοὺς παραποτάμους, ὧν ἐπισημότερος ἡ Δέσνιτσα, ἀριστερόθεν δὲ τὸν Κέλυδνον (1), Δρύνον καὶ Πολύανθον (Σούσιτσα), διέρχεται ἔπειτα τὴν περιώνυμον Κλεισούραν τῆς Ἀντιγονείας, σχηματιζομένην ὑπὸ τοῦ Ἀσνάου (Τρεβουτζίνου) καὶ Ἀερώπου (Πελάγου) καὶ καλουμένην Ἀώου στενὰ (2) καὶ εἰς ἀπόστασιν 10 σταδίων ἀπὸ τῆς Ἀπολλωνίας

καὶ φησιν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ τόπου τοῦ περὶ Λάκμου μᾶλλον καὶ τοῦ αὐτοῦ μυχοῦ τὸν τε Ἰναχον εἶναι εἰς Ἄργος πρὸς νότον καὶ τὸν Αἴαντα πρὸς ἐσπέραν εἰς τὸν Ἀδρίαν» τὸ χωρίον τοῦτο ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν ὁ Νειβούρης (histor. u. Philolog. vortr. über alte L. u. völker, t. 1. p. 310.) παρενόησε μὲν αὐτὸ λέγων ὅτι ὁ Ἰναχος καὶ Ἀῶος ἐξ ἐνὸς ὄρους παρὰ τὸ Ἀμφιλοχικὸν Ἄργος πηγάζουσι, δικαίως δὲ καταφέρεται κατὰ τοῦ Ἑκαταίου καὶ Στραβῶνος καὶ μάλιστα κατὰ Πουκεβελίου λέγων» Hecataeos hätte geschrieben dass der Inachos und der Aeos bei Argos Amphilochicon auf einem Berge entspringen, und dann durch verchiedenen Richtungen auseinandergehen. Diese Notiz, die Strabo fand und abschrieb, hat die gsösste Verwirrung in die Geographie von Epiros gebracht, man hat sich gepieinigtlich hesauszuhelfen «Στεφ. Βυζ.» Λάκμων ἄκρα τοῦ Πίνδου ὄρους, ἐξ ἧς ὁ Ἰναχος καὶ ὁ Αἴας εἶ ποταμὸς ὡς Ἑκαταῖος. Λυκοφρον. Ἀλεξάνδρα 1015. καὶ Τσέτσης.

(1) Pouqueville, t. 1. p. 228. Desdevises-du-dezert, p. 35. Ami Boué, voy. t. 1. p. 61. Itin. 33—36. Viquesnel, mém. de la Soc. de geol. 2^e Série 1. 279.

(2) Liv. 32, 5. «quae ad Antigoneam fauces sunt (Stena vocant graeci) misit praeter amnem Aoum. Is inter montes, quorum alterum Aeropum alterum Asnaum incolae vocant, angusta valle fluit. iter exiguum super ripam praebens». 10. 13. 33, 4. πολυβ. 2, ... «διὰ τῶν παρ' Ἀντιγόνειαν στενῶν». παρὰ Φωτίῳ κερ. 30. ἐσφαιμένως λέγεται ὅτι διέρχεται τὴν Ἀπολλωνίαν. «Καὶ ἡ Ἀπολλωνία... καὶ ποταμὸς Ἀῶος διὰ μέσης αὐτῆς ῥέων». Pouqueville, t. 1. 167. 222. Palmerii p. 140. «Post Genusum et Aspara-

(Πόλινα) ἐκβάλλει εἰς τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν, ὅπου ἦν πλωτὸς μέχρι τῆς Ἀπολλωνίας (1).

ΠΟΤΑΜΟΙ ΕΚΒΑΛΛΟΝΤΕΣ ΕΙΣ ΤΟ ΑΙΓΑΙΟΝ.

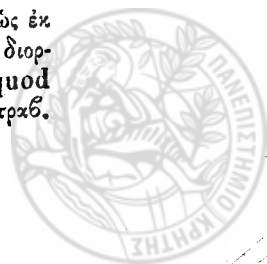
§. 2. Μετὰ τὴν περιγραφὴν τῶν ἐκ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ Σκάρδου πηγαζόντων ποταμῶν, τὴν Ἰλλυρίαν ἀρδευόντων καὶ βορρῆιον Ἡπειρον καί εἰς τὴν Ἀδριατικὴν ἐκβαλλόντων, ὑπολείπεται ἡ περιγραφὴ τῶν ἐκ τῆς ἀντιθέτου ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ αὐτοῦ ὄρους πηγαζόντων ποταμῶν, ὡς καὶ τῶν ἐκ τῆς βορρῆϊας ὄρεινης σειρᾶς, κατὰ διαφόρους διευθύνσεις ἀρδευόντων τὴν Μακεδονίαν καὶ εὐφορωτάτην ἀπεργαζομένων αὐτὴν καὶ εἰς τὸ Αἶγαϊον πέλαγος χυνομένων, οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ ἀκόλουθοι.

1) Ὁ Ἀξιὸς (τανῦν Βαρδάρη), ὁ μέγιστος καὶ κάλλι-
στος πάντων τῶν ποταμῶν τῆς Μακεδονίας καὶ περιφη-
μότατος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις διὰ τὸ εὖρος, βάθος, ταχύ-
τητα καὶ διὰ τὴν ὁποίαν ἀπεργάζεται εὐφορίαν τῶν χω-
ρῶν, τὰς ὁποίας διέρχεται (2)· δεόντως δὲ καὶ ὑπὸ τῶν

gium Aous vel Aeas fluvius in mare decurrit) ὅπου ὤφει-
λεν εἰπεῖν Arsus καὶ εἶτα Aous. Lucan. 6, 362. ὄρα Παλ-
μέριον 321.

(1) Liv. 24, 40. «Philippum primum tentasse lembis
biremibus centum viginti flumine adversu subvectum».
Palmerii, p. 147. «Navium capacem fuisse usque ad
Apolloniam». Desdevises-du-dezert, p. 35. «son cours
inferieur est navigable».

(2) Ὅμηρ. Ἰλ. Β, 849. 850. Π, 288. Φ, 141. 157. 158.
Αἰσχυλ. Περσ. 845. Εὐριπίδ. Βακχ. 530. Σκυμν. 621. Ἡροδοτ.
7, 123. 124. Θουκυδιδ. 2, 99. Σκυλακ. Περ. κεφ. 67. Αἰλιαν.
Π. ἱστορ. 15, 1. ἐσφαλμένως λέγει Ἀστραῖον ἀντὶ Ἀξιὸν ὡς ἐκ
τῆς συνεχείας ἔπεται καὶ Tafel, Thessal. p. 314. καλῶς διορ-
θοῖ λέγων «Tu igitur apud Aelianum leges Ἀξιός, quod
facile corumpebatur» Liv. 44, 43. Mela, 2, 3, 1. Στραβ.



Βυζαντινῶν μνημονεύεται (1) καὶ λεπτομερῶς ὑπὸ τῶν νεωτέρων περιγράφεται, ὧν τοὺς ἐπισημοτέρους προΐων ὁ λόγος ἐν οἰκείῳ τόπῳ δηλώσει.

1, 1, 6, 7, 7, 8. Διοδωρ. ἀποσπ. 6, 27. Πτολεμ. 3, 13. Πλουταρχ. Δημητρ. 42. Πυρσαν. 5, 1, 3. Ἡσυχ. ἐν λ. Ἐτυμ. Μ. σ. 404. Τὸ ὄνομα τοῦ ποταμοῦ Κρητικὸν εἶναι ὁμολογεῖται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐκ τῆς ἐν Κρήτῃ πόλεως Ἀξοῦ, μνημονευομένης ὑπὸ τοῦ Ἡραδότου (4, 54. «ἐστὶ τῆς Κρήτης πόλις Ἀξός») Στεφ. Β. ἐν λ. Ὁαξος. Ἡσυχ. ἐν λ. ἀξός. Ἐτυμ. Μ. ἐν λ. Βόττεια. Στραβ. 6, 3, 6. Πλουταρχ. Θησ. 16. Müller, Mak. 53. Tafel, Thes. 302—303. Desdèvises-du-dezert, p. 43.

(1) Οὗτοι τοῖς ἀρχαίοις ἐπόμενοι διαφόρως μνημονεύουσι τοῦ ποταμοῦ ἀμφοτέροις τοῖς ὀνόμασι. Γεωργ. Ἀκροπολ. ἱστορ. κ. 76. «Ναξιὸν Βαρδάριον». καὶ 76. «Ναξιόν. καὶ 69. ὠσαύτως Καντακουζην. ἱστορ. 3, 58. 59. 4. 22». Ἀξιὸν «Βαρδάριον. ὁ αὐτὸς εἰς Ἀλεξ. υἱὸν Ἰσακ. 3, 1. σελ. 665. ἐκδ. Βενν». Ἀξιὸν «Κεδρην. σ. 706. ἐκδ. Παρισ. σ. 552 ἐκδ. Βενετ. Ἀξιὸν Βαρδάριον». Ἀνωουμ. εἰς Κωνστ. Πορφ. περὶ Θεμ. 1. (ἐκδ. Παρισ. σ. 10. Βενετ. σ. 6). «Ἀξιὸν Βαρδάριον» Δαονικ. Χαλκοκοנד. ἱστορ. βιβ. 1. σ. 14. Παρισ. 2, σ. 116. 5, σ. 133. 8, σ. 229. 10, σ. 282. «Ἀξιὸν». Τσέτσης ἀποδοκιμάζων ταύτην τὴν γραφὴν χιλ. 10. ἱστ. 316, 187. εὐτραπέλως ἐπιφέρει.

Παίονες δὲ οἱ Βούλγαροι. μὴ πείθου τοῖς βουβάλοις,
Ἄλλους τινὰς τοὺς Παίονας νομίζειν παρὰ τούτους
Οἱ Ἀξιὸν νομίζουσι εἴτερον τοῦ Βαρδάρη,
Καὶ Ἀξιὸν, οὐκ Ἀξιὸν φασί, γραφῆ διφθόγγῳ

Εὐσταθ. εἰς Ὀμ. Ἰλ. 11, 710. «Ἀξιὸν Βαρδάριον». Θεοφυλακτ. ἐπιστ. 55 (τ. 3. σ. 693 ἐκδ. Βενετ). «Ἀξιὸν Βαρδάριον» καὶ ἐπιστολ. 33. Σχολ. Δίσχυλ. Περσ. 486. «Ἀξὸν Βαρδάρη» Νικηφορ. Γρηγορ. 8, 14, 7. 13, 7, 3. 15, 1, 2. Ἀξὸν Βαρδάριον». Ζωναρ. ἱστ. 17, 8. Ἀξὸν Βαρδάριον». Νικηφορ. Βρυεν. 4, 18. Ἀξὸν Βαρδάριον» Ἀνν. Κομνην. βιβλ. 1. σελ. 18. ἐκδ. Παρισ. «Βαρδάρων καὶ Βαρδάρην». (Leake, 3, 258, ἐσφαλμένως λέγει ὅτι οὐδετέρως εὑρεται παρ' Ἀννη Κομνηνῆ). Γεωργ. Παχυμ. εἰς Μ. Παλαιολ. 1, 10. «Βαρδάριον» Ἰωανν. Ἀναγνωστ. 17, 18. «Βαρδάριον» Δαμασκην. ὑποδιακ. ὁμιλ. 35. σ. 513. ἐκδ. Βονν. «Βαρδάρην». Μελετ. Γεωγραφ. τ. 2. σ. 458. «Βαρδάρη καὶ Βαρδάρην» Robert. monach. histor. Hierosolym. lib, 2. «Bar-

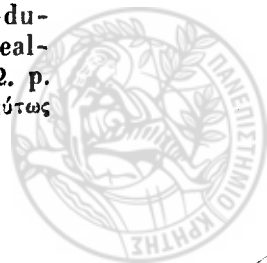
Οὗτος ἐν μὲν τῇ ἀρχαιότητι ἀπὸ Ὀμήρου μέχρι τοῦ ἑννάτου αἰῶνος ἐνὶ μόνῳ ὀνόματι διττῶς τονιζομένῳ Ἄξιός ἐκαλεῖτο καὶ Ἄξιος, κατὰ δὲ τὸν μέσον αἰῶνα καὶ μάλιστα ἀπὸ τοῦ ἑννάτου προσλαβὼν καὶ τὸ νεώτερον ὄνομα Βαρδάριος, ὅπερ διαφόρως γράφεται, μνημονεύεται ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν, ὅτε μὲν τῷ ἐτέρῳ μόνον ὀνόματι, ὅτε δὲ καὶ ἀμφοτέροις.

Ὁ Ἄξιός ποταμός, ὃν οἱ ἀρχαῖοι μετὰ πολλῶν ἐπικοσμοῦσιν ἐπιθέτων (1) λαμβάνων τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ Σκάρδου (2), πρὸς βορρᾶν τῆς σημερινῆς πόλεως Καλ-

darum «Vilhelm Tyr. 2. 13. 14. «Bardarium». Muratori SS. rer. Itall. vol. 5. p. 287. Bardal». ἄλλας γραφὰς τοῦ ὀνόματος τούτου ὄρα παρὰ Ταφελίῳ (Egnatia, p. 12). Τὸ δεύτερον τοῦτο ὄνομα ἐσφαλμένως παράγει (Hadchi Chalfa) ἐκ τοῦ τουρκικοῦ βάρ-δάρ, τοῦτέστιν «ἔχει στενόν», ἀνάγων τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ εἰς τὸν 15 αἰῶνα (1430), ἐν ᾧ τοῦτο εὐρεται ἀπὸ τοῦ 9 αἰῶνος ἀναφερόμενον καὶ μετηνέχθη ἐξ Ἀσιανῶν Τούρκων, Βαρδαριωτῶν χαλουμένων ὡς ἠρθότατα ὁ Ταφέλιος (Thessal. p. 79—84) καὶ (ἐν Pauly, Real-Encyclop. ἐν λ. 304—305) ἀποδεικνύει. Pouqueville t. 3. p. 74.

(1) Ὀμ. Ἰλ. Π, 288. «ἀπ' Ἄξειοῦ εὐρυρέοντος» καὶ Φ, 141. 157 «Ἄξιός εὐρυρέεθρος» ὃν ἐθεώρει πατέρα τοῦ Πηλεγόνοσ ἢ Πελαγόνος, ἐξ οὗ καὶ ἡ χώρα Πελαγονία ἐκλήθη. 143. «ποταμός βαθυδίνης» κατὰ μίμησιν τοῦ ὁποίου καὶ Νικήτας εἰς Ἄλεξ. Κομνην. β, 1. Εὐριπιδ. Βακχ. 569. «τὸν δ' ὠκυράν διαβάς Ἄξιόν» Στραβ. 7, 330. 20—24.

(2) Πτολεμ. 3, 13. Στραβ. 7, 330. ἀποσπ. 20—24. Νικηφορ. Γρηγορ. 8, 14, 7, 13, 2, 7, 15, 1, 2. Κεδρην. σ. 205. ἐκδ. Παρισ. Εὐσταθ. εἰς Ὀμ. Ἰλ. 2, 248. Hadschi Chalfa p. 85. Clarkius Travels in various Countries part. 11. sect. 3. p. 354. Mannert, 7, 105. 470. Sickler, 2, 210. Pouqueville, t. 2. 487. 5, 437. Müller, Maked. p. 5. Ami Boué, Itin. t. 1. p. 208. 214. t. 2. 77. Desdèvises-du-desert, p. 43. Tafel, Thessal. p. 294—297. Pauly, Real-encyclop. ἐν λ. ἔτι δὲ Νικηφορ. Βρυσεν. 4, 18. Grote, t. 2. p. 335. Sickler, 2, 110. ἐσφαλμένως καλεῖ Βίστριτσαν. ὡσαύτως



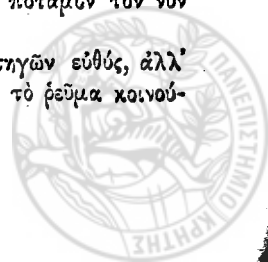
κανδελίου (Τετόβου) εἰς μικρὰν ἀπόστασιν τῶν Σκοπίων διέρχεται, καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν διευθυνόμενος ἐκ τοῦ βορρειοδυτικοῦ πρὸς τὸ νοτιοανατολικὸν καὶ διατρέχων δρόμον 80 λευγῶν, διαγωνίως διαιρεῖ τὴν Μακεδονίαν εἰς δύο σχεδὸν ἴσα μέρη, εἶτα δὲ στρεφόμενος πρὸς μεσημβρίαν ἐκβάλλει εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον.

Ἐν τῇ πηγῇ αὐτοῦ μικρὸς ὢν (1) ὁ Ἄξιός αὖξεται ἀκολούθως ὑπὸ τῶν πολλῶν παραποτάμων, οὓς ἀριστερόθεν καὶ δεξιόθεν δέχεται. Οὗτοι δέ, ἐκτὸς τοῦ Ἐριγῶνος (Γσάρνα), ὃς ἐν καιρῷ χειμῶνος καὶ ἀνοιξέως ὑπὸ τῶν βροχῶν καθίσταται διὰ σκαφιδίων μόνον βατὸς ἐκχυλίζων καὶ καταπλημμυρῶν τὴν Πελαγονικὴν πεδιάδα, ἄγνωστοι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ ἐπομένως ἀνώνυμοι ὄντες διάφορα ἐπιτόπια ὀνόματα λαμβάνουσι παρὰ τῶν νεωτέρων, οἱ δὲ κυριώτεροι αὐτῶν εἰσιν δεξιόθεν μὲν ὁ Παδάλιστας, πηγάζων ἐκ τῆς ἀνατολικῆς ὑπωρείας τοῦ Σκάρδου, καλουμένης Δέρβενσκα ἐκ τοῦ ἐν αὐτῇ παλαιόθεν εἰσπρακτομένου διοδίου τέλους, ὅπερ Τουρκιστὶ δερβὲν καλεῖται καὶ προσλαθὼν τὴν Βουλγαρικὴν κατάληξιν σκα ἐγένετο Δέρβενσκα ὑπονοουμένου τοῦ προσηγορικοῦ «ὄρους» (πλάνινα)· ἡ Τρέσκα ἐκ τοῦ πρὸς ἀνατολὰς διευθυνομένου κλάδου καὶ καλουμένου Βάδουνα, ὁ Βάδουνας ἐκ τοῦ ὁμωνύμου ὄρους ἐξερχόμενος καὶ ὁ μέγιστος πάντων Ἐριγῶν, περὶ οὗ κατωτέρω τὰ εἰκότα ρηθήσονται.

Ἄριστερόθεν δὲ ὁ Λέπενας ἐξερχόμενος ἐκ τοῦ Ὀρθήλου, διατέμνει τὸν πρῶτον κλάδον αὐτοῦ καὶ χύνεται

καὶ σχολιαστ. Καντακουζ. 2, 21. «τὸν Ἄξιόν ποταμὸν τὸν νῦν Βαρδάριον καλούμενον ἢ μᾶλλον Βιστρίτζα».

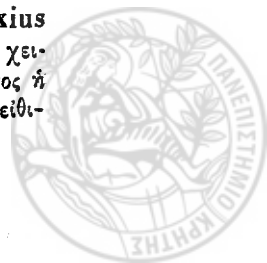
(1) Νικηφρ. Γρηγ. «οὐ τοσοῦτος ὁ ὢν ἐκ πηγῶν εὐθύς, ἀλλ' οὖν εἰς τὸ κάταντες ἰὼν καὶ ἄλλοις χειμάρροις τὸ ρεῦμα κοινοῦμενος».



ὑπεράνω τῆς πόλεως Σκοπίων. Ὁ Ἐγγίδερες πηγάζων ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὄρους, ἐνθα καλεῖται Δοναβίτσα, διέρχεται τὴν μεγάλην πεδιάδα τοῦ Μουσταφᾶ καὶ χύνεται εἰς τὸν Ἄξιόν μεταξὺ Σκοπίων καὶ Βελεσσοῦ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν τῆς τελευταίας, ἢ Βρεγάλνιτσα ἢ Βραύνιτσα (Ἀστυκός) λαμβάνων τὴν πηγὴν ἐν τῷ αὐτῷ ὄρει, καλουμένῳ ἐνταῦθα ἐπιτοπίῳ ὀνόματι Πιανίτσα, καὶ διαδρέχων τὴν πεδιάδα τοῦ Ἀστίβου (Στίπι) καθὼς καὶ αὐτὴν ταύτην τὴν πόλιν διερχόμενος ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἄξιόν μεταξὺ τῶν χωρίων Ἰσβορ καὶ Πόλοσκου (1). ὑπὸ τούτων τοίνυν αὐξόμενος ὁ Ἄξιός γίνεται μέγιστος, πανταχοῦ σχεδὸν διὰ σκαφιδίων ἐν καιρῷ χειμῶνος βατὸς καὶ πάντα τὰ μέρη, τὰ ὅποια διέρχεται, καταπλημμυρεῖ (2) καὶ διατέμνει τὴν Δαρδα-

(1) A. Boué t. 1, p. 196—198, καὶ Itin. t. 1. p. 247. Desdevises-du-dezert, p. 43. Sickler, 2, 210. ἀναφέρει καὶ Ῥαιδίαν καὶ Ἀσκορδον ἐκβάλλοντας εἰς τὸν Ἄξιόν. Ἄλλ' ὁ μὲν Ἀσκορδός (Liv. 44, 7). δὲν ἀνήκει ἐνταῦθα, τὸν δὲ Ῥαιδίαν οὐδεὶς μνημονεύει. Πολυαίν. στρατ. Ἄστυκός.

(2) Καμηνιατ. κεφ. 6. «Ποταμοὶ δὲ τινες παμμεγέθεις ἐκ τῆς Σκυθῶν ἐξορμώμενοι». Τιμαρίων. κεφ. 3. «Ποταμῶν δὲ οὗτος τῶν κατὰ Μακεδονίαν μέγιστος. ὃς ἐκ τῶν Βουλγαρικῶν ὄρων ἀρξάμενος κατὰ μικρὰ καὶ διεστηκότα βρεμᾶτια, εἶτα καὶ εἰς μισγάγκιαν πρὸς τῇ καθόδῳ συναγόμενος, Ὅμηρος ἂν εἶπεν, ἦς τε μέγας τε παρὰ τὴν παλαιὰν Μακεδονίαν καὶ Πέλλαν κάτεισι». Νικηφορ. Γρηγ. 8, 14, 7. «Καὶ τὸν Ἄξιόν τεθεάμεθα ποταμόν, ὃς μετὰ Στρυμόνα μέγιστος ἡμῖν ἔδοξεν» τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐσφαλμένον ἐξελέγχεται ἐκ τῶν ἀκολουθῶν. ὁ αὐτὸς 15, 1, 2. Καὶ Ἄξιός ποταμός ἀνωθεν ποθεν μέγιστος κάτεισι» Tafel, Thessal. p. 307. «Axium, non Strymonem, Axio licet, ut quidam volunt, majorem, Macedonibus fluvium terrae suae principalem fuisse, inde quoque consequitur, quod nomen ejus in Syriam transtulerunt, ubi alius nobis Axius fluvius occurrit». Νικηφορ. Γρηγ. 13, 7, 3. «οὐ μόνον ἐν χειμῶνος τε καὶ ἤρος ὥραις, ὀπνῆκα δαψιλέστερον ἔχει τὸ κράτος ἢ τῶν ὑδάτων φύσις βαπτιζουσά ποτε καὶ κατακλύζουσα τὰ εἰθι-



νίαν, Παιονίαν καὶ μέρος τῆς Πελαγονίας, διέρχεται δὲ πλησίον μὲν τῆς πηγῆς τὴν σημερινὴν πόλιν Καλκάν-
 δελι, εἰς ἀπόστασιν δὲ 6 ὥρων, τὰ Σκόπια καὶ ἀκολού-
 θως τὴν Βελεσσὸν καὶ τὴν τοῦ Ὀμήρου Ἀμυδῶνα ἢ
 Ἀβυδῶνα (1), ἐκ τῆς ὁποίας οἱ Παιόνες ἤλθον ἐπίκου-
 ροὶ εἰς Τροίαν καὶ πλησίον τῆς ὁποίας ἐξήρχετο κρήνη
 τις Αἴα καλουμένη καὶ καθαρῶτατον ὕδωρ εἰς τὸν θολε-
 ρὸν Ἀξιὸν ἐκδιδοῦσα (2) καὶ κάλλιστον, ὅπερ ὁ σχολια-

σμένα μέρη τῆς γῆς, ἀλλὰ καὶ φθινοπώρῳ». Καντακουζην. 2, 58.
 «Παρά τὸν Ἀξιὸν ἐλθὼν καὶ πειρώμενος διαβαίνειν οὐ συνεχωρεῖτο,
 πλημμυροῦντος τοῦ ποταμοῦ ἐξ ὄμβρων βραχέων ἀθρόον κατε-
 νεχθέντων». Θεοφυλακτ. ἐπιστ. 55. (τ. 3. σελ. 693). «ὅν ἡ
 παλαιὰ μὲν καὶ Ἑλληνικὴ Ἀξιὸν, ἡ δὲ νέα καὶ βράβραρος Βαρδουά-
 ριον ὀνομάζει, οὗτος . . . τῇ τακείῃ χιόνι νῦν ὄγκωθεις καὶ μῆτε
 πεζοῖς διαβαίνειν διδούς μῆτε γέφυραν ἔχων διὰ τὰ κακῶς ἀπο-
 λούμενα ποταμοτελώνια σκαφιδίῳ μονοπήχει πορεύσιμος γίνεται».

(1) Ὀμηρ. Ἰλ. Π. 248. «ἤγαγεν ἐξ Ἀμυδῶνος ἀπ' Ἀξιοῦ εὐ-
 ρυρέοντος»

τηλόθεν ἐξ Ἀμυδῶνος ἀπ' Ἀξιοῦ εὐρυρέοντος»

Στραβ. 7. 330. ἀποσπ. 20. 23. «Ἐπίκειται δὲ τῷ ποταμῷ χω-
 ρίον ἐρμυνὸν, ὃ νῦν μὲν καλεῖται Ἀβυδῶν, Ὀμηρος δὲ Ἀμυδῶνα
 καλεῖ».

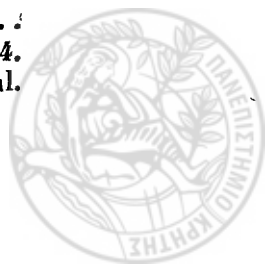
(2) Ὀμ. Ἰλ. Β, 850. Στραβ. 7, 330. ἀποσπ. 21. 23. Εὐ-
 σταθ. εἰς Ὀμ. Ἰλ. 2, 850. ὁ μὲν σχολιαστὴς τοῦ Ὀμήρου ἐρμη-
 νεύων τὴν λέξιν κάλλιστον διὰ τῆς λέξεως γονιμώτατον ἀποδί-
 δωσι τῷ Ἀξιῷ καὶ μεταβάλλει τὴν λέξιν Αἴην εἰς αἴαν δηλοῦσαν,
 γῆν, ἐξ οὗ καὶ ὁ στίχος Ἰλ. Φ. 158. «Ἀξιοῦ ὅς κάλλιστον ὕδωρ
 ἐπὶ γαῖαν ἴησιν» ὅπερ κατὰ Πλίνιον (31, 40) εἶχεν ιδιότητα νὰ
 μεταβάλλῃ εἰς μέλανα τὰ ἐν αὐτῷ λουόμενα ζῶα. ὁ δὲ Ταφέλιος
 (Thessal. p. 288). συνωδᾷ τῷ σχολιαστῇ ὀρθῶς λέγει ὅτι ὁ
 Ὀμηρος ἐννοεῖ τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ ποταμοῦ, ἐνθα ἦν καθαρὸν καὶ
 οὐ θολερὸν τὸ ὕδωρ καὶ ἀποδείκνυσι τὴν γνώμην τοῦ σχολιαστοῦ
 ὀρθὴν ἐκ τῆς χώρας, ἣν διερχόμενος καὶ καταβρέχων γονιμοποιεῖ
 ὡς αὐτὸς Ὀμηρος μαρτυρεῖ (Ἰλ. Φ. 154). «Ἐκ Παιονίας ἐριβώ-
 λου» Στραβ. ἀποσπ. ἐκδ. Tafel p. 16. not. 36. Hinc Aeae fon-
 tem a veteribus fictum esse arbitror, ut tot alia» περὶ τού-
 του ὄρα πλείονα ἐν σελ. 19. σημ. 49. ἐκδ. ἀποσπ. Στραβ. ὑπὸ Tafel.

στῆς καὶ τῶν νεωτέρων τις ἀποδίδωσιν εἰς τὸ τοῦ Ἄξιου ὕδωρ γονιμοποιοῦν τὴν χώραν. Εἶτα δὲ προΐων ὁ ποταμὸς πρὸς μεσημβρίαν τῆς Βελεσσοῦ καὶ Ἀμυδῶνος μεταξὺ τοῦ δευτέρου κλάδου τοῦ Ὀρθήλου, καθήκοντος μέχρι τοῦ ποταμοῦ καὶ τοῦ πρώτου κλάδου τοῦ Μουστάτζου, ἀνερχομένου ὡσαύτως μέχρι τοῦ ποταμοῦ, ἀκολουθῶς κατέρχεται μεταξὺ τοῦ παρὰ τὸ Βέρμιον κατὰ Μύλλερρον Δυσῶρου πρὸς δυσμὰς καὶ τοῦ πρώτου κλάδου τῆς Κερκίνης πρὸς ἀνατολάς, ἔνθα ἀποτελοῦνται τὰ στενὰ τοῦ ποταμοῦ, ἀρχόμενα παρὰ τὸ κρημνῶδες φρούριον Προύσακον (1), ὅπου ἔκειτο ἡ Ἀμυδῶν τοῦ Ὀμήρου, καὶ τελευταῖον χωρίζων τὴν Βοττιαϊίδα τῆς Μυγδονίας (2) καὶ σχηματίζων τὸ παρ' Ἡροδότῳ μνημονευόμενον ἔλος ἐνοῦται μετὰ τοῦ Λουδίου (3), ὃς τὸ πάλαι συνηνοῦτο μετὰ τοῦ Ἀλιάκμονος καὶ εἰς ἀπόστασιν 4

(1) Νικητ. εἰς Ἀλεξ. υἱὸν Ἰσακ. 3, 1. (σελ. 665. ἔκδ. Βονν.) ἀφρούριόν τι... λεγόμενον Προύσακον, ὅπερ ἡ μὲν φύσις ἀρχῆθεν φιλοτίμως ἐξευρέ τε καὶ ἀνέδωκεν. Πέτραι γάρ εἰσιν ἀπορρώγες δισχιδεῖς, συνεπτυγμέναι ἀλλήλαις, μία δ' ἐστὶν εἰς αὐτὰς ἄνοδος στενὴ καὶ βίαιος καὶ ἀμφίκρημος... καὶ ποταμὸς βαθυδίνης ὁ Ἄξιός ἀμφιπερικλῶμενος ἐπιτειγίζει ταύτας παραλογώτερον» καὶ σελ. 667—669. Γεωργ. Ἀκροπολ. κ. 44. (σελ. 84. ἔκδ. Βονν.) Νικηφορ. Γεργ. 9, 5, 3. Καντακουζ. 1, 55. 56. 3, 42. Κεδρην. σελ. 713. Tabula Peut. VII. ἐσφαλμένως τοῦτο καλεῖ Δεμίρκαπι ὁ Schaffarik (in Wiener Jahrb. vol. 46. p. 54.) F. Beaujour 1, 207. Tafel, edit. fragm. Strab. p. 15.

(2) Ἡροδοτ. 7, 123. «τὸν Ἄξιόν ποταμόν, ὃς οὐρίζει χώραν τὴν Μυγδονίην τε καὶ Βοττιαϊίδα». 7, 114. «παρὰ τὸ ἔλος τὸ ἐπ' Ἄξιου ποταμοῦ». Rouqueville, t. 3. p. 114. n. 1. Tafel, Thessal. p. 219.

(3) Ἡροδοτ. 7, 127, «μέχρι Λουδίῳ καὶ Ἀλιάκμονος... ἐς ταῦτ' ἄβηθρον τὸ ὕδωρ συμμίσγοντες» Müller, Maked. p. 4. n. 4. Tafel, edit. frag. Strab. p. 18. not. 43. Thessal. p. 219.



ὠρῶν ἀπὸ τῆς Θεσσαλονίκης ἐκβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν μεταξὺ Χαλάστρας καὶ Θέρμης (1) καὶ οὕτω καθίσταται ἐν μέρει ναυσίπορος (2).

Ὁ ποταμὸς οὗτος ἐκπαλαί τὴν κοίτην αὐτοῦ καταλιπὼν ἐσχημάτισεν ἄλλην νέαν εἰς ἀπόστασιν δύο ὠρῶν, ἣ δὲ παλαιὰ ὡς διώρυξ τις ἢ φάραγξ γενομένη καλεῖται ὑπὸ τῶν κατοίκων παλαιὸς Βαρδάρης (3), καί, καίπερ ἐν τῇ ἀρχαιότητι γεφύρας ἔχων (4) πρὸς διάβασιν,

(1) Στραβ. 7, 330. ἀποσπ. 20. Πτολεμ. 3, 13. Νικηφ. Γρηγ. 13, 81. Cousinéry, t. 1. p. 62. Leake, t. 3. p. 259. Des-devises-du-dezert, p. 43.

(2) Καμηνιατ. ἰστ. Σαρακ. κ. 6. «Ποταμοὶ δέ τινες . . . καὶ ταῖς δι' αὐτῶν ἀπὸ τῆς θλάσσης ἀναδρομαῖς, δι' ὧν ἐπινοεῖται ποικίλη τις πρόσδος τῶν χειρῶν τοῖς ὕδασιν ἐκεῖνος συγκαταρρέουσα». Νικηφ. Γρηγ. (ὄν ἐσφαλμένως Μάννερτος; 7, 476. ἐκλαμβάνει ἀκμάσαντα εἰς τὴν δ' ἑκατονταετηρίδα) 8, 14, 7. «Ἄλλ' οὖν εἰς τὸ κάταντες . . . ἤδη καὶ ναυσίπορος ἐνίστε καὶ ἐνιαχοῦ καθίσταται». Wilhelm Tyr. 2, 13. «ad Berdarium fluvium . . . enavigato amne». Hadschi Chalfa, p. 85. Οὕτω μὲν κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα, νῦν δὲ οἱ κάτοικοι ὑπὸ τῆς φύσεως ὀδηγούμενοι καὶ τῆς ἀνάγκης ἐλαυνόμενοι σχεδίασ κατασκευάζουσι καὶ δι' αὐτῶν πάντα τὰ ἐπιτόπια προϊόντα καὶ μάλιστα σίτον μετακομίζουσι εἰς Θεσσαλονίκην.

(3) Νικηφορ. Βρυεν. ἰστ. 4, 18. «χρόνους δὲ πρότερον βραχὺ τι τῆς ἰδίας ἀπονεύσας πορείας, ἐτέρως ἐτράπετο, οὐ πάνυ τε δυοῖν ἢ τριοῖν σταδίων τῆς προτέρας διόδου ἀπεχούσης, ὥστε ξυμβῆναι τὴν πρώτην ἐκεῖνου πάροδον διώρυχα εἶναι αὐτοφυῆ». Ἄνν. Κομνην. βιβλ. 1. σ. 18. ἐκδ. Παρισ. «Τούτων οὖν τῶν δυοῖν παρόδων τῆς τε παλαιᾶς χαράδρας καὶ τῆς ἀρτι γενομένης πορείας . . . τῇ δὲ παλαιᾷ διόδῳ ἤδη φάραγγι γενομένη ἐκ τῆς τοῦ ρεύματος ἐπιρροίας, καθάπερ οὐτοφουεῖ ἀποχρησάμενος διώρυγι ἐστρατοπεύδουσε». Τοῦτο δ' ἐγένετο μετὰ Στράβωνα κατὰ τὴν εἰκασίαν τοῦ Κουσινεροῦ (vol. 1. p. 61—62.) καὶ Ταφελίου (Thessal. p. 293.) «ergo Axii alveum post Strabonis ævum mulatum suspicatus est Cousineryus». καὶ p. 292. «veterem Bardarium ab incolis dictum».

(4) Πλουταρχ. Δημητρ. κ. 42. «ἐπὶ τὴν τοῦ Ἀξίου γέφυραν».

δύσβατος ὁμῶς ἦν, ὡς καὶ νῦν ἔτι τοιοῦτός ἐστιν, ὅτε ἐν καιρῷ πολυομβρίας, αὐξομένου τοῦ ὕδατος, διαλύεται ἡ γέφυρα ἢ μεταξὺ Θεσσαλονίκης καὶ Πέλλης κειμένη ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ καὶ καθίσταται ἐπικίνδυνος τοῖς διαβάταις, οἱ ὅποιοι ἀναγκάζονται, καταλείποντες τὴν συνέχειαν τῆς ὁδοῦ, νὰ τραπῶσι πρὸς βορρᾶν, ἔνθα στενοῦνται ἡ κοίτη, ἵνα ἐν σχεδίαις ἀκινδύνως διαβῶσιν αὐτόν· τούτου ἕνεκα ὁ ποταμὸς ἐχρησίμευσεν ὡς τεῖχος καὶ προπύργιον τοῖς ἀρχαίοις Μακεδόσιν ἐκ μέρους τῆς Παιονίας (1).

2) Ὁ Ἐριγῶν (Τσάρνα μὲν Βουλγαριστί, Κουτζούκ-

ὁδοιπορ. Ἱεροσολ. σ. 605. ἐκδ. Βεσελιγγ.» civitas Thessalonica. Mutatio ad decimum. Mutatio Gephira (ἀντι Gephyra). civitas Palli (ἀντι Pellae). «Liv. 44, 43.» ante lucem Axium amnem trajicere, cum finem sequendi propter difficultatem transitus fore ratus Romanis». Tafel, Thessal. p. 306. n. 21. «Bellorum tempore is pons solvi solebat, quod Livii locus (44, 43) innuit». Νικηφορ. Γρηγ. 13, 7, 3. «ἐτέραν τῆς ἐγνωσμένης διάβασιν». πάλαι μὲν μία ἦν γέφυρα ἐπὶ τοῦ Ἀξιῶ ἢ προμνησθεῖσα, νῦν δὲ ἐκτὸς αὐτῆς τρεῖς ἄλλαι ὑπάρχουσιν ἐν ταῖς πόλεσιν, αἱ διέρχεται ὁ ποταμὸς, ἐξ ὧν ἡ μὲν ἐν Βελεσσῶ λίαν μεγάλη καὶ λιθινῆ, ἐξ ἧς καὶ ἡ πόλις τουρκιστὶ καλεῖται Κιουπουρλί, τούτέστι γεφυρωτὴ «(Hadschi Chalfa, p. 90. Kömprili (ἀντι Κιουπουρλί) . . . der Fluss Vardar Kommt von Uskub, und geht hier durch eine Steinere Brücke durch. daher der Name des Orts». ἡ δὲ τρίτη ἐν Σκοπίοις κτισθεῖσα ἐκ λίθων κατὰ τὸν 16 αἰῶνα. Λαόνικ. Χαλκοκονδ. 10. σ. 282. ἐκδ. Παρισ. «τὴν ἐπὶ τῶν Σκοπίων γέφυραν ἐπ' Ἀξιῶ ποταμῶ» περὶ ἧς ὅρα Tafel, Thessal. p. 306. καὶ ἡ τετάρτη εἰς Καλκάνδελι (Γέτοβον).

(1) Στραβ. 7, 330. ἀποσπ. 4. «Ἦ δὲ Παιονία . . . ἔχουσα τὰς εἰσβολὰς ἐπὶ τὰ πρὸς νότον στενὰ (Tafel, edit. fragm Strab. p. 8. n. 12. 13.) δι' ὧν ὁ Ἀξιὸς ῥέων δυσεἰσβολὸν ποιεῖ τὴν Μακεδονίαν ἐκ τῆς Παιονίας, ὡς ὁ Πηνειὸς διὰ τῶν Τερπῶν φερόμενος ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος ἐρμυνοῖ αὐτήν».



Καρασσοῦ δὲ Τουρκιστὶ) ποταμὸς (1) πηγάζων ἐν τῷ δευτέρῳ ζυγῷ τοῦ Σκάρδου, τῷ ἐπικληθέντι ἤδη Κοράβῳ πλησίον τῆς κωμοπόλεως Κριτσόβου (2) καὶ κατ' ἀρχὰς ῥέων ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν διέρχεται τὴν πεδιάδα τοῦ Κριτσόβου, Πριλάπου καὶ Βιτωλίων καὶ εἶτα στρεφόμενος πρὸς ἀνατολὰς διαβῆγγυσι πρῶτον μὲν τὸν πρῶτον κλάδον τοῦ Μουστάτζου Μορίχοβον καὶ εἶτα τὸν Βάβουαν, χωρίζων αὐτὰ ἀπὸ τοῦ Βερμίου, ὅπου σχηματίζεται τὸ στενὸν καὶ οὕτω μετὰ ταῦτα ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἀξιὸν πρὸς μεσημβρίαν τῆς Βελεσσοῦ πλησίον χωρίου τινὸς καλουμένου Πόλοσκον (3). Ὁ πο-

(1) Στραβ. 7, 327. 329. ἀποσπ. 12. 330. ἀποσπ. 20. 22. 23. Πτολεμ. 3, 13. Liv. 31, 39. 39, 53. «et ad Oshpogum flumen posuerunt castra... vallo super ripam amnis ducto (Erigonum incolae vocant) tendet» Desdevises-du-desert, p. 316. παρενοήσας τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Λιουίου ταυτίζει τὸν Ἐριγῶνα ποταμὸν τῷ Ὄσφαγῳ παραποτάμῳ τινὶ αὐτοῦ. Ἀρρίαν. ἐκστρατ. Ἀλεξ. 1, 4. Pauly, Realencyclor. ἐν λ. λίαν ἐσφαλμένως ταυτίζει τοῦτον τῷ παρ' Ἡροδότῃ (4, 90) μνημονευομένῳ Ἀγριάνῃ, ἐνθα σαφέστατα λέγει ἀεκδιδοὶ δὲ... ὁ δὲ Ἀγριάνης εἰς τὸν Ἔβρον, ὁ δὲ εἰς θάλασσαν τὴν παρ' Αἴνῳ πόλει». Μελετ. γεωγραφ. τ. 2. σ. 467. Ἐριγώνιον ἀντὶ Ἐριγῶνα ἔχει. Sickler, 2, 210. ἐσφαλμένως καλεῖ Ferina καὶ Mannert, 7, 477. «er trägt, jetzt den Namen Bistrizta» συγγέει τὸν Ἐριγῶνα τῷ Ἀλιάκμονι. Pouqueville, 3, 183. παρεφθαρμένως καλεῖ Zirna ἀντὶ Tzarna. Desdevises, p. 43. ὡσαύτως ἐσφαλμένως τρισὶν ὀνόμασι καλεῖ, καὶ A. Boué, Itin. t. 1. p. 252. Abel, Maked. p. 12. ὀρθῶς καλεῖ.

(2) Πτολεμ. 3, 12. Κεδρην. σ. 708. ἐκδ. Παρισ. Στραβ. 7, 330. ἀποσπ. 20. ἐνθα λίαν συγκεχυμένως ὁ ἐπιτομεὺς συνάπτει τὸν Ἐριγῶνα μετὰ τοῦ Λουδίου, περὶ οὗ ὄρα Ταφέλιον ἐν ἐκδ. Ἀποσπ. Στραβ. σελ. 14. σημ. 35. καὶ σελ. 18. σημ. 46. Desdevises, p. 44. ἐσφαλμένως τίθησι τὴν πηγὴν εἰς τὸν Βερτίσκον.

(3) Abel, p. 12. Desdevises, p. 44. Mannert, 7, 476. διορθωτέος ἐνθα ἐσφαλμένως λέγει ὅτι κατὰ Πτολεμαῖον ἡ ἔνωσις τοῦ Ἐριγῶνος μετὰ τοῦ Ἀξιῦ γίνεται δύο γεωγρ. μιλ. βορρείουδου-

ταμὸς οὗτος ἔχων δρόμον 60 λευγῶν δέχεται ἑκατέρωθεν ἐκ τῶν τὴν κοιλάδα αὐτοῦ περικυκλούντων ὄρων ἐν τῇ μακρᾷ πορείᾳ ὑπὲρ τοὺς 30 παραποτάμους, ἀγνώστους τοῖς ἀρχαίοις (1), τῶν ὁποίων ἐπισημότεροί εἰσιν οἱ ἀκόλουθοι, πάντες, δύο μόνων ἐξαιρουμένων, φέροντες Βουλγαρικὰ ὀνόματα. δεξιόθεν μὲν λαμβάνει ἐκ τῆς ὑπωρείας τοῦ Σκάρδου τὸν παραπόταμον Σλίβοβα-ρεκα, οὕτω ἐκ τοῦ ὁμωνύμου χωρίου, τὸ ὁποῖον διέρχεται, καλούμενον, τὸν Σέμνιτσαν καὶ τὸ Δραγόρι (2), τὸ ὁποῖον, πηγάζον ἐν τῷ Περιστερίῳ διέρχεται πρῶτον μὲν τὴν ἐν τῇ ὑπωρείᾳ αὐτοῦ κειμένην κώμην Μεγάροβον, εἶτα δὲ τὴν ἀγορὰν τῶν Βιτωλίων, ἡ συκοινωνία τῆς ὁποίας γίνεται διὰ πολλῶν γεφυρῶν λιθίνων τε καὶ ξυλίνων, ἐφ' ὧν καὶ ἐμπορικὰ κτασθήματα ὑπάρχουσιν ἰδρυ-

τικῶς τῆς Πέλλης, ὡς ἐν τῷ χάρτῃ παρίστησιν αὐτόν, ἐν ᾧ μεγάλη ἀπόστασις ὑπάρχει. Pouqueville, 3, 183. «au N. E. ἀντὶ au N. ouest». Müller ἐν τῷ παραρτήματι ἐσφαλμένως λέγει ὅτι χύνεται εἰς τὴν λίμνην τοῦ Λουδίου «der Karasou, unstreitig der Erigon, fließt in den See des Ludias».

(1) Στραβ. 7, 327. «Ὁ δὲ Ἐριγῶν πολλὰ δεξάμενος ρεύματα ἐκ τῶν Ἰλλυρικῶν ὄρων καὶ Λυγκηστῶν καὶ Βρύγων καὶ Δευριόπων καὶ πλειόνων (ὅπερ ὁ Κοραῆς ὀρθῶς διορθοῖ Πελαγόνων) εἰς τὸν Ἄξιόν ἐκδίδωσι». ὄρα Tafel, Egnat. p. 41.

(2) Pouqueville, t. 3. p. 183. «Monastir ... est traversé par une rivière appelée Peristera, dont la source principale existe dans le mont Dovletgic. c'est sur les bords de cet affluent du Vardar qu'on découvrait l'emplacement de Stobi...» ἔνθα φύρδην μύγδην συνάπτονται πράγματα λίαν ἀφροστώτα ἀλλήλων· διότι πρῶτον μὲν ὁ ποταμὸς οὗτος ὑπ' οὐδενὸς καλεῖται Περιστερά, ἀλλὰ Δραγόρι (ὄρα Desdèvises. p. 44)· δεῦτερον δὲ ὄρος Δοβλετζίκι δὲν ὑπάρχει, ἀλλὰ τόπος τις πεδινὸς καὶ κατάφυτος, ἐν ᾧ ἐν τῶν νεκροταφείων Βιτωλίων ὑπάρχει, οὕτω καλεῖται· καὶ τρίτον ὁ ποταμὸς οὗτος δὲν ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἄξιόν ἀπέχοντα 12—15 ὥρων, ἀλλ' εἰς τὸν Βοιγῶνα, διερχόμενον πρὸς ἀνατολὰς τῆς πόλεως εἰς ἀπόστασιν

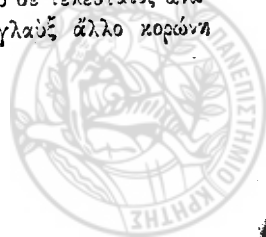


μένα, καὶ τελευταῖον δέχεται τὸν παρὰ Λιουίῳ (1) μνημονευόμενον Βεῦον ποταμὸν πηγάζοντα ἐν τῷ Περιστεριῷ μεσημβρινώτερον τοῦ προηγουμένου, διερχόμενον τὴν τῆς Φλωρίνης (Λυγκηστικῆς) πεδιάδα καὶ ἐκβάλλοντα εἰς τὸν Ἐριγῶνα ἐν τῷ μέρει, ἐνθα ὁ ποταμὸς στρέφεται πρὸς ἀνατολάς· ἀριστερόθεν δὲ τὸν Ὀσφαγον (2), τὸν Κάδρισον καὶ Ῥαίτσιον, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ μὲν δύο πρῶτοι ἐξερχόμενοι ἐκ τῆς δυτικῆς ὑπωρείας τοῦ Μουστατζου ἀρδεύουσι τὴν πεδιάδα τοῦ Πριλάπου, ὁ δὲ τρίτος μεσημ-

ἡμισείας ὥρας. A. Βουέ, Itin. t. 1. p. 258. 261. ἐσφαλμένως καλεῖ Δέβριτσαν.

(1) Liv. 31, 33. «Ad Lyncum stativa posuit prope flumen Bevum». Στεφ. Β. ἐν λ. Βεῦη, πόλις Μακεδονίας καὶ πρὸς αὐτῇ Βεῦος ποταμὸς». Μελετ. γεωγρ. t. 2. σ. 467. καλεῖ αὐτὸν Λυγκῆστιον, Λύγκιον καὶ Λύντζαν. Müller, Maked. p. 17. 47. «wo auch der Fluss Bevus vorkommt, der wahrscheinlich zu den Zuflüssen gehört, die Erigon nach Strab. 7, 327. ἐκ Λυγκηστῶν erhält». Tafel, Egnat. p. 41. «de Tzernae affluentibus v. inprimis tabulam geographicam Franco-Galli Lapie, fol. VIII. Bevum flumen (Liv. 31, 33.) Tzernae valli assigno (erat enim Lyncei fluvius, (Liv. l. c.). Ἐκ τούτων ἔπεται ὅτι εἰκοσιτολογῶν καὶ οὐκ ἀληθῆ λέγων ἐξελέγχεται ὁ Desdevises-du-dezert. p. 18. «Aux sources de la Resna et du Bevus (Liv. XXXI, 22. ὅπου ὁμοῦς οὐδεὶς γίνεται λόγος περὶ Βεῦου) dont on retrouve le nom dans le petit village de Bohoun (l'emplacement de Bévum) indiqué par la carte de Lapie». διότι ὁ Βεῦος πηγάζει ἐκ τῆς ἀνατολικῆς γομμῆς τοῦ Περιστερίου ἀπέναντι τῆς Φλωρίνης πρὸς μεσημβριάν τῶν Βιτωλίων, καὶ οὐχὶ μακρὰν πρὸς βερόαν εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Ῥέσνης, ἐντεῦθεν τῆς ὁποίας ὑπάργει Βουλγαρικὸν χωρίον καλούμενον Μπόουμον, ὅπερ μηδεμίαν σχέσιν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος ποταμῷ ἔχει. Καὶ Ταρέλιος καὶ Δεσδεβίτζιος ἔχουσι πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν αὐτὸν χάρτην τοῦ Λαπίου· ἀλλ' ὁ μὲν πρῶτος ὀρθῶς ἐνοῶν ἀληθῆ λέγει, ὁ δὲ τελευταῖος ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην τὴν παροιμίαν «ἄλλο γλαυῦ ἄλλο κορώνη σθέγγεται».

(2) Liv. 31, 39.



βρινώτερον ἐκ τῆς αὐτῆς ὑπωρείας πηγᾶζων ἐκδίδοι εἰς τὸν Ἐριγῶνα πλησίον τοῦ Βουλγαρικοῦ χωρίου Τροϊάκου (1).

Οὕτω τοίνυν ὁ Ἐριγῶν διατρέχων ὁδὸν 60 λευγῶν καὶ ὑπὸ 30 παραποτάμων καὶ χειμάρρων αὐξόμενος ἀρδεύει τὴν τῆς Πελαγονίας καὶ Δευριόπου πεδιάδα καὶ ἐν καιρῷ χειμῶνος καὶ ἔαρος ἐκχειλίζων τῆς κοίτης καὶ καταπλημμυρῶν τὰς ἐκατέρωθεν τῶν ὄχθων αὐτοῦ κειμένας πεδιάδας καθίσταται δύσβατος καὶ ἐπὶ τινα καιρὸν διακόπτεται ἢ συγκοινωνία τῶν ἐκεῖθεν καὶ ἐντεῦθεν τοῦ ποταμοῦ κατοίκων τῆς Πελαγονικῆς πεδιάδος.

3) Ὁ Ἀλιόκμων (2) (Ἰντζέ-Καρασοῦ Τουρκιστὶ καὶ Βίστριτσα Βουλγαριστὶ (3) ἀρχόμενος ἐκ τῆς ἀνατολι-

(1) A. Boué V. t. 1. p. 80. Itin. t. 1. p. 254. «Prilip... elle est arrosée par le petit cours d'eau du Kandrisou, où on jette à Prilip toutes les ordures». Desdèvises, p. 44. «Le Dragor arrose Monastir, le Kandris Prilip, le Raetz fortement encaissé entre de hautes montagnes, forme le petit bassin isolé de Trojak».

(2) Ἡσιόδ. Θεογν. 341. Ἡρόδοτ. 7, 127. Στραβ. 7, 129. ἀποσπ. 5. 12. 14. 330. ἀποσπ. 20. 22. Ἡτολεμ. 3, 13. Καντακουζ. 4, 18. Κμηνιατ. κερ. 6. Liv. 43, 53. Cäs. B. C. ἐσφαλμένως θεωρεῖ (3, 36) ὡς ὄριον τῆς Μακεδονίας καὶ Θετταλίας. Plin. 4, 10. Claud. B. G. 179.

(3) Mannert, 7, 510. πάντα σχεδὸν ἐσφαλμένα ἱστορεῖ καὶ Sickler, 2, 240. ἐσφαλμένως Πλαταμῶνα καλοῦσι, Pauly, Real-encyclopäd. ἐν λ. λέγει «jetzt Jenicora Jedsjekarasou, nach andern Platamone» Forbiger αὐτόθι ἐν λ. Lydias (Indjekara oder Bistritzta), Müller, Maked. p. 4. «der Haliakmon jetzt Bichlista geheissen». A. Boué, Itin. t. 2. p. 85. «L'Indgé-Karasou, le Bistritzta des Slaves et des Zinzares et le Vistritzta des grecs (la denomination de Bistritzta (limpide) dont les grecs ont fait Vistritzta est extrêmement comme parmi les Slaves pour des rivières coulant un peu rapidement). ἡ τελευταία αὕτη διάκρισις τοῦ Vistritzta καὶ Bistritzta ἀσχημὸς ἐστὶ διότι



κῆς πλευρᾶς τοῦ Βοΐου ὄρους (Γράμμου), ἐκ τοῦ ὁποίου πρὸς ἀνατολὰς μὲν διευθύνεται ὁ Βόρξας, πρὸς μεσημβρίαν δὲ ὁ Βερκετήσιος καὶ πρὸς ἄρκτον ὁ Βαρνοῦς, καὶ διερχόμενος ἐκ τοῦ βορραιοδυτικῆς πρὸς τὸ μεσημβρινοανατολικὸν τὴν Ὀρεστίδα (Καστορίαν) καὶ Ἐλίμειαν (Ἀνασελίτσαν) στρέφεται πρὸς τὸ βορρειοανατολικόν, διέρχεται μεταξὺ τοῦ μεσημβρινοῦ κλάδου τοῦ Βερμίου (Βουρήνου) πρὸς βορρᾶν καὶ τῶν Καμβουνίων καὶ Πιερίων ὄρων πρὸς μεσημβρίαν κάτωθεν τῆς πόλεως Βερρόιας, διαχωρίζει τὴν Ἠμαθίαν ἀπὸ τῆς Πιερίας καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον (1), οὐχὶ ὡς πάλαι ποτὲ μετὰ τοῦ Λουδίου, ἀλλὰ μεμονωμένος.

Ὁ Ἀλιάκμων ἴσος τῷ Ἀξιῷ σχεδὸν κατὰ τὸ μέγεθος εἶναι εἰς τῶν μεγάλων ποταμῶν τῆς Μακεδονίας· διότι ἡ κοίτη αὐτοῦ εἶναι ἐν μέρει μείζων τῆς τοῦ

καὶ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς ὡς λ. γ. παρὰ Καντακουζηνῶ (2, 25) εὑρηται Βίστριτσα, καὶ παρὰ τοῖς νεωτέροις. Tafel, Thessal p. 288. «(habet Macedonia plures Bistritzas)». A. Boué, Itin. t. 1. p. 282. 300. 2, p. 216. 250. 1, 214. 2, 85. 1, 219. 220. Tafel, edit. fragm. Strab. p. 9. not. 43. Haliacmon (Turcarum Indsché-Karasou)». Abel, Maked. p. 3. «der Haliacmon (Bistritza von den Bulgaren, Indje-Karasu von den Türken genannt)». Desdevises, p. 39. L'Haliacmon (Indjé-Karasou, ou fleuve fou, ainsi appelé parce qu'il a le cours variable et impetueux d'un torrent». καὶ ἐν σελ. 86. ἀντιφάσκων ἑαυτῷ ἐσφαλμένως καλεῖ Νασιλίτσαν καὶ διαστέλλει τὸν Βίστριτσαν τοῦ Ἰντζέ-Καρασοῦ «on voit à l'O. le lit du Bistritza (ou Nasilitza) qui forme avec le Venético l'Indgé-Karasou». M. de la Colonche Rev. des Soc. Sav. v. 126—131. Πτολεμ. 3, 13. ἐσφαλμένως τίθησι τὴν πηγὴν αὐτοῦ εἰς τὰ Καναλοῦια ὄρη, περὶ ὧν ὄρα τὰ περὶ Κανδαουτας εἰρημένα· καὶ Pauly, Realencyclor. ἐν λ. ἐτι μᾶλλον σφάλλεται τιθεὶς τὴν πηγὴν αὐτοῦ ἐν τῇ Τύμφῃ παρὰ τῇ Πίνδῳ.

(1) Ἰεροδ. 7, 127. Στραβ. 329. 5. 330. 24.

Ἄξιου ἔχουσα πλάτος 400 ποδῶν κατὰ τὴν γενομένην καταμέτρησιν τῶν νεωτέρων (1). Τῶν δὲ παραποτάμων, οὗς ἐκατέρωθεν ὁ ποταμὸς λαμβάνει, ἀσήμεων καὶ ἀνω-νύμων παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὄντων ἐξαιρουμένου ἑνός, ἐπισημότεροί εἰσιν, δεξιόθεν μὲν ἐξερχόμενοι ἐκ τοῦ Βερκετησίου καὶ τῶν Καμβουνίων, ἡ Βέλιτσα, ἡ Πριμορίτσα, τὸ Γρεβενίτικον, τὸ Βενέτικον καὶ ὁ Ἄσχορδος (Κρασσοπούλι) (2). ἀριστερόθεν δὲ τὰ ὕδατα τῆς Ὀρεστίδος λίμνης (Κελέτρου καὶ Καστορίας) ἐκρέοντα δι' ὄχετοῦ πλάτος ἔχοντος 260—300 ποδῶν, καὶ τοὺς χειμάρρους καὶ ὅλως ἀσημάντους καὶ δὴ ἀκατανομάστους παραποτάμους, τοὺς πηγάζοντας ἐν ταῖς ὑπωρείαις τοῦ Βερμίου ὄρους καὶ ἐκβάλλοντας εἰς αὐτόν (3).

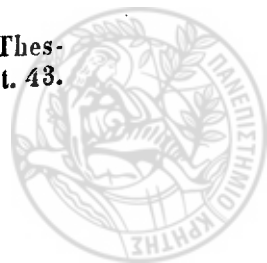
Καὶ ὁ ποταμὸς οὗτος, τοῦ ὁποίου τὰ ὕδατα ἐν καιρῷ τῆς πολυομβρίας ἔχουσι χρῶμα ἐρυθροῦν ἕνεκα τοῦ ἐρυθροῦ ἀργίλου, εὐρισκομένου ἐν τῇ κοίτῃ, αὐξόμενος ὑπὸ τῶν χειμάρρων καὶ παραποτάμων ἦν πλωτὸς τριήρεσι μέχρι τῆς Βεβροίας κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα (4). τανῦν δὲ σχεδίαίς διαβαίνουσιν αὐτὸν ἐν καιρῷ τοῦ χειμῶνος καὶ ἔαρος.

(1) Sickler, 2, 210. A. Boué It. 2. 85.

(2) Liv. 44, 7. «Progressus inde dici iter, ad Ascordum flumen posuit castra». Sickler, 2, 210. ἐσφαλμένος καταλέγει τοῦτον ἐν τοῖς τοῦ Ἄξιου παραποτάμοις. M. L. Heuzey carte de l'Olympe. A. Boué, Itin. t. 2. p. 85 Voy. t. 1. p. 187. 188. Desdevises, p. 40. «c'est l'Alcordus (ἀντὶ Ascordus) (Khrasopouli) qui appartient au bassin tout à fait inferieur, entre l'extremité nord des monts Pieriens et de rivage Egéen». καὶ σελ. 301.

(3) Desdevises, p. 40. Abel, p. 3.

(4) Καντακουζην. 4, 18. Καμηνιατ. κερ. 6. Tafel, Thesal. p. 219. 288. 312. edit. fragm. Strab. p. 18. not. 43. A. Boué Itin. t. 2, 85.



4) Ὁ Λουδίας (1) (Καρασμάκ μὲν Τουρκιστί, Μαυρονέρι δ' ἑλληνιστί) (2) ποταμὸς πολὺ μικρότερος τῶν προηγουμένων κατὰ μὲν τὸν Στράβωνα ἐξέρχεται ἐκ τῆς λίμνης τῆς Πέλλης, τῆς ὁποίας σχηματιζομένης ὑπὸ πολλῶν ποταμῶν ἀποτελεῖ τὴν ἔκρυσιν, κατὰ δὲ τὴν ἔρευναν τῶν νεωτέρων (3) καταλιπόντων τὸν Στράβωνα πηγάζει ὁ ποταμὸς ἐκ τῆς πρὸς βορρᾶν τῆς λίμνης ὀρεινῆς γραμμῆς τοῦ Νίτζου καὶ διέρχεται αὐτήν, ἂν καὶ ῥητῶς λέγει ὁ Στράβων ὅτι ἐξέρχεται τῆς λίμνης καὶ δὲν διέρχεται δι' αὐτῆς (4). Ἐντεῦθεν δὲ πη-

(1) Ἡροδοτ. 7, 127. «Λουδίας» Εὐριπ. Βακχ. 665. Σκυλακ. Περιπ. σ. 26. Πτολεμ. 3, 13, 15. «Λουδίας» Στραβ. 7, 330. 20. 22. 23. «Λουδίας».

(2) A. Boué, Itin. t. 1. p. 282. «Mavroneri ou Kara-Asmak.» Desdevises, p. 41. «Kara-Asmak, ou Mavronéro.» Tafel, fragm. Strab. 23. «Karasmak.» Forbiger, Pauly, Real-encyclor. ἐν λ. «Karasmak oder Mavroneri.» Abel, p. 10. ἐσφαλμένως καλεῖ αὐτὸν Μογλενίτικον, Καρτζᾶ καὶ τέλος Καρσμάκ· ὡσαύτως καὶ Paulus Lucas (voyage p. 29.) παρεφθαρμένως Καρσσεμέν.

(3) Sickler, 2, 210. «Ludias. er entspr. in den Canaiovii montes» ὅπερ λίαν ἐσφαλμένον· διότι τὸ λεκανοπέδιον τοῦτο, ἐντὸς τοῦ ὁποίου κεῖται ἡ λίμνη, περικυκλοῦται ὑπὸ τοῦ Βερμίου ὄρους καὶ οὐχὶ ὑπὸ τῶν Καναλοῦϊων ἢ Κανδαουίχς, ἀπότατα κειμένων περὶ τὴν Λυχνίτιδα λίμνην. Abel, Maked. p. 10. «er entspringt in der vom Nitsche nordwärts laufenden Gebirgskette». ὅστις ἐσφαλμένως ταυτίζει τὸν Λουδιαν ἄλλω τινὶ ποταμῷ καλουμένῳ Μογλενίτικον.

(4) Στραβ. 7, 330. ἀποσπ. 33. «ἔχει δὲ λίμνην πρὸ αὐτῆς, ἐξ ἧς ὁ Λουδίας ποταμὸς ῥεῖ». Tafel Thessal. p. 312. «non dicitur δι' ἧς; ut Plinius H. N. 4, 10. de Strymone per lacum Cercinen fluyente» ἢ ὡς οἱ Βυζαντινοὶ περὶ τοῦ Δρίλωνος λέγουσιν ὅτι διαρρεῖ τὴν Λυχνίτιδα λίμνην. Νικηφορ. Καλλιστ. 47, 28. Tafel, edit. fragm. Strab. p. 23. not. 48. «Quod de Ludiae fluvii initio Strabo habet id unice verum est. atque et jam nunc rivus fluvii que e borea in paludem il-

γάζων καὶ διευθυνόμενος ἐκ τοῦ βορραιοδυτικῆς πρὸς τὸ νοτιοανατολικὸν διέρχεται τὴν παραλίαν πεδιάδα τῆς Βοττιαίας καὶ καταβρέχων αὐτὴν καθιστᾷ ἱκανῶς εὐφορον, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ὑπερβαλλόντως ἐγκωμιάζεται ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ Εὐριπίδου (1), ὡς ὁ Ἄξιός ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου· διότι ἡ πεδιάς αὕτη τανῦν ἐν μέρει μὲν ἐλώδης, ἐν μέρει δὲ ἀμμώδης οὔσα καὶ ὄλως ἀδενδρος στερεῖται τῆς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων θρυλουμένης εὐφορίας.

Ὁ Λουδίας πάλαι μὲν ποτε συνηνοῦτο πρὸ τῆς ἐκβολῆς αὐτοῦ μετὰ τοῦ Ἀλιάκμονος (2), νῦν δὲ μετὰ τοῦ Ἄξιου (3) συνεχβάλλει εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον καὶ ἦν ἐν τῇ ἀρχαιότητι πλωτὸς μέχρι τῆς Πέλλης κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνος (4) καὶ οὐχὶ μέχρι τῶν Αἰγῶν κατὰ τὸν Σκύλακα (5), ἀγνοοῦντα τὰ μεσόγεια ὡς αὐτὸς ὁμολογεῖ «εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλαι τῆς Μακεδονίας ἐν μεσογείᾳ πολλαί» (6).

labentes suum quisque nomen habent ut major fluvius (Ludias Karasmak) cujus vera mater palus». Müller, Mak. p. 4. not. 3. A. Boué, itin. t. 1. p. 282. «le surplus de ses eaux s'écoule dans la mer sous le nom Grec de Mavroneri ou Kara-Asmak». Desdevises, p. 41. «Le Ludias, par lequel s'écoulent les eaux du lac».

(1) Εὐριπίδ. Βακχ. 569. «Λουδῖαν τε τὸν τῆς εὐδαιμονίας βροτοῖς ὀλβοδόταν πατέρα τε, τὸν ἐκλυον εὔϊπον χῶραν ὕδασι καλίστοισι λιπαίνειν».

(2) Ἡροδοτ. 7, 127.

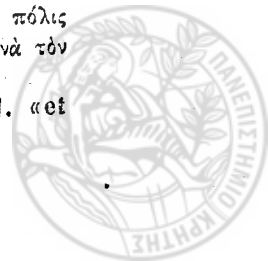
(3) Tafel, fragm. Strab. p. 23. not. 43. Abel, p. 41.

Desdevises, p. 44.

(4) Στραβ. 7, 330. ἀποσπ. «Ἀπὸ δὲ Λουδίου εἰς Πέλλαν πόλιν ἀνάπλους στάδια ρή».

(5) Σκύλακ. Περ. κ. 67. σ. 202. «Ποταμὸς Λουδίας, πόλις Αἰγαί καὶ βασιλείων ἐν αὐτῇ καὶ ἀνάπλους εἰς αὐτὴν ἀπὸ τὸν Λουδίαν».

(6) Leake, t. 3. p. 265. Tafel, Thessal. p. 311. «et



5) Ἐνταῦθα προσθετέον καὶ τοὺς ἀκολούθους ἑπτὰ ποταμοὺς κειμένους ἐν τῇ Πιερίᾳ, οἵτινες καὶ περ μικροὶ ὄντες καὶ χειμάρροι, μνημονεύονται ὅμως ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἀφ' ἑνὸς μὲν ἕνεκα τῆς ἱερότητος τῆς χώρας, ἣν καταβρέχουσι, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ ἕνεκα τῶν στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων τῶν Ῥωμαίων κατὰ τῶν Μακεδόνων, ἠττηθέντων ἐν τῇ πρὸς μεσημβρίαν τῆς Πύδνης κειμένη πεδιάδι μεταξὺ δύο ἐκ τῶν ποταμῶν τούτων.

α) Ὁ Ἀπίλας (Πλαταμῶν) (1) ὁ μεσημβρινώτατος πάντων πηγάζων ἐκ μιᾶς τῶν μεσημβρινῶν παραφυάδων τοῦ Ὀλύμπου καὶ διερχόμενος διὰ τινος δάσους Καλλιπεύκης (2) καλουμένου παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, δι' οὗ κατῆλθον οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τὴν Πιερίαν, ἣν τὸ πάλαι, ὡς καὶ νῦν ἔτι, λίαν ὄρμητικός, ὡς τὸ ὄνομα αὐτοῦ δηλοῖ, καὶ ἐπομένως ἐπικίνδυνος ἐν καιρῷ πολυομβρίας, ὅτε δύσβατος καθίσταται τοῖς ἐκ Θεσσαλίας εἰς Μακεδονίαν καὶ τανάπαλιν μεταβαίνουσιν.

β) Ὁ Σῦς (Ζίλιανα) οὕτως ἐπικληθεὶς ἐκ τῆς παντελοῦς καταστροφῆς, ἣν πάλαι μὲν τοῖς Λιθηθρίοις ἐπήνεγκεν (3), νῦν δὲ τῇ πεδιάδι, ἣν καταπλημμυρεῖ, ἐν πολυομβρίᾳ ἐπιφέρει, πηγάζει ἐκ τῆς μεσημβρινῆς ὑπώ-

Ludiam usque ad Edessam navigari, nondum audivi». Beaujour, v. 1. p. 165.

(1) Plin. 4, 10, 17.

(2) Liv. 44, 5. «Tertio die conjunctis copiis eunt per Saltum quem incolae Callipeucen appellant.» Leake vol. 3. p. 406.

(3) Πausan. Βιωτ. 9, 30, 11. «Αὐτίκα δὲ ἐν τῇ ἐπερχομένη νυκτί ὁ τε θεὸς κατέχει πολὺν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸ ὕδωρ καὶ ὁ ποταμὸς ὁ Σῦς, τῶν δὲ περὶ τὸν Ὀλυμπον χειμάρρων καὶ ὁ Σῦς ἐστί, τότε οὖν οὕτως ὁ ποταμὸς κατέβαλε μὲν τὰ τεῖχη Λιθηθρίοις, θεῶν δὲ ἱερὰ καὶ οἴκου ἀνέτρεψεν ἀνθρώπων, ἀπέπνιξε δὲ τοὺς τε ἀνθρώπους καὶ τὰ ἐν τῇ πόλει ζῶα ὁμοίως τὰ πάντα».

ρείας τοῦ Ὀλύμπου ὀλίγον βορρείοτερον τοῦ προηγουμένου, διαβρεῖ τὰ Λίθηθρα (Κανάλια) πρὸς ἄρκτον τῆς Καλλιπεύκης καὶ διὰ τεσσάρων ῥωγμῶν καταπίπτων εἰς τὴν πεδιάδα παρέχει λαμπρὰν θέαν κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν νεωτέρων (1).

γ) Ὁ Ἐνιπεὺς (Λιτόχωρον καὶ Βυθὸς) πηγάζων ἐκ τοῦ Ὀλύμπου (2) καὶ τὸ μὲν θέρος μικρὸς καὶ ἀσήμαντος ὢν, τῶν δὲ χειμῶνα αὐξων ἐκ τῶν βροχῶν ῥέει διὰ μέσου χαραδρῶν καὶ φαράγγων, ἐφ' ὧν κεῖται νῦν ἡ Μονὴ τοῦ ἁγίου Διονυσίου καὶ εἰς ἀπόστασιν δύο λευγῶν πρὸ τῆς ἐκβολῆς ἐνοῦται μετὰ τοῦ Βαφύρα μεσημβριοανατολικῶς τῆς πόλεως Δίου, ἀφ' ἧς ἀπέιχε 5 χιλ. βημάτων· ἦν δὲ τὸ πάλαι ἐπίσημος διότι ἐν ταῖς ὄχθαις αὐτοῦ ἐκατέρωθεν ἐστρατοπέδευον πρὸ τῆς ἐν Πύδνῃ μάχης ὁ βασιλεὺς Περσεὺς καὶ ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς Μάρκιος, διὰ τὴν ὁρμὴν τῶν ὑδάτων καὶ διὰ τὰς μεγάλας δίνας καὶ συστροφὰς αὐτῶν, αἵτινες καθίστων αὐτὸν (3) δύσβατον καὶ λίαν ἐπικίνδυνον.

δ) Ὁ Ἐλικῶν (Ποτόκι) ἐξερχόμενος ἐξ ἐκείνης τοῦ Ὀλύμπου τῆς ὑπωρείας, ἐφ' ἧς ἡ Πέτρα ἔκειτο, ἐν δια-

(1) Heuzey Mont Olympe p. 120—122.

(2) Liv. 44, 8. «Deinde quinque millia passuum ab urbe citra ripam Enipei amnis castra ponit. amnem ipsum transitu perdifficilem pro munimento habiturus. Fluit ex valle Olympi montis aestate exiguus; hibernis idem incitatus pluviis et supra rupes ingentes gurgites facit, et infra, prorutam in mare evolvendo terram praealtas voragines, cavatoque medio alveo ripas utrimque praecipites». Leake, 3, 406. Desdevises-du-desert p. 46.

(3) Liv. 44, 20. «Pieriam... regem tenere: castra castris prope ita collata esse, ut flumine Enipeo interjecto arceantur: neque ragem pugnanti potestatem facere nec nostris vim ad cogendum esse».



στήματι μὲν 75 σταδίων ῥέει ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, εἶτα δὲ ἀφανῆς ὑπὸ τὴν γῆν γενόμενος εἰς διάστημα 22 σταδίων, ἀναφαίνεται πάλιν πρὸ τῆς ἐκβολῆς καὶ δεχόμενος τὸν Ἐνιπέα μετονομάζεται Βαφύρας καὶ οὕτως ἠνωμένος ἀπόλλυται ἐν τοῖς ἔλεσιν εἰς ἀπόστασιν δύο λευγῶν ἀπὸ τῆς συμβολῆς (1).

ε) Ὁ Αἴσων (Μαυρονέρι) πηγάζων ἐκ τῶν βορρείων ὑπωρειῶν τοῦ Ὀλύμπου, μικρὸς μὲν ὡς χεῖμαρρος ἐν θέρους ὥρα ὦν, μέγας δὲ γενόμενος ἐν χειμῶνι, διέρχεται πρὸς μεσημβρίαν τῆς Πέτρας τὴν πεδιάδα καὶ οὕτως ἐκβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν (2).

ς) Ὁ Λεῦκος (Πέλικας καὶ Σφετίλι) χεῖμαρρος ὡσαύτως ὡς ὁ προηγούμενος ὦν, πηγάζει βορρειότερον ἐκ τῶν Πιερικῶν ὄρων καὶ διαβρέων τὴν πεδιάδα χύνεται εἰς τὴν θάλασσαν (3). οἱ δύο οὔτοι χεῖμαρροὶ εἰσιν ἡσυχώτεροι τῶν προηγουμένων καὶ ὄνομαστοὶ διὰ τὴν ἐν τῇ μεταξὺ αὐτῶν περιεχομένη πεδιάδι· γενομένην μάχην μεταξὺ τῶν Ῥωμαίων καὶ Μακεδόνων, ἧς γνωστὸν τὸ ἀποτέλεσμα.

ζ) Καὶ ὁ Μίτυς (Κατερίνα) τελευταῖον λαμβάνων τὴν

(1) Πausan. Βιωτ. 9, 30, 4. Ῥεῖ δὲ καὶ ποταμὸς Ἐλικῶν· ἄχρη σταδίων ἐβδομήκοντα πέντε προσελθόντι τὸ ῥεῖμα ἀφανίζεται τὸ ἀπὸ τούτου κατὰ τῆς γῆς διαλείπον δὲ μάλιστα δύο καὶ εἴκοσι στάδια ἄνεισι τὸ ὕδωρ αἴθις, καὶ ὄνομα Βαφύρας ἀντὶ Ἐλικῶνος λαβῶν κάτεισιν εἰς θάλασσαν ναυσίπορος. «Liv 44, 6. Heuzey Olymp. p. 121.

(2) Πλουτάρχ. Λίμν. Παυλ. κεφ. 16. «Διὰ μέσου δὲ ποταμοὶ ῥέοντες Αἴσων καὶ Λεῦκος οὐ μάλιστ' ἀβθεῖς τότε (θέρους γὰρ ἦν ὥρα φθίνοντος) ἐδόκουν τὴν δυσεργίαν ὅμως τοῖς Ῥωμαίοις παρέξειν».

(3) Liv. 44, 35. Amnes duo Aesonem alterum Leucum incolae appellant, quamvis tenui tum fluerent aqua aliquit tamen negotii facessere Romanis posse videbantur». Heuzey Olymp. p. 125—30.

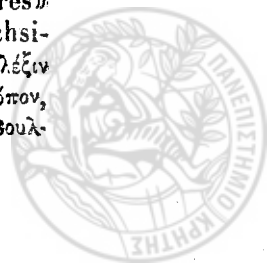
πηγήν ἐκ τῆς χαμηλῆς ὑπωρείας τοῦ Πιερικῶ ἄλσους καὶ διερχόμενος ἐν τῷ μέσῳ σχεδὸν τῆς μεταξὺ Κατερίνης καὶ Κίτρου ἐκτεινομένης πεδιάδος πλησίον τοῦ χωρίου Κουρίνου, ἐνθα ὑπάρχουσι δύο μεγάλοι τύμβοι Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς (1) ἐκβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν.

6) Ὁ Ἐχέδωρος (2) (Γάλλικον) ποταμός, πάντων τῶν προηγουμένων μικρότερος καὶ ἀσημότερος, ἔνεκα τοῦ ὀποίου καὶ ὡς χεῖμαρρος ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν (3) ἀνα-

(1) Desdevises-du-dezert. p. 46. Heuzey Musée Napoléon III. Mission de Macédoine, no 14. «Je trouvaï sous le tumulus une belle chambre sepulcrale, dans un état parfait de conservation: les decorations d'architecture étaient couvertes encore de couleurs, qui avaient gardé toute leur vivacité». Leake. 3. p. 424.

(2) Ἡροδοτ. 7, 124. 129. «Ἐχέδωρος». Σκυλακ. Περ. κεφ. 67. (σελ. 20. ἐκδ. Klaus), Δῶρος. «ὡσαύτως ἀκαὶ ἐν ἐπιγραφαῖς Θεσσαλονίκης ὑπὸ Βοιχιῶ ἐκδεδομέναις ἀρ. 1969. 1980. Δῶρος. Ἦσυχ. ἐν λ. Ἀπολλοδωρ. 2, 5. 5, 11. 7, 330. ἀποσπ. 21. Πτολεμ. 3, 13. Ἑτυμολ. Μ. σ. 104». Ἐχέδωρος ποταμὸς Μακεδονίας ὁ πρότερον Ἠδιωνός καλούμενος, ὃ ἔχων φησὶ δῶρα χρυσοῦ γὰρ καταφέρει ψήγματα... ἢ ἀπὸ Δῶρου τοῦ Ἀρκάδος ἀρίστου τὰ πολεμικά». Ἄλλ' ἡ πρώτη τοῦ ὀνόματος παραγωγή πιθανότερα φαίνεται. διότι εἶχε ὡς καὶ νῦν ἐτι ἔχει μέταλλα ὁ τόπος ἐκεῖνος. Tafel, Thessal. p. 267. 286.

(3) Καντακουζ. ἱστορ. 2, 25, ἀποταμὸν τινα οὐ τῶν ἀενάων, Γάλλικόν ὀνομασμένον ἀκαὶ 3, 58. Ἰωανν. Ἀναγνωστ. κεφ. 17». τὸν Γάλλικόν ποταμὸν. . . ἐγγὺς τῆς πόλεως ῥέοντα κατὰ τὸν καιρὸν μάλιστα τοῦ χειμῶνος. «Νικηφορ. Βρυεν. 4, 19». Ἐπεὶ πρὸς ποταμὸν γέγονεν, ὃν Γάλλικόν καλοῦσιν ἐγγύριοι». Μελετ. γεωγρ. τ. 2. σ. 458. «Γάλλικον οἱ δὲ νεώτεροι πάντες σχεδὸν ὀρθῶς γράφουσι δυσὲν λ παράγοντες τὴν λέξιν ἐκ τῶν Γάλλων ἐνταῦθα ἐγκατασταθέντων ποτὲ κατὰ τὸν Διοῦσιον (45, 30) «incolas quoque, permultos, Gallos Illyrios, impigros cultores» Desdevises, p. 175. 176. καὶ οἱ Βουλγαρισταὶ (Catanchsichius ad Tabul. Peutinger. vol. 1. p. 646). θέλουσι τὴν λέξιν Ὀρακικὴν καὶ δὴ Σλαβο-Βουλγαρικὴν, δηλοῦσαν βορβορώδη τόπον, καθὼς καὶ τὸ ἑλληνικώτατον ὄνομα Θεσσαλονίκην (Σόλου) Βουλ-



φέρεται καὶ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ἱστορεῖται ὅτι πάλαι ποτὲ (480. π. χ.) ἐπὶ τῆς τοῦ Ξέρξου ἐκστρατείας κατεπόθη ὑπὸ τῶν Περσῶν.

Οὗτος πηγάζων ἐκ τῆς Κερκίνης καὶ διευθυνόμενος ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν ἀρδεύει κατὰ μῆκος τὴν ἐν μέρει εὐφορον καὶ 18—20 λευγῶν μακρὰν Κρηστωνικήν πεδιάδα καὶ διέρχεται εἰς τὸ μεσημβρινὸν μέρος τὴν Μυγδονίαν· εἶτα δὲ δεχόμενος ἀριστερόθεν παραπόταμόν τινα Λαχανᾶ καλούμενον ὁμωνύμως τῷ παρακειμένῳ χωρίῳ καὶ ὄρει (1), ἐκβάλλει εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον μεταξύ τοῦ Ἀξιοῦ καὶ τῆς Θεσσαλονίκης εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας περίπου ἀπὸ τῆς πόλεως (2).

ΠΟΤΑΜΟΙ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ.

7) Ὁ Ἀνθεμοῦς (3) ποταμός, κείμενος ἐν τῇ Χαλ

γαρικόν!!! τυφλώττοντες ἐν γνώσει ὅτι συγκεκομμένον ἐστὶν ἐκ τῆς λέξεως Σάλοικ καὶ Θεσσαλονίκη. ὄρα Tafel, Thessal. p. 285. not. I. «Immo forma Solun s. etiam Selun non vere Thracica novo sensu (Slavo-Bulgrica) est, sed corrupta e forma mediae graecitatis Salonica, 1. e. Thessalonica».

(1) Desdevises, p. 90. Leake vol. 3. p. 439.

(2) Sickler, 2, 210. καὶ Mannert. 7, 475. ἐσφαλμένως ταυτιζοῦσι τοῦτον μετὰ τοῦ Ῥηχίου ποταμοῦ τοῦ Προκοπίου (περὶ κτισμ. 4, 3). ὡς ὀρθῶς Ταφέλιος (Thessal. p. 273) καὶ Δεσδεβίσιος (p. 353. 361. 363. 373) παρατηροῦσιν ὅτι ὁ Ῥηχίος ἀνήκει εἰς τὴν Χαλκιδικὴν πρὸς μεσημβρίαν καὶ οὐχὶ πρὸς βορρᾶν τῆς Θεσσαλονίκης. Cousinéry, t. 1. p. 60. Pouqueville, t. 3. p. 108. Abel, p. 11.

(3) Ἦσυχ. ἐν λ. Ἐτυμολ. Μ. «Ἀνθεμοῦς καὶ χωρίον καὶ ποταμός καὶ λίμνη τῆς Μαριανδυνίας ἀπὸ τοῦ παρακειμένου πεδίου, πεπληρωμένου ἀνθῶν». ὅπου οἱ νεώτεροι διορθοῦσι τὴν λέξιν Μαριανδυνίας εἰς «Μακεδονίας». Abel, p. 37. σημ. 7. σχολ. Ὁμ. Ἰλ. 20. 307. Καὶ Ἀγχισίας μὲν πρὸς τῷ Καλαύρῳ ὄρει πλησίον Ἀνθέμου (ἀντὶ Ἀνθεμοῦντος ὡς διορθοῖ Tafel, Thessal. p. 256. «Pro Ἀνθέμου lege Ἀνθεμοῦντος, cum forma Ἀνθεμος sit nihili) ποταμοῦ τελευτᾷ».

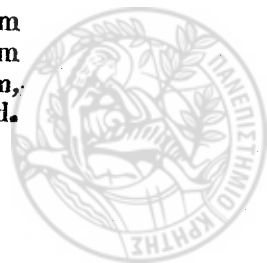
κιδικῆ Χερσονήσῳ καὶ μάλιστα ἐν τῇ μεσημβρινοανατολικῶς τῆς Θεσσαλονίκης ἐκτεινομένη πεδιάδι τῆς ὀμωνύμου χώρας Ἀνθεμοῦντος (Γαλατίστης καὶ Καλαμαριάς) (1) καὶ πηγάζων ἐκ τοῦ Χορτιάτου, διευθύνεται ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς καὶ κατὰ μῆκος διερχόμενος τὴν προμνησθεῖσαν πεδιάδα καταβρέχει αὐτὴν καὶ καθιστᾷ λίαν εὐφορον καὶ λαμπρὰν καὶ εἶτα ἐκβάλλει εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον μεταξὺ τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τοῦ Αἰναίου (Καραμπουρνοῦ) ἀκρωτηρίου.

8) Ὁ Χαβρίας ποταμός, ὃν μόνος ὁ Πτολεμαῖος (2) ἐκ τῶν ἀρχαίων ἀναφέρει, πηγάζων ἐκ τῆς δυτικῆς ὑπωρείας τοῦ Κίσσου (Χορτιάτου) καὶ διευθυνόμενος ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν διέρχεται κατὰ πλάτος τὸ λεκανοπέδιον τῆς Κρουσαίας (Καρδίας καὶ Πορταριάς) καὶ ἀρδεύων αὐτὸ καθιστᾷ λίαν εὐφορον καὶ εἶτα ἐκβάλλει εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον μεταξὺ τῆς Ποτιδαίας πρὸς μεσημβρίαν καὶ τοῦ Γηγώνου ἀκρωτηρίου πρὸς βορρᾶν, ἐφ' οὗ ἔκειτο ἡ Ἀντιγόνεια ὀλίγον μακρὰν πρὸ τῆς ἐκβολῆς αὐτοῦ. Τοῦτον τὸν ποταμὸν ἐσφαλμένως τις τῶν νεωτέρων (3) μεταθέτει ἀνατολικώτερον εἰς τὸ κέν-

(1) Tafel, Thess. p. 256. «Hique fluvius bene situi urbis Galatz convenit, in quam urbem via eorum ducit, qui a monte Atho venientes Thessalonicam petunt».

(2) Πτολεμ. 3, 13. «Καὶ ἐν τῷ Θερμαϊκῷ κόλπῳ Χαβρίου ποταμοῦ ἐκβολαί».

(3) Desdèvises, p. 47. «et le Chabrius, ou Chabrias (ruisseau d'Ouromelia), de tous le plus grand, dont la vallée remonte entre le Cissus et le mont Cholomon-da jusqu'au pied de Dysoron». περὶ τούτου ὄρα χάριτην Κεϊπέριου. Tafel Thessal. p. 213. «ubi tabulae recentiorum geograpicae fluvium quendam rivum ne collocant quem a fluvio Ptolemaei Chabrio s. Chabria non diversum, esse puto» περὶ οὗ ὄρα Cousinéry, voy. dans la Maced.



τρον τῆς Χαλκιδικῆς, ἐκβάλλοντα εἰς τὸν Τοῦρωναῖον κόλπον πλησίον τῆς ἀρχαίας πόλεως Σερμύλης, καὶ ἐν τῇ θέσει αὐτοῦ φέρει ἄλλον ποταμόν, τὸν Ῥήχιον, κείμενον ἐν τῇ Μυγδονίᾳ καὶ ἀποτελοῦντα τὴν ἔκρυσιν τῆς λίμνης Βόλβης, περὶ οὗ κατωτέρω.

9) Ὁ Ὀλύνθιος (Πολίερο ἢ ὀρθῶς Πολύγυρος) ποταμός, λαμβάνων τὴν ἀρχὴν ἐκ τῆς μεσημβρινῆς ὑπώρειας τοῦ αὐτοῦ ὄρους καὶ τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν ἔχων ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν, ἀρδεύει τὴν χώραν τοῦ Πολυγύρου καὶ πρὸ τῆς ἐκβολῆς αὐτοῦ διερχόμενος τὴν Ὀλυνθον (Ἀγιομάμα), ἐξ ἧς καὶ τὸ ὄνομα ἔλαβεν, εἰς τὸν Τοῦρωναῖον κόλπον χύνεται (1).

10) Ὁ Ἀμνίας ἢ Ἀμνίτης ποταμός, ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὄρους πηγάζων καὶ τὴν αὐτὴν τῷ προηγουμένῳ διεύθυνσιν ἔχων, διέρχεται τὴν Ἀπολλωνίαν καὶ καταβρέχων τὴν Βοττικὴν χώραν ἐκβάλλει εἰς τὸν αὐτὸν κόλπον ὀλίγον ἀνατολικώτερον τοῦ προηγουμένου (2). ἢ δὲ ἐκβολὴ τούτου καὶ τοῦ προηγουμένου σχηματίζουσι λίμνην, ἣν ὁ μὲν Ἀθηναῖος (3) Βολυκὴν καλεῖ, ὁ δὲ Ἡρόδοτος ἀνωνύμως ἀναφέρει ὅτι ὁ Ἀρτάβαζος εἰς ταύτην ἐξαγαγὼν τοὺς Βοττιαίους κατέσφαξεν (4).

11) Ὁ Ὀρμουλίας ποταμός εἰς τὴν θέσιν τοῦ ὁποίου ἐσφαλμένως θέτουσιν οἱ νεώτεροι (5) τὸν Χαβρίαν, λαμ-

vol. 2. p. 34. «ou les eaux du lac de Bolbe se jettent dans la mer.»

(1) Ὅρα χάρτην Κεϊπέτου καὶ Desdevises-du-dezert.

(2) Desdevises, p. 47. «Au fond du golfe Toronaïque, on trouve l'Olynthius ruisseau de Poliéro), l'Amnias ou Amnites».

(3) Ἀθην. Δειπνοσοφ. 3, 3.

(4) Ἡροδοτ. 8, 127—128. «Ἐπεὶ δὲ σφέας εἶλε πολιορκέων κατέσφαξε ἐξαγαγὼν εἰς λίμνην».

(5) Desdevises, p. 47. «et le Chabrius ou Chabrius

εάνων τούνομα ἔκ τινος χωρίου καλουμένου Ὀρμουλία καὶ κειμένου ἐν τῇ θέσει τῆς ἀρχαίας πόλεως Σερμύλης (1) καὶ πηγάζων ἐκ τοῦ Κίσσου (Χορτιάτου) διέρχεται τὴν μεταξὺ τοῦ ὄρους τούτου καὶ τοῦ ἀνατολικοῦ κλάδου αὐτοῦ Ὑψιζώνου (Σολωμοῦ) καλουμένου στενὴν κοιλάδα καὶ δεχόμενος πολλοὺς χειμάρρους ἐκατέρωθεν ἐκβάλλει εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ Τορρώναιου κόλπου μεταξὺ τῶν πόλεων Ὀλοφύξου (Σιθωνικῆς) καὶ Σερμύλης· οὗτός ἐστιν ὁ μέγιστος ποταμὸς τῆς Χαλκιδικῆς.

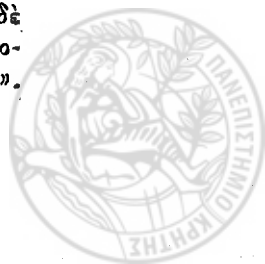
12) Ὁ Ψυχρὸς (Πλατάνης) ποταμὸς, πολὺ μικρότερος τοῦ προηγουμένου καὶ τῶν λοιπῶν, ἐξερχόμενος ἐκ τοῦ Ὑψιζώνου (Σολωμοῦ) ὄρους καὶ καταβρέχων τὴν Ἀσσορίδα χώραν ἐκβάλλει εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ Σιγγιτικοῦ κόλπου· ὁ ποταμὸς οὗτος κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀριστοτέλους (2) ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ τῶν λίαν ψυχρῶν ὑδάτων καὶ ἐφημίζετο ὅτι εἶχε τὴν ιδιότητα νὰ προάγῃ μέλανας ἄρνας ἐκ τῶν προβάτων, τῶν βοσκόντων εἰς τὰς ὄχθας αὐτοῦ (3).

(ruisseau d'Ourgoumelia» καὶ p. 358. 362. 363. 371. 373. 381. 382. 383.

(1) Ἡροδοτ. 7, 122. «Τορώνην, Γαληψόν, Σερμύλην, Μηκύβερναν, Ὀλυθον». Desdevises-du-dezert. p. 373. «elle devait être aussi très proche de Sermylis, dont l'emplacement se reconnaît dans la bourgade actuelle». Kiepert, Karte der Eur. Pürk.

(2) Ἀριστοτέλ. ἱστορ. ζ. 3, 12. Φυσ. ἱστορ. 3, 9, 12. ἐκδ. Schweidewin. p. 114. «οἷον καὶ ἐν τῇ Χαλκιδικῇ τῇ ἐπὶ Θράκης ἐποίει ὁ καλούμενος Ψυχρὸς ποταμὸς». Tafel. Egnat. p. 42. ut oves tempore coitus ex isto fluvio bibentes nigros agros pariant». τὴν αὐτὴν ιδιότητα εἶχε καὶ ἄλλος ποταμὸς κατὰ τὴν μαρτυρίαν Ἀντιγόνου τοῦ Καρυστίου κεφ. 84». τὸν δὲ ἐν τῇ Χαλκιδικῇ ποταμὸν τὸν ἐπὶ Θράκης τὸν καλούμενον Κοχρύναν, πιόντα τὰ πρόβατα ἔχειν τὰ γεννώμενα μέλανα ποιεῖ». ὁ ποταμὸς οὗτος ζητητέος παρὰ τῷ Ἐβρω καὶ οὐχὶ ἐνταῦθα.

(3) Desdevises, p. 377.



13) Ὁ Ῥήχιος ποταμός, περὶ τοῦ ὁποίου οἱ μὲν ἀρχαῖοι ὄλως σιγῶσιν, ἐξαίρουμένου τοῦ Προκοπίου μόνου, ἀναφέροντος αὐτόν, οἱ δὲ νεώτεροι εἰκοτολογοῦντες ὄλως διαφωνοῦσι περὶ τῆς ἀληθοῦς θέσεως αὐτοῦ· διότι οἱ μὲν (1) θέτουσιν αὐτὸν εἰς τὴν Κρουσαίαν, ἐνθα ἐτέθη ὁ Χαβρίας. Οἱ δὲ ταυτίζουσιν αὐτὸν τῷ Ἐχεδώρῳ (2), οἱ δὲ (3) ὀρθότερον θεωροῦσι τοῦτον ὡς τὴν ἔκρυσιν τῆς Βολβῆς λίμνης. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Προκόπιος (4), ὃς μόνος τοῦ ποταμοῦ μνεῖαν ποιεῖται, καὶ τὴν χώραν περιγράφει, οὐδόλως ἀναφέρει τὴν λίμνην, ἀλλὰ μόνον φρούριόν τι Βολβὸν καλούμενον, μικρὰν καταλείπει ἀμφιβολίαν, ἢ ὁποία γίνεται πιθανότης ἐκ τῶν τριῶν λοιπῶν περιστατικῶν· δηλαδὴ πρῶτον μὲν λέγει ὅτι ἐκβάλλει

(1) Ὁ αὐτὸς p. 353. «La Crossée (vallée de Rechius)» καὶ 361. «elle est arrosée par plusieurs cours d'eau, dont le principal, le Rechius, ... nous assignons cette place au Rechius pour laisser à celle qui lui est marquée par Danville l'Anthemus indiqué par Kiepert». Ἀλλὰ Κεῖπερος συμφώνως τῷ Πτολεμαίῳ καλῶς τίθησι τὸν Χαβρίαν μεταξὺ τῆς Κασσανδρείας καὶ Γηγώνου ἀκρωτηρίου.

(2) Sickler 2, 210. «Echedorus, Ἐχειδώρος oder Χειδώρος bei Herodot. 7, 124. 127. Ptolem. 3. nennt ihn Ἐχεδώρος und Scylax giebt ihm den Namen Doros, Δῶρος. Procop. nannte ihn Rechius ἄπερ ἐσφαλμένον ἐστὶ. ὡσαύτως καὶ Mannert, 7, 473. καίπερ ἐνδοιάζων ὀλίγον, τὴν αὐτὴν ἐκφράζει ἐσφαλμένην εἰκασίαν.

(3) Tafel, Egnat. p. XX. Thessal. p. 274. «in dextro fluminis illius latere, qui Bolbem lacum in sinum Strymonicum emittit ... transito fluvio Rechio qui Bolbem in mare emittit».

(4) Προκοπ. περὶ κτισμ. 4, 3. «Ῥεῖ δὲ τις ποταμός, Θεσσαλονίκης οὐκ ἀποθην Ῥήχιος ὄνομα, ὃς δὴ χώραν ἀγαθὴν τε καὶ γεώδη περιερχόμενος, τὰς ἐκβολὰς εἰς θάλασσαν τὴν ἐκεῖ ποιεῖται. προσπηγῆς δὲ ὁ ποταμός ἐστιν, γαλήνιον τε ὕδωρ καὶ πότιμον ... ἐν γῆ χαμαλῇ ἀρώματα πολλά, ἔλος εὖνομον κτλ.»

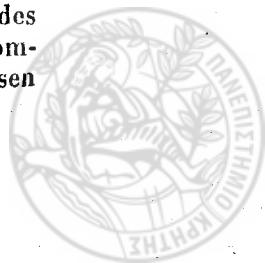
εἰς τὴν θάλασσαν τὴν ἐκεῖ καὶ οὐχὶ εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον· δεύτερον δὲ ὅτι ἀναφέρει ἔλος εὐνομον, ὅπερ ὑπάρχει ἐκεῖ καὶ οὐδαμοῦ τῆς Χαλκιδικῆς· καὶ τρίτον ὅτι εἰς τὰς ἐκβολὰς αὐτοῦ ὁ Ἰουστινιανὸς ὠκοδόμησε φρούριόν τι καλούμενον Ἀρτεμίσιον (1). Ὅθεν λίαν ἐσφαλμένως τινὲς τῶν νεωτέρων (2) παρενόησαντες τὸν Θουκυδίδην καλοῦσιν Αὐλῶνα τὸν ποταμὸν τοῦτον, ἐν ᾧ ὁ Θουκυδίδης οὐδόλως μνημονεύει ποταμοῦ, ἀλλ' ἐννοεῖ τόπους δι' ὧν ἐκβάλλει ἡ Βόλβη εἰς τὴν θάλασσαν (3), ὡς λίαν ὀρθῶς περὶ τούτου διδάσκει Ταφέλιος (4) καὶ

(1) Προκοπ. αὐτόθι. «Καὶ ταύτη μὲν εὐδαιμονίας ἡ χώρα κῆχει. Βαρβάρους δὲ λίαν εὐέφοδος οὔσα ἐτύγγχανεν οὔτε φρούριον ἐν σημείοις τεσσαράκοντα, οὔτε ἄλλο τι ἔργμα ἔχουσα. Διὸ δὴ ὁ βασιλεὺς παρὰ τε τὰς τοῦ Ῥηγίου ποταμοῦ ἐκβολὰς καὶ τὴν τῆς θαλάσσης γῆν φρούριον ὠκοδομήσατο ἐχυρώτατον, καινουργήσας αὐτός, ὅπερ Ἀρτεμίσιον ἐπωνόμασται». περὶ οὗ Ταφέλιος ὀρθῶς παρατηρεῖ (Thessalon. p. 274). «venio ad castellum Procopii Artemisium in agro Thessallonicae orientali non alibi quaerendum, ab urbe Apollonia paucis puto miliaribus separatum, unde Procopiana milliarum XI. efficiuntur».

(2) Desdevises, 47. 48. 138. 242—249. 348. 353. 358. 360. 385. 403. 408. Cousinéry, vol. 1, p. 116.

(3) Θουκυδιδ. 4, 103. «Καὶ ἀφικόμενος περὶ δαίλην ἐπὶ τὸν Αὐλῶνα καὶ Βρομίσκον, ἧ ἡ Βόλβη λίμνη ἐξίτηται εἰς θάλασσαν». Desdevises. ἐν τοῖς ἀν. «Ainsi l'Avlon est le grand ruisseau de deux lieues de longueur qui sert de canal d'écoulement au lae de Bolbé et le Bromiscus est le point où ce canal se perd dans le golfe Strymonique».

(4) Tafel, Thessal. p. 274. Real. encyclopäd. ἐν λ. «Aulon war eine bewohnte und befestigte Stelle des Thales, durch welches der aus dem See Bolbe kommende Fluss nach dem Strymonischen Meerbusen strömt» καὶ ἐν λ. Bromiscus.



οὐχὶ ποταμὸν ἢ ὁδὸν (1) ὡς ἄλλοι ἀκρίτως καὶ ἀβασανίστως ἐκδέχονται.

14) Ὁ Στρυμὼν (2) (Στρυῶμα μὲν Βουλγαριστί, Καρρασοῦ δὲ Τουρκιστί) (3) ποταμός, ὁ μετὰ τὸν Ἀξιὸν μέγιστος πάντων τῶν τῆς Μακεδονίας ποταμῶν, ἀπετέλει τὰ ἀνατολικά ὄρια τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους πρὸ τοῦ Φιλίππου καὶ ἦν γνωστότατος πάντων παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ χρησιμώτατος ἕνεκα τῆς Ἀθηναϊκῆς ἀποικίας Ἀμφιπόλεως, κειμένης ἐν τῇ ἀριστερᾷ ὄχθῃ αὐτοῦ, καὶ τῆς τοῦ Ἐζέρξου διαβάσεως.

(1) Gatterer, comment. Gotting. vol. VI. p. 13. Leake, vol. 3. p. 170.

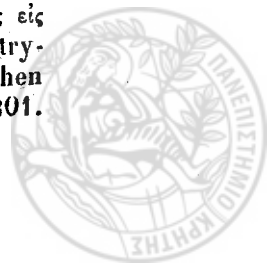
(2) Ἡσιόδ. Θεογον. 339. Αἰσχουλ. Ἰκετ. 258. Ἀγαμέμν. 491. Περσ. 496. Ἡρόδοτ. 6, 7, 75. ἑκατ. ἀποσπ. 125. Σκύλακ. Περ. σ. 27. Θουκυδ. 1, 200. 4, 108, 5, 7, Πολυβ. 1, 64. 5, 113. Στραβ. 7, 823. 329. 4. 331. 33—37. Ἀριστοτελ. μετσωρ. 1, 13. Θεοφραστ. ἱστορ. 4, 9. Ἀπολλοδώρ. 1. 3, 4. 2, 1. 2. Κον. 4. Ἀρρίαν. Ἄν. 1, 11, 3. Πτολεμ. 3, 13, 9. 18. Στεφ. Β. σ. 619. Mela, 2, 2, 2. Plin. 3, 10, 17. 22, 10, 12. Liv. 44, 44. ovid. trist. 5, 3, 22. Senec. N. an. 1. Ρευ. ἴγ. tab. Βασιλ. Μεγ. ἐπιστ. 19. (τ. 2. σ. 798. ἐκδ. Παρισ). Νικηφ. Γρηγ. 13, 2. 8, 14. 9, 13. Καντακουζ. 1, 38. 3, 54. 4, 17. Ἰωαν. Κιν. ἱστ. 3, 7. ἐσφαλμένως φέρεται Στρυμόνος ἀντὶ Δρίλωνος. Νικητ. εἰς Ἰσαακ. Ἀγγελ. 1, 4.

(3) Τὸ ὄνομα Καρρασοῦ (μέλαν ὕδωρ) ἀποδίδουσιν οἱ Τούρκοι εἰς πάντας σχεδὸν τοὺς μεγάλους ποταμούς· οὕτω καλοῦσι π. χ. τὸν Ἐριγῶνα, τὸν Ἀλιάκμονα, τὸν Νέστον καὶ τὸν Στρυμῶνα, ἐξαιρουμένου τοῦ Ἀξιοῦ. Abel. p. 17. Schaffarik über die Abkunft der Slaven p. 176. Οἱ δὲ ἀρχαιότεροι τῶν περιηγητῶν λέγουσιν ὅτι Τουρκιστί ἐκαλεῖτο καὶ Ὅρφαν (Hadschi Chalfa p. 72. 246.) ἐκ τινος παρακειμένης πόλεως, καὶ Μαρμαράς (Belon Observat. cap. 55. edit. 2.) ὡσαύτως ἐκ πόλεως κειμένης ἐπὶ τῇ δεξιᾷ ὄχθῃ τῆς Κερκινίτιδος λίμνης, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ὁ Καντακουζηνός 1, 53. «Καὶ διαβάς τὸν ποταμὸν κατὰ τὴν Μαρμαρίον». Ἀλλὰ τὸ πρῶτον ὄνομα Καρρασοῦ ἐπεκράτησε τῶν ἄλλων. Sickler, 2, 209. ἐσφαλμένως καλεῖ Strama ἀντὶ τοῦ ὄρθου Struma, καὶ Iscar. Desdevises p. 49.

Ὁ ποταμὸς οὗτος πηγάζει ἐκ τοῦ Σκομίου ἢ Σκόμβρου (Βίστοτζκα ἢ Κούρμπετζκα) ὄρους (1) κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Θουκυδίδου, ἀκριβέστερον τῶν ἄλλων ἀρχαίων γινώσκοντος τὰ μέρη ταῦτα. Οἱ δὲ νεώτεροι ἀκριβέστερον καὶ τῶν ἀρχαίων σπουδάσαντες αὐτὰ ὀρίζουσι καὶ τὸν τόπον πλησίον τοῦ ὁποίου ἐξέρχεται ὁ ποταμὸς, καὶ τοῦτον καλοῦσι Ῥάδομιρ καὶ λεπτομερῶς περιγράφουσιν αὐτόν (2). Οὕτω τοίνυν ἐν ταῖς ὑπὸ ῥηθείαις

(1) Θουκυδιδ. 2, 96. «Μέχρι Γρακίων καὶ Λαικίων Παιόνων καὶ τοῦ Στρυμόνος θς ἐκ τοῦ Σκόμβρου ὄρους διὰ Γρακίων καὶ Λαικίων ρεῖ». Ἀριστοτελ. μετεωρ. 1, 13. «ὁ δὲ Στρυμών καὶ Νέστος καὶ ὁ Ἐβρος ἅπαντες τρεῖς ὄντες ἐκ τοῦ Σκόμβρου.» Στράβων οὐδόλως γινώσκων τὸ ὄρος τοῦτο ἀσαφῶς λέγει ὅτι ὁ ποταμὸς πηγάζει ἐκ τῶν περὶ τὴν Ῥοδόπην Ἀγριάνων (7, 333. ἀποσπ. 36. 37.) καὶ ἀλλαγῆς γενικώτερον λέγει «ὅτι οὐ μόνον δ' ὁ Ἄξιός ἐκ Παιόνων ἔχει τὴν ῥύσιν ἀλλὰ καὶ ὁ Στρυμών». Πλίνιος δὲ (4, 10) ἐκ τοῦ Αἴμου παράγει τὴν ἀρχὴν τοῦ ποταμοῦ «Macedoniae terminus amnis Strymon, ortus in Haemo». ὠσαύτως καὶ οἱ Βυζαντινοὶ ἀγνοοῦσι τὴν ἀληθῆ τῶν ποταμῶν πηγὴν, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ Νικηφόρος Γρηγοράς (13, 2, 8, 14,) λέγει ὅτι πηγάζει ὁ Στρυμών ἐκ τῆς αὐτῆς ὄρεινῆς γραμμῆς, ἐξ ἧς καὶ ὁ Ἄξιός καὶ ἀλλαγῆς (9, 13) ὀριστικώτερον μὲν, ἐσφαλμένως δὲ ἐκ τοῦ Αἴμου.

(2) A. Boué Itin. t. 1. p. 228—231. 338—340. Cousinier vol. 2. ch. XI. Letronne, Journal des Sav. 1835. p. 79. Shaffar. Wienn. Jahrb. vol. 46. p. 55. «Nebeu den wahren Strumaflusse, dem alten Strymon, der oberhalb Radomir entspringt». F. Beaujour vol. 1. p. 216. «Le Strymon, nommé aujourd' hui Struma-Karasou, naît vers le bonrg de Radomir au pied des plus hautes sommités de la chaîne moesique». Pouqueville ἐν τῷ χάρτῃ αὐτοῦ ἐσφαλμένως καλεῖ Dragomiri. Forbiger, Pauly Real-encyclopäd. ἐν λ. Στρυμών ἐσφαλμένως ἐπίσης τίθει τὴν πηγὴν πλησίον τῆς Πανταλίας (Κιστενδιλίου), κειμένης μεσημβρινοδυτικῶς εἰς μακρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς πηγῆς. Sickler, 2, 209. «Strymon... entspringt am Abhange des Haemus Zwischen dem Scomius und Rhodope». καὶ Leake, vol. 3. p. 301.



τοῦ Σχομίου λαμβάνων τὴν πηγὴν ὁ ποταμὸς καὶ διευθυνόμενος ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν διατρέχει ὁδὸν 75—80 λευγῶν, σχεδὸν ἴσην τῆς τοῦ Ἀξιοῦ, ἀρδεύει πρῶτον μὲν τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Ῥαδομιρίου, εἶτα δὲ διαρρήγνυμενος τὸν Ὀρβηλον διέρχεται τὸ λεκανοπέδιον τοῦ Κιοστενδιλίου (1) καὶ ἐκεῖθεν πάλιν εἰσερχόμενος εἰς τὰ στενά, τὰ ὁποῖα ἄρχονται ἀπὸ τοῦ Τζουμαῖα καὶ τελευτῶσιν εἰς τὸ Πετροβίτσιον ἀπέναντι τοῦ Μελενίκου, διέρχεται αὐτά (2). Μετὰ δὲ ταῦτα προῖων πρὸς μεσημβρίαν διαπερνᾷ τὰ στενά τοῦ Δεμίρ-Χισαρ (Ἡρακλείας Σιντικῆς (3) καὶ ἐκεῖθεν εἰσερχεται εἰς τὴν μεγάλην πεδιάδα τῶν Σερρῶν· ἐκ ταύτης δὲ μεταβάλλων διεύθυνσιν διέρχεται τὴν Κερκινίτιδα λίμνην ἐκ τοῦ βορρειοδυτικοῦ πρὸς τὸ νοτιοδυτικὸν μέρος καὶ ἐν τέλει αὐτῆς σχηματίζων ἐλώδη λίμνην (4) πλησίον τῆς

ἤτιον ὁρθῶς ὑπολαμβάνει τὴν πηγὴν τοῦ ποταμοῦ ἐν Ῥοδόπη μεταξὺ τῶν πόλεων Δουπνίτσης καὶ Κιοστενδιλίου· ὡσαύτως καὶ Hadschi Chalfa p. 72. «der Orfan (Strymon, Struma)... sammelt sich aus den Wassern der Berge um Sofia».

(1) A. Boué, Itin. t. 1. p. 219. «ce défilé est d'autant plus important qu'il est du côté S. la clef du bassin, qui s'étend à l'E. vers Melnik et à l'O. vers Petzovitch dans la vallée du Strumnitza».

(2) M. Viquesnel, Carte de la Thrace, et Mem. de la Soc. de geol. 2^e Ser. 1, 220. Desdevises, p. 49.

(3) Στραβ. 7, 334. ἀποσπ. 36. «ἐπὶ δὲ ἄρκτους ἰόντι ἀπὸ Ἡρακλείας καὶ τὰ στενά, δι' ὧν ἡ Στρουμὸν φέρεται». F. Beaujour, vol. I. p. 216. Schaffar. (wienn. Jahrb. vol. 46. p. 79). «Ἡράκλεια Sintica ist unzweifelhaft das heutige Demirhissar».

(4) Θουκυδ. δ. 5, 7. «τὸ λιμνώδες τοῦ Στρουμόνος». Θεοφραστ. 4, 9. «ἐν τοῖς ἐλώδεσι τοῦ ποταμοῦ... καθάπερ περὶ τὸν Στρουμόνα». Βισιλ. Μεγαλ. ἐπίστ. 19 (τ. 2. σ. 798. ἐκδ. Παριῶ). Οὐκ ἐλάττωνα τέρψιν ἔμοιγε δοκεῖ παρεχόμενον ἢ τοῖς ἐκ τῆς Ἀμφιπόλεως τὸν Στρουμόνα καταμανθάνουσιν· ὁ μὲν γὰρ σχολαιοτέρῳ τῷ βέβηματι περιλιμνάζων μικροῦ δεῖν καὶ τὸ ποταμὸς εἶναι ὑπὸ τῆς ἰσυχίας ἀφήρηται».

ὅποιας ἔκειτο ἡ Ἀμφίπολις, εἰσέρχεται εἰς τὰ στενά, τὰ ὅποια σχηματίζονται ἐκ τοῦ Παγγαίου ὄρους, διαβή-
γνυμένου ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ καὶ διερχόμενος
αὐτὰ μετὰ 2 λεύγας ἐκβάλλει εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος
πλησίον τόπου, καλουμένου Νηρηίδων χορός, ὅπου σχη-
ματίζεται ὁ ὁμώνυμος αὐτῷ Στρυμονικὸς κόλπος (1).

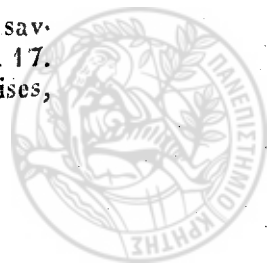
Ἐν δὲ τῇ μακρᾷ πορείᾳ ὁ Στρυμὼν δέχεται ἑκατέ-
ρωθεν πολλοὺς παραποτάμους, ὧν οἱ πλείονες ἄγνω-
στοι τοῖς ἀρχαίοις μνημονεύονται ὑπὸ τῶν νεωτέρων
μετὰ διαφόρων ἐπιτοπίων ὀνομάτων, καὶ τούτων ἐπιση-
μότεροί εἰσιν οἱ ἀκόλουθοι, δεξιόθεν μὲν ἡ Γορανοβίτσα
(2) ἔξερχόμενος ἐκ τοῦ κλάδου τοῦ Ὀρβήλου πρὸς βορ-
ρᾶν τοῦ Κιοστενδιλίου, ὁ Πόντος (Στρούμνιτσα) (3), ὅστις
πηγαῖων ἐν τῷ δυτικωτέρῳ κλάδῳ τοῦ Ὀρβήλου (Βέ-
λιτσα) πρὸς δυσμὰς τῆς χώρας τῶν Σιντῶν, συμβάλλει
τῷ Στρυμόνι, καὶ ἐν τῇ συμβολῇ πολλακίς καταπλημ-
μυρῶν σχηματίζει ἐλώδη λίμνην, ἣν τῶν νεωτέρων τις
καλεῖ Βούκοβον. (4) Μετὰ τοῦτον ἔπρεπε νὰ τεθῆ ἐν-
ταῦθα ὁ Ἀγγίτης κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡροδότου
(7, 113). Ἄλλ' ἐπειδὴ πάντες οἱ νεώτεροι, ἔξαιρου-

(1) Abel, p. 17. «die Berge von Orsovo und Brasta rechts und der Pirnari (Pangäon) links von der Strymonmündung hiengen offenbar ehemals Zusammen und wurden erst durch den Schwall des Strymon durchbrochen» A. Boué V. t. 1. p. 193—196. Desdevises p. 50. 392. Σκυμν. γ. 649». Εἴτ' Ἀμφίπολις. Στρυμὼν δὲ περὶ ταύτην μέγας ποταμὸς παρέρρει, μέχρι θαλάσσης φερόμενος κατὰ τοὺς λεγομένους ἐκεῖσε Νηρηίδων χορούς».

(2) Desdevises, p. 50. 392.

(3) Tafel, Thessal. p. 247. Letronne (Journal des sav. 1834. p. 687). A. Boué itin. t. 1. p. 213. 221. Abel, p. 17.

(4) M. Viquesnel, Carte de la Thrac. Desdevises, p. 51.



μένου τοῦ Μυλλέρου, ὑποστηρίζοντος τὸν Ἡρόδοτον, θέτουσιν αὐτὸν ἀνατολικῶς τοῦ Στρυμόνος, προτιμητέα φαίνεται μοι ἡ γνώμη αὐτῶν καὶ ἀποδοτέα εἰς τὴν ἄγνοιαν τοῦ Ἡροδότου ἢ πρὸς δυσμὰς θέσις τοῦ Ἀγγίτου, διατηρήσαντος ὀλίγον παρεφθαρμένως ἄχρι τοῦ νῦν τὸ ὄνομα αὐτοῦ πρὸς ἀνατολὰς καὶ οὐχὶ πρὸς δυσμὰς.

Καὶ τέλος ἡ Βισάλτης (1) λαμβάνων τὴν πηγὴν ἐκ τοῦ Βερτίσκου ἐκβάλλει εἰς τὸν Στρυμόνα, ἔνθα οὗτος ἐξέρχεται τῆς Κερκινίτιδος. Ἀριστερόθεν δὲ ἡ Δούπνιτσα, ὅστις ἐξέρχεται ἐκ τοῦ Ὀρβήλου καὶ διέρχεται διὰ τῆς ὀμωνύμου πόλεως ἐξ ἧς τὸ ὄνομα ἔσχεν, ἡ Ρίλσκα καὶ ἡ Βίστριτσα (2) ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὄρους πηγάζον-

(1) Ἡροδοτ. 7, 113. Ἡ δὲ γῆ αὕτη ἢ περὶ τὴ Πάγγαιον οὖρος καλεῖται Φυλλίς κατατείνουσα τὰ μὲν πρὸς ἐσπέραν ἐπὶ ποταμὸν Ἀγγίτην ἐκδιδόντα εἰς τὸν Στρυμόνα, τὰ δὲ πρὸς μεσημβρίαν τείνουσα εἰς αὐτὸν τὸν Στρυμόνα». λίαν ἄπορον φαίνεται μοι ὅτι οὐδεὶς τῶν νεωτέρων, ἐκτὸς τοῦ Μυλλέρου, ἔλαβε πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Ἡροδότου, ἔνθα ῥητῶς λέγει ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας ὅτι ἡ Φυλλίς ἐκτείνεται πρὸς δυσμὰς μέχρι τοῦ Ἀγγίτου ποταμοῦ, ἐκδιδόντος εἰς τὸν Στρυμόνα καὶ οὐχὶ πρὸς ἀνατολὰς ὡς οἱ νεώτεροι θέτουσιν αὐτόν. Ὁ δὲ νηφάλιος καὶ ὀξυδερκὴς Μύλλερὸς ὀρθότατα ὡς ἐμοὶ δοκεῖ παρατηρῶν λέγει, «denn dass der östliche Fluss der alte Strymon ist, (die neuern geographen sind meist anderer Meinung) erhellt zuesst aus seiner grösse, dann aus dem Namen Struma, den er noch heutzutage trägt, drittens aus Herodots deutlicher Angabe, dass die Landschaft Phyllis gegen Süden an den Strymon gegen Westen an den Angites reiche» Müller, Maked. p. 7. ἐν τοῖς προηγουμένοις ἐν μόνον παρεῖδεν, ἔνθα ἐσφαλμένως λέγει ὅτι ὁ Ἀγγίτης ἐκδίδωσιν εἰς τὴν λίμνην, καὶ οὐχὶ κατ' εὐθείαν εἰς τὸν Στρυμόνα ὡς ῥητῶς ὁ Ἡρόδοτος λέγει.

(1) Στεφαν. Β. σ. 168. Desdevises, p. 50. 91.

(2) A. Boué, Itin. t. 1. p. 292—293. 219—220. Desdevises, p. 50. 51.

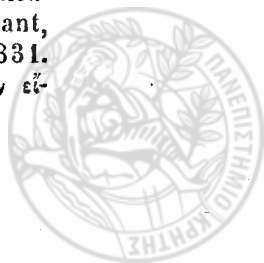
τες συμβάλλουσι τῷ Στρυμόνι, ἔνθα καὶ ὁ Πόντος δεξιόθεν, ὁ Τζαΐασης, πηγάζων ἐν τῇ ὑπάρειά τοῦ Ὀρβήλου, καλουμένη Σίμνιτσα διέρχεται τὴν πόλιν τῶν Σεβρόων (1), καὶ τελευταῖον ὁ Ἀγγίτης (Ἀγγίστα), ὅστις πηγάζων ἐκ τοῦ Ὀρβήλου διέρχεται τὴν πεδιάδα τοῦ Δραβίσκου (Δράμας) καὶ Φιλίππων, δεξιόθεν μὲν δέχεται τὸν Κουρου-δερέν καὶ Γαγγίτην, ἀριστερόθεν δὲ τὸν Ζυγάκτην (Ζυγοστόν) καὶ ἐκβάλλει εἰς τὴν Κερκινίτιδα λίμνην (2).

Ὁ ποταμὸς οὗτος ἀφ' ἐνὸς μὲν ὑπὸ πολλῶν χειμάρρων καὶ παραποτάμων αὐξόμενος, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ τὴν τὴν ἔκρυσιν τῆς Κερκινίτιδος λίμνης ἀποτελῶν πλωτὸς ἦν ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ὡς καὶ νῦν ἔτι διὰ μικρῶν πλοιαρίων, μόνον ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς λίμνης μέχρι τῆς ἐκβολῆς αὐτοῦ (3). διότι Ἀλέξανδρος ὁ μέγας ἐκστρατεύων ποτὲ κατὰ τῆς Ἀσίας, τὸν στόλον εἶχεν ἐν τῇ Κερκινίτιδι, ἐξ ἧς ἀποπλεύσας διὰ τοῦ ποταμοῦ ἀπῆλ-

(1) A. Boué, Itin. t. 1. p. 251. Desdevises, p. 50. καὶ λεῖ τοῦτον Douli-dchai.

(2) Ἀρβιαν. ἐκστρ. Ἀλεξ. 1, 1, 6. ὄδοιπορ. κ. 16. Sickler, 2, 210. ἐσφαλμένως ἀντὶ τοῦ Ὀρβήλου τὴν Ῥοδόπην θεωρεῖ πηγὴν τοῦ ποταμοῦ. Ἀππιαν. Ἔμφ. 4, 105. Viquesnel Carte de la Thrac. Desdevises, p. 25. 50. 51. 83. ἐσφαλμένως διαστέλλει δύο Ὀρβήλους. Abel, p. 19. σημ. 2. Schaffarik Wiener Jahrbh. vol. 46. p. 55.

(3) Θουκυδιδ. 4, 108. « Ἄλλως τε καὶ ὅτι ἡ πόλις αὐτοῖς ἦν ὠφέλιμος ξύλων τε ναυπηγισίμων πομπῇ καὶ χρημάτων προσόδῳ... τὰ δὲ πρὸς Ἡϊόνα τριήρεσι τηρουμένων, οὐκ ἂν δύνασθαι προσελθεῖν... καὶ αὐτὸς ἐν τῷ Στρυμόνι ναυπηγίαν τριήρων παρεσκευάζετο». Liv. 44, 46. « in lembos qui in Strymone stabant, delatis, et ipse ad flumen descendit ». Στραβ. 7, 331. ἀποσπ. 35. « εἰθ' ὁ Στρυμόν καὶ ὁ ἀνάπλους εἰς Ἀμφίπολιν ἐκίκοσι σταδίων ».



θεν εἰς Ἀσίαν (1). Εἰ δὲ καὶ βορρειαίτερον τῆς λίμνης ἀλλαγῶν πλωτὸς ἦν κατὰ τοὺς παναρχαίους καὶ μυθολογικοὺς χρόνους, ὁ Ἡρακλῆς λίθων πληρώσας αὐτὸν ἄπλωτον ἐποίησεν κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀπολλοδώρου (2).

15) Ὁ Νέστος (3) (Καρασσοῦ) ποταμὸς, πολὺ μικρότερος μὲν κατὰ τὸν δρόμον, ὀρμητικώτερος ὅμως τοῦ Στρυμόνος, ἀπετέλει τὰ ἀνατολικά μεθόρια τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους ἀπὸ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου (4) κατακτηθέντων τὴν μεταξὺ Στρυμόνος καὶ Νέστου χώραν τῆς Θράκης.

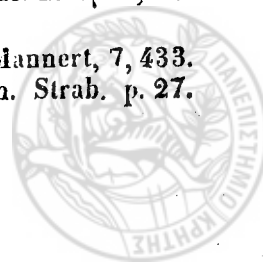
Οὗτος πηγάζων ἐκ τοῦ Σκομίου ὄρους ἢ μᾶλλον ἐκ τοῦ ζυγοῦ τοῦ Σκομίου, τῆς Ῥοδόπης καὶ τοῦ Αἴμου

(1) Ἀρβ. ἀναβ. Ἄλ. 1, 11, 5. «Ἦν δὲ αὐτῷ στόλος παρὰ τὴν λίμνην τὴν Κερκινίτιν ὡς ἐπ' Ἀμφίπολιν καὶ τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ τὰς ἐκβολὰς· διαβάς δὲ τὸν Στρυμόνα παρήμειβε τὸ Πάγγαιον ὄρος τὴν ὡς ἐπ' Ἀβδήρα καὶ Μαρωνεῖαν πόλεις Ἑλληνίδας ἐπὶ θαλάσῃ ὤκισμένας». Καντακουζην. 3, 54. 4, 17. Νικηφορ. Γρηγ. 8, 14. Belonii observat. cap. 55. Mannert, 7, 211. παριδὼν τούτους ἀπαφῶς λέγει ὅτι ἐπ' ὀλίγα μόνον μίλια ἀπὸ τῆς ἐκβολῆς πλωτὸς ἦν ὁ ποταμὸς. F. Beaujour, vol. 1. p. 215.

(2) Ἀπολλοδώρ. 2, 5, 10. «Μόλις δὲ τῶν βῶν συνελθουσῶν Στρυμόνα μεψάμενος τὸν ποταμὸν, πάλαι τὸ ξεῖθρον πλωτὸν ὄν, ἐμπλήσας πέτραις, ἄπλωτον ἐποίησε καὶ τὰς βόας Εὐρύσθει κομίσας ἀπέδωκε».

(3) Ἡροδοτ. 7, 109. 126. Θουκυδιδ. 2, 96. Σκυλακ. Περ. 8, 29. Σκυμν. X. 672. Στραβ. 7, 323 331. Mela, 2, 2, 2. 9. Plin. 8, 16, 17. 4, 11, 18. Πτολεμ. 3, 11, 2. 13, 7. Νέστος. Ἀρβ. ἀναβ. 1, 1, 7. Liv. 45, 29. Nessus. Ζωναρ. 9, 28. Μέστος.

(4) Στραβ. 7, 323. 331. ἀποσπ. 33. 35. Mannert, 7, 433. Sickler, 2, 206—207. Tafel edit. fragm. Strab. p. 27. not. 46. Grote, 2, 339. not. 23.



(1), ἔνθα καλεῖται ἐπιτοπίως Τζαδίρ-τεπε καὶ ἔχει ὕψος 7200 ποδῶν, καὶ διευθυνόμενος ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν καὶ ἀνατολὰς διατρέχει δρόμον 65—60 λευγῶν καὶ διερχόμενος στενὴν κοιλάδα ἐκ δυσμῶν μὲν ὑπὸ τοῦ Ὀρβήλου καὶ Παγγαίου περιοριζομένην, ἐξ ἀνατολῶν δὲ μέχρι τινὸς ὑπὸ τῆς Ῥοδόπης, δέχεται ἐκατέρωθεν πολλοὺς χειμάρρους καὶ παραποτάμους ὅλως ἀσήμους καὶ ἀγνώστους τοῖς ἀρχαίοις. Τούτων δὲ δύο μόνον οἱ νεώτεροι ἀναφέρουσιν ἀριστερόθεν εἰσβάλλοντας εἰς τὸν Νέστον, τὴν Βίστριτσαν καὶ τὸ Δοσπατ-δέρεσι (2), τῶν ὁποίων ὁ δρόμος ἀναβαίνει εἰς 10—12 λευγῶν. Ὁ Νέστος αὐξόμενος ὑπὸ τῶν χειμάρρων καὶ παραποτάμων δὲν ἐφύλαττεν ἐν τῇ ἀρχαιότητι τὸ αὐτὸ ρεῖθρον πάντοτε, ἀλλὰ πολλάκις τὴν παρακειμένην χώραν κατέκλυζε (3) καὶ εἶτα μέγα σχηματίζων στόμιον καὶ πλατὺ ἔνεκα τῆς τῶν ὑδάτων ὀρμητικότητος, ἐκβάλλει εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος ἀπέναντι τῆς Θάσου καὶ ὀλίγον δυτικῶς τῶν Ἀβδήρων (4).

(1) Θουκυδίδ. 2, 96. «ρεῖ δ' οὗτος ἐκ τοῦ ὄρους, ὅθεν περ καὶ ὁ Νέστος καὶ ὁ Ἑβρος· ἔστι δὲ ἐρῆμον τὸ ὄρος καὶ μέγα ἐχόμενον τῆς Ῥοδόπης». Desdevises, p. 51. Siekler, 1, 484. Forbiger, Real-encycl. ἐν λ. A. Boué Itin. t. 1. p. 150. ἐσφαλμένως ἀμφότεροι οἱ τελευταῖοι θέτουσι τὴν πηγὴν εἰς τὴν Ῥοδόπην.

(2) Desdevises, p. 51.

(3) Στραβ. 7, 331. ἀποσπ. 44. «οὐ μὲν δ' ὁ Νέστος ἐπὶ ταυτοῦ ρεῖθρου διὰ παντός, ἀλλὰ κατακλύζει τὴν χώραν πολλάκις».

(4) Στραβ. αὐτόθι. ἀποσπ. 47. «ὅτι μετὰ τὸν Νέστον ποταμὸν πρὸς ἀνατολὰς Ἀβδηρα πόλις». Desdevises, p. 51.



ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

ΛΙΜΝΑΙ ΠΡΟΣ ΔΥΣΜΑΣ ΤΟΥ ΣΚΑΡΑΟΥ.

§. 3. Οὐδεμία ἄλλη ἐπαρχία καὶ χώρα τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου περιέχει τοσαύτας λίμνας, ὅσας ἡ Μακεδονία, πλείους μὲν ἀνατολικῶς τῆς ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν ἀνίσως διχοτομούσης μεγάλης ὀρεινῆς γραμμῆς τοῦ Σκάρδου, ὀλιγωτέρας δὲ δυτικῶς τῆς αὐτῆς γραμμῆς ἔν τε τῇ Ἰλλυρίδι καὶ Ἡπείρῳ.

Καὶ δυτικῶς μὲν ἔν τῃ Μακεδονικῇ Ἰλλυρίδι περιέχει τὴν Λεβεάτιδα καὶ Λυχνίτιδα λίμνην, τῆς πρώτης τῶν ὁποίων, καίπερ ἀνηκούσης εἰς τὴν βάρβαρον Ἰλλυρίδα, προσαρτᾶται ἐνταῦθα ἡ περιγραφή.

1) Ἡ Λεβεάτις (1) (λίμνη τῆς Σκόδρας) κειμένη ἔν τῇ χώρᾳ τῶν Λαβεατῶν καὶ ἔχουσα σχῆμα ἐπίμηκες ἐκτείνεται ἐκ τοῦ βορραιοδυτικοῦ πρὸς τὸ μεσημβρινο-ανατολικὸν μέρος καὶ περικυκλοῦται ὑπὸ ὀρέων ἔν μέρει μὲν γυμνῶν καὶ ξηρῶν, ἔν μέρει δὲ πρὸς ἀνατολὰς, ὅπου μεσολαθεῖ ἡ πεδιάς τῆς Σκόδρας, πρασίνων καὶ καταφύτων καὶ οὕτω παριστᾷ τῷ διατρέχοντι αὐτὴν λαμπρὰν καὶ ποικίλην θέαν· αὕτη ἔχει μῆκος μὲν 8—9 ὠρῶν, σχηματίζουσα πρὸς ἀνατολὰς καὶ μίαν μικρὰν λίμνην καλουμένην ὑπὸ τῶν ἐγγχωρίων Χούμ (2). Ἡ Λαβεάτις περιέχει καὶ πολλὰς νήσους κατὰ μῆκος κειμένας εἰς τὸ δυτικὸν μέρος αὐτῆς, ὧν ἐπισημότεραί εἰσιν ἡ Βράνινα, περιέχουσα πολλὰ χωρία, ἡ Μουριτζάνη (Μοράκοδιτς), ἔν ἣ ὑπάρχουσιν ἐρείπια ἀρχαίου φρουρίου, ἡ τοῦ Μοναστηρίου καὶ Λεσσάνδρας (3).

(1) Liv. 44, 31. Plin. 3, 23. Πτολεμ. 3, 13. Στραβ. 7, 317.

(2) Ὁρχ χάρτην Hyacinthe Hequarde, Histoire de la Haute Albanie.

(3) A. Βουέ, Itin. t. 2. p. 165. Hequarde, p 5—6.

Εἰς τὴν λίμνην εἰσέρχονται πολλοὶ ποταμοί, τῶν ὁποίων ἐπισημότερός ἐστιν ὁ Ὀριούνδης (Μοράτζα) (1) πηγάζων ἐκ τοῦ Βερτίσκου ἢ Σκόδρου κατὰ Λιούϊον καὶ ὑπὸ πολλῶν χειμάρρων αὐξόμενος εἰσέρχεται εἰς τὴν λίμνην καὶ διερχόμενος αὐτὴν κατὰ μῆκος, ἐξέρχεται εἰς μικρὰν ἀπόστασιν πρὸς δυσμὰς τῆς Σκόδρας καὶ ἐν τῇ ἐξόδῳ σχηματίζων μικρὰν νῆσον, καλουμένην Παλικάρα, ὀνομάζεται Βαρβάννας (Μπουάνας) ὡς προεῖρηται ἐν οἰκείῳ τόπῳ.

Τὰ ὕδατα τῆς λίμνης ταύτης καθὼς καὶ τῶν μεγάλων λιμνῶν τῆς Ἑλβετίας αὐξοῦσι μὲν ἐν καιρῷ χειμῶνος καὶ πολυομβρίας μειοῦνται δὲ τὸ θέρος (2).

Οἱ ποταμοὶ καὶ αἱ λίμναι τῆς Ἀλβανίας εἰσὶ λίαν ἰχθυοφόροι· τὰ δὲ κυριώτερα εἶδη τῶν ἰχθύων εἰσὶ τὰ ἀκόλουθα, ὁ λούκιος, ἡ ἔγχελυς, ὁ κυπρίνος (σαζάνι), ὁ τρώκτης καὶ ἰδίᾳ ἐν τῇ Λαβεάτιδι ἀγρεύεται εἶδος τι ἀψύης (σαρδέλλης) ἐγχωρίως καλούμενον Σκόραντζε καὶ καπνιζόμενον ἐξάγεται εἰς μεγάλας ποσότητας εἰς τὴν Δαλματίαν, ἔνθα λίαν ἐπιζητεῖται· ἡ δὲ ἄγρᾳ τοῦ ἰχθύος τούτου γίνεται μετὰ μεγάλης πομπῆς καὶ παρατάξεως (3).

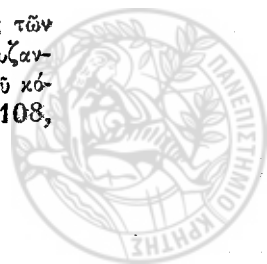
2) Ἡ Λυχνίτις (λίμνη τῆς Ἀχρίδος), μεγίστη καὶ καλλίστη πασῶν τῶν λιμνῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας οὔσα (4) κεῖται εἰς τὸ μεσημβρινὸν μέρος τοῦ λεκανο-

(1) Liv. 44, 31. Mannert, 7, 355. Desdevises p. 33. καὶ ἀλλαγῶ. A. Boué t. 2. p. 164—165.

(2) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι σελ. 165.

(3) Hecquarde, p. 9.

(4) Τὸ ὄνομα τῆς λίμνης ταύτης, ληφθὲν ἐκ τῆς διαυγείας τῶν ὑδάτων, ἔχει διαφόρους γραφὰς παρά τε τοῖς ἀρχαίοις καὶ Βυζαντινοῖς, ἀναφέρουσιν αὐτὴν ὑπάρχουσαν καθ' ὅν χρόνον ἡ τοῦ κόσμου διανομὴ ἐγένετο μεταξὺ τῶν τοῦ Νῶε υἱῶν. Πολυβ. 5, 108,



πεδίου τοῦ Δριλῶνος ποταμοῦ, ὅπερ πάλαι ποτ' ὤκου
οἱ Δασσαρίται, καὶ περιορίζεται ἀνατολικῶς μὲν ὑπὸ
τῆς Πιερίας, ἀποτελούσης τὰ πρὸ Φιλίππου ὄρια τῆς

8. «τῶν δὲ περὶ τὴν Αὐχινιδίαν λίμνην». Σκυμν. χ. 428 ἀέχει δὲ
λίμνην . . . τὴν Αὐχινίτιν λεγομένην». Στραβ. 7, 327. «αἱ τε
λίμναι εἰσὶν αἱ περὶ Αὐχινιδούντα». Διοδώρ. Σικελ. 6, 18. «τοὺς
μέχρι τῆς Αὐχινίτιδος καλουμένης λίμνης». Στεφαν. Β. ἐν λ. Αὐχιν-
ίδος, πόλις Ἰλλυρίας καὶ λίμνη θηλυκῶς . . . καὶ Αὐχινιδία λίμνη
καὶ Αὐχινίτις». Συγκελ. χρον. τ. 2. σ. 93. «Αἱ χῶραι δὲ αὐ-
τῶν . . . Ἰλλυρίς, Αὐχινίτις». Ἀνωουμ. χρονολογ. σ. 15. «αἱ δὲ
λαχοῦσαι χῶραι . . . τῶ δὲ Ἰάφεθ . . . Ἰλλυρίς Αὐχινίτις». χρονικ.
Πασχαλ. ὠσαύτως. Ἀν. Κομνην. 12. σ. 271. ἐκδ. Παρισ. «ἀνω-
θεν ἀπὸ τῆς Αὐχινίτιδος λίμνης». Θεοφυλακτ. ἐπιστολ. οά. «τὴν
πρὸς τὴν Ἀγερουσίαν τὴν λίμνην τὴν ἐμὴν Λύχινιδον». Κεδρην. τ.
2. σελ. 468. ἐκδ. Βουν. «ἐγγιστα λίμνης μεγίστης Αὐχινιδού
καλουμένης». Νικηφ. Καλ. 17. «ἐγγιστα λίμνης μεγίστης Αὐχιν-
ιδού καλουμένης». καὶ Μελέτιος ὠσαύτως. Vib. Sequert. ἐν λ.
«Drinus a palude Lignisti». Δουκαγγ. εἰς Ἀν. Κομνην. 12.
σ. 371. Ἰππόλυτος (opper. edit. Fabric. vol. 1. p. 21). καὶ
Ἄδος (Breviarium Chronol. ab orig. mundi p. 10) Βιέν-
νης ἐπίσκοποι ἀντὶ τοῦ κυρίου ὀνόματος ἐχρήσαντο τῇ τοῦ προση-
γορικοῦ μεταφράσει εἰς τὴν Λατινίδα, ὧν ὁ μὲν ἔχει «Illyria,
Aedimus, Hadriace ex qua . . .». ὁ δὲ «Illyria, Lucidis-
sima, Hadriace ex qua». καὶ τελευταῖον Νέστωρ ὁ τῶν Σλά-
βων χρονογράφος καὶ τῶν Βυζαντινῶν ἀντιγραφεὺς ὁ πολλαχού τὸ
καίμενον αὐτῶν διαστρέψας παρενέθηκε μεταξὺ τῆς λέξεως Ἰλλυ-
ρίς καὶ Αὐχινίτις ἑτέρα, δηλοῦσαν τοὺς προσφιλεῖς αὐτοῦ ὁμοε-
θνεῖς ἦτοι «Slovene» Nertoris chronicon übersetzt von
Slötzer Th. 1. p. 7. «Ilirik, Slovene, Luchnota, Andria-
kia». βουλόμενος αὐτοὺς ἐν τῇ Ἰλλυρικῇ χερσονήσῳ, εἰ μὴ πρα-
γματικῶς, τούλάχιστον γραφικῶς καὶ ἰδανικῶς εἶναι ἀπὸ κτίσεως
κόσμου καὶ τοῦ ἐπὶ Νῶε συμβάντος κατακλισμοῦ !!! Schaffarik
über die Abkunft der Slaven nach L. Surowik p. 153. «In den Lateinischen fragmenten steht aber zwischen
denselben Wörtern Lucidissima und Aedimus, folglich
sind beide letztere unbestreitbar aus Lychnitis Lychni-
dus verderbt und Lucidissima insbesondere ist aus Ly-
chnitis buchstäblich übersetzt».

Μακεδονίας και ἀποληγούσης εἰς τὴν ὑψηλὴν κορυφὴν, τὴν νῦν καλουμένην Γαλίτζισαν, ἐξ ἄρκτου δὲ ὑπὸ τῆς πεδιάδος τῆς Ἀχρίδος (Λυχνιδου), κειμένης ἐπὶ λόφου ὑψηλοῦ παρὰ τὴν λίμνην, ἐκ δυσμῶν δὲ ὑπὸ τῆς Κανδαουίας, καλουμένης ἐνταῦθα ὑπὸ τῶν ἐγγχωρίων Γόρα και Μόκρα (1) και ἐκ μεσημβρίας ὑπὸ τοῦ Λιβανίσκου. Ταύτης, σχῆμα παραλληλογράμμου ἐχούσης, ἐκτεινομένου ἐκ μεσημβρίας πρὸς ἄρκτον, ἡ μὲν περιφέρειὰ ἐστὶν 18—20 ὥρων τὸ δὲ μῆκος 7—8 και τὸ πλάτος ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμᾶς 3—4 ὥρων, βάθος δὲ 10—14 ὀργυιῶν (2). Εἰς τέτταρας δὲ τάξεις τῶν λιμνῶν ἀναγομένων κατὰ τοὺς γεωγράφους (3), ἡ Λυχνίτις ἀνήκει εἰς ἐκείνην, καθ' ἣν ἔλασσον ὕδατος ποσὸν διὰ τῶν ποταμῶν και χειμᾶρῶν εἰσέρχεται ἢ ἐξέρχεται, και ἐντεῦθεν εὐκόλως κατανοεῖται ὅτι ἐν τῷ πυθμένι τῆς λίμνης ὑπάρχουσι πηγαί, ἀενάως ὕδωρ ἀναβλύζουσαι και τὴν ἰσορροπίαν τῶν

(1) Fel. Beaujour t. 1. p. 340. «le lac d'Ochrida... occupe comme le lac de Janina un plateau élevé entre la chaîne (Pieria) greque et un autre chaîne qui en forme le dernier gradin... c'est la chaîne des monts Candaves». Sickler, 1, 211. ἐσφαλμένως λέγει ὅτι ἡ λίμνη καίται δυτικῶς τῆς Κανδαουίας.

(2) Pouqueville t. 3. p. 62, «on peut évaluer sa circonférence à vingt quatre lieues et demie. dans cette étendue son grand diamètre mesuré du nord au midi est de sept lieues sur quatre et demie de largeur d'orien en occident». Fel. Beaujour t. 1. 340. «le lac d'Ochrida, l'ancien lac Lychnidien, a sept lieues de long du sud au nord sur trois ou quatre de large de l'est à l'ouest». A. Boué t. 1. p. 76. ἐσφαλμένως λέγει ὅτι τὸ πλάτος ἐστὶ μόνον $1\frac{1}{2}$ ὥρας ἢ αὐτὸς αὐτόθι. «comme le lac Lemane il offre un fond graveleux et de grandes profondeurs dix à quatorze brasses y ont été du moins trouvées dans certains endroits».

(3) Grand. Diction. par Bruzen ἐν λ. lac.



ὕδατων τῆς λίμνης διατηροῦσαι, ἐξαιρουμένου τοῦ θέρου, ὅτε τῶν εἰσερχομένων χειμάρρων ξηρανομένων, ἀνεπαίσθητος τῶν ὑδάτων μείωσις 3—4 ποδῶν γίνεται (1), ὡς τούναντίον ἐν καιρῷ χειμῶνος μικρὰ αὔξεις αὐτῶν παρατηρεῖται. Τοιαύτης τοίνυν τῆς λίμνης οὐσης, χειμάρροι μὲν εἰσερόντες εἰσι πολλοί, ἀεννάως δὲ εἰσερχόμενος καὶ μάλιστα κατὰ μῆκος ἐκ μεσημβρίας πρὸς ἄρκτον αὐτὴν διερχόμενός ἐστιν εἷς καὶ μένος, ἐκ λαμπροτάτης πηγῆς ἐξερχομένης παρὰ τὴν τοῦ Ὁσίου Ναοῦμ μονήν, λαμβάνων τὴν ἀρχὴν (2), καὶ οὗτός ἐστιν ὁ προηγουμένως περιγραφεῖς περιώνυμος μέλας Δρίλων, ὃς ἐξέρχεται εἰς τὸ βόρρειον τῆς λίμνης μέρος παρὰ τὴν κωμόπολιν Στρούγαν. Τοιαύτας δὲ ἀναβλυσούσας πηγὰς ἐν τῷ πυθμένι ἐχούσης τῆς λίμνης διαυγέστατόν ἐστι τὸ ὕδωρ (3) καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς πιστο-

(1) A. Boué voy. t. 1. p. 76. «mais il ne paraît pas sujet à des séches si fortes. la difference entre ses niveaux au printemps et à la fin de l'été m'a paru d'après les lits de cailloux de ses bordes se reduire à 3 à 4 p.

(2) F. Beaujour, t. 1. p. 341. «on regarde dans le pays la source de S. Naoum une des plus belles de la Grèce, comme une décharge du lac de Prespa». περὶ τοῦ τελευταίου ἦτοι τῆς ὑπογείου τῶν ὑδάτων διοχετεύσεως λόγος μὲν φέρεται παρὰ τοῖς χυδαίοις, οὐ μέντοι γ' ἀληθῆς φαίνεται μοι. A. Boué Voy. t. 1. p. 74. «ses eaux (de lac de Prespa) s'écoulent par des conduits souterrains, et les gens de pays en vellent deriver des torrents d'eau claire qui sort des rochers près du couvent de saint Non (κακῶς ἀντὶ Naoum) sur le lac d'Ochrida».

(3) A. Boné, V. t. 1. p. 76. «la denomination de Lychnidus, de Lychnis, translucide, lui était bien due, puisqu'on apperçoit les poissons au fond de l'eau depuis 50 à 60. p. de hauteur». Tafel, Egnat. p. 30. «Cujus aquae limpidissimae (pelucidae) esse vollunt». Pouqueville, t. 3. p. 62. «ses eaux limpides comme le crystal,

τάτη ἐξεικόνισίς ἐστὶ τοῦ πράγματος, ἤτοι τῆς φυσικῆς καὶ ἀπεριγράπτου λαμπρότητος αὐτῆς, καὶ οὐχὶ ὡς τινες τῶν νεωτέρων (1) εἰκοτολογοῦντες ἐσφαλμένως πιστεύουσιν ὅτι ἐκ τῶν καλάμων καὶ τῶν τῆς λυχνίδος ἀνθῶν, οὐδόλως φυομένων ἐν αὐτῇ. Καὶ τοιούτου ὄντος τοῦ ὕδατος καὶ τοῖς πίνουσιν ἡδέος τε καὶ ὑγιεινοτάτου, ὅπερ παντὸς ἄλλου προτιμῶντες οἱ κάτοικοι μεταχειρίζονται, πανταχοῦ ἐν καιρῷ γαλήνης καὶ ὁ πυθμὴν καθορᾶται καὶ οἱ νηχόμενοι ἰχθῦς, τὰ εἶδη τῶν ὁποίων πεντεκαίδεκά εἰσι περίπου καὶ διακρίνονται κατὰ τὸ μέγεθος, τὴν λαμπρὰν ποιότητα καὶ τὴν οὐσίαν, οἵτινες καὶ πάλαι ποτὲ ἐκόσμου τὰς τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατορίων τραπέζας (2) καὶ νῦν ἔτι πανταχοῦ σχεδὸν τῆς Τουρκίας μεταφέρονται (3). Οἱ δὲ κάτοικοι τῆς Ἀχρί-

des fontaines, qui lui méritent le nom de Lychnis, ou transparent permettent d'apercevoir, par dix jusqu'à 14 basses son fond sabloneux».

(1) Bocharti op. omn. t. 1. 23. p. 459. «Fallor an prisici Phoenices id extulere Le canoth vel contracte Licnoth, id est ad arundines vel arundinosas paludes» Palmerii, 1. 35. p. 207. ἀλλὰ τὴν ἐσφαλμένην τούτων δοξαζάν ἐξελέγγουσι καὶ τινες Λατῖνοι χρονογράφοι τοῦ μέσου αἰῶνος, ὧν μνεῖα ἐγένετο ἀνωτέρω, μεταχειρισθέντες ἀντὶ τοῦ κυρίου ὀνόματος Λυχνίτις τὴν μετάφρασιν τοῦ προσηγορικοῦ λυχνίτις εἰς τὴν Λατινίδα Luccidissima καὶ Aedimus.

(2) Θεοφυλακτ. ἐπιστολ. ιβ'. . . . πλὴν ἀλλ' ἐστάλησαν ἰχθῦς οἱ μὲν ἄρι ταρίχευτοι, οἱ δὲ ἀρτιδίους ἐνωπτημένοι· καὶ ἡδυνθείη μὲν σοι ἡ διαλογία μου . . . ἡδυνθείησαν δὲ μᾶλλον τῇ ὀρέξει οἱ ἰχθῦς. «ἐπιστ. ξδ'.» εἰ καὶ μικρὰν τινα ἰχθύων ἀποστολήν . . . ὡς εὐλογίαν τῆς Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου Μητρὸς ἀποδέξῃ τὰ μικρὰ ταῦτα». A. Boué, v. t. 3. p. 461.

(3) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι p. 487. «mais les habitans . . . parce qu'ils reçoivent pour leur carêmes assez des poissons séchés ou salés des lacs d'Ochri et de Scutari». Στραβ. 7, 327. Pouqueville, t. 3. p. 62. «comme en temps de Strabon ses pêcheries sont si abondantes, qu'on y sale



δος διὰ τὴν ἀγρὰν τῶν ἰχθύων τῆς λίμνης, καθὼς καὶ διὰ τὴν τῶν λαμπροτάτων ἐγγέλεων, ἀγρευομένων εἰς μεγάλας ποσότητας ἐν τῇ ἐξόδῳ τῆς λίμνης, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ παρὰ τὴν Στρούγαν (1) τελοῦσι τῇ Κυβερνήσει 500—600 χιλ. γροσίων, ἱκανὰ προσποριζόμενοι καὶ αὐτοὶ ἐντεῦθεν.

Μεγίστη τοίνυν πασῶν τῶν τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου λιμνῶν καὶ καλλίστη (2) οὕσα ἡ Λυχνίτις, ὡς μεσόγειός τις θάλασσα, δικαίως παραβάλλεται ὑπὸ τῶν νεωτέρων πρὸς τὴν τῆς Γενεύης λίμνην καὶ τὴν Ῥόνην (3). Ἐν δὲ τῇ ἐκτενεῖ περιφερείᾳ αὐτῆς ἀνατολικῶς μὲν

une prodigieuse quantité de truites qui se exportent dans les marchés de la Romélie et de l'Épire».

(1) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι σελ. 489. «Les pêches... surtout près de Struga à la sortie du Drin de ce bassin. dans ce dernier lieu on emploie des filets et de nasses pour arrêter au passage la foule des poissons (μαῖλλον τῶν ἐγγέλεων ἢ τῶν ἰχθύων) qui suivent le cour».

(2) Pouqueville, v. t. 2. p. 395. «Jusqu'au lac Lychnidus dont l'étendue s'annonce comme une méditerranée, de la quelle on distingue confusement à l'horizon les bords opposés».

(3) A. Boué, v. t. 3. p. 461. «et le lac d'Ochri offre à ses habitants une vue admirable». καὶ t. 1. p. 76. «Le bassin d'Ochrida... est le lac le plus beau et le plus élevé de la Turquie, car celui de Castoria semblable au fond à un cratère... au bout du lac un effet analogue à Genève sur celui de Lemane». Itiner. t. 2. p. 98. «cette association de localités vient d'autant plus vite à l'esprit de l'observateur que la même couleur bleue et la même transparence des eaux distingue éminemment les deux lacs: si l'un d'eux devait avoir plus de transparence que l'autre, ce serait celui d'Ochrida, car comme dans le Rhône à Genève, on pouvait distinguer les poissons au fond de l'eau depuis les fenêtres du couvent». καὶ Voyage. t. 1. p. 76. «fait au bout du

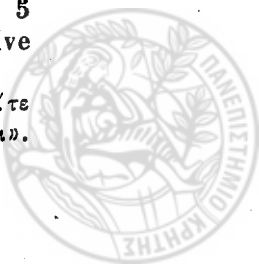
περιορίζεται ὑπὸ τῆς ὑπωρείας τῆς Πιερίας, ἐν ἣ εἰς μικρὰν ἀπόστασιν κατὰ πᾶσαν σχεδὸν ὥραν ὑπάρχουσι (1) χωρία μικρὰ κατάφυτα καὶ σύδενδρα· βορρῆως δὲ ἐν μέρει μὲν ὑπὸ τῆς πεδιάδος τῆς Ἀχρίδος, ἐν μέρει δὲ ὑπὸ τοῦ μεγάλου λόφου, ἀπολήγοντος ἐν αὐτῇ, ἐφ' οὗ ἀμφιθεατρικῶς κεῖται ἡ Λυχνιδὸς (Ἀχρίς) καὶ πρὸς δυσμὰς αὐτῆς εἰς ἀπόστασιν 3 ὥρων ἡ Στρούγα, πρὸς δυσμὰς δὲ ὑπὸ τῆς Κανδαουίας, εἰς τὰς ὑπωρείας τῆς ὁποίας ὡσαύτως ὑπάρχουσι χωρία κατάφυτα καὶ κατάδενδρα καὶ ἡ μικρὰ μονὴ τῆς Θεοτόκου (Καλλίστης) ἐπὶ βράχου, καθήκοντος εἰς τὴν λίμνην, καὶ πρὸς μεσημβρίαν ὑπὸ τῆς στενομάκρου πεδιάδος, ἐξαπλουμένης πρὸ τοῦ Λιβανίσκου, ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας ἀνυψοῦται μέγας λόφος καὶ βράχος εἰσέρχεται εἰς τὴν λίμνην καὶ ἐπὶ τούτου κεῖται ἡ περιώνυμος μονὴ τοῦ Ὁσίου Ναοῦμ, πρὸς δυσμὰς τῆς ὁποίας κεῖνται εἰς μικρὰν ἀπόστασιν αἱ δύο κῶμαι Στάροβον καὶ Πογραδέσι.

3) Ἡ μικρὰ λίμνη τοῦ Μαλικίου, κειμένη πρὸς μεσημβρίαν τῆς Λυχνίτιδος, ἀπὸ τῆς ὁποίας χωρίζεται διὰ τοῦ Λιβανίσκου, ὅλως ἀγνωεῖται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων (2) καὶ ἐπομένως οὐδὲν ἀρχαῖον ὄνομα φέρει· τῶν δὲ

lac environ l'effet de Genève sur celui de Leman. Cette comparaison paraît d'autant plus naturelle que les eaux bleues du lac d'Ochrida l'emportent peut être en transparence sur celles de Rhône à sa sortie du lac Suisse».

(1) Ὁ αὐτὸς v. αὐτόθι. «ses rives sont bordées de petits escarpements calcaires plus fréquemment à l'E. qu'à l'O. deux côtés les pontes des montagnes sont fortement boisées en petits chênes, et çà et là il y a des villages dans les anfractuosités des falaises, savoir environ 5 ou 6. sur son bord occidental et 3 ou 4 sur la rive opposée». βρα περί τούτων καὶ Itin. 1. 2. p. 96—100.

(2) Στραβ. 7, 327. «Περὶ δὲ τὴν ἐπὶ Κανδαουίας ὁδὸν αἱ τε λίμναι εἰσὶν αἱ περὶ Λυχνιδὸν ταριχείας ἰχθύων αὐτάρχεις ἔχουσαι».



νεωτέρων οἱ μὲν σιγῶσιν ὅλως περὶ αὐτῆς (1), οἱ δὲ ἀπλῶς μνειάν ποιοῦνται αὐτῆς (2), ἐν ᾧ ἄλλοι (3) ὀρθότερον προσθέτουσι παρὰ ταύτην καὶ ἄλλην μικράν, τὴν ὁποίαν καλοῦσι Σβύρναν, ἐνουμένην μετὰ τῆς λίμνης τοῦ Μαλικίου τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα Ἀλβανικόν ἐστι (4).

Ἡ λίμνη αὕτη χειμένη μετὰ τῆς Κοριτσᾶς καὶ Ἀχρίδος ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Ποϊάνης ἔχει μὲν σχῆμα ὠσειδές, ἐπιμηκύνεται δὲ ὑπὸ τοῦ Δεβόλεος (Ἐορδαίου), διερχομένου αὐτὴν κατὰ μῆκος πλησίον τῆς κόμης Πλιάσης, καὶ σχηματίζοντος ἕλος μέγα, ἔχον μῆκος δύο λευγῶν καὶ πλάτος ἑνὸς καὶ ἡμίσεος μιλίου μέχρι τοῦ μέρους ἐκείνου, ὅπου χύνεται διὰ τινος

ὅτι ἐνταῦθα δὲν ἐννοεῖται ἡ προκειμένη λίμνη δηλόν ἐστι ἐκ τῆς ἀναφερομένης Ἐγνατίας ὁδοῦ, ἀγούσης πρὸς ἀνατολὰς τῆς Λυχνιδοῦ, ἐνθα ὑπάρχουσιν ἄλλαι δύο μικραὶ λίμναι, ἡ τῆς Πρέσπης καὶ ἡ τοῦ Δρενόβου ἐν τῷ λεκανοπεδίῳ τῆς Ἑσθνης καὶ Πρέσπης, περὶ ᾧ κατωτέρω. Ταφέλιος δὲ (Egnat. prolegom. p. 111.) εἰκάζων περιλαμβάνει καὶ ταύτην ἐνθα λέγει ἐρμηνεύων τὸ τοῦ Στράβωνος χωρίον «Non solum paludem Lychnitidem spectari, e plurali lacuum numero per se patet. est magnus lacus Lychnitis (Okri, Achris, Achrida) dein très minores vicini lacus Prespae, lacus Drenovae, lacus Maliki».

(1) Mannert οὐδὲ ὅλως σημειοῖ ἐν τῷ χάρτη λίμνην μετὰ τῆς Λυχνιδοῦ καὶ Κοριτσᾶς οὐδέ γε μνημονεύει.

(2) Pouqueville, ἐν τῷ χάρτη καὶ ἐν τ. 2. σελ. 43.

(3) Kiepert ἐν τῷ χάρτη τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Desdévices ὡσαύτως ἀνωνύμως, καὶ A. Boué, Itin. t. 2. p. 94. «Il a des bords marécageux et paraît lié plus ou moins au lac de Svrina (derivé de mot Svrinouti, détourner) et à d'autres vastes marais, qui s'étendent au N. vers le lac d'Ochrida».

(4) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι. «nom derivé du mot Albanais Mal, montagne, à cause du voisinage de ces dernières. c'est le Moleka ou Molescha des Slaves». Niebuhr hist. u. Philol. Vort. Bd. 1. p. 305. «Nun habe ich aber in mehreren Glossarien gefunden das Wort Mal bedeutet Berg».

καταβράχτου, ἔχοντος ὕψος 4 ὀργυιῶν εἰς τὴν κλεισοῦραν τὴν σχηματιζομένην ὑπὸ τοῦ Λιβανίσκου καὶ τοῦ Τομάρου (1)· ἡ ἔκτασις τῆς λίμνης ταύτης, καθὼς καὶ ἡ ἀλιεῖα εἰσὶν ὅλως ἀσήμαντα.

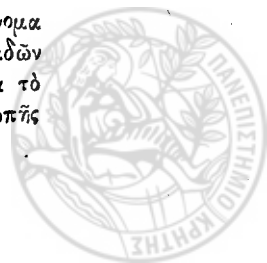
4) Ἡ τῆς Πρέσπης λίμνη καίπερ μείζων τῆς προηγουμένης οὕσα ἐπίσης ἀνώνυμος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις κεῖται ἀνατολικῶς τῆς Λυχνίτιδος, ἀπὸ τῆς ὁποίας χωρίζεται διὰ τῆς Πιερίας, ἐν τῷ λεκανοπεδίῳ τῆς Ῥέσνης, ἔχουσα μῆκος μὲν δύο λευγῶν καὶ διάμετρον 4 μιλλίων (2) καὶ περιέχουσα ἐν τῷ μέσῳ τέσσαρα νησίδια καὶ μίαν νῆσον ἀνυψουμένην κωνοσιδῶς, ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας ὑπάρχει ἐκκλησίαι καὶ μονὴ τῶν Ταξιρχῶν καὶ εἰς τὸ βόρρειον μέρος κεῖται ἡ κωμόπολις Πρέσπα (3).

Αὕτη λαμβάνουσα τὰ ὕδατα ἐκ τῶν παρακειμένων ὄρων χύνεται εἰς τὴν πρὸς μεσημβρίαν αὐτῆς κειμένην λίμνην τοῦ Δρενόβου καὶ ἐν καιρῷ πολυομβρίας καὶ

(1) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι. «En deçà à l'O. on voit le lac ovale et allongé de Malik, la rivière du Dévol près de Pliascha, traverse le lac de Malik pour gagner de là des defilés... la Carte de Mr. Viquesnel... mais elle a exagéré la grandeur de deux lacs surtout de celui de Malik». Pouqueville, t. 2. p. 43.

(2) Κεδρην. τ. 2. σελ. 469. ἐκδ. Βονν. «Ἄρκος δ' ἐξ Ἀχρίδος ἔρχεται εἰς τὴν λίμνην τὴν λεγομένην Πρέσπαν». Pouqueville, t. 3. p. 71. «la ville situé à peu de distance d'un lac de deux lieues de longueur sur quatre milles de diamètre... au milieu de lac on remarque quatre îlots et une île». A Boué, Itin. t. 1. p. 262. «celui de Prespa, qui contient plusieurs îles».

(3) Gott. Stritt. Bulgaric. C. XII. §. 168. τὸ ὄνομα ταύτης φέρει ὁ τίτλος τοῦ μητροπολίτου τῆς Ἀχρίδος «Ἀχριδῶν καὶ Πρεσπῶν». Ἡ καὶ μόνον «ὁ Πρεσπῶν» μετὰ τὴν κατὰ τὸ 1767 γενομένην κατάλυσιν τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχρίδος.



χειμῶνος ὅλως ἐνοῦται μετ' αὐτῆς καὶ καθίσταται μία καὶ μόνη ἐπιμήκης λίμνη καὶ ἐλώδης (1). Οἱ δὲ χυδαῖοι καὶ ἀπλούστεροι τῶν ἐγγχωρίων πιστεύουσιν ὅτι τὰ ὕδατα ταύτης δι' ὑπογείων ὀχετῶν καταβαίνουν εἰς τὸ λεκανοπέδιον τῆς Ἀχρίδος καὶ μάλιστα ἐξέρχονται εἰς τὴν πηγὴν τοῦ ὀσίου Ναοῦμ, περὶ ἧς εἴρηται ἀνωτέρω, καὶ ἐξ ἧς πηγάζει ὁ Δρεῖλων. Ταύτην δὲ τὴν χυδαῖαν γνώμην λίαν εὐπίστως καὶ ἀβασίμως ὡς ἀληθῆ καὶ βεβαίαν παραλαβὼν ἀναφέρει τις τῶν νεωτέρων περιηγητῶν (2), τὴν ὁποίαν ἄλλος προγενέστερος (3) καίπερ ἐπιπολαιότερος, ὀρθῶς ποιῶν δὲν παραδέχεται ὡς ἀληθῆ· αὕτη μετὰ τῶν περικυκλούντων ὄρων, λειμῶνων καὶ εὐφόρων ἀγρῶν ἀποτελοῦσα λαμπρὰν ζωγραφικὴν εἰκόνα, ἐξάγει ἱκανὸν ποσὸν ἰχθύων κυπρίνων

(1) Pouqueville, t. 3. p. 72. «comme les affluents augmentent considerablement la quantité des eaux dans la saison de pluies, les lacs, que je viens de nommer ne forment à cette époque qu'une masse commune et c'est n'est qu'au mois d'Avril qu'ils se divisent en deux bassins separés». A Boué, Itin. t. 1. p. 262.

(2) A. Boué Itin. t. 1. p. 262. «ce lac sans écoulement (ὅπερ ψευδές· διότι ὡς εἴρηται χύνεται εἰς τὴν τοῦ Δρεινόβου) reçoit principalement des cours d'eau du N. et décharge ses eaux par des canaux souterrains sous la chaîne calcaire, qui sépare cette cavité de celle plus basse du lac d'Ochrida. elles ressortent de terre près du couvent de St Non (ἀντὶ Ναοῦμ)» καὶ ἐν σελ. 97. τοῦ β'. τομ. «Les paysans prétendent que cette belle source est le canal caché d'écoulement du lac de Prespa».

(3) Pouqueville, t. 3. p. 72. «les paysans peu habiles à observer, croient que celui de Prespa absorbe ses eaux, qui reparaisent à la source de Saint-Naoum, d'ou elles se déchargent dans le lac Lychnidus, cherchant fort loin l'explication d'un phenomène naturel qui se passe sous les yeux».

(σαζανίων) καὶ ἐγγέλεων ταριχευομένων καὶ μεταφερομένων πρὸς ἐκποίησιν εἰς πολλὰ μέρη τῆς Μακεδονίας καὶ Ἀλβανίας.

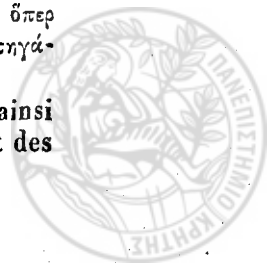
5) Ἡ λίμνη τοῦ Δρενόβου (Βέντροκ) (1) πολὺ μικρότερα τῆς προηγουμένης κεῖται ὀλίγον πρὸς μεσημβρίαν αὐτῆς, ἐκ τῆς ὁποίας διὰ καταβόθρων λαμβάνει τὰ ὕδατα καὶ χύνεται διὰ τινος ποταμοῦ, ἔχοντος ἔκτασιν μήκους 10 περίπου μιλίων, εἰς τὸν Δεάβολιν ποταμόν, μετὰ τοῦ ὁποίου συρρέει πρὶν εἰσελθῆ οὗτος εἰς τὴν κοιλάδα τῆς Κοριτσᾶς (2) πηγάζων ἐκ τῆς ἀνατολικῆς ὑπωρείας τοῦ ὄρους.

Ἡ μικρὰ αὕτη λίμνη ἐνουμένη ὡς εἴρηται μετὰ τῆς προηγουμένης καὶ ἔχουσα ἀνατολικῶς εἰς μικρὰν ἀπόστασιν τὴν κώμην Δρένοβον, ἐξ ἧς καὶ τὸ ὄνομα φέρει, περικυκλοῦται ὑπὸ πεδιάδων εὐφόρων καὶ κατωκημένων, ὡς ἡ προηγουμένη, καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν ὄρων, τούτέστιν ἀνατολικῶς μὲν ὑπὸ τοῦ Βαρνοῦντος, δυτικῶς δὲ ὑπὸ τῆς Πιερίας καὶ παράγει τοὺς αὐτοὺς τῆ προηγουμένη ἰχθῦς καὶ ἐγγέλεις, ἐκ τῆς ἀλιείας τῶν ὁποίων ἰκανὰς ὠφελείας ἀπολαμβάνουσιν οἱ κάτοικοι (3).

(1) Pouqueville, t. 3. p. 72. «A deux cents toisses, au midi du lac de Prespa, on en trouve un seconde appelé Drénovo, dont le grand diamètre est de trois milles sur un et demi de rayon». Desdevises, p. 312. 365. Tafel, Egnat. proleg. p. 3.

(2) A. Boué, Itin. t. 1. p. 262. καὶ t. 2. p. 96. «ses eaux, qui emanent sans doute du lac superieur par un canal souterrain, s'épanchent par une rivière de dix milles environ d'étendue dans la Devol ou Genussus». ὅπερ ἐσφαλμένον· διότι ὁ Δεάβολος παραπόταμόν ἐστι τοῦ Ἄψου πηγάζοντος ἐν τῇ δυτικῇ πλευρᾷ τοῦ Βούτου (Γράμμου).

(3) Pouqueville, t. 3. p. 72—73. «ces paysans, ainsi que les riverains du lac de Prespa, independement des



ΛΙΜΝΑΙ ΠΡΟΣ ΑΝΑΤΟΛΑΣ ΤΟΥ ΣΚΑΡΔΟΥ.

4. Ὡς πρὸς δυσμὰς τοῦ Σκάρδου ἔν τε τῇ βαρβάρῳ καὶ ἑλληνικῇ Ἰλλυρίδι σχηματίζονται αἱ περιγραφεῖσαι ἤδη λίμναι, οὕτω καὶ πρὸς ἀνατολὰς αὐτοῦ ὑπάρχουσι πολλαὶ λίμναι, τῶν ὁποίων ἐπισημότεραὶ εἰσιν αἱ ἀκόλουθοι.

1) Ἡ Καστορία λίμνη (1) (Celetrum) μεῖζων τῶν δύο προηγουμένων οὔσα κεῖται ἐν τῷ βορροειδυτικῷ μέρει τοῦ ὁμωνύμου λεκανοπεδίου ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ὀρεστίδι καὶ σχῆμα ἐπιμήκους κύκλου ἔχουσα περιορίζεται πανταχόθεν, ἐκτὸς τῆς μεσημβρίας, ὑπὸ τῶν ὀρέων Βόρα, Βοΐου (Γράμμου) καὶ Βερμίου καὶ ἔχει εἰς τὸ δυτικὸν μέρος αὐτῆς μικρὰν χερσόνησον, τανῦν Κόστελ καλουμένην καὶ ἔχουσαν εἰσοδὸν 15 ποδῶν, στενὴν μὲν κατ' ἀρχάς, εἶτα δὲ εὐρυνομένη καὶ ὑπὸ ἀρχαίων πύργων καὶ φρουρίων ὠχυρωμένην καὶ εἰς ἀποτόμους βράχους ἀπολήγουσαν, ἐν τῇ εἰσοδῷ τῆς ὁποίας ἔκειτο ἡ ἀρχαία πόλις Κέλετρον (2) πλησίον τῆς ὁποίας κεῖται τανῦν ἡ

produits de l'agriculture et des leur troupeaux, retirent des bénéfices considérables, de la pêche, surtout par la salaison d'une grande quantité de carpes et d'anguilles, qu'on exporte dans les marchés de la Romélie et de l'Albanie».

(1). Liv. 31, 40. Προκοπ. περὶ κτισμ. 4, 3. Ἄνν. Κομν. 6, 1. Ἀκροπολ. 49. 67. 90. Εὐφραιμ. Καισ. στιχ. 3500. 3533. 8691. 8729. 9148. 9378. Παχυμερ. Μιχ. Παλαιολ. 2, 11. Νικηφ Γρηγ. 2, 8. Καντακουζ. 1, 54.

(2) Liv. αὐτόθι. «Inde impetum in Orestidem fecit, et oppidum Celetrum est aggressus, in paeninsula situm. lacus moenia cingit, angustis faucibus unum ex continenti iter est». Προκοπ. αὐτόθι «λίμνη δὲ τις αὐτῇ ἐν γειτόνων τυγχάνει οὔσα, ἣ Καστορία ὠνόμασται. Καὶ νῆσος κατὰ μέσον τῆς λίμνης τοῖς ὕδασι περιβέβληται. Μία δὲ τις εἰς αὐτὴν εἰσοδος ἀπὸ τῆς λίμνης ἐν στενῷ λέλειπται οὐ πλέον ἢ εἰς πεντε-

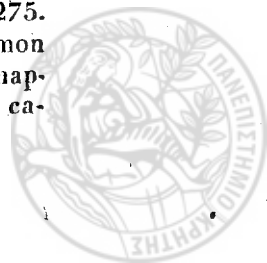
Καστορία, καὶ οὐχὶ μακρὰν παρὰ τὸν Ἐριγόνα ποταμὸν, ὡς ἐσφαλμένως τις τῶν νεωτέρων γεωγραφεῖ (1). Ἐκ τούτου δὴλον γίνεται ὅτι τὸ ὄνομα Καστορία ἔλαβεν ἢ λίμνη ἐκ τῶν φυσικῶν καὶ τεχνητῶν ὄχυρωμάτων καὶ ἐκ τῆς λίμνης ἢ πόλις ὡς διαβρήδην περὶ τούτου μαρτυρεῖ ἡ Ἄννα Κομνηνή, ἀκριβῶς περιγράφουσα αὐτὴν (2). Ἐχει δὲ μῆκος μὲν $2\frac{1}{2}$ ὠρῶν, πλάτος δὲ 2 καὶ βάθος 78 ποδῶν καὶ δεχομένη πολλοὺς ποταμοὺς ἐκ τῶν περιστοιχούντων αὐτὴν ὄρῶν, χύνεται εἰς τὸν Ἀλιάκμονα, ὀλίγον πρὸς μεσημβρίαν αὐτῆς ῥέοντα (3). Τὸ ὕδωρ τῆς λίμνης, τὸ ὁποῖον ἐν καιρῷ μεγάλου καὶ σφο

καίδεκα διήκουσα πόδας. Ὅρος δὲ τῇ νότῳ ἐπανεστήκειν ὑψηλὸν ἄγαν, ἡμῖσι μὲν τῇ λίμνῃ καλυπτόμενον τῷ δὲ λοιπῷ ἐγκείμενον». A. Boué, Itin. t. 2. p. 92. «On se trouve sur la place, qui occupe une bonne partie de l'Isthme de la presqu'île de Kastoria. On est alors au pied de l'ancienne enceinte de la vieille Celetrum».

(1) Mannert, 7, 519. κατὰ τοῦ ὁποῖου ὀρθότατα ἐπιτίθεται Μύλλερσος (Mak. p. 15). καὶ Ἀβέλιος (Makedon. p. 4). ἀκριβῶς ἱστορεῖ. A. Boué, Itin. t. 2. p. 22.

(2) Ἄνν. Κομνην. 6, 1. «Λίμνη τίς ἐστὶν ἢ τῆς Καστορίας, ἐν ἣ τράχηλος ἀπὸ τῆς χέρσου εἰσέρχεται καὶ περὶ τὸ ἄκρον εὐρύνεται εἰς πετρώδεις βουνούς ἀποτελευτῶν. περὶ δὲ τὸν τράχηλον καὶ πύργοι καὶ μεσοπύργια ἐκδοκίμονται κάστρου δίκην, διόπερ καὶ Καστορία ὀνομάζεται». ἐσφαλμένως λέγεται παρὰ Pauly, Real-encycl. ἐν λ. Celetrum. ὅτι ὁ Λιούσιος ἐν τῷ παρατεθέντι χωρίῳ καλεῖ αὐτὴν «lacus Castoris» ὡσαύτως καὶ Sickingler, t. 2. p. 222. πλείονα περὶ τοῦ ὀνόματος λεχθήσονται ἐν τῷ β' μέρει, ἔνθα ἐκτίθεται ἡ τῆς ἐπαρχίας Ὁρεσιτίδος καὶ τῆς πρωτεύουσας αὐτῆς ἱστορία.

(3) Abel, p. 4. Viquesnel mém. de la Soc. de géol. 2^e serie 1, 246. A. Boué, V. 187. Itin. t. 1. p. 275. Leake, t. 1. p. 323. Desdevises p. 39. «L'Haliacmon reçoit à gauche les eaux du lac de Célétrum, qui s'échappent à travers de collines de 60 à 80 pieds, par un canal d'écoulement de 250 à 300 p. de largeur».



δροῦ χειμῶνος πηγνυται, πανταχοῦ σχεδόν ἐστὶ καθαρόν καὶ διαυγὲς καὶ πότιμον γίνεται, ἀφ' οὗ πρῶτον ἀποψυχθῆ εἰς ὑπόγεια μέρη, ἐξαιρουμένου τοῦ θέρους, ὅτε πρασινίζει ἐκ τοῦ ἐν αὐτῇ φουμένου χόρτου, τὸ ὁποῖον καλεῖται στρατιώτης ἢ στρατιώτις (1) καὶ συνήθως φύεται εἰς ἐλώδεις καὶ λιμνώδεις τόπους. Καθ' ὅλην δὲ τὴν περιφέρειαν αὐτῆς ἔχει χωρία ἀνὰ μίαν περίπου ὥραν ἀπ' ἀλλήλων ἀπέχοντα, γαίας εὐφόρους καὶ πλήρεις φυτῶν καὶ δένδρων, ὥστε ἡ θεὰ αὐτῶν καὶ μιᾶς πόλεως, εἰς τὰς ὄχθας μιᾶς λίμνης κειμένης, λαμπρὰν ἐμποιεῖ ἐντύπωσιν τῷ προσεκτικῷ θεατῇ καὶ παρατηρητῇ (2). Τοιαύτη τοίνυν οὔσα ἡ Καστορία λίμνη παρέχει πολλοὺς καὶ ἀφθόνους ἰχθῦς εἰς τοὺς κατοίκους, τῶν ὁποίων οἱ κυριώτεροι καλοῦνται γουλιανοὶ καὶ τοὺς ὁποίους λεπτομερέστατα περιγράφει τις τῶν νεωτέρων (3) καὶ ἐξάγονται πρὸς ἐμποίησιν καὶ κατανάλωσιν εἰς πολλὰ τῆς Μακεδονίας μέρη, εἰ καὶ ἐν θέρους ὥρα φέρουσι διάρροϊαν τοῖς ἐσθίουσιν αὐτούς, καὶ ἔχουσιν ἐλώδη οὐσίαν καὶ ὀσμὴν δυσάρεστον, πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι ἐμβάλλουσιν αὐτούς εἰς πηγαῖον ὕδωρ ἐπὶ τινὰ χρόνον καὶ εἶτα ποιοῦσι χρῆσιν αὐτῶν (4).

(1) Διοσκουρ. 4, 101. Plin. 24. 18, 105. Γεωπον. 2, 5, 4. Παυλ. Αἰγιν. βιβ. 7. σελ. 255. Pouqueville, t. 3. p. 10—11 A. Boué, Itiner. t. 1. p. 275.

(2) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι. «La vue de belles cultures, de villages et d'une ville au bord d'un lac surprend d'autant plus qu'ou sort d'un pays sauvage la route, devenue carrossable, fait le tour du lac pour gagner à 1 $\frac{1}{2}$ h. de la Kastoria, qui est à 7 $\frac{1}{2}$ de Florina».

(3) Pouqueville, t. 3 p. 10. «Celui de ces poissons que j'examinai est appelé goulianos par les grecs, Jäi par les Turcs, et Som par les Bulgares. sa forme consiste dans les caractères suivants».

(4) A. Baué, Itin. t. 1. p. 275. «Il y a beaucoup de

2) Ἡ Βεγορρίτις (1) λίμνη (Σαριγιούλ ἤτοι κυτρίνη λίμνη) ἄγνωστος τοῖς ἀρχαίοις ἔνεκα τῆς σμικρότητος καὶ μόνον ὑπὸ Λιουίου ἀναφερομένη (2) καὶ πιθανώτατα ἀπὸ τινος παρακειμένου τόπου ἢ πόλεως καλουμένης Βέγορρα λαβοῦσα τὸ ὄνομα (3), κεῖται ἐν τῷ μεσημβρινο-ανατολικῷ μέρει τοῦ λεκανοπεδίου τῆς Ἑορδαίας καὶ περιορίζεται ἐξ ἀνατολῶν μὲν ὑπὸ τοῦ Βερμίου, ἐκ μεσημβρίας δὲ ὑπὸ τοῦ Βουρήνου, ἐκ δυσμῶν δὲ καὶ βορρᾶ ὑπὸ τῆς πεδιάδος τοῦ λεκανοπεδίου· αὕτη ἔχουσα μῆκος μὲν 3 ὥρῶν, πλάτος δὲ 1 ὥρας ἐξέρχεται διὰ τοῦ μικροῦ ποταμοῦ Ἑορδαϊκοῦ (Ποτάβα), χυνομένου εἰς τὴν ὀλίγον πρὸς ἄρκτον κειμένην λίμνην τοῦ Ὀστρόβου (4)

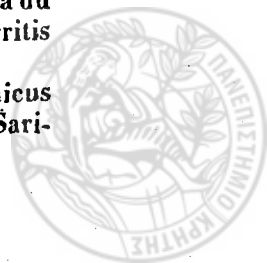
poissons, mais pendant les chaleurs on dit qu'ils produisent des diarrhées et leur gout marecageux est désagréable, surtout avec la manière peu convenable de les assaisonner, il faudrait conserver ces poissons quelque temps dans l'eau de source».

(1) Müller, Maked, p. 17. not. 48. «Lacus Begorritis schein der See Kitrini». Desdevises, p. 41. Mannert, 7, 518. ἐσφραγμένως καλεῖ αὐτὴν Bogorris, ἣν ὅλων ἀγνοῶν μείζονα ἔκτασιν δίδωσιν αὐτῇ ἐν τῷ χάρτη ἢ τῇ λίμνη Καστορία. ἔτι δὲ μᾶλλον συγγέει καὶ ταυτίζει τῇ τοῦ Ὀστρόβου λίμνη. Abel, (p. 7—8). «In der sich aber wieder ein 3 St. langer und 1 St. breiter Landsee ausdehnt, von dem die Landschaft ihren Türkischen Namen Sarigol. (gelber See) hat. es ist diess der lacus Begorrhites des Livius».

(2) Liv. 42, 53 «Profectus inde toto exercitu, Eordeam petens, ad Begorritem quem vocant lacum positis castris postero die in Elimeam ad Haliacmoni fluvium procesit».

(3) Tafel, Real-Encyclop. ἐν λ. «Begorritis lacus . . . vielleicht nach einem Orte Begorra so genannt». Desdevises, p. 328. «nous croyons aussi avec Leake qu'il a du exister une ville de Begorra, dont le lac Bégorritis avait pris le nom».

(4) Desdevises, p. 327. «est arrosé par l'Eordaicus (Potava), qui reçoit les eaux du lac Begorritis (lac Sari-



καὶ περιέχει εἶδη τινὰ μικρῶν καὶ ἀσχημῶν ἰχθύων, δι' ὧν τρέφονται οἱ περὶ αὐτὴν οἰκοῦντες χωρικοὶ τῶν διαφόρων χωρίων.

3) Ἡ λίμνη τοῦ Ὀστρόβου (Cellae) (1) Κέλλη ἢ ὀρθότερον (2) Κέλλαι λαβοῦσα τὸ Βουλγαρικὸν ὄνομα ἐκ τινος κόμης κειμένης ἐν τῇ βορρείᾳ ὄχθῃ τῆς λίμνης, ἀναφερομένης μόνον ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν (3) κεῖται πρὸς ἄρκτον τῆς προηγουμένης ἐν τῷ αὐτῷ λεκανοπεδίῳ τῆς Ἑορδαίας καὶ περιορίζεται πρὸς δυσμὰς μὲν καὶ ἐν μέρει πρὸς βορρᾶν ὑπὸ τοῦ Βόρα, πρὸς ἀνατολάς δὲ ὑπὸ τοῦ Βερμίου καὶ πρὸς μεσημβρίαν ὑπὸ τῆς πεδιάδος τοῦ λεκανοπεδίου.

Αὕτη σχηματιζομένη ὑπὸ τῶν ὑδάτων τῆς προηγουμένης καὶ τοῦ Ἑορδαϊκοῦ ποταμοῦ ἔχει μῆκος μὲν 2 λευγῶν, πλάτος δὲ 1 λευγ. καὶ βάθος 144 ποδῶν (4) καὶ δὲν χύνεται κατὰ τὸ φαινόμενον εἰς τὴν παρακειμένην μικροτάτην λίμνην τοῦ Τεχόβου, οὐδὲ δι' ὑπογείων καταθόρων εἰς ἄλλο τι μέρος ὡς οἱ Βυζαντινοὶ καὶ τινες τῶν νεωτέρων ἐσφαλμένως ἱστοροῦσι (5)· διότι

gul ou lac jaune) et se perd dans le lac d'Ostrov». Mannert, 7. 486 ἐσφαλμένως ἱστορεῖ ὅτι ὁ Ἑορδαϊκὸς χύνεται εἰς τὸν μακρὰν ἀπέχοντα Ἐριγῶνα τῆς Πελαγονίας.

(1) Itinerar. Antonin. «Cellis M. P. XXXIV». Tabula Peutingeriana Cellis XLV». Egnat. p. 42.

(2) Ἱεροκλ. Συνεχδ. 638. «Ἐδεσσα, Κέλλη ἢ ὀρθότερον Κέλλαι». Mannert, 7, 482. ἐσφαλμένως τίθησι τὸν σταθμὸν τοῦτον τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ παρὰ τὸν Ἐριγῶνα ποταμὸν.

(3) Ἄνν. Κομνην. 5, 5. Γεωργ. Ἀκροπολ. κ. 46. ἐνθα φέρεται Στρόβον ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ Ὀστρόβον καὶ κεφ. 49. Εὐφραμ. Καισαρ. 8566. 8697. Γεωργ. Παχυμερ. εἰς Μ. Παλαιολογ. 2, 11. ἐνθα φέρεται Βόστρον ἀντὶ Ὀστρόβον. Κωντακουζην. 4. 19.

(4) M. Viquesnel, Mém. de la Soc. de geolog. 2^e série. 1. 253. Desdevises, p. 41.

(5) Κεδρην. τ. 2. σ. 70. «φρούριον δὲ τὰ Βοδενὰ ἐπὶ πέτρας

μεταξὺ αὐτῶν τῶν δύο ὑπάρχει ἰκανῶς ἐξέχον μέρος τιτανῶδες, κωλύον τὴν ἔνωσιν τῶν ὑδάτων τῆς μιᾶς μετὰ τῆς ἄλλης. (1). Καὶ ἡ μικρὰ αὕτη λίμνη ἐξάγουσα ἰχθῦς οὐκ εὐκαταφρονήτους, ὧν οἱ βουλόμενοι τῶν ὄδιπορούντων γεύονται ἐν τῷ σταθμῷ τούτῳ εὐχαρίστως, προϊόντος τοῦ χρόνου φαίνεται ὅτι ἐπεξετάθη πρὸς βορρᾶν· διότι ἐντὸς αὐτῆς εἰς μικρὰν ἀπόστασιν τῆς βορρείας ὄχθης, ἔνθα κεῖται ἡ ὁμώνυμος κώμη, ὑπάρχει μωαμεθανικὸς ναὸς (τζαμίον) ἐξέχων ὀλόκληρος, ὡς νησιδίον τι ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τῶν ὑδάτων τῆς λίμνης.

4) Ἡ λίμνη τοῦ Τεχόβου, μικροτέρα τῆς προηγουμένης οὔσα, καὶ ὅλως ἀγνοουμένη οὐ μόνον ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καὶ Βυζαντινῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν πλειόνων τῶν νεωτέρων, κεῖται ἀνατολικῶς εἰς μικροτάτην ἀπόστασιν τῆς προηγουμένης ἐν τῷ μέσῳ τῆς μεταξὺ τοῦ Νίτζου καὶ Τούρλα κειμένης κοιλάδος, δεχομένη ἐξ ἄρκτου τὸν ποταμὸν Καρακάϊαν (2). Αὕτη ὁμοιάζουσα πρὸς

ἀποτόμου κείμενον, δι' ἧς καταρρέει τὸ τῆς λίμνης Ὀστρόβου ὕδωρ, ὑπὸ γῆς κάτωθεν βέρον ἀφανῶς κάκεισε πάλιν ὑποδιδόμενον. Γλυκάς, σ. 309—310. Desdèvises p. 41. «il est probable cependant qu'il y a des communications souterraines entre ce lac de Télovo (ἀντι Techovo)». Tafel, Egnat. p. 42. 46. Mannert, 7, 479. Grisebach δὲ παρ' Ἀβελίῳ λέγει ὅτι καλῶς ἐρευνήσας εὗρεν ὅτι μέχρι μὲν τοῦ 12 αἰῶνος ὑπογείως ἔρρεε τὸ ὕδωρ εἰς τὴν κοιλάδα τῶν Βοδηνῶν, ἀπὸ δὲ τοῦ 12 αἰῶνος πληρωθέντων τῶν πόρων, δι' ὧν ἔρρεε τὸ ὕδωρ, ἐξῆλθεν ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς πέτρας ἐφ' ἧς κεῖται τὰ Βοδινά. ἐν σελ. 114).

(1) A. Boué, t. 1. «ce lac ne reçoit pas les eaux de celui d'Ostrovó car ils sont séparés par une proeminence calcaire et ce dernier n'a pas d'éconlement visible».

(2) Abel. p. 11. «Am östlichen Abhang des Passes entspringt der Karakaja (schwarzer Fels) und fließt in einer weiten Thalsole nach 2 Stunden in den See von Tiavo (ἀντι Techovo)... etwa in der Mitte des Thals



κρατήρα, ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀποπληρούμενον (1), καὶ ἐν μέρει ἐλώδης οὔσα καὶ εἰς τὰς ὄχθας καλῶν περιέχουσα, ἔχει σχῆμα ἐπιμήκους κύκλου καὶ μῆκος μὲν 1 λεύγης, πλάτος δὲ μικρότερον, χύνεται διὰ τριῶν καταρράκτων (2) εἰς τὸν ποταμὸν Βόδαν καλούμενον, ὅστις πηγάζει ἐκ τοῦ Νίτζου, διέρχεται τὴν πόλιν Βοδηνὰ καὶ ἐκ τῶν ἀποτόμων βράχων καὶ πετρῶν αὐτῆς καταπίπτει δι' ἕξ μεγάλων καταρράκτων εἰς τὴν πεδιάδα.

(5) Ἡ Λουδία λίμνη τῆς Πέλλης (3) (νῦν λίμνη τῆς Ἰαντισᾶς) μόλις γτωστὴ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις κεῖται κατὰ τὸ

am Ende des weiten oberen Beckens liegt der kleine See von Tiavou.

(1) A. Boué, Itin. t. 1. p. 280. «on arrive au lac marécageux et rond de Telovo (ἀντὶ Τεχοβο) il ressemble à un cratère, qui se serait comblé petit à petit». Desdevises, p. 41—42.

(2) A. Boué, t. 1. Itin. p. 281. «l'eau du lac de Telovo se précipite en trois cascades de dessus de rochers de travestin». Viquesnel. Mém. de la Soc. de geol. 1. 254. Desdevises, p. 335. «mais il est formé originairement par le canal d'écoulement, qui part du lac de Telovo».

(3) Liv. 44, 46. «cingunt paludes in exsuperabilis latitudinis aestate et hieme, quas restagnantes faciunt lacus». ἔνθα ἀντὶ μιᾶς πολλὰς ἀναφέρει λίμνας ἐνοσῶν ἴσως καὶ τὰς ἐν τῇ Ἐορδαίᾳ κειμένας, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ Ταφέλιος (Egnat. p. 54), ἔνθα λέγει «Spectatur vero, ni fallor. varii lacus in Eordaea siti, ex occidente Bodinorum, e quibus maxima undarum copia ei flavio ministratur, qui infra paludem Pellae Ludias dicitur». Στραβ. 7, 330. ἀποσ. 20. «ἔχει δ' ἄκραν ἐν λίμνῃ τῇ καλουμένην Λουδίᾳ». Desdevises p. 344. καὶ Pouqueville (vol. 3. p. 111) ἐσφαλμένως καλοῦσιν αὐτὴν καὶ Βόρβορον· ὁ δὲ πρῶτος παρενόησε καὶ τὸ χωρίον τοῦ Πλουτάρχου (περὶ ἀειφυγ. κ. 10. σελ. 603)· Ἀριστοτέλη . . . διαίταν ἀγαπίσας εἴλετο ναίειν ἀντ' Ἀκα-

πλεϊστον ἐν τῇ Βοττιαίᾳ ἐπαρχίᾳ τῆς Μακεδονίας (1) καὶ ἔχει σχῆμα ἐπίμηκες, ἐκτεινομένη ἐκ τοῦ βορραιο-δυτικοῦ πρὸς τὸ νοτιοανατολικὸν καὶ περιοριζομένη ἐκ δυσμῶν μὲν ὑπὸ τῶν κλάδων τοῦ Βερμίου ὄρους (Τούρλα, Ξηρολίβαδον, Κάραδαγ, Δόξα), ἐξ ἄρκτου δὲ ὑπὸ τοῦ κατὰ Μύλλερν Δυσώρου, ἐξ ἀνατολῶν δὲ ὑπὸ τοῦ Παΐκου, συνεχείας τοῦ Νίτζου καὶ Δυσώρου καὶ πρὸς μεσημβρίαν ὑπὸ τῆς πεδιάδος.

Ἡ λίμνη αὕτη, ἡ ὁποία οὔτε ὄχθας διακεκριμένας οὔτε ὄρια ὠρισμένα ἔχει, ἐκτὸς μερῶν τινων πρὸς ἀνατολάς, δέχεται πολλοὺς ποταμοὺς πανταχόθεν, τῶν ὁποίων ἐπισημότεροί εἰσιν ἐκ δυσμῶν μὲν ὁ Ῥοιδίας, ἡ Βόδα (2) ἐξερχόμενος ἐκ τοῦ Νίτζου καὶ δεχόμενος τὰ ὕδατα τῆς λίμνης Τεχόβου χύνεται εἰς τὴν λίμνην καὶ ἀπόλλυται ἐν τοῖς ἔλεσιν, ὁ Ἅγιος Ἡλίας (Γόλεμαρεκα) καὶ ἡ Ἰαβορνίτσα, ἐξ ἄρκτου δὲ ὁ Βόρβορος καὶ τὸ Μογλενίτικον (Βίστριτσα), ὃς διερχόμενος τὴν Ἀλιμωπίαν δέχεται τὴν Βελίτσαν καὶ Νοτίαν (3) μεσημβρινο-

δημίας Βορβόρου ἐν προχοαῖς». καλῶν τὴν λίμνην Βόρβορον; ἐν ᾧ παρὰ Πλουτάρχῳ Βόρβορος ἐννοεῖται ποταμὸς τις οὕτω καλούμενος ἐγγωρίως καὶ διερχόμενος τὴν Πέλλαν ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ λιουίου (44, 46)» *Divisa est intermurali amni, et eadem ponte juncta, ut nec, oppugnante externo aditum ab ulla parte habeat*». Tafel, Egnat. p. 55. «Macedonum igitur Borborus istum amnem significabit, qui arcem regiam urbemque Pellam dirimebat». Abel, p. 198. «es lag an dem Fluss Borboros, da wo dieser in den heutigen See von Jannitscha mündet».

(1) Ἡροδοτ. 7, 123. Θουκυδιδ. 2, 99. ὀρθῶς θέτουσι τὴν Πέλλαν καὶ τὴν λίμνην ἐπομένως εἰς τὴν Βοττιαίαν, ἥτις ἀκολούθως κατακτηθεῖσα ἀπετέλεσε μέρος τοῦ κράτους τῆς Ἡμαθίας.

(2) Desdevises, p. 41. ἐσφαλμένως θέτει τοῦτον τὸν ποταμὸν τῆς πόλεως Βοδενῶν βορρειαανατολικῶς.

(3) M. de la Colonche Rev. des soc. sav. IV. 785.



δυτικῶς δὲ ἡ Ἀραβίτσα, δεχόμενος τὸ Γύμνοβον καὶ βορρειανατολικῶς (1) τὸ Κονίσκοβον, πηγάζων ἐκ τοῦ Παΐκου καὶ παραλλήλως τοῦ Ἀξιοῦ ῥέων· ἐκτὸς δὲ τούτων ἡ λίμνη ἠΰξάνετο καὶ διὰ τινος ἀποσπάσματος τοῦ Ἀξιοῦ ποταμοῦ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στραβῶνος (2), ὑπογεῖως ἀναντιρρήτως ῥέοντας (3)· διότι μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς λίμνης κεῖται τὸ χαμηλὸν ἐνταῦθα γινόμενον ὄρος Παΐκος (4). Οὕτω τοίνυν σχηματιζομένη ἡ λίμνη, εἰς τὸ βορρεῖον μέρος τῆς ὁποίας ἔκειτο ἡ πόλις καὶ ἀκρόπολις τῆς Πέλλης, ἐχρησίμευεν ἀφ' ἐνὸς μὲν διὰ τῶν μεγάλων καὶ ὅλως ἀπροσίτων ἐλῶν ὡς ἰσχυρὸν προπύργιον κατὰ τῶν ἐχθρικῶν ἐπιδρομῶν, ἀφ' ἐτέρου δὲ διὰ τοῦ Λουδίου, ὃς ἀπετέλει τὴν ἔκρυσιν αὐτῆς καὶ ἦν ναυσίπορος εἰς ἀπόστασιν 120 σταδίων, ὡς λιμὴν τῆς πρωτευούσης τοῦ κράτους ἐν τῇ μεσογαίᾳ κείμενος, ἐνθα λέγεται ὅτι ἀσθενῶν ποτε Δημήτριος ὁ βασιλεὺς, ὅτε ὁ Πύρρος ἐλεηλάτει τὴν Ἐδεσσαν (Bodena), κατεσκευάσατο μικρὸν στόλον καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὴν Ἀσίαν διὰ τῆς λίμνης καὶ τοῦ Λουδίου ποταμοῦ (5).

(1) Desdevises, p. 336. διορθωτέος, ἐνθα λέγει ὅτι ὁ ποταμὸς οὗτος ῥεῖ μεσημβριονατολικῶς καὶ παρικλήλως τοῦ Ἀξιοῦ, ἐν ᾧ ὁ Ἀξίος ῥεῖ βορρειανατολικῶς τῆς Πέλλης.

(2) Στραβ. 7, 330. ἀποσπ. 23. «Τὴν δὲ λίμνην πληροῖ τοῦ Ἀξιοῦ τι ποταμοῦ ἀπόσπασμα». Cousinéry t. 1. p. 84. Tafel, Thessal. p. 311. Egnat. p. 55.

(3) Lapie fol. VIII, «cours souterrain Vardar».

(4) Desdevises p. 336. «Les anciens voyaient dans cette source une dérivation de l'Axius et elle portait au Borboros limen son plus grand volume d'eau. Ainsi le Borboros limen se trouvait alimenté à l'est par les infiltrations de l'Axius à travers la masse du Paik».

(5) Ὁ αὐτὸς σελ. 339. «Demétrius y était malade pendant que Pyrrhus pillait Edessæ. Il y faisait construire

6) Ἡ μικρὰ λίμνη τῆς Δοθήρου (Δοριάνης), τὴν ὁποίαν τῶν μὲν ἀρχαίων οὐδεὶς ἀναφέρει ὀνομαστί, ἐφ' ὅσον οἶδα, τῆς πόλεως μόνον ἐν παρόδῳ μνημονευόντων (1)· οἱ δὲ νεώτεροι διάφορα περὶ αὐτῆς ἱστοροῦσι· διότι ὁ μὲν Μύλλερὸς (2) ταυτίζει αὐτὴν τῇ Κερκινίτιδι τοῦ Ἀρρίανου (3), ὁ δὲ Κουσιερῦς τῇ Πρασιάδι τοῦ Ἡροδότου (4) καὶ ὁ Ἀβέλιος ὀρθῶς ποιῶν ταυτίζει τὴν Κερκινίτιν καὶ Πρασιάδα (5), καθ' ἃ συμπίπτει ἡ γνώμη τοῦ τε Μυλλέρου καὶ Κουσιερῦ. Ἄλλ' ἡ γνώμη ἀμφοτέρων ἐξελέγχεται ψευδῆς καὶ ὄλως ἀνυπόστατος ἐκ τῆς μαρτυρίας τοῦ Ἀρρίανου ὅτι ἡ Κερκινίτις ἢ Πρασιάς ἐκβάλλει διὰ τοῦ Στρυμόνος εἰς τὴν θάλατταν πλησίον τῆς Ἀμφιπόλεως, ἐν ᾧ ἡ προκειμένη μικρὰ λίμνη κεῖται ἀπώτατα πρὸς ἄρκτον παρὰ τὸ ὄρος Κερκίνην καὶ πρὸς μεσημβρίαν τῆς Δοθήρου (Δοριάνης).

Αὕτη τοίνυν κειμένη μεταξὺ τοῦ Ἀξιοῦ καὶ Ἐχεδώρου

une partie des galères, qui par le Borborus limen et par le Ludias devaient le transporter en Asie».

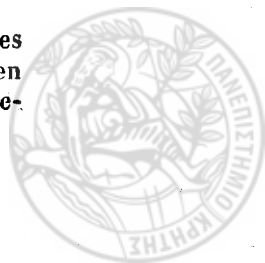
(1) Θουκυδιδ. 2, 98. 99. 100. Plin 4, 10. Ζωσιμ. 1, 43. Στεφ. Β. ἐν λ. μόνον ὁ Αἰλιανὸς (Π. ἱστ. 17, 13.) ἀνωνύμως ἀναφέρει λίμνην Παιονίδα, ἀδήλου ὄντος ἀν ταύτην ἢ τὴν Πρασιάδα ἐννεεῖ.

(2) Müller, Mak. p. 20. not. 62. «Doberos trifft auf das jetzige Doiran. die Κερκινίτις λίμνη, Arrian. 1, 11, 5. (Ἐν δὲ αὐτῷ ὁ στόλος παρὰ τὴν λίμνην τὴν Κερκινίτιν ὡς ἐπ' Ἀμφιπόλιν καὶ τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ τὰς ἐκβολὰς) ist wohl die bei Doiran» Leake, 3, 444.

(3) Ἀρρίαν. ἐκστρ. Ἀλεξ. 1, 11, 5.

(4) Ἡροδοτ. 5, 15. 16. 17. Covsinéry, t. 1. p. 93. Μελετ. γεωγ. τ. 2. σ. 473. ὠσαύτως.

(5) Abel, p. 60. «damit hängt auch der Name des Kerkinitissees zusammen, den ich trotz Tafels gelehrten Untersuchungen für identisch mit dem Prasiasee Herodots halten muss».



καὶ ἐκ Θεσσαλονίκης πρὸς ἄρκτον 10 περίπου ὥρας ἀπέχουσα, ἔχει σχῆμα ἐπίμηκες καὶ μῆκος μὲν 3 ὥρῶν, πλάτος δὲ 2 ὥρῶν καὶ περιοριζομένη πανταχόθεν, πλὴν τῆς μεσημβρίας, ἐκ τῶν κλάδων τοῦ ὄρους Κερκίνης, ἔχει εἰς τὸ βορρειανατολικὸν μέρος αὐτῆς τὴν μικρὰν πόλιν Δοριάνην παρὰ τῇ ἀρχαίᾳ Πιωνικῇ πόλει Δοθήρῳ καὶ χύνεται εἰς τὸν Ἄξιόν (1).

7) Ἡ λίμνη Λαγκαδᾶ (2) (τουρκιστὶ Κουτζούκ-Μπεσίκ καὶ Ἑλληνιστὶ λίμνη τοῦ Ἁγίου Βασιλείου) (3) κληθεῖσα οὕτω ἐκ τοῦ παρακειμένου ὁμωνύμου χωρίου, δύο περίπου ὥρας ἀπέχοντος ἀπὸ Θεσσαλονίκης ἄγνωστός ἐστι τοῖς ἀρχαίοις ἕνεκα τῆς σμικρότητος. Οἱ δὲ νεώτεροι καὶ περὶ ταύτης διαφωνοῦσι· διότι ὁ μὲν Ταφέλιος (4) εὐρῶν ἀνώνυμον αὐτὴν ταυτίζει τῇ Πρασιάδι τοῦ Ἡροδότου. Ἄλλ' ἡ γνώμη αὕτη καὶ εἰκασία οὐδεμίαν δύναται ἔχειν ὑπόστασιν· διότι κατὰ τὴν ματυρίαν τοῦ Ἡροδότου (5) οἱ ἐν τῇ Πρασιάδι (Κερκινίτιδι) οἰκοῦντες Παῖονες εἶχον πλησίον τὸν Ὀρβηλον πρὸς ἀνατολάς, ἐξ οὗ ἐπορίζοντο ξυλικὴν καὶ ἐπομένως φυσικῶς ἀδύνα-

(1) Ὁ αὐτὸς p. 18. «Auch hier finden wir die Beckengestaltung wieder, wahrscheinlich schon bei dem wenig bekannten See von Doiran, der seinen Abfluss nach dem Vardar hat».

(2) Γεωργ. Ἀκροπ. κερ. 63. Ταῦτα μὲν οὖν ἐν τοῖς τοῦ Λαγκαδᾶ (τόπος δὲ ἐστὶν οὗτος ἐγγὺς τοῦ τῆς Θεσσαλονίκης) ἐγένετο. «Καντακουζ. 3, 38». ἐν Λαγκαδᾶ οὐ μακρὰν Θεσσαλονίκης». Ἰωανν. Ἀναγνωστ. κερ. 6'.

(3) Περὶ τούτων τῶν ὀνομάτων ὄρα Paulus Lucas voyage t. 1. p. 41. 43. Cousinéry, vol. 1. p. 112. Leake, vol. 3. p. 232. Desdèvises, p. 48. F. Beaujour v. t. 1. p. 213. Clarke, part. 11. sect. 111. cap. XII. p. 376.

(4) Tafel, Thessal. p. 258—70. Egnat. Prolegom. XXXVII. Pauly, Real-encycl. ἐν λ.

(5) Ἡροδοτ. 5, 15. 16. 17.

τόν ἔστι νὰ μεταθέσωμεν ὡς μικρόν τινα λίθον μετὰ τοῦ Ταφελίου τὸ μέγα ὄρος Ὁρβηλον ἐκ τῆς ἀληθοῦς θέσεως πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Στρυμόνος καὶ νὰ μεταφέρωμεν εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Θεσσαλονίκης ὅπου κεῖται ἡ λίμνη τοῦ Λαγκαδᾶ (1).

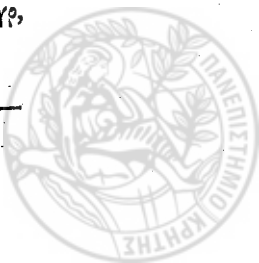
Οὕτω τοίνυν αὕτη ἐν τῇ Μυγδονίᾳ εἰς τὸ λεκανοπέδιον τῶν λιμνῶν παρὰ τὴν Θεσσαλονικὴν κειμένη (2) καὶ μηδεμίαν σχέσιν ἔχουσα μετὰ τῆς Πρασιάδος (Κερκινίτιδος), περιφέρειαν μὲν ἔχει 7 μιλλίων, μῆκος δὲ 2 λευγῶν, πλάτος δὲ μιᾶς καὶ βάθος μέγιστον 4—5 πήχεων (3) καὶ εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἐλώδης ἐξάγουσα καὶ ἰχθῦς διαφόρους. Λαμβάνουσα δὲ πανταχόθεν πολλοὺς μικροὺς ποταμοὺς καὶ χειμάρρους κοινωνεῖ μετὰ τῆς παρακειμένης λίμνης Βόλβης καὶ ἔχει εἰς τὴν βόρρειον ὄχθην τὸ χωρίον (Λαγκαδᾶ) καὶ θερμὰ ὕδατα, χάριν τῶν ὁποίων πληθὺς νοσοῦντων καὶ ὑγαινόνητων συνέρχεται ἐκ Θεσσαλονίκης καὶ τῶν πέριξ χωρίων κατὰ τὸ ἔαρ καὶ τὸ θέρος (4).

(1) Abel, p. 60. «Am wichtigsten ist die Lage des Prasiasssee (Herodot. 5, 15. 16. 17.). wäre dieser der heutige See von Langaza, wie Tafel will, so müsste es im höchsten grade befremden, in seiner Nachbarkeit den Orbelos zu finden, der hingegen dem Kerkinitissee ganz nahe lag». Mannert, 7, 495. «Aber der Berg Orbelus passt nicht hieher, man mag das nördliche Hauptgebirg oder den südlichen Nebenzweig, östlich von Strymon Fluss vorstehen».

(2) Εὐναπ. παρὰ Δεξιπποῦ ἐκδ. Βονν. σ. 85, «καὶ κατέδυσαν ἐπὶ τὰς Μακεδονικὰς λίμνας». Ζωσιμ. 4, 45. 48. Μελετ. γεωγρ, τ. 2. σελ. 472.

(3) Hadschi Chalfa, p. 79. Desdevises, p. 48.

(4) Leake, t. 3. p. 232 Paulus Lucas v. 1. p. 197—200. Hadschi Chalfa t. 1. p. 79, Tafel, Thessal. p. 16.



8) Ἡ Βόλβη λίμνη (Μπουιούκ-Μπεσίκ) (1), συνεχόμενη τῇ προηγουμένη καὶ μείζων τε καὶ ἐπισημότερα ἐκείνης, ἐν παρόδῳ μόνον μνημονεύεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων (2) καὶ ἐσφαλμένως συγγέεται ὑπὸ τινῶν τῶν νεωτέρων (3) μετὰ τῆς Πρασιάδος. Αὕτη κειμένη εἰς τὸ λαμπρότατον καὶ εὐφορώτατον λεκανοπέδιον τῆς Μυγδονίας, καὶ οὕσα ἐπιμήκης τῷ σχήματι, ἔχει περιφέρειαν μὲν 10—12 λευγῶν (4), μῆκος δὲ 5 καὶ πλάτος $1\frac{1}{2}$, καὶ δεχομένη πανταχόθεν τῆς περιφερείας πολλοὺς ποταμοὺς ἀγνώστους (5) καὶ ἀνωνώμους παρὰ τοῖς ἀρχαίοις

(1) Mannert, 7, 470. Belonii Observat. fol. 52. edit. 11. καλεῖ καὶ Κόνιον ἔκ τινος χωρίου κειμένου πρὸς μεσημβρίαν τῆς λίμνης. A. Boué, Itin. t. 1. p. . . . Paul. Luc. t. 1. p. 41—43. Cousinéry t. 1. p. 112. Hadschi Chalfa p. 79—80. Tafel, Thess. p. 239. 258. 263. Real-encycl. p. 1. p. 1144. Desdevises p. 48. Abel, p. 27. 158. 200.

(2) Αἰσχ. Περσ. 486. «Βόλβης δ' ἔλειον δόνακα» Σουλακ. Περ. κ. 67. «Ἀρέθουσα Ἑλληνίς, Βόλβη λίμνη». Θουκυδιδ. 1, 58. 4, 103. Ἀριστοτελ. ἱστ. Ζ. 2, 12, 3. «περὶ τὴν Βόλβην λίμνην». Ἡγήσανδρος παρ' Ἀθηναίων 8, 11. «περὶ τὴν Βόλβην λίμνην». Στεφαν. Β. ἐν λ. Βόλβαι, «ἔστι καὶ Βόλβη πόλις καὶ λίμνη». Καντακουζ 2, 28. αδ παρὰ τῆ Βόλβη λίμνη κεῖται».

(3) Danville καὶ Gatterer παρὰ Ταφελίῳ Θεσσαλ. σ. 263. «Hic igitur lacus quibusdam (Danvillio, Gatterero) is esse videtur. qui apud solum Herodotum Prasiadis nomine occurit».

(4) Cousinéry vol. 1. p. 112. un lac plus grand, dont la circonférence est de dix à douze lieues, et qu'on nomme Bechik, se nommait dans l'antiquité le lac de Bolbe». Desdevises, p. 48.

(5) Ἡγήσανδρ. παρ' Ἀθηναίων 8, 11. «Περὶ Ἀπολλωνίαν τὴν Χαλκιδικὴν δύο ποταμοὶ ῥέουσιν, Ἀρμίτης καὶ Ὀλυθιακός ἐμβάλλουσι δ' ἀμφότεροι εἰς τὴν Βόλβην λίμνην» ταῦτα ἐσφαλμένα εἰσὶν διότι οἱ ποταμοὶ οὗτοι ὡς προεῖρηται ἐν οἰκίῳ τόπῳ, πηγάζοντες ἐκ τοῦ ὄρους Κίσσου, τοῦ διαχωρίζοντος τὴν Μυγδονίαν τῆς κυρίως Χαλκιδικῆς καὶ παραλλήλως ῥέοντες διέρχονται ὁ μὲν

καθίσταται λίαν βαθεῖα καὶ ἐξερχομένη διὰ τοῦ περιγραφέντος ἤδη Ῥηχίου ποταμοῦ, χύνεται εἰς τὸν Στρουμονικὸν κόλπον (1) μεταξύ τῆς Ἀρεθούσης, κειμένης ἐν τῇ ἀριστερᾷ ὄχθῃ τοῦ ποταμοῦ, καὶ τοῦ Βρομίσκου, κειμένου ἐν τῇ δεξιᾷ παρὰ τὴν ἐκβολήν.

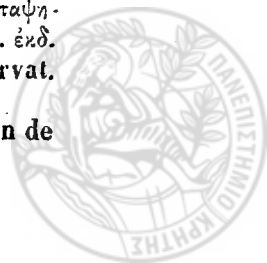
Ἡ Βόλβη λίμνη ἔχουσα ἐν τῇ βορρειαῖ ὄχθῃ τὴν ὁμώνυμον πόλιν, ἣν μόνος Στέφανος ὁ Βυζάντιος ἀναφέρει, κειμένην ἔνθα νῦν κεῖται τὸ χωρίον Ἡπεσίαι, ἐξ οὗ καὶ τοῦνομα φέρει, καὶ περικυκλωμένη ὑπὸ φυτῶν, δένδρων καὶ καλλιεργησίμων γαιῶν λίαν ἰχθυοφόρος ἐστὶ καὶ ἐξάγει πολλὰ καὶ διάφορα εἶδη ἰχθύων (2), εἰς ἣν ἀνέρονται διὰ τοῦ Ῥηχίου ποταμοῦ καὶ θαλάσσιοι ἰχθύς (3).

τὴν Ἀπολλωνίαν, ἡ δὲ τὴν Ὀλυνθον καὶ χύνονται εἰς τὸν Τορξωναῖον κόλπον. Desdevises p. 47. «un autre cours d'eau sort du principal sommet du Cissus . . . au fond du golfe Toronaique, on trouve l'Olynthius (guisseau de Poliero) l'Amnias ou Amnites». Tafel, Thess. p. 240. «Amnes in Bolben labentes num e septentrione veniant, an e meridie eam equidem questionem pendere puto a piscibus loci Hegesandri». ὄρα χάρτην Κειπέрту, Desdevises καὶ ἄλλων.

(1) Θουκυδ. δ. 4, 103. «καὶ ἀφικόμενος περὶ δεξιῇ ἐπὶ τὸν Αὐλῶνα καὶ Βρομίσκον, ἧ ἡ Βόλβη λίμνη ἐξίησιν ἐς θάλασσαν».

(2) Καμηνιατ. κεφ. 5. σ. 321. «οὗτινος ἐν μέσῳ πελαγίζονται δύο τινὲς εὐρεῖαι λίμναι, τὸ πλεῖστον τούτου διακατέχουσαι καὶ τινα μεγάλην καὶ αὗται συνεισφέρουσαι χρεῖαν· τρέφουσι γὰρ ἰχθύας καὶ μικροὺς καὶ μεγάλους καὶ τοῖς εἶδεσι διαφόρους καὶ πολλοὺς τῷ πλήθει ταῖς τε γείτοσι κώμαις καὶ αὐτῇ δὲ τῇ πόλει δαφιλεστάτην ἀποπληροῦνται τράπεζαν. Καὶ γὰρ οὖν φιλονεικοῦσιν οἱ λίμναι ταῖς τούτων ἐπιδόσεσι πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ ἀμιλλῶνται, τίς αὐτῶν τὸ πλεῖον παράσχηται. Πλὴν ἐκάτεραι νικῶνται ἐξ ἐκατέρων καὶ ἡ νικῶσα οὐκ ἔχει τίμη τὴν ἦτταν καταφιφίσεται». Νικηφορ. Χουμν. ἐν ἀνεκδοτ. ἑλλην. τ. 2. σ. 140. ἐκδ. Boissonade. Cousinéry t. 1. p. 114. Belonii observat. κεφ. 53. Paul. Luc. vol. 1. p. 202.

(3) Desdevises, p. 48. «Le lac de Betchik (ancien de



9) Ἡ λίμνη Πρασιάς καὶ Κερκινίτις (Ἀχινὸς καὶ Τάκινος ὡς οἱ νεώτεροι ἐσφαλμένως προφέροντες γράφουσι (1)) μία καὶ ἡ αὐτὴ οὖσα δυσὶν ὀνόμασι καλεῖται, ἐξ ὧν τὸ μὲν πρῶτον ἀναφέρει μόνος ὁ Ἡρόδοτος (2). Τὸ δὲ δευτέρον ὁ Ἀρρίανός (3)· μεταξύ δὲ τούτων ὁ Θουκιδίδης (4) μνειάν ποιεῖται τῆς λίμνης ἀνωδύμως ἀναφέρων αὐτήν. Ταῦτα μὲν οἱ ἀρχαῖοι περὶ τῆς λίμνης. Ἐν δὲ τοῖς νεωτέροις μέγας ἤρθη πόλεμος περὶ τῆς θέσεως τῆς Πρασιάδος καὶ περὶ τῆς ταυτότητος, ἢ μή, ταύτης μετὰ τῆς Κερκινίτιδος· διότι ὁ μὲν αὐτῶν (5) μετατίθησι τὴν Πρασιάδα εἰς τοὺς Φιλίππους καὶ ταυτίζει αὐτὴν τῇ μικρᾷ καὶ ἐλώδει λίμνῃ τῇ παρὰ τῇ πόλει ἐκείνῃ σχηματιζομένῃ, ὅπερ λίαν ἐσφαλμένον ἐστίν.

Ὁ δὲ (6) πρὸς δυσμὰς τοῦ Στρυμόνος μετακινῶν αὐ-

Bolbé) . . . très poissonneux, et plusieurs espèces de poissons de mer remontent jusque-là en été.

(1) F. Beaujour vol. 1. p. 213. A. Boué Itin. vol. 1. p. 217. Desdevises, p. 49. Tafel, Thessal. p. 82. Abel, p. 60. Leake, vol. 3. p. 209.

(2) Ἡροδοτ. 5, 15. «καὶ οἱ μέχρι τῆς Πρασιάδος λίμνης ἐξ ἠθέων ἀναστάντες ἦγοντο εἰς τὴν Ἀσίαν». «οἱ δὲ περὶ τὸ Πάγγαιον εὖρος . . . καὶ αὐτὴν τὴν λίμνην τὴν Πρασιάδα οὐκ ἐχειρώθησαν ἀρχὴν ὑπὸ Μεγαβλάου». 17. «ἔστι δὲ ἐκ τῆς Πρασιάδος λίμνης σύντομος κάρτα ἐς τὴν Μακεδονίην.

(3) Ἀρρίαν. 1, 11, 3. «ἦν δὲ αὐτῷ ὁ στόλος παρὰ τὴν λίμνην τὴν Κερκινίτιν ὡς ἐπ' Ἀμφίπολιν καὶ τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ τὰς ἐκβολὰς».

(4) Θουκυδιδ. 4, 108. «ἄνωθεν μὲν μεγάλης οὖσης ἐπὶ πολλὴ λίμνης τοῦ ποταμοῦ». Pomp. Mela, 2, 2, 9.» Strymon . . . et ubi non longe a mari lacum fecit, majore, quam venerat, alveo erumpit».

(5) Περὶ Ταπελίῳ Θεσσαλον. σ. 261. Δίρχερος εἰς Ἡρόδοτον 5, 17.

(6) Sickler t. 2, 211. «Bolbe, oder Prusias unterhalb des Lacus Cercynitis näher gegen den Ausfl. des Strym.

τὴν ταυτίζει ἐσφαλμένως τῇ Βόλθῃ· ἄλλος δὲ (1) ἀπατηθεὶς ὑπὸ ἐφοαρμένου χωρίου τοῦ Πλινίου (2) βορρείοτατα ἐκσφενδονίζει αὐτὴν εἰς τὸ βορρῆιον μέρος τοῦ Στρυμόνος· ἄλλος δὲ ταυτίζει αὐτὴν τῇ λίμνῃ τῆς Δοθήρου (3) καὶ ἄλλος τελευταῖον (4) μὴ παραδεχόμενος ταύτας τὰς γνώμας μεταθέτει τὴν Πρασιάδα δυτικώτατα εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Θεσσαλονίκης καὶ δὴ ταυτίζει αὐτὴν τῇ ἀνωνόμῳ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ σμικροτάτῃ λίμνῃ τοῦ Λαγκαδᾶ (Κιουτζούκ-Μπεσίκ). Ἄλλὰ καὶ ἡ γνώμη αὕτη ἐξελέγχεται ἐσφαλμένη, ἐὰν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ Ἡρόδοτος θεωρεῖ πλησίον τῆς λίμνης καὶ τὸ ὄρος Ὀρβηλον, ὅπερ δὲν δύναται ποτε νὰ μετακινηθῇ ἐκ τῆς ἀπωτάτης θέσεως αὐτοῦ εἰς τὰ περίξ τῆς Θεσσαλονίκης· ὀρθότερα δέ μοι δοκοῦσι λέγειν οἱ παραδεχόμενοι (5) τὴν ταυτότητα τῆς Πρασιάδος μετὰ τῆς Κερ-

Thucyd. 4 (See von Siderocapsa od. Siderocaissi). ὅπερ ὅλως ἐσφαλμένον.

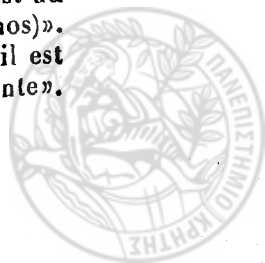
(1) Mannert, 7, 495. «und sein See Prasias mag wohl eher in den höhern Gegenden des Strymon zu suchen sein, welcher bekanntlich mehrere Seen bildet».

(2) Plin. H. N. 4, 10. «Dein Macedoniae terminus amnis Strymon, ortus ex Haemo. Memorandum in septem lacus eum fundi». ἀλλ' οἱ νεώτεροι (A. Boué, 1, 310—312. Tafel Thess. p. 262.) μὴ παραδεχόμενοι τὴν ὑπὲρ τῶν 7 λιμνῶν διορθοῦσι τὸ χωρίον τοῦ Πλινίου «Tu mecum Plinii verba sic legas: Memorandum, in Cercinem lacum eum fundi».

(3) Cousinéry, vol. 1. p. 93.

(4) Tafel, Thessal. p. 261—270. κατὰ τούτου Abel, p. 60. not. 6.

(5) Desdèvises, p. 49. «Il traverse du nord-ouest au sud-est le lac Cercinitis ou Prasias (lac de Takinos)». p. 112. «le lac Prasias . . . est le lac Cercinitis, il est encore renommé aujourd'hui par sa pêche abondante». Abel, p. 60. F. Beaujour, 1, p. 213.



κινίτιδος λίμνης καθ' ὧν δύναται τις ἀντειπεῖν ὅτι δύσκολον ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀδύνατόν ἐστι μία καὶ ἡ αὐτὴ λίμνη νὰ ὀνομασθῇ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων δυοὶ ὅλως διαφόροις ὀνόμασιν, ὡς τις οὐκ ὀρθῶς τῶν νεωτέρων διίσχυρίζεται (1). Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀντίρρησης αὕτη εὐκόλως διαλύεται ὑπὸ τῆς ἱστορίας, παρεχούσης ἄφθονα παραδείγματα, μαρτυροῦντα ὅτι μία καὶ ἡ αὐτὴ πόλις, εἷς καὶ ὁ αὐτὸς τόπος καλεῖται δυοί, τρισίν, ἐνίοτε δὲ καὶ τέσσαρσι διαφόροις ὀνόμασιν ὡς π. χ. ἡ Θεσσαλονίκη ἐκαλεῖτο Ἡμαθία, Ἀλία καὶ Θέρμη (2).

Τούτων τοίνυν οὕτως ἐχόντων τὸ πρῶτον ὄνομα τῆς λίμνης Πρασιάς Παιονικὸν φαίνεται εἶναι (3), τὸ ὁποῖον οἱ μετὰ ταῦτα Ἕλληνες τῆς Ἀμφιπόλεως καὶ τῶν λοιπῶν ἑλληνίδων ἀποικιῶν παραιτήσαντες ὡς ξενικὸν μετέβαλον καὶ ἀντ' αὐτοῦ μετεχειρίσθησαν τὸ δεύτερον, λαβόντες αὐτὸ ἐκ τοῦ πρὸς δυσμὰς κειμένου ὄρους Κερκίνης τοῦ Θουκυδίδου, ἀωνύμως ἀναφέροντι τὴν λίμνην, εἰ καὶ τῷ δευτέρῳ ὀνόματι Κερκινίτις ἔπρεπε νὰ κληθῇ ἡ λίμνη τῆς Δοδῆρου (Δοριάνης) ὡς πολλὰ πλησίον κει-

(1) Tafel, Thess. p. 263. «verum incredibile mihi semper visum est coaevos scriptores, Herodotum et Thucydidem, terrae Macedonicae bene gnaros, unum eundemque lacum duplici nomine nuncupasse!».

(2) Ὁ αὐτὸς Ταφέλιος μαρτυρεῖτω μοι Thess. Proleg. IV — VI.

(3) Abel, p. 61. «nicht befremden kann es, dass dieser See unter Zwei Namen vorkommt, wenn wir bedenken, dass seine Ufer im Lauf der Zeit von verschiedenen Volksstämmen bewohnt wurden und der spätere Name bloss eine adjective Bezeichnung ist. verwunderlicher ist dass Zwischen Herodot und Arrhian, besonders bei Thucydides der See ganz namenlos erscheint, Prasia war vielleicht ein Päonischer Name, der bei den Hellenen von Amphipolis keinen Eingang fand».

μένη τοῦ ὄρους, καθὼς διίσχυρίζονται τινες τῶν νεωτέρων (1). Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ λίμνη αὕτη ἐφ' ἑνὸς μὲν πολὺ ἐλάσσων ἐστὶ τῆς Κερκινίτιδος (Πρασιάδος) καὶ ἐπομένως ἄγνωστος τοῖς ἀρχαίοις, ἀφ' ἐτέρου δὲ εἰς οὐδεμίαν σχέσιν ἀναφέρεται μετὰ τοῦ Στρυμόνος, οὐδ' ἐκβάλλει εἰς τὴν θάλασσαν, ἐν ᾧ ἐκείνη καὶ μεΐζων ἐστὶ καὶ διαβρέεται ὑπὸ τοῦ Στρυμόνος, καὶ πλησίον αὐτῆς ἔχει τὴν Ἀμφίπολιν καὶ χύνεται εἰς τὴν θάλασσαν διὰ τοῦ ποταμοῦ, δι' ὅλα ταῦτα Κερκινίτις δὲν δύναται νὰ κληθῆ ἄλλη παρὰ μόνον αὕτη. Πάντη δ' ἀνεξήγητον μένει πῶς κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (5, 17) ἐκ τῆς Πρασιάδος καὶ τοῦ παρακειμένου κατ' αὐτὸν Δυσώρου μετέβαινέ τις εὐθὺς εἰς τὴν Μακεδονίαν ἐπὶ Ἀμύντου, ἐν ᾧ γνωστότατόν ἐστιν ἐκ τῆς ἱστορίας ὅτι ἡ Μακεδονικὴ κυριαρχία ἐπὶ τῶν χωρῶν τούτων ἐξετάθη βραδύτερον ἐπὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀμύντου Ἀλεξάνδρου (2) τοῦ καὶ Φιλέλληνος ἐπικληθέντος.

Διὸ δὴ ὁ ἐσφαλμένος συνδυασμὸς τοῦ Ὀρθήλου, τῆς Πρασιάδος, τοῦ Δυσώρου καὶ τῆς ἐπὶ Ἀμύντου Μακεδονίας ἀποδοτέος εἰς τὴν τοῦ Ἡροδότου ἄγνωϊαν τῶν μερῶν τούτων, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ περὶ τούτου ὁ Μάννερτος (3).

Αὕτη τοίνυν κειμένη εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ λεκανοπεδίου τῆς Βισαλτίας καὶ ἔχουσα μῆκος μὲν ἐξ

(1) Müller, Maked. p. 20. not. 61. Cousinéry vol. 1. p. 93.

(2) Θουκυδίδ. 2, 99. δὲν διακρίνει ὀριστικῶς τὰς κατακτήσεις τῶν Τιμενιδῶν ἀπὸ τὰς τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἡροδοτ. 8, 115. Ἴουστιν. 7, 4. Müller, Maked. p. 30. 33. Born, p. 18. Abel, p. 153. Grote, t. 2, p. 339. Tafel, fragm. Strab. 29. σελ. 73.

(3) Mannert, 7, p. 495. «Wahrscheinlich hat Herodot ältere und neuere Angaben unrichtig zusammengestellt».



ἀρκτου πρὸς μεσημβρίαν 5—6 λευγῶν, πλάτος δὲ ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς 2—3 λευγῶν (1) καὶ πανταχόθεν τῆς περιφερείας δεχομένη πολλοὺς ποταμούς, ὧν ἐπισημότερός ἐστιν ὁ διερχόμενος αὐτὴν κατὰ μῆκος Στρυμῶν καὶ ὁ Ἀγγίτης, λίαν ἰχθυοφόρος ἐστὶ παράγουσα πολλὰ καὶ διάφορα ἰχθύων εἶδη, ὧν δύο μόνον γινώσκει ὁ Ἡρόδοτος (2) τοὺς πάπρακας καὶ τοὺς τίλωνας εὐκόλως ἀγρευομένους ὑπὸ τῶν ἐν τῇ λίμνῃ ἐν καλύβαις οἰκούντων Παιόνων, ἀπαρλλάκτως ὡς νῦν ἀναφέρουσιν οἱ περιηγηταὶ (3) περὶ τῶν Κοσσάκων καὶ περὶ τῶν κατοίκων τῆς μεσημβρινῆς Ἀμερικῆς τῶν παρὰ τῷ Ὀρινόκω ποταμῷ οἰκούντων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Θ Α Λ Α Σ Σ Α Ι.

§. 5. Κατὰ τὰ μέχρι τοῦδε περιγραφέντα ὅρια καὶ τὴν ἐκδοχὴν τῆς ἐκτάσεως τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους ἢ Μακεδονία ἐκ δύο μόνων μερῶν περιορίζεται ὑπὸ θαλάσσης ἥτοι ἐξ ὅλου τοῦ δυτικοῦ μέρους καὶ ἐκ τοῦ μεσημβρινοανατολικοῦ.

Καὶ ἐκ μὲν τοῦ πρώτου ὑπὸ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσ-

(1) F. Beaujour, vol. 1. p. 214. «Le lac de Hakinos, que traverse le Strymon avant de se jeter dans la mer, a cinq à six lieues de long du nord au sud sur une largeur de deux à trois d'ouest en est, et paraît être le lac Cercinite».

(2) Ἡρόδοτ. 5, 16. «Τῶν δὲ ἰχθύων ἐστὶ γένηα δύο, τοὺς καλέουσι πάπρακας τε καὶ τίλωνας». Desdevises p. 112.

(3) Heber apud Clar. Itinerar. vol. 1, p. 206. A. Humboldt, Ansichten der Natur mit wissenschaftl. Erläuterungen Stuttgart. et Tub. edit. 11. 1826. t. 1. p. 26.

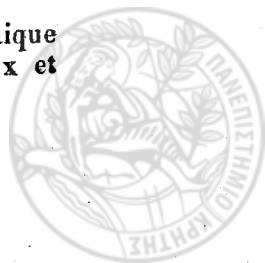
σης περιοριζομένη ἀπὸ τοῦ Ἀντιβαρίου, λιμένος τῆς Σκόδρας μέχρι τῶν Ἀχροκεραυνίων ὄρων, περιλαμβάνει πλείστον μὲν μέρος τῆς Ἰλλυρικῆς παραλίας, ἐλάχιστον δὲ τῆς Ἡπειρωτικῆς.

Ἡ μακρὰ αὕτη παραλία τραχεῖα μὲν καὶ ὄρεινὴ ἐν μέρει, πεδινὴ δὲ καὶ ἀμμώδης μὲν ἀφ' ἐνός, ἐλώδης δὲ ἀφ' ἐτέρου ἦν καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι εὐφορωτάτη (1) καὶ μυθώδης διὰ τὴν μεγάλην αὐτῆς εὐφορίαν ἀπέβη, καὶ νῦν ἔτι ἐκπλήσσεται τις διὰ τὴν ἀνήκουστον εὐφορίαν. Ἀλλὰ καίπερ τοιαύτη οὖσα, καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὠλιγωρεῖτο ὑπὸ τῶν βαρβάρων Ἰλλυριῶν καὶ νῦν ἔτι μᾶλλον παραμελεῖται ὑπὸ τῶν βαρβαρωτέρων Ἀλβανῶν, παραδεδομένων ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον εἰς τὸν ληστρικὸν βίον (2). ἐλάχιστον δὲ μέρος αὐτῆς καλλιεργούμενον ὑπὸ τῶν ἀγρίων κατοίκων παράγει καρπὸν οὐχὶ δεκαπλασίανα ἢ εἰκοσιπλασίανα, ὡς ἡδύνατό τις νὰ ὑπολάβῃ, ἀλλὰ ἑκατονπεντηκονταπλασίανα, ὅπερ ἀπίστευτον μὲν ἔστιν, ἀληθέστατον ὅμως κατὰ τὴν ἀξιόπιστον μαρτυρίαν ἀνθρώπων πολὺν χρόνον βιωσάντων ἐν αὐτῇ· τινὲς δὲ τῶν νεωτέρων (3), καὶ τοὺς ἀρχαίους παριδόντες περὶ τῆς μυθώδους εὐφορίας τῆς παραλίας ταύτης καὶ τοὺς νεωτέρους παραδραμόντες, παριστῶσιν αὐτὴν ὡς χώραν

(1) Στραβ. 7, 317. «ἀλσεινοὶ δὲ καὶ χρυστόκαρποι ὁμοίως ἐλαιόφυτοι γὰρ καὶ εὐάμπελοι, πλὴν εἴ τί που σπάνιον ἐκτετραχυνται τελέως». Ἄθην. 7, 285. Ἀριστοτελ. Ζ. ἰστ. 6, 1. περὶ Θαυμ. ἀκουσμ. 140. Hahn, p. 20. Grote, t. 2. p. 319.

(2) Στραβ. αὐτόθι. «τοιαύτη δ' οὖσα ὠλιγωρεῖτο πρότερον ἢ Ἰλλυρικὴ παραλία, τάχα μὲν καὶ κατ' ἄγνοιαν τῆς ἀρετῆς, τὸ μὲν τοι πλέον διὰ τὴν ἀγριότητα τῶν ἀνθρώπων καὶ τὸ ληστρικὸν ἔθος».

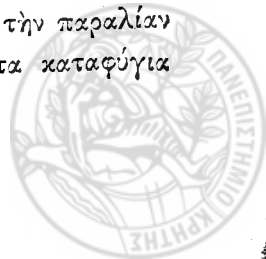
(3) Derdevises, p. 10. καὶ 33. «le versant Adriatique sauvage et étroit presque antiérement montagneux et improductif».



ἀγρίαν, ὄρεινὴν, μονότονον καὶ ὅλως ἀνεπίδεκτον καλλιεργείας. Ἐν ᾧ ἂν ἔρριπτον ἐπιπόλαιον βλέμμα ἐπὶ τῆς ταύτης συνεχομένης παραλίας τῆς Δαλματίας, ἤθελον πεισθῆ ὅτι αὕτη καίπερ φύσει πετρώδης καὶ ὄρεινὴ, τῇ ἐπιμελείᾳ ὅμως καὶ φιλοπονίᾳ τῶν κατοίκων μετεβλήθη εἰς κῆπον τερπνότατον μέχρι τῆς Τεργέστης.

Ἐκ δὲ τοῦ νοτιοανατολικοῦ μέρους αὐτῆς περιβάλλεται ὑπὸ τοῦ Αἰγαίου πελάγους ἀπὸ τῆς ἐκβολῆς τοῦ Πηνειοῦ μέχρι τῆς τοῦ Νέστου ἐκβολῆς. Ἡ παραλία αὕτη ἐντεμνομένη ὑπὸ τῆς θαλάσσης καὶ φιλοξενωτέρα τῆς προηγουμένης, παριστᾷ τύπον ὅμοιον τῷ τῆς ἑλληνικῆς παραλίας καὶ εὐλόγως δύναται νὰ παραβληθῆ πρὸς τὴν τῆς Πελοποννήσου· ὡς γὰρ ἐκεῖ ἡ θάλασσα εἰσδύουσα κατὰ βάθος εἰς τὴν ξηρὰν σχηματίζει μικρὰς χερσονήσους καὶ κόλπους πολλοὺς καὶ θαθεῖς, οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἡ Χαλκιδικὴ χερσόνησος ἐν ὅλῳ μικροτέρῳ ἐκείνου ἔχει μεγίστην ὁμοιότητα, διὰ τοῦ σχήματος, διὰ τῶν πολυαριθμῶν ἑλληνίδων πόλεων καὶ διὰ τοῦ ἀκμαίου ἐμπορίου καὶ πληθυσμοῦ, πρὸς τὴν Πελοπόννησον.

Τὸ μέρος τοῦτο ἀναλογοῦν πρὸς τὰ τρία τέταρτα τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους καὶ περιλαμβάνον μικρὸν μέρος τῆς Θετταλίας, τὴν νοτιοανατολικὴν παραλίαν τῆς Μακεδονίας μετὰ τῆς Χαλκιδικῆς καὶ τὴν μεταξὺ τοῦ Στρυμόνος καὶ Νέστου παραλίαν τῆς Θυράκης ἔχει σχῆμα ἡμικυκλίου, καὶ τὸ μὲν ἔδαφος αὐτοῦ ἐν μέρει μὲν ἀμυῶδες καὶ εὐφορὸν ἐστὶ, καλυπτόμενον ὑπὸ ἀμπέλων, ἐν μέρει δὲ ὄρεινόν, περιέχον ὄρη, ἀφθονίαν βοσκημάτων ἔχοντα· αἱ δὲ ἀκταὶ αὐτοῦ μέχρι μὲν Θεσσαλονίκης εἰσὶν εὐπρόσιτοι μόνον εἰς μικρὰ πλοῖα, ἐκεῖθεν δὲ ἄφθονοι ὑπάρχουσι λιμένες καὶ καθ' ὅλην τὴν παραλίαν τῆς Χαλκιδικῆς εὐρίσκει τις ἀσφαλέστατα καταφύγια καὶ λαμπροὺς ὄρμους.



Τοιαῦτα τοίνυν καὶ τηλικαῦτα πλεονεκτήματα ἔχον τὸ μέρος τοῦτο αὐτάρκη πρὸς ἀπαρτισμὸν μεγάλου θαλασσίου κράτους καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἴδρυσιν τῶν ἀκμαιοτάτων ἀποβασῶν πολυαρίθμων ἀποικιῶν καὶ πόλεων καθ' ὅλην τὴν παραλίαν, καὶ νῦν ἔτι παριστῶν λαμπρότατον θέαμα φέρει εἰς ἐκπληξιν καὶ θαυμασμὸν τοὺς νεωτέρους περιηγητὰς διὰ τῆς ἀφθόνου φυσικῆς καλλονῆς αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

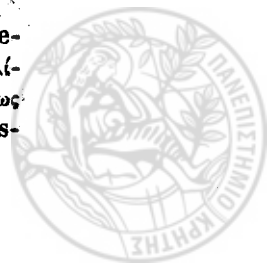
Κ Ο Λ Π Ο Ι .

§. 6. Ἡ Μακεδονία ἐκ δυσμῶν μὲν κατὰ κάθετον γραμμὴν περατουμένη ὑπὸ τῆς παραλίας τοῦ Ἀδρίου ἓνα καὶ μόνον κόλπον ἔχει, σχηματιζόμενον ὑπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου τῶν Ἀκροκεραυνίων ὄρων καὶ ἀμυνομένου διὰ τῆς νήσου Σάσωνος· καὶ οὗτός ἐστιν.

1) Ὁ κόλπος τῆς Αὐλῶνος (Golfe d'Avlona ἢ Golfe de Linguetta) (1) ὅστις ἔλαβε τοῦνομα ἐκ τῆς πόλεως Αὐλῶνος, κειμένης ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ καὶ οὕτως ὀνομασθείσης ἐκ τοῦ πορθμοῦ τῆς παρακειμένης ἐλώδους λίμνης, ἥ ὅποια κοινωνεῖ (2) μετὰ τῆς θαλάσσης διὰ τινος

(1) Pouqueville, t. 1. p. 283. «est un des ports du golfe Oenien». ἐσφαλμένως καλεῖ κόλπον Οἰνέως ἐκ τινος ὁμωνύμου πόλεως, τὴν ὁποίαν ὅμως τίθησιν βορραιοτάτα εἰς τὴν χώραν τῶν Ἰλλυρικῶν Πενεστῶν ὁ Διοῦσιος (43, 19.) In Penestiam exercitum reducit ad Oaeneum oppidum in potestatem redigentum». Desdevises, p. 251.

(2) Kiepert, Karten Zur alten Geschichte καὶ Pouqueville διορθωτέοι· διότι ἀμφότεροι ἐσφαλμένως παριστῶσι τὴν λίμνην μηδεμίαν κοινωσίαν τῇ θαλάσσῃ ἔχουσαν. Mannert δ' ὄλωσ ἀγνοεῖ τὴν λίμνην. Ἐξ ἐναντίας δὲ καλῶς παρίστησιν αὐτὴν Des-



στενοῦ λαιμοῦ (αὐλῶνος), σχηματιζομένου ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐκ τῆς ἡϊόνος, ἐφ' ἧς κεῖται ἡ πόλις, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ τινος μεγάλης ἐρήμου νήσου, ἐκτεινομένης κατὰ μῆκος τῆς λίμνης πρὸς ἄρκτον, ἐνθα διὰ λίαν στενῆς εἰσόδου κοινωνεῖ μετὰ τῆς θαλάσσης· οὗτος τοίνυν ἐκτεινόμενος ἀπὸ τῆς ἐκβολῆς τοῦ Ἄώου ποταμοῦ μέχρι τῶν Ἀκροκεραυνίων ὄρων, δι' ὧν ἀμύνεται κατὰ τῶν θαλασσίων τρικυμιῶν, εἶναι ὁ μόνος κόλπος τῆς Ἰλλυρικῆς παραλίας ἀπὸ τοῦ Ἀντιβαρίου μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Γλώσσης (1) (Linguetta), ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἔκειτο ὁ λιμὴν τοῦ Ὠρικοῦ (porto Raguseo) Πάνορμος, ἐκ τοῦ μετὰ τῶν Ῥαγουζαίων ἐμπορίου (2) οὕτως ἐπικληθεῖς.

Ἐκ δὲ τοῦ νοτιανατολικοῦ μέρους, σχῆμα ἡμικυκλίου ἔχοντος σχηματίζονται οἱ ἀκόλουθοι κόλποι.

2) Ὁ κόλπος τῆς Θεσσαλονίκης (Golfe de Saloniki), ὁ μέγιστος καὶ ἐπισημότατος πάντων τῶν λοιπῶν, ὃν οἱ μὲν τῶν ἀρχαίων (3) Θερμαῖον καλοῦσιν ἐκ τῆς παρα-

devises ἐν τῷ χάρτη. Göler δὲ (die Kämpfe bei Dyrrhachium) μόνον τὴν παρά τῇ πόλει Αὐλῶνος κοινωνίαν τῆς λίμνης μετὰ τῆς θαλάσσης γινώσκει, τὴν δὲ πρὸς βορρᾶν ἀγνοεῖ. Ἄνν. Κομνην. βιβλ. 12. σελ. 368. «ἐτήρει ἐπιμελῶς τὸν ἀναμεταξὺ πορθμὸν τοῦ Αὐλῶνος».

(1) Ἡ αὐτὴ βιβλ. 3.

(2) Palmerii p. 176.

(3) Ἡροδοτ. 7, 121. 123. 8, 127. Σκυλακ. Περ. κεφ. 67. Στραβ. 2, 1. 24. 4, 17. 7, 7, 4. 7, 2. 4. Στεφ. Β. ἐν λ. Θέρμη καὶ Χαλάστρα. Tacit. annal. 5, 10. Plin H. N. 4, 12. Solin. Polyhist. cap. 14. Τσετσ. χιλ. 10. στ. 179. Κόνων παρά Φωτίῳ 186. σελ. 149. ἐκδ. Bekk. «Διαβὰς οὖν τὸν Ἑλλησποντον καὶ ἀφικόμενος εἰς Θερμὸν καλούμενον κόλπον» ὅπου καλῶς διορθοῦσιν οἱ νεώτεροι εἰς Θερμαῖον, ὄρα Tafel, Thess. p. 10. not. 16. «Deinde Θερμαῖον legendum pro Θερμὸν quod est nihili» καὶ p. 212.

κειμένης κώμης Θέρμης (1), οί δὲ Θερμαϊκὸν (2), οί δὲ γενικωτέρῳ ὀνόματι Μακεδονικὸν (3) καὶ οί Βυζαντινοὶ τελευταῖον ἀνωνόμως περιγράφουσιν αὐτόν.

Τὸ μὲν στόμιον τοῦ κόλπου ἔχει ἔκτασιν 15 λευγῶν ἀρχόμενον ἐκ δυσμῶν μὲν ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου τοῦ Ἀγίου Γεωργίου, κειμένου ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς Μαγνησίας, ἐξ ἀνατολῶν δὲ ἀπὸ τοῦ Καναστραίου ἀκρωτηρίου (Παλιουῖρι) στενοῦται δὲ αὐτὸ εἰς πλάτος 8 λευγῶν περὶ τὴν Κασσάνδραν. Τὸ δὲ βάθος ἢ μῆκος αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Καναστραίου μέχρι Θεσσαλονίκης ἀναβαίνει εἰς 87 λευγῶν· τοσοῦτον μέγεθος ἀπονέμουσιν αὐτῷ τινες τῶν ἀρχαίων (4) καὶ οἱ νεώτεροι περιηγηταί. Εἰσὶ δέ τινες τῶν ἀρχαίων (5), οἳ πολὺ μικρότερον παριστῶσιν αὐτὸν ἐκτεινόμενον ἀπὸ τῆς Αἰνείας καὶ τῆς ἀντικειμένης ταύτης Πύδης μέχρι τῆς Θεσσαλονίκης. Καὶ οὗτος μὲν

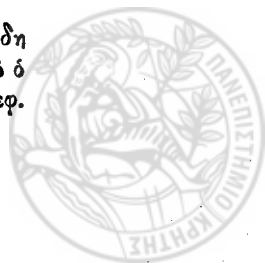
(1) Ἡροδοτ. 7, 121. «Θέρμη δὲ τῇ ἐν τῷ Θερμαίῳ κόλπῳ οἰκουμένη ἀπ' ἧς καὶ ὁ κόλπος οὗτος τὴν ἐπωνυμίαν ἔχει». Τσετσ. χιλ. 10. 179». Θερμαῖος κόλπος λέγεται ἀπὸ τῆς Θέρμης κώμης».

(2) Πτολεμ. 3, 13. Plin H. N. 4, 10. Pomp. Mela 2, 3, 1, «Thermaicus sinus est».

(3) Plin. H. N. 4, 10. Solin. Polyhist. c. 15. «quod procedit in Macedonicum sinum». Aethici cosmograph. (edit. Henr. Steph. p. 130) «et Macedonicum sinum». Liv. 44, 11. «A Macedonico ad Toronaicum mare». ἔθνα χρῆται θαλάσση Μακεδονικῇ ἀντὶ κόλπου Μακεδονικοῦ. Μικρ. γεωγραφ. ἑλλην. τ. 2. σ. 29. Tabula Peutig. edit. Mannert, §. VII. Καμηνιατ. κεφ. 4. Εὐσταθ. ἄπαντ. τ. 1. σ. 187.

(4) Στραβ. 7, 22. Tacit. annal. 5, 10 Liv. 44, 11. Dapper (Descript. des îles des l'archipel. p. 346. F. Beaujour Tabl. de Commerc. t. 1. p. 20.

(5) Ἡροδοτ. 7, 123. «Ἀπὸ δὲ Αἰνείας... ἀπὸ ταύτης ἤδη εἰς αὐτόν τε τὸν Θερμαῖον κόλπον ἐγένετο τῷ ναυτικῷ στρατῷ ὁ πλόος... ἕς τε τὴν Θέρμην». Πτολεμ. 3, 13, Καμηνιατ. κεφ. 4. Εὐσταθ. κεφ. 35. (τ. 1. σ. 187.) Mela, 2, 3, 1.



Θερμαῖος κόλπος κλητέος, ἐκεῖνος δὲ Μακεδονικός, ἐν ᾧ ὁ Πλίνιος (4, 10) τάνάπαλιν ἐσφαλμένως ὑπολαμβάνει.

3) Ὁ Τορωναῖος κόλπος (1) (κόλπος τῆς Κασσάνδρας ἢ τῆς Ἀγιομάμας) λαβὼν τὸ ὄνομα ἐκ τῆς ἐν τῇ δυτικῇ ἄκρᾳ κειμένης πόλεως Τορώνης, τοῦ ὁποίου τὸ μυχαίτατον μέρος ἐκαλεῖτο Μηκυβερναῖος κόλπος ἐκ τῆς εἰς τὸ ἐνδότερον μέρος αὐτοῦ κειμένης πόλεως Μηκυβέρνης (2), χωρίζεται τοῦ προηγουμένου διὰ τῆς μικρᾶς χερσονήσου Παλλήνης καὶ ἀρχόμενος ἐκ δυσμῶν μὲν ἀπὸ τοῦ Καναστραίου (Παλιοῦρι) ἀκρωτηρίου, ἐξ ἀνατολῶν δὲ ἀπὸ τοῦ Δέρρως (Δρέπανον), δυτικοῦ ἀκρωτηρίου τῆς χερσονήσου Σιθώνης, ἀφ' ἧς σχηματίζεται ἐξ ἀνατολῶν, πολὺ μικρότερος μὲν ἐστὶ τοῦ προηγουμένου, οὐχ ἦττον ὅμως ἐπίσημος ἐκεῖνου διὰ τε τὴν πληθὺν τῶν ἐλληνίδων πόλεων τῶν καθ' ὅλην τὴν παραλίαν αὐτοῦ ἰδρυθεισῶν, καὶ διὰ τὴν ἀσφάλειαν, ἣν παρέχει πᾶσι τοῖς καταφεύγουσιν εἰς αὐτόν.

4) Ὁ Σιγγιτικός (κόλπος τοῦ Ἀγίου ὄρους) ἐπικληθεὶς οὕτω ἐκ τῆς ἐν τῇ ἀνατολικῇ παραλία τῆς χερσονήσου Σιθωνίας κειμένης πόλεως Σίγγου (Σικυᾶς) (3),

(1) Στραβ. 7, 330. ἀποσπ. 29. 32. Tacit. annal. 5, 10. Σκυλακ. η. σ. 25. Σκυμν. χ. 639. Τορωναικός». Πτολεμ. 3, 13, 13. Liv. 44, 11. «Toronaicus».

(2) Σκυμν. χ. 641. 642. Pomp. Mela, 2, 5. Plin. 4, 10. Διοδώρ. Σικ. 16, 54. Sickler, 2, 224. Mannert, 7, 456. Desdèvises, p. 371. «Mecyberna (Molino ou Molivopyrgo) . . . a donné son nom au golfe Mecyberneen». p. 12.

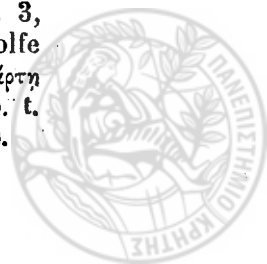
(3) Στραβ. 7, 330. ἀποσπ. 31. «μεταξὺ δὲ ὁ Σιγγικός κόλπος ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῷ πόλεως Σίγγου τοῦνομα». ἀποσπ. 32. 33. Πτολεμ. 3, 13, «Desdèvises, p. 376», et Singus, aujourd'hui Sykia, ou il y a des ruines. c'est de Singus qu'est venu le nom du golfe Singétique». Forbiger ἐν Realencyclop. t. 6. p. 1208. Mannert, 7, 454.

κεῖται μεταξύ τῆς χερσονήσου ταύτης καὶ τῆς ἀντικειμένης Ἀκτῆς, καὶ ἀρχόμενος ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Σιθώνης Ἀμπέλου (Κάρταλι), ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς ἀνατολὰς ἀπὸ τοῦ μεσημβρινοδυτικοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Ἀκτῆς Νυμφαίου (Ἅγιος Γεώργιος) ἔχει καὶ στόμιον εὐρύτερον τοῦ προηγουμένου καὶ καθόλου λαμβανόμενος μείζων ἐστὶν ἐκείνου, ἔχων δύο νήσους, ὧν ἡ μείζων κεῖται εἰς τὸ βορραιοανατολικὸν μέρος ἀπέναντι τῆς πόλεως Σάνης καὶ τῆς τοῦ Ἄθω διώρυγος ἀκατοίκητος καὶ ἀνώνυμος παρά τε τοῖς ἀρχαίοις καὶ νεωτέροις, ἡ δὲ ἐλάσσων εἰς τὸ ἀπέναντι μέρος ἐν τῇ ἀνατολικῇ παραλίᾳ τῆς Σιθωνίας μεταξύ τῆς πόλεως Σιθώνης καὶ Σίγγου πλησίον τῆς πόλεως Πιλώρου, ὡσαύτως ἀκατοίκητος μὲν, ὀνομαζομένη δὲ ὑπὸ τινος τῶν νεωτέρων (1) Διάπορος.

5) Ὁ Στρυμονικὸς κόλπος (2) (κόλπος τοῦ Ὀρφάνου ἢ τῆς Κοντέσσης) ἔχων τὴν ἐπωνυμίαν ἐκ τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ μείζων τῶν δύο προηγουμένων ἐστὶ καὶ εὐρύτερος μὲν τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου κατὰ τὸ στόμιον, ἐλάσσων δ' ἐκείνου κατὰ τὸ μῆκος ἢ βάθος, κεῖται μεταξύ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς Χαλκιδικῆς καὶ τῆς χερσονήσου Ἀκτῆς ἀφ' ἑνός, καὶ τῆς παραλίας τῆς μεταξύ τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ καὶ Νέστου κειμένης

(1) Desdevises. p. 377. «Pilorus, appelée Pidorus, doit être cherchée entre Sithone et Singus, autour de l'île de Diaporo, peut-être à port-Vurvuri». Kiepert, Karte von der Europ. Türk.

(2) Στραβ. 7, 330. ἀποσπ. 32. 331. 35. 41. Πτολεμ. 3, 13, 9. Desdevises, p. 387. «le golfe Strymonique (golfe d'Orfano ou de Contessa)». Pouqueville ἐν τῷ χάρτη ὡσαύτως. Sickler, 2, 211. Forbiger ἐν Real-encycl. t. 6. p. 1464. ἐσφαλμένως καλεῖ κόλπον Ῥενδίνης (Rendina).



ἀφ' ἑτέρου, καὶ ἄρχεται ἐκ δυσμῶν μὲν ἀπὸ τοῦ ἀνατολικοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Ἀκτῆς Ἀκράθω, βορρειανατολικῶς δὲ διὰ τινος ἀνωλύμου ἀκρωτηρίου, κειμένου πρὸς ἀνατολὰς τῆς Νεαπόλεως (1) καὶ ἀπέναντι τῆς βορρειαπλευρᾶς τῆς νήσου Θάσου, ἡ ὁποία κεῖται εἰς τὸ βορρειανατολικὸν μέρος τοῦ στομίου ἀπέναντι τῆς ἐκβολῆς τοῦ Νέστου ποταμοῦ καὶ σχηματίζει πολλὰ ἄσημα ἀκρωτήρια πανταχόθεν.

6) Ἐντὸς δὲ τοῦ κόλπου τούτου σχηματίζονται καὶ ἄλλοι τρεῖς μικροὶ κόλποι, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν πρῶτος εἰς τὸν ἰσθμὸν τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τῆς χερσονήσου Ἀκτῆς καλεῖται Ἀκάνθιος κόλπος (Ἴστιλλάρ) ἐκ τῆς ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ κειμένης πόλεως Ἀκάνθου (2), ἔνθα ἐγένετο καὶ ἡ περιώνυμος βασιλικὴ διώρυξ, ἀρχόμενος ἀπὸ τῆς πόλεως Δίου ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ πρὸς βορρᾶν τῆς πόλεως Στρατονίκης ἐξέχοντος ἀνωλύμου ἀκρωτηρίου ἀφ' ἑτέρου.

7) Ὁ δὲ δεύτερος κόλπος Κερμοραῖος (Sinus Cermorum) (3) καλούμενος ἢ κόλπος ἐπὶ Ηοσιδηίου, ἄτε ἀρχό-

(1) Στραβ. 7, 330. ἀποσπ. 32. «Τὸ δὲ πρὸς τῷ Στρυμονικῷ Ἀκράθως ἄκρον, ὧν μεταξὺ ὁ Ἄθων, οὗ πρὸς ἀνατολὰς ἡ Λήμνος» πρὸς δὲ βορρᾶν ἀφορίζει τὸν Στρυμονικὸν κόλπον ἢ Νεάπολις».

(2) Στραβ. 7. 330. ἀποσπ. 31. «μεθ' ἣν Ἀκάνθος ἐπὶ τῷ Ἰσθμῷ κειμένη πόλις Ἀνδρίων κτίσμα, ἀφ' ἧς συχοὶ καὶ τὸν κόλπον Ἀκάνθιον καλοῦσιν». Ἡροδοτ. 6, 44. 7, 22. 116. Desdevises, p. 12. «et sur la côte méridionale du golfe Strymonique se trouvaient le golfe d'Acanthe (golfe d'Istilar) et le golfe de Cermorum».

(3) Plin. H. N. 4, 9. Desdevises, p. 12. 138. «Cermorum, ou Cermosa, et le golfe de même nom, indiqué par Pline entre le temple de Neptune et la ville d'Amphipolis, repondent probablement à une courbe décrite

μενος ἀπὸ τοῦ μικροῦ ἀκρωτηρίου, ἐφ' οὗ ἔκειτο ὁ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος, καὶ τελευτῶν εἰς τὴν Πιερικὴν Ἀπολλωνίαν ἀνατολικῶς, σχηματίζεται εἰς τὸ μυχαίτατον μέρος τοῦ ὅλου Στρυμονικοῦ κόλπου.

8) Καὶ ὁ τρίτος μὲν τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου, τελευταῖος δὲ τῆς Μακεδονίας κόλπος ἐστὶν ὁ τῆς Χριστουπόλεως (κόλπος τῆς Καβάλας) (1), κείμενος πρὸς ἀνατολὰς τοῦ προηγουμένου ἄρχεται ἀπὸ τοῦ πρὸς βορρᾶν τῆς Γαληψοῦ σχηματιζομένου μικροῦ ἀκρωτηρίου (2) καὶ τελευτᾷ εἰς τὸ πρὸς μεσημβρίαν τῆς Πιστύρου καθήκον ἀκρωτήριον ἀπέναντι τῆς νήσου Θάσου, ἔχων ἐν μέσῳ τὴν Χριστούπολιν, κειμένην 9 περὶπου μίλλια πρὸς μεσημβρίαν τῶν Φιλίππων (3), ἧς λιμὴν κατέστη ἡ Νεάπολις, ἣτις καὶ Χριστούπολις ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἐπεκλήθη (4), περὶ οὗ ἐν οἰκείῳ τόπῳ τὰ δέοντα ῥηθήσεται. τσαῦτα καὶ περὶ τῶν κόλπων τῆς Μακεδονίας ἀρκείτωσαν.

par le littoral, à peu de distance de Bromiscus, où Kiepert place le village de Jenimahala»

(1) Ὁ αὐτὸς σελ. 12. «enfin, au Nord-ouest de Thasos, se trouvait le golfe de Néapolis (golfe de Cavalla)». σελ. 413.

(2) Ὁ αὐτὸς αὐτόθι... en avant d'un petit cap, qui forme le golfe de Néapolis». σελ. 416. «Au sud-est d'Acontisma, sur la côte ouest du golfe de Néapolis, était située la ville de Pistyre».

(3) Ἀππιαν. ἐμφυλ. 4, 106. Desdevises-du-dezert, p. 415. «Elle était située à 9 milles de Philippes 13 kil. 329), dont elle était séparée par la chaîne mince et basse du Symbole».

(4) Tafel, edit. fragm. Strab. p. 37. not. 71. de via Egnat. p. 12—15. ἔνθα ἱστορεῖται ὅτι ἡ μὲν Νεάπολις ἔκειτο ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς νῦν παλαιᾶς Καβάλας, ἡ δὲ Χριστούπολις ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς νῦν Καβάλας.



ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

ΔΙΜΕΝΕΣ.

§. 7. Ἐκτὸς τῶν περιγραφέντων εὐαρίθμων κόλπων τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους, πολυάριθμοι ὑπάρχουσιν, ὡς εἰκός, λιμένες ἐν ἑκατέρᾳ τῇ παραλίᾳ αὐτοῦ, τῶν ὁποίων ἐπισημότεροί εἰσιν ἐν μὲν τῇ Ἰλλυρικῇ οἱ ἀκόλουθοι τρεῖς, ὁ τοῦ Ἀντιβαρίου, ὁ τοῦ Δυρράχίου καὶ ὁ τῆς Αὐλῶνος.

1) Ὁ λιμὴν τοῦ Ἀντιβαρίου ἀπέχων 3 περίπου μίλλια ἐκ τῆς ὁμωνύμου κωμοπόλεως ἱκανῶς ἐστὶν εὐρύχωρος καὶ ἀπὸ μὲν τῶν νοτίων ἀνέμων ἐξησφαλισμένος, ἐπικίνδυνος ὅμως, ὅταν πνέωσιν οἱ βόρρειοι ἄνεμοι· οὗτός ἐστι καὶ λιμὴν τῆς Σκόδρας, εἰς ἀπόστασιν 8 ὥρῶν κειμένης ἐν τῇ μεσογειᾷ, καὶ χάριν τοῦ μετὰ τῆς πόλεως ταύτης ἐνεργουμένου ἐμπορίου εἰς τοῦτον προσεγγίζοντα κατὰ πᾶσαν ἐβδομάδα τὰ ἀτμόπλοια τῆς Αὐστριακῆς ἐταιρίας Λούδ (1) προσορμίζονται καὶ διανυκτερεύουσιν ὡσάκις ἐρχόμενα ἐκ Τεργέστης φθάσωσι περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου· διότι δὲν δύνανται ἀκινδύνως νύκτωρ νὰ διαπλεύσωσι τὴν μεταξὺ τούτου καὶ Δυρράχίου παραλίαν, περιέχουσαν βράχους τε καὶ ὑφάλους.

2) Ὁ λιμὴν τῆς Ἐπιδάμνου (Δυρράχίου) ἐφημίζετο καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι (2) διὰ τὸ μέγα ἐμπόριον, τρανώτατα μαρτυρούμενον ἐκ τῆς πληθύος τῶν νομισμάτων, τὰ ὁποῖα εἰσέτι εὐρίσκονται οὐ μόνον ἐν τῇ Ἰλλυρίδι καὶ Μακεδονίᾳ, ἀλλὰ καὶ μακρὰν αὐτῶν ἐν Θράκῃ καὶ Ἰταλίᾳ (3), καὶ νῦν ἔτι ἐπίσημός ἐστι· διότι τὰ πλεῖστα

(1) Hecquard Hyacinthe p. 36—37.

(2) Πολυβ. βιβλ. 2. Σκυμν. χ. 418—425.

(3) Grote, t. 2. p. 334. not. 13. «Müntzen von Epi-

τῶν ἐμπορευμάτων τῆς Εὐρώπης διὰ τὴν μεσογαίαν Ἰλλυρίαν καὶ βορρείουδυτικὴν Μακεδονίαν καὶ ἀντιστρόφως τὰ προϊόντα τῶν χωρῶν τούτων μεταβιβάζονται εἰς τὴν Εὐρώπην διὰ τούτου τοῦ λιμένος, ὁ ὁποῖος ἰκανῶς ἀμύνεται κατὰ τῶν τρικυμιῶν τῆς θαλάσσης διὰ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς χερσονήσου, ἐφ' ἧς κεῖται ἡ πόλις Δυρράχιον, καλουμένου Πάτι (1)· ἐν τῷ λιμένι τούτῳ σταθμεύουσιν ἀτμόπλοια τῆς ἐταιρίας Λυὸδ.

4) Ὁ λιμὴν τῆς Αὐλώνος (Valona) κείμενος ἐντὸς τοῦ ὁμωνύμου κόλπου, σχηματιζομένου ἐκ τῶν Ἀκροκεραυνίων ὄρων ἦν χρήσιμος τοῖς Ἑλλησι (2) καὶ ἔτι μᾶλλον τοῖς Ῥωμαίοις, οἵτινες προερχόμενοι ἐξ Ὑδροῦντος (Otrando) ἀπεβιβάζοντο εἰς τὸν λιμένα τούτου καὶ ἀντιστρόφως ἐκ τούτου εἰς τὸν Ὑδροῦντα. Ὁ λιμὴν οὗτος καίπερ εὐρυχωρότερος καὶ μᾶλλον ἐξησφαλισμένος τῶν δύο προηγουμένων καὶ δυνάμενος νὰ κατασταθῇ ἀποθήκη ἐμπορικῆ, ἀσήμαντος ὅμως ἐστὶν ἕνεκα τοῦ νοσώδους κλίματος τοῦ τόπου καὶ τῆς ὀλιγαθρωπίας (3)· καὶ ἐνταῦθα προσεγγίζουσι τὰ ἀτμόπλοια κατὰ πᾶσαν ἐβδομάδα.

Τοιαύτη μὲν ἡ παραλία αὕτη ἔχουσα ἐν ἐκτάσει 40—50 λευγῶν ἓνα κόλπον καὶ τρεῖς λιμένας, ἐν ᾧ

damnos und Apollonia werden nicht allein in Makedonien sondern auch in Thrakien und in Italien gefunden. der Handel dieser beiden Städte erstreckte sich wahrscheinlich von Meer zu Meer, sogar vor der Erbauung des Egnatischen weges». Boeckh's corpus Inscript. n^o 2056. Barrth. Corinth. Mercatur. Hist. p. 49. Ἀριστοτελ. περὶ Θαυμ. ἀκ. κ. 104.

(1) Hecquard Hyacynth. p. 36—8.

(2) Πτολεμ. «Αὐλὼν πόλις ἐπίνειον». Mannert, 7, 403.

(3) Pouqueville, t. 1. p. 286. «Avlone, maintenant oubliée redeviendrait un entrepôt de commerce».



ἐξ ἐναντίας ὅλως ἀλίμενός ἐστιν ἡ ἀντικειμενικὴ παραλία τῆς Ἰταλίας κατὰ τὸν Στράβωνα (1).

Ἐν δὲ τῇ παραλίᾳ τοῦ Αἰγαίου πελάγους ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Πηνειοῦ μέχρι τῶν τοῦ Νέστου ὑπὲρ τοὺς ἐξήκοντα λιμένες τε καὶ ὄρμοι ὑπάρχουσι, τῶν ὁποίων ἐπισημότεροι καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τε καὶ τισι τῶν νεωτέρων μνημονευόμενοί εἰσιν οἱ ἀκόλουθοι.

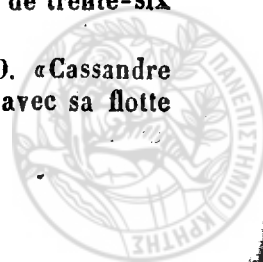
4) Ὁ λιμὴν τῆς Πύδνης (Κίτρου), κειμένης ἐν τῇ Πιερικῇ παραλίᾳ πρὸς μεσημβρίαν τῆς Μεθώνης εἰς ἀπόστασιν 40 σταδίων (2), σχηματιζόμενος ἐκ μεσημβρίας ἀπὸ τινος ἀκρωτηρίου, καλουμένου τανῦν Ἀθηράδα, μένει ἀνοικτὸς πρὸς βορρᾶν καὶ ἔχει σχῆμα τριγώνου· ὁ λιμὴν οὗτος ἐν μὲν τῇ ἀρχαιότητι ἦν μείζων καὶ εὐρύτερος· διότι ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς πόλεως οἱ κάτοικοι εἶχον ἐν αὐτῷ στόλον ἐκ 36 πλοίων συγκεείμενον (3) καὶ ὁ Κάσσανδρος κατῴρθησε νὰ καταλάβῃ αὐτήν, τὸ μὲν στόμιον τοῦ λιμένος ἀποκλείσας διὰ τοῦ στόλου, τὸ δὲ ἀκρωτήριο διορύξας (4)· νῦν δὲ ἡ λίμνη τῆς

(1) Στραβ. 7, 317. «Τὸν μὲν οὖν παράπλουον ἅπαντα τὸν Ἰλλυρικὸν σφόδρα εὐλίμενον εἶναι συμβαίνει καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς συνεχοῦς ἡῶνος καὶ ἐκ τῶν πλησίον νήσων ὑπεναντίως τῷ Ἰταλικῷ τῷ ἀντικειμένῳ ἀλίμενῳ ὄντι». Desdevises p. 10. ἐσφαλμένως λέγει ὅτι καὶ ἡ Ἰλλυρικὴ παραλία, ὡς ἡ Ἰταλική, ἀλίμενός ἐστιν.

(2) Ὁ αὐτὸς 7, 330. ἀποσπ. 22. «ἐν ᾧ καὶ πόλις Πύδνα, ἣ νῦν Κίτρον καλεῖται . . . ἀπέχει δ' ἡ Μεθώνη τῆς μὲν Πύδνης στάδια τετταράκοντα τῆς Ἀλώρου δὲ ἑβδομήκοντα στάδια». Διοδωρ. Σικ. 9, 36. 49. Forbiger ἐν Real-encyclop. t. 6. 1. p. 287.

(3) Διοδωρ. 19, 69. Desdevises, p. 298. «Sous Cassandre, Pydna reste florissante et sa flotte est de trente-six vaisseaux».

(4) Ὁ αὐτὸς 19, 35. Desdevises, p. 299. «Cassandre parvint à la reduire en fermant le porte avec sa flotte et en isolant le cap par un fossé».



Τούζλας ἀποτελεῖ τὸν λιμένα τῆς Πύδνης, ἐκ τῆς ὁποίας οἱ Τοῦρκοι κάτοικοι φορτόνουσιν ἄλας ἐντὸς μικρῶν πλοιαρίων, καὶ εἶναι πολὺ μικροτέρα τοῦ ἀρχαίου λιμένος· διότι ἐν μέρει ἀποξηρανθεῖσα ἔχερσώθη (1).

6) Ὁ λιμὴν τῆς Μεθώνης (2) (Ἐλευθεροχωρίου), κειμένης μεταξὺ τῆς Πύδνης καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἀλιάκμονος ποταμοῦ, ὁ μόνος ἐστὶ μεταξὺ τοῦ προηγουμένου καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ καὶ καίπερ μικρὸς καὶ ἄσημος, ἀναφέρεται ὅμως ὑπὸ τῶν ἀρχαίων (3)· διότι, ὅτε κατὰ τὸ 360—359 οἱ Ἀθηναῖοι θέλοντες νὰ ἀντιπράξωσι τῷ Φιλίππῳ ἀντέταξαν τὸν Ἀργαῖον, ἔπεμψαν τὸν στρατηγὸν Μαντίαν μετὰ τρισχιλίων ὀπλιτῶν, ὁ στόλος αὐτῶν εἰς τοῦτον τὸν λιμένα προσωρμίσθη (4).

6) Ὁ λιμὴν τῆς Θεσσαλονίκης ἀποτελῶν τὸν μυχὸν τοῦ Θερμαίου κόλπου ὁ μέγιστός ἐστι καὶ κάλλιστος καὶ ἐπισημότετος πάντων τῶν τῆς Μακεδονίας λιμένων (5). Λίαν ἐσφαλμένως τῶν Βυζαντινῶν τις ἀποποιοῦ-

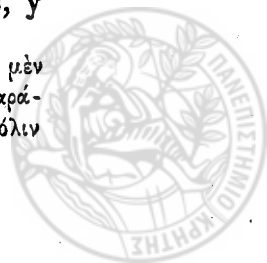
(1) Ὁ αὐτὸς p. 299. «la ville de Pydna au sud de Paléo-Kitros, forteresse du moyen âge et l'échelle de Kitros, où les caiques Turques viennent faire des chargements du sel» p. 346. «comme l'ancien port de Pydna, se trouve en partie comblé».

(2) Διοδώρ. Σικελ. 16, 2, 3. Real-encyclopäd. t. 4. p. 1500. 1894.

(3) Desdevises, p. 300. «Il place avec vraisemblance le port de Methone à l'échelle de Leftérochori... la situation de cette échelle, qui occupe la seule anse du littoral entre le cap Athéradha et l'Haliacmon».

(4) Διοδώρ. 16, 34. Desdevises p. 300. «et lorsque les Athéniens opposèrent à Philippe un compétiteur du nom Argée, leur flotte, commandée par Mantias, y aborda».

(5) Δημητρ. Κυδων. μονωδ. κεφ. 2. «Λιμένας δὲ πολλοὶ μὲν ἐπήνεσαν· ὁ δ' ἐνταῦθα πάντων ἂν δικαίως ἐνίκησεν εἶναι παράδειγμα, ὁ αὐτὸς ἀντὶ πόλεώς τε ὢν καὶ λιμένος, καὶ τὴν πόλιν



μενος τὴν πρὸ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου ὑπαρξῆν τοῦ λιμένος, ἱστορεῖ ὅτι αὐτὸς οὗτος ὁ αὐτοκράτωρ τῷ 322 ἔτει κατεσκεύασε τὸν λιμένα τῆς Θεσσαλονίκης (1), ὅπερ λίαν παράδοξον καὶ ἀπίστευτον εὐλόγως φαίνεται εἰς τινὰς τῶν νεωτέρων (2). διότι ἡ Θεσσαλονίκη συνοικισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Κασσάνδρου τῷ 315 π. χ. ἐκ τῶν πέριξ πόλεων καὶ καταστάσα πόλις μεγάλη καὶ ἐπίσημος εἶχεν ἐξ ἅπαντος καὶ λιμένα ἀνάλογον τῷ μεγέθει καὶ τῇ ἐπίσημότητι αὐτῆς, ὅπερ ὑποδεικνύεται ἐκ τινος χωρίου τοῦ Λιούιου (3), ἀναφέροντος νεώρια Θεσσαλονίκης, τὸν ἐμπρησμὸν τῶν ὁποίων διέταξεν ὁ Περσεύς. Τούτου

οὐκ εἰς τὴν θάλασσαν λήγουσαν παρεχόμενος, ἀλλ' εἰς πόλιν ἐτέραν . . . μέγιστος δὲ ὧν ἴσμεν λιμένων, μέγιστην παρέχεται τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὴν πόλιν οἷον ἐν ἀγκάλαις περιλαμβάνων συμφῦναι δοκεῖ σπεῦδειν αὐτῇ».

(1) Ζωσιμ. ἱστορ. 2, 22. «Διανείμας δὲ τούτους ταῖς πόλεσιν ἐπὶ τὴν Θεσσαλονίκην ἐχώρει καὶ τὸν ἐν ταύτῃ λιμένα, πρότερον οὐκ ὄντα, κατασκευάσας ἐπὶ τὸν πρὸς Δικίνιον αὐθις παρασκευάζετο πόλεμον».

(2) Cellarii Notit. orb. edit Schwartz. t. 1. p. 480. Tafel, Thessal. p. XXVI. Prolegom. «In bis inauditum sane est, quod portum Thessalonicae antea non extitisse Zosimus narrat, id quod mirum videtur . . . Sed navale Macedonum Thessalonicense (Liv. 44, 10) facit, ut portui quoque vetus ævum curam impendisse ego nullus dubitem».

(3) Liv. 44, 10 «Perseus tantem a pavore eo, quo attonitus fuerat, recepto animo, malle imperiis suis non obtemperatum esse, quum trepidans gasam in mare deiici Pellae, Thessalonicae navalia jusserat incendi». ὡσαύτως ἐπίνεια ἀντὶ λιμένος Θεσσαλονικέων ἀναφέρουσι καὶ οἱ Βυζαντινοὶ Νικητάς εἰς Ἀνδρόνικον Κομνην. 1, 7. «Τὰ τῶν Θεσσαλονικέων ἐπίνεια» καὶ Νικηφ. Γρηγορ. 13, 1. 7. 10. «Τὸ τῶν Θεσσαλονικέων ἐπίνειον». Tafel Thessal. p. 210. «Thessalonicae navalia (νεώρια) comburi jussit Perseus rex post pugnam Pydnaeam».

τεθέντος, ὀφείλομεν νὰ ἐκδεχθῶμεν ὅτι ὁ μὲν λιμὴν ὑπῆρχεν ἀνάκαθεν εἰς τὸ βορρειοδυτικὸν μέρος, ὅπερ καὶ νῦν ἐτι καλεῖται παλαιὸς λιμὴν (1), εὐρύνθη δὲ καὶ μείζων κατεσκευάσθη ὑπὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, καθ' ἃ ἱστορεῖ ὁ Ζώσιμος.

Τὸ μὲν στόμιον τοῦ λιμένος ἀρχεται ἐξ ἀνατολῶν μὲν ἀπὸ τοῦ Αἰναίου ἀκρωτηρίου, ἐκ δυσμῶν δὲ ἀπὸ τινος ἀνωλύμου ἀκρωτηρίου προβάλλοντος εἰς τὴν θάλασσαν μεταξὺ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἀξιοῦ καὶ Ἀλιάκμονος ποταμοῦ. Τὸ δὲ σχῆμα αὐτοῦ σχεδόν τι τετράγωνόν ἐστι (2) καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ παριστᾷ ἀφ' ἐνὸς μὲν νόμισμά τι τῆς Θεσσαλονίκης (3) περιωθέν, ἀφ' ἐτέρου δὲ καὶ ἀνδριάς, ἐντεθειμένος ἐπὶ τινος πύργου, κειμένου εἰς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς πόλεως καὶ καλουμένου πύργος ἀνδριάντος (Ναμασια-Κουλέ), καὶ παριστῶν ὑπερμεγέθη γυναῖκα, ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῆς ἔχουσαν ναῦν ἐγγεγλυμμένην καὶ παριστῶσαν κατὰ τινος μὲν (4) τὴν πόλιν Θεσσαλονίκην μετὰ τοῦ λιμένος καὶ τῶν ναυτικῶν, κατ' ἄλλους δὲ (5) τὴν Θεσσαλονίκην σύζυγον τοῦ Κασάνδρου, ἐξ ἧς καὶ ἡ πόλις.

Τοιοῦτον στόμιον καὶ σχῆμα ἔχων ὁ λιμὴν μᾶλλον

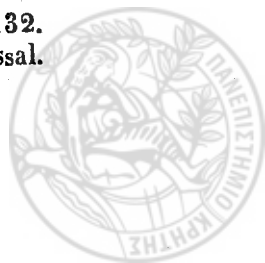
(1) Hadschi Chalfa p. 76. Tafel, Thessal. p. 210 «Est autem sedes ejus in occidentali fere et boreali urbis latere quaerenda hodieque audit portus antiquus». Cousinéry vol. 1. p. 45. «et qui placé sur le bord occidental de la ville, auprès de la mer, à la tête de l'ancien port».

(2) Καμηνιαν. κεφ. 4. «'Αλλ' ὁ μὲν λιμὴν τετράσι γωνίαις ἐμπεριείληπται».

(3) Belley Mémoire. Inscript. vol. 38. Sect. hist. p. 132.

(4) F. Beaujour, Tabl. vol. 1. p. 31, Tafel, Thessal. p. 197. 209.

(5) Clark. Travels, t. 2, 3. p. 351.



μὲν ἐξησφαλισμένους ἐστὶν ἐξ ἀνατολῶν ἢ ἐκ δυσμῶν καὶ εὐλόγως θαυμάζεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων (1) καὶ νεωτέρων διὰ τε τὴν μεγίστην χωρητικότητα καὶ διὰ τὴν ἀσφάλειαν (2).

Διὰ τούτου τοῦ λιμένος καὶ πάλαι ποτὲ διενεργεῖτο μέγα ἐμπόριον καὶ νῦν ἔτι ἐξάγονται μὲν πάντα τὰ προϊόντα, ἀκατέργαστά τε καὶ κατειργασμένα πάσης σχεδὸν τῆς Μακεδονίας, εἰσάγονται δὲ ἐξ Εὐρώπης πᾶσαι αἱπραγματεῖται, αἱ ἀναγκαιοῦσαι καθ' ὅλην τὴν Μακεδονίαν, ἐξαιρουμένης τῆς Ἰλλυρίας, ἐχούσης τοὺς προπεριγραφέντας λιμένας τοῦ Ἀντιβαρίου, τοῦ Δυρράριου καὶ τῆς Αὐλῶνος.

7) Ὁ λιμὴν τῆς Ποτιδαίας (Κασσάνδρας καὶ Κασσανδρείας καὶ Πίνακα) κειμένης ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς παραλίας τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Παλλήνης, ἦν τὸ πάλαι λίχον ἐπίσημος (3) ἔνεκα τῆς ἐπὶ τοσοῦτον ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἀκ-

(1) Ἰωαν. Κομνην. κεφ. 4. ἀποκοιλαινεται γάρ τις ἐκεῖσε θαυμαστός λιμὴν, ἀσφαλῶς ὑπτιάζων τοῖς πλωτῆσι τὴν εἴσοδον ταῖς ἐκ πνευμάτων παντελῶς ἀπείρατος ταρχαῖς καὶ τὸν ὄρμον ἀκύμονα καθιστῶν· ὃν ἐκ τῆς λοιπῆς θαλάσσης ὁ τεχνίτης ἀπέτεμε. Μέσον γὰρ ἀπειρῆζας διὰ τινος τείχους τὴν τῶν ὑδάτων ἐπίρροιαν συναπειρῆζεν ἐκ τοῦ πρὸς θάλασσαν καὶ τῶν πνευμάτων κλύδωνα. Ἡ θάλασσα γὰρ τῷ βυθῷ φυσωμένη καὶ τὴν ἐκδρομὴν πρὸς τὴν χέρσον ἐρευγομένη, τῷ διαφράγματι τοῦ τῆδε τείχους κωλυομένη μὴ ἔχουσα τίμη τὴν ἀπειλὴν ἐπαφήσει χωρεῖ τοῖς ἐφ' ἑκάτερα τοῦ τείχους μέρεσι· καὶ τὸ ὕδωρ ἡρέμα πως ὀλισθῆσαν ζάλης ἀπάσης ἐκτός τὸν τοιοῦτον ὄρμον διατηρεῖ». Acta S. Demetrii cap. 155. Sanctior. ad mens. Oct. t. 4. p. 162. 163. 170. Νικηφορ. Γρηγορ. ἰστ. 10, 3. Boissonad. Anecdote. vol. 2. p. 141.

(2) Hadschi Chalfa p 76. ἐσφαλμένως διατείνεται ὅτι μόνον 300 πλοίων χωρητικότητα ἔχει ὁ λιμὴν, ἐν ᾧ τούναντιον Ζώσιμος ἀναφέρει ἰστορ. 2, 22. «Καὶ τριηκόντοροι μὲν εἰς διακοσίας κατεσκευάσθησαν, ναῦς δὲ φορτίδες συνήχθησαν πλέον ἢ δισχίλια, πλεονεξίας δὲ στρατὸς εἰς δώδεκα μυριάδας».

(3) Desdevises, p. 367. «Cassandre imprima à son

μασάσης Κορινθιακῆς ἀποικίας Ποτιδαίας, ἥ ὅποια μετὰ τὴν ὑπὸ Φιλίππου καταστροφὴν οἰκοδομηθεῖσα ὑπὸ Κασσάνδρου καὶ συνοικισθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ ἐκ τῶν περίξ πόλεων καὶ χωρίων μετωνομάσθη Κασσάνδρα (1), ὅπερ ὄνομα καὶ νῦν ἐτι διατηρεῖ ἐφ' ὅλης τῆς χερσονήσου Παλλήνης.

8) Ὁ λιμὴν τῆς Μηκυβέρνης (Μολύβου ἢ Μολυβοπύργου) (2), κειμένης εἰς τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν τοῦ Μηκυβερναίου κόλπου, ἀποτελοῦντος τὸν μυχὸν τοῦ Τορωναίου κόλπου, ἦν διάσημος ἐν τῇ ἀρχαιότητι, διότι ἐχρησίμευε καὶ ὡς λιμὴν τῆς διασημοτάτης πασῶν τῶν ἑλληνίδων ἀποικιῶν Ὀλύνθου (3).

9) Ὁ λιμὴν τῆς Τορώνης (Λήκυθος), ἰδρυθείσης ὑπὸ τῶν Χαλκιδέων τῆς Εὐβοίας ἐν τῇ μεσημβρινοδυτικῇ παραλίᾳ τῆς Σιθωνίας χερσονήσου καὶ καταστάσης πρωτευούσης 30 πόλεων, ὧν οἱ κάτοικοι ἀκολούθως ἐκβληθέντες συνωκίσθησαν εἰς τὴν Ὀλυνθον, (4) κείμε-

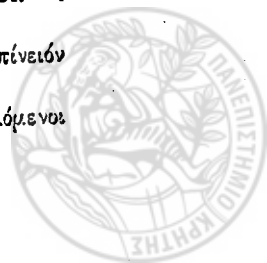
port une grande activité. il y fit construire en même temps cent vaisseaux longs, et couvrit la ville en un vaste chantier». Διοδωρ. 19, 32. Πausan. 5. Liv. 28, 8. «Cassandreae deinde centum navium longarum carinis positus, contractaque ad effectum ejus operis multitudine fabrorum navalium».

(1) Στραβ. 7, 330. ἀποσπ. 25. «Κεῖται δ' ἐπ' αὐτῷ πόλις ἡ πρότερον μὲν Ποτιδαία, Κορινθίων κτίσμα, ὕστερον δὲ Κασσάνδρεια ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως Κασσάνδρου, ἀναλαβόντος ἀνατετραμμένην». 27. α ἡ πρὶν μὲν Ποτιδαία, νῦν δὲ Κασσάνδρεια, Φλέγρα τὸ πρὶν ἐκαλεῖτο».

(2) Desdèvises, p. 372. «Mécycberna (Molino ou Molivopyrgo) a donné son nom au golfe Mecycberneen. elle servait de port aux Olynthiens» Leake vol. 3. p. 154.

(3) Στραβ. 7, 330. ἀποσπ. 29. «ὅτι τῆς Ὀλύνθου ἐπίγειόν ἐστι Μηκυβερνα ἐν τῷ Τορωναίῳ κόλπῳ».

(4) Στραβ. 7, 329. ἀποσπ. 11. «ἐξ ὧν ὕστερον ἐκβαλλόμενοι



νος πρὸς βορρᾶν τῆς πόλεως καὶ ἐξασφαλιζόμενος ὑπὸ τινος ἀκρωτηρίου καλουμένου Παπαβία (1) πάλαι ποτὲ ἦν ἐπίσημος· διότι ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων (2) ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι μετὰ τὴν πρὸ τῆς Κασσανδρείας ἀποτυχίαν αὐτῶν ἀπεσύρθησαν μετὰ τοῦ στόλου εἰς τὸν λιμένα τῆς Τορώνης καὶ ἀποκρουθέντες ὑπὸ τῆς ἀνδρείας φρουρᾶς ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Δημητριάδα τῆς Μαγνησίας.

10) Ὁ Κωφὸς λιμὴν (3) (τανῦν Κουφὸ) κείμενος μετὰξὺ τοῦ ἀκρωτηρίου Δέβρεως (Δρεπάνου) καὶ τῆς Τορώνης καὶ Γαληψοῦ. Ἐπειδὴ δὲ τὰ κύματα τῆς θαλάσσης τοσοῦτον θόρυβον ἐνεποιοῦν αὐτῶ, ὥστε δὲν ἠδύνατό τις ν' ἀκούσῃ τίποτε, τούτου ἕνεκα ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ πράγματος καὶ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν ἐξ αὐτοῦ προκύψασαν παροιμίαν «κωφότερος Τορωναίου λιμένος». (4).

11) Ὁ λιμὴν Πάνορμος (λιμὴν τῆς Ἀκάνθου μὲν τὸ πάλαι Ἰερισσοῦ δὲ τανῦν) κείμενος εἰς τὸν μυχὸν τοῦ

συνῆλθον εἰς μίαν οἱ πλείους αὐτῶν, εἰς τὴν Ὀλυθον». Leake vol. 3. p. 155.

(1) Desdevises, p. 375. «la rade de refuge Lécythus, protégée par le cap Papavia, se trouvait à l'ouest, et pouvait lui être commune avec Galepsus».

(2) Liv. 44, 12. «Circumvecti promontorium ad Toronem classem appulerunt. eam quoque adorti, ubi valida defendi manu animadverterunt, irrito incepto Demetriadem petunt». καὶ 45, 30. «Portus ad Toronem».

(3) Στραβ. 7, 330. ἀποσπ. 32. «Ἡ Δέβρις ἐστὶν ἄκρα πηλοσίον Κωφοῦ λιμένος, καὶ ὁ Τορωναῖος κόλπος ὑπὸ τούτων ἀφραΐζεται». Desdevises p. 375. «Le port, appelé port Sourd ou Cophos limen, était long et étroit; on n' y pouvait rien entendre à cause du bruit des vagues».

(4) Erasm. Adag. chil. 11. cent. IX. proverb. 8.

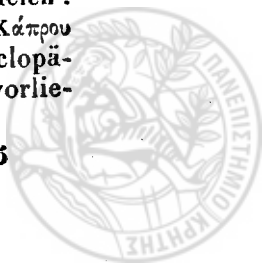
Σιγγιτικῷ κόλπου ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Ἀκτῆς καὶ εἰς ἀπόστασιν δύο Ἀγγλικῶν μιλλιῶν (1) πρὸς μεσημβρίαν τῆς Ἀκάνθου ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὅτι οἱ στόλοι τῆς Ῥώμης καὶ Περγᾶμου κατὰ τὸ 200 ἔτος π. χ. καταλαβόντες τὴν Ἀκανθὸν ἐκ τοῦ μεσημβρινοανατολικοῦ μέρους καὶ συλήσαντες αὐτὴν ἐστάθμευσαν εἰς τοῦτον τὸν λιμένα (2).

12) Ὁ λιμὴν τῆς Σταγειρίου (Κάπρου μὲν τὸ πάλαι, Σταυρὸ δὲ νῦν) (3) ἔδωκε τὸν ὄμωνύμῳ νησιδίῳ, κειμένῳ ἀπέναντι τῆς ἀρχαίας πόλεως Σταγειρίου (Ἄλα-

(1) Πτολεμ. 3, 13, 11. Leake, vol. 3, p. 147. 148. Desdèvises p. 384—385. «mais les Acanthiens ont pu avoir un porte sur le golfe Singitique, dont le littoral etait proche, et Kiepert l'a compris ainsi. toutefois, nous ne croyons pas comme lui que Panormus ne fut qu'une rade ouverte, et nous préférons chercher son emplacement entre le cap Mavro et l'île Maliani, peut-être à l'endroit de la côte le plus rapproché d'Acanthe elle-même». Mannert 7, 451. «Daher setzt Ptolem. den Hafen Panormus auf die Gegenseite von Akanthus an den Strymon. Busen».

(2) Liv. 31, 45. «Inde, superato Toronae promontorio, navigantes Acanthum petiere. Ibi primo ager vastatus, deinde ipsa urbs vi capta atque direpta». Desdèvises, p. 385. «Elle fut prise et pillée en 200 par les flottes unies de Rome et de Pergame. Probablement ces flottes stationnèrent à Panormus, et attaquèrent les Acanthiens par le sud-est».

(3) Στραβ. 7, 331. ἀποσπ. 33. «ἕως Σταγειρίου πόλεως... ἐν ἧ λιμὴν ὄνομα Κάπρος καὶ νησίον ὀμώνυμον τῷ λιμένι· εἶτα αἱ τοῦ Στρυμόνος ἐκβολαί» Sickler, 2, 225. «Nicht weit von ihr gegen Osten lag Stagira, Σταγειρα (Stavro, Reich: Libanovo And. ὑπερ. ἐσφαλμένον) mit dem Hafen Κάπρου λιμὴν am Sinus Strymonicus». Pauly, Real-encyclopädie, t. 6. p. 1391. «Ihr Hafen mit einer kleinen vorliegenden Insel hiess Κάπρος».



πτα καὶ μετὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν Σταυρὸ) καὶ ἔκειτο ἐν τῇ δυτικῇ παραλίᾳ τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου μεταξὺ τοῦ Βρομίσκου καὶ τοῦ βορρείου Ἀκανθίου ἀκρωτηρίου· ἐχρησίμευε δὲ ὡς λιμὴν τῶν Σταγειριτῶν (1), περὶ τοῦ ὁποίου οὐδὲν ἄλλο ἀναφέρει ἡ ἀρχαιότης.

13) Ὁ λιμὴν τῆς Ἀμφιπόλεως (Ἡῶν μὲν τὸ πάλαι, (2) Κοντέσσα δὲ τανῦν) κείμενος ἐπὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Στρυμόνος ἀπέιχεν 25 στάδια τῆς Ἀμφιπόλεως καὶ ἐφημίζετο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις διὰ τὰς στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις τῶν Ἀθηναίων κατὰ τῶν Περσῶν καὶ τῶν Λακεδαιμονίων, ὅτε γενναίως ἠγωνίσθησαν ὁ τε Κίμων καὶ Θουκυδίδης ὁ ἱστορικός, ὧν ὁ μὲν πρῶτος κατὰ τοῦ Βόγου, ὁ δὲ δεύτερος κατὰ τοῦ Βρασιίδου (3). Τοιοῦτος ὧν ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὁ λιμὴν οὗτος κατέστη νῦν ὄλως ἀσήμενος· διότι προϊόντος τοῦ χρόνου μετεβλήθη εἰς ἔλος καὶ οὕτως εἶπεῖν ἐξεχερσώθη (4).

14) Ὁ λιμὴν τῆς Χριστουπόλεως (5) (νέας Καβάλλας)

(1) Desdevises, p. 358. «L'île de Capros avait un port appelé Κάπρου λιμὴν, et Caprullon portus, et ce port était celui des Stagirites».

(2) Θουκυδιδ. 1, 98. 4, 50. 102. 106. Ἡροδοτ. 7, 25. 113. 8, 118. Τσετσ. εἰς Λυκοφρ. 417—420. συγγέει τὴν Ἡῶνα μετὰ τῆς Χριστουπόλεως καὶ Ἀμφιπόλεως. Καντακουζην. 4, 17. ἐσφαλμένως καλεῖ αὐτὴν Ἀνακτορόπολιν. Sickler, 2, 226. καλεῖ Χριστούπολιν. Leake vol. 3. p. 181.

(3) Θουκυδιδ. 4, 102. Ἡροδοτ. 7, 25, 8, 120. Desdevises p. 409—411.

(4) F. Beaujour, Voyag. milit. vol. 1. 215. «le port d'Eion, situé au-dessus d'Amphipolis, est maintenant enseveli au milieu des marais qui bordent la mer»,

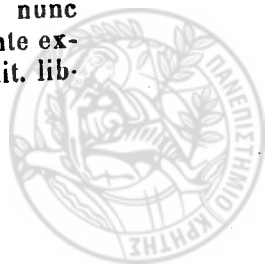
(5) Fulcherius Carnotensis gest. Francor. ad annum 1097. cap. 4. Innocent. III. epist. 15, 56. Tafel, Thessalonica, p. 71. not. 59. «Sic plane in indice Andronicii verba Χριστόπολις ἦτοι Καβάλλα (Cavala) eandem urbem

κειμένης πρὸς μεσημβρίαν τῶν Φιλίππων κατ' ἀπέναντι τῆς νήσου Θάσου, καὶ συγχεομένης ὑπὸ τῶν νεωτέρων (1) μετὰ τῆς ἀρχαίας Νεαπόλεως, ἐξασφαλίζεται κατὰ τοῦ βορρειανατολικοῦ ἀνέμου ὑπὸ τινος μεγάλου βράχου, καθήκοντος ἐκ τοῦ Παγγαίου εἰς τὴν θάλασσαν. Κατὰ τὸν μεσαιῶνα ὑπῆρξεν ἐμπορικὴ ἀποθήκη τῶν Γενουαίων, ἐξ ᾧ καὶ τὸ ὄνομα ἔλαβε, καὶ ἔκτοτε ἔμεινεν ἐπίσημος ἅτε χρησιμεύων ὡς λιμὴν πάσης τῆς μεσογαίας τῆς ἀνατολικῆς Μακεδονίας, τῆς ὁποίας τὰ προϊόντα ἐξάγονται διὰ τῶν κατὰ πᾶσαν ἑβδομάδα διερχομένων καὶ προσεγγιζόντων εἰς αὐτὸν Γαλλικῶν, Αὐστριακῶν, καὶ Τουρκικῶν ἀτμοπλοίων, διὰ τῶν ὁποίων εὐκολύνεται πολὺ τὸ ἐμπόριον τῶν μεσογαίων ἐκείνων χωρῶν.

Ἐνταῦθα τοίνυν περαίνων τὰ περὶ τῆς Χωρογραφίας τῆς ἀρχαίας Μακεδονίας, προστίθημι τελευταῖον ὅτι πρὸς ἀκριβεστέραν γνῶσιν αὐτῆς πολλὰ μὲν μέρη ἰδίοις ἰδῶν ὀφθχλμοῖς, μετὰ τῆς προσηκούσης περιέγραψα ἀκριβείας τε καὶ λεπτομερείας, τῷ κορυφαίῳ τῶν ἀρχαίων γεωγράφων Στράβωνι ἐπόμενος διαρρήδην λέ-

significant, sc. Cavalam». p. 500—502. Egnatia, p. 12—13.

(1) Desdevises, p. 415. Τὴν ἐσφαλμένην δοξασίαν περὶ τῆς ταυτότητος τῆς Καβάλλας καὶ ἀρχαίας Νεαπόλεως ἐξελέγχει Tafel, Egnatia, p. 13. «Christopolis vero a vetustiore Neapoli differre, sequentia monstrare quibusdam videbuntur». εἰς τὸ αὐτὸ σφάλμα περιέπεσε καὶ Mannert (7, p. 219.) καθ' οὗ Tafel (Egnat. p. 13.) «Neapolin nunc Cavalam dici, Mannert narrat, incertum, quibus scriptorum veterum locis fretus. Christopolin ævi Byzantini nunc Cavalam quibusdam dici, ego quidem novi, testante expositione nova Andronici Imp. (Antiquitt. Cpolit. lib. VIII. p. 196.): Χριστούπολις, ἧτοι ἡ Καβάλλα».



γοντι «Ἀνάγκη δ' ἐπὶ τῶν ἐνδόξων τόπων ὑπομένειν τὸ περισκελὲς τῆς τοιαύτης γεωγραφίας». Ἐν δὲ τοῖς λοιποῖς πάντας σχεδὸν τοὺς νεωτέρους λαβὼν ὑπ' ὄψιν καὶ τοῖς δοκιμωτέροις αὐτῶν ἰδίαν ἐπιστὰς προσοχὴν, τὰ μὲν φανέντα μοι ὅτι καλῶς καὶ ὀρθῶς ἔχουσιν εὐγνωμόνως ἀπεδεξάμην, τὰ δ' ἐναντία δεόντως βασανίσας τε καὶ ἐξελέγξας ἐπέκρινα, ὡς εἰκός, καὶ τὴν προσήκουσαν ἐπανόρθωσιν τῶν ἡμαρτημένων ἐπήνεγκον χάριν τῆς ἀληθείας καὶ ἐπιστήμης, ἣ πρόοδος τῆς ὁποίας καὶ μικροτάτου μέρους προσθήκην στέργει.

Ἄν δ' ἐν πᾶσι τὴν φιλόκαλον ἀπομιμησάμενος μέλισσαν καὶ τὸν φιλόπονον ζηλώσας μύρμηκα ἐπέτυχον τοῦ σκοπούμενου κατὰ τὴν πρόθεσίν μου, περὶ τούτου κρινέτωσαν οἱ φιλόμουσοι ἀναγνώσται μηδὲ ὅλως ἐπιλανθανόμενοι ὅτι λίαν ἐπίπονος ἡ τῆς ἀληθείας ζήτησις καὶ δυσχερὴς ἡ εὕρεσις αὐτῆς, καὶ τούτου ἕνεκεν οἱ πολλοὶ εὐκόλως πρὸς τὰ ἔτοιμα τρέπονται. Ἄλλὰ καὶ οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, δίκαιον ὑπολαμβάνω πολλὰς ὁμολογῆσαι χάριτας πᾶσι τοῖς κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον συντελέσασιν πρὸς γνῶσιν καὶ ἐξακρίβωσιν τῶν περὶ Μακεδονίας, ἧτις ἀνευ αὐτῶν καὶ νῦν ἂν ἦν τὸ δὴ λεγόμενον «terra incognita». Καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἀρχαῖος ἐπιτάσσει λόγος στέργειν μὲν τὰ παρόντα, ζητεῖν δὲ τὰ βελτίω, ἢ κατόρθωσις τῶν ὁποίων τῷ σοφτέρῳ τοῦ ἐνεστῶτος μέλλοντι ἀπόκειται, παρ' οὗ πάντα τὰγαθὰ ἀνυπομόνως προσδοκῶντες διατελοῦμεν.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Α΄ ΜΕΡΟΥΣ.



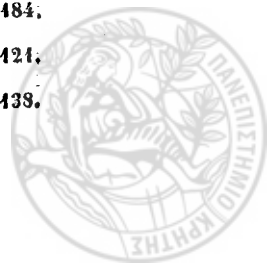
ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ.

Α.

Ἄβρετ-Χισφρ 114. χωρίον Κρηστών.
 Ἀγγίτης λθ'. 155. ποτ. Ὀδομαντ.
 Ἅγιοι Ἀπόστολοι κ'. θεσ. Πελλ.
 Ἅγιος Ἠλίας 54. 193 κορ. Ὀλυμπ.
 Ἅγιον Ὄρος 72. 75. 89. 210. 211.
 Ἅγιος Γεώργιος: 90. 91. 209. ἀκρωτ.
 Ἄκτῆ:
 Ἀγιομάμα 162. 210. θεσ. Ὀλυθ.
 Ἀγριάνες 18. 59. ἔθν. Παιον.
 Ἀδρίας 5. 11. 25. 92. 93. 127.
 Ἀδριατικὴ 6. 10. 11. 12. 15. 19. 22.
 24. 36. 89. 121. 123. 128. 129.
 130. 135. 139. 204.
 Ἄερωπος 45. 47. 48. 88. 95. 135. ὄρ.
 Ἴλλυρ.
 Ἄθως 68. 72. 73. 75. 89. 113. 211.
 Ἀθηρᾶδα 216. ἀκρωτ. Πιερ.
 Αἶα 144. πηγὴ Παιον.
 Αἶαυα λθ'. πολ. Ἐλιμ.
 Αἶας 137. ποτ. Ἴλλυρ.
 Αἰγαί λθ'. 155.
 Αἰγίλιον 15. 23. 43. 89. 121. 139.
 206. 215.
 Αἶμος 1. 5. 8. 11. 16. 19. 20. 21.
 24. 25. 26. 56. 58. 60. 87. 172.
 Αἰναῖον 68. 69. 91. 92. 161. 219.
 ἀκρωτ. Θεσσαλον.
 Αἶνετα 69. 209. πολ. Χαλκιδ.
 Αἰγίλιον λθ'. πολ. Πιερ.
 Αἶσων λθ'. 107. 158. ποτ. Πιερ.
 Ἀκανθος 73. 115 223. πολ. Χαλκιδ.
 Ἀκασαμεναί λθ'. πολ. Πιερ.
 Ἀκράθως 75. 190. 34. 212. ἀκρωτ. Ἀκτ.
 Ἀκροκραυμία 49. 93. 96. 205. 208.
 Ἀκτὴ 73. 75. 89. 90. 118. 211. 212.
 223. χερσ. Χαλκιδ.
 Ἀλαπτα 224. θεσ. παλ. Σταγ.
 Ἀλακλίσια κ'. θεσ. Πελλ.
 Ἀλμάνα λθ'. πολ. Πελαγ.
 Ἀλία 202. ὄνομ. Θεσσαλον.
 Ἀλιέκμων λθ'. 3. 34. 51. 77. 80. 85.
 98. 102. 103. 104. 105. 107.
 133. 145. 151. 152. 155. 188. 219.
 Ἀμβρακικὸν 23. 43.

Ἀμμίτης 162. ποτ. Χαλκιδ.
 Ἀμφίπολις 18. 166. 169. 193. 202. 224.
 Ἀμάρθεις 49. 50. 88. ὄρ. Καμβ.
 Ἀμπελος 39. 72. 90. 94. 211. ἀκρωτ.
 Χαλκιδ.
 Ἀμυδῶν κή. λθ'. 144. 143. τοπ. Παιον.
 Ἄνας 137. ποτ. Ἴλλ.
 Ἀντιγόνεια 47. 48. 138. 161. πολ.
 Ἴλλυρ.
 Ἀνθήμευς λθ'. μ'. 115. 116. πολ.
 Χαλκιδ.
 Ἀντιπατρία 45. 66. πολ. Ἴλλυρ.
 Ἀνασελίτσα 102. 152. χωρ. Ὀρεστ.
 Ἀντίεχρη 205. 208. 214. 220. λιμ.
 Ἴλλυρ.
 Ἀξίος κή. λθ'. λθ'. 4. 18. 27. 30. 65.
 73. 79. 82. 85. 88. 93. 98. 99.
 107—112. 114. 116. 139. 140—
 148. 153. 155. 166. 168. 194—
 196. 218.
 Ἀπίλας 107. 156. ποτ. Πιερ.
 Ἀπολλωνία λθ'. μθ'. 47. 69. 95. 138.
 162. 213.
 Ἀραβίτσα 194. ποτ. Βοττ.
 Ἀργίλος 115. πολ. Βισαλτ.
 Ἀρέθουσα 199. τοπ. Μυθδον.
 Ἀρδάξανος 94. 124. ποτ. Ἴλλυρ.
 Ἀρμισσα λθ'. πολ. Ἴλλυρ. καὶ Ἑορδ.
 Ἀρτεμισίον 165. φρουρ. Μυθδ.
 Ἀρτατος 128. ποτ. Ἴλλυρ.
 Ἀρσένι 129. " "
 Ἀσκαρδος λθ'. 163. παραποτ. Ἀλιέκμ.
 Ἀσναος 45. 47. 88. 95. 138. ὄρ.
 Ἴλλυρ.
 Ἀστυδός καὶ Ἀσταβός 18. 111. 143.
 πολ. Πελαγ.
 Ἀσσορίς 163. χωρ. Χαλκιδ.
 Αὐλών 207. 214. 215. 220. πολ. Ἴλλυρ.
 Ἀχινός 200. λιμν. Ὀδομαντ.
 Ἀχρὶς κή. λθ'. λθ'. λγ'. 30—33. 36—
 39. 96. 175. 177. 180. 182. 184.
 πολ. Ἴλλυρ.
 Ἄψος (Ἐργέντης) 43. 47. 95. 121.
 131. 134. ποτ. Ἴλλ.
 Ἄδως 47. 48. 121. 136. 137. 138.
 208. " "



z

B.

Βάδουνας 30. 78. 79. 80. 88. 110.
142. 148. ὄρ. Πελαγ.
Βαβαγόρα 34. 88. ὄρ. Ἰλλυρ.
Βαγορά 33 34. 88. » »
Βαρνοῦς λζ'. λθ'. 30. 34. 35. 37
39. 40—43. 80. 82. 85. 87. 88.
97. 99. 136. 152 185. ὄρ. Πελαγ.
Βαρβάνας 94. 98. 122. 175. ποτ.
Ἰλλυρ.
Βαρδάρις 139. 140. 146.
Βασιλική μ'. χωρ. Χαλκιδ.
Βεγορήτις 81. 104. 105. 189. λιμν.
Ἐορδ.
Βελεσσός 48. 109. 111. 143. 144.
145. 148. πολ. Παιον.
Βίλιτσα 35. 153. 169. 193. παραπ.
Ἄλιακμ.
Βενέτικον 153. παραπ. Ἄλιακμ.
Βεγορρά 189. πολ. Ἐορδ.
Βέντροκ 185. λιμν. Ἰλλυρ.
Βεράτιον 45. 46. πολ. Ἰλλυρ.
Βερατινὸ 134. ποτ. Ἰλλυρ.
Βέρνον 37. 41. 80. 81. 82. 88. ὄρ. Μακ.
Βέρμιον 28. 37. 41. 43. 45. 46. 80. 81.
82. 88. 89. 103. 105. 115. 145.
148. 152. 153. 186. 189. 190. 193.
Βέρραια 81. 105. 152. 153. πολ. Ἡμαθ.
Βερτίσκος λζ'. 8. 10. 11. 12. 25—
26. 39. 72. 87. 93. 94. 121. 126.
185. ὄρ. Ἰλλυρ.
Βερτίσκον λζ'. 67. 68. 72. 73. 74.
83. 113. 114. 170. ὄρ. Βισαλτ.
Βεῦος 180 παραποτ. Ἐριγών.
Βισαλτία λζ'. λθ'. 12. 67. 83. 113.
115. 203.
Βισαλτίας 113. 170. ποτ. Βισαλτ.
Βίστριτσα 151. 170. 173. 193. ὄνομ.
Ἄλιακμ.
Βίστροκα 18. 167. ὄν. Σκομ. ὄρ.
Βίτζι 81. 82. 88. 99. 102. ὄν. ὄρ.
Βιτώλια κθ'. λζ'. 37. 38. 39. 40. 71.
79. 81. 83. 85. 88. 99. 103. 148.
149. πολ. Πελαγον.
Βλάβοδον 81. χωρ. Ἡμαθ.
Βόδας 192. 193. ποτ. »
Βοδενά κ'. μ'. 82. 192. 194. πολ.
Ἡμαθ.
Βόϊον λθ'. 22. 23. 29. 41—44. 57.
88. 152. 186. ὄρ.
Βοῖουσα 47. 137. ποτ. Ἰλλυρ.
Βόλβη ιθ'. 83. 115. 162. 164. 165.
197. 198—201. λιμν. Μυγδ.
Βολβός 164. φρουρ. Χαλκιδ.

Βολυκή 162. λιμν. Χαλκιδ.
Βόρας 28—30. 37—41. 43. 46. 79
—82. 87. 88. 95. 99. 103. 104.
133. 152. 186. 190. ὄρ. Μακιδ.
Βόρβορος 193. ποτ. Βοττ.
Βοττιαία λδ. λθ'. 3. 107. 145. 153.
193. ἐπαρχ. Μακιδ.
Βοττιαῖοι. 162.
Βουάνας 94. 99. 122. 175. ποτ. Ἰλλυρ.
Βούκοδον 169. λιμν. Σιντ.
Βούνασα 50. 80. 88. 103. 104. ὄρ.
Ἐλιμ.
Βουρίνος 81. 88. 105. 152. 189. ὄρ.
Ἐορδ.
Βουσοταρις 44. 88. ὄρ. Ὀρσετ.
Βράστα 113. ὄν. Ὀρβηλ. ὄρ.
Βράνινα 174. νησ. Λαζεατ. λιμν.
Βραυνίτσα 111. 143. παραπ. Ἄξ.
Βρεγαλίτσα 111. 143. » »
Βρομίσκος 199. 224. ποτ. Μυγδον.
Βρύγες λζ'. 42. 96. 97. ἰθν. Φρυγ.
Βυθός 153. ποτ. Πιερ.
Βωλουστάνα 51. 88. διοδ. Καμβ.
Βωλούτσα 48. 50. 54. 88. »

Γ.

Γαγγίτης 171. ποτ. Ὀδομ.
Γαλάτιστα μ'. 116. 161. 177. πολ.
Χαλκιδ.
Γαληφός 213. 222. πολ. Χαλκ.
Γάλλικον 114. 159. ποτ. Κρηστ.
Γαλιτζίτσα 32. ὄρ. Ἰλλυρ.
Γενοῦσας 36. 95. 121. 130. 134.
132. ποτ. Ἰλλυρ.
Γίγωνος 94. 118. 161. ἀκρ. Χαλκιδ.
Γίγωνις 94. 116. ἀκρ. Χαλκιδ.
Γιότζεπς 81. κορυφ. Βερμ. ὄρ.
Γλουδοτίγη 110. ὄρ. Παιον.
Γόλεμα-ρεκα 193. ποτ. Βοττ.
Γόρα 32. 35. 88. 177. ὄρ. Ἰλλυρ.
Γορανοδίτσα 169. παραπ. Στρυμ.
Γουμέντζα 66. χωρ. Κρηστ.
Γράμμος λθ'. 41. 87. 88. 135. 152.
ὄρ. Ὀρσετ.
Γρεβενά 102. χωρ. Ἐλιμ.
Γρεβενίτικον 153. παραπ. Ἄλιακμ.
Γύμνοδον 194. ποτ. Βοττ.

Δ.

Δαρδανία λζ'. 48. 98. 108. 124.
126. 144.
Δάρτζης 131. ποτ. Ἰλλυρ.

Δασσαρητία 96. 97. χωρ. Ἰλλυρ.
 Δασσαριταί λγ'. 176. ἰθν. Ἰλλυρ.
 Δάβολις καὶ Διάβολις 135. 185. ποτ.
 Δασσαρ.
 Δαμίρ-Χισσάρ 113. 168. περιοχ. Σιντ.
 Δάνδη 129. πολ. Ἰλλυρ.
 Δέρβενσκα 142. παραπ. Ἄξ.
 Δέρβις 90. 94. 210. 222. ἀκρ. Καλκ.
 Δέσνιτσα 95. 138. παραπ. Ἄω.
 Δεσποτοβεδνι 57. 58. 88. ὄρ. Θρ.
 Δευρίσπας καὶ Δευριεπία 99. χωρ.
 Πελαγ.
 Διαβατὸν 37. ὄρ. Πελαγ.
 Διάπορος 211. νησ. Χαλκιδ.
 Δίβρα 124. πολ. Δασσαρ.
 Διον κδ. 107. 157. 212. πολ. Πιερ.
 Δοναδίτσα 17. 26. 109. 143. παρα-
 ποτ. Ἄξ.
 Δόθρος λί. 4. 65. 66. 69. 111. 195.
 196. 202. πολ. Παιον.
 Δόξα 81. 88. 193. ὄρ. Ἡμαθ.
 Δόσπατ. 58. ὄρ. Θρηκ.
 Δόσπατ δερεσί 173. παραπ. Νεστ.
 Δούρνιτσα 170. παραπ. Στρυμ.
 Δραβίσκος 174. πολ. Ἠδων.
 Δραγόρι 37. 38. 40. 149. παραπ. Ἐργυ.
 Δράμα 119. 171. πολ. Ἠδων.
 Δρέιλων λζ'. λθ'. 7. 12. 26. 27. 30.
 33. 36. 74. 92. 94. 96. 97. 121.
 123. 125. 126. 132. 176. 184.
 Δρένοβον 98. 136. 183. 185. λιμν. Ἰλλ.
 Δρέπανον 90. 94. 210. 222. ἀκρ. Καλκ.
 Δρίνος 95. 97. 124. 138.
 Δρίναςος 122. ποτ. Ἰλλυρ.
 Δυρβήχτιον 6. 36. 77. 94. 101. 129.
 130. 134. 132. 134. 214. 215.
 220.
 Δύσωρον λζ'. μζ'. μζ'. 68. 71. 73.
 82. 83. 84. 88. 145. 193. 203.

E.

Ἐβρος 6. 21. 22. 23. 27. 27. 123.
 Ἐγνατία λβ'. λγ'. 6. 77. 134.
 Ἐγριασοῦ 63. ὄν. Παγγ. ὄρ.
 Ἐγρίδερε 143. παραπ. Ἄξ.
 Ἐδέσσα κδ. λθ'. 81. 82. 104. 105.
 194.
 Εἰλισσὸς 126. πολ. Ἰλλυρ.
 Ἐλθασάνι 95. 134. » »
 Ἐλευθεροχώρι 217. χωρ. Πιερ.
 Ἐλευθερίσκος λθ'. πολ. »
 Ἐλίμεια κδ. λδ. λθ. 43. 76. 80. 98.
 102. 104. 152.
 Ἐλικῶν 107. 157. ποτ. Πιερ.

Ἐνιπεύς 107. 157. 158. ποτ. Πιερ.
 Ἐορδαϊκὸς (Δίβολις) 35. 36. 40. 44.
 42. 46. 48. 98. 105. 136. 190.
 ποτ. Ἰλλυρ.
 Ἐορδοία λθ'. 80. 82. 98. 104. 189.
 190. ἱπαρχ. Μακ.
 Ἐπίδαμνος 6. 21. 22. 23. 27. 77.
 123.
 Ἐράτυρα λθ. πολ. Ἐλιμ.
 Ἐργέντης 45. ποτ. Ἰλλυρ.
 Ἐς 26. ὄρ. Ἰλλυρ.
 Ἐχέδωρος 107. 114. 159. 195. ποτ.
 Κρηστ.

Z.

Ζαγορά 56. 88. ὄρ. Θεττ.
 Ζίλιανα 156. ποτ. Πιερ.
 Ζυγὸς 49. 137. ὄρ. Ἡπ.
 Ζυγάκτης 171. ποτ. Ἠδων.

II.

Ἠδωνίς 119. ἱπαρχ. Μακ.
 Ἠδῶν 224. λιμ. Ἄμφιπ.
 Ἠμαθία κδ. κθ. λδ. λθ. 3. 4. 77.
 105. 106. 107. 152. 202. ἱπαρχ.
 Ἠπειρος ζ'. ιθ'. 2. 4. 7. 14. 15. 29.
 30. 37. 41. 45. 48. 49. 50. 86.
 93. 94. 121. 139. 174.
 Ἠράκλεια 37. 38. 39. 168. πολ. Σιντ.

Θ.

Θερμαϊκὸς 15. 91. 93. 107. 118.
 142. 152. 155. 160. 161. 208.
 209. 210. 217.
 Θέρμη μ'. 69. 146, 302. 209. πολ.
 Μυγδ.
 Θιράμβος 90. 91.
 Θεσσαλία ιθ'. 2. 4. 14. 15. 43. 49
 —51. 55. 86. 156. 206.
 Θεσσαλονίκη λδ'. μ'. 69. 70. 77. 81.
 82. 85. 101. 114. 115. 116. 146.
 147. 160. 161. 196. 197. 201.
 208. 209. 211. 217. 219.
 Θράκη λδ'. 2. 4. 5. 15—27. 57. 59.
 60. 77. 172.

I.

Ἰάλασσι 58. κορυφ. Ῥοδοπ.
 Ἰαντιτὰ 82. πολ. Βοττ.



Γαθόρνιτσα 493. ποτ. Βοττ.
 Γερισσός 222. πολ. Χαλκιδ.
 Γλυφία λζ'. 2—5 8. 40. 44. 25.
 27. 29. 30. 43. 45. 47. 86. 95.
 96. 124. 423. 439. 474. 486. 220.
 Ίντζε-κάρσσοϋ 451. Ἀλιάκμ. ὄν.
 Ἰόνιον 28. 43.
 Ἰσπνος 94. 424. 428. ποτ. Ἰλλυρ.
 Ἰσθρ 143. χωρ. Παιον.
 Ἰσμος 94. ποτ. Ἰλλυρ.
 Ἰστίπι 409. 410. 444. 443. χωρ.
 Παιον.
 Ἰστιλλάρ 242. κολπ. Χαλκιδ.

Κ.

Καβάρια 93. 434. πολ. Ἰλλυρ.
 Καβάλλα 65. 213. 224. πολ. Θρ.
 Καβο-φονιάς 90. 94. ἀκρ. Ἀθ.
 Καδρισσοϋ 450. ποτ. Διυρ.
 Καλαμχριά μ'. 445. 446. 464. χωρ.
 Χαλκ.
 Καλκάνδελι 29. 87. 98. 448. 442.
 444. πολ. Δαρδ.
 Καλίνδοια λή. πολ. Μυγδ.
 Καλλιπέουη 456. 457. ποτ. Πιερ.
 Καλόγερος 54. κορ. Ὀλυμπ.
 Καμβούνια 4. 6. 48—51. 80. 88.
 93. 402. 403. 453.
 Κανάλια 459. ποτ. Πιερ.
 Καναλούττα 34. 35. 41. 42. 43. 44.
 ὄρ. Ἰλλ.
 Κανδαουία 4. 6. 30. 33—36. 42.
 53. 38. 94. 95. 97. 127. 129.—
 133. 477. 404. ὄρ. Ἰλλυρ.
 Κανιστραίον 69. 74. 94. 209. 240.
 ἀκρ. Χαλκ.
 Κάνιστρον 94. ἀκρ. Χακκιδ.
 Κάπρες 223. λιμ. Στγχ.
 Καραβία λή. πολ. Κρηστων.
 Καραδάχ λή. 46. 26. 98. 408. 409.
 493. ὄρ. Παιον.
 Καρνηκίας 494. ποτ. Ἐορδ.
 Καρδία 477. 448. 464. πολ. Χαλκιδ.
 Καρασσοϋ 466. 477. ἔν. Στρυμ.
 Καράμπουρνου 68. 69. 91. 92. 461.
 Καρτάλι 244. ἀκρ. Χαλκιδ.
 Καρσαμλκ 454. ὄν. Λουδ. ποτ.
 Κασταγνάξ 63. ὄν. Πιγγ.
 Κατερίνη 407. 458. 459. χωρ. Πιερ.
 Κάζτχανικ 409. κλεισοϋρ. Σκαρδ.
 Κάστρα λά. πολ. Πελαγ.
 Καστορία κή. λά. 34. 44. 452. 453.
 486—488. πολ. Ὀρ.
 Κασσάνδρα 209. 220. 224. 222.

Κείρης 422. ποτ. Ἰλλυρ.
 Κέλλα 490. πολ. Ἐορδ.
 Κέλετρον κή. λά. 453. 486. πολ.
 Ὀρεστ.
 Κέλυδος 6. 95. 138. παραπ. Ἀδου.
 Κερκίνη λδ'. λέ. λή. 65. 66. 67. 69.
 71. 83. 89. 90. 111—114. 445.
 460. 462. 202. ὄρ. Παιον.
 Κερκινίτις 62. 66. 468. 470. 471.
 495. 496. 497. 200—203.
 Κερμορατίος 212. κολπ. Θρ.
 Κιζίφα-μάλα 36. ὄρ. Ἰλλυρ.
 Κισσαενδίλι 468. 469.
 Κίσσαβος 56. 88. ὄρ. Θεσσ.
 Κίσσος μ'. 69. 70. 72. 82. 84. 85.
 89. 90. 445. 448. ὄρ. Χαλκ.
 Κισσός μ'. 69. πολ. Χαλκιδ.
 Κιτάριον 81. 105. ὄρ. Ἐλιμ.
 Κίτιον λδ'. πολ. Ἡμαθ.
 Κίτρον 51. 159. 216. πολ. Πιερ.
 Κλαύσουλας 122. ποτ. Ἰλλυρ.
 Κοζάνη κή. κωμοπ. Ἐλιμ.
 Κόζιακος 88. ὄν. ὄρ.
 Κοντίσσα 211. 224. λιμ.
 Κονίσκοβον 194. ποτ. Ἡμαθ.
 Κοριτσά 32. 44. 97. 133. 182. 185.
 Κόστελ 186. χειρ. Κελετ.
 Κόραβος 28. 29. 30. ὄρ.
 Κουμάνοβον 18.
 Κουραϋ-δερε 174. παραπ. Στρυμ.
 Κούρμπεσκα 18. 167. ὄρ. Σκομ.
 Κουρίνον 159. χωρ. Πιερ.
 Κούσνιτσα 63. ὄν. Παγγ.
 Κουτζούκ-μπεσικ 196. 201 λιμν. Μυγδ.
 Κούτζοβον 195.
 Κουτζούκ-καρασσοϋ 447. ὄν. Ἐριγ.
 ποτ.
 Κράμπκ-μπαλκην 36. ὄρ. Ἰλλ.
 Κραιοποδλι 153. παραπ. Ἀλιακ.
 Κρηνίδες 64. πολ. Θρ.
 Κρηστωνία λζ'. 67. 114. 115. 160.
 Κρίτσοβον 28. 20. 78. 87. 97. 99.
 148.
 Κρόια 128. πολ. Ἰλλ.
 Κρουσαία 117. 118. 161. 164. χωρ.
 Χαλκ.
 Κρούσοβα 58. κορυφ. Ῥοδοπ.
 Κύβρος 82. 85. πολ. Βοττ.
 Κωφός 222. λιμ. Χαλκιδ.

Λ.

Λαδελιτς 96. 124. 174. 175.
 Λάγι 93. ἀκρ. Ἰλλυρ.
 Λαγκαδά. 83. 115. 196. 197. 201.

Δάκρος 29. 41—43. 87. 88. 421.
 137.
 Λαχανά 66. 444. 460. ὄρ. Κρηστ.
 Λεβαία λή. πολ. Ἐορδ.
 Λέπενας 409. 442. ποτ.
 Λεσσάνορα 174. νησ. Λαβιατ.
 Λεύκος λθ'. 407. 458. ποτ. Πιερ.
 Λητή λή. πολ. Μυγδ.
 Λήκυθος 221. λιμ. Χαλκ.
 Λιβανίσκος 32. 35. 36. 88. 97. 181.
 183. ὄρ. Ἰλλ.
 Λίβητρα 157. τοπ. Πιερ.
 Λίγγος 49. ὄρ. Ἡπ.
 Λιμπάνοβον ἰθ'. χωρ. Πιερ.
 Λιουβατρίνη 14. 25. 27. 28. 87.
 93. 98. 421.
 Λίπαξος λή. πολ. Χαλκ.
 Λισσός 7. 36. 88. 92. 94. 427. 429.
 434.
 Λισάνα 94. ποτ. Ἰλλυρ.
 Λισόχωρον 457. χωρ. Πιερ.
 Λουδίας λδ. λή. 3. 77. 82. 84. 85.
 107. 145. 152. 154. 155. 194.
 ποτ. Βοττ.
 Λουδία 492. λιμν. Βοττ.
 Λυγκαστις λθ'. 80. 82. 99. 404. 450.
 Λύχνος 7. ποτ. Ἰλλ.
 Λυχνιδός λδ. λθ'. λγ'. λδ'. λή. 5. 6.
 30. 31. 96. 97. 177. 180. πολ.
 Ἰλλ.
 Λυχνίτις λθ'. 6. 32—35. 42. 423.
 433. 474. 475. 481. 481. 483.
 λιμν. Ἰλλυρ.
 Λῶος 437. ποτ. Ἰλλυρ.

M.

Μαγνησία 52. 56. 94. 209. χωρ.
 Ἰττ.
 Μαιδική 418. χωρ. Μακεδ.
 Μαιδοί 413. ἔθν. Μακ.
 Μακεδονίς 3. 77. 405. χωρ.
 Μακετία 3. 4. ὄν. Μακ.
 Μάκρη κ'. ὄν. Σταγ.
 Μαλίστον 443. ὄρ. Παιον.
 Μαλίτι 481. λιμν. Ἰλλ.
 Μάνδραρι λή. πολ. Βοττ.
 Ματία 424. 427. ποτ. Ἰλλυρ.
 Μαύροβον 402. χωρ. Ὀρεστ.
 Μεγάροβον 38. 449. χωρ. Πελαγ.
 Μεθώνη μζ. μγ'. 216. 247. πολ. Πιερ.
 Μελίτικον 419. 468. πολ. Σιντ.
 Μενίκων 65. 89. 419. ὄρ. Ὀδομ.
 Μένδη 94. πολ. Χαλκιδ.
 Μέτζοβον 50. χωρ. Ἐλιμ.

Μηκουβέρνη 224. πολ. Χαλκιδ.
 Μηκουβερνίτις 210. 224. καλπ.
 Μίεζα κ'. λή. πολ. Ἡμαθ.
 Μισπητός λθ'. πολ.
 Μίτυς 407. 458. ποτ. Πιερ.
 Μογλενίτικον 493. ποτ. Βοττ.
 Μοισία λζ'. 4. 10. 12. 15. 22. 25.
 27. 87.
 Μόκρα 32. 177. ὄρ. Ἰλλυρ.
 Μόκρας 33. περιοχ. "
 Μόλυβο 224. λιμ. Χαλκ.
 Μοναστήρι 37. 74. 83. πολ. Πελαγ.
 Μοράτζας 424. 475. ποτ. Ἰλλυρ.
 Μορίχοβον 30. 78. 79. 83. 89. 148.
 ὄρ. Πελαγ.
 Μουριτζάνη 174.
 Μπαμπαδάγ 87. ὄρ. Ἰλλυρ.
 Μουστατίτζος 36. 79. 88. 98. 99.
 445—450.
 Μουσταφά 18. 409. 443. πεδ. Παιον.
 Μπεσίκη 445. λιμν. Μυγδον.
 Μπούζδαγ 64. 62. κορυφ. Ὀρδ.
 Μπουσούκ-μπεσικ 498. λιμ. Μυγδ.
 Μυθονία 4. 69. 144. 445. 460. 462.
 497. 498.

N.

Νέουστα 84. 105. κομπο. Ἡμαθ.
 Νεμασί-κουλε 249. πυργ. Θεσσαλον.
 Νεάπολις 242. 243. 225. πολ. Θρ.
 Νεγοτινή 18. 409. χωρ. Παιον.
 Νέρετζακ 39. 87. 88. 99. ὄρ. Πελαγ.
 Νέιστος 5. λή. 16—22. 27. 57. 59.
 60. 62. 443—444. 472. 472. 206.
 242. 245.
 Νεγρίτα 413. χωρ. Βισαλτ.
 Νικαλις κ'. ὄν. Σταγ.
 Νισοβρον 78. ὄρ. Χαλκιδ.
 Νοτία 493. ποτ. Ἄλμ. καὶ Βοττ.
 Νομφαίον κ'. λή. 75. 80—82. 427.
 428. 244.

Ξ.

Ξυλόπολις λή. πολ. Κρηστ.
 Ξηροβόνι 32. 34. 35. ὄρ. Ἰλλυρ.
 Ξηρολίβανον 81. 88. 493. ὄρ. Ἡμαθ.

Ο.

Ὀδοίτι 122. χωρ. Ἰλλυρ.
 Ὀδομικτική 449. χωρ. Μακ.
 Ὀδομντοί 64. 419. ἔθν. "
 Ὀκτώλοφος 37. ὄν. ὄρ.
 Ὀλκίνιον 423. χωρ. Ἰλλυρ.



Ὀλοκρὸς 52. 105. 107. 108. ὄρ. Πτερ.
Ὀλόδαγμα λθ'.
Ὀλυμπος κή. 4. 6. 26. 31. 39. 46.
48. 50—56. 93. 107. 108. 156.
157. 158.
Ὀλυθος μά. 118. 162. 224.
Ὀλύθιος 122. ποτ. Χαλκ.
Ὀρθηλος λδ'. λξ'. 1—11. 15—19.
25—27. 60—68. 73. 85—89.
140—149. καὶ ἄλλαχοῦ.
Ὀρθηλία 17. 18. 61.
Ὀρεστίς λά. λή. 4. 43. 77. 80. 82.
68. 102. 104. 152. 153. 186.
χωρ. Μακεδ.
Ὀρεσκία λή. πολ. Κρηστ. ἢ Βισαλτ.
Ὀριούνης 124. 175. ποτ. Ἴλλυρ.
Ὀρμυλίας 162. 163. ποτ. Χαλκιδ.
Ὀρφανον 241. κολπ. Στρυμ.
Ὄσσα 26. 48. 52. 53. 56. 88. ὄρ.
Θεττ.
Ὄστος Ναοῦμ 123. 178. 184. 184.
μον. Ἀχρ.
Ὄστροβον λθ'. 84. 98. 104. 105.
189. 190. χωρ. Ἑορδ.
Ὄσφαγος 244. παρακ. Ἐργ. ποτ.

Π.

Παγγαῖον 15. 63—66. 73. 89. 113.
119. 173. 225.
Παδάλιστα 142. παρακ. Ἀξ.
Παίκιος 82. 88. 185. 193. 194. ὄρ.
Βοττ.
Παιονία 4. 17. 23. 26. 64. 109—
144. 144. 147.
Παίονες ξ. κή. 6. 22. 62. 65. 67.
83. 140. 147.
Παλιούρι 91. 210. ἀκρ. Χαλκ.
Παλατίσια κ'. θεσ. Πιλλ.
Παλιαθοῦδι 49. ὄρ. Ἦπ.
Παλλήνη 59. 74. 90. 240. 220. 224.
χωρ. Χαλκ.
Παλλικάρη 175. νησ. Λαβεατ.
Πάνορμος 208. 222.
Πεπαδία 222. ἀκρωτ. Χαλκ.
Πανύσσος 121. 130. 134. ποτ. Ἴλλ.
Πάνισσα 130. " "
Παρθενόπολις λή.
Παρορθηλία 17. 64. χωρ. Ὀρβ.
Παστρίκ 25. ὄρ. Ἴλλυρ.
Πάτι 92. 215. ἀκρ. Ἴλλυρ.
Πεκιγι 134. πολ. Ἴλλυρ.
Πέλαγο 47. 48. 88. 93. 138. ὄρ. Ἴλλ.
Πελαγονία λά. λξ'. λθ'. 4. 74. 79.
98. 102. 144. 151.

Πέλλα κ'. κή. 147. 154. 155. 194.
πολ. Βοττ.
Πέλικας 158. ποτ. Πτερ.
Πεπύλιχνος 6. 7. ποτ. Ἴλλ.
Περυνδάγ 60. 61. 52. 89. ὄρ.
Περιστερί 37—40. 85—89. 149. 150.
ὄρ. Πελαγ.
Περσής λή. πολ. Πελαγ.
Πέτρα λή. 132. 157. 155. πολ. καὶ τοπ.
Πετρίτον 104. λιμ. Ἑορδ.
Πετρίνα 87. 88. 123. ὄρ. Ἴλλυρ.
Πετροβίτσι 168. πολ. Σιντ.
Πήλιον 52. 56. 88. 97. ὄρ. Θεσσ.
Πηνεῖος 6. 48. 52—56. 107. 136.
206. 215.
Πιανίσα 143. ὄρ. Παιον.
Πιερία κή. 29—42. 48. 52. 77. 88.
93. 96—98. 105. 107. 132. 152.
156. 176. 180—185. χωρ. Πτερ.
καὶ ὄρ. Ἴλλ.
Πίερες 64. ἰθν.
Πιερικὸν 52. ὄρ.
Πιλάτ-τεπε 63. κωρ. Παγγ.
Πίλλα κ'. ἀντι Πέλλα.
Πίλωρος 244. πολ. Χαλκ.
Πίνακα 220. λιμ. Ποτιδ.
Πίνδος 6. 25—29. 39—42. 49. 50.
87. 124. 137.
Πιρνάρι 63. 89. ὄν. Παγγ.
Πισαῖον λή. πολ. Πελαγον.
Πίστυρος 213. πολ. Ἐρ.
Πλαταμῶν 156. ποτ. Πτερ.
Πλάσα 182. χωρ. Δασσαρ.
Πογραδέσι 184. χωρ. Ἴλλυρ.
Ποϊάνη 182. » Δασσαρ.
Πολύγυρος 147. 162. περιοχ. Χαλκ.
Πόλινα 137. 139. πολ. Ἴλλυρ.
Πολύανθος 95. 148. ποτ. Ἴλλυρ.
Πόλοσκον 143. 148. χωρ. Πελαγ.
Πόντος λθ'. 142. 143. 169. ποτ.
Παιον.
Πορταρά 147. 148. 161. χωρ. Χαλκ.
Ποτιδαία 164. 220. 224. 212. πολ.
Χαλκ.
Ποσειδῖον 69. 74. 91. ἀκρ. Χαλκ.
Ποτάβα 105. 189. ποτ. Ἑορδ.
Ποτάκι 157. ποτ. Πτερ.
Πουλάτι 122. ὄρ. Ἴλλυρ.
Πρασιὰς 3. 16. 17. 62. 66. 68. 71.
72. 85. 119. 195.—203.
Πρέπα λξ'. 37. 39. 40. 97. 98.
183. χωρ. Πελαγ.
Πρίλαπος 40. 79. 98. 99. 148. 150.
πολ. Πελαγ.
Πριμορίσα 153. παρακ. Ἀλιακ.

Πρισδρένι 42. 28. 87. πολ. Δαρδ.
 Πρίστινον 409. πολ. Δαρδ.
 Πυλών 4. 5. 6. 30. τοπ. Ἴλλυρ.
 Πυρηνάια 29—31. 87. 88. 96—98.
 ὄρ. Ἴλλ.
 Πύδνα 51. 52. 84. 407. 416. 456.
 447. 209. 247. πολ. Πιερ.
 Πύθιον 52. 53. πολ. Θεσσ.
 Πύργος 137. ποτ. Ἴλλυρ.

P.

Ῥαδοβίκη 48. 412 πολ. Παιον.
 Ῥαδομίρι 167. 468. πολ. Σιντ.
 Ῥάκηλος λθ'. πολ. Χαλκ.
 Ῥαίτιος 150. παραπ. Ἐριγ.
 Ῥέσνα λζ'. 28—30. 38. 42. 87. 96.
 97. κωμοπ. Ἴλλ.
 Ῥήχιος 448. 462. 464. 499. ποτ.
 Μυγδ.
 Ῥιλόδαγ 48. ὄν. Σκομ. ὄρ.
 Ῥοδόνη 92. ἀκρ. Ἴλλυρ.
 Ῥοδόπη 5—11. 46—20—26. 57—
 60. 89. 472. 473.
 Ῥοιδίας 493. ποτ. Ἡμαθ.

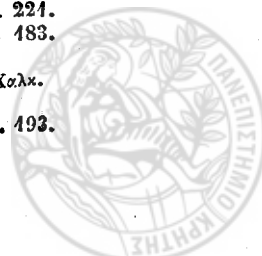
S.

Σαραγιούλ 84. 404. 484. 489. λιμ.
 Ἐορδ.
 Σάτεσκα 97. ποτ. Ἴλλυρ.
 Σβόρνα 482. λιμ. Δασσαρ.
 Σεδριλόκι 438. ὄρ. Ἡπ.
 Σερωύλη 462. 463. πολ. Χαλκ.
 Σέρραι μ'. 449. 468. 474. πολ. Σιροπ.
 Σέρτα 47. 26. 30. 63. 79. 412. 443.
 Σιάπκα 50. 88. κορ. Καμβουν.
 Σιάτιστα 402. πολ. Ἐλιμ.
 Σίγγος 240. 241. πολ. Χαλκ.
 Σιγγιτικὸς 90. 448. 423. 240. 223.
 Σιθώνη 240. 241. " "
 Σιθωνία 69. 72. 90. 423. 240. 244.
 224.
 Σίμνιτσα 64. 449. 474. κορ. Ὀρβ.
 Σιντική λθ'. 413. χωρ. Μακ.
 Σικυά 240. χωρ. Χαλκ.
 Σκάρδος λξ'. μέ. μζ'. 4. 4—49. 25
 —30. 36—42. 49. 61. 80. 87.
 88. 93—99. 402. 424. 424. 439.
 444. 486.
 Σκιρτίανα λθ'. σταθ. Ῥωμ.
 Σκίος 24. 22. ποτ. Μοισ.
 Σκιδόνη 94. πολ. Χαλκ.
 Σκόμιον λξ'. 5—9. 43—24. 25—27.
 57—62. 87. 408. 467. 468. 472.

Σκόδρα 42. 24. 93. 94. 122. 423.
 474. 475. 205. 214.
 Σκόπια λθ'. 48. 408. 409. 442—
 444.
 Σκούμβι 432. ποτ. Ἴλλυρ.
 Σλίβοθα 29. 87. 88. 449. ὄρ. Ἴλλ.
 Σμόλικας 44. 44. 88. 438. ὄρ. Ὀρ.
 Σμόρνα 90. ἀκρ. Χαλκ.
 Σουλτανίτσα 66. 89. 443. ὄρ. Παιον.
 Σούσιτσα 93. 438. ποτ. Ἴλλ.
 Σπίρνατσα 429. 430. ποτ. Ἴλλ.
 Στάγειρος ιθ'. 445. 223. πολ. Χαλκ.
 Σταυρός 223, 224.
 Στάροβον 484. χωρ. Ἴλλ.
 Στόβος 47. πολ. Πελαγ.
 Στρατονίκη 242. πολ. Χαλκ.
 Στρούγα λθ'. 35. 424. 477. 480. 484.
 κωμοπ. Ἴλλ.
 Στρούμα 466. ὄν. Στρομ.
 Στρούμνιτσα 47. 48. 444—443. 469.
 πολ. Παιον.
 Στρομῶν ιθ'. λθ'. λί. 4. 5. 46—34.
 59—66. 73. 83—85. 408. 442
 —449. 466—472. 497—244.
 Στρομμονικός 47. 90. 445. 448. 469.
 244. 243.
 Σύμβολον 65. 89. ὄρ. Θρ.
 Συς λθ'. 407. 456. ποτ. Πιερ.
 Σφετίλι 458. ποτ. Πιερ.
 Σωχός 443. χωρ. Βισαλτ.

T.

Τάκινος 200. ὄν. Στρομ. ποτ.
 Τέρκυλλος λθ'. πολ. Κρηστ.
 Τζαϊρλή 449. παραπ. Ὀρβηλ.
 Τζαίσισης 474. παραπ. Στρομ.
 Τζάπρι 36. ὄρ. Ἴλλυρ.
 Τζαδίν-τεπε 58. 473. κορυφ. Ῥοδοπ.
 Τζάλ-τεπε 58. 59. " "
 Τζιγγελδαγ 67. 89. ὄρ. Βισαλτ.
 Τέλ-τεπε 64. κορυφ. Ὀρβ.
 Τέμπη 6. 26. 48. 53—56. 74.
 Τέτοβον 42. 28. 87. 98. 408. 442.
 Τέχοβον 490. 494. 493. χωρ. Ἡμαθ.
 Τζίγλα 58. κορυφ. Ῥοδ.
 Τζουμῆ 54. 468. κορυφ. Ὀλυμ.
 Τισαίον 52. 56. ἀκρ. Θεσσ.
 Τιτάρτον 50. 88. ὄρ. Θεσσ.
 Τορωναίος 94. 448. 462. 240. 224.
 Τόμορος 44. 46. 88. 95—98. 483.
 ὄρ. Ἴλλ.
 Τορώνη 240. 224. 222. πολ. Χαλκ.
 Τούζλα 247. λιμ. Πυθ.
 Τούρλα 84. 82. 88. 405. 494. 493.



ὄρ. Ἡμαθ.
 Τούριανσκα 29. 87. 88. ὄρ. Ἰλλυρ.
 Τρέχλος 90. 91. ἀκρ. Ἀκτ.
 Τρέσκα 142. ὄρ. Πάλαγ.
 Τρεβουζίνος 47. 88. 95. 138. ὄρ. Ἰλλ.
 Τσάρνα 78. 99. 142. 147. ὄν. Ἐριγ. ποτ.
 Τύμφη λή. 137. ὄρ. Ἡπειρ.
 Τύραννα 129. πολ. Ἰλλ.
 Τύρισσα λή. πολ. Ἡμαθ.

Υ.

Υψίζωνος λή. 71—73. 89. 163. ὄρ. Χαλκ.

Φ.

Φίλα 105. πολ. Πιερ.
 Φίλιπποι 64. 65. 119. 171. 200.
 213. 224.
 Φλάμπουρον 52. 88. ὄρ. Πιερ.
 Φλώρινα 99. 150. κομποκ. Λυγκηστ.
 Φυλλίς λή. χωρ. Ἡδων.

Χ.

Χαβρίας λή. 418. 462. 464. ποτ. Χαλκ.
 Χαλάστρα 69. 446. ποτ. Μυγδ.
 Χαλκιδική 6. 68—72. 89. 91. 117.
 162. 206—211.
 Χερζάνης 34. πολ. Ἰλλυρ.
 Χριστούπολις 213. 224. πολ. Θρ.
 Χολωμόνδας 71—73. 89. 117. 123.
 ὄρ. Χαλκ.
 Χορτιάτης μ'. 69—72. 82—90. 114
 —117. 161. 163.
 Χούμα 174. λιμν. Ἰλλυρ.

Ψ.

Ψυχρός λή. 163. ποτ. Χαλκιδ.

Ω.

Ωρικός 6. 208. λιμ. και πολ. Ἰλλυρ.

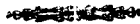
ΔΙΟΡΘΩΤΕΑ.

Ἐν σελ. μδ'. στιχ 30. ἀντι wollte γράφω wollte. σελ. νδ'. στ. 36. ἀντι προωρισθην γρ. προορισθην. σελ. νδ'. στ. 23 ἀντι Destevises γρ. Desdevises. σελ. νε' στ. 7. ἀντι Πρέπτης γρ. Πρέσπης. σελ. ξβ' στ. 9 ἀντι dan γρ. dans. σελ. ζγ' στ. 30 ἀντι Geschichte γρ. Geschichte. σελ. ζς' στ. 28 ἀντι alteu γρ. alten. σελ. ζη' στ. 18 ἀντι νέα γρ. νέα. σελ. ξθ' στ. 31 ἀντι Bearbeitung γρ. Bearbeitung. σελ. οε' στ. 9 ἀντι ποταμός γρ. ποταμούς. σελ. οε' στ. 32 ἀντι Λουδίου γρ. Λουδίου. σελ. οη' στ. 3. ἀντι χερσάνησον γρ. χερσάνησον. σελ. ι στ. 3. ἀντι ΧΩΡΟΓΡΑΦΙΑ ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ. γρ. ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ ΧΩΡΟΓΡΑΦΙΑ. σελ. ι. στ. 6. ἀντι ὄρια αὐτῆς γρ. ὄρια τῆς Μακεδονίας. σελ. ι. στ. 6. ἀντι εἶτα γρ. εἶτα. σελ. ι. στ. 34 ἀντι gerschätzten γρ. geschätzten. σελ. ιι στ. 31 ἀντι griesebach γρ. Grisebach. σελ. ιι στ. 36 ἀντι griesbach γρ. Grisebach. σελ. ιι στ. 34 ἀντι Litius γρ. Citius. σελ. ιι. στ. 22 ἀντι gebirge γρ. Gebirge. σελ. ιι. στ. 4 ἀντι Ἔσος γρ. Ἐςος. σελ. ιι. στ. 14. ἀντι §. 10 γρ. §. 14. σελ. ιι. στ. 30 ἀντι hiellecti γρ. vielleicht. σελ. ιι. στ. 18 ἀντι Montfuc γρ. Montfauc. σελ. ιι. στ. 20 ἀντι Saucti γρ. Sancti. σελ. ιι. στ. 21 ἀντι dioundus γρ. diountur. σελ. ιι. στ. 33 ἀντι Vatihan γρ. Vatikan. σελ. ιι. στ. 4 ἀντι ναυτιλομένοις γρ. ναυτιλλομένοις σελ. ιι. στ. 12 ἀντι Βορρείας γρ. βορρείας. σελ. ιι. στ. 27 ἀντι Joine γρ. jointe. σελ. ιι. στ. 16. ἀντι Πυρναίων γρ. Πυρναίων. σελ. ιι. στ. 4 ἀντι 5) γρ. 6). σελ. ιι. στ. 3. ἀντι τοῦ γρ. τοῦ. σελ. ιι. στ. 13 ὅλος πλεονάζει σελ. ιι. στ. 34. ἀντι aubouhour γρ. embouchure. σελ. ιι. στ. 3 ἀντι μεσημβρίαν γρ. μεσημβρίαν. σελ. ιι. στ. 25 ἀντι Bruzeu γρ. Bruzen. σελ. ιι. στ. 4 ἀντι vā γρ. av. σελ. ιι. στ. 42 ἀντι ἐκχυλίζων γρ. ἐκχυλίζων. σελ. ιι. στ. 11 ἀντι Ὀμήρου γρ. Ὀμήρου. σελ. ιι. στ. 31 ἀντι geographicae γρ. geographicae. σελ. ιι. στ. 32 ἀντι ē- γρ. év. σελ. ιι. στ. 26 ἀντι Neben γρ. Neben. σελ. ιι. στ. 30. ἀντι bonrg γρ. bourg. σελ. ιι. στ. 36 ἀντι euispringt γρ. eispringt. σελ. ιι. στ. 40 ἀντι sech γρ. sich. σελ. ιι. στ. 22 ἀντι Petzovitch γρ. Petrovitch. σελ. ιι. στ. 29 ἀντι heutige γρ. heutige. σελ. ιι. στ. 17 ἀντι πόλεως γρ. πόλεως. σελ. ιι. στ. 22 ἀντι ἀσφαδς γρ. ασφας. σελ. ιι. στ. 21 ἀντι Λαθεάμης γρ. Λαθεάτης. σελ. ιι. στ. 10 ἀντι γτωστή γρ. γνωστή. σελ. ιι. στ. 5 ἀντι ἀνατοιρρήτως γρ. ἀνατιρρήτως. σελ. ιι. στ. 19 ἀντι ὅτι γρ. ὅτι. σελ. ιι. στ. 6 ἀντι Θεοδίδης γρ. Θεοκιδίδης. σελ. ιι. στ. 8 ἀντι σμικροτόπη γρ. σμικροτάτη. σελ. ιι. στ. 17 ἀντι ἀνζέροντι γρ. ἀναφέροντος. σελ. ιι. στ. 2 ἀντι ἐφ' γρ. ἀφ'. σελ. ιι. στ. 1 ἀντι μεν γρ. μὲν. σελ. ιι. στ. 1 ἀντι ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 5' γρ. ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε' σελ. ιι. στ. 9 ἀντι 4) γρ. 3). σελ. ιι. στ. 28 ἀντι wegcs γρ. Weges. σελ. ιι. στ. 13 ἀντι ἐνεκα γρ. ἐνεκα.

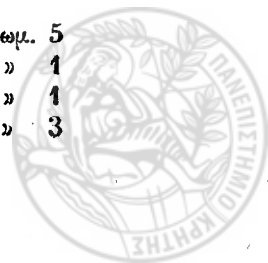
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΤΩΝ

ΦΙΛΟΜΟΥΣΩΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ.



† 'Ο Παναγ. Μητροπ. ἁγ. Θεο- σαλονίκης Κ.Κ. Νεόφυτος ὁ Βυζάντιος. Σώμ. 25	'Ο Οικονόμος Κ. Μανουήλ. » 1 'Ο Ἀρχιμ. Κ. Ἀνθιμος. Σωμ. 1 'Ο Σκευοφύλ. Κ. Ἰωακείμ. » 1 'Ο Χαρτοφ. Κ. Διονύσιος. » 1 'Ο Πρωτέκδ. Κ. Ἰερόθεος. » 1 'Ο Ἱερομν. Κ. Παρθένιος. » 1 'Ο Ἀρχιμ. Κ. Μόδεσος. » 1 'Ο Μυρ. Κ. Θεοφύλακτος. » 1 'Ο Κατηχ. Κ. Ἰγνάτιος. » 1
Οἱ Ἐπίσκοποι Αὐτοῦ.	Οἱ Καθηγ. καὶ Διδάσκαλοι.
† 'Ο Πανιερ. ἁγ. Κύτρου Κ. Φιλάρτος. Σώμ. 5	Ν. Χαλκιοπούλου Καθ. Σωμ. 2
† 'Ο Πανιερ. ἁγ. Καμ- πανίας Κ. Ἰάκωβος. » 5	Κ. Γ. Οικονόμου. » 1
† 'Ο Πανιερ. ἁγ. Πλα- ταμόνος Κ. Ἱερεμίας. » 5	Δ. Ἀθνασιάδης Διδάσκ. » 1
† 'Ο Πανιερ. ἁγ. Σερβίων καὶ Κοζάνης Κ. Εὐγένιος. » 5	Κ. Οικονομόπουλος. » 1
† 'Ο Πανιερ. ἁγ. Παλυκ- νῆς Κ. Μελέτιος. » 5	Α. Οικονομιδῆς. » 1
† 'Ο Πανιερ. ἁγ. Πέτρας Κ. Ἀγαθάγγελος. » 5	Λεοντίδης. » 1
† 'Ο Πανιερ. ἁγ. Ἀρδαμε- ρίου Κ. Ἰγνάτιος. » 5	Οἱ φιλόμουσοι τῶν πολιτῶν Κύριοι.
† 'Ο Πανιερώτ. ἁγ. Ἱερισ- σοῦ καὶ Ἀγίου Ὄρους . . . 5	Κωστάκης Ἐφένδης Με- γαβούλης. Σωμ. 5
Οἱ λοιποὶ Κληρικοί.	'Ο υἱὸς αὐτοῦ Φίλιππος. » 1
'Ο Ἀρχιδ. Κ. Σεραφεῖμ. Σωμ. 2	Ἡ θυγάτ. ὕ' Ελένη. » 1
'Ο Ῥεφεβ. Κ. Κωνσταντῖνος. » 1	Ἰάκωβος Ῥογκότης. » 3



'Αρσένιος Μουστοξίδης.	Σωμ.	3	'Ανδρ. 'Αρδαμεριών ύποτ. Σωμ.	1
'Ανέστης Κ. Γεράσιμου.	"	3		
'Αριστείδης Σπανδονής.	"	2	Μαθηταὶ τοῦ Ἑλλ. Σχολείου	
Γ. Ἰωαννίδης Σιατιστεύς.	"	2	'Αλέξ. Ι. Σκντζέλλη.	Σωμ. 1
Νικόλ. Γεωργιάδης ἱατρός.	"	1	Σωτήρ. Θ. Σακελλαριάδης	" 1
Μ. Παπαδόπουλος	"	1	Σωτήριος Γ. Ἀστεριάδης.	" 1
Κ. Σχινᾶς.	"	1	Γεώργιος Ἀστερίου.	" 1
Δ. Ν. Ζαχαριάδης Δικηγ.	"	1	Ν. Γ. Βικόπουλος Βλαχολ.	" 1
Βεργιάδης.	"	1	Ἰωάννης Δ. Βιτσώρης.	" 1
Δ. Γ. Βλάτσης.	"	1		
'Αθανάσιος Βλιάτης.	"	1		
'Αθανάσιος Παπ. Γεωργίου.	"	1	ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ.	
Στέφανος Τάτης.	"	1	Τὸ Κοινὸν τῆς ἱεράς Μονῆς	
Γεώργιος Βαφειάδης.	"	1	Βατοπαιδίου.	Σωμ. 5
Ἰωάννης Ἴζομπάνογλου.	"	1	'Αρχιμανδ. Ἰάκωβος Βατ.	" 1
Μιχαήλ Νιννῆς.	"	1	Δανιήλ Ἰ. Βατοπαιδινός.	" 2
Περικλῆς Ι. Χα. Λαζάρου.	"	1	Προηγούμε. Γαβριήλ Βατ.	" 1
Γ. Χαρίσης.	"	1	Προηγ. Νεόφυτος Βατοπ.	" 1
Δ. 'Ραψάνης.	"	1	Προηγούμε. Παῦλος.	" 1
Β. Παππάζογλου.	"	1	Προηγ. Ἰάκωβος.	" 1
Ζαφειρώφ.	"	1	Εὐγένιος Βατ. ἐκ Σάμου	" 1
'Αργ. Δημητριάδ. Σιατισ.	"	1	Νεόφυτος Μ. ἱεροδ. διδάσκ.	" 1
Δ. Σιμωνίδης.	"	1	Μεθόδιος Γέρων Βατοπ.	" 1
Γ. Ν. Ἀρμενούλης.	"	1	Νίκανδρος Βατοπαιδινός.	" 1
'Αναστάσιος Συμεών.	"	1	Ἰωσήφ ἱερομ. Βατοπαιδ.	" 1
			Γρηγόριος ἱερομ. Βατοπ.	" 1
Μαθηταὶ τοῦ Γυμνασίου.			Διονύσιος ἱεροδ. Βατοπαιδ.	" 1
Διονύσιος ἱεροδ. Δοχειαρ.	Σωμ.	1	'Ανθιμος ἱεροδ. ἐξ Ἰωαν.	" 1
'Αναστάσιος Ζωγράφου.	"	1	Οὐδεμία τῶν λοιπῶν ἱερῶν	
Περικλῆς Ι. 'Ρόμπη.	"	1	Μονῶν ἐπέστρεψεν ἀγγελίας!	
Γ. Θ. Μωραϊτόπουλος.	"	1		
Νικόλαος Α. Βόνας.	"	1	ΧΡΙΣΤΟΥΠΟΛΕΩΣ.	
Γεώργ. Κ. Μωραϊτόπουλος.	"	1	(Νέας Καβάλλας).	
Στέφανος Κουταντζής.	"	1	'Η Ἑλληνικὴ Σχολή.	Σωμ. 1
Δημήτριος Γ. Κοντός.	"	1	Χριστόδ. Στυλίδης ἑλληνοδ.	" 2
Νικόλαος Γαρόφυλλος.	"	1	Πέτρος Βουλγαρίδης.	" 2
Φίλιππος Κ. Μεγαβούλη.	"	1	Πασχάλης Δογιωτατίδης.	" 1
Ἰωάννης Γ. Ἀνδρέοπουλος.	"	1	'Ο Διοικητῆς Μ. Χιλιμῆ	
'Αντώνιος Θ. Ζάλλη.	"	1	'Εφένδης Ι. Καρπιτζᾶς.	" 1
Κωνσταντῖνος Μ. Βρέττα.	"	1	'Εμμανουήλ Παρτιίδης.	" 1

Ἀδελφοὶ Γρηγοριάδαι. Σωμ.	1	Χρῆστος Ἰακώβου.	Σωμ.	1	
Α. Γεωργιάδης ἐκ Τσαλτ.	»	1	Ἰωάννης Α. Χρήστοβιτζ.	»	1
Ἰωάννης Κ. Γλύνης.	»	1	Δημήτριος Γ. Βέλτζου.	»	1
Ἰωάννης Ναλμπάντης.	»	1	Ἀναστάσιος Γ. Τσαλής.	»	1
Α. Γ. Κούζης.	»	1			
Α. Σιότος ἐκ Βλατσίου.	»	1			
Πέτρος Τσουνίδης ἐκ Βώλου.	»	1			
Κ. Νικολαΐδης ἐκ Τήνου.	»	1			
Α. Ναννίδης.	»	1			
Χρ. Ἀθανασίου.	»	1			
Ἀδελφοὶ Στεογ. Φέσσα.	»	1			
Δημήτριος Πείου ἐκ Σιατ.	»	1			

Φιλόμουσοι Κυρίες.

Μαρία Π. Βάρδα.	»	1
Ἑλένη Φοσχόλου.	»	1
Φιλομένη Σπόντη.	»	1

ΒΙΤΩΛΙΩΝ.

Ἀδελφοὶ Οἰκοόμου.	»	2
Ἀθανάσιος Ἀνέστης.	»	2
Ναούμ Δ. Νάκα.	»	1
Ἀναστάσιος Α. Τζέρος.	»	1
Βασίλειος Ι. Γκίνου.	»	1
Μιχαήλ Κ. Δανάμπασης.	»	1
Γεώργιος Παπα Κοσμᾶ.	»	1
Βαγγέλης Δ. Μπάμπη.	»	1

Μαθηταὶ τῆς ἑλλ. Σχολῆς.

Κωνσταντῖνος Ι. Δέδης. Σωμ.	1	
Νικόλαος Κ. Ζαμαούλης.	»	1
Κωνσταντῖνος Χ. Ἀνδρέου.	»	1
Παναγιώτης Ἰωάννου.	»	1
Θωμᾶς Παπ. Δημητρίου.	»	1
Ἀδελφοὶ Ι. Σκαντέλλη.	»	1
Ἀναστάσιος Ἰώλης.	»	1
Σπυρίδων Α. Σούγαρης.	»	1
Πέτρος Γ. Εὐφτας.	»	1
Ἰωάννης Χ. Χρήστου.	»	1

ΚΡΟΥΣΣΟΒΟΥ.

Ἡ Ἑλληνικὴ Σχολή.	»	2
Ἡ ἐκκλ. τοῦ ἁγ. Νικολ.	»	1
Κ. Θεόδωρος Πριμψήριος.	»	1
Κ. Ἰωάν. Μεζιλτζῆ.	»	1
Νικόλαος Δήμου μαθητῆς.	»	1
Παπ. Κωνστ. Παπ. Ναούμ.	»	1

ΔΥΡΡΑΧΙΩΝ.

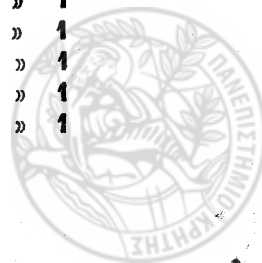
† Ὁ Πανιερ. ἁγ. Δυρράχ- ίου Κ.Κ. Βησσαρίων.	»	10
Ἡ Ἑλληνικὴ Σχολή.	»	2
Ὁ Ἑλληνοδ. Ι. Στρεζίδης.	»	1
Ὁ ἄλληλ. Γ. Οἰκονομίδης.	»	1

ΤΕΡΓΕΣΤΗΣ.

Ὁ Κ. Κωνσ. Σαλβάρης.	»	3
----------------------	---	---

ΑΔΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ.

Ξενοφῶν Κωνσταντινίδης.	»	5
Ἀνδρoμάχη Ε. Κωνσταντ.	»	5
Λεωνίδας Κυριαζάκος.	»	1
Γ. Βακαλόπουλος.	»	1
Α. Σταμέλης.	»	1
Α. Ἀργύρης.	»	1
Κωνσταντ. Μαυρόπουλος.	»	1
Νικόλαος Βατικιώτης.	»	1
Θ. Ἀντωνιάδης.	»	1
Δ. Χρηστίδης.	»	1
Γ. Δ. Χριστόδης.	»	1
Βασίλειος Κοττάδης.	»	1
Θ. Δ. Χριστόδης.	»	1
Ι. Ἀγαδόπουλος.	»	1



Ν. Παρθένης	»	1	Π. Πανταζίδης.	»	1
Μ. Γ. Σταυράκης.	»	1	Ἄντ. Ἰλ. Ἀντωνίου.	»	1
Παππακαλός.	»	1	Κωνστ. Ἰωάν. Κοπέση.	»	1
Κωνσταντῖνος Δ. Τζώρτζη	»	1	Γεώργιος Παντελίδης.	»	1
Ἰωάννης Α. Μυρίτης.	»	1	Ι. Μ. Πρίστας Μακεδ.	»	1
Ν. Γρηγοριάδης.	»	1	Στέριος Α. Μιχαήλ.	»	1
Μ. Γρηγοριάδης.	»	1	Χρῆστος Δ. Ναουσσαῖος.	»	1
Γ. Π. Καβάφης.	»	1	Οἱ Κορυτσαῖοι Κύριοι.		
ΚΑΪΡΟΥ.			Εὐθύμιος Μήτκος.	»	1
Ἰωάν. Ἐμ. Χ. Σγολάρη.	»	1	Ἐλεονόρα Εὐθ. Μήτκου.	»	1
Ι. Κάζαγλης Διδάσκαλος.	»	1	Ἀθανάσιος Χρήστου.	»	1
Στέφανος Ι. Νούνκας.	»	1	Βασίλειος Α. Ὀρολογιοπ.	»	1
Δ. Θουριδόπουλος.	»	1	Διονύσιος Ἀβραμμούσης.	»	1
Ἄναστ. Δ. Ταβανάτης μαθ.	»	1	Νκούμ Ἰωάν. Κώττα.	»	1
Β. Ἀποστολίδης Ἰατρός.	»	1	Γρηγόριος Σπ. Μήτκος.	»	1
Α. Πανταζίδης.	»	1	Πέτρος Μίλης.	»	1
Γ. Κ. Σταυρίδης.	»	1	Σ. Ι. Μελικίδης.	»	1
Δ. Ι. Οἰκονομόπουλος ἰατρ.	»	1	Δημ. Χρ. Ἄγκης.	»	1
Γεώργιος Κρυσταλλίδης.	»	1	Εὐθύμιος Σταύρος.	»	1
Δημήτριος Ἰωαννίδης.	»	1	Ἰωάννης Πέμμας.	»	1

Τοῖς φιλομούσοις Συνδρομηταῖς.

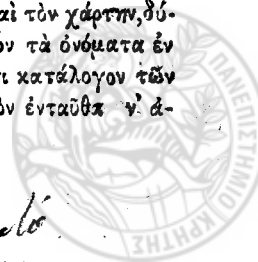
Αἱ μεταγενέστεραι σκέψεις σοφώτεραι.

Προτιθέμενος κατὰ τὴν ἀγγελίαν νὰ δημοσιεύσω ὅλην τὴν ἀρχαίαν γεωγραφίαν τῆς Μακεδονίας ἐν 20 τυπογραφικοῖς φύλλοις ἀνευ τῆς τῶν πηγῶν καὶ βοηθημάτων ἐκθέσεως καὶ παραθέσεως, ἐνταῦθα γνώμην μετέβαλον, πεισθεὶς τῇ κρίσει ἀνδρῶν λογίων φίλων τῆς προόδου, λυσιτελέστερον κρινάντων ἵνα τὸ ὅλον εἰς δύο μέρη διαιρεθῆν δημοσιευθῇ μετὰ τῆς τῶν πηγῶν καὶ βοηθημάτων ἐκθέσεως, ὅπερ καὶ ἐγένετο μετὰ κόπου πολλοῦ. Τοῦτου δὲ γενομένου, οἱ φιλόμουσοι συνδρομηταὶ πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες τὸ ποσὸν τῆς προκηρυχθείσης ὕλης 20 τυπογραφικῶν φύλλων, τσαούτην εὐρίσκουσιν ἐν τῷ ἀνά χειρας ἐκδοθέντι πρώτῳ μέρει, ὅπερ ἔνεκα τῆς ποικιλίας καὶ πλείονος χρησιμότητος ἀσμενέστερον ἀποδέχονται κατ' ἐμὴν κρίσιν.

Ὅσοι δὲ, εὐχαριστηθέντες ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τούτου, θελήσουσι καὶ τὸ δεύτερον μέρος νὰ λάβωσι, ἐν ᾧ εὐρήσουσι καὶ τὸν χάρτην, δύνανται ἢ διὰ τῶν ἐν Θεσσαλονίᾳ βιβλιοπωλῶν, ὧν τὰ ὀνόματα ἐν τῷ ἐξωφύλλῳ ἐσημειώθησαν, νὰ μοι διαβιβάσωσι κατάλογον τῶν ὀνομάτων αὐτῶν ἢ καὶ ἀπ' εὐθείας πρὸς ἐμὲ αὐτὸν ἐνταῦθα ν' ἀποταθῶσιν.

ΑΖ

435 102
 Δασ. Χ. Βαβίη ἀνοικτὸ



ΠΑΝ ΑΝΤΙΤΥΠΟΝ ΤΙΜΑΤΑΙ

Διὰ μὲν τοὺς συνδρομητὰς δραχμ.	5.
Διὰ δὲ τοὺς ἀγοραστὰς »	6.

ΚΑΙ ΕΥΡΙΣΚΕΤΑΙ

- Ἐν Ἀθήναις μὲν παρὰ τῷ βιβλιοπωλείῳ Π. Δ. Σακελλαρίου.
- Ἐν Θεσσαλονίκῃ δὲ παρὰ τῷ Κ. Χρήστῳ Ῥήγα καὶ παρὰ τοῖς ἀδελφοῖς Κ. Πέτρῳ καὶ Στεφάνῳ Θάνου.
- Καὶ ἐν Βιτωλίοις παρὰ τοῖς αὐτοῖς Κ. Πέτρῳ καὶ Στεφάνῳ.

ΠΡΟΣΕΤΙ ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΑΥΤΟΙΣ.

- Ἡ πρὸ Φιλίππου ἱστορία τῆς Μακεδονίας δραχ. 5.
- Ἀρχαία γεωγραφία τῆς Μακεδονίας πρὸς χρῆσιν τῶν Ἑλληνικῶν Σχολείων. Μέρους πρῶτον. δρ. 2.

